วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2569)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.10 No.6 (June 2026)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปุญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ ฟื้น ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร.มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร.อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร.รื่นฤทัย รอดสุวรรณ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ดร.วงษ์สิริ เรืองศรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
นางอำภาพันธ์ พรหมรา
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
นายเอกพร เอียดจุ้ย
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายศักดิ์ดา หารเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอภินันท์ คำหารพล
โรงเรียนนาจานซับสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ **6** ประจำปีพุทธศักราช **2569** บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 28 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ **10** ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index - TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย 1

THE EFFECT OF RESILIENCE ENHANCEMENT PROGRAM ON DEPRESSION PATIENTS AT SI NAKHON HOSPITAL SUKHOTHAI PROVINCE

สายรุ้ง ตรีพุฒ, ทัศนีย์ ระย้า, บัวพลอย พรหมแจ้ง, บุญนาค พวงทอง และวาสนา บุณยมณี

ผลการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ 14

ENHANCING ACTIVE LEARNING DESIGN COMPETENCY OF PRESERVICE SCIENCE TEACHERS THROUGH COGNITIVE COACHING PROCESS

ศรัณยา ฤกษ์ขำ

ปัจจัยด้านเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถ ในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 26

FACTORS OF ATTITUDES, SUBJECTIVE NORMS, AND PERCEIVED BEHAVIORAL CONTROLS ON THE INTENTION TO BECOME ENTREPRENEURS AMONG THE UNDERGRADUATES FROM THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, BURAPHA UNIVERSITY

ปวีณา แจ้งประจักษ์ และสุธิดา แจ้งประจักษ์

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 40

THE DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT MODEL FORPROMOTING READING LITERACY AMONG LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

สุกัญญา บุญทวี, วีรณดา อรุณปลอด, นิกูล ชุ่มมั่น และธัญสินี ม่วงทอง

แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 55

GUIDELINES FOR EDUCATIONAL INNOVATION MANAGEMENT IN THE EDUCATION 5.0 ERA OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER RAYONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุดา มงคลสิทธิ์

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 74

THE COMPONENTS AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR SCHOOLS IN REMOTE, HIGHLAND AREAS TOWARDS BECOMING HIGH-PERFORMANCE ORGANIZATIONS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREAS

กชณิภา มาสิม, ธิดาวัลย์ อุ่นกอง, สันติ บูรณะชาติ และนริศรา เสือคล้าย

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา 90

A TEACHER DEVELOPMENT MODEL TO ENHANCE INTEGRATED LEARNING DESIGN ABILITY THROUGH PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY AND 360-DEGREE FEEDBACK APPROACHES

โชติวัน แย้มขยาย และปิยนาถ ปิยสาธิต

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 109

DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED NETWORK-BASED MANAGEMENT MODEL FOR STUDENT SUPPORT SYSTEMS TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS OF STUDENT CARE AND SUPPORT AT THANAKORN YANWAROPHAT UTHIT SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

วิภาดา ขุนทองจันทร์

การประยุกต์อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์สู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ 126

APPLICATION OF WAT PHO HERMIT EXERCISE CULTURAL IDENTITY IN ART TOY-BASED MASSAGE OIL PACKAGING DESIGN FOR PRODUCT VALUE ENHANCEMENT

มณฑิตา พราหมณโชติ, กุลภัสสร์ อินทเชตุ และโสภา หนูแดง

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 145

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL BASED ON GAMIFICATION CONCEPT COMBINED WITH MOTION GRAPHIC MEDIA USING SCENARIO-BASED LEARNING TO ENHANCE CHINESE LEARNING ABILITY OF GRADE 4 TO 6 STUDENTS OF THE CHINESE PRIVATE PRIMARY SCHOOL IN BANGKOK AND METROPOLITAN

ภัชณีย์ เสาวภาคพฤกษ์, สูติเทพ ศิริพิพัฒนกุล และณัฐพล รำไพ

สารบัญ (ต่อ)

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา 162
ENHANCING ACCOUNTABILITY FOR OUTCOMES IN EXTERNAL QUALITY ASSURANCE OF SCHOOLS
ขวัญจิรา จำปา, จิรายุ แสงปิมปา และจิณณวัตร ปะโคทัง

การอบรมทักษะดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี 178
DIGITAL SKILLS TRAINING TO ENHANCE EMPLOYEES' WORK PERFORMANCE IN INDUSTRIAL ORGANIZATIONS IN PATHUM THANI PROVINCE
พินิจ แกล้วเกษตรกรณ์

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกนักจัดการข้อมูลชุมชนเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ 193
MOBILIZING POVERTY ALLEVIATION THROUGH A COMMUNITY-BASED DATA MANAGEMENT MECHANISM: A CASE STUDY OF PHANOM DONG RAK DISTRICT, SURIN PROVINCE
ลดาวัลย์ ปัญตะยัง, นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย และอุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์

ผลของกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ ของ Noe เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกวดวิชาแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี 207
THE EFFECTS OF GUIDANCE ACTIVITIES BASED ON NOE'S STRATEGIC SELF DEVELOPMENT APPROACH ON THE CAREER GOAL SETTING OF UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN A PRIVATE TUTORIAL SCHOOL IN NONTHABURI PROVINCE
มัชฌพรรณ์ จำนงค์รักษ์ และจิตตินันท์ บุญสถิรกุล

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 220
A STUDY OF PROBLEMS AND NEEDS IN DEVELOPING CHINESE COMMUNICATION SKILLS AMONG MATHAYOM 3 STUDENTS
เจีย สวี, กิตติชัย สุธาสิโนบล และศุภวรรณ สัจจพิบูล

กลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในสารคดีชุด "The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด" 235
TRANSLATION STRATEGIES FOR RENDERING THAI FOOD NAMES INTO ENGLISH IN THE DOCUMENTARY SERIES "THE HIDDEN GEM"
วัชรพงษ์ แจ้งประจักษ์

กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย: บริบทและแนวโน้มในทศวรรษหน้า 246
STRATEGIC FRAMEWORK FOR INTERNATIONALIZATION OF NURSING FACULTIES IN THAI HIGHER EDUCATION: CONTEXTUAL ANALYSIS AND FUTURE TRENDS
กาญจนา อาชีพ, ประจวบ ทองศรี และจักรกฤษณ์ โปณะทอง

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ 4 จังหวัดภาคเหนือ 262

DEVELOPMENT OF A HEALTH PROMOTION MODEL FOR OLDER PERSONS IN NORTHERN THAILAND

อนันตา ราษฎรินทร์ และสุริยันต์ กันทิพย์วรากุล

การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์เขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี 275

DEVELOPING THE CAPACITY OF COMMUNITY-BASED NETWORKS FOR ONLINE FRAUD ALERT IN NONTHABURI PROVINCE

จิรัตน์ สอนกระต่าย, กนกอร ซื้มเจริญ, กรรณิกา กุกุดเรือ, ปพัฒน์ วสุธวัช และศิวลักษณ์ ไล้เลิศ

ผลของโปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไว ในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 288

EFFECTS OF AN SAQ+D TRAINING PROGRAM ON DRIBBLING AGILITY AMONG MALE FOOTBALL PLAYERS AT PHUKET RAJABHAT UNIVERSITY

มลรักษ์ เลิศวิลัย, อนุวัฒน์ ถืออยู่, มนตรี ไชยพันธุ์ และธาวุฒิ ปลื้มสำราญ

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูปผ่านการจัดจำหน่ายแบบออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหา ในพื้นที่เกาะยอ จังหวัดสงขลา 299

ENHANCING COMPETITIVENESS OF COMMUNITY ENTERPRISES IN PROCESSED SEABASS PRODUCTS THROUGH OMNICHANNEL DISTRIBUTION AND CONTENT MARKETING IN KOH YOR, SONGKHLA

มณีรัตน์ รัตนพันธ์, ประสิทธิ์ รัตนพันธ์, กันย์ณิภัฏ สุวรรณอ่อน และปทุมวรรณ ทองตราชู

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล และการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทสังคมดิจิทัล 316

A NEEDS ASSESSMENT FOR ENHANCING DIGITAL INTELLIGENCE AND SELF-REGULATION OF LOWER SECONDARY STUDENTS IN A DIGITAL SOCIETY CONTEXT

พัชนา อินทรัศมี, รัฐพล ประดับเวทย์ และนฤมล ศิระวงษ์

การพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 332

THE DEVELOPMENT OF MAIN IDEA READING COMPREHENSION SKILLS IN THE THAI LANGUAGE SUBJECT BY APPLYING THE SQ4R READING PROCESS IN CONJUNCTION WITH PRACTICE EXERCISES FOR FIFTH-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ชญาณ์นันท์ ศรีใหม, ชุติมา ทัศโร และเก็ตถวา บุญปราการ

อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและการจัดงานอีเวนต์กีฬาต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว: การวิเคราะห์ด้วย PLS-SEM 343

THE INFLUENCE OF TOURISM COMPONENTS AND EVENT OPERATIONS ON TOURIST EXPERIENCE QUALITY: A PLS-SEM APPROACH

เสาวลักษณ์ สุดประเสริฐ

สารบัญ (ต่อ)

ตัวแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร 357

A MODEL OF FACTORS INFLUENCING CONSUMERS' PURCHASE INTENTION TOWARD HERBAL SOAP IN BANGKOK METROPOLITAN AREA

จุฑาราชห์ สุขเกษม และอัฏฐมา บุญปาลิต

การพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย 373

THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE WATERCOLOR PAPER PRODUCTION FROM COTTON SCRAPS

กรกฎ แพทย์หลักฟ้า และจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 384

A MODEL OF ACADEMIC ADMINISTRATION TO ENHANCE LEARNING MANAGEMENT IN DIGITAL ERA OF SMALL SCHOOL TEACHERS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA IN THE NORTHEASTERN REGION

กรรณิการ์ ธนะสูตร, พิมพ์อร สดเอี่ยม และบุญช่วย ศิริเกษ

เอเชียนเกมส์ 1998: การนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยภายใต้บริบทวิกฤติเศรษฐกิจ 397

THE 1998 ASIAN GAMES: THE REPRESENTATION OF THAILAND'S NATIONAL IMAGE IN THE CONTEXT OF THE ECONOMIC CRISIS

อภิเชษฐ กาญจนดิฐ

การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย 411

DEVELOPING COMPETITIVENESS IN THE HERBAL FOOD SUPPLEMENT BUSINESS TO SUPPORT THE GOOD HEALTH AND WELL-BEING OF THE THAI POPULATION

พรรษวดี พงษ์ศิริ, อุเทน แก้วกัณหาเดชากุล, ณธษา เถื่อนฤๅชัย และศาศวัต กันภัย

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน 424

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF LAN KHOI SUBDISTRICT MUNICIPALITY'S ELDERLY SCHOOL, PA PHAYOM DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

ศิริชัย กุมารจันทร์ และวิวัฒน์ ฤทธิมา

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 438

บทความวิจัย

ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย*

THE EFFECT OF RESILIENCE ENHANCEMENT PROGRAM ON DEPRESSION PATIENTS AT SI NAKHON HOSPITAL SUKHOTHAI PROVINCE

สายรุ้ง ตรีพุฒ, ทัศนีย์ ระย้า, บัวพลอย พรหมแจ้ง, บุญนาค พวงทอง, วาสนา บุณยมณี*

Sairung Treeput, Tassanee Raya, Buaplay Phrompeang, Boonark Phuangthong, Wasana Boonyamanee*

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อุตรดิตถ์ ประเทศไทย

Facuity of Nursing, Uttaradit Rajabhat Universit, Uttaradit, Thailand

*Corresponding author E-mail: wasana49@gmail.com

*Tel: 089-704-7949

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้ารักษาที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ จำนวน 40 คน คัดเลือกเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) โปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ และ 2) แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 2Q แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 9Q แบบประเมินการฆ่าตัวตาย 8Q แบบประเมินความสุขคนไทย แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ เครื่องมือทุกชุดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าสัมประสิทธิ์ครอนบราคเท่ากับ 0.89 ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความสุข เท่ากับ 0.87 และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ เท่ากับ 0.83 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา อธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติทดสอบ Paired t-test เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า แนวโน้มการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ความสุข และความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า ก่อนและหลังทดลอง ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า พบว่ามีภาวะซึมเศร้า และแนวโน้มของการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันต่ำลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 22.417$, $p < .001$) และ ($t = 17.157$, $p < .001$) มีระดับความสุข และความเข้มแข็งทางใจสูงกว่าก่อนได้รับการดูแลตามโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 23.911$, $p < .001$) และ ($t = 30.892$, $p < .001$) ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า เพื่อลดภาวะซึมเศร้าและความคิดจะฆ่าตัวตาย ทำให้เพิ่มความสุขและความเข้มแข็งทางใจ

คำสำคัญ: ความเข้มแข็งทางใจ, ภาวะซึมเศร้า, แนวโน้มการฆ่าตัวตายในปัจจุบัน, ความสุข

* Received 6 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 31 May 2026

Abstract

This quasi-experimental study aimed to examine the effectiveness of a resilience enhancement program among patients with depression. The sample consisted of 40 patients receiving treatment at the outpatient department Inclusion criteria and selected by purposive sampling.The research instruments included 1) Resilience enhancement program and 2) Personal data form, the 2Q and 9Q depression screening questionnaires, the 8Q suicide risk assessment, the Thai Happiness Indicator, and the Resilience Quotient Assessment. All instruments were validated by three experts. The reliability coefficients of the instruments were 0.89, 0.87, and 0.83, respectively.Data were analyzed using descriptive statistics and paired t-test. The results showed that after participating in the program, patients had significantly lower depression and suicidal tendency scores ($p < .001$), while happiness and resilience scores were significantly higher than before the intervention ($p < .001$).The findings suggest that resilience enhancement programs can help reduce depression and suicidal ideation, while improving happiness and resilience among patients with depression.

Keywords: Resilience, Depression, Current Suicidal Tendencies, Happiness

บทนำ

ผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าและภาวะซึมเศร้า ซึ่งองค์การอนามัยโลกจัดให้เป็นปัญหาสุขภาพจิตที่สำคัญและเป็นสาเหตุสำคัญของความพิการทางสุขภาพทั่วโลกส่งผลให้เกิด ปัญหาการฆ่าตัวตายสำเร็จในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าจากสถิติพบเป็นปัญหาการตายอันดับที่ 2 ของโลก องค์การอนามัยโลกพยากรณ์ใน ปี พ.ศ. 2564 - 2572 ร้อยละ 60 อัตราเฉลี่ยการฆ่าตัวตายวันละ 3,000 คน ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี ส่งผลกระทบต่อเทศชาติและจิตใจของบุคคลรอบข้างและครอบครัว เป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขและสังคมทั่วโลก (World Health Organization, 2020) ภาวะซึมเศร้า เป็นความผิดปกติทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม และการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล โดยผู้ป่วยจะมีอารมณ์เศร้า เบื่อหน่าย ท้อแท้ สิ้นหวัง และสูญเสียความสนใจหรือความเพลิดเพลินในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน จนส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต การทำงาน และความสัมพันธ์ทางสังคม (ธรณินทร์ กองสุข, 2566) องค์การอนามัยโลกจัดให้ภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่สำคัญและเป็นสาเหตุสำคัญของความพิการทางสุขภาพทั่วโลก ภาวะซึมเศร้ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับแนวโน้มการฆ่าตัวตาย เนื่องจากผู้ป่วยมักมีความรู้สึกสิ้นหวัง มองตนเองในแง่ลบ และรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของผู้อื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความคิดอยากตายหรือการทำร้ายตนเองได้ ประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคซึมเศร้าร้อยละ 2.2 หรือมีจำนวน 1.5 ล้านคน จากประชากร 69 ล้านคน ฆ่าตัวตายสำเร็จ 4,000 คนต่อปี ผู้พยายามฆ่าตัวตายไม่สำเร็จกว่า 50,000 ราย ในภาพรวมประเทศและเขตสุขภาพที่ 2 สาเหตุการฆ่าตัวตายเกิดจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง มะเร็ง โรคซึมเศร้า ร่วมกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย, 2566) จังหวัดสุโขทัย อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ในระยะ 4 ปี คือ ปีงบประมาณ 2563 - 2566 มีฆ่าตัวตายสำเร็จเท่ากับ 11.4, 11.4, 12.4 และ 13.5 ต่อแสนประชากร ซึ่งเกินเกณฑ์ < 8 ต่อแสนประชากร

อำเภอศรีนคร ปี 2563 - 2566 พบฆ่าตัวตายสำเร็จ ในกลุ่มอายุ 35 - 60 ปี มีฆ่าตัวตายสำเร็จ 7.6, 7.8, 11.7 และ 19.7 ต่อแสนประชากร สาเหตุ คือ ความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหลายโรค หรือ มะเร็ง สารเสพติด และโรคซึมเศร้า ผู้ป่วยระยะสุดท้าย โรคจิตหรือการใช้สารเสพติดแล้ว ผู้ป่วยได้รับการรักษาและการส่งต่อโรงพยาบาลแม่ข่ายมีอาการดีขึ้นแล้ว แต่เมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤตของชีวิตส่งผลให้เกิดภาวะซึมเศร้ากลับมีพฤติกรรมทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตายสำเร็จ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย, 2566) เมื่อระดับภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น ระดับความสุขและความพึงพอใจในชีวิตจะลดลง ผู้ป่วยมักขาดความหวัง มองอนาคตในแง่ลบ และไม่สามารถรับรู้คุณค่าหรือความสุขจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ ส่วนหนึ่งของการทำร้ายตนเองเกิดจากผู้ป่วยขาดความเข้มแข็งทางใจหรือขาดวัคซีนใจ (Resilience) ซึ่งหมายถึง มีความอดทนต่อแรงกดดันในระดับต่ำ ขาดความหวังและกำลังใจ และรู้สึกพ่ายแพ้ไม่กล้าต่อสู้เอาชนะอุปสรรค (ธรณินทร์ กองสุข, 2566) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จมีสาเหตุมาจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังร้อยละ 19.4 ได้แก่ ทางกายมีอาการปวดเรื้อรัง โรคถุงลมโป่งพอง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง โรคทางเดินหายใจเรื้อรัง ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ภาวะซึมเศร้า ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจทำให้อาการของโรคเรื้อรังทางกายรุนแรงมากขึ้น คุณภาพชีวิตลดลง รู้สึกหมดกำลังใจ สิ้นหวัง รู้สึกไม่มีประโยชน์ เกิดความกังวลว่าตนเองเป็นภาระของบุคคลใกล้ชิด ไร้ค่า ไม่อยากมีชีวิตอยู่ (ทัศนีย์ เชื่อมทอง และคณะ, 2565) และการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจสามารถเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงและส่งผลให้ภาวะซึมเศร้าลดลงสอดคล้องกับ ไพจิตร พุทธรอด ที่ศึกษาผลโปรแกรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้า พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้ามีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($M = 19.47 < 20.35$) (ไพจิตร พุทธรอด, 2563)

ความเข้มแข็งทางใจ ความสามารถทางอารมณ์และจิตใจในการปรับตัวและฟื้นตัวกลับสู่สภาวะปกติ ทำให้บุคคลเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการปรับตัว และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคมีความหวังและกำลังใจ รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และลดระดับภาวะซึมเศร้าในจิตใจลงได้ กล้าที่จะยืนหยัดต่อสู้กับความทุกข์ทรมานทางกายอย่างเข้มแข็ง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, 2563) และแนวทางการดูแลผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าในปัจจุบันเน้นการดูแลแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดระดับภาวะซึมเศร้า ลดแนวโน้มการฆ่าตัวตาย และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย (ทัศนีย์ เชื่อมทอง และคณะ, 2565)

จากการทบทวนงานวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เน้นการรักษาทางยาและการบำบัดทางจิตทั่วไป มากกว่าการพัฒนาโปรแกรมที่มุ่งเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางใจ มีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจต่อ แนวโน้มการฆ่าตัวตาย และ ภาวะซึมเศร้า และยังไม่พบโปรแกรมที่ออกแบบอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัวที่อาจส่งผลต่อภาวะซึมเศร้าแตกต่างจากบริบทอื่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าโรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าได้ใช้ความเข้มแข็งทางใจเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงและส่งผลให้ภาวะซึมเศร้าลดลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนหลัง (One Groups Pretest-posttest Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า เข้ารับบริการที่โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ระหว่างวันที่ 1 เดือนมกราคม 2567 - 30 มิถุนายน พ.ศ. 2567 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากทะเบียนผู้ป่วยที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลศรีนคร ปี พ.ศ. 2566 (โรงพยาบาลศรีนคร, 2566) โดยเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า เข้ารับบริการที่โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย จำนวน 40 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ Power Analysis ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.70 อำนาจการทดสอบทางสถิติเท่ากับ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 34 คน (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, 2563) เพื่อป้องกัน การสูญหายของกลุ่มตัวอย่างจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มร้อยละ 20 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด40 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ตามเกณฑ์คัดเข้า ดังนี้ 1) มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ถึง 60 ปี 2) มีระดับคะแนนภาวะซึมเศร้า ระดับน้อย - ปานกลาง (9Q = 7 - 18 คะแนน) 3) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และ 4) เข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ เกณฑ์ยุติเข้าร่วมโครงการ มีดังนี้ 1) เกิดภาวะวิกฤตทางกายหรือทางจิต 2) ทำกิจกรรมไม่ครบร้อยละ 80 และ 3) กลุ่มตัวอย่างขอถอนตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 2 คำถาม (2Q) ปี 2557 ของกรมสุขภาพจิตเป็นการสอบถามถึงประสบการณ์ในช่วง 14 วัน ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (Rating Scale) 2 ระดับ คือ ไม่มี 0 คะแนน และมี 1 คะแนน การแปลผล ค่าผิดปกติมี 1 คะแนนขึ้นไป ร่วมกับแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 9 คำถาม (9Q) ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ คือ ไม่มีเลย 0 คะแนน เป็นบางวัน (1 - 7 วัน) 1 คะแนน เป็นบ่อย (>7 วัน) 2 คะแนน เป็นทุกวัน 3 คะแนน การแปลผลแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ เป็นโรคซึมเศร้าระดับเล็กน้อย 7 - 12 คะแนน เป็นโรคซึมเศร้าระดับปานกลาง 13 - 18 คะแนน เป็นโรคซึมเศร้าระดับปานกลางระดับสูง ≥19 คะแนน

1.2 แบบประเมินการฆ่าตัวตาย 8 คำถาม (8Q) ปี 2557 ของกรมสุขภาพจิต ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (Rating Scale) 2 ระดับ คือ ไม่มี 0 คะแนน ข้อ 1 มี 1 คะแนน ข้อ 2 มี 2 คะแนน ข้อ 3 ส่วนที่ 1 มี 6 คะแนน ส่วนที่ 2 มี 8 คะแนน ข้อ 4 มี 8 คะแนน ข้อ 5 มี 9 คะแนน ข้อ 6 มี 4 คะแนน ข้อ 7 มี 10 คะแนน ข้อ 8 มี 4 คะแนน การแปลผลแบ่งเป็น 4 ระดับ 0 คะแนนไม่มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตาย 1 - 8 คะแนน

มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายในปัจจุบันระดับน้อย 9 - 16 คะแนน มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายในปัจจุบันปานกลาง >17 คะแนน มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายในปัจจุบันระดับรุนแรง

1.3 แบบประเมินความสุขคนไทย Thai Mental Health Indicator Version 2007 = TMHI-15 ของกรมสุขภาพจิต จำนวน 15 ข้อ สอบถามถึงประสบการณ์ในรอบ 1 เดือน ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ข้อ 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ,15 ไม่เลย 0 คะแนน เล็กน้อย 1 คะแนน มาก 2 คะแนน มากที่สุด 3 คะแนน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ข้อ 4, 5, 6 ไม่เลย 3 คะแนน เล็กน้อย 2 คะแนน มาก 1 คะแนน มากที่สุด 0 คะแนน การแปลผล มีความสุขต่ำกว่าคนทั่วไป (Poor) <27 คะแนน มีความสุขเท่ากับคนทั่วไป (Fair) 28 - 34 คะแนน มีความสุขสูงกว่าคนทั่วไป (Good) 33 - 45 คะแนน

1.4 แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ จำนวน 20 ข้อ ของกรมสุขภาพจิต เป็นแบบสอบถามถึงความสามารถของบุคคล ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความทนต่อแรงกดดัน 10 ข้อ 2) ด้านการมีความหวังและกำลังใจ 5 ข้อ และ 3) ด้านการต่อสู้เอาชนะอุปสรรค จำนวน 5 ข้อ ในช่วงอายุ 25 - 60 ปี ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ข้อ 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20 ไม่จริง 1 คะแนน จริงบางครั้ง 2 คะแนน ค่อนข้างจริง 3 คะแนน จริงมาก 4 คะแนน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ข้อ 1, 5, 14, 15, 16 ไม่จริง 4 คะแนน จริงบางครั้ง 3 คะแนน ค่อนข้างจริง 2 คะแนน จริงมาก 1 คะแนน การแปลผลแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความทนต่อแรงกดดัน (ข้อ 1 - 10) ต่ำกว่าเกณฑ์ <27 คะแนน เกณฑ์ปกติ 27 - 34 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ >34 คะแนน 2) ด้านการมีความหวังและกำลังใจ (ข้อ 11 - 15) ต่ำกว่าเกณฑ์ < 27 คะแนน เกณฑ์ปกติ 28 - 34 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ 35 คะแนน ขึ้นไป และ 3) ด้านการต่อสู้เอาชนะอุปสรรค (ข้อ 16 - 20) ต่ำกว่าเกณฑ์ คือ 54 คะแนนลงไป เกณฑ์ปกติ 55 - 69 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ > 70 คะแนน

2. โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ที่ผู้วิจัยประยุกต์มาจาก ดลฤดี ทับทิม และคณะ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างสัมพันธภาพ มารู้จักความเข้มแข็งทางใจ เข้าใจถึงกระบวนการ ประโยชน์ของความเข้มแข็งทางใจ และความคิดเชิงบวก 2) การส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้สึกดีต่อตนเองชีวิตนี้มีค่า (ด้านสิ่งที่ฉันเป็น) เห็นความสำคัญ และมีความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถประยุกต์ใช้หลักการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ทั้งในเรื่องการตั้งเป้าหมาย การคิดแบบมีทางเลือก และความสำคัญของการมีคนช่วยคิด 3) ทุกปัญหาสามารถแก้ไขได้ (ด้านสิ่งที่ฉันมี) 4) รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่นทำอย่างไร (ด้านสิ่งที่ฉันสามารถ) และ 5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, 2563)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า โรงพยาบาลศรีนคร จังหวัดสุโขทัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คือ แพทย์เวชศาสตร์สาขาป้องกันสุขภาพจิตชุมชนโรงพยาบาลศรีนคร หัวหน้ากลุ่มงานจิตเวชและยาเสพติดโรงพยาบาลกงไกลาศ อาจารย์พยาบาลสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุตรดิตถ์ ปรับปรุงตามคำแนะนำแบบต่อเนื่อง พบว่า มีความตรงเชิงเนื้อหาแบบประเมินความสุข เท่ากับ 0.87 และของแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ 0.88 เท่ากับ 0.86

ความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้ Cronbach's Alpha Coefficientการ ทดลอง (Try Out) ใช้กับผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง โรงพยาบาลสวรรคโลก จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความสุข เท่ากับ 0.87 และของแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ 0.83

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยก่อนทำการเก็บข้อมูลการวิจัยได้ชี้แจงข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนสิทธิที่จะยกเลิกหรือถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลและไม่มีผลกระทบใด ๆ กับกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยจะนำเสนอเป็น ภาพรวม ไม่ระบุชื่อ/สกุลกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างเข้าใจรายละเอียดและยินดีเข้าร่วม การวิจัยโดยความสมัครใจ จึงให้ลงลายมือชื่อให้คำยินยอมในแบบฟอร์มการให้คำยินยอมเข้า ร่วมการวิจัย (Consent Form) โดยได้รับการรับรองจริยธรรมเลขที่ IRB152/2023 วันที่ 25 ธันวาคม 2566 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย จากนั้นส่งหนังสือชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูล และ การดำเนินการใช้โปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าระยะเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 5 ครั้ง ณ ห้องประชุมแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลศรีนคร รายละเอียด ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ดำเนินกิจกรรมที่ 1 ได้แก่ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วย แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 2Q แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 9Q แบบประเมินการฆ่าตัวตาย 8Q แบบประเมินความสุขคนไทย และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจก่อนดำเนินกิจกรรมของโปรแกรมใช้เวลา 1 ชั่วโมง และ 2) สนทนาสร้างสัมพันธภาพ กับกลุ่มตัวอย่างให้รู้จักความเข้มแข็งทางใจ เข้าใจถึงกระบวนการ ประโยชน์ของความเข้มแข็งทางใจ และความคิดเชิงบวก และซักถามข้อสงสัย ให้คำชี้แนะเพิ่มเติมระหว่างผู้วิจัยและผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า ใช้เวลา 1 ชั่วโมง และนัดหมายสัปดาห์ที่ 2

สัปดาห์ที่ 2 ดำเนินกิจกรรมที่ 2 การติดต่อทางโทรศัพท์กับกลุ่มตัวอย่าง ส่งเสริมให้มีความรู้สึกดีต่อตนเอง ชีวิตนี้มีค่า (ด้านสิ่งที่ฉันเป็น) เห็นความสำคัญ และมีความภาคภูมิใจในตนเองสามารถประยุกต์ใช้หลักการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ทั้งในเรื่องการตั้งเป้าหมาย การคิดแบบมีทางเลือก และความสำคัญของการมีคนช่วยคิด คิดบวกและมองโลกในแง่ดี ส่งต่อความคิดในแง่ดีให้คนอื่น ๆ ฉันมีดีอะไร การอภิปรายร่วมกันถึงการมองตนเองในแง่ดี สามารถใช้ข้อดีในการพัฒนา หรือส่งเสริมศักยภาพเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางใจได้ ใช้เวลาพูดคุยโทรศัพท์ 30 นาทีต่อ 1 คน และนัดหมายสัปดาห์ที่ 3

สัปดาห์ที่ 3 ดำเนินกิจกรรมที่ 3 ให้กลุ่มตัวอย่างร่วมแสดงความคิดเห็น ตามแนวคิดทุกปัญหาสามารถแก้ไขได้ (ด้านสิ่งที่ฉันมี) สามารถประยุกต์ใช้หลักการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ทั้งในเรื่องการตั้งเป้าหมาย การคิดแบบมีทางเลือก และความสำคัญของการมีคนช่วยคิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กิจกรรมเกี่ยวกับการข้อดีของตนเอง การอภิปรายเกี่ยวกับการมองตนในแง่ดี เพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมศักยภาพเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางใจใช้เวลา 2 ชั่วโมง และการ นัดหมายสัปดาห์ที่ 4

สัปดาห์ที่ 4 ดำเนินกิจกรรมที่ 4 ฝึกทักษะให้กลุ่มตัวอย่างรู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่นทำอย่างไร (ด้านสิ่งที่ฉันสามารถ) ฝึกใช้คำพูดแสดงอารมณ์ ความหมายของอารมณ์ต่าง ๆ ฝึกใช้คำพูดแสดงอารมณ์ ความหมายของอารมณ์ต่าง ๆ ฝึกการรับรู้อารมณ์ตนเอง และของบุคคลอื่นเพื่อฝึกความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น การตอบสนองอารมณ์ต่ออารมณ์ผู้อื่น การตอบสนองต่ออารมณ์ผู้อื่น เพื่อฝึกการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยฝึกการหายใจ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30นาที การนัดหมายสัปดาห์ที่ 5

สัปดาห์ที่ 5 ดำเนินกิจกรรมที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ร่วมกันประเมินผลกิจกรรม อภิปรายถึงประโยชน์ที่ได้รับ เล่าถึงความประทับใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และซักถามประเด็นที่สงสัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 2Q แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า 9Q แบบประเมินการฆ่าตัวตาย 8Q แบบประเมินความสุขคนไทย และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ หลังดำเนินกิจกรรมของโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและ ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูล ทั่วไป โดย ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า แนวโน้มการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ความสุข และความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า ก่อนและหลังทดลองด้วยสถิติทดสอบ Paired t-test โดยผู้วิจัยทำการทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลให้เป็นไปตามโค้งปกติ (Normality Test) ด้วยสถิติ Shapiro-wilk (หรือ Kolmogorov-smirnov ตามความเหมาะสมของขนาดกลุ่มตัวอย่างก่อนดำเนินการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 80 และ ร้อยละ 82.5 อายุเฉลี่ย 52.24 ปี (S.D. = 5.78) และ 51.45 ปี (S.D. = 5.16) การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยละ 62.50 และ 60.00 อาชีพหลักเกษตรกรรม ร้อยละ 40.00 และ 42.50 ลักษณะครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 82.50 และ 77.50 ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นบิดามารดา ร้อยละ 90.00 และ 92.50 ตามลำดับ

2. ภาวะซึมเศร้า หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้าต่ำกว่าก่อนได้รับการดูแล ระดับของภาวะซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างโดยมีซึมเศร้าระดับน้อย ร้อยละ 65.0 ที่เหลือไม่มีภาวะซึมเศร้าร้อยละ 35.0 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับของภาวะซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

ระดับซึมเศร้า	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีภาวะซึมเศร้า	0 - 6	0	0.0	14	35.0
ซึมเศร้าระดับน้อย	7 - 12	5	12.5	26	65.0

ตารางที่ 1 แสดงระดับของภาวะซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40) (ต่อ)

ระดับซึมเศร้า	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ซึมเศร้าระดับปานกลาง	13 - 18	35	87.5	0	0.0
ซึมเศร้าระดับมาก	≥19	0	0.0	0	0.0
รวม		**40**	**100.0**	**40**	**100.0**

และพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 14.4, S.D. = 2.205) น้อยกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 5.6, S.D. = 2.898) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 22.417, p < .001) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้าก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

หัวข้อ	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม		หลังเข้าร่วมโปรแกรม		t	df	p-value
	M	S.D.	M	S.D.			
คะแนนภาวะซึมเศร้า	14.4	2.205	5.6	2.898	22.417	39	<.001

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ p-value < .001

3. แนวโน้มของการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนแนวโน้มของการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันต่ำกว่าก่อนได้รับโปรแกรมโดยที่ ระดับของแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมามีระดับของแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันดีขึ้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับของแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

แนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ในระยะ 1 เดือนรวมถึงวันนี้	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน	0	0	0.0	5	5.0
มีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันระดับน้อย	1 - 8	4	10.0	25	62.5
มีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันระดับปานกลาง	9 - 16	26	65.0	13	32.5
มีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบันระดับรุนแรง	≥ 17	10	25.0	0	0.0
รวม		**40**	**100.0**	**40**	**100.0**

และพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 12.4, S.D. = 4.031) น้อยกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 5.1, S.D. = 2.762) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 17.157, p < .001) ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

แนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน (8Q)	M	S.D.	t	df	p-value
ก่อนได้รับโปรแกรม	12.4	4.031	17.157	39	<.001
หลังได้รับโปรแกรม	5.1	2.762			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ p-value < .001

4. ความสุข หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขสูงกว่าก่อนได้รับการดูแล โดยที่ระดับของความสุขของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังได้รับได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ พบว่า ในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมามีระดับของความสุขดีขึ้น ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับของความสุขของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

ระดับความสุข	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดอง	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีความสุขระดับต่ำกว่าคนทั่วไป (Poor)	≤ 27	40	100.0	18	45.0
มีความสุขระดับเท่ากับคนทั่วไป (Fair)	28 - 34	0	0.0	22	55.0
มีความสุขระดับสูงกว่าคนทั่วไป (Good)	35 - 45	0	0.0	0	0.0
รวม		**40**	**100.0**	**40**	**100.0**

และพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 24.9, S.D. = 6.7003) น้อยกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 11.2, S.D. = 5.3488) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 23.911, p < .001) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

ความสุข	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	P value
ก่อนได้รับโปรแกรม	24.9	6.7003	23.911	39	<.001
หลังได้รับโปรแกรม	11.2	5.3488			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ p-value < .001

5. ความเข้มแข็งทางใจ หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนระดับของความเข้มแข็งทางใจโดยรวมและรายด้านสูงกว่าก่อนได้รับการดูแล ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับของความเข้มแข็งทางใจรายด้านและโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

ระดับความเข้มแข็งทางใจ	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ด้านความอดทนต่อแรงกดดัน					
ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ	< 27	38	95.0	0	0.0
ระดับปกติ	27 - 34	2	5.0	36	90.0
ระดับสูงกว่าเกณฑ์ปกติ	> 34	0	0.0	4	10.0
2. ด้านการมีความหวังและกำลังใจ					
ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ	< 14	40	100.0	0	0.0
ระดับปกติ	14 - 19	0	0.0	34	85.0
ระดับสูงกว่าเกณฑ์ปกติ	> 19	0	0.0	6	15.0
3. ด้านการต่อสู้เอาชนะอุปสรรค					
ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ	< 13	37	92.5	0	0.0
ระดับปกติ	13 - 18	3	7.5	40	100.0
ระดับสูงกว่าเกณฑ์ปกติ	> 18	0	0.0	0	0.0
4. ความเข้มแข็งทางใจโดยรวม					
ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ	< 55	40	100.0	0	0.0
ระดับปกติ	55 - 69	0	0.0	40	100.0
ระดับสูงกว่าเกณฑ์ปกติ	> 69	0	0.0	0	0.0

และพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้า (M = 62.6, S.D. = 3.515) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม (M = 30.9, S.D. = 5.299) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 30.892, p < .001) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งโดยรวมก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 40)

ความเข้มแข็งทางใจ	M	S.D.	t	df	P value
หลังได้รับการเสริมสร้าง RQ	62.6	3.515	30.892	39	<.001
ก่อนได้รับการเสริมสร้าง RQ	30.9	5.299			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ p-value < .001

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะซึมเศร้า หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้าน้อยกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value <. 001 ซึ่งสูงกว่าการศึกษาของ วรวุฒิ พัฒนโภครัตนา ที่ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างสุขสำหรับ

ผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เป็นโรคซึมเศร้า โรงพยาบาลเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันสูงเป็นโรคซึมเศร้า มีอาการซึมเศร้าระดับน้อยถึงระดับปานกลาง (7 - 18 คะแนน) จำนวน 35 ราย ผลการศึกษาพบว่า หลังได้รับโปรแกรมสร้างสุขกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้าน้อยกว่าก่อนได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .001 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะซึมเศร้าหลังได้รับโปรแกรมสร้างสุขเท่ากับ 2.0 คะแนน S.D. = 2.0 (วรวุฒิ พัฒนโภครัตนา, 2564)

2. แนวโน้มของการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนแนวโน้มของการจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p-value < .001 โดยก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ มีค่าเฉลี่ยคะแนนแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน 12.4 คะแนน S.D. = 4.031 และหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่าเฉลี่ยคะแนนแนวโน้มจะฆ่าตัวตายในปัจจุบัน ลดลงเหลือเพียง 5.1 คะแนน S.D. = 2.762 แสดงถึงว่าโปรแกรมนี้สามารถช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจให้กลุ่มตัวอย่างสามารถปรับตัว ในการเผชิญปัญหา หรือสภาวะวิกฤต มุมมองต่อปัญหาเปลี่ยนไป มองเห็นทางออกในการแก้ปัญหาที่ไม่ใช่การทำร้ายตนเอง

3. ความสุข หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขสูงกว่าก่อนได้รับการดูแล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .001 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขหลังได้รับการเสริมสร้าง RQ มีเท่ากับ 24.9 คะแนน S.D. = 6.7003 ซึ่งจัดว่ามีความสุขระดับต่ำกว่าคนทั่วไป ต่ำกว่าการศึกษาของ วรวุฒิ พัฒนโภครัตนา ที่ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างสุขสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เป็นโรคซึมเศร้า โรงพยาบาลเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันสูงเป็นโรคซึมเศร้า มีอาการซึมเศร้าระดับน้อยถึงระดับปานกลาง จำนวน 35 ราย ผลการศึกษาพบว่า หลังได้รับโปรแกรมสร้างสุขกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .001 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขหลังได้รับโปรแกรมสร้างสุขมีเท่ากับ 31.1 คะแนน S.D. = 2.8 โดยจัดว่ามีความสุขเท่ากับคนทั่วไป (Fair คือ 28 - 34 คะแนน) (วรวุฒิ พัฒนโภครัตนา, 2564) แม้ว่าหลังได้รับการเสริมสร้าง RQ กลุ่มตัวอย่างจะมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขสูงขึ้น แต่คะแนน ≤ 27 หมายถึง มีความสุขระดับต่ำกว่าคนทั่วไป (Poor) ความสุขรายข้อที่ได้คะแนนต่ำ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับครอบครัว คือ ยังรู้สึกไม่ค่อยมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว หากป่วยหนักไม่เชื่อว่าคนในครอบครัวจะดูแลอย่างดี และสมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยมีความรักและความผูกพันธ์ต่อกัน มีความรู้สึกทางด้านลบ คือ ยังคงรู้สึกเบื่อหน่ายท้อแท้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน บางครั้งก็รู้สึกว่าชีวิตมีแต่ทุกข์ไม่ค่อยสบายใจไม่ค่อยรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเองและยังคงรู้สึกผิดหวังกับตัวเอง

5. ความเข้มแข็งทางใจ หลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูงกว่าก่อนได้รับการดูแลผลเปรียบเทียบก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีความเข้มแข็งทางใจโดยรวมและรายด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .001 คะแนนความเข้มแข็งทางใจโดยรวมเท่ากับ 62.6 ซึ่งอยู่ในระดับเกณฑ์ปกติ (55 - 69 คะแนน หมายถึง มีระดับเกณฑ์ปกติ) สอดคล้องกับแนวคิดความเข้มแข็งทางใจของ อรววรณ ดวงจันทร์ และเสาวลักษณ์ สุวรรณไมตรี ที่ระบุว่าความเข้มแข็งทางใจเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ ฝึกฝน และสร้างขึ้นใหม่ได้ แม้ในบุคคลที่มีภาวะ

เจ็บป่วยทางจิตเวช (อรววรณ ดวงจันทร์ และเสาวลักษณ์ สุวรรณไมตรี, 2569) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณี ปาล ที่พบว่า การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม CBT หรือการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าช่วยเพิ่มคะแนนความเข้มแข็งทางใจและช่วยให้ผู้ป่วยกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติได้เร็วขึ้น (อรุณี ปาลี, 2560)

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูจิตใจของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดยใช้ความเข้มแข็งทางใจและ ความสุข ที่ร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจที่สามารถช่วยลดภาวะซึมเศร้าและพฤติกรรมเสี่ยง การฆ่าตัวตาย โดยการปรับกระบวนการคิดเฉพาะบุคคล ถึงแม้ว่า จะไม่สามารถ ไปถึงเป้าหมายของความสุขในระดับปกติได้ก็ตาม เป็นความท้าทายในการเปิดมุมมองปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาจิตใจผู้ป่วยแบบเฉพาะบุคคล ไปสู่ การเยียวยาระบบครอบครัว ที่ต้องสร้างความเข้มแข็งทางใจให้ผู้ป่วย ควบคู่ไปกับการลดภาระทางจิตใจและสร้างทัศนคติเชิงบวกให้แก่ผู้ดูแลในครอบครัวไปพร้อมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะซึมเศร้าและแนวโน้มการฆ่าตัวตายลดลงหลังได้รับโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ มีการพัฒนาความเข้มแข็งทางใจและความสุขเพิ่มสูงขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยระดับความเข้มแข็งทางใจเฉลี่ยหลังการทดลองดีขึ้นขึ้นอยู่ในระดับเกณฑ์ปกติแสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดปัจจัยเสี่ยงและส่งเสริมพฤติกรรมด้านบวกของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ จะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้นด้านจิตใจหลายด้านในระยะยาว มีเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ จากผลการศึกษาที่พบว่า โปรแกรมนี้ส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มวัยอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจให้คลอบคลุมและยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารองค์กร บุคคลากร ที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพสามารถนำโปรแกรมนี้ไปใช้ต่อยอดในการสร้างเสริมสุขภาพและความเข้มแข็งทางใจเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าและปัญหาฆ่าตัวตายในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาติดตามผลในระยะยาว เช่น ที่ระยะ 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปี หลังสิ้นสุดโปรแกรม เพื่อประเมินความคงอยู่ ของระดับความเข้มแข็งทางใจ ความสุข และดูอัตราการกลับเป็นซ้ำ ของภาวะซึมเศร้า หรือการกลับมามีแนวโน้มฆ่าตัวตายซ้ำเพื่อประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมในระยะยาว และ 2) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวหรือชุมชนในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ป่วยซึมเศร้าในครอบครัวหรือชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ดลฤดี ทับทิม และคณะ. (2563). โปรแกรมความเข้มแข็งทางใจต่อพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานของญาติผู้ดูแล. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(10), 463-481.

ทัศนีย์ เชื่อมทอง และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าในกลุ่มโรคเรื้อรัง โรงพยาบาลชลบุรี. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 32(2), 159-196.

ธรณินทร์ กองสุข. (2566). การบรรยายโรคซึมเศร้าและระบบการดูแลเฝ้าระวัง. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2566 จาก https://web.krph.go.th/show_news.php?view_id=1481593&title=%27%

ไพจิตร พุทธรอด. (2563). ผลของโปรแกรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้า. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีตรัง, 15(1), 69-81. https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2021.6.

โรงพยาบาลศรีนคร. (2566). รายงานผลการดำเนินงานสุขภาพจิต โรงพยาบาลศรีนคร. ใน รายงานการวิจัย. โรงพยาบาลศรีนคร.

วรวุฒิ พัฒนโภครัตนา. (2564). ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างสุขสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เป็นโรคซึมเศร้า โรงพยาบาลเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการแพทย์เขต 11, 35(1), 26-36.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย. (2566). รายงานประจำปีปีงบประมาณ 2566. เรียกใช้เมื่อ 29 ตุลาคม 2566 จาก https://skto.moph.go.th/uploads/annual_report_66.pdf

อรววรณ ดวงจันทร์ และเสาวลักษณ์ สุวรรณไมตรี. (2569). คู่มือการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.

อรุณี ปาลี. (2560). ผลของโปรแกรมการปรับความคิดและพฤติกรรมอย่างย่อสำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ที่มาบริการในหอผู้ป่วยจิตเวชผู้ใหญ่ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่. จิตเวชวิทยาศาสตร์, 37(3), 190-201.

World Health Organization. (2020). Suicide prevention. Health topics. Retrieved October 22, 2023, from https://www.who.int/health-topics/suicide#tab=tab_1

บทความวิจัย

ผลการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์*

ENHANCING ACTIVE LEARNING DESIGN COMPETENCY OF PRESERVICE SCIENCE TEACHERS THROUGH COGNITIVE COACHING PROCESS

ศรัณยา ฤกษ์ขำ
Saranya Rurkkhum
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani, Thailand
Corresponding author E-mail: saranya@vru.ac.th
Tel: 081-645-9742

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา และ 3) เพื่อศึกษาผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาชีววิทยา ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณรูปแบบกึ่งทดลอง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนการโค้ช 2) ระยะดำเนินการโค้ช 4 รอบ ที่เน้นการสะท้อนคิด และ 3) ระยะหลังการโค้ช เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการดำเนินกระบวนการโค้ชทางปัญญา แบบประเมินสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบบันทึกการสะท้อนคิด แบบสังเกตพฤติกรรมกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาครูมีพัฒนาการด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดีขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา และ 3) ผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาช่วยส่งเสริมการสะท้อนคิด การวิเคราะห์ตนเอง และความสามารถในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กระบวนการโค้ชทางปัญญา, สมรรถนะการออกแบบ, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

* Received 4 May 2026; Revised 20 May 2026; Accepted 29 May 2026

Abstract

This research article aims to 1) Compare the competence in designing active learning management of preservice science teachers before and after the use of cognitive coaching processes, 2) To investigate the development of preservice science teachers' active learning instructional design competency in each cycle of the cognitive coaching process and 3) Examine the cognitive coaching process on reflective thinking skills to develop the ability to design active learning management. The sample consisted of 12 third-year biology education students at Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. The study employed a quasi-experimental research design conducted in three phases: 1) Pre-test phase, 2) Implementation phase consisting of four coaching cycles focused on reflective practice, and 3) Post-test phase. The research tools included a cognitive coaching process plan, a competency assessment for designing active learning, a reflective journal, a behavioral observation form, and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using means, standard deviations, and independent t-tests, while qualitative data were analyzed using content analysis. The research findings were as follows : 1) The competence in designing active learning management of preservice science teachers after the use of the cognitive coaching process was significantly higher than before the process at the .05 statistical significance level. 2) Student teachers showed continuous improvement in designing active learning management in each round of the cognitive coaching process. and 3) The cognitive coaching process effectively promoted reflective thinking, self-analysis, and the ability to improve active learning management among student teachers.

Keywords: Cognitive Coaching Process, Design Competencies, Active Learning Management

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้จึงไม่อาจเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับความสนใจและถูกนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (ทิศนา แขมมณี, 2560); (วิจารณ์ พานิช, 2555) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบัน เพราะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีสมรรถนะในการออกแบบการเรียนรู้

สามารถวิเคราะห์ผู้เรียน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้สื่อและวิธีการสอนที่หลากหลาย ตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูจึงเป็นประเด็นสำคัญที่สถาบันผลิตครูควรให้ความสำคัญ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข, 2561)

ในปัจจุบัน พบว่า นักศึกษาครูจำนวนไม่น้อยยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมักยังคงเน้นการบรรยาย ขาดกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดหรือการลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้น้อย อีกทั้งนักศึกษาครูบางส่วนยังขาดการสะท้อนคิดและการวิเคราะห์ตนเองเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของตน จึงทำให้การพัฒนาสมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนรู้ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2561) กระบวนการโค้ชทางปัญญา (Cognitive Coaching) เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของครูและนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมการคิด การสะท้อนตนเอง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผ่านการตั้งคำถาม การสนทนา และการชี้แนะอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนหรือผู้รับการโค้ชจะได้พิจารณาแนวคิด วิธีการปฏิบัติ และผลลัพธ์ของตนเอง ทำให้เกิดความตระหนักรู้และสามารถพัฒนาการปฏิบัติงานของตนได้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวไม่ใช่เพียงการให้คำแนะนำโดยตรง แต่เป็นการกระตุ้นให้ผู้รับการโค้ชเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ และค้นพบแนวทางพัฒนาด้วยตนเอง (Costa, A. L. & Garmston, R. J., 2016) การนำกระบวนการโค้ชทางปัญญามาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครู จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ เพราะช่วยให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ได้รับข้อเสนอแนะที่ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กระบวนการโค้ชทางปัญญายังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติการสอน และส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2559); (อารี สัณหฉวี, 2565)

แนวคิดการโค้ชทางปัญญา (Cognitive Coaching) จึงเป็นนวัตกรรมการนิเทศที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้ถูกโค้ชเกิดการสะท้อนคิด (Reflection) และกำกับกระบวนการคิด อีกทั้งในบริบทของครูวิทยาศาสตร์ การโค้ชจะช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครู เพื่อศึกษาว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งศึกษาพัฒนาการด้านสมรรถนะของนักศึกษาครูในระหว่างการเข้าร่วมกระบวนการโค้ชทางปัญญา ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา

3. เพื่อศึกษาผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมุ่งศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูผ่านกระบวนการโค้ชทางปัญญา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาชีววิทยา ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ และสามารถเข้าร่วมกระบวนการโค้ชทางปัญญาได้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ ได้แก่

1. แผนการดำเนินกระบวนการโค้ชทางปัญญา ประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผนก่อนการโค้ช (Planning Conversation) การสังเกตระหว่างการโค้ช (Observation) และการสะท้อนผลหลังการโค้ช (Reflecting Conversation)

2. แบบประเมินสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้ประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครอบคลุมด้านการกำหนดจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การวัดและประเมินผล โดยเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3. แบบบันทึกการสะท้อนคิดใช้บันทึกความคิดเห็น การวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูหลังเข้าร่วมกระบวนการโค้ชทางปัญญา

4. แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้สังเกตพฤติกรรมการออกแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูระหว่างดำเนินกิจกรรม

5. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับความคิดเห็น และประสบการณ์ที่ได้รับจากกระบวนการโค้ชทางปัญญา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ก่อนดำเนินการทดลอง

5.1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการโค้ชทางปัญญาและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

5.1.2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

5.1.3 ประเมินสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูก่อนเข้าร่วมกระบวนการโค้ช (Pre-test)

5.2 ดำเนินกระบวนการโค้ชทางปัญญา ดำเนินกิจกรรมโค้ชทางปัญญา จำนวน 3 รอบ แต่ละรอบประกอบด้วย

5.2.1 การสนทนาก่อนการโค้ช (Planning Conversation) ร่วมวิเคราะห์การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ จุดประสงค์ วิธีสอน กิจกรรม และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

5.2.2 การสังเกตระหว่างการโค้ช (Observation) ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และบันทึกข้อมูลระหว่างการโค้ช

5.2.3 การสะท้อนผลหลังการโค้ช (Reflecting Conversation) นักศึกษาสะท้อนคิดเกี่ยวกับผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนา โดยผู้วิจัยใช้คำถามกระตุ้นการคิด ตามแนวทางโค้ชทางปัญญา

5.3 หลังดำเนินการทดลอง

5.3.1 ประเมินสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา (Post-test)

5.3.2 สัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากกระบวนการโค้ชทางปัญญา

5.3.3 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ รูปแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ที่บูรณาการการเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บข้อมูลคะแนนสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

2. เก็บข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรมการโค้ชทางปัญญา

3. เก็บข้อมูลจากแบบบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา

4. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับความคิดเห็นและประสบการณ์ของนักศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของผลการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ ในรูปแบบสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแสดงผลในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย สมรรถนะการออกแบบการ

จัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา ใช้สถิติ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2. การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน (Dependent t-test) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

ผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาอย่างชัดเจน โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้าน ทั้งด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมเชิงรุก การใช้สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการโค้ชทางปัญญาช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์ วางแผน และออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แสดงดังตารางที่ 1 และ 2

2. พัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ช โดยในรอบแรก นักศึกษายังมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเชื่อมโยงกิจกรรมกับผลลัพธ์การเรียนรู้ แต่เมื่อได้รับการสะท้อนคิด คำแนะนำ และการให้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้โค้ชในรอบต่อ ๆ มา นักศึกษาสามารถปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความชัดเจน เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น ส่งผลให้ระดับสมรรถนะโดยรวมเพิ่มขึ้นตามลำดับในทุกด้าน ดังตารางที่ 3 และภาพที่ 1

3. ผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์มีความพึงพอใจต่อกระบวนการโค้ชทางปัญญาโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจากกระบวนการโค้ชช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้จริง นอกจากนี้นักศึกษายังเห็นว่ากระบวนการโค้ชช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการสะท้อนคิดทางวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

การประเมิน	n	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับสมรรถนะ
ก่อนการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา	12	2.86	0.41	ปานกลาง
หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา	12	4.32	0.36	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**12**	**3.59**	**0.39**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการอย่างชัดเจน โดยก่อนการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากระบวนการโค้ชทางปัญญาสามารถพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา โดยใช้ Dependent t-test

การประเมิน	n	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	t	Sig.
ก่อนการใช้กระบวนการ	12	2.86	0.41	9.27	.000*
หลังการใช้กระบวนการ	12	4.32	0.36	-	-
ค่าเฉลี่ยรวม	12	3.59	0.39	9.27	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

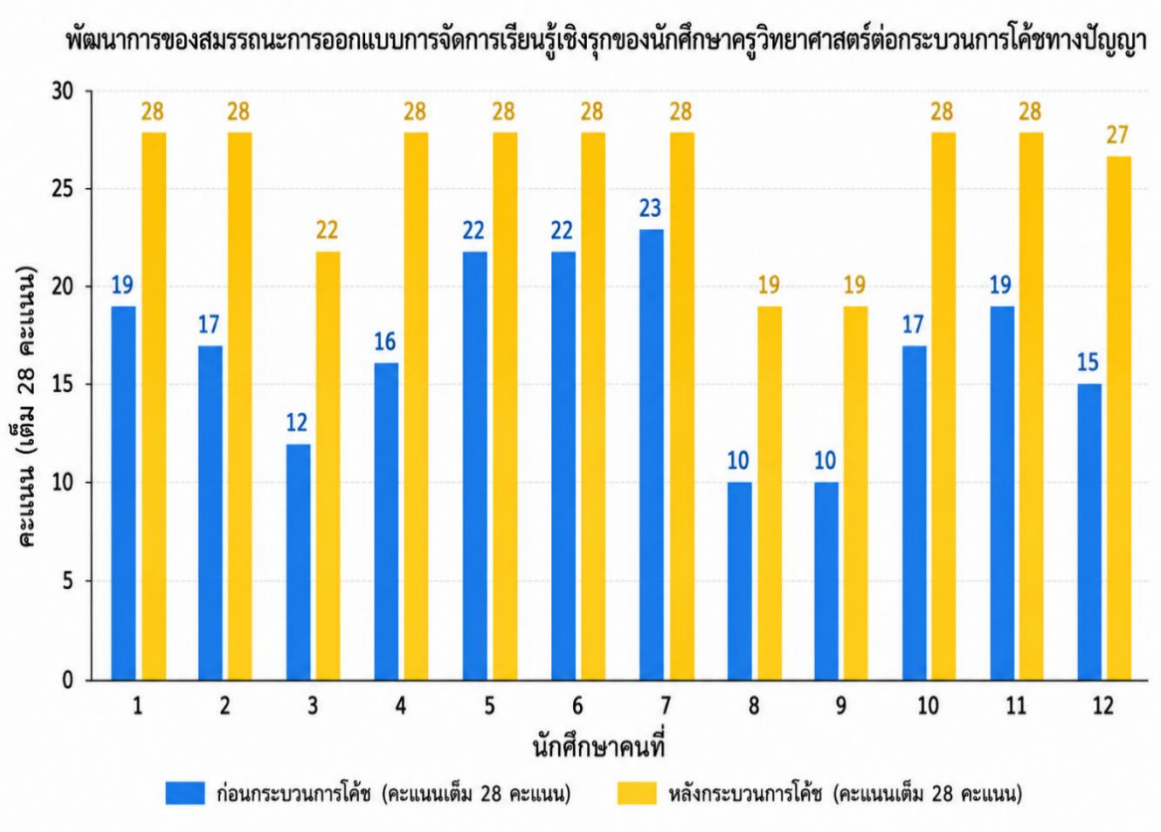
จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนการใช้กระบวนการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 ส่วนหลังการใช้กระบวนการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 โดยผลการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน (Dependent t-test) มีค่า t เท่ากับ 9.27 และค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการโค้ชทางปัญญาสามารถพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ต่อกระบวนการโค้ชทางปัญญา

นักศึกษาคนที่	คะแนนพัฒนาการก่อนกระบวนการโค้ช (คะแนนเต็ม 28 คะแนน)	คะแนนพัฒนาการหลังกระบวนการโค้ช (คะแนนเต็ม 28 คะแนน)
1	19	28

ตารางที่ 3 แสดงพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ต่อกระบวนการโค้ชทางปัญญา (ต่อ)

นักศึกษาคนที่	คะแนนพัฒนาการก่อนกระบวนการโค้ช (คะแนนเต็ม 28 คะแนน)	คะแนนพัฒนาการหลังกระบวนการโค้ช (คะแนนเต็ม 28 คะแนน)
2	17	28
3	12	22
4	16	28
5	22	28
6	22	28
7	23	28
8	10	19
9	10	19
10	17	28
11	19	28
12	15	27



ภาพที่ 1 แสดงพัฒนาการสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ต่อกระบวนการโค้ชทางปัญญา

อภิปรายผล

1. การเปรียบเทียบสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญา นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์มีสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้คำถามกระตุ้นการคิด การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทในชีวิตจริง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกระบวนการโค้ชทางปัญญาเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และสะท้อนแนวคิดของตนเองผ่านการตั้งคำถาม การให้ข้อเสนอแนะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell, C. C. & Eison, J. A. ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และการวางแผนการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 2020) โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิด การตัดสินใจ และการสะท้อนคิดของครู ทำให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตยา จิตร์เอื้อเฟื้อ ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ Active Learning สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า การจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมร่วมกับการสะท้อนผลการปฏิบัติงานสามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการอบรมเพียงอย่างเดียว (อาทิตยา จิตร์เอื้อเฟื้อ, 2561)

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรผกา หนูจันทร์ ที่ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ด้วยรูปแบบ SIPA Model ของโรงเรียน ในสหวิทยาเขตชุมแพม่านชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสื่อสารดีขึ้นอย่างชัดเจนกระบวนการโค้ชทางปัญญาเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์เนื่องจากช่วยส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ การสะท้อนตนเองและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักศึกษาครูวิทยาศาสตร์และครูประจำการในบริบททางการศึกษาได้ต่อไป (พรผกา หนูจันทร์, 2567)

2. พัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ ในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์มีพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญา โดยในระยะแรก นักศึกษายังมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และยังคงยึดรูปแบบการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก

แต่เมื่อผ่านกระบวนการโค้ช การสะท้อนคิด และการได้รับข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ นักศึกษาสามารถปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและเน้นการลงมือปฏิบัติมากขึ้น

พัฒนาการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการโค้ชทางปัญญาช่วยส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวิชารุกได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงมีโอกาสวิเคราะห์จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาในผลงานของตนเอง รวมทั้งสามารถนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกรอบถัดไปได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีการพัฒนาเป็นลำดับ อีกทั้งการดำเนินกระบวนการในลักษณะเป็นวงจร ยังช่วยให้นักศึกษาเกิดทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ มีความมั่นใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น และสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิศนา แขมมณี ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติการคิดและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ทิศนา แขมมณี, 2560) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจารณ์ พานิช ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาครูผ่านกระบวนการสะท้อนคิดและการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2555) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุคนธ์ สินธพานนท์ ที่พบว่าการได้รับข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องและการฝึกปฏิบัติจริง มีส่วนสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2561)

3. ผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการโค้ชทางปัญญาส่งผลให้นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ มีความสามารถในการสะท้อนคิดสูงขึ้น โดยนักศึกษาสามารถวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ของตนเองได้ทั้งในด้านจุดเด่น ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนา อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การสอนกับหลักการทางทฤษฎีได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น ทั้งนี้ การสะท้อนคิด ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง กระบวนการโค้ชทางปัญญาที่ใช้คำถามกระตุ้นการคิด การสนทนาเชิงลึก และการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้นักศึกษาครูเกิดการทบทวนความคิดและปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง การสะท้อนคิดยังช่วยให้นักศึกษาครูเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ และปรับกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พณสรรค์ งามศิริจิตร และพิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์ ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (พณสรรค์ งามศิริจิตร และพิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์, 2567) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรยุทธ ด้วงใย ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ช่วยพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (วีรยุทธ ด้วงใย, 2566)

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิศนา แขมมณี ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน (ทิศนา แขมมณี, 2560) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานพพร อภิพนฺโธ ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (พระมหานพพร อภิพนฺโธ, 2567)

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกล บัวแก้ว ที่พบว่า การใช้กระบวนการโค้ชร่วมกับการสะท้อนผลการปฏิบัติงานช่วยพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู และทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการโค้ชทางปัญญาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครู เนื่องจากช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสะท้อนตนเอง และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตและพัฒนาครูในบริบททางการศึกษาไทยได้อย่างเหมาะสม (อารี สัณหฉวี, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังรายละเอียด ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการใช้กระบวนการโค้ชทางปัญญาสถาบันผลิตครูควรนำกระบวนการโค้ชทางปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ อาจารย์ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้ฝึกออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมสะท้อนคิด เพื่อให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อให้นักศึกษาครูได้แลกเปลี่ยนแนวคิดและพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมเชิงรุกได้ดียิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาพัฒนาการของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในแต่ละรอบของกระบวนการโค้ชทางปัญญาควรจัดกระบวนการโค้ชทางปัญญาอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้น เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดพัฒนาการด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในแต่ละรอบอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแผนของตนเอง เพื่อช่วยให้นักศึกษาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ และ 3) เพื่อศึกษาผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญาที่มีต่อความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรนำกระบวนการโค้ชทางปัญญาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้นักศึกษาเห็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และสามารถปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ครูควรพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมที่เน้นกระบวนการโค้ชทางปัญญาควบคู่กับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สะท้อนคิดร่วมกัน และพัฒนาทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาผลของกระบวนการโค้ชทางปัญญากับนักศึกษาครูในสาขาวิชาอื่นเพื่อเปรียบเทียบ ผลลัพธ์ด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1) ควรศึกษาผลระยะยาวของกระบวนการโค้ชทางปัญญา

ต่อการปฏิบัติการสอนจริงของนักศึกษาครูในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2) ควรพัฒนารูปแบบการโค้ชทางปัญญาที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลหรือระบบออนไลน์ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ 3) ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น แรงจูงใจ เจตคติ หรือประสบการณ์การสอนของนักศึกษาครู และ 4) ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับพัฒนาการของนักศึกษาครูผ่านกระบวนการโค้ชทางปัญญา

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พณสรรค์ งามศิริจิตร และพิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และทักษะความฉลาดในการแก้ไขปัญหา เรื่องอัตราส่วนตรีโกณมิติ รายวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 21(40), 56-71.

พรผกา หนูจันทร์. (2567). การพัฒนาสมรรถนะครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ด้วยรูปแบบ SIPA Model ของโรงเรียน ในสหวิทยาเขตชุมแพม่านชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, 7(1), 16-30.

พระมหานพพร อภิพนฺโธ. (2567). การจัดการเรียนแบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์. วารสารสันตยาภิวัฒน์ วัดหนองนกกด, 2(4), 39-53.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์ วงศ์.

วีรยุทธ ด้วงใย. (2566). การประยุกต์ 1 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2561). การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2559). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

อาทิตยา จิตร์เอื้อเฟื้อ. (2561). การพัฒนาทักษะการตั้งคำถามทางวิทยาศาสตร์ของนิสิตครูวิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมสืบเสาะลูกโป่งน้ำแข็งและการโค้ชเพื่อการรู้คิดในรายวิชาทักษะการจัดการเรียนรู้เฉพาะสาขาวิชา. วารสารวิทยาศาสตร์ มศว, 34(1), 187-205.

อารี สัณหฉวี. (2565). การพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยเพื่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการโค้ชและการวิจัยเป็นฐานของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 16(2), 67-76.

Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (2020). Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. Washington: George Washington University.

Costa, A. L. & Garmston, R. J. (2016). Cognitive Coaching: Weaving Threads Of Learning And Change Into The Culture Of An Organization. Lanham: Rowman & Littlefield.

บทความวิจัย

ปัจจัยด้านเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

FACTORS OF ATTITUDES, SUBJECTIVE NORMS, AND PERCEIVED BEHAVIORAL CONTROLS ON THE INTENTION TO BECOME ENTREPRENEURS AMONG THE UNDERGRADUATES FROM THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, BURAPHA UNIVERSITY

ปวีณา แจ้งประจักษ์, สุธิดา แจ้งประจักษ์*

Paweena Changprachak, Suthida Changprachak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: suthida@buu.ac.th

*Tel: 064-853-6559

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ และ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์และอำนาจการทำนายของปัจจัยดังกล่าวต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิต จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นเพื่อให้ครอบคลุมทุกสาขาวิชา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีระดับเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับมาก โดยเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ปัจจัยทั้งสามมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = .71$) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรทั้งสามสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการได้ ร้อยละ 57.8 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม

* Received 7 May 2026; Revised 19 May 2026; Accepted 29 May 2026

รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และเจตคติ ตามลำดับ สะท้อนว่า นิสิตกลุ่มนี้มีความตั้งใจสูงแม้ไม่มีพื้นฐานทางธุรกิจโดยตรง มหาวิทยาลัยจึงควรเสริมความมั่นใจผ่านกิจกรรมจำลองธุรกิจและระบบพี่เลี้ยงศิษย์เก่า เพื่อขับเคลื่อนความตั้งใจสู่การเป็นผู้ประกอบการจริง

คำสำคัญ: ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ, เจตคติ, การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง, การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

Abstract

This quantitative study aimed to: 1) Examine the levels of attitudes toward entrepreneurship, subjective norms, perceived behavioral control, and entrepreneurial intention; and 2) Analyze the relationships and predictive power of these factors on entrepreneurial intention among undergraduate students in the Faculty of Humanities and Social Sciences at Burapha University. The sample consisted of 400 undergraduate students selected through proportionate stratified random sampling to ensure representation across all academic programs. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.96. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, and inferential statistics, namely Pearson's correlation coefficient and multiple regression analysis. The findings revealed that the students demonstrated high levels of attitudes toward entrepreneurship, subjective norms, perceived behavioral control, and entrepreneurial intention. Among these factors, attitudes toward entrepreneurship showed the highest mean score, whereas perceived behavioral control had the lowest. All three factors were positively correlated with entrepreneurial intention at a statistically significant level. Perceived behavioral control showed the strongest correlation with entrepreneurial intention (r = .71). The results of the multiple regression analysis indicated that the three variables jointly explained 57.8% of the variance in entrepreneurial intention. Perceived behavioral control was the strongest predictor, followed by subjective norms and attitudes toward entrepreneurship, respectively. These findings reflect that the students in this group possessed strong entrepreneurial intention despite lacking a direct business background. Therefore, the university should enhance students' confidence through business simulation activities and alumni mentoring programs to further develop entrepreneurial intention into actual entrepreneurial behavior.

Keywords: Entrepreneurial Intention, Attitude, Subjective Norms, Perceived Behavioral Control, Theory of Planned Behavior

บทนำ

การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) มีบทบาทสำคัญในการสร้างงานและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคแห่งดิจิทัลที่มีความผันผวนสูง (Digital Disruption) อย่างไรก็ตาม ตลาดแรงงานไทยประสบปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะของบัณฑิตกับความต้องการของนายจ้าง ข้อมูลสถิติของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ไตรมาส 4 ปี พ.ศ. 2567 ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มผู้ว่างงานที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ กลุ่มเยาวชนอายุ 20 - 24 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตจบใหม่ (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568) และเป็นกลุ่มผู้ว่างงานสำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีจำนวนถึง 1.53 แสนคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ภาวการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบแนวทางการประกอบอาชีพของบัณฑิตเปลี่ยนบทบาทของบัณฑิตจาก “ผู้หางาน” ไปสู่ “ผู้สร้างงาน” (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566)

จากข้อมูลเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างอาชีพที่หลากหลายเพื่อรองรับกลุ่มบัณฑิตจบใหม่เหล่านี้ ซึ่งหนึ่งในแนวทางการสร้างงานสร้างอาชีพ คือ การเป็นผู้ประกอบการ ด้วยเหตุนี้เองแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) จึงได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องในระดับนโยบาย โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการคิดเชิงผู้ประกอบการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งมุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและบริการมูลค่าสูง มหาวิทยาลัยบูรพาในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งในพื้นที่ดังกล่าว จึงมีนโยบายในการผลิตบัณฑิตให้มีทักษะผู้ประกอบการผ่านการบูรณาการการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยทางด้านจิตวิทยาต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนิสิตสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีอยู่จำกัด เนื่องจากนิสิตกลุ่มนี้มักถูกมองว่าขาดพื้นฐานด้านธุรกิจเมื่อเทียบกับสายบริหารธุรกิจหรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งที่ในนิสิตกลุ่มนี้มีต้นทุนทางความรู้ด้านภาษา วัฒนธรรม และความเข้าใจในมิติทางสังคม ซึ่งสามารถต่อยอดสู่ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีศักยภาพ ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้เกิดช่องว่างทางการวิจัยในการอธิบายปัจจัยเชิงจิตวิทยาและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior - TPB) ของ Ajzen, I. เป็นกรอบแนวคิดหลัก เนื่องจากเป็นแบบจำลองทางจิตวิทยาที่ได้รับการยอมรับและใช้อธิบายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอย่างกว้างขวาง โดยทฤษฎีระบุว่าความตั้งใจเชิงพฤติกรรมเกิดจาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เจตคติ (Attitude Toward Behavior) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norms) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) (Ajzen, I., 1991) การวิจัยมุ่งวิเคราะห์ระดับของตัวแปรทั้ง 4 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร รวมทั้งตรวจสอบอำนาจการทำนายของปัจจัยดังกล่าวที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพบัณฑิตให้สามารถก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและนโยบายการอุดมศึกษาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ
5. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ที่สามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มุ่งศึกษาความสัมพันธ์และอำนาจการทำนายของปัจจัยด้านเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Icek Ajzen

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 4,201 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 9 ธันวาคม 2568) ประกอบด้วย สาขาวิชาทั้งหมด จำนวน 15 สาขาวิชา ดังนี้ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การจัดการบริการสังคม จิตวิทยา นิเทศศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา และสารสนเทศศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane, T. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคาดเคลื่อน 5% ได้จำนวน 366 คน ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน (Yamane, T., 1967)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยกำหนดให้สาขาวิชาทั้ง 15 สาขาเป็นชั้น (Stratum) และสุ่มตัวอย่างจากแต่ละสาขาตามสัดส่วนประชากรโดยใช้รายชื่อจากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับฉลากเพื่อคัดเลือกรายชื่อนิสิตในแต่ละสาขาให้ครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ชั้นปี สาขาวิชาที่กำลังศึกษา การประกอบอาชีพผู้ประกอบการของครอบครัว มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

2. แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ พัฒนาจากแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของ ธวัลรัตน์ คำยันต์ ซึ่งอิงแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 21 ข้อ (ธวัลรัตน์ คำยันต์, 2566)

3. แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ พัฒนาจากแบบสอบถามความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของ วรุตม์ พิมพ์สอน ซึ่งอิงแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ (วรุตม์ พิมพ์สอน, 2565)

แบบสอบถามดังกล่าวได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน คำนวณค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามเป็นรายข้อกับวัตถุประสงค์ในการวัด (Index of Item - Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50 ขึ้นไป โดยค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 1 2) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบก่อนการใช้จริง (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 30 คน โดยหาความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha's coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และแบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88, 0.90, 0.89 และ .97 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย HU 140/2568 หมายเลขใบรับรองที่ IRB2-024/2569 เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2569 และทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลถึงคณบดีเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ผ่านระบบ Google Forms

2. ภายหลังได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยส่งลิงก์แบบสอบถาม Google Forms ให้ผู้ช่วยวิจัยส่งต่อถึงผู้เข้าร่วมวิจัย โดยยึดหลักสำคัญของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นแนวทางปฏิบัติ การเข้าร่วมวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ มีเอกสารคำชี้แจงสิทธิ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยแนบในแบบสอบถาม ครอบคลุมสิทธิ์ในการปฏิเสธหรือถอนตัวได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บรักษาเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 400 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาในข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์

4. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น ด้วยการวิเคราะห์ตัวแปรทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และใช้เทคนิควิธีการแบบนำเข้า (Enter) โดยมีการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยด้านเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 68.50 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 21 - 22 ปี จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 และกำลังศึกษาอยู่ในระดับ ชั้นปี 3 จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.75 ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แสดงผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ	4.09	.53	มาก
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	3.94	.75	มาก
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	3.75	.87	มาก
ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ	3.82	.99	มาก
รวม	**3.90**	**.79**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ตัวแปรทั้ง 4 ตัว มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90

โดยตัวแปรเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีค่าเฉลี่ย 3.94 ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ มีค่าเฉลี่ย 3.82 และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีค่าเฉลี่ย 3.75 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ระหว่างเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

ตัวแปร	เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ	การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ
เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ	-			
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.55***	-		
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	.52***	.59***	-	
ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ	.54***	.61***	.71***	-

***p < .001

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ มีความสัมพันธ์ทิศทางบวก โดย เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และขนาดของความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.54 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และขนาดของความสัมพันธ์เท่ากับ 0.61 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และขนาดของความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.71 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง)

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการมากที่สุด รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ และเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการน้อยที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ (Enter)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ (Enter)

ตัวแปร	Unstandardized Coefficient		Standardized Coefficient	T	P	Collinearity Statistics	
	B	S.E.	β			VIF	Tolerance
ค่าคงที่	-.726	.255		-2.850	.005**		
เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ	.286	.076	.152	3.740	< .001***	1.570	.638
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.325	.057	.244	5.680	< .001***	1.730	.577
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	.561	.048	.490	11.660	< .001***	1.670	.599
$R = .762$ $R^2 = .581$ adj. $R^2 = .578$							
$F = 183$ $P < .001$***							

**p < .01, ***p < .001

ตารางที่ 3 จากการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นไม่พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity) พิจารณาจาก ค่า VIF น้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มากกว่า .10 ซึ่งพบว่า ปัจจัยทุกตัวมีค่า VIF ตั้งแต่ 1.730 - 1.570 และมีค่า Tolerance ตั้งแต่ .638 - .599 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกค่า จึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นถัดไป

ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณทำนายปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ พบว่า เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 183$, $p < .001$) เนื่องจาก ค่า B และ β เป็นบวกทั้งหมด โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ร้อยละ 57.8

เมื่อพิจารณาน้ำหนักอิทธิพล พบว่า ปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (β = .490) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (β = .244) และเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ (β = .152) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักอิทธิพลจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าปัจจัยด้านเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการถึง 3.22 เท่า

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

Y' = -.726 + .286 (เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ) + .325 (การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง) + .561 (การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม)

เขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

Zy' = .152 (เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ) + .244 (การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง) + .490 (การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม)

ผลวิจัยชี้ว่าการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด สะท้อนว่าความมั่นใจในต้นทุนทางความรู้ของนิสิตกลุ่มนี้ เช่น ทักษะภาษา ความเข้าใจสังคมวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ คือ แรงผลักดันสำคัญที่เปลี่ยนนิสิตกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สู่การเป็นผู้ประกอบการได้ มากกว่าเพียงเจตคติส่วนตัว

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยด้านเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สามารถอภิปรายผลตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่านิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวโน้มเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพผู้ประกอบการโดยรวม ทั้งในด้านความคิด เจตคติ และความพร้อมเชิงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ajzen, I. ที่อธิบายว่าความตั้งใจเชิงพฤติกรรมเกิดจากอิทธิพลร่วมของปัจจัยด้านจิตวิทยาและอิทธิพลทางสังคม (Ajzen, I., 1991) ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Zhou, X. ที่ศึกษาในนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคที่ประเทศจีน และ Milohnić, I. & Licul, I. ในประเทศโครเอเชีย ซึ่งต่างยืนยันว่าปัจจัยทั้ง 3 ตามกรอบ TPB เป็นตัวกำหนดสำคัญในการหล่อหลอมความปรารถนาและความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาในบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Zhou, X., 2024); (Milohnić, I. & Licul, I., 2025)

เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปร พบว่า เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่า นิสิตมีเจตคติเชิงบวกต่อการเป็นผู้ประกอบการ เห็นถึงโอกาสและคุณค่าของการประกอบธุรกิจด้วยตนเอง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ตลอดจนการสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจยุคสื่อสังคมออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงข้อมูลและรูปแบบการทำธุรกิจได้ง่ายขึ้น รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง สะท้อนอิทธิพลจากบุคคลรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ตามมาด้วยความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ ในขณะที่การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น สะท้อนให้เห็นว่านิสิตบางคนอาจจะขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ สาเหตุสำคัญอาจมาจากบริบทเฉพาะของหลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่มักมุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ ความเข้าใจในภาษาและสังคมศาสตร์ แต่ยังขาดการฝึกทักษะธุรกิจในเชิงปฏิบัติการทำให้นิสิตแม้จะมีเจตคติที่ดีต่อการทำธุรกิจ แต่ยังรู้สึกไม่พร้อมหรือขาดความมั่นใจในการลงมือทำจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ของ Bandura, A. ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพียงพอก็จะเชื่อว่าตนเองสามารถทำพฤติกรรมเหล่านั้นให้ประสบความสำเร็จได้ และจะอดทนต่ออุปสรรคมากกว่าบุคคลที่ขาดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Bandura, A., 1997)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ทิศทางบวกกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน นอกจากนี้

ผลการศึกษายังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Linh, L. T. H. ที่ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศเวียดนาม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีความเชื่อมโยงอย่างมากกับความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ (Linh, L. T. H., 2022) ทั้งนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ณฐา จารุวรรณเดช และทิพวรรณ ปิ่นวนิชย์กุล ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนิสิตและผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาผู้ประกอบการ ได้แก่ เจตคติที่มีต่อพฤติกรรม บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (ณฐา จารุวรรณเดช0 และทิพวรรณ ปิ่นวนิชย์กุล, 2565)

เมื่อพิจารณาเชิงลึก พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ทิศทางบวกกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงที่สุด สะท้อนว่าความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการรับรู้ว่าสามารถจัดการทรัพยากรหรืออุปสรรคได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ความตั้งใจมีความชัดเจนและเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิภาภรณ์ อินทุยศ และรัตนะ บัวสนธ์ ที่พบว่า การรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร (วิภาภรณ์ อินทุยศ และรัตนะ บัวสนธ์, 2567)

รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งมีความสัมพันธ์ทิศทางบวกในระดับสูง สะท้อนบทบาทของบรรทัดฐานทางสังคมและแรงสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างในการกำหนดการตัดสินใจของนิสิต โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งสามารถเสริมแรงต่อความตั้งใจได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ์ ที่พบว่า กลุ่มอ้างอิงที่สำคัญมักประกอบด้วยครอบครัว เพื่อน ญาติพี่น้อง และสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อการเริ่มต้นในการเป็นผู้ประกอบการ และการได้เห็นความสำเร็จของบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นผู้ประกอบการ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเป็นผู้ประกอบการ (วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ์, 2567)

ขณะที่เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทิศทางบวกกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ สะท้อนว่าการรับรู้คุณค่าและประโยชน์ของการเป็นผู้ประกอบการในเชิงบวกช่วยเสริมแรงจูงใจภายใน และเอื้อต่อการกำหนดเป้าหมายอาชีพในระยะยาว (ธีรภัทร ชื่นเรณู และเกษราภรณ์ สุตตาพงค์, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชจรี ภักดีจอหอ ที่กล่าวว่า นิสิตที่มีเจตคติที่ดีในการเป็นผู้ประกอบการย่อมทำให้มีความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการสูง โดยเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่เจตคติที่ดีต่ออาชีพจนเกิดเป็นความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (นุชจรี ภักดีจอหอ, 2566)

โดยสรุป เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของทั้งสามตัวแปร สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าการมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นผู้ประกอบการและการได้รับแรงสนับสนุนจากสังคมจะมีบทบาทสำคัญต่อการความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ แต่ปัจจัยที่โดดเด่นที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม สะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการมากกว่าปัจจัยด้านเจตคติและอิทธิพลทางสังคม

3. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า เจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม สามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการได้ร้อยละ 57.8 สะท้อนให้เห็นว่าแบบจำลองตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) มีความเหมาะสมในการอธิบายความตั้งใจ

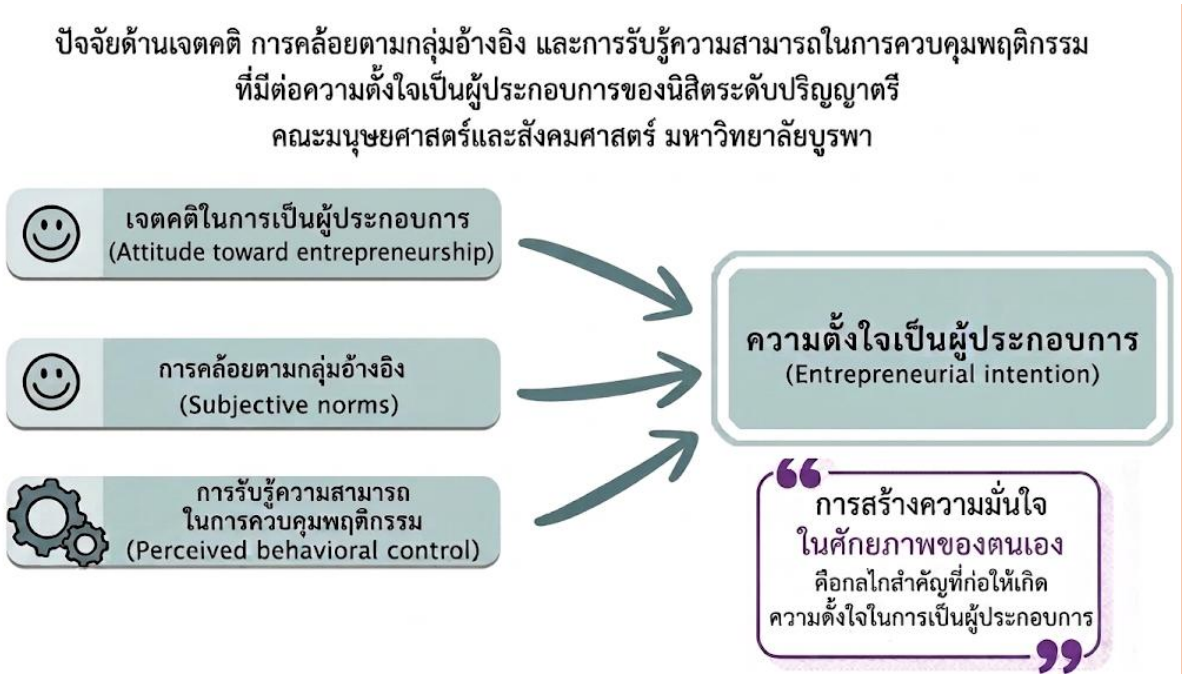
เป็นผู้ประกอบการของนิสิตกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ์ ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า แบบจำลองตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนสามารถอธิบายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการได้ และปัจจัยทั้ง 3 มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการเรียงลำดับได้เช่นเดียวกัน (วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ์, 2567) และงานวิจัยของ นิรันดร ทัพไชย ที่ศึกษา ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า เจตคติที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจในการผู้ประกอบการ (นิรันดร ทัพไชย, 2565) นอกจากนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศของ Milohnić, I. & Licul, I., ในประเทศโครเอเชีย ที่ใช้แบบจำลอง TPB วิเคราะห์การถดถอยพหุตัวแปร ที่พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด เหนือกว่าเจตคติและบรรทัดฐานทางสังคม (Milohnić, I. & Licul, I., 2025) ยิ่งตอกย้ำว่าความเชื่อมั่นในศักยภาพและการรับรู้ว่าสามารถจัดการอุปสรรคได้ คือ กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ยึดกรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) มาประยุกต์ใช้และค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างไปจากงานวิจัยทั่วไป กล่าวคือ เป็นการพิสูจน์เชิงประจักษ์ว่าแบบจำลอง TPB สามารถนำมาใช้อธิบายและทำนายกลุ่มเป้าหมายเฉพาะอย่าง “นิสิตสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานทางธุรกิจโดยตรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการเตรียมความพร้อมสู่พื้นที่เศรษฐกิจใหม่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านิสิตกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีเจตคติที่ดี โดยมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่ทำหน้าที่เป็นแรงสนับสนุนจากสังคมรอบข้างที่ช่วยลดความกังวลในการเริ่มต้นธุรกิจ ร่วมกับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งคือ การสร้างเสริมความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ คือ การค้นพบว่า ปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็น “กลไกสำคัญที่สุด” สำหรับกลุ่มนิสิตที่ไม่มีพื้นฐานธุรกิจโดยตรง อันสะท้อนให้เห็นว่าการปลูกฝังแนวคิดเชิงปฏิบัติเพื่อการสร้างความมั่นใจในศักยภาพของตนเองมีอิทธิพลสูงสุดในการเปลี่ยนความชอบให้กลายเป็นความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ

จากข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรหรือออกแบบกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างนิสิตสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้สามารถเป็นผู้ประกอบการในยุคใหม่ได้ต่อไป ดังที่แสดงให้เห็นถึงกลไกความเชื่อมโยงของตัวแปรในภาพ



ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นิสิต จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทั้งหมดอยู่ในระดับมาก โดยเจตคติในการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และตัวแปรทั้งสามมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์สูงที่สุด สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองต่อการกำหนดความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ทั้งสามตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการได้ร้อยละ 57.8 โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด สะท้อนความเหมาะสมของกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ในการอธิบายพฤติกรรมเชิงผู้ประกอบการของนิสิตในบริบทที่ไม่ได้มุ่งเน้นด้านธุรกิจโดยตรง จากผลการวิจัยนำมาสู่ข้อเสนอแนะเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ การพัฒนาระบบสนับสนุนผู้ประกอบการในระดับสถาบัน เช่น ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ เครือข่ายพี่เลี้ยง และแหล่งทุนเริ่มต้น รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ คือ คณะและมหาวิทยาลัยควรสร้างเครือข่ายพี่เลี้ยงศิษย์เก่า (Alumni Mentor Program) ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจมาเป็นต้นแบบ เพื่อให้เห็นภาพการนำทักษะสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไปใช้จริง ซึ่งจะช่วยเสริมทั้งบรรทัดฐานทางสังคมและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ ควรบูรณาการการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การจำลองธุรกิจ และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างทักษะและความมั่นใจของนิสิต รวมทั้งพัฒนากลไกสนับสนุนจากกลุ่มอ้างอิง เช่น ชมรมผู้ประกอบการและเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างทักษะและความมั่นใจของนิสิต และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรเพิ่มตัวแปรเชิงจิตวิทยาอื่น เช่น ทุนทางจิตวิทยาและความคิดสร้างสรรค์ และพิจารณาใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้เข้าใจบริบทเชิงลึกของการก่อรูปความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก https://www.mhesi.go.th/index.php/news-and-announce-all/pr/Announcement-news/8464-2570-2566-2570.html

ณฐา จารุวรรณเดช0 และทิพวรรณ ปิ่นวนิชย์กุล. (2565). ปัจจัยพยากรณ์ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมและอิทธิพลต่อการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการของผู้ที่ศึกษาด้านผู้ประกอบการในประเทศไทย. RMUTT Global Business and Economics Review, 17(1), 80-95.

ธวัลรัตน์ คำยันต์. (2566). การศึกษาความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนิสิต-นักศึกษาเภสัชศาสตร์ ในประเทศไทย. ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธีรภัทร ชื่นเรณู และเกษราภรณ์ สุตตาพงศ์. (2568). แนวทางการสร้างแรงจูงใจการเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มช่วงวัยเจเนอเรชันแซด. วารสารนักบริหาร, 45(1), 131-148.

นิรันดร ทัพไชย. (2565). ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วารสารสมาคมนักวิจัย, 27(1), 111-142.

นุชจรี ภักดีจอหอ. (2566). อิทธิพลของทัศนคติ และสมรรถนะที่มีต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา. วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 15(2), 59-75.

วรุตม์ พิมพ์สอน. (2565). ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจด้านกีฬาของนักศึกษาปัจจุบัน และ/หรือ ศิษย์เก่าที่ศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ. มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(11), 942-956.

วิภาภรณ์ อินทุยศ และรัตนะ บัวสนธ์. (2567). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร. Journal of Modern Learning Development, 9(6), 30-50.

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาส 4/2567. เรียกใช้เมื่อ 9 ตุลาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/07/article_20250320094741.pdf

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานวิจัย การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (เดือนกรกฎาคม 2567). เรียกใช้เมื่อ 9 ตุลาคม 2568 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240826134805_34923.pdf

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational behavior and human decision processes, 50(2), 179-211.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: Toward a Unifying. Theory of Behavioral Change, sychologicalReview, 84(2), 191-215.

Linh, L. T. H. (2022). The factors influence entrepreneurial intention: a case study on undergraduate students at a private university in Vietnam. International Journal of Entrepreneurship, 26(2), 1-14.

Milohnić, I. & Licul, I. (2025). The factors influencing students' entrepreneurial intentions: An analysis using the theory of planned behavior. Ekonomski Horizonti, 27(1), 79-95.

Yamane, T. (1967). Statistics, An Introductory Analysis. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

Zhou, X. (2024). Factors Impacting Entrepreneurial Intentions and Entrepreneurial Behavior of Graduated College Students from Chengdu Polytechnic. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4(3), 633-650.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

THE DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT MODEL FORPROMOTING READING LITERACY AMONG LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

สุกัญญา บุญทวี*, วีรณดา อรุณปลอด, นิกูล ชุ่มมั่น, ธัญสินี ม่วงทอง

Sukanya Boonthawee*, Weeranada Aroonplord, Nikoon Choomman, Thunsinee Muangthong

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Sukanyaboontawee@gmail.com

*Tel: 086-900-3320

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน 3) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ได้แก่ 3.1) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านการอ่านก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน และ 3.2) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 1 ห้องเรียน จำนวน 45 คน ได้มาด้วยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่าน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวที่มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ แนวทางการจัดการเรียนรู้ Active Learning 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ MEAD AL Model 3) ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 3.1) คะแนนความฉลาดรู้ด้านการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยก่อนทดลองที่ 18.24 (S.D. = 3.85) ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยหลังทดลองเท่ากับ 30.62 (S.D. = 4.12) 3.2) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.49)

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

* Received 12 May 2026; Revised 25 May 2026; Accepted 3 June 2026

Abstract

The purposes of this research were: 1) To study and analyze the foundational data for developing an instructional model; 2) To develop an active learning instructional model to promote reading literacy; and 3) To investigate the effectiveness of the developed active learning instructional model in promoting reading literacy, which included: 3.1) Comparing reading literacy before and after the implementation of the active learning instructional model, and 3.2) Examining satisfaction towards the active learning instructional model. The sample consisted of 45 lower secondary school students from one classroom in the second semester of the 2025 academic year, obtained through cluster random sampling. The research instruments included: 1) Lesson plans, 2) A reading literacy test, and 3) A satisfaction assessment questionnaire. This study employed a one-group pretest-posttest design. Data were analyzed using arithmetic mean, standard deviation, and t-test. The research findings revealed that: 1) The conceptual framework for designing the instructional model was based on the Active Learning approach; 2) The developed active learning instructional model was the "MEAD AL Model"; and 3) The results regarding the effectiveness of the instructional model indicated that: 3.1) The posttest reading literacy scores were statistically significantly higher than the pretest scores at the .05 level, with a pretest mean score of 18.24 (S.D. = 3.85) and a posttest mean score of 30.62 (S.D. = 4.12), and 3.2) the students' satisfaction towards the instructional model was at a high level ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.49)

Keywords: Instructional Model, Active Learning, Reading Literacy

บทนำ

ความสามารถในการอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระวิชา (ณัฐพงศ์ มาลี, 2560) การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการดำรงชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องการบุคคลที่สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) จากรายงานผลการประเมินโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศสมาชิก OECD อย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2561 นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านอยู่ที่ 393 คะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ 487 คะแนน ในขณะที่ปี พ.ศ. 2566 นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านอยู่ที่ 379 คะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ 479 คะแนน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนอย่างเห็นได้ชัด ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการเร่งพัฒนาทักษะการอ่านเชิงลึกของนักเรียนไทยอย่างจริงจัง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการศึกษาแนวคิดของ Grabe, W. & Stoller, F. L. พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นช่วงวัยที่นักเรียนต้องเผชิญ

กับการอ่านที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงเนื้อหาและเชิงวิเคราะห์ นักเรียนจึงจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างทักษะการตีความ วิเคราะห์ และประเมินข้อความอย่างมีประสิทธิภาพ (Grabe, W. & Stoller, F. L., 2011) จึงเหมาะแก่การใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพราะได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Bonwell, C. & Eison, J. A. ที่มีแนวคิดให้ส่งเสริมผู้เรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้ผ่านโครงงาน การตั้งคำถาม การแก้ปัญหา และการสะท้อนความคิด (Bonwell, C. & Eison, J. A., 1991) การจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นเช่นนี้จะช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อเนื้อหาที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษา พบว่า การใช้การเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียนส่งผลต่อการเพิ่มพูนความเข้าใจเชิงแนวคิดและการจดจำเนื้อหาในระยะยาว อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Prince, M., 2004) นอกจากนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างเหมาะสมตามหลักการของ Active Learning ยังช่วยพัฒนาทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้ด้านการอ่านอีกด้วย (Freeman, S. et al., 2014) ทั้งนี้ งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ พิชญาภา ชูสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาจากการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการตั้งคำถามเชิงลึกสามารถพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และสรุปใจความสำคัญจากการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (พิชญาภา ชูสุวรรณ, 2561) นอกจากนี้ การศึกษาของชุติมา พุ่มสุวรรณ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) ร่วมกับการอ่านแบบมีวัตถุประสงค์ พบว่า ส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสร้างความเข้าใจเชิงลึกจากการอ่านในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเช่นกัน (ชุติมา พุ่มสุวรรณ, 2563) ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ ธีรภัทร วงศ์หิรัญกุล พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยเน้นการใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) ประกอบการอ่านช่วยเสริมสร้างทักษะการสรุปประเด็นสำคัญและเพิ่มความสามารถในการเชื่อมโยงเนื้อหาที่ซับซ้อนในบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธีรภัทร วงศ์หิรัญกุล, 2562)

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เป็นโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นสถาบันที่มีบทบาทในการทดลองนวัตกรรมทางการศึกษา จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย แต่ขาดทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การอ่านจับใจความสำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรได้รับการแก้ไข การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน เกิดการเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ คิด วิเคราะห์ ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ด้วยตนเอง สาเหตุอาจเป็นเพราะได้รับการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ (Lecture-Based) มากกว่าการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ส่งผลให้นักเรียนจำนวนหนึ่งมีทักษะการวิเคราะห์ข้อความและการสรุปความคิดหลัก

ที่ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีความเป็นระบบและสอดคล้องกับธรรมชาติของการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการอ่าน วิเคราะห์ วิจารณ์ และประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนสามารถสร้างความรู้และนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ในอนาคต

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้จะเน้นการบูรณาการกลยุทธ์การอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Purposeful Reading Strategies) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการใช้เทคนิคการตั้งคำถามเชิงลึก (Questioning Techniques) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky, L. S. เรื่องการเรียนรู้ที่อยู่ภายใต้บริบททางสังคม (Social Constructivism) ซึ่งเชื่อว่าความรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเพื่อนร่วมกลุ่มและผู้สอน (Vygotsky, L. S., 1978) การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้คาดหวังว่าจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการรู้สารสนเทศและการรู้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพัฒนาที่มีความจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Research: R1)

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เกี่ยวกับจุดหมายตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับความฉลาดรู้และทักษะทางด้านการอ่าน สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนภาษาไทย แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย 1) ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เลือกแบบเจาะจง ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูภาษาไทย และแบบสอบถามและประเด็นสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา และ 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 ห้องเรียน 45 คนใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ศึกษาความต้องการของผู้เรียนในการเรียนวิชาภาษาไทย โดยใช้แบบสอบถามและประเด็นสนทนากลุ่ม

และแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน และแบบพฤติกรรมผู้เรียนในชั้นเรียนวิชาภาษาไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Development: D1)

ในขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning โดยบูรณาการทฤษฎีการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์รวมกับองค์ประกอบของการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบของ Pisa 2025 ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและเหมาะสมอย่างยิ่ง ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.51) และเมื่อพิจารณาจากทุกรายการประเมิน พบว่าทุกรายการประเมินมีความเหมาะสม

3. การทดลองใช้และการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Research: R2)

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 กำหนดแบบแผนการทดลอง เป็นนักเรียนแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) จำนวน 24 คาบเรียน คาบละ 50 นาที โดยทดสอบก่อนและหลังการทดลอง 2 คาบเรียน

3.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 36 ห้องเรียน แต่ละห้องที่จัดการเรียนรู้แบบคละความสามารถ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน จำนวน 45 คน

3.3 สร้างเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 24 แผน แผนละ 50 นาที ในแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จากการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนภาษาไทย จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย 2 คน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.47) 2) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการอ่านตามแนวคิดของ Pisa 2025 ความคล่องของการอ่าน การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทอ่าน การมีความเข้าใจในบทอ่าน และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน ผลการประเมินแบบประเมินความลาดรู้ด้านการอ่าน

โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า แบบประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 0.56 - 1.00 แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นำผลมาวิเคราะห์ คัดเลือกแบบประเมินที่มีความยากง่ายอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 0.20 - 0.80 พบว่า แบบประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน มีค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าตั้งแต่ 0.22 - 0.46 ซึ่งเป็นความยากง่ายที่เหมาะสม และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.85 และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 0.60 ขึ้นไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติค่าที (t-test for Dependent)

4. การแก้ไข และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Development: D2)

ศึกษาประสิทธิผลจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ พิจารณาจากคะแนนของนักเรียน และผลการประเมินในแต่ละฉบับ แล้วนำผลมาประเมินเพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนทำการเผยแพร่ผลงาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1 ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทยและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนภาษาไทย พบว่า ด้านโครงสร้างหลักสูตร ผู้สอนควรใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ผู้เรียนยังขาดทักษะที่เกี่ยวข้องกับการอ่านหลายทักษะ ได้แก่ การอ่านเชิงลึก การจับใจความสำคัญ การตีความนัยแฝง และการประเมินความน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้สอนสามารถใช้กระบวนการอ่านเชิงรุกในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของผู้เรียนได้

1.2 ผลการสนทนากลุ่มนักเรียน พบว่า ด้านเจตคติต่อรายวิชา นักเรียนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาภาษาไทย มีทัศนคติแบบกึ่งบวกกึ่งลบ เนื่องจากมองว่าเนื้อหามีความยากและปริมาณมาก รูปแบบการสอนของครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยายและทำแบบฝึกหัด นักเรียนเห็นว่าการอ่านมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในทุกวิชา กิจกรรมที่นักเรียนเสนอว่าช่วยส่งเสริมการอ่านได้ดี คือ กิจกรรมที่หลากหลาย และด้านพฤติกรรมการอ่าน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นิยมอ่านสื่อเพื่อความบันเทิงมากกว่าสื่อเชิงวิชาการ และมีความถี่ในการอ่านแตกต่างกันไป

1.3 ผลการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูภาษาไทย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมแบบมาตราส่วนประมาณค่า สังเกตการจัดการเรียนรู้ 5 ด้าน พบว่า ด้านการใช้ภาษาและทักษะการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 4.40 แสดงให้เห็นว่าครูมีความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ด้านวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.40 สะท้อนให้เห็นว่ายังมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยายเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมเชิงรุกอย่างเต็มรูปแบบ

1.4 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนมีพื้นฐานด้านทักษะภาษาและวินัยในระดับดี แต่ยังขาดความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งส่งเสริมกระบวนการอ่านอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การใช้กิจกรรมที่หลากหลาย และการประเมินตามสภาพจริง เพื่อยกระดับความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ผลของการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 ผลของการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “MEAD AL Model” มี 4 องค์ประกอบ รายละเอียด ดังนี้

2.1.1 องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้: การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือคิด ลงมือทำ และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างเข้าใจ ตีความ ประเมิน และนำข้อมูลจากข้อความไปใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้ และสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.1.2 องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1.3 องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้: มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจ (Motivation)

จุดประสงค์เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจต่อการเรียน โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ คือ ครูผู้สอนสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยาให้นักเรียนมีความตื่นตัว กระตือรือร้น และสนใจที่จะเรียนรู้ในเนื้อหา โดยผู้สอนสามารถใช้คำถามกระตุ้นความคิด การใช้เพลง การ์ตูน วิดีโอ หรือเกมทั้งในรูปแบบสื่อและอิเล็กทรอนิกส์ หรืออื่น ๆ ที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้

ขั้นตอนที่ 2 การอ่านอย่างมีส่วนร่วม (Engaged Reading)

จุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายจากข้อความหรือสื่อที่ได้อ่านอย่างมีส่วนร่วม พัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อเข้าใจการวิเคราะห์ และการตีความข้อมูลจากข้อความ โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสำรวจเนื้อหา ตั้งคำถาม และเชื่อมโยงข้อมูลกับเป้าหมายการเรียนรู้ แนวทางในการปฏิบัติ คือ ครูผู้สอนจัดเตรียมข้อความหรือสื่ออ่านที่เหมาะสมกับระดับและบริบทของผู้เรียน กำหนดเป้าหมายการอ่านและคำถามชี้นำเพื่อเป็นกรอบในการอ่านพร้อมทั้งแนะนำวิธีการอ่าน เช่น การคาดคะเนเนื้อหา การจับใจความสำคัญ การตั้งคำถามระหว่างอ่าน หรือการขีดเส้นใต้และจดบันทึกข้อมูลสำคัญในระหว่างการอ่าน ผู้เรียนอ่านและสำรวจข้อความอย่างมีเป้าหมาย

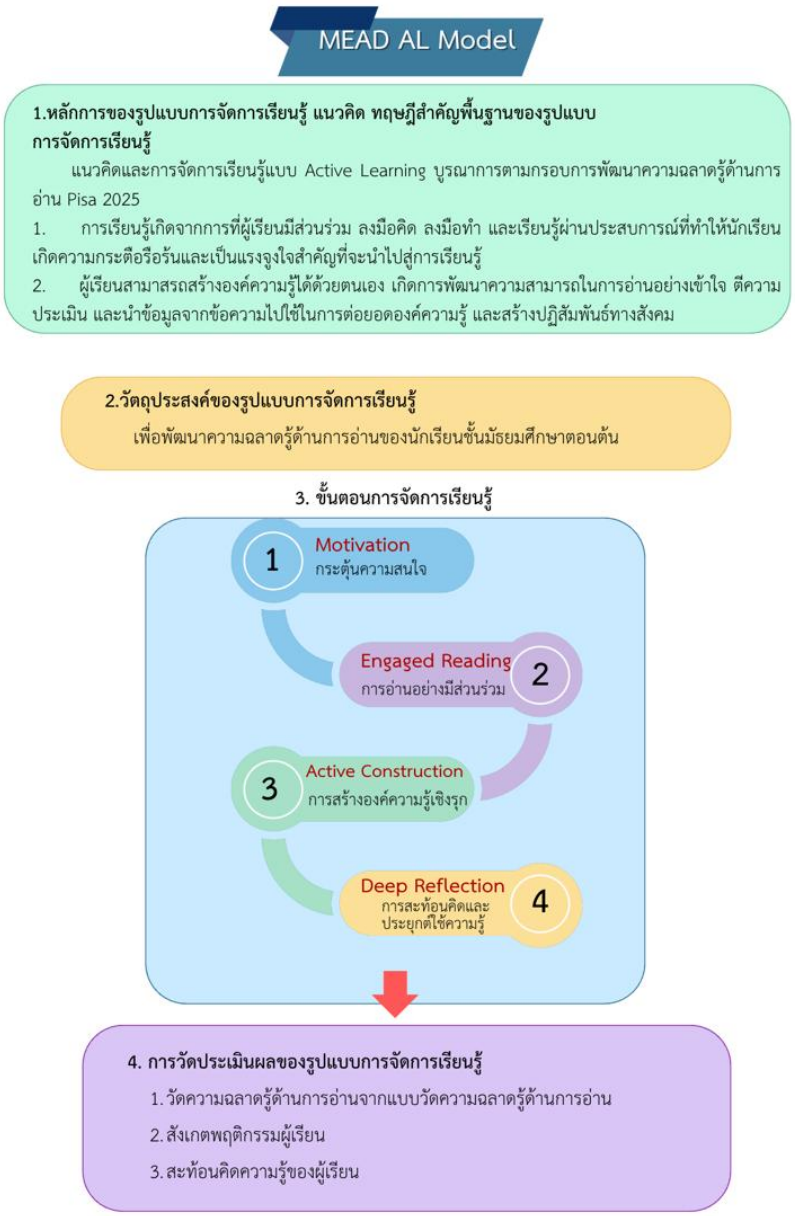
ขั้นตอนที่ 3 การสร้างองค์ความรู้เชิงรุก (Active Construction)

จุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการอ่านด้วยตนเอง โดยอาศัยกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การจัดระบบข้อมูลผ่านการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นตามแนวคิด Active Learning แนวทางในการปฏิบัติ คือ ครูผู้สอนดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานเดี่ยว คู่ หรือกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลจากข้อความหรือสื่ออ่าน และติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ในขั้นนี้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำข้อมูลที่ได้จากการอ่านมาจัดระบบ สรุปความ และสร้างชิ้นงานหรือผลผลิตจากการเรียนรู้ เช่น แผนผังความคิด ตารางสรุปข้อมูล ชิ้นงานเชิงวิเคราะห์ การเล่มเกม การระดมความคิดแบบกลุ่ม หรือการนำเสนอผลงาน รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับเพื่อน เพื่อพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกและความสามารถในการใช้ข้อมูลจากการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนคิดและประยุกต์ใช้ความรู้ (Deep Reflection)

จุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงและนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง แนวทางในการปฏิบัติ คือ ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิด โดยใช้คำถามเชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย และสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนกับบริบทชีวิตจริงหรือสถานการณ์ใหม่

2.1.4 องค์ประกอบที่ 4 การวัดประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้: แนวทางการวัดประเมินผลมุ่งเน้นการวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่าน สามารถทำได้โดย 1) วัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านจากแบบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่าน 2) สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างการจัดการเรียนรู้ และ 3) สะท้อนคิดความรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้สอนที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้อาจมีการวัดพัฒนาการในการอ่านของผู้เรียนเพิ่มเติมได้ แสดงดังภาพขั้นตอนการเรียนรู้ต่อไปนี้



ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก MEAD AL MODEL

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

3.1 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านการอ่านก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ตารางที่ 1 ผลของการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการทดสอบค่าที (t-test)

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
ก่อนเรียน	45	40	18.24	3.85	14.87	0.000
หลังเรียน	45	40	30.62	4.12		

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสามารถส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ด้านวิธีการสอน			
1.1 ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลายและน่าสนใจ	4.72	0.39	มากที่สุด
1.2 ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น	4.65	0.41	มากที่สุด
1.3 ครูอธิบายเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	4.58	0.46	มาก
1.4 ครูกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและซักถาม	4.68	0.42	มากที่สุด
1.5 ครูใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีประกอบการเรียนอย่างเหมาะสม	4.61	0.44	มากที่สุด
2. ด้านความรู้ที่ได้รับ			
2.1 นักเรียนได้รับความรู้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้	4.50	0.48	มาก
2.2 นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนรายวิชาอื่นได้	4.28	0.55	มาก
2.3 เนื้อหาที่เรียนช่วยเพิ่มพูนทักษะด้านภาษาและการคิดวิเคราะห์	4.44	0.49	มาก
2.4 นักเรียนเข้าใจหลักการอ่านและสามารถนำไปใช้จริงได้	4.47	0.50	มาก
2.5 การเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการอ่าน	4.30	0.56	มาก
3. ด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่าน			
3.1 นักเรียนสามารถสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้	4.38	0.51	มาก
3.2 นักเรียนสามารถวิเคราะห์และตีความสาระจากการอ่านได้	4.35	0.53	มาก
3.3 นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านกับความรู้หรือประสบการณ์ของตนเอง	4.33	0.54	มาก
3.4 นักเรียนสามารถวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นอ่านอย่างมีเหตุผล	4.25	0.57	มาก
3.5 นักเรียนมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการอ่านมากขึ้น	4.40	0.52	มาก
รวม	**4.46**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.49)

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษาผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และมีองค์ประกอบที่ชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐาน

การเรียนรู้และตัวชี้วัดตามโครงสร้างการสอนรายวิชาภาษาไทย ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ กระบวนการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ (Motivation) ขั้นที่ 2 การอ่านอย่างมีส่วนร่วม (Engaged Reading) ขั้นที่ 3 การสร้างองค์ความรู้เชิงรุก (Active Construction) และขั้นที่ 4 การสะท้อนคิดและประยุกต์ใช้ความรู้ (Deep Reflection) ซึ่งสะท้อนกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ทั้งนี้ องค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วม การตั้งคำถาม การอภิปราย การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การจดจำเนื้อหา และการสะท้อนคิด สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำบางอย่างและการสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมทางปัญญาและพฤติกรรมจึงจะเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Bonwell, C. & Eison, J. A., 1991) รวมทั้งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Prince, M. ที่ระบุว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยเพิ่มความเข้าใจเชิงแนวคิดและการจดจำในระยะยาว (Prince, M., 2004)

กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่อาศัยผู้สอนคอยให้คำแนะนำ โดยครูผู้สอนจะต้องดำเนินการสอนอย่างเป็นระบบตามหลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน และการสรุปผลอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับทิศนา แขมมณี ที่ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ (ทิศนา แขมมณี, 2562) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ รังสิยา นรินทร และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นแน่วแน่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้สรุปผลการศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การออกแบบ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง โดยนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีสอน กิจกรรม เทคนิคการสอนและ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (รังสิยา นรินทร และคณะ, 2561)

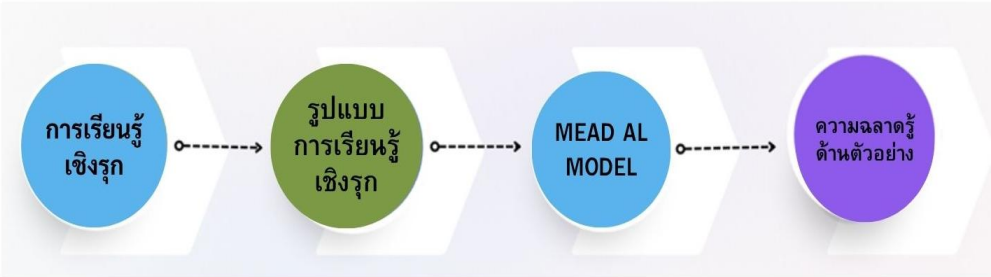
2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนความฉลาดรู้ด้านการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยก่อนทดลองที่ 18.24 (S.D. = 3.85) ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยหลังทดลองเท่ากับ 30.62 (S.D. = 4.12) แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน เกิดการวิเคราะห์ข้อความผ่านการตั้งคำถามเชิงลึก การวิเคราะห์สารหรือสื่อในประเภทต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน แสดงความคิดเห็นต่อบทอ่าน และการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับกรอบแนวคิดความฉลาดรู้ด้านการอ่านของ OECD ที่ให้นิยามความฉลาดรู้ด้านการอ่านว่าเป็นความสามารถในการเข้าใจ

ใช้ประเมิน และสะท้อนข้อความอย่างมีวิจารณญาณ มิใช่เพียงการอ่านออกเสียงหรือการท่องจำ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) และสอดคล้องกับกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของ Pisa Thailand ประกอบด้วย ความคล่องของการอ่าน การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทอ่าน การมีความเข้าใจในบทอ่าน การประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน ส่งผลให้ความสามารถด้านการตีความและประเมินข้อความพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564)

3. ผลด้านความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า ระดับความความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิธีการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความรู้ที่ได้รับและด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่าน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาพบว่า ด้านวิธีการสอนของครูนักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด อาจสืบเนื่องมาจากหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือคิด ลงมือทำ และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างเข้าใจ ตีความ ประเมิน และนำข้อมูลจากข้อความไปใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งในขั้นตอนของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลายด้วยตนเอง ทั้งในรูปแบบเดี่ยวและกลุ่ม ได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การอ่าน การจับใจความสำคัญ การตีความ และการประเมินค่า สามารถทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาในกิจกรรม และสะท้อนคิดจากการดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบให้มีความท้าทาย เหมาะสมกับวัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจในการเรียนหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตรงกับนักวิชาการที่กล่าวว่า การจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ (ทิศนา แขมมณี, 2562) และจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้ผลการเรียนหลังเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากนักเรียนเกิดความสนุกและความเพลิดเพลินในรูปแบบการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้กล่าวไว้ว่า ความเพลิดเพลินในการอ่านของนักเรียนมีผลต่อคะแนนการอ่านของนักเรียนไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งเมื่อนักเรียนอ่านได้เพลิดเพลิน จะทำให้นักเรียนมีผลการอ่านเพิ่มมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) ซึ่งการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันเป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายของหลักสูตร รวมทั้งปลูกฝังและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย (วราภรณ์ ศรีวิโรจน์, 2560) ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่า การวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เชิงประจักษ์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นพบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก “MEAD AL Model” ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาทักษะการอ่านในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การสร้างสรรค์ขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ส่งผลให้กระบวนการทางปัญญาของผู้เรียนถูกกระตุ้นตั้งแต่ระดับการตระหนักรู้ไปจนถึงระดับการสะท้อนคิดขั้นสูง ซึ่งแตกต่างจากการสอนอ่านแบบเดิมที่เน้นการรับสารเพียงด้านเดียว นอกจากนี้ งานวิจัยยังค้นพบกระบวนการปรับเปลี่ยนบทบาททางอุปนิสัยของผู้เรียน โดยพบว่า การบูรณาการสถานการณ์จำลองที่ท้าทายสอดคล้องกับประสบการณ์ในชีวิตจริง เป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนสถานะจากผู้รับความรู้ มาเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นช่วยให้ผู้สอนสามารถคัดสรรเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนทั้งในด้านทักษะความสามารถและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ คือ แนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวคิด Active Learning โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้น มีชื่อว่า “MEAD AL MODEL” ซึ่งมีองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ (Motivation) ขั้นที่ 2 การอ่านอย่างมีส่วนร่วม (Engaged Reading) ขั้นที่ 3 การสร้างองค์ความรู้เชิงรุก (Active Contruction) และขั้นที่ 4 การสะท้อนคิดและประยุกต์ใช้ความรู้ (Deep Reflection) ผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านหลังการทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และมีความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอนที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความฉลาดรู้

ด้านการอ่านควรศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างละเอียด สามารถปรับเนื้อหาและเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนตามความเหมาะสม ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษาควรมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีในอนาคตเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการดำเนินการตามรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ชุติมา พุ่มสุวรรณ. (2563). การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพงศ์ มาลี. (2560). การพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อสร้างความเข้าใจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรภัทร วงศ์หิรัญกุล. (2562). การพัฒนาทักษะการสรุปใจความสำคัญจากการอ่านโดยใช้แผนผังความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิชญาภา ชูสุวรรณ. (2561). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาจากการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

รังสิยา นรินทร และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นแน่วแน่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารนวัตกรรมทางการศึกษา, 19(1), 57-70.

วราภรณ์ ศรีวิโรจน์. (2560). หลักการจัดการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2568 จาก http://edu.pbru.ac.th/e-media/08.pdf

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านการอ่านและแนวทางในการยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนไทย. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤษภาคม 2568 จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2018-reading-success-factor

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Bonwell, C. & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. Washington: ERIC Clearinghouse on Higher Education.

Freeman, S. et al. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410-8415.

Grabe, W. & Stoller, F. L. (2011). Teaching and researching reading. (2nd ed.). New York: Routledge.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do. Paris: OECD Publishing.

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. Journal of Engineering Education, 93(3), 223-231.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge: Harvard University Press.

บทความวิจัย

แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*

GUIDELINES FOR EDUCATIONAL INNOVATION MANAGEMENT IN THE EDUCATION 5.0 ERA OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER RAYONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุดา มงคลสิทธิ์

Suda Mongkolsit

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย

Educational Administration, Western University, Pathum Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: smongkolsit@gmail.com

Tel: 089-936-2917

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 2) พัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 และ 3) ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความสามารถในการนำไปใช้ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 332 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินแนวทาง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI Modified) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI = 0.94) 2) แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ประกอบด้วย 30 แนวทางจาก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล การมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา และ การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ และ 3) ผลการประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.37) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.43) และด้านความสามารถในการนำไปใช้ ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.40) ตามลำดับ

* Received 26 April 2026; Revised 21 May 2026; Accepted 28 May 2026

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางการศึกษา, แนวทางการบริหาร, ยุคการศึกษา 5.0, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This study employed a mixed methods research design with the following objectives: 1) To investigate the current conditions, desirable conditions, and priority needs of educational innovation management in the Education 5.0 era among school administrators under the Rayong Primary Educational Service Area Office 1; 2) To develop components and guidelines for educational innovation management in the Education 5.0 era; and 3) To evaluate the appropriateness, feasibility, and applicability of the developed guidelines. The quantitative sample consisted of 332 teachers selected through multistage sampling. The research instruments included questionnaires, in-depth interview forms, and guideline evaluation forms. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency distribution, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis and the modified Delphi technique. The findings revealed that: 1) The current condition of educational innovation management was overall at a moderate level, whereas the desirable condition was at the highest level. The analysis of the Modified Priority Needs Index (PNI Modified) indicated that creative organizational culture had the highest priority need (PNI = 0.94); 2) The guidelines for educational innovation management in the Education 5.0 era consisted of 30 guidelines derived from five components, namely innovative leadership, creative organizational culture, digital technology and data management, teacher and educational community participation, and resource and budget support; and 3) The evaluation results of the developed guidelines were at the highest level in all three aspects: appropriateness ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.37), feasibility ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.43), and applicability ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.40), respectively.

Keywords: Educational Innovation, Management Guidelines, Education 5.0 Era, School Administrators

บทนำ

ในปัจจุบัน โลกเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษา ทั้งในด้านรูปแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยกำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพของทุนมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวมุ่งหวังให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างสมดุลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและ

สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังสะท้อนถึงข้อจำกัดในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคต โดยผลการประเมิน PISA 2022 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ 394 คะแนน วิทยาศาสตร์ 409 คะแนน และการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ที่อยู่ในระดับ 472 - 485 คะแนนอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งรายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ยังพบว่า ครูจำนวนมากยังขาดทักษะในการออกแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของครูไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นนวัตกร มีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม (คุรุสภา, 2562) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นการพัฒนาประเทศอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน โดย เฉพาะการศึกษาที่ต้องเป็นกลไกหลักในการพัฒนา “พลเมืองคุณภาพ” ที่สามารถขับเคลื่อนประเทศในยุคดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ยังส่งผลให้การศึกษาในระดับโลกต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning: ML) ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้จากระบบดั้งเดิมไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่นและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยเฉพาะแนวคิดการศึกษา 5.0 (Education 5.0) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สามารถคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะชีวิต ปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโลกที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ดังนั้น การจัดการศึกษาในอนาคตจะต้องดำเนินการใน 5 ประเด็นสำคัญ คือ 1) สร้างความยั่งยืนในทุกระดับ 2) ยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น มีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ 3) กำหนดสาระคิดให้ใหญ่ขึ้น และ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และ 5) ยกระดับคุณภาพชีวิตและการศึกษาให้ก้าวสู่สังคมยุค 5.0 อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับมนุษย์

แนวคิดการศึกษา 5.0 เป็นการต่อยอดจาก Education 4.0 โดยเน้นการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ตลอดจนพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับแรงงานในอนาคต (วิเชียร ไชยบัง, 2565) ทั้งนี้ การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดหาหรือใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบหลักสูตร วิธีการสอน และกระบวนการประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะจำเป็นในโลกอนาคต ผู้บริหารจำเป็นต้องขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนอย่างมีทิศทาง สร้างความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง (Fullan, M., 2013)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาระดับพื้นฐานในจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทของการเป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่ดังกล่าวให้สามารถบริหารจัดการนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในด้านการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางของการศึกษา 5.0 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและรับรองว่าครูผู้สอนจะได้รับการพัฒนาและฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในห้องเรียน อีกทั้งยังต้องบริหารจัดการระบบโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยยังคงเผชิญกับความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างการดำเนินการตามแนวทางการศึกษาดั้งเดิมกับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ (Bergmann, J. & Sams, A., 2012) ในทางปฏิบัติ การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในหลายโรงเรียนยังไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทของยุคการศึกษา 5.0 ได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยผู้บริหารบางส่วนยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการศึกษา อีกทั้งบุคลากรครูยังขาดโอกาสในการเข้ารับการอบรมหรือพัฒนาทักษะที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล ข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล การจัดการการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรยังคงเป็นปัญหาสำคัญ (เยาวลักษณ์ เตียวิลัย และคณะ, 2018) จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การบริหารจัดการนวัตกรรมในสถานศึกษายังคงมีอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะโรงเรียนที่ยังไม่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติของการบริหารจัดการห้องเรียน และการส่งเสริมศักยภาพครูผู้สอน (Harris, A. & Moffat, J., 2021) นอกจากนี้ ความท้าทายของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนวัตกรรมยังเกิดจากปัจจัยอื่น เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร การขาดโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ และการต่อต้านจากครูหรือผู้ปกครอง ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทิศทางของการศึกษา 5.0 ความสามารถในการปรับตัวและบริหารจัดการเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องในสถานศึกษาในบริบทของจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารให้สามารถบริหารจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในอนาคต อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการพัฒนาครูด้านเทคโนโลยี และการสร้างระบบการเรียนรู้ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในยุค Education 5.0 จึงส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มศักยภาพ

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 การตระหนักถึงความท้าทายและโอกาสในพื้นที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของยุคการศึกษา 5.0 การศึกษากรอบแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัย แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน พร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งเพื่อเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลสู่สถาน ศึกษาอื่นในเขตพื้นที่และในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1
2. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1
3. เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสามารถในการนำไปใช้ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำนวน 2,639 คน จาก 114 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ร่วมกับการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 332 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เพื่อใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยใช้ดัชนี PNI Modified

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิค Modified Delphi

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและนวัตกรรม จำนวน 9 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินแบบเดลฟายรอบที่ 1 - 2 โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.2.1 เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการศึกษา หรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษา หรือด้านนวัตกรรมทางการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2.2 เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โดยสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2.3 เป็นศึกษานิเทศก์ที่สำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษา หรือการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.3 การตรวจสอบและประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้น

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้มีประสบการณ์ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการตรวจสอบและประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้นในด้านความเหมาะสม (Appropriateness) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความสามารถในการนำไปใช้ (Utility)

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 เครื่องมือสำหรับระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุค 5.0 แบ่งเป็น 3 ตอน

3.2 เครื่องมือสำหรับระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Modified Delphi Technique) ใช้เครื่องมือ 2 ประเภท คือ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) ใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและนวัตกรรม จำนวน 9 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลแนวคิด ความเห็น และปัจจัยสำคัญที่ควรนำมาพัฒนาแนวทาง และ 2) แบบสอบถามเดลฟาย รอบที่ 1 - 2 (Delphi Questionnaire Round 1 - 2) แบบสอบถามที่มีรายการแนวทางที่พัฒนาจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณระยะที่ 1 และผลการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 30 ข้อ (ตาม 5 องค์ประกอบ) ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน “ระดับความสำคัญ” ด้วยมาตราส่วน 5 ระดับ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละรอบ

3.3 เครื่องมือสำหรับระยะที่ 3: การประเมินความเหมาะสมของแนวทาง ใช้แบบประเมินครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ ความเหมาะสม (Appropriateness) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความสามารถในการนำไปใช้ (Utility) โดยแบบประเมินมีแนวทาง 30 ข้อ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบหลักที่สังเคราะห์ได้ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทั้งด้านความตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ดัชนี IOC ซึ่งกำหนดเกณฑ์ยอมรับตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า IOC ของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาเหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และรายด้านอยู่ระหว่าง 0.87 - 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสม โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงถ้อยคำและรูปแบบของข้อคำถามก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) และการประเมินความเหมาะสมของแนวทาง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยเริ่มจากการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูใน จำนวน 114 โรงเรียน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) การส่งลิงก์ผ่านไลน์กลุ่มโรงเรียน อีเมล และการประสานงานผ่านผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้อย่างทั่วถึง ภายหลังการส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับคืนผ่านช่องทางไลน์ อีเมล และโทรศัพท์ เพื่อเพิ่มอัตราการตอบกลับ เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูล พร้อมทั้งคัดกรองแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก จากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ จัดหมวดหมู่ และเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติในขั้นตอนต่อไป

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) ผู้วิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ 1 และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินระดับความสำคัญของแต่ละรายการแนวทาง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) เพื่อตรวจสอบระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องของข้อมูล ต่อมาได้จัดทำแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ 2 และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้งเพื่อยืนยันความเห็นพ้อง (Consensus) พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม สุดท้ายจึงรวบรวม วิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ที่มีความเหมาะสม

4.3 การประเมินความเหมาะสมของแนวทาง ในระยะสุดท้าย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสามารถในการนำไปใช้ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น โดยจัดทำแบบประเมิน จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบหลัก (องค์ประกอบละ 6 แนวทางย่อย) และส่งให้กลุ่มผู้ประเมิน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เชี่ยวชาญ รวมจำนวน 20 คน การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการส่งแบบประเมินผ่านไลน์และอีเมล จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) เพื่อแปลผลระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้จริงของแนวทาง และสรุปผลการประเมินเพื่อนำไปใช้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติต่อไป

โดยสรุป การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีความครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงมีการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษาในยุคการศึกษา 5.0

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้น โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามระยะของการวิจัย ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จำนวน 332 ชุด มาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ใช้สถิติค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อแปลผลระดับความคิดเห็นตามเกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยใช้ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับแก้ (Priority Needs Index Modified: PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นของแต่ละองค์ประกอบและข้อคำถาม จำนวน 30 ข้อ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิค Modified Delphi การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดสาระสำคัญ ประเด็นความคิดเห็นร่วม และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ก่อนสรุปเป็นรายการข้อเสนอเบื้องต้นของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเทคนิคเดลฟาย รอบที่ 1 และรอบที่ 2 ผู้วิจัยใช้สถิติค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นและตรวจสอบความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งใช้เกณฑ์การยอมรับฉันทามติ (Consensus) ในการพิจารณาความเห็นพ้องของผู้เชี่ยวชาญ

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยนำข้อมูลจากผู้ประเมิน จำนวน 20 คน มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม (Appropriateness) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความสามารถในการนำไปใช้ (Utility)

การแปลผลระดับความคิดเห็นใช้เกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด, 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก, 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง, 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย และ 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ และด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล และด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ตามลำดับ

โดยผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถาน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

องค์ประกอบของ การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	($\bar{X}$)	S.D.	ค่าระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ค่าระดับ
ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร	2.59	0.30	ปานกลาง	4.50	0.30	มากที่สุด
ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์	2.55	0.22	ปานกลาง	4.95	0.22	มากที่สุด
ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล	2.53	0.28	ปานกลาง	4.51	0.28	มากที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา	2.58	0.13	ปานกลาง	4.94	0.25	มากที่สุด
ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ	2.57	0.20	ปานกลาง	4.96	0.23	มากที่สุด
โดยรวม	**2.56**	**0.23**	**ปานกลาง**	**4.77**	**0.24**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ($\bar{X}$ = 2.59)

รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา ($\bar{X}$ = 2.58) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ($\bar{X}$ = 2.53) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.24) ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ ($\bar{X}$ = 4.96) รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ ($\bar{X}$ = 4.95) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ($\bar{X}$ = 4.50)

1.3 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) พบว่า ทุกองค์ประกอบและทุกข้อคำถามมีค่า PNI เป็นบวก สะท้อนว่ามี “ความต้องการพัฒนา” ในทุกด้าน เมื่อพิจารณาตามลำดับความจำเป็นเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ และด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน	สภาพที่พึงประสงค์	PNI Modified	ระดับความจำเป็น	อันดับ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร	2.57	4.50	0.75	สูง	5
วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์	2.55	4.94	0.94	สูงมาก	1
การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล	2.53	4.51	0.78	สูง	3
การมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา	2.58	4.95	0.92	สูงมาก	2
การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ	2.59	4.96	0.91	สูงมาก	4

จากตารางที่ 2 ผลการคำนวณ PNI Modified พบว่า องค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ (PNI = 0.94) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา (PNI = 0.92) และการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ (PNI = 0.91) ซึ่งสะท้อนว่าทั้ง 3 องค์ประกอบนี้มีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุด และเป็นประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเป็นลำดับแรก ส่วนด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูลมีค่าความจำเป็นในระดับสูง (PNI = 0.78) แสดงว่าการใช้เทคโนโลยีและระบบข้อมูลยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าความจำเป็นน้อยที่สุด (แต่ยังจำเป็น) เมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น ๆ คือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร (PNI = 0.75)

2. การพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0

ผลการพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน ด้านละ 6 แนวทาง รวม 30 แนวทาง ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร คือ 1.1) ผู้บริหารแสดงความคิดสร้างสรรค์และมุมมองใหม่ในการพัฒนานวัตกรรม 1.2) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูริเริ่มทดลอง และพัฒนานวัตกรรม 1.3) ผู้บริหารตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ 1.4) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี

ในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 1.5) ผู้บริหารเปิดรับความคิดเห็นใหม่ ๆ จากครูและบุคลากร และ 1.6) ผู้บริหารส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากร องค์ประกอบที่ 2 ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ คือ 2.1) โรงเรียนมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการนำเสนอความคิดใหม่ 2.2) โรงเรียนส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบ PLC 2.3) โรงเรียนส่งเสริมนวัตกรรมโดยคำนึงถึงการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม 2.4) โรงเรียนมีค่านิยมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง 2.5) โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ 2.6) โรงเรียนส่งเสริมความไว้วางใจผ่านการสื่อสารที่โปร่งใส องค์ประกอบที่ 3 ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล คือ 3.1) โครงสร้างเทคโนโลยีดิจิทัลเพียงพอและพร้อมใช้งาน 3.2) ครูได้รับการพัฒนาทักษะดิจิทัลตามความจำเป็น 3.3) ระบบจัดการข้อมูลมีมาตรฐานและตรวจสอบย้อนกลับได้ 3.4) ครูใช้ข้อมูลผู้เรียนวางแผนและพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 17 ใช้สื่อและแอปดิจิทัลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 3.5) มีมาตรการความปลอดภัยด้านข้อมูลตามมาตรฐาน องค์ประกอบที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา คือ 4.1) ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนานวัตกรรม 4.2) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนนวัตกรรม 4.3) พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 4.4) จัดเวทีนำเสนอนวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ 4.5) ชุมชนสนับสนุนกิจกรรมนวัตกรรมของโรงเรียน และ 4.6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน องค์ประกอบที่ 5 ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ คือ 5.1) จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษา 5.2) จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็น 5.3) สนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมด้านนวัตกรรมและดิจิทัล 5.4) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทรัพยากร 5.5) มีระบบติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบ และ 5.6) ทรัพยากรสามารถนำไปใช้สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และการนำไปใช้ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

3.1 ผลการประเมินความเหมาะสม ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ในด้านความเหมาะสม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.83) โดยองค์ประกอบด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.86)

3.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74) โดยองค์ประกอบด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.77)

3.3 ผลการประเมินการนำไปใช้ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมสามารถนำไปใช้ประโยชนีได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79) โดยองค์ประกอบด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ ประกอบด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.82)

โดยผลการประเมินทั้ง 3 ส่วน แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้น ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และการนำไปใช้ในการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา จำนวน 5 องค์ประกอบ

องค์ประกอบของ การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา	ความเหมาะสม ($\bar{x}$)	ความเป็นไปได้ ($\bar{x}$)	การนำไปใช้ ($\bar{x}$)
ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร	4.83	4.73	4.78
ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์	4.79	4.71	4.76
ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล	4.86	4.77	4.81
ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา	4.85	4.76	4.82
ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ	4.83	4.76	4.81
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	**4.83**	**4.74**	**4.79**
ค่าระดับ	**มากที่สุด**	**มากที่สุด**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้รับการประเมินในระดับ “มากที่สุด” ครบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.83, 4.74 และ 4.79 ตามลำดับ

อภิปรายผล

อภิปรายผลเป็น 3 ประการ เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการนำไปใช้และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณจากครู จำนวน 332 คน พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.56, S.D. = 0.23) สะท้อนว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านนวัตกรรมในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นระบบหรือเข้มแข็งพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ความพร้อมด้านบุคลากร ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โครงสร้างการทำงาน และวัฒนธรรมองค์กรที่ยังไม่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมอย่างแท้จริง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงของ Kotter, J. P. ที่ชี้ว่า “ความจำเป็นเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง (Sense of Urgency)” จะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในองค์กรตระหนักถึงช่องว่างของการพัฒนาอย่างชัดเจน (Kotter, J. P., 1996) ซึ่งข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สะท้อนภาวะดังกล่าวอย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่า PNI เป็นบวก อยู่ในระดับสูง - สูงมาก (0.75 - 0.94) ซึ่งหมายความว่า ไม่มีองค์ประกอบใดอยู่ในระดับอิ่มตัว และทุกองค์ประกอบต้องได้รับการพัฒนา โดยเรียงลำดับความจำเป็น ได้ดังนี้

1.1 ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ (PNI = 0.94) เป็นองค์ประกอบที่มีความจำเป็นต้องพัฒนามากที่สุด บ่งชี้ว่าสถานศึกษายังขาดบรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดริเริ่ม การทดลองแนวคิดใหม่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเปิดพื้นที่ให้ครูสร้างสรรค์นวัตกรรม ผลนี้สอดคล้องกับผลงานของ Amabile, T. M. & Pratt, M. G.,

Zhang, Y. & Begley, T. M. ที่ย้ำว่าความสร้างสรรค์ขององค์กรจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และการทดลองสิ่งใหม่ หากองค์กรมีโครงสร้างตึงตัวหรือไม่มีการสนับสนุนจากผู้บริหาร ระดับนวัตกรรมจะลดลงอย่างมาก ดังนั้น การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจึงเป็น “เงื่อนไขพื้นฐาน” ที่ต้องได้รับการเสริมสร้างก่อนองค์ประกอบอื่น เพื่อให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน การที่ค่า PNI สูงที่สุดในองค์ประกอบนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยข้างต้นว่า “วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์” คือ ปัจจัยเชิงระบบที่จำเป็นต้องเสริมสร้างก่อนองค์ประกอบอื่น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมได้อย่างยั่งยืนและเกิดผลจริง 2) ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา (PNI = 0.92) สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในโรงเรียนและกับชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ Education 5.0 ที่มุ่งเน้นการร่วมสร้างนวัตกรรม (Co-creation) (Amabile, T. M. & Pratt, M. G., 2016); (Zhang, Y. & Begley, T. M., 2011) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานของ Hargreaves, A. & Fullan, M. ที่ชี้ว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายช่วยยกระดับคุณภาพนวัตกรรมในสถานศึกษา (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012) นอกจากนี้ งานของ สุวิมล ว่องวาณิช พบว่า โรงเรียนที่มีระบบ PLC ที่เข้มแข็งจะสามารถพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2559) และสอดคล้องกับงานของ วิโรจน์ สารรัตนะ ที่ระบุว่าความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนทำให้เกิดการสนับสนุนด้านทรัพยากรและความรู้ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม จึงกล่าวได้ว่า จากค่า PNI ที่สูงในประเด็น “การมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา” เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา และเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารการศึกษาในยุค Education 5.0 อย่างแท้จริงการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อขีดความสามารถด้านนวัตกรรมของสถานศึกษา 3) ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ (PNI = 0.91) แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์นวัตกรรม และงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ในยุค Education 5.0 (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2561) ผลนี้สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เตชะคุปต์ ที่รายงานว่าโรงเรียนจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทำให้การพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนรู้ดำเนินไปได้จำกัด (พิมพันธ์ เตชะคุปต์, 2562) และสอดคล้องกับ ภัทรหทัย ภู่สวัสดิ์ และสถิรพร เชาวน์ชัย ที่ชี้ว่า การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสถานศึกษามีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีและงบประมาณที่เหมาะสม เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการสนับสนุนทรัพยากรจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล (PNI = 0.78) แม้มีค่าความจำเป็นต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น แต่ยังอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังต้องเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของบุคลากร รวมทั้งพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน (ภัทรหทัย ภู่สวัสดิ์ และสถิรพร เชาวน์ชัย, 2567) ผลนี้สอดคล้องกับ พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์ และชัชภูมิ สีชมภู ที่ย้ำว่าสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในยุคดิจิทัล (พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์ และชัชภูมิ สีชมภู, 2564) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ มานัส พวงบุบผา และคณะที่พบว่า โรงเรียนจำนวนมากยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากทักษะดิจิทัลของบุคลากรไม่เพียงพอและระบบข้อมูลภายในโรงเรียนยังไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ค่า PNI ที่สูงในองค์ประกอบนี้สะท้อนว่าการใช้เทคโนโลยีและการจัดการข้อมูลยังเป็นปัจจัยสำคัญที่โรงเรียนต้องพัฒนา

เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษา 5.0 ที่เน้นการใช้ข้อมูลดิจิทัลในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารจัดการอย่างทันสมัย และ 5) ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร (PNI = 0.75) แม้เป็นองค์ประกอบที่มีค่าความจำเป็นต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับสูง แสดงว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมยังคงมีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดริเริ่มและการเปลี่ยนแปลง (มานัส พวงบุบผา และคณะ, 2564) ข้อมูลนี้สอดคล้องกับ Yukl, G. ที่ชี้ว่าผู้นำยุคใหม่ต้องทำหน้าที่กระตุ้นแรงบันดาลใจ สนับสนุนการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้บุคลากรทดลองแนวคิดใหม่ ๆ (Yukl, G., 2013) ข้อค้นพบยังสอดคล้องกับงานของ เกียรติศักดิ์ วงษ์ชัย ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม การบริหารความเสี่ยง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม และการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ผู้นำสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะมีความโดดเด่นด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการสร้างบรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารนวัตกรรมในยุคการศึกษา 5.0 จากผลการวิเคราะห์ทั้ง 5 องค์ประกอบ พบว่า ความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเฉพาะวัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วม และทรัพยากร ซึ่งเป็น “โครงสร้างพื้นฐานเชิงระบบ” ที่มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการบริหารนวัตกรรมในสถานศึกษา ข้อค้นพบนี้เน้นให้เห็นว่าการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษาในยุค Education 5.0 ไม่ได้อาศัยเพียงเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ และความร่วมมือของทุกภาคส่วนควบคู่กันอย่างเป็นระบบ (เกียรติศักดิ์ วงษ์ชัย, 2567)

2. ผลการพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) ทำให้สามารถพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุม โดยองค์ประกอบที่ได้ ประกอบด้วย 5 ด้าน โดยผลการวิจัยสรุปองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร 2) วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล 4) การมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา และ 5) การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ ในแต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วย แนวทางย่อยด้านละ 6 แนวทาง รวมทั้งสิ้น 30 แนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD, Fullan, M. ที่เน้นว่าการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการสร้างคุณค่าใหม่ ระบบข้อมูลดิจิทัลที่เชื่อถือได้ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางการศึกษา และกลไกสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอร่วมกันอย่างเป็นระบบ และผลการยืนยันองค์ประกอบและแนวทางทั้ง 30 รายการผ่านกระบวนการเดลฟาย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีระดับฉันทามติสูง (Median = 4.00 - 5.00, IQR = 0.00 - 1.00) สะท้อนว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถประยุกต์ใช้ได้ในสถานศึกษา และมีความสอดคล้องกับบริบทการบริหารจัดการในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง การได้รับฉันทามติสูงยังแสดงถึงความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปใช้จริง รวมถึงความสอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยสรุปองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 จำนวน 5 ด้านรวม 30 แนวทาง

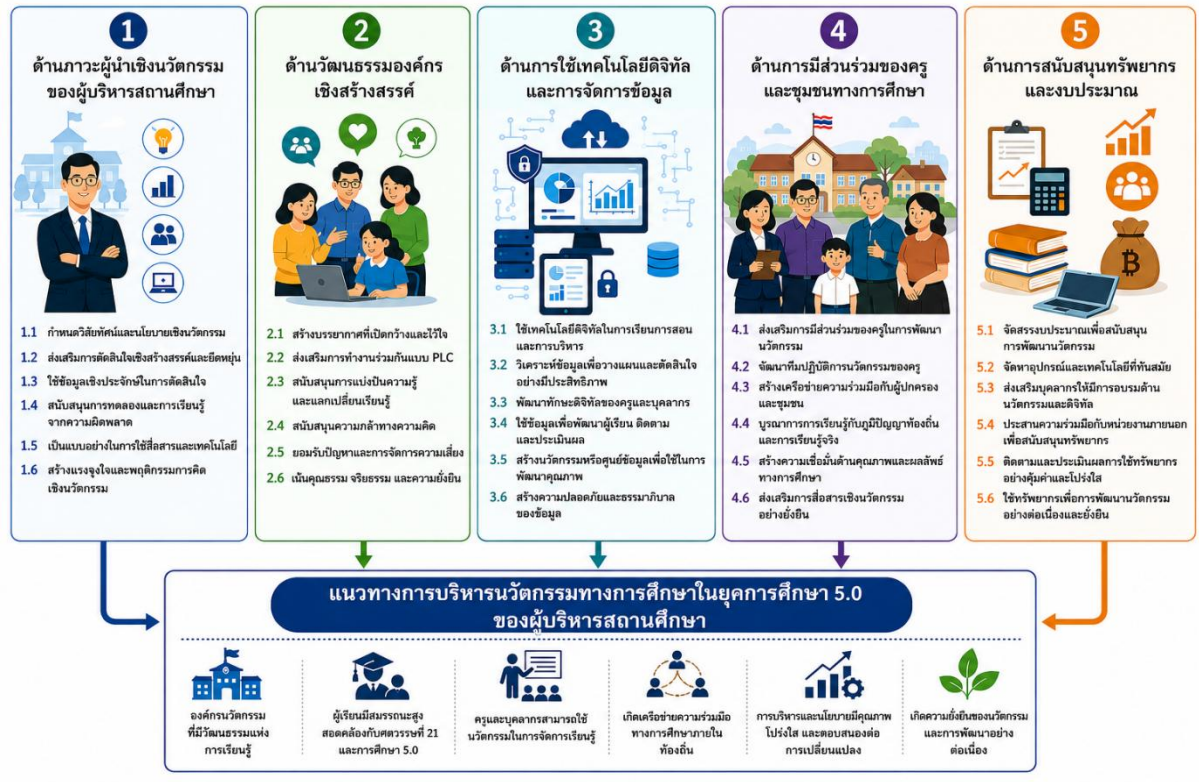
ที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎี งานวิจัย และแนวคิดการขับเคลื่อนการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญในระดับสูง จึงเป็นกรอบแนวทางที่มีความน่าเชื่อถือ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริหารนวัตกรรมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (OECD, 2019); (Fullan, M., 2020)

3. ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ผลการประเมินแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 20 คน พบว่า แนวทางทั้ง 30 ข้อได้รับการประเมินในระดับ “มากที่สุด” ครบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสามารถในการนำไปใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.83, 4.74 และ 4.79 ตามลำดับ ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุม ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับภารกิจการบริหารนวัตกรรมของสถานศึกษา อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทของสถานศึกษาไทยยุคดิจิทัล ผลการประเมินที่อยู่ในระดับสูงทั้ง 3 มิติสะท้อนว่า แนวทางที่ผ่านการสังเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงมีความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) และมีความสอดคล้องกับสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ซึ่งเป็นยุคที่สถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และความคาดหวังของสังคมที่มีต่อคุณภาพของผู้เรียน การที่แนวทางได้รับการประเมินสูงในทุกมิติยืนยันว่าแนวทางดังกล่าวตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ผลนี้สอดคล้องกับงานของ สุวิมล ว่องวาณิช ที่พบว่า แนวทางหรือรูปแบบการบริหารที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจะมีระดับการยอมรับสูงในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2559) ผลการประเมินยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers, E. M. เกี่ยวกับการยอมรับและการใช้นวัตกรรม (Adoption & Implementation) ที่ระบุว่า นวัตกรรมจะถูกนำไปใช้จริงได้ต้องผ่านการยอมรับในมิติของความเหมาะสมกับปัญหา ความง่ายต่อการดำเนินการ และความเป็นไปได้เชิงระบบ ซึ่งผลการประเมินในงานวิจัยนี้สอดคล้องครบทุกมิติ จึงยืนยันความแข็งแรงของแนวทางที่พัฒนาขึ้น เมื่อพิจารณาในภาพรวม สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสามารถในการนำไปใช้ อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาปัจจุบัน จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาระบบนวัตกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และขับเคลื่อนทิศทางการศึกษาสู่ยุคการศึกษา 5.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Rogers, E. M., 2003)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 รวมถึงค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ที่ปรากฏเป็นบวกในทุกองค์ประกอบ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในลักษณะของกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

ซึ่งอธิบายกลไกการพัฒนาการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ของแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญประการแรก คือ แนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ประกอบด้วย 30 แนวทาง จาก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล ด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนทางการศึกษา และด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ โดยทั้ง 5 ด้านดังกล่าวต้องได้รับการพัฒนาไปพร้อมกันอย่างสมดุล เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถทำให้การบริหารนวัตกรรมประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง ประการที่สอง คือ แนวคิดการพัฒนาจากช่องว่าง (Gap-based Development) ซึ่งอาศัยผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นเครื่องมือในการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา โดยเริ่มจากองค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด เช่น วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของครูและชุมชน ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวช่วยให้การบริหารนวัตกรรมมีทิศทางที่ชัดเจนและใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประการที่สาม คือ การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กรในฐานะรากฐานของการขับเคลื่อนนวัตกรรม แม้ว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารจะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงในสภาพปัจจุบัน แต่ผลการวิจัย กลับพบว่า วัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ การยอมรับ

ความเปลี่ยนแปลง และการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนวัตกรรมมากกว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียว ประการที่สี่ คือ การบริหารนวัตกรรมบนฐานข้อมูลและเทคโนโลยี (Data-driven Innovation Management) โดยผลการประเมินพบว่า ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูลมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า การนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการตัดสินใจ การวางแผน และการพัฒนาการเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญของการบริหารนวัตกรรมในยุคการศึกษา 5.0 ประการที่ห้า คือ แนวคิดระบบนิเวศนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation Ecosystem) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าการนำไปใช้สูงสุด สะท้อนว่า นวัตกรรมทางการศึกษาไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากสถานศึกษาเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง สุดท้าย คือ กลไกการขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งเน้นการสนับสนุนทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการมีระบบติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นวัตกรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและเกิดผลลัพธ์เชิงคุณภาพในระยะยาว

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการการบริหารทั้ง 5 ด้าน ใช้การวิเคราะห์ช่องว่างเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนา มุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ และส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาในบริบทการศึกษาไทยยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึง “ช่องว่างเชิงพัฒนา” อย่างชัดเจนในทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของครูและชุมชน ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด นอกจากนี้ การพัฒนาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 5 ด้าน รวม 30 แนวทางที่ครอบคลุมมิติสำคัญของการบริหารนวัตกรรมอย่างครบถ้วน และผลการประเมินแนวทางดังกล่าว พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล รวมถึงด้านการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนที่มีศักยภาพในการนำไปใช้สูง สะท้อนว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นกรอบในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลดังกล่าวข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ได้แก่ 1) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์เป็นลำดับแรก โดยส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ การทำงานแบบมีส่วนร่วม และการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวคิดการพัฒนาจากช่องว่าง (Gap-based Development)

ไปใช้ในการวางแผนพัฒนา โดยใช้ข้อมูลค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นเครื่องมือในการกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาในแต่ละด้าน 3) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบข้อมูลสารสนเทศในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงประจักษ์และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และ 4) สถานศึกษาควรสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมทางการศึกษาให้เข้มแข็ง และประการสุดท้าย หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานด้านนวัตกรรมเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรมีการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อนำองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ไปทดลองใช้ในสถานศึกษาจริง และศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพการบริหาร คุณภาพการจัดการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาต่างสังกัดหรือพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการนำแนวทางไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย และเพิ่มความเที่ยงตรงเชิงการอ้างอิง (External Validity) ของผลการวิจัย และ 3) ควรศึกษาเชิงลึกในรายองค์ประกอบ เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมหรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ วงษ์ชัย. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 18(3), 27-83.

คุรุสภา. (2562). ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

พรทิพย์ ไชยพนาพันธ์ และชัชภูมิ สีชมภู. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(9), 70-84.

พิมพันธ์ เตชะคุปต์. (2562). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัทรหทัย ภู่สวัสดิ์ และสถิรพร เชาวน์ชัย. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 15(1), 313-322.

มานัส พวงบุบผา และคณะ. (2564). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถาน ศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารระบบสารสนเทศของสถานศึกษา สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(1), 253-267.

เยาวลักษณ์ เตียวิลัย และคณะ. (2018). ปัจจัยเชิงเหตุทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารอย่างเคารพสิทธิผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. The Periodical of Behavioral Science, 24(2), 21-43.

วิเชียร ไชยบัง. (2565). วุฒิภาวะของความเป็นครู. (พิมพ์ครั้งที่ 7). บุรีรัมย์: โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2561). การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). การศึกษาไทยในยุค Education 5.0. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2559). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Amabile, T. M. & Pratt, M. G. (2016). The dynamic componential model of creativity and innovation in organizations. Research in Organizational Behavior, 36, 157-183. https://doi.org/10.1016/j.riob.2016.10.001.

Bergmann, J. & Sams, A. (2012). Flip your classroom: Reach every student in every class every day. Arlington: International Society for Technology in Education.

Fullan, M. (2013). The new meaning of educational change. (5th ed.). New York: Teachers College Press.

_____. (2020). Leading in a culture of change. San Francisco: Jossey-Bass.

Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). Professional capital: Transforming teaching in every school. New York: Teachers College Press.

Harris, A. & Moffat, J. (2021). Leading educational change and innovation. London: Routledge.

Kotter, J. P. (1996). Leading change. Boston: Harvard Business School Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

OECD. (2019). OECD future of education and skills 2030. Retrieved February 25, 2026, from https://www.oecd.org/education/2030-project/

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations. (5th ed.). New York: Free Press.

Yukl, G. (2013). Leadership in organizations. (8th ed.). London: Pearson.

Zhang, Y. & Begley, T. M. (2011). Power distance and its moderating impact on empowerment and team participation. The International Journal of Human Resource Management, 22(17), 3601-3617. https://doi.org/10.1080/09585192.2011.560877.

บทความวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

THE COMPONENTS AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR SCHOOLS IN REMOTE, HIGHLAND AREAS TOWARDS BECOMING HIGH-PERFORMANCE ORGANIZATIONS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREAS

กชณิภา มาสิม*, ธิดาวัลย์ อุ่นกอง, สันติ บูรณะชาติ, นริศรา เสือคล้าย
Gotchanipha Masim*, Thidawan Unkong, Santi Buranachart, Narissara Suaklay
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา ประเทศไทย
Education Administration of Education, University of Phayao, Phayao, Thailand
*Corresponding author E-mail: krusoimasim@gmail.com
*Tel: 086-198-4891

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง และ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ตลอดจนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ จำนวน 346 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินความต้องการจำเป็น และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ การจัดลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) บุคลากรและวัฒนธรรม 3) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ และ 5) การสื่อสารและความร่วมมือ และ 2) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.586 S.D. = 0.507) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.654, S.D. = 0.478) และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.298

* Received 6 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 31 May 2026

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร, องค์กรสมรรถนะสูง

Abstract

This research aimed to 1) Investigate the components and development guidelines for transforming highland remote schools into high-performance organizations, and 2) Examine the current conditions, desirable conditions, and priority needs for the development of highland remote schools into high-performance organizations under the Office of Primary Educational Service Areas. A mixed methods research design was employed. Quantitative data were collected from a sample of 346 participants, consisting of school administrators and academic teachers, selected through stratified sampling at a 95% confidence level. Qualitative data were collected from five experts selected through purposive sampling. The research instruments included a needs assessment questionnaire and a semi-structured interview form, both of which were validated for content validity. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and the Priority Needs Index (PNI modified), together with content analysis. The research findings revealed that: 1) The components and development guidelines for transforming highland remote schools into high-performance organizations consisted of five components and four development guidelines, namely: 1) Effective management, 2) Personnel and organizational culture, 3) Curriculum and learning management, 4) Results orientation, and 5) Communication and collaboration; and 2) The current conditions of the development of highland remote schools into high-performance organizations were at a high level overall ($\bar{X}$ = 3.586, S.D. = 0.507), whereas the desirable conditions were at the highest level overall ($\bar{X}$ = 4.654, S.D. = 0.478). In addition, the overall priority needs index for the development of highland remote schools into high-performance organizations showed a PNImodified value of 0.298.

Keywords: Factor Analysis, Development of Schools in Remote Highland Areas, High-Performance Organization (HPO)

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แนวคิดว่า การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารที่ยังประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและความพร้อมของทรัพยากรทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ซึ่งตามแนวคิดของ Waal, A. A., สุกัญญา แช่มช้อย ที่กล่าวว่า

แนวคิดองค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) ได้รับความสนใจอย่างมากในการนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษา (Waal, A. A., 2020); (สุกัญญา แช่มช้อย, 2562) แนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ ที่กล่าวว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2561) การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงนับเป็นความท้าทายอย่างมากท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความเป็นพลวัตของโลกที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ ความท้าทายดังกล่าวส่งผลให้ การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Traditional Paradigm) ไปสู่ กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเชื่อมโยงกับโลกความเป็นจริง (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้เน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้แต่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการแก้ปัญหา และความสามารถในการนำความรู้ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2564) และแนวคิดด้านองค์กรสมรรถนะสูงได้นำเสนอกรอบทฤษฎีที่เน้นถึงความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้าง และระบบในการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรมธรรม พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิต มีการวัดและประเมินผล ที่หลากหลาย มีความสัมพันธ์กับภายนอกโดยสร้างการยอมรับที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังใช้ทฤษฎีในการบริหาร เพื่อพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ที่มุ่งเน้นถึงการกำหนดทิศทางและเป้าหมายระยะยาวขององค์กร รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายและมุ่งเน้นกระบวนการนำพาคนและองค์กรจากสถานะปัจจุบันไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ

แนวคิดองค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) ได้รับความสนใจอย่างมากในการนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพผู้เรียน (Waal, A. A., 2020); (สุกัญญา แช่มช้อย, 2562) ประกอบกับประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2561) ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2564); (วิจารณ์ พานิช, 2555) นอกจากนี้ แนวคิดองค์กรสมรรถนะสูงยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับโรงเรียนพื้นที่สูงซึ่งเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงเทคโนโลยี การประยุกต์ใช้กระบวนทัศน์ใหม่ร่วมกับแนวคิดองค์กรสมรรถนะสูงจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เนื่องจากโรงเรียนในพื้นที่สูงและพื้นที่ทุรกันดารยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการเพราะโรงเรียนพื้นที่สูงในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป

ทั้งในด้านภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงชัน การคมนาคมไม่สะดวก นักเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งบุคลากรครู งบประมาณ และสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสภาพปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังที่ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้รายงานว่า โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารประสบปัญหาการขาดแคลนครูทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและการปฏิรูปการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) สอดคล้องกับผลการประเมินระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าโรงเรียนในเขตเมือง โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ยังคงปรากฏอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นและหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสร้างโอกาสทางการเรียนรู้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เป็นการศึกษาที่มุ่งค้นหาองค์ประกอบสำคัญ แนวทางการพัฒนา ตลอดจนความต้องการจำเป็นในการยกระดับโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยที่ผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ลุ่มลึก และสะท้อนสภาพบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารอย่างแท้จริง โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Method) โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง และสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

2.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 2,558 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 346 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความครอบคลุมและเป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการ ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นหรือเคยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นโรงเรียนคุณภาพแบบ Stand Alone หรือโรงเรียนคุณภาพพื้นที่ห่างไกลแบบ Stand Alone จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 3 เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีคุณวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง จำนวน 80 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

ระดับ 5 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

แบบสอบถามดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาในการทำหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.2 ผู้วิจัยประสานงานเพื่อส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้แนบ QR Code ไปในแบบประเมิน เพื่ออำนวยความสะดวกในการตอบแบบประเมินของผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการผ่านระบบออนไลน์

4.1.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถามที่ตอบกลับผ่านระบบออนไลน์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ในการทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์

4.2.2 ผู้วิจัยประสานผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ หรือช่องทางออนไลน์อื่นที่มีความสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4.2.3 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากน้อยไปหามาก โดยวิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ซึ่งเป็นดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ใช้หลักการประเมินความแตกต่าง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550) ดังนี้

$$PNI_{modified} = (I-D)/D$$

เมื่อ $PNI_{modified}$ หมายถึง ดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

I หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ (Importance)

D หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (Degree of Success)

ในการประเมินใช้ค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ที่มีค่า 0.20 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์ที่ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูง ที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นประเด็น และหาค่าความถี่ (Frequency)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาองค์ประกอบและแนวพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงใน ถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นประเด็น นำไปเป็นองค์ประกอบของการร่างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งค้นหาองค์ประกอบสำคัญ แนวทางการพัฒนา ตลอดจนความต้องการจำเป็นในการยกระดับโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) บุคลากรและวัฒนธรรม 3) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ และ 5) การสื่อสารและความร่วมมือ

จากการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยังพบแนวทางเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) การออกแบบและวางแผนปฏิบัติ 3) การขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลง และ 4) การประเมินผลและการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

รายการ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	3.592	0.505	มาก	2	4.683	0.469	มากที่สุด	2
2. ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม	3.605	0.507	มาก	1	4.687	0.465	มากที่สุด	1
3. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	3.561	0.541	มาก	5	4.631	0.496	มากที่สุด	4
4. ด้านมุ่งเน้นผลลัพธ์	3.589	0.501	มาก	3	4.655	0.474	มากที่สุด	3
5. ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ	3.583	0.504	มาก	4	4.630	0.484	มากที่สุด	5
รวม	**3.586**	**0.507**	**มาก**		**4.654**	**0.478**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการวิเคราะห์ พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.586, S.D. = 0.507) โดยมีด้านบุคลากรและวัฒนธรรม ($\bar{x}$ = 3.605, S.D. = 0.507) มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{x}$ = 3.592 , S.D. = 0.505) ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ ($\bar{x}$ = 3.589, S.D. = 0.501) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 3.561 , S.D. = 0.541) และด้านการสื่อสารและความร่วมมือ ($\bar{x}$ = 3.584, S.D. = 0.505) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.654, S.D. = 0.478) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม ($\bar{x}$ = 4.687, S.D. = 0.465) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{x}$ = 4.683, S.D. = 0.469) ด้านมุ่งเน้นผลลัพธ์ ($\bar{x}$ = 4.655, S.D. = 0.474) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.631, S.D. = 0.496) และด้านการสื่อสารและความร่วมมือ ($\bar{x}$ = 4.630, S.D. = 0.484) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

	รายการ	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับ
1.	ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	3.592	4.683	0.304*	1
2.	ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม	3.605	4.687	0.300*	2
3.	ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้	3.561	4.613	0.295*	4
4.	ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์	3.589	4.655	0.297*	3
5.	ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ	3.584	4.630	0.292*	5
	ภาพรวม	**3.586**	**4.654**	**0.298**	**-**

หมายเหตุ * หมายถึง ข้อรายการที่เป็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง โดยภาพรวม พบว่า ทุกด้านมีความจำเป็นในการพัฒนา โดยมีค่า$PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.298 ทั้งนี้ ประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.304 รองลงมา คือ ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม มีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.300 ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ มีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.297 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.295 และด้านการสื่อสารและความร่วมมือ มีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.292 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน และแนวทางการพัฒนา 4 ประการ มีความเชื่อมโยงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ แนวทางด้านการวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สูง ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านภูมิประเทศ ภาษา และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ขณะที่แนวทางด้านการออกแบบและวางแผนปฏิบัติ ช่วยสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพจริงของโรงเรียน เช่น การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ แนวทางด้านการขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลง ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากร ครู ผู้บริหาร และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน เกิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านบุคลากรและวัฒนธรรม รวมทั้งด้านการสื่อสารและความร่วมมือที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนแนวทางด้านการประเมินผลและการเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญในการติดตามผลการดำเนินงาน นำข้อมูลสะท้อนกลับมาปรับปรุงการบริหารจัดการหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและผลลัพธ์ขององค์กรอย่างยั่งยืน อีกทั้ง ผลการศึกษา ที่พบว่า ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ สะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้ความสำคัญกับ “คน” ในฐานะปัจจัยหลักของการพัฒนาองค์กรสมรรถนะสูง ทั้งในมิติของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา

และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นจุดแข็งสำคัญของโรงเรียนพื้นที่สูง เนื่องจากบริบทของพื้นที่ห่างไกลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความเสียสละ และความผูกพันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างใกล้ชิด การที่บุคลากรมีความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน จะช่วยให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เป็นการศึกษาที่มุ่งค้นหาองค์ประกอบสำคัญ แนวทางการพัฒนา ตลอดจนความต้องการจำเป็นในการยกระดับโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวคิดองค์กรสมรรถนะสูง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียน พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) บุคลากรและวัฒนธรรม 3) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ และ 5) ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ เนื่องจากการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงต้องอาศัยการพัฒนาทั้ง 5 ด้านอย่างบูรณาการ อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมิอาจประสบความสำเร็จได้ด้วยการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่ต้องอาศัยการพัฒนาอย่างบูรณาการใน 5 ด้านที่มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างแนบแน่น ซึ่งการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างระบบและพัฒนาโครงสร้างให้เป็นรากฐานที่รองรับทุกสิ่ง บุคลากรและวัฒนธรรมเป็นพลังชีวิตที่ขับเคลื่อนองค์กร หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เป็นภารกิจหลักที่สร้างคุณค่าสู่ผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ และการสื่อสารและความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสายใยที่เชื่อมโยงองค์กรกับโลกภายนอก ซึ่งการขาดการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งจะทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงจึงต้องมีวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน มีการวางแผนที่เชื่อมโยงการพัฒนาแต่ละด้านอย่างเป็นระบบ และมีการดำเนินงานที่ประสานสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดพลังทวีคูณในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ โดยมีแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) การออกแบบและวางแผนปฏิบัติ 3) การขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลง และ 4) การประเมินผลและการเรียนรู้ ซึ่งการวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์จะช่วยส่งเสริมให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง เข้าใจบริบทเฉพาะอย่างลึกซึ้ง ส่วนการออกแบบและวางแผนปฏิบัติทำให้มีการออกแบบหลักสูตรที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับมาตรฐานการศึกษา มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้

ที่ยืดหยุ่นตามฤดูกาลและวิถีชีวิตชุมชน มีการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ทำให้บรรลุผลลัพธ์และเป้าหมาย ส่วนในเรื่องของการขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลงช่วยให้โรงเรียนแปลงแผนสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ติดตามแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที มีการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน ส่วนในเรื่องของการประเมินผลและการเรียนรู้ช่วยให้โรงเรียนทราบผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน เกิดการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรและเครือข่าย และนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คุณภาพการศึกษายกระดับขึ้นอย่างยั่งยืน องค์ประกอบและตัวชี้วัดองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน 15 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การบริหารจัดการคนเก่ง มี 4 ตัวชี้วัด คือ การสรรหาคัดเลือกคนเก่ง การธำรงรักษาคนเก่ง การส่งเสริมพัฒนาคนเก่ง การให้รางวัลตอบแทนคนเก่ง 2) การบริหารจัดการคุณภาพ มี 4 ตัวชี้วัด คือ การให้ความสำคัญกับผู้เรียน การสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงาน 3) การจัดการความรู้องค์กร มี 4 ตัวชี้วัด คือ การกำหนดองค์ความรู้ การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ การแบ่งปันองค์ความรู้ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 4) การจัดการเชิงกลยุทธ์ มี 3 ตัวชี้วัด คือ การวางแผนกลยุทธ์การดำเนินการตามกลยุทธ์ การควบคุมประเมินผลกลยุทธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Waal, A. A. ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ระบุองค์ประกอบหลักขององค์กรสมรรถนะสูง ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณภาพการบริหาร 2) การเปิดกว้างและมุ่งเน้นการปฏิบัติ 3) การมุ่งเน้นระยะยาว 4) การปรับปรุงและฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง และ 5) คุณภาพของบุคลากร (Waal, A. A., 2020) และสอดคล้องกับผลวิจัยของ Bhalla, V. et al. ได้ศึกษาสิ่งที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง พบว่า ความสามารถขององค์กรและบุคลากรเป็นตัวผลักดันผลดำเนินการและกลยุทธ์ โดยองค์กรที่มีสมรรถนะสูงที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของผลดำเนินการจะมี 14 คุณลักษณะ จัดเป็น 5 กลุ่มมิติ คือ 1) ผู้นำ (Leadership) มีผู้นำผลักดันความเร่งด่วนและทิศทาง 2) ออกแบบองค์กร (Designs) ในเรื่องโครงสร้างและการจัดสรรทรัพยากร 3) บุคลากร (Peoole) มีการกำหนดบทบาทและความสามารถพิเศษของบุคลากรอย่างชัดเจนและให้การดูแลอย่างดี และ 4) จัดการการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นลำดับและปลูกฝังการมีส่วนร่วม (Bhalla, V. et al., 2011) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยนานาชาติด้านการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลและชนบทที่ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดารจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารที่ยืดหยุ่น สร้างความร่วมมือกับชุมชน และออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน เช่น งานวิจัยของ Hargreaves, A. & Fullan, M. ที่เสนอว่า การพัฒนาโรงเรียนในบริบทชนบทจำเป็นต้องอาศัย “ทุนวิชาชีพ” (Professional Capital) และเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012) รวมทั้งงานวิจัยของ Azano, A. P. & Stewart, T. T. ที่พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ชนบทและห่างไกลที่ประสบความสำเร็จมักมีการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการบริหารที่ตอบสนองต่อข้อจำกัดด้านทรัพยากรและภูมิศาสตร์ (Azano, A. P. & Stewart, T. T., 2015) อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรนำมาพิจารณาในการตีความผลการวิจัย กล่าวคือ การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่เฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งไม่ได้ระบุจังหวัดหรือบริบทพื้นที่ที่ แตกต่างกันอย่างชัดเจน

จึงอาจทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถอ้างอิงครอบคลุมโรงเรียนพื้นที่สูงทุกบริบทได้ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ซึ่งแม้จะเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญโดยตรง แต่จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่จำกัดอาจส่งผลต่อความหลากหลายของมุมมองและการสรุปอ้างอิงผลไปยังบริบทอื่น ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมหลายจังหวัดหรือหลายสังกัด รวมทั้งเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลและใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

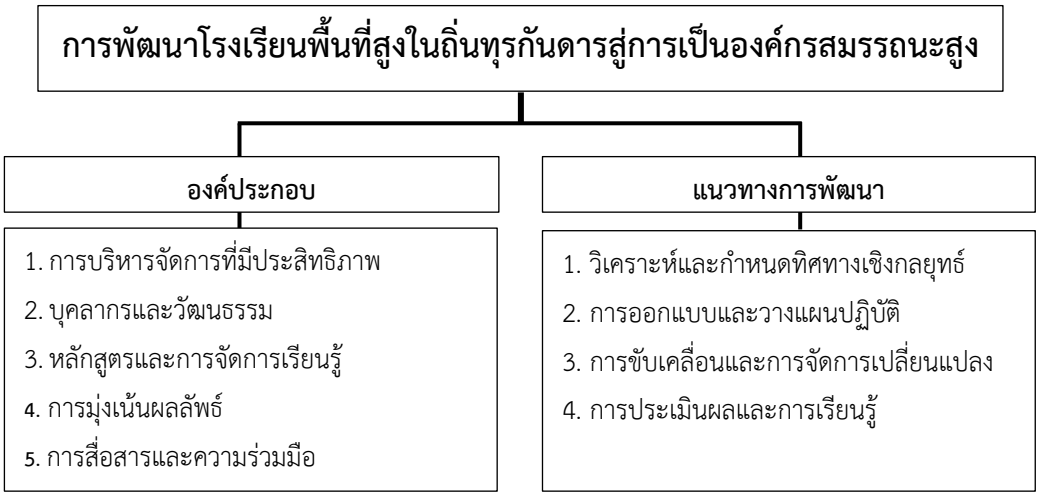
2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ในภาพรวม พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทุกรายการ ซึ่งมีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.292 ถึง 0.304 รายการที่มีความสำคัญสูงสุด คือ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ บุคลากรและวัฒนธรรม การมุ่งเน้นผลลัพธ์ หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และการสื่อสารและความร่วมมือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่องค์กรสมรรถนะสูง โดยเฉพาะในการสร้างความยืดหยุ่นในการบริหาร การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม การบริหารทรัพยากร และการมีระบบการทำงานที่ชัดเจน เนื่องจากโรงเรียนพื้นที่สูงมักประสบปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารที่ไม่คล่องตัว เพราะมีข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์และทรัพยากร จึงมีความต้องการจำเป็นในการปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัตถ์พร โคจรานนท์ ที่พบว่า โรงเรียนที่เป็นองค์การสมรรถนะสูงต้องมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีระบบการนิเทศติดตามที่เป็นระบบ และมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่สนับสนุนการตัดสินใจ (ธนัตถ์พร โคจรานนท์, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ ที่กล่าวว่า องค์การสมรรถนะสูงต้องมีการออกแบบโครงสร้างองค์การใหม่ มีระบบสารสนเทศที่ทันสมัย และมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2564) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins, S. P. & Judge, T. A. ที่เน้นว่าโครงสร้างองค์การที่ดีต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและมีระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่องค์กรสมรรถนะสูงจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างและระบบบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Robbins, S. P. & Judge, T. A., 2019)

นอกจากนี้ ในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัย ที่พบว่า โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามฤดูกาลและวิถีชีวิตของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการออกแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญขององค์กรสมรรถนะสูง เนื่องจากองค์กรสมรรถนะสูงต้องสามารถปรับตัวต่อบริบทและข้อจำกัดเฉพาะพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โรงเรียนในพื้นที่สูงจำนวนมากเผชิญกับปัญหาการขาดเรียนหรือการออกกลางคันของนักเรียนในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวหรือฤดูกาลทำการเกษตร เพราะครอบครัวต้องการแรงงานจากบุตรหลานในการช่วยประกอบอาชีพ หากโรงเรียนยังคงใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบตายตัว อาจส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่องและเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เช่น การปรับปฏิทินการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับฤดูกาล การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับวิถีชีวิตชุมชน การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน

จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดปัญหาการออกกลางคัน เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้อยู่ในบริบทพื้นที่ห่างไกล ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง เนื่องจากสะท้อนถึงความสามารถของโรงเรียนในการบริหารจัดการและปรับระบบการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้ง การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังช่วยสร้างความรู้สึกผูกพันระหว่างผู้เรียน โรงเรียน และชุมชน ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเห็นคุณค่าของการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการติดตามดูแลผู้เรียน ลดปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์กรสมรรถนะสูงที่มุ่งเน้นการสร้างผลลัพธ์เชิงคุณภาพ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของบริบทองค์กรและชุมชนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ดังภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 1 องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) บุคลากรและวัฒนธรรม 3) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ และ 5) การสื่อสารและความร่วมมือ และมีแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) การออกแบบและวางแผนปฏิบัติ 3) การขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลง และ 4) การประเมินผลและการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำมาเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารได้ ในการพัฒนาโครงสร้างและระบบที่สอดคล้องกับบริบท การออกแบบหลักสูตรที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับมาตรฐานการศึกษา การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามฤดูกาลและวิถีชีวิตชุมชน การกำหนดโครงการและกิจกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ การขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลงแผนสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ “รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงเชิงบริบท” ซึ่งเน้นการบริหารและจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อจำกัดและวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่สูง โดยให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาโรงเรียน ทั้งนี้โรงเรียนที่สามารถพัฒนาไปสู่องค์กรสมรรถนะสูงได้ จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ และสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทจริงของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่ค้นพบยังชี้ให้เห็นว่า “บุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร” เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่สูงสู่ความสำเร็จ เนื่องจากโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความเสียสละ และความผูกพันระหว่างครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างใกล้ชิด การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการมีเป้าหมายร่วมกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร อีกทั้ง การวิจัยยังได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การจัดการเรียนรู้เชิงยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่สูง” ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยโรงเรียนควรออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับฤดูกาล วิถีชีวิต และบริบททางสังคมของชุมชน เช่น การปรับปฏิทินการเรียนรู้ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาวิชา และการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ แนวทางดังกล่าวช่วยลดปัญหาการขาดเรียนและการออกกลางคันของนักเรียน รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญขององค์กรสมรรถนะสูงที่สามารถปรับตัวและสร้างผลลัพธ์เชิงคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง รวมทั้งศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) บุคลากรและวัฒนธรรม 3) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ และ 5) การสื่อสารและความร่วมมือ โดยมีแนวทางการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์และกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การออกแบบและวางแผนปฏิบัติ การขับเคลื่อนและการจัดการเปลี่ยนแปลง และการประเมินผลและการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อวิเคราะห์

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า ทุกด้านมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ด้านบุคลากรและวัฒนธรรม ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านการสื่อสารและความร่วมมือ ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบในทุกองค์ประกอบ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างยั่งยืน ในส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ สถานศึกษาควรดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการสอนในบริบทพหุวัฒนธรรมและการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง 1) สถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นคู่กับครูปกติในการจัดการเรียนรู้ และ 2) ควรพัฒนาหลักสูตรที่เน้นทักษะที่เป็นประโยชน์ในบริบทพื้นที่สูง เช่น เกษตรบนที่สูง การอนุรักษ์ป่า และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่เป็นองค์กรสมรรถนะสูง (Best Practice) 2) ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนพื้นที่สูง และ 3) ควรศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการนำผลการวิจัยไปใช้ กล่าวคือ การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตเฉพาะโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยไม่ได้ระบุบริบทพื้นที่หรือจังหวัดที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงอาจส่งผลให้ผลการวิจัยไม่สามารถอ้างอิงครอบคลุมโรงเรียนพื้นที่สูงทุกบริบทได้ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ซึ่งแม้จะเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์โดยตรง แต่จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่จำกัดอาจส่งผลต่อความหลากหลายของข้อมูลและมุมมองที่ได้รับ ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรขยายพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมหลายจังหวัดหรือหลายสังกัด รวมทั้งเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลและใช้วิธีการ เลือกกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2566 สถานการณ์นักเรียนยากจนพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2564). ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

ธนัตถ์พร โคจรานนท์. (2562). การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูง. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2561). การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2564). ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Azano, A. P. & Stewart, T. T. (2015). Exploring Place and Practicing Justice: Preparing Pre-Service Teachers for Success in Rural Schools. Journal of Research in Rural Education, 30(9), 1-12.

Bhalla, V. et al. (2011). High-Performance Organizations. Bangkok: Boston Consulting Group.

Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Robbins, S. P. & Judge, T. A. (2019). Organizational Behavior. (18th ed.). London: Pearson.

Waal, A. A. (2020). High Performance Managerial Leadership Best Ideas from around the World. California: Praeger.

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา*

A TEACHER DEVELOPMENT MODEL TO ENHANCE INTEGRATED LEARNING DESIGN ABILITY THROUGH PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY AND 360-DEGREE FEEDBACK APPROACHES

โชติวัน แย้มขยาย[1*], ปิยนาถ ปิยสาธิต[2]

Chotiwan Yaemkhayai[1*], Piyanart Piyasatit[2]

[1]คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

[1]School of Education, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

[2]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม ประเทศไทย

[2]Faculty of Graduate Studies, Mahidol University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: chotiwanyae@pim.ac.th

*Tel: 080-020-6232

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ และระยะที่ 2 การศึกษาผลประสิทธิผลของรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลอง คือ ครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 32 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบฯ คือ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบฯ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย คือ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครู และเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริกแยกองค์ประกอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบการหาค่าที ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) เป้าหมายของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ และ 4) แนวทางการวัดและประเมินผล โดยในส่วนของกระบวนการของดำเนินงานรูปแบบ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน 1) ตั้งวงเรียนรู้ปักหมุดผู้เรียน 2) ร่วมคิดสรรค์สร้าง ร่างแผนการสอน 3) ลงมือสอน สะท้อนทุกมุม 4) ถอดบทเรียน เห็นรอบภาพ และ 5) ปรับแผน ลองซ้ำทำการพัฒนา ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบผ่านผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีผลประเมิน

* Received 28 April 2026; Revised 20 May 2026; Accepted 27 May 2026

ภาพรวมอยู่ที่ 4.70 แปลผลอยู่ในระดับ ดีมาก ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบฯ พบว่า ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูในภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาครู, ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา

Abstract

This research aimed to develop and examine the effectiveness of a teacher development model for enhancing teachers' ability in integrated learning design based on Professional Learning Community and 360-degree feedback approaches. The study employed a research and development methodology consisting of two phases: Phase 1, the development of the model, and Phase 2, the investigation of the model's effectiveness. The target group consisted of 32 basic education teachers from eight learning areas under the Office of the Basic Education Commission, selected through purposive sampling. The instrument used to examine the quality of the model was a model quality assessment form. The instruments used for data collection included an assessment form for teachers' integrated learning design ability and an analytic rubric scoring criterion. Data were analyzed using descriptive statistics and t-test statistics. The findings revealed that the developed teacher development model consisted of four components: 1) Objectives of the model, 2) Principles of the model, 3) Operational procedures of the model, and 4) Measurement and evaluation guidelines. The operational procedures comprised five stages: 1) Establishing a learning community and identifying learner goals, 2) Collaboratively designing instructional plans, 3) Implementing instruction and reflecting from multiple perspectives, 4) Conducting lesson reflection and holistic review, and 5) Revising and re-implementing instructional plans for continuous improvement. The results of the expert evaluation indicated that the overall quality of the model was at a very good level, with a mean score of 4.70. Furthermore, the effectiveness evaluation showed that the teachers' overall integrated learning design ability was significantly higher than the established criterion of 70 percent at the .05 level of statistical significance.
Keywords: Teacher Development Model, Integrated Learning Design Ability, Professional Learning Community, 360-Degree Feedback

บทนำ

ในบริบทของโลกยุคดิจิทัลที่มีการขับเคลื่อน ผันผวน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ระบบการศึกษากลับกลายเป็นหมุดหมายสำคัญที่ถูกคาดหวังให้มีบทบาทในการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต (Bushuyev, S. et al., 2023); (Elfert, M. & Ydesen, C., 2024) ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) ที่ถูกผลักดัน

อย่างกว้างขวาง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อได้รับความรู้เพียงเท่านั้น (Catacutan, A. et al., 2023); (Wan Yahaya, W. A. J. & Zaini, K. M., 2025) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning) เป็นแนวทางแกนหลักที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนฐานสมรรถนะ เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ และนำองค์ความรู้ที่บ่มเพาะไปใช้ได้จริงอย่างเป็นองค์รวม (Marcotte, K. M. & Gruppen, L. D., 2022); (Or, C., 2024); (Ramanathan, R. et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวขึ้นอยู่กับความสามารถของครูในการออกแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการออกแบบสถานการณ์การเรียนรู้ ภาระงาน และการประเมินผลที่สอดคล้องกับสมรรถนะและการบูรณาการหลากหลายศาสตร์ของผู้เรียน

แม้จะมีการขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาครูและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติ ยังพบว่า ครูประจำการยังประสบปัญหาในการออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเนื้อหาข้ามกลุ่มสาระ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการออกแบบการประเมินผลที่สะท้อนสมรรถนะของผู้เรียน (Fakcharoenphol, W. et al., 2022); (Wu, X. et al., 2024) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการบูรณาการ และยังไม่สามารถแปลงสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติในระดับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การพัฒนาครูในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในด้านรูปแบบและกระบวนการ โดยส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของการอบรมเชิงบรรยายที่ขาดความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และกำกับติดตามในบริบทการปฏิบัติงานจริงของครู ส่งผลให้การพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ไม่ยั่งยืน (Hord, S. M., 1997); (Klomim, K. & Kuayngern, B., 2023); (Erawan, P. & Erawan, W., 2024)

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจอย่างมาก ในกานำมาเป็นแนวคิดหลักเพื่อผลักดันพัฒนาครู ซึ่งมุ่มเน้นการทำงานร่วมกันของครูในการวิเคราะห์ปัญหา ออกแบบการเรียนรู้ ทดลองใช้ และสะท้อนผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (Johannesson, P., 2022); (Hudson, C., 2024); (Olmo-Extremera, M. et al., 2024) สะท้อนภาพการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน และส่งเสริมให้ครูพัฒนาความสามารถผ่านการปฏิบัติจริง เหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหยิบยกหลักการของแนวคิดดังกล่าวมาออกแบบเป็นรูปแบบการพัฒนาครูที่เป็นระบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่สอดรับกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะภายใต้โลกยุคผกผันในปัจจุบัน ขณะเดียวกันการสอดผสานแนวคิดที่ช่วยเติมเต็ม ปรับ สร้าง และแก้ไขพัฒนาอย่างรอบด้าน ก็เป็นมิติที่น่าตระหนักอย่างยิ่งในวงการพัฒนาครู ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มเติมเต็มในส่วนนี้ได้ซึ่งพบว่า แนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา (360 Degree Feedback) มีความเป็นไปได้ในการช่วยให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับจากหลายแหล่ง เช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู นักเรียน และตนเอง ซึ่งช่วยให้เห็นภาพการปฏิบัติงานอย่างรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ginting, N. B. et al., 2022); (Emam, S. M. et al., 2024) การบูรณาการแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ในการสร้างเป็นรูปแบบพัฒนาครู

เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา จึงมีความเป็นไปได้ในการเสริมสร้างการพัฒนาครูที่ทั้ง ร่วมมือ และ สะท้อนผลอย่างรอบด้าน บนพื้นที่วิชาชีพที่ปลอดภัย

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศาจึงถูกดำเนินการขึ้นเพื่อศึกษาประสิทธิผลความเป็นไปได้ อันเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาวิชาชีพครูรายบุคคล รวมถึงยกระดับการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ที่เป็นส่วนสำคัญต่อการส่งต่อประโยชน์สู่ผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู และระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา โดยในแต่ละระยะ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการสร้างฐานองค์ความรู้และออกแบบรูปแบบการพัฒนาครูให้มีความชัดเจนทั้งในเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ โดยประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนารูปแบบ โดยดำเนินการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) แนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา 3) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และ 4) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาเอกสารในส่วนของแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มุ่งสังเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายร่วม การใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การสะท้อนคิดร่วมกัน และความรับผิดชอบร่วมต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยดำเนินการสังเคราะห์ตลอดจนได้มาซึ่งหลักการของแนวคิด 5 ประการ ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และออกแบบ

กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายนั้น 2) ครูควรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ผ่านการวางแผนการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 3) การตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้ควรอาศัยข้อมูลและหลักฐาน เช่น ผลการเรียนรู้หรือพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาปรับปรุงการสอนให้เหมาะสม 4) การจัดการเรียนรู้ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยครูทดลองวิธีการใหม่ ๆ และสะท้อนผลเพื่อนำไปปรับใช้ในครั้งถัดไป และ 5) ครูทุกคนควรมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อความสำเร็จของผู้เรียน โดยร่วมกันแก้ปัญหาและสนับสนุนผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ (Olmo-Extremera, M. et al., 2024); (Lai, H. C. & Lien, H. Y., 2025); (Roesminingsih, E. & Windasari, W., 2025)

ในขณะที่การศึกษาแนวคิดการป้อนกลับแบบ 360 องศา มุ่งทำความเข้าใจและศึกษาหลักการของการรับและป้อนข้อมูลป้อนกลับจากหลายแหล่ง ทั้งจากตนเอง เพื่อนร่วมงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนาวิชาชีพอย่างรอบด้าน จนนำมาซึ่งการสังเคราะห์หลักการของแนวคิดได้ 5 ประการเช่นเดียวกัน ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับจากรอบด้าน ทั้งจากวิทยากร เพื่อนครู ผู้เรียน และการประเมินตนเอง เพื่อให้เห็นภาพการพัฒนาอย่างครบมิติ 2) ควรออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการประเมินแบบหลายทิศทาง เช่น การประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน และการสะท้อนจากผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งมุมมองภายในและภายนอก 3) การให้ข้อมูลป้อนกลับจากทุกฝ่ายควรมีความชัดเจน สร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ครูสามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างตรงจุด 4) ควรนำข้อมูลป้อนกลับจากทุกมิติไปใช้ในการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยเปรียบเทียบมุมมองที่หลากหลายเพื่อหาจุดพัฒนาอย่างแท้จริง และ 5) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและไว้วางใจ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการให้และรับข้อมูลป้อนกลับอย่างจริงใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ร่วมกัน (Dewi, A. M. et al., 2025); (Nababan, B. C. et al., 2025); (Souki, K. et al., 2025)

สำหรับการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการเชื่อมโยงองค์ความรู้ข้ามกลุ่มสาระ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้บนฐานปัญหาหรือสถานการณ์จริง และการประเมินผลที่สะท้อนการเรียนรู้แบบองค์รวม

จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์การออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการในเชิงทักษะปฏิบัติ โดยสามารถได้มาซึ่งองค์ประกอบของความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการวิเคราะห์และเชื่อมโยงหลักสูตร 2) ความสามารถในการกำหนดผลลัพธ์เชิงบูรณาการ 3) ความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จากปัญหากลาง 4) ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 5) ความสามารถในการออกแบบการประเมินผล และ 6) ความสามารถในการทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพ

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู เมื่อได้ข้อมูลพื้นฐานและหลักการของแนวคิดที่ชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู โดยนำหลักการแนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา มาสังเคราะห์ร่วมกันเป็นหลักการของรูปแบบการพัฒนาครู จากนั้นออกแบบเป็นขั้นตอนของการพัฒนาให้มีลักษณะเป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

ในการออกแบบขั้นตอนของรูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ผู้วิจัยยึดหลักให้ทุกขั้นตอนสะท้อนอัตลักษณ์ของ แนวคิดชุมชนของการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ

360 องศา กล่าวคือ มีทั้งมิติของการทำงานร่วมกัน การใช้ข้อมูลจริง การป้อนกลับจากหลายแหล่ง และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้รูปแบบมีลักษณะเป็นวงจรของการพัฒนา ไม่ใช่กิจกรรมอบรมแบบครั้งเดียวจบ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอน บทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และแนวทางประเมินผล เพื่อให้สามารถนำรูปแบบไปใช้ได้อย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง

3. การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบพัฒนาครู ภายหลังการสร้างรูปแบบฉบับร่าง ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบในเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้จริง โดยใช้การตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert Validation)

3.1 การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ภายใต้เกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงกับประเด็นที่ศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการหรือมีประสบการณ์ด้านวิชาชีพในสาขาที่เกี่ยวข้อง 2) มีความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งที่สัมพันธ์กับรูปแบบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู (PLC) การวัดและประเมินผล หรือการวิจัยทางการศึกษา 3) มีประสบการณ์ทำงานหรือผลงานทางวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 4) มีความยินดีให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการต่อรูปแบบและเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ครอบคลุมความเชี่ยวชาญหลายด้าน อันจะช่วยให้การประเมินรูปแบบมีความรอบด้าน ทั้งในเชิงหลักการ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง

3.2 วิธีการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมประเด็น ได้แก่ 1) ความสอดคล้องระหว่างเป้าหมาย หลักการ ขั้นตอน และการประเมินผล 2) ความเหมาะสมของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน 3) ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และ 4) ความเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครู

นอกจากข้อมูลเชิงปริมาณจากคะแนนประเมินแล้ว ผู้วิจัยยังเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพเป็นรายประเด็น เพื่อใช้ในการปรับปรุงรายละเอียดของรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับบริบทมากยิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยนำผลการประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณ ภาพมาวิเคราะห์ และปรับแก้รูปแบบก่อนเข้าสู่ขั้นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครู ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับองค์ประกอบความสามารถทั้ง 6 ด้าน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Rubric) เพื่อให้การประเมินมีความชัดเจนเป็นระบบ และลดความคลาดเคลื่อนในการให้คะแนน แบ่งเป็น 6 ด้านตามองค์ประกอบ ด้านละ 5 คะแนน

การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยอาศัยกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของตัวแปรตาม โดยมีการแปลงองค์ประกอบความสามารถดังกล่าวไปสู่ตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและประเมินได้ กำหนดรายละเอียดของพฤติกรรมที่สะท้อนระดับความสามารถของครูในแต่ละด้านอย่างชัดเจน เพื่อให้เครื่องมือสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในขั้นต่อมา ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบประเมินในลักษณะเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Rubric) โดยกำหนดระดับคุณภาพของการปฏิบัติออกเป็นหลายระดับตามมาตรประมาณค่า เพื่อให้การประเมินมีความชัดเจนเป็นระบบ และสามารถจำแนกระดับความสามารถของครูได้อย่างเหมาะสม

4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญ ด้านการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีประสบการณ์ด้านศึกษาศาสตร์มากกว่า 5 ปีขึ้นไป โดยพิจารณาความสอดคล้องของการวัดแล้วคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงรายการประเมินให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้ โดยพบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

5. การทดลองใช้เครื่องมือก่อนใช้จริง (Try out) หลังจากผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาครูฉบับร่าง และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ก่อนใช้จริง (Try Out) กับครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 11 ท่าน แบบคละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความเพียงพอต่อการตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของรูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา และความแม่นยำของเครื่องมือเก็บข้อมูล

การทดลองใช้รูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ในระยะนี้มีเป้าประสงค์เพื่อพิจารณา 1) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในบริบทจริง 2) เพื่อทดสอบความชัดเจนของกระบวนการและบทบาทหน้าที่ 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพเบื้องต้นของรูปแบบ และ 4) เพื่อศึกษาข้อจำกัด เงื่อนไข และข้อค้นพบอื่น ๆ ก่อนนำไปใช้ทดลองจริง

การทดลองใช้เครื่องมือรวบรวมในระยะนี้มีเป้าประสงค์เพื่อพิจารณา 1) ความชัดเจนของข้อความในแต่ละตัวบ่งชี้ 2) ความเหมาะสมของเกณฑ์การให้คะแนน 3) ความครอบคลุมของพฤติกรรมหรือผลงานที่ต้องการวัด และ 4) ความเป็นไปได้ในการนำเครื่องมือไปใช้ในสถานการณ์จริง

เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองใช้ ผู้วิจัยนำข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ในทุกมิติ โดยมีรายละเอียดโดยสังเขป คือ พิจารณาการเลือกใช้สื่อการอบรมให้หมาะสมกับช่วงวัย พิจารณากรอบเวลาในการดำเนินการในแต่ละขั้นให้รัดกุม ตลอดจนนำส่งเครื่องมือการประเมินผลและให้ข้อมูลป้อนกลับล่วงหน้าแก่ผู้เข้าร่วมการทดลองเพื่อเปิดโอกาสการศึกษาและวิเคราะห์ก่อนประเมินและให้ข้อมูลจริง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาปรับปรุง พัฒนาให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู ในระยะที่ 1 ใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 4 เดือน แบ่งเป็นการศึกษาสภาพปัญหา ความต้อง และแนวคิดหรือทฤษฎีที่สามารถเป็นหลักการของรูปแบบการพัฒนาครู จำนวน 2 เดือน การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ 2 เดือน

ระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครู

ในขั้นนี้เป็นการนำรูปแบบที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองใช้ในบริบทจริง เพื่อศึกษาผลของรูปแบบพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ต่อความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูและเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในระยะนี้ใช้แผนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) โดยศึกษาผลการใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ลักษณะของงานวิจัยเป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในบริบทจริงของโรงเรียนและครูผู้สอน จึงเน้นการวิเคราะห์ผลเชิงเกณฑ์และเชิงพรรณนา เพื่อพิจารณาว่าครูมีความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ การทดลองใช้รูปแบบระยะเวลาทั้งสิ้นจำนวน 60 ชั่วโมง

2. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ ผู้วิจัยกำหนดให้มีตัวแทนครูจากหลายกลุ่มสาระ เพื่อให้ครอบคลุมความหลากหลายของบริบทเนื้อหาและสะท้อนธรรมชาติของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงข้ามศาสตร์

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้ 1) เป็นครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปฏิบัติหน้าที่สอนในหนึ่งใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนด 3) มีประสบการณ์จัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนจริงและสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในบริบทของตนเองได้ 4) มีความพร้อมและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตามรูปแบบได้ตลอดระยะเวลาที่กำหนด และ 5) สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยและยินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือมีเวลาเข้าร่วมต่ำกว่าร้อยละ 80 ของระยะเวลาทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้สะท้อนผลของการใช้รูปแบบอย่างแท้จริง

3. การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูเป็นระยะเวลา 60 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น กิจกรรมในแต่ละขั้นตอนเน้นให้ครูมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งการทำงานร่วมกันในลักษณะ PLC การออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน การทดลองใช้ในบริบทจริง และการรับข้อมูลป้อนกลับจากหลายแหล่งในลักษณะ 360 องศา

ในระหว่างการดำเนินงาน ครูจะได้รับการสนับสนุนให้ใช้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงมาเป็นฐานในการสะท้อนคิดและปรับปรุงการสอน โดยลักษณะสำคัญของการทดลองใช้รูปแบบนี้ไม่ใช่การฝึกอบรมแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกับการปฏิบัติจริงอย่างเป็นวงจร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังจากครูได้เข้าร่วมกระบวนการตามรูปแบบที่กำหนดครบถ้วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบในเชิงความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในบริบทการปฏิบัติจริง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครู ซึ่งพัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของความสามารถ 6 องค์ประกอบ และเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริกแยกองค์ประกอบ (Analytic Rubric)

การประเมินดำเนินการโดยผู้ประเมิน จำนวน 2 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีคุณสมบัติ ได้แก่ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกในสาขาการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้หรือการนิเทศการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ก่อนดำเนินการประเมิน ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับความเข้าใจเกณฑ์การให้คะแนนร่วมกัน โดยอธิบายตัวบ่งชี้ เกณฑ์การให้คะแนน และตัวอย่างผลงาน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการให้คะแนน จากนั้นผู้ประเมินดำเนินการประเมินอย่างเป็นอิสระ

ภายหลังการประเมิน ผู้วิจัยได้นำคะแนนจากผู้ประเมินทั้งสองมาวิเคราะห์ความสอดคล้อง โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) ด้วยวิธี Intraclass Correlation Coefficient (ICC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า ICC เท่ากับ 0.87 ซึ่งอยู่ในระดับความเชื่อมั่นสูง แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินมีความสอดคล้องกันในการให้คะแนน และเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือในการวัดผล

จากนั้น ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยของผู้ประเมินไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอผลทั้งในภาพรวมและจำแนกองค์ประกอบ เพื่อสะท้อนระดับความสามารถของครูและประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาที่ใช้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และร้อยละ (Percentage) เพื่อนำเสนอระดับความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูทั้งในภาพรวมและจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

จากนั้นดำเนินการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของครูกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม (เท่ากับ 21 คะแนนจาก 30 คะแนน) ผู้วิจัยใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเทียบกับเกณฑ์ (One-sample t-test) โดยกำหนดค่าเกณฑ์เปรียบเทียบที่ 21 คะแนน เพื่อตรวจสอบว่าคะแนนเฉลี่ยของครูสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

6. การปรับปรุงรูปแบบภายหลังการทดลองใช้

หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองใช้ ผู้วิจัยนำผลการประเมินและข้อค้นพบจากการดำเนินงานมาสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การปรับปรุงในระยะนี้ครอบคลุมทั้งการทบทวนความเหมาะสมของขั้นตอน กิจกรรม บทบาทของผู้เข้าร่วม และแนวทางการประเมินผล เพื่อให้ได้รูปแบบฉบับสมบูรณ์ที่มีทั้งความชัดเจนในเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ และความเหมาะสมต่อการขยายผลในบริบทการศึกษา

การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครู ใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 3 เดือน โดยแบ่งเป็นการทดลองใช้จำนวน 60 ชั่วโมง ในระยะเวลา 2 เดือน จากนั้นรวบรวม วิเคราะห์ผล และปรับปรุงรูปแบบ อีก 1 เดือน รวมเป็น 3 เดือน ทั้งนี้ ใช้ระยะเวลาทั้งสองระยะการวิจัยและพัฒนาทั้งสิ้น 7 เดือน หรือ 210 วัน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู รูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) เป้าหมายของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ และ 4) แนวทางการการวัดและประเมินผล โดยผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่าผลการประเมินรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.40 - 5.00 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยด้านความสอดคล้องระหว่างเป้าหมาย หลักการ ขั้นตอน และการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับดีมาก ด้านความเหมาะสมของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับดี ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 อยู่ในระดับดีมาก และด้านความเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ ผลการประเมินภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ สามารถนำเสนอรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ได้ดังนี้

1. เป้าหมายของรูปแบบ คือ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย

2.1 การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายออกแบบกิจกรรม และใช้ข้อมูลป้อนกลับจากหลายแหล่งเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2.2 ครูควรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ พร้อมเปิดรับข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา จากเพื่อนผู้เรียน และตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการสอนร่วมกัน

2.3 การตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้ควรอาศัยข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ ควบคู่กับข้อมูลป้อนกลับที่หลากหลาย เพื่อให้การปรับปรุงการสอนมีความแม่นยำและตรงจุด

2.4 การจัดการเรียนรู้ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรการสะท้อนผล ทดลอง และปรับปรุง ทั้งจากการทำงานร่วมกันและข้อมูลป้อนกลับหลายมิติ

2.5 ควรสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไว้วางใจ และมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้ครูสามารถให้และรับข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันยกระดับคุณภาพผู้เรียน

3. กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ

ตารางที่ 1 กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ

ขั้นตอน	บทบาทหน้าที่โดยสังเขป	กิจกรรม	เงื่อนไขความสำเร็จ	เครื่องมือ	ผลลัพธ์
1. ตั้งวงเรียนรู้ปักหมุดผู้เรียน (10 ชม.)	- ผู้เชี่ยวชาญกำกับกระบวนการและตั้งกรอบการทำงานร่วม - ครูร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้	1. สร้างความไว้วางใจ 2. วิเคราะห์ผู้เรียน 3. กำหนดเป้าหมาย 4. วางกรอบป้อนกลับ	1. เป้าหมายอิงข้อมูลจริง 2. กลุ่มมีส่วนร่วม	1. แบบวิเคราะห์ผู้เรียน 2. Template เป้าหมาย	ครูสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลผู้เรียนเพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้แบบบูรณาการได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 1 กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ (ต่อ)

ขั้นตอน	บทบาทหน้าที่โดยสังเขป	กิจกรรม	เงื่อนไขความสำเร็จ	เครื่องมือ	ผลลัพธ์
2. ร่วมคิด สรรค์สร้าง ร่างแผนการสอน (15 ชม.)	- ผู้เชี่ยวชาญชี้แนะการออกแบบ - ครูร่วมพัฒนาแผนและให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน	1. ออกแบบแผนบูรณาการ 2. กำหนดจุดเก็บข้อมูล 3. วิพากษ์แผนบูรณาการ 4. ปรับปรุงแก้ไข	1. แผนมีการเชื่อมโยงและตรงจุดประสงค์เฉพาะรายวิชา 2. มีระบบเก็บข้อมูล	1. Template แผน 2. แบบ peer review	ครูสามารถกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้และออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานปัญหาได้อย่างเป็นระบบ
3. ลงมือสอน สะท้อนทุกมุม (15 ชม.)	- ครูดำเนินการสอนและเก็บข้อมูล - เพื่อนครูร่วมสังเกตและให้ข้อมูลป้อนกลับ	1. ทดลองสอน 2. สังเกตการสอน 3. เก็บข้อมูลป้อนกลับ 4. บันทึกข้อมูล	1. มีข้อมูลจากสถานการณ์จริง 2. มีข้อมูลป้อนกลับครบหลายมิติ	1. แบบสังเกต 2. แบบfeedback	ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการและเก็บข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมินการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม
4. ถอดบทเรียน เห็นรอบภาพ (10 ชม.)	- ผู้เชี่ยวชาญชี้นำการวิเคราะห์ - ครูร่วมแลกเปลี่ยนและตีความข้อมูลเพื่อหาจุดพัฒนา	1. วิเคราะห์ข้อมูล 2. แลกเปลี่ยน 3. เปรียบเทียบมุมมอง 4. ระบุจุดพัฒนา	1. วิเคราะห์จากข้อมูลจริง 2. เห็นจุดพัฒนาชัด	1. แบบสะท้อนคิด 2. PLC dialogue	ครูสามารถวิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้และใช้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงการออกแบบการเรียนรู้ได้ตรงจุด
5. ปรับแผน ลองซ้ำทำการพัฒนา (10 ชม.)	- ครูปรับปรุงและพัฒนาแผน - ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและสนับสนุนการพัฒนา	1. ปรับแผน 2. ทดลองซ้ำ 3. แลกเปลี่ยน 4. วางแผนต่อ	1. ปรับจากข้อมูลจริง 2. มีการพัฒนาต่อเนื่อง	1. Template ปรับแผน 2. Best practice log	ครูสามารถปรับปรุงแผนการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 1 พบว่า กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ ประกอบด้วย รายละเอียด 6 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอน 2) บทบาทหน้าที่โดยสังเขป 3) กิจกรรม 4) เงื่อนไขความสำเร็จ 5) เครื่องมือ และ 6) ผลลัพธ์ โดยในส่วนที่สำคัญอย่างมาก คือ ส่วนที่ 1) ขั้นตอน ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ 1) ตั้งวงเรียนรู้ ปักหมุดผู้เรียน 2) ร่วมคิด สรรค์สร้าง ร่างแผนการสอน 3) ลงมือสอน สะท้อนทุกมุม 4) ถอดบทเรียน เห็นรอบภาพ และ 5) ปรับแผน ลองซ้ำ ทำการพัฒนา

4. แนวทางการการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย ดังนี้ แนวทางการวัดและประเมินผลของรูปแบบการอบรมนี้มุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยให้ความสำคัญกับผลงานและการปฏิบัติการสอนของครูเป็นหลัก ควบคู่กับการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการป้อนกลับแบบ 360 องศา เพื่อให้การประเมินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างแท้จริง

การประเมินผลงานมุ่งพิจารณาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมหรือกิจกรรมการเรียนรู้ และเครื่องมือวัดผล โดยใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubric) ที่สะท้อนความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียน การใช้ข้อมูลในการวางแผน และการเปิดโอกาสให้เกิดการป้อนกลับจากหลายมิติ ทั้งนี้ การประเมิน

ดำเนินในลักษณะ 360 องศา โดยมีทั้งวิทยากร เพื่อนครู นักเรียน และการประเมินตนเอง เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและรอบด้าน

ในส่วนของการประเมินการสอนจริง มุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เช่น การจัดกิจกรรม การใช้คำถาม และการตอบสนองต่อผู้เรียน โดยใช้แบบสังเกตหรือเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การสังเกตของเพื่อนครู ความคิดเห็นของผู้เรียน และการสะท้อนคิดของครูเอง ซึ่งช่วยให้เห็นภาพการสอนอย่างเป็นองค์รวมและสามารถนำไปพัฒนาได้ตรงจุด

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิของรูปแบบการพัฒนาครู ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นเป็นการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยพิจารณาเปรียบเทียบผลการทดสอบความสามารถดังกล่าวทั้งภาพรวมและรายองค์ประกอบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 สามารถนำเสนอได้ตามรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของครูที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระ	จำนวน (n)	ผ่านเกณฑ์ (คน)	ไม่ผ่าน (คน)	ร้อยละผ่าน (%)
คณิตศาสตร์	4	3	1	75
วิทยาศาสตร์	4	4	0	100
ภาษาไทย	8	7	1	87.5
สังคมศึกษา	4	4	0	100
ภาษาอังกฤษ	4	4	0	100
ศิลปะ (ดนตรี)	2	2	0	100
สุขศึกษาและพลศึกษา	2	2	0	100
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	4	4	0	100
รวม	**32**	**30**	**2**	**93.75**

จากตารางที่ 2 พบว่า ครู จำนวน 30 คน จากทั้งหมด 32 คน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 คิดเป็นร้อยละ 93.75 เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มสาระ พบว่า กลุ่มสาระส่วนใหญ่มีครูผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 ยกเว้นกลุ่มคณิตศาสตร์และภาษาไทยที่มีครูบางส่วนไม่ผ่านเกณฑ์ โดยมีร้อยละการผ่านเท่ากับ 75.00 และ 87.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเทียบเกณฑ์ร้อยละ 70 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

องค์ประกอบ	n	Mean	S.D.	ร้อยละ	ค่าเกณฑ์	t	df	p-value	เทียบเกณฑ์
ความสามารถในการวิเคราะห์และเชื่อมโยงหลักสูตร	32	4.19	0.54	83.75	3.50	7.27	31	.001*	สูงกว่าเกณฑ์
ความสามารถในการกำหนดผลลัพธ์เชิงบูรณาการ	32	4.09	0.59	81.88	3.50	5.71	31	.001*	สูงกว่าเกณฑ์
ความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จากปัญหากลาง	32	3.69	0.59	73.75	3.50	1.79	31	.083	สูงกว่าเกณฑ์
ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ	32	4.81	0.40	96.25	3.50	18.72	31	.001*	สูงกว่าเกณฑ์

* $p < .05$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเทียบเกณฑ์ร้อยละ 70 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ต่อ)

องค์ประกอบ	n	Mean	S.D.	ร้อยละ	ค่าเกณฑ์	t	df	p-value	เทียบเกณฑ์
ความสามารถในการออกแบบการประเมินผล	32	4.22	0.55	84.38	3.50	7.36	31	.001*	สูงกว่าเกณฑ์
ความสามารถในการทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพ	32	3.78	0.71	75.63	3.50	2.25	31	.032*	สูงกว่าเกณฑ์
ภาพรวม (เต็ม 30)	**32**	**24.78**	**2.37**	**82.60**	**21.00**	**9.04**	**31**	**.001**	**สูงกว่าเกณฑ์**

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูในภาพรวมเท่ากับ 24.78 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 (21 คะแนน) เมื่อทดสอบด้วย One-sample t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ค่าเฉลี่ยของทุกองค์ประกอบสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ยกเว้นด้านการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จากปัญหากลางที่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่องค์ประกอบอื่น ได้แก่ การวิเคราะห์และเชื่อมโยงหลักสูตร ผลลัพธ์เชิงบูรณาการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ การออกแบบการประเมินผล และการทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ครูในทุกกลุ่มสาระมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีผู้ผ่านเกณฑ์ถึงร้อยละ 93.75 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะการสอดผสานแนวคิดการทำงานร่วมกันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเข้ากับแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูในลักษณะเชิงระบบมากกว่าการพัฒนาแบบแยกส่วน อย่างไรก็ตาม การตีความผลลัพธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องพิจารณาในมิติเชิงลึกทั้งในด้านกลไกการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสาระ และนัยสำคัญเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

รายละเอียดในมิติประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงอภิปรายได้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาและประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครู: จากต้นทางการบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา

รูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และมีประสิทธิผลในการนำไปใช้ได้สูงส่วนสำคัญอย่างมากที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ คือ การนำหลักการสำคัญของ PLC สู่การผสานแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ และมีหลักฐานในการประเมิน ปรับปรุงป้อนกลับ ซึ่งข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยนี้ คือ PLC ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์แต่ได้พัฒนาไปสู่ “ระบบการเรียนรู้ร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล” โดยครูมีโอกาสใช้ข้อมูลจากการสอนจริง ผลลัพธ์ของผู้เรียน และข้อมูลป้อนกลับจากหลายแหล่งเป็นฐานในการตัดสินใจ อันสอดรับกับแนวคิดของ DuFour, R.

ที่ระบุถึง PLC ที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ในการพัฒนา (DuFour, R., 2004) สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยอย่างหลายแห่งที่ว่า ในการทำ PLC หากมีการใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Admiraal, W. et al., 2021); (Antinluoma, M. et al., 2021); (Truong, T. D. et al., 2025)

งานวิจัยนี้สะท้อนภาพการใช้ PLC จากชุมชนแห่งการแลกเปลี่ยนไปสู่ระบบนิเวศของการเรียนรู้เชิงหลักฐานซึ่งมีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดยเสริมด้วยการนำการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา มาสร้างเป็นกลไกการเรียนรู้เชิงสะท้อนในบริบทวิชาชีพครู โดยจากเดิมที่มักนิยมใช้ 360 Feedback ในองค์กรธุรกิจ มาปรับสู่การพัฒนาวิชาชีพผ่านบริบทของ PLC ซึ่งเน้นความร่วมมือมากกว่าการประเมิน สะท้อนภาพใหม่ที่สร้างสรรค์ จากการเปลี่ยนบทบาทของการให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นเครื่องมือประเมินไปเป็นเครื่องมือเรียนรู้ อันมีส่วนช่วยลดความตึงเครียดและเพิ่มความไว้วางใจในกลุ่มครู

ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าการนำแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศามาใช้ในบริบทการพัฒนาครูถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ครูสามารถมองเห็นการปฏิบัติของตนเองจากหลายมุมมอง สอดคล้องกับแนวทางการสะท้อนคิดการปฏิบัติ (Reflective Practice) Schön, D. A. เน้นการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง (Schön, D. A., 1983) โดยถูกออกแบบให้อยู่ในขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ของรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นในมิติต่าง ๆ ได้แก่ 1) การกระตุ้นการวิเคราะห์และเชื่อมโยงหลักสูตร 2) การพิจารณาและปรับปรุงการกำหนดผลลัพธ์เชิงบูรณาการ 3) การแลกเปลี่ยน ปรับผสานการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จากปัญหากลาง 4) สร้างการทำงานที่คำนึงรอบด้านในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 5) ออกแบบการประเมินที่สอดรับกับเป้าหมายในรายวิชาตนในพื้นที่บูรณาการ และ 6) การเสริมความแข็งแกร่งในการทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพ ซึ่งสอดรับอย่างสอดคล้องกับความสามารถในการจัดการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยตรง (Beane, J. A., 1997); (Marcotte, K. M. & Gruppen, L. D., 2022); (Simanjuntak, M. B. et al., 2022)

2. ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสาระ: บทบาทของธรรมชาติเนื้อหา

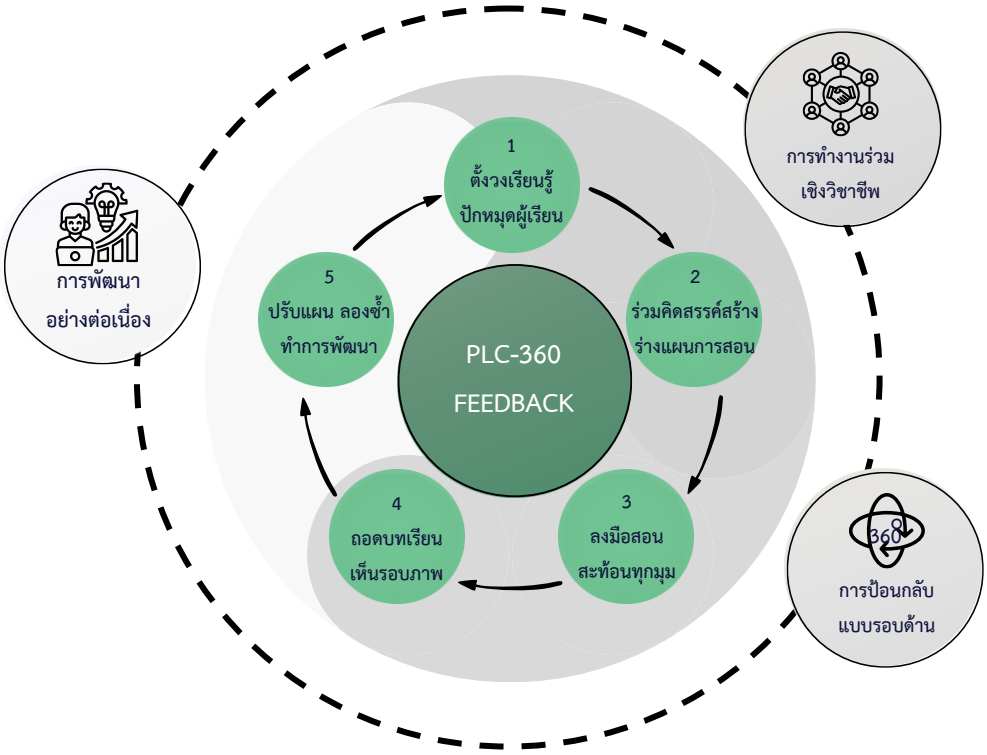
แม้ว่าผลการวิจัยจะชี้ว่าทุกกลุ่มสาระผ่านเกณฑ์ แต่กลุ่มสาระคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของ ธรรมชาติของเนื้อหา และปฏิเสธไม่ได้ว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพต้องผสานความรู้เนื้อหาและวิธีสอนอย่างเหมาะสม (Shulman, L. S., 1986)

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นความต่างของวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ดังที่ American Association for the Advancement of Science ระบุถึงไว้ว่า คณิตศาสตร์ไม่ได้ศึกษาสิ่งจริงโดยตรง แต่ศึกษา ความสัมพันธ์ของสิ่งนามธรรม (American Association for the Advancement of Science, 1993) ซึ่งอาจทำให้การออกแบบกิจกรรมแบบบูรณาการหรือการทำงานร่วมกันมีความท้าทายมากกว่าวิชาอื่น ฉะนั้นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ยังจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่าง ความลึกของเนื้อหา และ ความเชื่อมโยงของเนื้อหา กล่าวคือ ครูยังคงต้องมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน (Disciplinary Depth) ขณะเดียวกันต้องมีสมรรถนะในการเชื่อมโยงความรู้กับศาสตร์อื่น ดังนั้น ในทุกขั้นตอนของรูปแบบ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 2 ร่วมคิดร่วมออกแบบ ส่องรอบด้าน จึงควรถูกออกแบบในลักษณะโครงสร้างผสม ที่เอื้อให้เกิดทั้งการเรียนรู้เชิงลึกในกลุ่มสาระและการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาครูที่บูรณาการระหว่างแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา ซึ่งทำหน้าที่เป็นระบบการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ผ่านกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งวงเรียนรู้ ปักหมุดผู้เรียน 2) ร่วมคิดสรรค์สร้าง ร่างแผนการสอน 3) ลงมือสอน สะท้อนทุกมุม 4) ถอดบทเรียน เห็นรอบภาพ และ 5) ปรับแผน ลองซ้ำทำการพัฒนา

รูปแบบการพัฒนาครู ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบการเรียนรู้ร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการป้อนกลับหลายมิติ โดยมีแกนสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การทำงานร่วมเชิงวิชาชีพ 2) การป้อนกลับแบบรอบด้าน และ 3) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องบนฐานการปฏิบัติจริง



ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาครูที่บูรณาการระหว่างแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา

ทั้งนี้ การผสาน PLC กับ 360 Degree Feedback เป็นการสร้างกลไกเชิงระบบที่ทำให้การป้อนกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติเดิมที่มักใช้การให้ข้อมูลป้อนกลับเป็นเครื่องมือแยกส่วนจากกระบวนการพัฒนา โดยองค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า การให้ข้อมูลป้อนกลับ สามารถทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนภายในของ PLC ที่ทำให้การเรียนรู้ร่วมมีความลึกและแม่นยำ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการได้จริง ลักษณะสำคัญของรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้น

คือ การฝัง กระบวนการป้อนกลับเข้าไปในทุกขั้นตอนของ มิใช่เพียงขั้นตอนท้ายของการประเมิน ส่งผลให้การให้ข้อมูลป้อนกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมอย่างต่อเนื่อง มากกว่าการเป็นเครื่องมือเพื่อการตัดสินเพียงครั้งคราว แนวทางดังกล่าวทำให้เกิด วงจรการเรียนรู้เชิงลึก ที่เชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติจริงและการปรับปรุงอย่างมีหลักฐานรองรับ

ความสำคัญของรูปแบบนี้อยู่ที่การเปลี่ยนบทบาทของชุมชนแห่งการเรียนรู้จากพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่ระบบพัฒนาวิชาชีพเชิงลึกและเปลี่ยนบทบาทของการให้ข้อมูลป้อนกลับจากเครื่องมือประเมินไปสู่กลไกการเรียนรู้ ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาครูที่มีความต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความซับซ้อนของการจัดการเรียนรู้ในบริบทจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) เป้าหมายของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ และ 4) แนวทางการการวัดและประเมินผล โดยผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า ผลการประเมินรายด้านอยู่ระหว่าง 4.40 - 5.00 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับดีและดีมาก โดยมีผลประเมินภาพรวมอยู่ที่ 4.70 แปลผลอยู่ในระดับดีมาก แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับ 360 องศา ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะแยกส่วน หากแต่ผสานให้เป็นระบบเดียวกันที่ทำงานอย่างสอดประสาน ในเชิงโครงสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทำหน้าที่เป็น กรอบการดำเนินงาน ที่กำหนดให้ครูทำงานร่วมกัน ขณะที่การป้อนกลับแบบ 360 องศาทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนภายในที่ทำให้กระบวนการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความลึกและแม่นยำมากขึ้น จึงสามารถอธิบายได้ว่าเป็น รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการพัฒนาครูเชิงบูรณาการ ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบการเรียนรู้ร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการป้อนกลับหลายมิติ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การทำงานร่วมเชิงวิชาชีพ 2) การป้อนกลับแบบรอบ และ 3) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องบนฐานการปฏิบัติจริง จากการทดลอง พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการนำไปใช้ได้จริง โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของครูในภาพรวมเท่ากับ 24.78 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 (21 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จากปัญหากลาง แม้มีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์แต่ยังไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และความสามารถด้านการทำงานร่วมกันแม้ผ่านเกณฑ์ แต่ยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น โดยยังพบความท้าทายในการประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระที่มีลักษณะนามธรรมสูง ซึ่งควรมีการศึกษาต่อยอดในประเด็นดังกล่าว รวมทั้งเชื่อมโยงผลการพัฒนาครูไปสู่ผลลัพธ์ของผู้เรียนโดยตรง เพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างการพัฒนาครูกับคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Admiraal, W. et al. (2021). Schools as professional learning communities: What can schools do to support professional development of their teachers? Professional Development in Education, 47(4), 684-698. https://doi.org/10.1080/19415257.2019.1665573.

American Association for the Advancement of Science. (1993). Project 2061: Benchmarks for science literacy. New York: Oxford University Press.

Antinluoma, M. et al. (2021). Practices of professional learning communities. In Frontiers in Education, 6, 1-14. https://doi.org/10.3389/feduc.2021.617613.

Beane, J. A. (1997). Curriculum integration: Designing the core of democratic education. Williston: Teachers College Press.

Bushuyev, S. et al. (2023). Innovative development of educational systems in the BANI environment. Scientific Journal of Astana IT University, 14(14), 104-115. https://doi.org/10.37943/14YNSZ2227.

Catacutan, A. et al. (2023). Competence-based curriculum development in a globalized education landscape. Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education, 1(4), 270-282.

Dewi, A. M. et al. (2025). Evaluating music teacher performance through 360-degree feedback: A study in a music education institution. OPSI, 18(1), 46-59. https://doi.org/10.31315/opsi.v18i1.11933.

DuFour, R. (2004). What is a “professional learning community”? Educational Leadership, 61(8), 6-11.

Elfert, M. & Ydesen, C. (2024). Global governance and the promissory visions of education: Challenges and agendas. Comparative Education, 60(3), 361-376. https://doi.org/10.1080/03050068.2024.2371701.

Emam, S. M. et al. (2024). Leaders development program by 360-degree feedback: Reflection on head nurses’ leadership practices. BMC Nursing, 23(2024), 772. https://doi.org/10.1186/s12912-024-02395-w.

Erawan, P. & Erawan, W. (2024). Effective approaches to teacher professional development in Thailand: Case study. Journal of Education and Learning, 13(2), 64-74. https://doi.org/10.5539/jel.v13n2p64.

Fakcharoenphol, W. et al. (2022). Teacher professional development and education for STEM teaching in Thailand: Challenges and recommendations. In Concepts and practices of STEM education in Asia. (pp. 253-270). Singapore: Springer Nature Singapore.

Ginting, N. B. et al. (2022). Implementation of 360-degree feedback and SAW for decision support system of achieving teacher’s recommendation. Jurnal Riset Informatika, 4(4), 435-444.

Hord, S. M. (1997). Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement. Texas: Southwest Educational Development Laboratory.

Hudson, C. (2024). A conceptual framework for understanding effective professional learning community (PLC) operation in schools. Journal of Education, 204(3), 649-659. https://doi.org/10.1177/00220574231197364.

Johannesson, P. (2022). Development of professional learning communities through action research: Understanding professional learning in practice. Educational Action Research, 30(3), 411-426. https://doi.org/10.1080/09650792.2020.1854100.

Klomim, K. & Kuayngern, B. (2023). Development of competency-based learning management training curriculum to enhance teachers' competency. Community and Social Development Journal, 24(2), 56-70. https://doi.org/10.57260/rcmrj.2023.262621.

Lai, H. C. & Lien, H. Y. (2025). Development and validation of cross-school professional learning community scale. The Asia-Pacific Education Researcher, 34, 2013-2022. https://doi.org/10.1007/s40299-025-01010-z.

Marcotte, K. M. & Gruppen, L. D. (2022). Competency-based education as curriculum and assessment for integrative learning. Education Sciences, 12(4), 267. https://doi.org/10.3390/educsci12040267.

Nababan, B. C. et al. (2025). The effectiveness of 360-degree feedback as an employee performance appraisal tool in modern organizations. Musytari: Jurnal Manajemen, Akuntansi, dan Ekonomi, 19(3), 281-290.

Olmo-Extremera, M. et al. (2024). Leading a professional learning community in elementary education: A systematic review of the literature. Journal of Research on Leadership Education, 19(1), 53-76. https://doi.org/10.1177/19427751221145207.

Or, C. (2024). Advancing workforce competency: Singapore's integration of competency-based education. Journal of Applied Learning & Teaching, 7(2), 421-432.

Ramanathan, R. et al. (2022). Challenges in the implementation of competency-based medical curriculum: Perspectives of prospective academicians. Cureus, 14(12), e32838. https://doi.org/10.7759/cureus.32838.

Roesminingsih, E. & Windasari, W. (2025). The impact of transformational leadership on teacher performance: A study of professional learning communities in Indonesia. Journal of Pedagogical Research, 9(3), 312-326. https://doi.org/10.33902/JPR.202530146.

Schön, D. A. (1983). The reflective practitioner: How professionals think in action. London: Basic Books.

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. Educational Researcher, 15(2), 4-14.

Simanjuntak, M. B. et al. (2022). Integration of curricula (curriculum 2013 and Cambridge curriculum for junior high school level in three subjects) in pandemic situation. Ideas: Jurnal Pendidikan, Sosial, Dan Budaya, 8(1), 77-86. https://doi.org/10.32884/ideas.v8i1.615

Souki, K. et al. (2025). The impact of 360-degree feedback on innovative behavior within the organization: The mediating role of organizational justice. International Journal of Organizational Analysis, 33(3), 584-602. https://doi.org/10.1108/IJOA-12-2023-4146.

Truong, T. D. et al. (2025). The role of key stakeholders in building effective professional learning communities (PLCs) in Vietnamese primary schools. Social Sciences & Humanities Open, 11, 101212. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101212.

Wan Yahaya, W. A. J. & Zaini, K. M. (2025). AI and competency-based education: Moving beyond traditional approaches. In A practical guide to artificial intelligence in higher education: Innovation and applications. (pp. 29-38). Cham: Springer Nature Switzerland.

Wu, X. et al. (2024). A meta-analysis of interdisciplinary teaching abilities among elementary and secondary school STEM teachers. International Journal of STEM Education, 11(1), 38. https://doi.org/10.1186/s40594-024-00500-8.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช*

DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED NETWORK-BASED MANAGEMENT MODEL FOR STUDENT SUPPORT SYSTEMS TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS OF STUDENT CARE AND SUPPORT AT THANAKORN YANWAROPHAT UTHIT SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

วิภาดา ขุนทองจันทร์
Wiphada Khoonthongchan
โรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Thanakorn Yanwarophat Uthit School, Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding author E-mail: wiphada44455@gmail.com
Tel: 088-2706572

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ 5 คน การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ 9 คน คัดเลือกแบบเจาะจง นักเรียน 217 คน และครู 28 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน โดยการสุ่มแบบอย่างง่าย ผู้เชี่ยวชาญประเมินความถูกต้องเหมาะสม 9 คน ครูที่ปรึกษาประเมินประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 30 คน ภาคีเครือข่าย 7 คน หัวหน้างาน 1 คน และครูที่ปรึกษา 28 คน ประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน นักเรียนและครูตอบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.03, S.D. = 0.11), ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 0.09) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดและมาก ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.15), ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.17) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น 0.49 และ 0.52 2) รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย ชื่อ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบหลัก กระบวนการ และเงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการประเมินประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบ

* Received 8 May 2026; Revised 25 May 2026; Accepted 31 May 2026

อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.71) 4) ผลการประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, บูรณาการเครือข่าย, ประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) Study the current conditions, desirable conditions, and needs assessment for the management of the student support system; 2) Develop a management model for the student support system; 3) Implement the model; and 4) Evaluate the effectiveness and satisfaction with the implementation of the model. This study employed a Research and Development (R&D) approach. The sample groups consisted of 15 student support system practitioners, 5 model experts, and 9 participants in the expert seminar selected through purposive sampling. In addition, 217 students and 28 teachers were selected using simple random sampling based on the Krejcie and Morgan sample size table. Nine experts evaluated the appropriateness and accuracy of the model. The effectiveness of the student support system was evaluated by 30 homeroom teachers, while 7 network partners, 1 head of student support affairs, and 28 homeroom teachers assessed the effectiveness and satisfaction with the model. The research instruments included questionnaires, interview forms, and evaluation forms. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI). The research findings revealed that: The current conditions, as perceived by students and teachers, were at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.03, S.D. = 0.11), ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 0.09). The desirable conditions were at the highest and high levels ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.15), ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.17). The Priority Needs Index values were 0.49 and 0.52. The management model for the student support system consisted of the model's name, principles, objectives, key components, processes, and conditions for success. The effectiveness evaluation after implementing the model was at a high level ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.71). The evaluation results regarding the effectiveness and satisfaction with the model were at the highest level in all aspects.

Keywords: Student Support System Management, Integrated Network, Student Support Effectiveness

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนในลักษณะของ BANI World ซึ่งประกอบด้วย ความเปราะบาง ความวิตกกังวล ความไม่เป็นเชิงเส้น และความยากต่อการทำความเข้าใจ ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ต้องเผชิญกับ

ความท้าทายทั้งด้านการเรียนรู้ สุขภาพจิต และภัยคุกคามทางสังคมรูปแบบใหม่ อันเป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Cascio, J., 2020) ซึ่งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรูปแบบเดิมอาจจะช้าเกินไปสำหรับสำหรับปัญหาที่ซับซ้อนและไม่เป็นเส้นตรงของวัยรุ่นยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้น “การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่” และ “การสร้างสังคมแห่งโอกาสและความมั่นคง” โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กและเยาวชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) สอดคล้องกับนโยบาย “เรียนดี มีความสุข” ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งยกระดับสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เครือข่ายสาธารณสุข เครือข่ายฝ่ายปกครอง/ตำรวจ หรือเครือข่ายศาสนา ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาหลายงานวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในหลายสถานศึกษายังประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย และการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียน ส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่ซับซ้อนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562); (ธีระ รุญเจริญ, 2560)

นอกจากนี้ สถานการณ์ปัญหาสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น โดยกรมสุขภาพจิตรายงานว่า เด็กและวัยรุ่นไทยมีภาวะเครียด ซึมเศร้า และปัญหาพฤติกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว ความยากจน การใช้สื่อออนไลน์ และความรุนแรงในสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2566) ขณะเดียวกัน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รายงานว่า เยาวชนไทยจำนวนมากมีความเสี่ยงต่ออบายมุข การใช้สารเสพติด และการถูกคุกคามทางไซเบอร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2566)

สำหรับโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน พบว่า นักเรียนจำนวนหนึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหาหย่าร้างหรือผู้ปกครองแยกกันอยู่ บางส่วนมีฐานะยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา อีกทั้งยังพบพฤติกรรมเสี่ยงด้านการใช้สื่อออนไลน์ การขาดเรียน และการมีปัญหาด้านพฤติกรรม ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพชีวิตของผู้เรียน ทั้งนี้ การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบ ทำให้การช่วยเหลือนักเรียนบางกรณีไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนา “รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ” โดยมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือของภาคีเครือข่าย การใช้ข้อมูลสารสนเทศ และกระบวนการบริหารเชิงระบบ เพื่อสร้างนวัตกรรมการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างประสิทธิผลในการป้องกัน ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนานักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย มีคุณภาพ และมีความสุขอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

4. เพื่อประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ได้แก่ นักเรียน จำนวน 217 คน และครู จำนวน 28 คน ของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ รวม 245 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี และมอร์แกน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายบริหาร 3 คน ครูปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3 คน ครูแนะแนว 1 คน ครูฝ่ายอนามัย 1 คน ครูที่ปรึกษาหัวหน้าระดับชั้น 6 คน รวม 15 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเต็มใจให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ นำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นข้อคำถาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามมีดัชนี IOC อยู่ในเกณฑ์มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ทุกข้อ

4. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตรวจนับ ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ได้ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หาค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในการยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ให้ข้อมูลในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับนโยบาย นักวิชาการ และผู้บริหารระดับปฏิบัติการที่ประสบความสำเร็จ ที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย จำนวน 9 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ นำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นข้อคำถาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามมีดัชนี IOC อยู่ในเกณฑ์มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ทุกข้อ

4. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตรวจนับ ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ แบบสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และแบบประเมินที่ได้ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูที่ปรึกษา จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ นำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นข้อคำถาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามมีดัชนี IOC อยู่ในเกณฑ์มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ทุกข้อ

4. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตรวจนับ ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 การประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรในการประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย ได้แก่ ภาคีเครือข่าย 12 คน หัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 คน และครูที่ปรึกษา 30 คน รวม 43 คน กลุ่มตัวอย่างในการประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย ได้แก่ ภาคีเครือข่าย 7 คน หัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 คน และครูที่ปรึกษา 28 คน ของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช รวม 36 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี และมอร์แกน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ นำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นข้อคำถาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามมีดัชนี IOC อยู่ในเกณฑ์มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ทุกข้อ

4. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตรวจนับ ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1.1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย (ฉบับนักเรียนตอบ) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน โดยรวมและรายข้อ (n = 217)

การบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	
1. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน	3.30	0.43	ปานกลาง	4.67	0.29	มากที่สุด	0.42
2. การวางแผน	3.12	0.23	ปานกลาง	4.50	0.29	มากที่สุด	0.44
3. การดำเนินการ	3.09	0.16	ปานกลาง	4.38	0.37	มาก	0.42
4. นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ	2.96	0.12	ปานกลาง	4.36	0.23	มาก	0.47
5. ประเมินผล	2.96	0.12	ปานกลาง	4.35	0.28	มาก	0.47
6. การปรับปรุงแก้ไข	2.94	0.15	ปานกลาง	4.54	0.33	มากที่สุด	0.54
7. สรุปรายงาน/ ประชาสัมพันธ์	2.84	0.20	ปานกลาง	4.78	0.28	มากที่สุด	0.68
โดยรวม	**3.03**	**0.11**	**ปานกลาง**	**4.51**	**0.15**	**มากที่สุด**	**0.49**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.03, S.D. = 0.11) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 3.30, S.D. = 0.43) รองลงมา คือ ขั้นการวางแผน ($\bar{x}$ = 3.12, S.D. = 0.23) ขั้นการดำเนินการ ($\bar{x}$ = 3.09, S.D. = 0.16) และขั้นสรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 2.84, S.D. = 0.20)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ขั้นสรุปรายงาน/ ประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.28) รองลงมา คือ ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.29) ขั้นการปรับปรุงแก้ไข ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.33) และขั้นประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.28)

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวม คือ 0.49 ($PNI_{Modified}$ = 0.49) ขั้นที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ขั้นสรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์ ($PNI_{Modified}$ = 0.68) รองลงมา คือ ขั้นการปรับปรุงแก้ไข ($PNI_{Modified}$ = 0.54) นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ($PNI_{Modified}$ = 0.47) และขั้นที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงานและขั้นดำเนินการตามแผน ($PNI_{Modified}$ = 0.42)

1.2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย (ฉบับครูตอบ) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมและรายขั้น (n = 28)

การบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	
1. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน	2.99	0.24	ปานกลาง	4.65	0.32	มากที่สุด	0.56
2. การวางแผน	2.93	0.20	ปานกลาง	4.43	0.29	มาก	0.51
3. การดำเนินการ	2.98	0.16	ปานกลาง	4.34	0.38	มาก	0.46
4. นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ	2.96	0.10	ปานกลาง	4.32	0.23	มาก	0.46
5. ประเมินผล	2.95	0.12	ปานกลาง	4.32	0.29	มาก	0.46
6. การปรับปรุงแก้ไข	2.84	0.23	ปานกลาง	4.45	0.33	มาก	0.57
7. สรุปรายงาน/ ประชาสัมพันธ์	2.87	0.18	ปานกลาง	4.65	0.30	มากที่สุด	0.62
โดยรวม	**2.93**	**0.09**	**ปานกลาง**	**4.45**	**0.17**	**มาก**	**0.52**

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.93, S.D. = 0.09) เมื่อพิจารณารายขั้น พบว่า ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 2.99, S.D. = 0.24) รองลงมา คือ ขั้นการดำเนินการ ($\bar{x}$ = 2.98, S.D. = 0.16) ขั้นนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ($\bar{x}$ = 2.96, S.D. = 0.10) และขั้นการปรับปรุงแก้ไข มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 2.84, S.D. = 0.23)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณารายขั้น พบว่า ขั้นสรุปรายงาน/ ประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.65, S.D. = 0.30) รองลงมา คือ ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน ($\bar{x}$ = 4.65, S.D. = 0.32) ขั้นการปรับปรุงแก้ไข ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.33) และขั้นประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.29)

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวม คือ 0.52 ($PNI_{Modified}$ = 0.52) ขั้นที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ขั้นสรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์ ($PNI_{Modified}$ = 0.62) รองลงมา คือ ขั้นการปรับปรุงแก้ไข ($PNI_{Modified}$ = 0.57)

ขั้นศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน ($PNI_{Modified}$ = 0.56) และขั้นที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ขั้นการดำเนินการ นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ($PNI_{Modified}$ = 0.46)

2. ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2.1 รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ชื่อรูปแบบ “รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้ ASPIRER+4N MODEL”

A: Assessment & Analysis (การศึกษาสภาพและวิเคราะห์ทิศทาง)

S: Strategic Planning (การวางแผนเชิงกลยุทธ์)

P: Practical Implementation (การดำเนินการภาคปฏิบัติ)

I: In-depth Supervision (การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ)

R: Result Evaluation (การประเมินผล)

E: Enhancement & Editing (การปรับปรุงแก้ไข)

R: Reporting & Relations (การสรุปรายงานและประชาสัมพันธ์)

4 N

N1: การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย

N2: การปฏิบัติงานของเครือข่าย

N3: การมีส่วนร่วมของสมาชิก

N4: การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย

ส่วนที่ 2 หลักการของรูปแบบ มี 3 ประการ 1) หลักการบริหารจัดการเชิงระบบ (System Theory) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) 3) หลักการยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Care) และ 4) หลักการบูรณาการเครือข่าย (Network Integration)

ส่วนที่ 3 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มี 3 ประการ 1) เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้มีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบหลักของรูปแบบ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคล 2) การคัดกรอง 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ

ส่วนที่ 5 กระบวนการของรูปแบบ ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการ 7 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน 2) การวางแผน 3) การดำเนินการ 4) นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ 5) ประเมินผล 6) การปรับปรุงแก้ไข และ 7) สรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์

ส่วนที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้ 1) ภาวะผู้นำและนโยบายสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา 2) การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในสถานศึกษา 3) การบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 4) ระบบข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 5) การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และ 6) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พบว่า ความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและครูมือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายอยู่ในระดับมากที่สุด



ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

3. ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบว่า มีผลการประเมินประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.71)

4. ระยะที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

4.1 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.55) และ ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.50)

4.2 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.66) และ ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.61)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ฉบับนักเรียนและครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ฉบับนักเรียนและครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ฉบับนักเรียนและครู โดยรวม คือ 0.49 และ 0.52 ตามลำดับ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ช่องว่างระหว่างความตระหนักในความสำคัญของระบบกับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานจริง โดยในสภาพปัจจุบัน โรงเรียนอาจเผชิญกับข้อจำกัดด้านบุคลากรที่มีภาระงานมาก ส่งผลให้ขาดการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมถึงครูที่ปรึกษาบางส่วนยังขาดทักษะเชิงลึกด้านจิตวิทยาและการให้คำปรึกษาที่ตรงจุด จึงมีความต้องการเห็นการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และต้องการบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งจากทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนของนักเรียนในปัจจุบันให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร แสนเมือง ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพัฒนานิคม ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพัฒนานิคมโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เป็นปัจจุบัน และเสนอแนวทางการสร้างความไว้วางใจโดยใช้เทคนิคการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง (พงศธร แสนเมือง, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาด้านการวางแผนปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินงานตามแผน ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และด้านการปรับปรุงพัฒนาให้ได้มาตรฐาน อยู่ในระดับน้อย ความต้องการความช่วยเหลืออันดับที่ 1 มีภาคีเครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในเขตพื้นที่ (ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์, 2568) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธ์เพ็ญ โพธิ์ใบ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านดัชนีความต้องการจำเป็น โดยพบว่า สภาพปัจจุบันของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ซึ่งการที่ผลการวิจัยออกมาในทิศทางเดียวกันย่อมยืนยันถึงความจำเป็นในการใช้ “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน” เข้ามาช่วยขับเคลื่อนงาน (พันธ์เพ็ญ โพธิ์ใบ, 2564)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบได้ 6 ส่วน ได้แก่ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 5) กระบวนการของรูปแบบ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นความต่อเนื่องและเป็นระบบ ตั้งแต่การวางรากฐานด้านวิสัยทัศน์ไปจนถึงการพัฒนาสมาชิกอย่างยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอนของ สพฐ. เดิม จาก “วิธีการปฏิบัติงาน” ไปสู่ “รูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์” ที่ครบวงจร โดยในขณะที่ระบบของ สพฐ. เน้นลำดับขั้นตอนการทำงานของครูเป็นเส้นตรง แต่รูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้บูรณาการแนวคิดการบริหารเข้ากับบริบทเฉพาะของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศอย่างเป็นระบบ ผ่านองค์ประกอบทั้ง 6 ส่วนที่ครอบคลุมตั้งแต่การวางรากฐานทางความคิดจนถึงการกำหนดเงื่อนไขความสำเร็จที่ชัดเจน จุดเด่นที่สร้างความต่างอย่างมีนัยสำคัญคือ การนำภาคีเครือข่ายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในลักษณะเชิงรุกตั้งแต่เริ่มต้น ไม่ใช่เพียงแค่ผู้รับส่งต่อในขั้นตอนสุดท้าย ส่งผลให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง มั่งคง และสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนได้อย่างยั่งยืนผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Silberberg, Z. ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกลยุทธ์ที่จำเป็นสำหรับระบบการให้บริการสนับสนุนนักเรียนที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือตั้งแต่ระยะเริ่มแรกและทำอย่างต่อเนื่อง การใช้กลยุทธ์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวก และการเพิ่มความร่วมมือเป็นภาคีเครือข่ายร่วมกับบุคลากร นักเรียน ครอบครัว และหน่วยงานในชุมชน จะช่วยเพิ่มความสำเร็จให้กับนักเรียนได้ (Silberberg, Z., 2023) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิวุฒิ พุ่มเกิด ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อคุณภาพผู้เรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การควบคุม 4) การพัฒนาและปรับปรุง 5) การดำเนินงาน 6) การประเมินผล และ 7) การสร้างเครือข่ายและการเผยแพร่ และผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ (รังสิวุฒิ พุ่มเกิด, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maneewat, T. ที่ได้วิจัยเรื่อง เครือข่ายความร่วมมือของชุมชนเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา โดยพบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ (Maneewat, T., 2024)

3. ผลการประเมินประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการเครือข่ายเน้นการสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากการดูแลโดยลำพังมาเป็นการทำงานเชิงระบบที่ทำให้ครูสามารถเข้าถึงและเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนได้รวดเร็วขึ้น ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้สึกปลอดภัยและมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้าง อันเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แข็งแกร่ง ขณะเดียวกันการที่พฤติกรรมปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นย่อมส่งผลสะท้อนต่อความรับผิดชอบและการกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เมื่อสภาพจิตใจและความเป็นอยู่มั่นคง นักเรียนย่อมพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ให้สูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การทดลองใช้รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสดา อำภาพันธ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ SMART MODEL ของโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ SMART MODEL พบว่า 1) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครู โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก 2) ผลการคัดกรองนักเรียน พบว่า มีนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 8.30 ของนักเรียนทั้งหมด 3) ผลการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา และการดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้วยนวัตกรรม SMART MODEL พบว่า นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหามีจำนวนลดลง (พิสดา อำภาพันธ์, 2568) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิวุฒิ พุ่มเกิด ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อคุณภาพผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพิ่มสูงขึ้น 2) นักเรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มสูงขึ้น (รังสิวุฒิ พุ่มเกิด, 2567)

4. ผลการประเมินประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

4.1 ผลการประเมินประสิทธิผลความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการพัฒนารูปแบบเน้นความสอดคล้องกับสภาพปัญหาจริงและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ โดยเฉพาะจุดแข็งด้านความยืดหยุ่นที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของเครือข่ายร่วมพัฒนา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและไม่เกิดภาระงานส่วนเกินจนเกินไป ขณะเดียวกันการวางโครงสร้างเครือข่าย (4N) และการแบ่งทีมงาน (ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ) ที่ชัดเจน ช่วยทลายข้อจำกัดของการทำงานแบบโดดเดี่ยว ส่งผลให้กลไกการคัดกรองและส่งต่อมีความรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพชรกมล คำไวย์ ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (พชรกมล คำไวย์, 2567) สอดคล้องงานวิจัยของกับ รังสิวุฒิ พุ่มเกิด ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ มากขึ้นไปโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาค่าเฉลี่ยต่ำ ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ (รังสิวุฒิ พุ่มเกิด, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิสดา อำภาพันธ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ SMART MODEL ของโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (พิสดา อำภาพันธ์, 2568)

4.2 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนท่านครญาณวโรภาสอุทิศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการบริหารจัดการนี้เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและการทำงานเชิงรุกที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นสภาพปัญหาจริงของนักเรียนในเชิงพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความตระหนักและยินดีเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เห็นผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงชัดเจน ขณะที่การร่วมพัฒนาสมาชิกเครือข่ายและการสอดส่องดูแลผ่านระบบสื่อสาร สะท้อนถึงความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและการใช้เทคโนโลยีเข้ามาทลายข้อจำกัดด้านระยะทาง ส่วนประเด็นด้านการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดนั้น มิได้หมายความว่าขาดการมีส่วนร่วม แต่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและบริบทเชิงพื้นที่ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมุ่งเน้นการลงแรงและใช้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ามาช่วยประคับประคองมากกว่าตัวเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเชิงบูรณาการเครือข่ายนี้สามารถดึงศักยภาพและจิตอาสาของสมาชิกออกมาใช้ได้อย่างถูกที่ถูกทาง

จนเกิดประสิทธิผลสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธ์เพ็ญ โพธิ์ใบ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (พันธ์เพ็ญ โพธิ์ใบ, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Maneewat, T. ที่ได้ศึกษาเรื่องเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น มีระบบการดูแลนักเรียนที่เข้มแข็งกว่า และลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนได้ดีกว่าโรงเรียนที่บริหารงานโดยลำพัง (Maneewat, T., 2024) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Silberberg, Z. ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกลยุทธ์ที่จำเป็นสำหรับระบบการให้บริการสนับสนุนนักเรียนที่มีประสิทธิผล พบว่า การเพิ่มความร่วมมือเป็นภาคีเครือข่ายร่วมกับบุคลากร นักเรียน ครอบครัว และหน่วยงานในชุมชน จะช่วยเพิ่มความสำเร็จให้กับนักเรียนได้ (Silberberg, Z., 2023)

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการเครือข่าย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบ ASPIRER+4N เน้นการสร้างระบบนิเวศแห่งความร่วมมือที่ทลายกำแพงระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำให้เกิดกลไกการดูแลที่สัมผัสได้จริงเชิงพื้นที่ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์และมองเห็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างรอบด้าน ผลความพึงพอใจโดยรวมที่เป็นบวกอย่างมากย่อมยืนยันว่า การนำภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ไม่เพียงแต่ช่วยแบ่งเบาภาระงานของครู แต่ยังเป็นการสร้างเกราะป้องกันที่มีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนอย่าง ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสดา อำภาพันธ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ SMART MODEL ของโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (พิสดา อำภาพันธ์, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 พบว่า การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์, 2568) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิวุฒิ พุ่มเกิด ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อคุณภาพผู้เรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ผลการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (รังสิวุฒิ พุ่มเกิด, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในด้านการสรุปรายงานและประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการเครือข่ายภายใต้ชื่อ

“ASPIRER+4N MODEL” ซึ่งประกอบด้วย หลักการบริหารเชิงระบบ การมีส่วนร่วม และการยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ 7 ขั้นตอน และภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่มีความยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่ โดยภายหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ประสิทธิผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสุขภาวะทางจิตของนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ตลอดจนมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดจากการประเมินของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ควรนำรูปแบบ ASPIRER+4N MODEL ไปส่งเสริมเป็นนวัตกรรมต้นแบบเพื่อยกระดับมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน 2) ควรมีนโยบายจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน “เครือข่ายสหวิชาชีพ” ในระดับสถานศึกษา เพื่อให้มีการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญภายนอก เช่น นักจิตวิทยาคลินิก หรือนักสังคมสงเคราะห์ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง 3) ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาได้รับการอบรมทักษะการแนะแนวและจิตวิทยาการปรึกษาขั้นสูง โดยนับเป็นชั่วโมงการพัฒนาวิชาชีพ (PLC) เพื่อแก้ปัญหาการขาดทักษะเชิงลึกที่พบในงานวิจัย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ 1) ผู้บริหารและคณะกรรมการควรจัดทำ “คู่มือการปฏิบัติงานตามรูปแบบ ASPIRER+4N MODEL” ที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจบทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินงานเครือข่ายทั้ง 4 ขั้นตอน 2) การนำวงจร PDCA มาใช้อย่างจริงจัง ในขั้นตอน I: In-depth Supervision และ E: Enhancement & Editing ควรเน้นการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานในภาคเรียนถัดไปทันที ไม่ใช่เพียงการเก็บข้อมูลเพื่อรายงานผล 3) โรงเรียนควรแสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก (4N) เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีตำรวจ และเครือข่ายผู้ปกครอง โดยจัดทำฐานข้อมูลช่องทางการติดต่อประสานงานที่รวดเร็วสำหรับกรณีที่ต้องส่งต่อ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยและพัฒนา (R&D) ระบบสารสนเทศหรือแอปพลิเคชันที่ใช้ AI ในการวิเคราะห์แนวโน้มพฤติกรรมนักเรียน เพื่อสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 2) ควรมีการศึกษาประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบ CIPP Model หรือรูปแบบอื่น ๆ เพื่อติดตามผลกระทบของนวัตกรรมนี้ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนหลังจากเรียนจบไปแล้ว และ 3) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเฉพาะรายในกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมซับซ้อนที่ได้รับการช่วยเหลือผ่านเครือข่ายสหวิชาชีพ เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2566). รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2568 จาก https://dmh-elibrary.org/items/show/1480.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). นโยบาย “เรียนดี มีความสุข”. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2568 จาก https://moe360.blog/2023/09/14/minister-ed-statement-ed-policy/.

ญาณินท์ จิตตุรงค์อาภรณ์. (2568). การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2. วารสารวิจัยวิชาการ, 8(3), 339-354.

ธีระ รุญเจริญ. (2560). การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

พงศธร แสนเมือง. (2567). แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพัฒนานิคม. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พชรกมล คำไวย์. (2567). รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พันธ์เพ็ญ โพธิ์ใบ. (2564). การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาการอาชีพนครศรีธรรมราช.

พิสดา อำภาพันธ์. (2568). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ SMART MODEL ของโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 25(1), 146-156.

รังสิวุฒิ พุ่มเกิด. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อคุณภาพผู้เรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2568 จาก https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/e66e0aad-b0fa-ed11-80ff-00155db45636.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cascio, J. (2020). Facing the Age of Chaos: Introducing the BANI Framework. Retrieved November 18, 2025, from https://medium.com.

Maneewat, T. (2024). Community collaboration networks for enhancing participatory management effectiveness in schools. International Journal of Educational Administration and Policy Studies, 16(1), 45-58.

Silberberg, Z. (2023). Successful student support interventions and strategies needed for successful student service support systems. Retrieved November 14, 2025, from https://doi.org/10.17760/d20483567.

บทความวิจัย

การประยุกต์อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์สู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์*

APPLICATION OF WAT PHO HERMIT EXERCISE CULTURAL IDENTITY IN ART TOY-BASED MASSAGE OIL PACKAGING DESIGN FOR PRODUCT VALUE ENHANCEMENT

มณฑิตา พราหมณโชติ, กุลภัสสร์ อินทเชตุ, โสภา หนูแดง*

Montita Phrammanachot, Kunlapat Intachetu, Sopa Nudang*

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Sopa.n@mail.rmutk.ac.th

*Tel: 084-120-0488

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ 2) ประยุกต์อัตลักษณ์จากการศึกษาสู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มผู้บริโภค 2 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าของหรือพนักงานร้านจำหน่ายน้ำมันนวดแผนไทยในพื้นที่เขตพระนคร จำนวน 35 คน และตัวแทนกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยี่ยมชมในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน 35 กลุ่ม สุ่มเลือกกลุ่มละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบบรรจุภัณฑ์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรเชื่อมโยงกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การออกแบบเชิงสัญลักษณ์ การรับรู้คุณค่า และการออกแบบเชิงอารมณ์ โดยปัจจุบัน พบว่า บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดยังขาดอัตลักษณ์ ความโดดเด่น และการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ไม่สามารถเพิ่มมูลค่าได้อย่างเต็มศักยภาพ ผลการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ พบว่า บรรจุภัณฑ์รูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดจากฤาษีการ์ตูนไทยมีความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ได้อย่างชัดเจนและมีความร่วมสมัย ในการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่แตกต่างตามบริบทของผู้ใช้ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์การใช้งาน และความสะดวก ขณะที่กลุ่มผู้ขายมุ่งเน้นคุณค่าทางวัฒนธรรมและศักยภาพเชิงพาณิชย์

คำสำคัญ: บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวด, อาร์ตทอย, อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม, ฤาษีดัดตนวัดโพธิ์

* Received 2 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 30 May 2026

Abstract

This research aimed to 1) Examine concepts, theories, and the cultural identity of Wat Pho's hermit exercise (Rue-si Dat Ton), 2) Apply identity from the examination to develop massage oil packaging in an art toy form, and 3) Evaluate consumer satisfaction toward the packaging of massage oil packaging in an art toy form with identity of Wat Pho's hermit exercise (Rue-si Dat Ton). A mixed-methods research design was employed. The samples consisted of five design experts who were selected through purposive sampling, and two groups of consumers, including 35 shop owners or staff selling traditional Thai massage oil in the Phra Nakhon district, and 35 groups of Thai tourists visiting Wat Phra Chetuphon Wimon Mangkhalaram Ratchaworamahawihan, Bangkok, with 1 representative in each group, totaling 70 people, selected through convenience sampling. Research instruments included a packaging design evaluation form and a consumer satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and t-tests. The findings revealed that packaging design should be aligned with theories of cultural identity, symbolic design, perceived value, and experience design. Currently, massage oil products lack identities, distinctiveness, and effective communication of cultural value, limiting their potential for value enhancement. The development results indicated that the Thai cartoon hermit-inspired art toy packaging was the most appropriate, as it clearly conveyed cultural identity while maintaining contemporary appeal. The satisfaction evaluation showed that both consumer groups shared similar perspectives, although differences were found based on user context, with tourists emphasized experience, usability, and convenience, whereas sellers focused on cultural value and commercial potential.

Keywords: Massage Oil Packaging, Art Toy, Cultural Identity, Rue-Si Dat Ton

บทนำ

ในบริบทของการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการใช้ “ทุนทางวัฒนธรรม” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการนำมรดกวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ความเป็นไทยมาสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อยกระดับสินค้าและบริการให้มีความโดดเด่นและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงมรดกทางสังคม แต่ยังเป็นทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจที่พัฒนาและต่อยอดได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการออกแบบร่วมสมัย เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์ที่ระลึก ซึ่งสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไปสู่ผู้บริโภคในวงกว้าง

ประเทศไทยมีภูมิปัญญาความรู้ด้านศาสตร์การแพทย์แผนไทยที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ผสานระหว่างการดูแลสุขภาพและวิถีชีวิตแบบไทย (ธิติรัตน์ เหล่าคมพฤฒาจารย์ และจิรัชญา เหล่าคมพฤฒาจารย์, 2566) โดยหนึ่งในแหล่งองค์ความรู้สำคัญ คือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) ซึ่งนับเป็นโรงเรียนแพทย์แห่งแรกของประเทศไทย และเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านการนวดแผนไทย การดัดตน และเภสัชกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะท่า “ฤๅษีดัดตน” ซึ่งเป็นการบริหารร่างกายแบบโบราณที่ผสาน การเคลื่อนไหว ลมหายใจ และสมาธิเข้าด้วยกัน เพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อย ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ และฟื้นฟู สมดุลของร่างกาย (นิสา คำเจริญ และปานฉัตท์ อินทร์คง, 2566) องค์ความรู้นี้จึงมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับ การใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย โดยเฉพาะ “น้ำมันนวด” ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการบำบัดบรรเทาอาการปวด ผ่อนคลายกล้ามเนื้อและช่วยลดความตึงเครียดให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์น้ำมันนวดซึ่งมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับศาสตร์การดูแลสุขภาพแบบไทย และมีการวางจำหน่ายในพื้นที่เขตพระนคร อันเป็นบริเวณที่ตั้งของวัดพระเชตุพน-วิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านการนวดแผนไทยแบบโบราณ พบว่า ยังคงขาดการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สามารถถ่ายทอดและสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด เนื่องจากบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นเพียงหน้าที่ใช้สอย เช่น การบรรจุ การป้องกัน และความสะดวกในการใช้งานมากกว่าการสื่อสารเรื่องราวและคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ไม่สามารถสร้างความแตกต่างในตลาด หรือเพิ่มคุณค่าทางอารมณ์และมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างเต็มที่ ในทางกลับกันบรรจุภัณฑ์ที่มีการผสมผสานสัญลักษณ์หรือเรื่องราวทางวัฒนธรรม สามารถทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางทางความหมาย” ที่ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคได้อย่างชัดเจน (Chen, Y., 2024) และสร้างความไว้วางใจ ความคุ้นเคยในการยอมรับผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันแนวโน้มผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ “ประสบการณ์” และ “ความหมาย” ของผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น (Batat, W., 2019) โดยการรับรู้คุณค่าไม่ได้เกิดจากคุณสมบัติของสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความรู้สึกและการเชื่อมโยงทางอารมณ์กับผลิตภัณฑ์ด้วย ในบริบทนี้ “อาร์ตทอย” (Art Toy) ได้กลายเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านการออกแบบ เป็นวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่ผสานศิลปะและการเล่าเรื่องเข้าด้วยกัน สามารถสะท้อนตัวตน ความเชื่อ และเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งอาร์ตทอยยังช่วยสร้างความผูกพันทางอารมณ์และกระตุ้นพฤติกรรมการสะสม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภค โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการของที่ระลึกที่มีคุณค่าเชิงประสบการณ์และความหมาย นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” (Mediator) ที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้บริโภคกับการรับรู้คุณค่า โดยช่วยเพิ่มความโดดเด่นและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกและนำไปสู่ความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ นักออกแบบจึงควรปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับการออกแบบอย่างเหมาะสม เช่น เยาวชนไทยจะให้ความสำคัญกับความน่ารักของอาร์ตทอย และสะท้อนเอกลักษณ์ไทยโดยไม่ใช้สไตล์ที่ล้าสมัย (Zong, Z. et al., 2023); (Kasemsarn, K. & Nickpour, F., 2026)

ดังนั้น การนำอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์ ซึ่งสะท้อนองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ศิลปกรรม และวัฒนธรรมไทยมาศึกษาวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดอาร์ตทอย เพื่อสร้างรูปแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดที่มีเอกลักษณ์ร่วมสมัยสามารถสื่อสารเรื่องราวทางวัฒนธรรมและสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ในลักษณะดังกล่าวยังเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการ

ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างประสบการณ์และคุณค่าทั้งในเชิงหน้าที่และเชิงอารมณ์แก่ผู้บริโภค อันจะส่งผลต่อการรับรู้คุณค่า และความตั้งใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย และประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ อันเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์
2. เพื่อประยุกต์อัตลักษณ์จากการศึกษาสู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อต้นแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอย อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยแบบผสานวิธี คือ มีวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) และวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เจ้าของร้านหรือผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำมันนวดแผนไทย และนักท่องเที่ยว ในบริเวณพื้นที่เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ซึ่งคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านออกแบบ และ 2) มีประสบการณ์ด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection)

กลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าของหรือพนักงานร้านจำหน่ายน้ำมันนวดแผนไทยที่ตั้งอยู่บริเวณเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 35 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยี่ยมชมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 35 กลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มละประมาณ 3 - 5 คน โดยกำหนดให้ตัวแทน จำนวน 1 คนต่อกลุ่มเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งสิ้น 35 กลุ่ม (35 คน) คิดเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องประมาณ 140 - 150 คน สุ่มตัวอย่างตามสะดวก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวน 2 ชุด ดังนี้

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง สำหรับใช้สอบถามของผู้เชี่ยวชาญที่มีประเมินความคิดเห็นต่อบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์ ได้ออกแบบไว้ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ มี 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

5 ระดับ ของ บุญชม ศรีสะอาด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสวยงาม ด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านสะท้อนความหมาย มีเกณฑ์ ดังนี้ ระดับ 5 เหมาะสมมากที่สุด ระดับ 4 เหมาะสมมาก ระดับ 3 เหมาะสมปานกลาง ระดับ 2 เหมาะสมน้อย และระดับ 1 เหมาะสมน้อยที่สุด ตอนที่ 3 คำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเท่ากับ 0.88 สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับใช้สอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่มีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ มี 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความสวยงามและการออกแบบด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม ด้านการใช้งานและฟังก์ชัน ด้านคุณค่าและความ รู้สึกต่อผลิตภัณฑ์ และด้านความพึงพอใจโดยรวม มีเกณฑ์ ดังนี้ ระดับ 5 พึงพอใจมากที่สุด ระดับ 4 พึงพอใจมาก ระดับ 3 พึงพอใจปานกลางระดับ 2 พึงพอใจน้อย และระดับ 1 พึงพอใจน้อยที่สุด ตอนที่ 3 คำถามแบบปลายเปิด ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ทำการตวรจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ และเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มีความเสี่ยงต่ำมาก และไม่ได้บ่งชี้ถึงตัวตนของกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มร้านจำหน่ายน้ำมันนวด วิเคราะห์อัตลักษณ์วัฒนธรรมและแนวทางการออกแบบ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินเพื่อคัดเลือกรูปแบบที่เหมาะที่สุดนำมาผลิตเป็นต้นแบบจริง วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่าง โดยนำต้นแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ พร้อมแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายจำหน่ายน้ำมันนวดแผนไทย ที่ตั้งร้านจำหน่ายในเขตพื้นที่พระนคร จำนวน 35 ชุด และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยี่ยมชมในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ได้เลือกนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 1 คน เพื่อเป็นตัวแทนตอบแบบสอบถามและผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมกับสาธิตการใช้น้ำมันนวดจากต้นแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ และได้ขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถามก่อนการเก็บข้อมูล จำนวน 35 ชุด จากตัวแทน 35 กลุ่ม ดำเนินการเก็บข้อมูลในสัปดาห์ที่ 1 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แยกตามประเด็นตามเหตุผลเชิงตรรกะ จากนั้นจึงนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติเชิงอนุมานโดยการทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าของหรือพนักงานร้านจำหน่ายน้ำมันนวดแผนไทย กับกลุ่มนักท่องเที่ยว นำเสนอในรูปแบบตาราง และภาพพร้อมคำบรรยาย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 แบบสอบถามความเหมาะสมรูปแบบจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 มากที่สุด 3.51 - 4.50 มาก 2.51 - 3.50 ปานกลาง 1.51 - 2.50 น้อย และ 1.00 - 1.50 น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งประยุกต์อัตลักษณ์ “ฤษีดัดตน” เข้ากับการออกแบบร่วมสมัย โดยวิเคราะห์ปัญหาและโอกาส พร้อมบูรณาการทฤษฎีด้านสัญลักษณ์ การเล่าเรื่องและการออกแบบเชิงอารมณ์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งการสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จได้ต้องมีประสบการณ์ของผู้ใช้เป็นศูนย์กลางจะกลายเป็นเส้นทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนดังภาพกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักตามลำดับวัตถุประสงค์วิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤษีดัดตนวัดโพธิ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอย พบว่า แนวคิดและทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) การออกแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Design) การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) และการออกแบบประสบการณ์ (Experience Design) หรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับความพึงพอใจสูงสุด รู้สึกประทับใจ จดจำได้ดี ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความหมายและคุณค่าทางอารมณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดที่จำหน่ายในเขตพื้นที่เขตพระนครยังขาดอัตลักษณ์ความโดดเด่น และการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ถูกมองเป็นสินค้าทั่วไปและไม่สามารถเพิ่มมูลค่าได้ ในด้านอัตลักษณ์ภูมิปัญญา พบว่า “ฤษีดัดตน” เป็นภาพลักษณ์ทางทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สะท้อนองค์ความรู้ด้านสุขภาพ ศิลปะ และวิถีชีวิตไทย โดยมีลักษณะเด่นเชิงทัศนภาพ ได้แก่ ท่าทางการดัดตน รูปร่าง เครื่องแต่งกาย

และการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว นำไปสู่แนวทางการออกแบบ โดยมุ่งใช้อัตลักษณ์ “ฤๅษีดัดตน” เป็นแกนหลักร่วมกับการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านแนวคิดการเล่าเรื่อง (Storytelling) และการออกแบบเชิงอารมณ์ (Emotional Design) เพื่อสร้างความแตกต่างและเพิ่มการรับรู้คุณค่า จึงกำหนดแนวลักษณะคาแรคเตอร์ (Character-Based Design) ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์อาร์ตทอย โดยมีการลดทอนรูปทรงให้เรียบง่ายลง แต่คงเอกลักษณ์สำคัญ ให้มีความร่วมสมัย พร้อมทั้งใช้สีและลวดลายเพื่อเพิ่มความโดดเด่น

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างแก่นปัญหา โอกาสในการออกแบบ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงออกแบบ (Design Conceptual Framework) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการสรุปข้อมูลวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการออกแบบ

ประเด็นวิเคราะห์	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	แก่นปัญหา	โอกาสในการออกแบบ	แนวทางการออกแบบ
อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์	Cultural Identity	สินค้าขาดความแตกต่าง ไม่สะท้อนความเป็นไทย	ใช้อัตลักษณ์ “ฤๅษีดัดตน” เป็นจุดขายหลัก	ออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นคาแรคเตอร์รูปฤๅษีดัดตน
อัตลักษณ์เชิงทัศนภาพฤๅษี	Symbolic Design	ยังไม่ใช้ลักษณะเฉพาะของฤๅษี	ใช้องค์ประกอบ เช่น ท่าทาง หนวดเครา หมวก	ประยุกต์เป็น Character Design ที่คงเอกลักษณ์
การสื่อสารวัฒนธรรม	Storytelling / Experience Design	ขาดการเล่าเรื่องภูมิปัญญาไทย	ถ่ายทอดเรื่องราวฤๅษีและนวดไทย	ใช้ Storytelling ผ่านรูปทรง/กราฟิก
รูปลักษณ์ และความโดดเด่น	Visual Communication	รูปแบบทั่วไปไม่สะดุดตา	พัฒนารูปแบบให้แตกต่างจากตลาด	ใช้สีไทยร่วมสมัย + รูปร่างเฉพาะ
การรับรู้คุณค่า	Perceived Value	ถูกมองเป็นสินค้าทั่วไป	ยกระดับเป็นของฝากเชิงวัฒนธรรม	พัฒนาเป็น Premium Souvenir/ Gift Set
รูปแบบผลิตภัณฑ์	Product Design	บรรจุภัณฑ์เป็นเพียงภาชนะ	ผสานแนวคิด “อาร์ตทอย”	ออกแบบเป็น Art Toy Packaging
ฟังก์ชันการใช้งาน	Functional Design	ใช้งานได้เฉพาะบรรจุ	เพิ่มฟังก์ชัน	ใส่ขวดน้ำมัน + ใช้ซ้ำ
ประสบการณ์ผู้บริโภค	Emotional Design	ขาดความจดจำ	สร้าง Emotional Value	ออกแบบให้สะสมได้ (Collectible Series)
แหล่งที่มารูปแบบ (5 ท่าดัดตน)	Cultural Symbolism	ยังไม่ใช้ท่าทางเป็นจุดขาย	ใช้ท่าดัดตนเป็นแรงบันดาลใจ	พัฒนาเป็น Art Toy 5 รูปแบบ

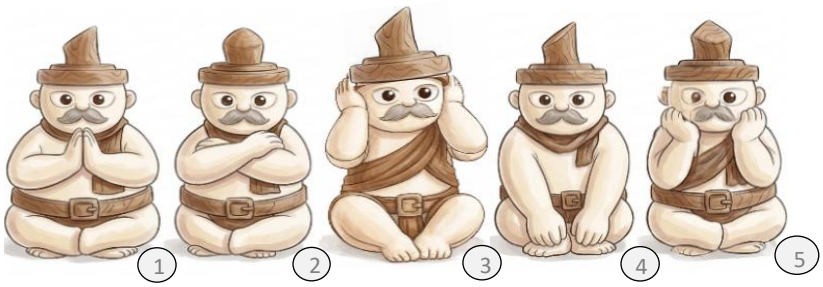
จากตารางที่ 1 ผลการสรุปข้อมูลวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการออกแบบ พบว่า ควรมุ่งใช้อัตลักษณ์ฤๅษีดัดตนเป็นแกนหลัก ผสานการออกแบบเชิงสัญลักษณ์และการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม พัฒนารูปลักษณ์ให้โดดเด่นร่วมสมัย และยกระดับเป็นของฝากเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดอาร์ตทอย

เพื่อเพิ่มฟังก์ชัน การใช้งานซ้ำ และประสบการณ์เชิงอารมณ์ในลักษณะชุดสะสม ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าและความแตกต่างของผลิตภัณฑ์

2. ผลการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย

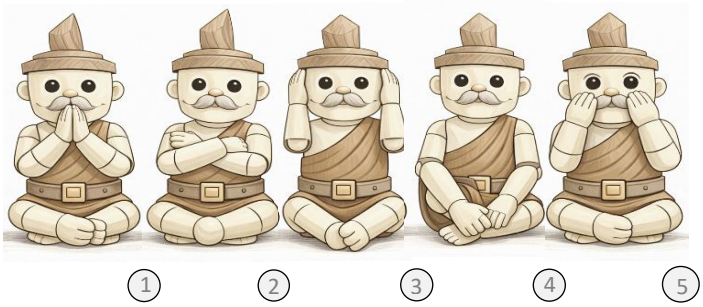
ผลจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตน ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และเลือกท่าฤาษีดัดตน จำนวน 5 ท่า ได้แก่ 1) ท่าแก้ลมจุกเสียด 2) ท่าแก้เท้าเหน็บ 3) ท่าแก้ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต 4) ท่าเทพพนม และ 5) ท่าถูหน้าหูและหลังหู เหตุผลที่เลือกใช้ท่าทางดังกล่าว เนื่องจากเป็นท่านั่งของฤาษีดัดตน นำมาประยุกต์เป็นรูปทรงบรรจุภัณฑ์ขนาดเล็กได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับลักษณะของผลิตภัณฑ์น้ำมันนวด ซึ่งสามารถบรรจุลงในภาชนะได้อย่างสะดวก โดยได้ออกแบบให้ส่วนศีรษะของรูปทรงฤาษีดัดตนทำหน้าที่เป็นฝาบรรจุภัณฑ์ที่สามารถเปิด - ปิดได้ เพื่อเสริมสร้างความโดดเด่นและช่วยให้ผู้บริโภคจดจำผลิตภัณฑ์ได้ง่ายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบของฤาษีดัดตนยังสะท้อนความหมายเชิงการบำบัดตามภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ซึ่งผสมผสานการดัดตน การยืดเหยียด และการกำหนดลมหายใจเข้าออก อันมีส่วนช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อย เพิ่มความคล่องตัวของข้อต่อและกระดูก รวมถึงช่วยฝึกสมาธิ ทำให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจผ่อนคลาย จึงนำไปสู่การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย ในลักษณะชุดสะสม (Collectible Series) จำนวน 3 แนวคิดด้วยกัน ได้แก่

2.1 บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดแนวคิด “ฤาษีซูโม่” (Sumo) ได้รับแรงบันดาลใจจากรูปร่างของนักมวยปล้ำซูโม่ชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีลักษณะอวบอ้วน แข็งแรงและให้ความรู้สึกน่ารักเป็นมิตร ได้นำรูปทรงมาประยุกต์ร่วมกับอัตลักษณ์ท่าฤาษีดัดตน เพื่อพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบคาแรคเตอร์ที่มีความโดดเด่นด้านรูปทรง สร้างความแตกต่างและดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค ทั้งยังสื่อสารภาพลักษณ์ด้านความผ่อนคลาย ความแข็งแรง และการดูแลสุขภาพ



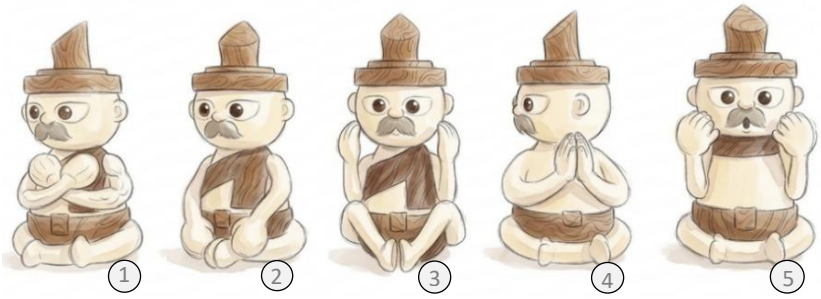
ภาพที่ 2 ภาพร่างบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤาษีซูโม่

2.2 บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดแนวคิด “ฤาษีโรบอท” (Robot) ได้รับแรงบันดาลใจจากรูปทรงหุ่นไม้ที่มีลักษณะเรขาคณิตเรียบง่ายและโครงสร้างชัดเจน สื่อถึงความร่วมสมัยและความสะอาดตา ได้นำรูปทรงมาประยุกต์ผ่านท่วงท่าฤาษีดัดตน เพื่อพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบคาแรคเตอร์ที่สะท้อนทั้งความทันสมัยและความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านสมาธิ การบริหารร่างกาย และการดูแลสุขภาพ



ภาพที่ 3 ภาพร่างบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤๅษีโรบอท

2.3 บรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดแนวคิด “ฤๅษีการ์ตูนไทย” (Thai Cartoon) ได้รับแรงบันดาลใจจากตัวละครในลักษณะการ์ตูนไทยที่มีรูปแบบเรียบง่าย น่ารัก และสามารถสื่ออารมณ์ได้อย่างชัดเจน โดยเน้นการลดทอนรายละเอียดให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาผสานกับอัตลักษณ์ของฤๅษีดัดตน เพื่อพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบคาแรคเตอร์ที่มีความเป็นมิตร และสามารถถ่ายทอดความเป็นไทยในมิติที่ร่วมสมัย อันช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจและการจดจำของผลิตภัณฑ์



ภาพที่ 4 ภาพร่างบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤๅษีการ์ตูนไทย

หลังจากดำเนินการออกแบบภาพร่างบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย จำนวน 3 รูปแบบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบร่างดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการประเมินเพื่อคัดเลือกรูปแบบที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อมาเป็นต้นแบบ โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรม ประกอบด้วย ข้อคำถาม ดังนี้ การสะท้อนเอกลักษณ์ไทยของรูปแบบฤๅษีดัดตน ความชัดเจนของท่าทางที่สื่อถึงการยืดเส้นและการนวด ความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย ความสามารถในการสื่อถึงวัดโพธิ์ และความเข้าใจง่ายของคาแรคเตอร์ต่อภูมิปัญญาฤๅษีดัดตน

2. ด้านการออกแบบคาแรคเตอร์ฤๅษีดัดตน ประกอบด้วย ข้อคำถาม ดังนี้ ความน่ารักและความดึงดูดใจของตัวละคร ความสามารถในการจดจำคาแรคเตอร์ ความเหมาะสมของรายละเอียด และความแตกต่างของท่าทางในแต่ละรูปแบบ

3. ด้านบรรจุภัณฑ์รูปแบบอาร์ตทอย ประกอบด้วย ข้อคำถาม ดังนี้ ความแปลกใหม่ของรูปแบบ ความเหมาะสมของขนาดต่อการใช้งาน ความสามารถในการปกป้องผลิตภัณฑ์ ความสะดวกในการเปิด - ปิดใช้งานตลอดจนความแข็งแรงและความปลอดภัยของโครงสร้าง

4. ด้านคุณค่าและความเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึก ประกอบด้วย ข้อคำถาม ดังนี้ คุณค่าเชิงวัฒนธรรม ศักยภาพในการพัฒนาเป็นของที่ระลึก ความสามารถในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ความเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว และศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุดสะสม

ผลการประเมินรูปแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม								
	รูปแบบที่ 1 		ความหมาย	รูปแบบที่ 2 		ความหมาย	รูปแบบที่ 3 		ความหมาย
	$\bar{x}$	(S.D.)		$\bar{x}$	(S.D.)		$\bar{x}$	(S.D.)	
1. ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรม	3.80	0.55	มาก	3.60	0.55	มาก	3.95	0.55	มาก
2. ด้านการออกแบบคาแรคเตอร์ฤาษีดัดตน	3.73	0.55	มาก	3.40	0.35	ปานกลาง	3.60	0.50	มาก
3. ด้านบรรจุภัณฑ์รูปแบบอาร์ตทอย	3.84	0.65	มาก	3.68	0.43	มาก	3.96	0.35	มาก
4. ด้านคุณค่าและความเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึก	3.66	0.58	มาก	3.40	0.20	ปานกลาง	3.80	0.40	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.76**	**0.58**	**มาก**	**3.52**	**0.38**	**มาก**	**3.83**	**0.45**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยในทั้ง 4 ด้านจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบบรรจุภัณฑ์แนวคิด “ฤาษีการ์ตูนไทย” มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.83, S.D. = 0.45)

จากผลการประเมินดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบโครงสร้างสำหรับบรรจุขวดน้ำมันนวดภายในหุ่นอาร์ตทอย และการพัฒนาส่วนศีรษะให้ทำหน้าที่เป็นฝาเปิด - ปิดที่สะดวกต่อการใช้งาน โดยไม่รบกวนกับองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ของบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้ บรรจุภัณฑ์อาร์ตทอยฤาษีดัดตนที่ได้รับการปรับปรุงทั้งชุด มีขนาดความกว้าง 7.2 เซนติเมตร และความสูง 9.7 เซนติเมตร ซึ่งมีความเหมาะสมทั้งในด้านการใช้งานและการพกพา ภายหลังการพัฒนาเสร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยได้ดำเนินการผลิตต้นแบบบรรจุภัณฑ์และใช้บรรจุขวดน้ำมันนวดลงภายใน ก่อนนำไปประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเจ้าของหรือพนักงานร้านจำหน่ายน้ำมันนวดและยาแผนสมุนไพร และ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยต้นแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยและวิธีการใช้ ดังภาพที่ 5 - 6



ภาพที่ 5 ต้นแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤๅษีการ์ตูนไทย



ภาพที่ 6 แสดงวิธีการเปิดบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอยและการใช้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอย อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤๅษีดัดตนวัดโพธิ์

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขาย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.29 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 42.85 และเพศทางเลือก ร้อยละ 2.86 ด้านอายุ พบว่า กลุ่มอายุ 21 - 30 ปี มีสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 42.85 รองลงมา ได้แก่ อายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 28.57 อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 14.29 และอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 14.29 ด้านสถานภาพการประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้าง ร้อยละ 74.29 และเจ้าของร้าน ร้อยละ 25.71 สำหรับประสบการณ์ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะบรรจุภัณฑ์รูปแบบเดียวกัน พบว่า ไม่เคยจำหน่าย ร้อยละ 100 ในด้านความสนใจผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในระดับปานกลาง ร้อยละ 60 รองลงมา มีความสนใจมาก ร้อยละ 40

กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้เลือกเป็นตัวแทนของกลุ่มซึ่งเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.14 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 31.43 และเพศทางเลือก ร้อยละ 11.43 ด้านอายุ

พบว่า กลุ่มอายุ 31 - 40 ปี มีสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 42.85 รองลงมา ได้แก่ อายุไม่เกิน 30 ปี ร้อยละ 34.28 อายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 14.28 และอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 8.57 ด้านอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐ ร้อยละ 42.86 รองลงมา ได้แก่ นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ ร้อยละ 25.71 และอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 8.57 ในด้านความสนใจผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในระดับมาก ร้อยละ 65 รองลงมา มีความสนใจในระดับปานกลาง ร้อยละ 35

จากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีลักษณะคล้ายกันในด้านเพศ โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวมีสัดส่วนเพศทางเลือกสูงกว่า ในด้านอายุ กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายอยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า (21 - 30 ปี) ขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวอยู่ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี มากกว่า ด้านอาชีพ กลุ่มร้านค้ามีลักษณะเป็นลูกจ้างเป็นหลัก ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวมีความหลากหลายของอาชีพมากกว่า นอกจากนี้ กลุ่มร้านค้าไม่เคยมีประสบการณ์จำหน่ายบรรจุภัณฑ์ลักษณะนี้มาก่อน และมีความสนใจผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทยในระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความสนใจในระดับมาก

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มดังตารางที่ 3 - 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความสวยงามและการออกแบบ

รายการประเมิน	กลุ่มเจ้าของร้าน/พนักงานขาย			กลุ่มนักท่องเที่ยว			t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
ด้านความสวยงามและการออกแบบ								
รูปแบบมีความสวยงามและน่าสนใจ	4.17	0.62	มาก	4.49	0.51	มาก	-2.37	0.020*
สีสันและลวดลายเหมาะสม	3.51	0.74	มาก	4.31	0.63	มาก	-4.96	0.001*
รูปแบบมีความโดดเด่นและแตกต่าง	4.11	0.72	มาก	3.55	0.75	มาก	3.20	0.002*
คาแรคเตอร์มีความน่ารักและดึงดูดใจ	4.20	0.72	มาก	4.43	0.56	มาก	-1.52	0.133
รูปแบบโดยรวมมีความทันสมัย	3.69	0.72	มาก	3.30	0.85	ปานกลาง	2.11	0.038*
เฉลี่ยรวม	**3.94**	**0.70**	**มาก**	**4.02**	**0.66**	**มาก**	**-0.51**	**0.61**

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความสวยงามและการออกแบบ พบว่า กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายและกลุ่มนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการประเมินภาพรวมในทิศทางใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หัวข้อ 1, 2, 3 และ 5 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อองค์ประกอบด้านการออกแบบบางประเด็นที่แตกต่างกัน ขณะที่หัวข้อคาแรคเตอร์มีความน่ารักและดึงดูดใจไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม

รายการประเมิน	กลุ่มเจ้าของร้าน/พนักงานขาย (n = 35)			กลุ่มนักท่องเที่ยว (n = 35)			t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
ด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม								
ผลิตภัณฑ์สะท้อนความเป็นไทยได้ชัดเจน	4.40	0.60	มาก	4.43	0.50	มาก	-0.23	0.82
สามารถเข้าใจความหมายของฤาษีดัดตนได้	3.83	0.66	มาก	3.26	0.61	ปานกลาง	3.75	0.001*
รูปแบบช่วยสื่อถึงภูมิปัญญาไทยได้ดี	4.23	0.60	มาก	4.37	0.55	มาก	-1.02	0.31
ผลิตภัณฑ์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.26	0.56	มาก	3.80	0.95	มาก	2.47	0.018*
เฉลี่ยรวม	**4.18**	**0.61**	**มาก**	**3.97**	**0.65**	**มาก**	**1.39**	**0.17**

* p < .05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายและกลุ่มนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ในภาพรวมใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หัวข้อสามารถเข้าใจความหมายของฤาษีดัดตนได้ และหัวข้อผลิตภัณฑ์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มดังกล่าวมีความเข้าใจและการรับรู้ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชัดเจนมากกว่า ขณะที่หัวข้อผลิตภัณฑ์สะท้อนความเป็นไทยได้ชัดเจน และหัวข้อรูปแบบช่วยสื่อถึงภูมิปัญญาไทยได้ดี ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านการใช้งานและฟังก์ชัน

รายการประเมิน	กลุ่มเจ้าของร้าน/พนักงานขาย			กลุ่มนักท่องเที่ยว			t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
ด้านการใช้งานและฟังก์ชัน								
ขนาดเหมาะสมต่อการใช้งาน	3.57	0.61	มาก	3.91	0.74	มาก	-2.12	0.038*
สามารถพกพาได้สะดวก	3.11	0.90	ปานกลาง	3.14	0.91	ปานกลาง	-0.14	0.89
สามารถบรรจุและปกป้องผลิตภัณฑ์ได้ดี	3.66	0.64	มาก	3.83	0.79	มาก	-1.01	0.31
บรรจุภัณฑ์สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้	3.71	0.67	มาก	4.25	0.55	มาก	-3.72	0.001*
เฉลี่ยรวม	**3.51**	**0.71**	**มาก**	**3.78**	**0.75**	**มาก**	**-1.55**	**0.13**

* p < .05

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านการใช้งานและฟังก์ชัน โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายและกลุ่มนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการประเมินภาพรวมในทิศทางใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่า หัวข้อขนาดเหมาะสมต่อการใช้งาน และหัวข้อบรรจุภัณฑ์สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านการใช้งานมากกว่า ขณะที่หัวข้อสามารถพกพาได้สะดวกและหัวข้อสามารถบรรจุและปกป้องผลิตภัณฑ์ได้ดี ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจในด้านคุณค่าและความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์

รายการประเมิน	กลุ่มเจ้าของร้าน/พนักงานขาย			กลุ่มนักท่องเที่ยว			t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
ด้านคุณค่าและความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์								
มีความน่าสนใจในฐานะของที่ระลึก	4.03	0.57	มาก	3.70	0.45	มาก	2.70	0.009*
ทำให้รู้สึกอยากซื้อหรือเป็นเจ้าของ	3.60	0.69	มาก	3.55	0.85	มาก	0.27	0.79
มีความเหมาะสมเป็นของฝาก	3.83	0.66	มาก	3.65	0.45	มาก	1.33	0.19
มีคุณค่าทางจิตใจ/ความรู้สึก	3.63	0.73	มาก	3.45	0.75	ปานกลาง	1.02	0.31
เฉลี่ยรวม	**3.77**	**0.66**	**มาก**	**3.59**	**0.63**	**มาก**	**1.19**	**0.24**

* p < .05

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจในด้านคุณค่าและความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายและกลุ่มนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งสองกลุ่ม และเมื่อเปรียบเทียบทางสถิติ พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ในหัวข้อมีความน่าสนใจในฐานะของที่ระลึก มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ขณะหัวข้อทำให้รู้สึกอยากซื้อหรือเป็นเจ้าของ หัวข้อมีความเหมาะสมเป็นของฝาก และหัวข้อมีคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึก ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความพึงพอใจโดยรวม

รายการประเมิน	กลุ่มเจ้าของร้าน/พนักงานขาย			กลุ่มนักท่องเที่ยว			t	p-value
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
ด้านความพึงพอใจโดยรวม								
ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม	4.06	0.54	มาก	3.74	0.70	มาก	2.15	0.035*
การออกแบบเหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้	3.80	0.58	มาก	3.25	0.65	ปานกลาง	3.72	0.0004*
ความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์	3.66	0.68	มาก	3.55	0.85	มาก	0.60	0.55
เฉลี่ยรวม	**3.84**	**0.60**	**มาก**	**3.51**	**0.73**	**มาก**	**2.07**	**0.042***

* p < .05

จากตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความพึงพอใจโดยรวม พบว่า กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะหัวข้อความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม และหัวข้อการออกแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่หัวข้อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์สู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. อภิปรายผลแนวคิด ทฤษฎี และอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ พบว่า แนวทางการออกแบบควรมุ่งใช้อัตลักษณ์ฤาษีดัดตนเป็นแกนหลัก ผสานการออกแบบเชิงสัญลักษณ์และการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม พร้อมพัฒนารูปลักษณ์ให้โดดเด่นร่วมสมัย และยกระดับเป็นของฝากเชิงวัฒนธรรม โดยบูรณาการแนวคิดอาร์ตทอย เพื่อเพิ่มฟังก์ชัน การใช้งานซ้ำ และประสบการณ์เชิงอารมณ์ในลักษณะชุดสะสม ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าและความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างมูลค่าจากวัฒนธรรมต้องผ่านกระบวนการออกแบบและการสื่อสาร (Strizhakova, Y. & Coulter, R., 2019) ซึ่งผลิตภัณฑ์ในยุคปัจจุบันควรมุ่งสร้าง “ประสบการณ์แบบองค์รวม (Holistic Experience)” ผ่านมิติด้านประสาทสัมผัส อารมณ์ ความคิด และความสัมพันธ์กับผู้บริโภค (Akgün, V. Ö. & Aslantaş, H., 2021); (Aydin, S., 2025); (Yang, L., 2026)

2. อภิปรายผลการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอย โดยประยุกต์ อัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ พบว่า รูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤาษีการ์ตูนไทยมีความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากสามารถถ่ายทอดท่าทางและเอกลักษณ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยได้อย่างชัดเจน ทำให้เข้าใจง่าย และสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ได้ดีกว่ารูปแบบอื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Xiong, Z. ที่อธิบายว่า รูปแบบทางทัศนภาพมีบทบาทสำคัญในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (Xiong, Z., 2024) และวิธีการออกแบบที่ดีสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับผู้บริโภค (Kumar, M. et al., 2015) ซึ่งการออกแบบที่กระตุ้นประสบการณ์และอารมณ์จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความจดจำของผู้บริโภค (Gu, J. & Lee, S., 2025)

3. อภิปรายผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยอัตลักษณ์ภูมิปัญญาฤาษีดัดตนวัดโพธิ์ ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันเกือบในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความสวยงามและการออกแบบ ด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม ด้านการใช้งานและฟังก์ชัน ด้านคุณค่าและความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์ สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ทั้งเชิงหน้าที่และเชิงอารมณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเชิงลึกพบความแตกต่างในบางประเด็น ซึ่งสามารถอธิบายได้จากบริบทและประสบการณ์ของผู้ใช้ที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ในด้านความสวยงามและการออกแบบ ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น น่าสนใจ และสามารถดึงดูดสายตาได้ดี โดยเฉพาะการใช้คาแรคเตอร์อาร์ตทอยที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยในรูปแบบร่วมสมัย ทั้งนี้ กลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับสีสันและความสะดุดตามากกว่า ขณะที่กลุ่มเจ้าของร้าน

หรือผู้ขายให้ความสำคัญกับความเหมาะสมเชิงตลาดและความแตกต่างของสินค้า รวมทั้งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น รูปแบบ สี และองค์ประกอบทางทัศนภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Liu, L. & Zhao, H. ที่ได้อธิบายว่า การผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมกับการออกแบบ ล้วนมีอิทธิพลต่อการรับรู้และประสบการณ์ของผู้บริโภค (Liu, L. & Zhao, H., 2024) และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ร่วมสมัยไม่ได้เป็นเพียงการห่อหุ้มสินค้าเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความดึงดูดและความเชื่อมโยงทางอารมณ์ช่วยส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจของผู้บริโภค (Cui, J., 2024); (Kuo, L. et al., 2024)

ในด้านอัตลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรม ทั้งสองกลุ่มรับรู้ความเป็นไทยของผลิตภัณฑ์ในระดับมาก แต่กลุ่มผู้ขายมีความเข้าใจและให้คุณค่าต่ออัตลักษณ์ฤๅษีดัดตนลึกซึ้งกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่าพื้นฐานความรู้และประสบการณ์มีผลต่อการตีความสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังแนวคิดของ Huo, J. et al. ที่กล่าวว่าสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมย่อมมีอิทธิต่อการรับรู้ ความคิด และอารมณ์ของผู้บริโภค (Huo, J. et al., 2025) และอาจนำไปสู่ความแตกต่างในการตีความและการให้คุณค่าผลิตภัณฑ์ไปตามประสบการณ์ บริบททางสังคม และมุมมองทางวัฒนธรรมของตนเอง (Liu, L. & Zhao, H., 2024)

ในด้านการใช้งานและฟังก์ชัน กลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับขนาด ความสะดวกในการพกพา และการนำกลับมาใช้ซ้ำมากกว่ากลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขาย สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวมอง ผลิตภัณฑ์ในมิติของ “การใช้งานร่วมกับของที่ระลึก” ในขณะที่กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายให้ความสำคัญกับความเหมาะสมต่อการจัดจำหน่ายและการนำเสนอสินค้า

ในด้านคุณค่าและความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์ กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายให้ความน่าสนใจในฐานะของที่ระลึกมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้ขายมีมุมมองเชิงพาณิชย์และมีประสบการณ์ด้านพฤติกรรมผู้บริโภค จึงประเมินศักยภาพของผลิตภัณฑ์ในฐานะสินค้าที่ระลึกได้ชัดเจนมากกว่า และเพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Cakranegara, P. A. et al. ได้อธิบายว่า พฤติกรรมการรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับบริบทการใช้งานและประสบการณ์ของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม (Cakranegara, P. A. et al., 2022) รวมทั้งอิทธิพลจากปัจจัยทางจิตวิทยาส่วนบุคคล และสังคมวัฒนธรรม (Minchekar, V. S. & Mangore, N. D., 2022)

ในด้านความพึงพอใจโดยรวม กลุ่มเจ้าของร้านหรือพนักงานขายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้ขายมีทัศนคติเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์มากกว่า ซึ่งอาจเกิดจากประสบการณ์ด้านการจำหน่ายสินค้าและความเข้าใจในพฤติกรรมผู้บริโภค ทำให้สามารถมองเห็นศักยภาพของบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดรูปแบบอาร์ตทอยได้ทั้งในด้านความโดดเด่น ความแตกต่าง และโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองกลุ่มจะมีความพึงพอใจส่วนใหญ่ไปในทิศทางเดียวกัน แต่ก็มีความแตกต่างเชิงลึกตามบทบาทและประสบการณ์ กล่าวคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวมุ่งเน้นการใช้งานและประสบการณ์ส่วนบุคคล ขณะที่กลุ่มผู้ขายให้ความสำคัญกับคุณค่าเชิงอัตลักษณ์และศักยภาพทางการตลาด ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยประยุกต์อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ดีควรผสานทั้งมิติด้านการใช้งาน อารมณ์ และวัฒนธรรม เพื่อรองรับผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย ช่วยสร้างความประทับใจและความจดจำแก่ผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวทางการออกแบบควรมุ่งใช้อัตลักษณ์ฤษีดัดตนเป็นแกนหลัก ผสานการออกแบบเชิงสัญลักษณ์และการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม พัฒนารูปลักษณ์ให้โดดเด่นร่วมสมัย และยกระดับเป็นของฝากเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดอาร์ตทอยเพื่อเพิ่มฟังก์ชันการใช้งานซ้ำ และประสบการณ์เชิงอารมณ์ในลักษณะอาร์ตทอยชุดสะสม วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำมันนวดในรูปแบบอาร์ตทอยแนวคิดฤษีการ์ตูนไทย มีความเหมาะสมมาก วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากและส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในหลายด้าน สะท้อนถึงการยอมรับรูปแบบบรรจุภัณฑ์ในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้าน พบความแตกต่างในบางประเด็น ได้แก่ ด้านความสวยงาม (สีสัน รูปแบบ ความทันสมัย) ด้านอัตลักษณ์ (ความเข้าใจและเอกลักษณ์) ด้านการใช้งาน (ขนาดและการใช้ซ้ำ) และด้านคุณค่า (ความเป็นของที่ระลึก) โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญด้านการใช้งานมากกว่า ขณะที่กลุ่มผู้ขายมีความเข้าใจด้านอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมสูงกว่า นอกจากนี้ ด้านความพึงพอใจโดยรวม พบว่า กลุ่มผู้ขายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญในบางรายการ เช่น ความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้ ผลการศึกษาสะท้อนว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรคำนึงถึงทั้งด้านการใช้งาน อัตลักษณ์ และคุณค่าเชิงอารมณ์อย่างสมดุล เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้มีปริมาณมากและหลากหลายทั้งในด้านช่วงอายุ สัญชาติ และศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึกด้านการรับรู้คุณค่า ความตั้งใจซื้อ และประสบการณ์การใช้งาน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ร่วมสมัย โดยใช้การออกแบบเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่า สร้างความแตกต่างทางการตลาด และสื่อสารเรื่องราวทางวัฒนธรรมให้เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ใช้วัสดุปลอดภัย แข็งแรง พกพาสะดวก และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง การจำหน่ายเป็นของฝาก และการต่อยอดเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย

เอกสารอ้างอิง

ธิติรัตน์ เหล่าคมพฤฒาจารย์ และจิรัชญา เหล่าคมพฤฒาจารย์. (2566). แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย เพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, 5(1), 119-132.

นิสา คำเจริญ และปานฉัตท์ อินทร์คง. (2566). การออกแบบสื่อโมชั่น 2 มิติ จากภูมิปัญญาท่ากายบริหารฤษีดัดตนเพื่อสุขภาวะบำบัด. วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 14(2), 269-291.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ฉบับประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/06/NATIONAL-STRATEGY-PEOPLE.pdf

Akgün, V. Ö. & Aslantaş, H. (2021). A Holistic Approach To The Concept of Experiential Marketing: A Literature Review. Retrieved April 6, 2026, from https://shorturl.asia/78geP

Aydin, S. (2025). Experiential Marketing and the Transformation of Traditional Retailing. Retrieved April 6, 2026, from https://zenodo.org/records/17612865

Batat, W. (2019). Experiential Marketing Consumer Behavior, Customer Experience and The 7Es. Abingdon: Routledge.

Cakranegara, P. A. et al. (2022). THE IMPACT OF GOODS PRODUCT PRICING STRATEGIES ON CONSUMER PURCHASING POWER: A REVIEW OF THE LITERATURE. Jurnal Ekonomi, 11(3), 1115-1120.

Chen, Y. (2024). The Impact of Emotional Value Design in Product Packaging on Consumer Purchasing Decisions. Retrieved April 6, 2026, from https://webofproceedings.org/proceedings_series/ECOM/ICEMEET%202024/ET53.pdf

Cui, J. (2024). Exploring Cultural Elements in Modern Packaging Design and Their Emotional Impact on Consumers. Available at SSRN, 7. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5038426.

Gu, J. & Lee, S. (2025). Emotional Design Elements of Product Satisfaction. Archives of Design Research, 38(2), 135-156.

Huo, J. et al. (2025). Cultural Symbols at Risk: Misinterpretation and Design Strategies in Packaging. Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH), 10(5). https://doi.org/10.47405/mjssh.v10i5.3362.

Kasemsarn, K. & Nickpour, F. (2026). Co-creation in cultural industries: Developing art toys for youth tourism through theoretical integration. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 12(1). https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2026.100727.

Kumar, M. et al. (2015). Enhancing Consumers' Affection for a Brand Using Product Design. Journal of Product Innovation Management, 32(5), 716-730.

Kuo, L. et al. (2024). Color aesthetics in cultural and creativive packaging designs. Multimedia Tools and Applications, 83(12). https://doi.org/10.1007/s11042-023-17050-w.

Liu, L. & Zhao, H. (2024). Research on consumers’ purchase intention of cultural and creative products-Metaphor design based on traditional cultural symbols. PLOS ONE, 13. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0301678.

Minchekar, V. S. & Mangore, N. D. (2022). Effect of Psychological and Cultural Factors on Consumer Behaviour. Retrieved April 6, 2026, from https://www.corpuspublishers.com/article-info/effect-of-psychological-and-cultural--factors-on-consumer-behaviour-383

Strizhakova, Y. & Coulter, R. (2019). Consumer cultural identity: local and global cultural identities and measurement implications. International Marketing Review, 36(5), 610-627.

Xiong, Z. (2024). Research on the Application of Cultural Symbols and Local Elements in Graphic Design. Frontiers in art research, 6(10), 51-57.

Yang, L. (2026). Product Evolution in the Experience Economy: How to Develop a Welcoming Experiential Offering. Journal of Business-to-Business Marketing, 1-23. https://doi.org/10.1080/1051712X.2025.2612374.

Zong, Z. et al. (2023). Exploring the mechanism of consumer purchase intention in a traditional culture based on the theory of planned behavior. Frontiers in Psychology, 14. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1110191.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL BASED ON GAMIFICATION CONCEPT COMBINED WITH MOTION GRAPHIC MEDIA USING SCENARIO-BASED LEARNING TO ENHANCE CHINESE LEARNING ABILITY OF GRADE 4 TO 6 STUDENTS OF THE CHINESE PRIVATE PRIMARY SCHOOL IN BANGKOK AND METROPOLITAN

ภัชณีย์ เสาวภาคพฤกษ์*, สูติเทพ ศิริพิพัฒนกุล, ณัฐพล รำไพ

Patchanee Saovarparkpurk*, Sutithep Siripipattanakul, Nattaphon Rampai

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: patchanee811@gmail.com

*Tel: 086-600-0811

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขความสามารถด้านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ 2) สังเคราะห์ พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 73 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีปัญหาด้านการอ่านภาษาจีนอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = .76) และครูผู้สอนมีความต้องการแก้ไขปัญหาด้านการฟังภาษาจีนของนักเรียนอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = .59) และด้านทักษะการฟังภาษาจีนมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI = 2.07) และ 2) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ 2.1) วิเคราะห์และเตรียมความพร้อม 2.2) ออกแบบการจัดการเรียนรู้และสื่อ 2.3) พัฒนาและสร้างสื่อ 2.4) นำเสนอ รับรู้และปฏิบัติกิจกรรมตามสถานการณ์ 2.5) สะท้อนคิดและอภิปราย และ 2.6) การประเมินผลและผลย้อนกลับ และมี 15 องค์ประกอบ คือ ภาพกราฟิก การเคลื่อนไหว เวลาและจังหวะ เสียง แต้มสะสม ลำดับขั้นหรือระดับ เหรียญตรา กระดานผู้นำ เป้าหมายการเรียนรู้

* Received 28 April 2026; Revised 18 May 2026; Accepted 27 May 2026

ฟีดแบค สถานการณ์สมจริง การมีปฏิสัมพันธ์ บทบาทของครูเป็นผู้สนับสนุน การสวมบทบาท และ การสะท้อนคิด ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: เกมมิฟิเคชัน, โมชันกราฟิก, ฉากสถานการณ์เป็นฐาน, การฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน

Abstract

This research aimed to: 1) Investigate the problems and needs for improving Chinese language abilities among upper primary school students in private Chinese language schools in Bangkok and its metropolitan area; and 2) Synthesize, develop, and evaluate the appropriateness of a learning model based on gamification concepts integrated with motion graphic media and scenario-based learning to enhance Chinese language learning among upper primary school students. The sample group consisted of 73 Chinese language teachers from private Chinese language schools in Bangkok and its metropolitan area, selected through simple random sampling, and 10 experts who evaluated the appropriateness of the learning model. The research instruments included questionnaires, interview forms, and an appropriateness evaluation form. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation. The research findings revealed that: 1) Students experienced the highest level of problems in Chinese reading skills ($\bar{x}$ = 3.76, S.D. = .76), while teachers expressed the highest level of need for improving students' Chinese listening skills ($\bar{x}$ = 4.14, S.D. = .59). In addition, Chinese listening skills showed the highest Priority Needs Index (PNI = 2.07). and 2) The developed learning model consisted of six steps: 2.1) Analysis and preparation, 2.2) Instructional and media design, 2.3) Media development and creation, 2.4) Presentation, perception, and participation in scenario-based activities, 2.5) Reflection and discussion, and 2.6) Evaluation and feedback. The model also comprised 15 components include, graphic images, animation, timing and rhythm, sound, points, levels, badges, leaderboards, learning objectives, feedback, realistic situations, interaction, the teacher's role as facilitator, role-playing, and reflection. The evaluation results by experts indicated that the overall appropriateness of the learning model was at the highest level.

Keywords: Gamification, Motion Graphics, Scenario-based Learning, Chinese Listening and Pronunciation Ability

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพคน โดยเน้นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านภาษาต่างประเทศ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4), 2562); (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสาร การทำงาน และการเชื่อมโยงในระดับนานาชาติ ทำให้ภาษาต่างประเทศมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากล และภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุดในโลก สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา จีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา โดยในปี พ.ศ. 2562 มี GDP 14.36 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีเงินทุนสำรองมากที่สุดในโลก (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง, 2569) ส่งผลให้ภาษาจีนมีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ทำให้ตลาดแรงงานมีความต้องการบุคลากรที่มีความสามารถด้านภาษาจีนเพิ่มมากขึ้น (ภรณิษฐ์ อุบลนุช และคณะ, 2567) และสำหรับประเทศไทย การเรียนการสอนภาษาจีนได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเปิดสอนภาษาจีนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนเอกชนที่มีการจัดหลักสูตรภาษาจีนตามบริบทและความพร้อมของแต่ละโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลถือเป็นกลุ่มสถานศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากโรงเรียนรัฐบาล เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนอย่างเข้มข้น มีการแข่งขันด้านคุณภาพการจัดการศึกษา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองที่คาดหวังให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารได้จริง อีกทั้งโรงเรียนกลุ่มนี้มักมีการจัดหลักสูตรเสริมภาษาจีน การใช้ครูเจ้าของภาษา และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนมากกว่าโรงเรียนทั่วไป อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพร้อมด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ แต่ยังพบปัญหาเกี่ยวกับความสามารถด้านการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียน โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่ยังขาดแรงจูงใจในการเรียน การออกเสียงวรรณยุกต์ไม่ถูกต้อง และไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ภาษาจีนจำเป็นต้องอาศัยทักษะหลายด้าน ประกอบด้วย ทักษะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนภาษา (Nation, I. S. P., 2009) ทักษะการฟัง ผู้เรียนต้องสามารถจำแนกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ (Tone) ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาจีน (Field, J., 2010) การพูดภาษาจีนต้องอาศัยความแม่นยำของการออกเสียงและวรรณยุกต์ เนื่องจากการออกเสียงที่ผิดเพียงเล็กน้อยอาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไป (Po-Ching, Y. & Rimmington, D., 2015) ผู้เรียนจำเป็นต้องฝึกฝนการออกเสียงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการควบคุมโทนเสียง การอ่านภาษาจีนมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเป็นระบบอักษรภาพ ผู้เรียนต้องจดจำตัวอักษร และเข้าใจความหมายของคำในบริบท (Everson, M. E., 1998) และการเขียนภาษาจีนต้องอาศัยความเข้าใจในโครงสร้างตัวอักษร ลำดับขีดและความหมายของคำ การฝึกเขียนช่วยเสริมความจำและความเข้าใจในระบบภาษา (Packard, J. L., 2000) ดังนั้น ทักษะทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นทักษะการสื่อสารเชิงรับและเชิงผลิต (Receptive and Productive Skills) การฟังที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบเสียงและพัฒนาการออกเสียงได้อย่างถูกต้อง ในขณะเดียวกัน การฝึกพูดจะช่วยเสริมการรับรู้เสียง ทำให้ทักษะการฟังพัฒนาไปพร้อมกัน (Harmer, J., 2007)

แม้ว่าทักษะการฟังถือเป็นทักษะแรกและสำคัญที่สุดในการเรียนภาษา เนื่องจากเป็นช่องทางหลักในการรับข้อมูลทางภาษา แต่ยังไม่มีการศึกษาปัญหาด้านทักษะการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้จัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาจีนเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสารที่ผู้เรียนระดับประถมศึกษาควรได้รับการพัฒนาในระยะแรกของการเรียนภาษา โดยเฉพาะภาษาจีนซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านการออกเสียงและวรรณยุกต์ การฟังที่ถูกต้องจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำและเลียนแบบเสียงได้อย่างแม่นยำ ขณะที่การฝึกพูดผ่านสถานการณ์จำลองจะช่วยเสริมความมั่นใจในการสื่อสารจริง ทั้งนี้ เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในงานวิจัย ได้แก่ สื่อโมชันกราฟิก เกมมิฟิเคชัน และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน ล้วนเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด เนื่องจากช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ผ่านภาพ เสียง และสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอน พบว่า เทคโนโลยีที่ครูมีความต้องการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ภาษาจีน ได้แก่ การใช้เกมมิฟิเคชัน แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ และสื่อโมชันกราฟิก เกมมิฟิเคชันเป็นแนวคิดที่นำองค์ประกอบของเกม เช่น คะแนน ระดับ และรางวัล มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Deterding, S. et al., 2011) งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า การใช้เกมมิฟิเคชันสามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ (Hamari, J. et al., 2014) ในขณะเดียวกัน สื่อโมชันกราฟิกเป็นสื่อมัลติมีเดียที่สามารถนำเสนอข้อมูลผ่านภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น และช่วยเพิ่มความน่าสนใจของเนื้อหา (Mayer, R. E., 2002) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน (Scenario-based Learning) เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการคิด การตัดสินใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทที่มีความหมาย (Errington, E., 2011) แม้ว่าจะมีการนำแนวคิดเกมมิฟิเคชัน สื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานมาใช้ในการศึกษา แต่การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในการเรียนการสอนภาษาจีนโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ยังมีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังพบว่า การใช้แนวคิดแต่ละแนวคิดมักถูกนำมาใช้แยกจากกัน และยังขาดรูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิดทั้งสามเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อโมชันกราฟิกร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชันและการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขความสามารถด้านต่าง ๆ ในการเรียนรู้ภาษาจีนจากครูผู้สอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขความสามารถด้านต่าง ๆ ทางภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อสังเคราะห์ และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อโมชันกราฟิกร่วมกับการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชัน โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้และความต้องการแก้ไขปัญหา และผลการสำรวจการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนภาษาจีน

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจเก็บข้อมูลจากครูโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

สำหรับศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้และความต้องการแก้ไขความสามารถด้านต่าง ๆ ทางภาษาจีน คือ ครูรายวิชาภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งหมด 30 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน รวม 90 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขความสามารถด้านต่าง ๆ ทางภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครูรายวิชาภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 73 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายและกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการสอนภาษาจีน ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาจีนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 ท่าน ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

หลังจากได้สภาพปัญหาการเรียนรู้และความต้องการแก้ไขปัญหา รวมถึงสื่อเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการสำรวจแล้ว นำมาทำเป็นประเด็นสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2 สำหรับ ขั้นตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาการเรียนวิชาภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในจังหวัดกรุงเทพฯและปริมณฑล ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนภาษาจีน ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาจีนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 ท่าน ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากครูที่ได้รับภาระงานมอบหมายให้สอนในรายวิชาภาษาจีนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และยินดีที่จะมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนภาษาจีนในทักษะด้านการฟัง พูด อ่านและเขียน โดยมีขอบเขตมาจากหลักสูตรสาระการเรียนรู้แกนกลาง พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาจีน) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยความตรงเชิงเนื้อหาได้จากการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คนตรวจสอบ ผลการประเมินค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67 - 1.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำไปใช้ได้ และได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ โดยผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการเพื่อประสานงานกับโรงเรียน จากนั้นส่งแบบสอบถามให้ครูผู้สอนภาษาจีน จำนวน 80 ฉบับ ทั้งทางไปรษณีย์และส่งด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 73 ฉบับ (ร้อยละ 91.25) และใช้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดในการวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงคำนวณดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการในการพัฒนา

ตอนที่ 2 การสำรวจการใช้สื่อและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยขอหนังสือราชการเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ นัดหมายผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้รับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก โดยสถิติที่ใช้ มีดังนี้

5.1 การตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC) ใช้สูตร IOC = $\sum R / N$ โดย R คือ คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ และ N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและลงรหัสข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ด้วยความถี่และร้อยละ ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และเกณฑ์แปลความหมายตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด คือ 4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง มาก 2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย และ 1.00 - 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

5.3 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ใช้สูตร $PNI_{Modified}$ = (I-D)/D โดย I คือ ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ และ D คือ ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ซึ่งค่าที่สูงกว่าสะท้อนถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาที่มากกว่า

5.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้สื่อและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยดำเนินการถอดเทป บันทึกข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูล และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้มาจากผลการสำรวจสภาพปัญหาความต้องการจำเป็น และการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ภาษาจีน โดยพิจารณาจากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง ประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สูง และประเด็นที่ปรากฏซ้ำจากข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึกและเชื่อมโยงข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 2 การสังเคราะห์ พัฒนา และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีน การสังเคราะห์ พัฒนาและประเมินความหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ ดำเนินการ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยสังเคราะห์องค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชัน การเรียนรู้โดยใช้โมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่สังเคราะห์ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ด้วยสื่อโมชันกราฟิกร่วมกับการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันโดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภาษาจีน และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยี วัดและประเมินผล และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้ที่มีคุณวุฒดำรงตำแหน่งทางวิชาการผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปในสาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 2 ปีขึ้นไป และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการเรียนรู้ภาษาจีน จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไปในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนหรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ และมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการสอนภาษาจีนไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยสื่อโมชันกราฟิกร่วมกับการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันโดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สำหรับประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการเรียนรู้ รวมทั้งประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบ ขั้นตอน กิจกรรมการเรียนรู้ และการนำไปใช้จริงในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน เพื่อให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง โดยนำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำไปใช้ได้ และได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้เชี่ยวชาญในการเก็บรวบรวบข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยประสานงานนัดหมายในการส่งแบบประเมินและรับคืนแบบประเมินโดยทางไปรษณีย์หรือด้วยตัวผู้วิจัยเอง พร้อมตรวจสอบความเครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบประเมิน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก โดยสถิติที่ใช้ มีดังนี้

5.1 การตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC) ใช้สูตร IOC = ∑R / N โดย R คือ คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ และ N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินและลงรหัสข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลตามระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้และความต้องการแก้ไขปัญหา และผลการสำรวจการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนภาษาจีน

ผลการวิจัยในระยะนี้ พบว่า โดยรวมผู้เรียนมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.52, S.D. = .65) และความต้องการในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.92, S.D. = .64) และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการแก้ไขปัญหาในแต่ละด้านของกาเรียนภาษาจีน พบว่า ความต้องการจำเป็นในการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้ภาษาจีนในอันดับที่ 1 คือ ความต้องการแก้ปัญหาด้านการฟังภาษาจีน โดยการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงจากลำดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ภาพรวมสภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนภาษาจีน

รายการ	สภาพปัญหา			ความต้องการแก้ไขปัญหา			PNI	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	(I-D)*I	
ด้านการฟังภาษาจีน	3.64	.75	มาก	4.14	.59	มาก	2.07	1
ด้านการเขียนภาษาจีน	3.61	.69	มาก	4.05	.72	มาก	1.78	2
ด้านการพูดภาษาจีน	3.33	.72	ปานกลาง	3.73	.78	มาก	1.49	3
ด้านการอ่านภาษาจีน	3.76	.76	มาก	4.01	.72	มาก	1.00	4
ภาพรวม	**3.52**	**.65**	**มาก**	**3.92**	**.64**	**มาก**	**1.58**	

ตารางที่ 1 จากการสำรวจสภาพปัญหาในการเรียนภาษาจีน พบว่า สภาพปัญหาด้านการอ่านภาษาจีนมีสภาพปัญหาสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.76) รองลงมา คือ ด้านทักษะการฟังภาษาจีน ($\bar{X}$ = 3.64) ด้านทักษะการเขียนภาษาจีน ($\bar{X}$ = 3.61) และ ด้านทักษะการพูดภาษาจีน ($\bar{X}$ = 3.33) ตามลำดับ และในส่วนของ ความต้องการในการแก้ไขปัญหา พบว่า ด้านการฟังภาษาจีนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.14) รองลงมา คือ ด้านทักษะการเขียนภาษาจีน ($\bar{X}$ = 4.05) ด้านทักษะการอ่านภาษาจีน ($\bar{X}$ = 4.01) และ ด้านทักษะการพูดภาษาจีน ($\bar{X}$ = 3.73) ตามลำดับ

สำหรับการวิเคราะห์ PNI เพื่อจัดลำดับความจำเป็นของการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนภาษาจีน พบว่า ด้านการฟังภาษาจีนมีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 (PNI = 2.07) ลำดับที่ 2, 3, และ 4 ได้แก่ ด้านการเขียนภาษาจีน (PNI = 1.78) ด้านการพูดภาษาจีน (PNI = 1.49) และด้านการอ่านภาษาจีน (PNI = 1.00) ตามลำดับ

สำหรับผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสภาพการใช้และความต้องการใช้สื่อเทคโนโลยีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาจีน พบว่า ผู้สอนมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย เช่น PowerPoint กระดานปฏิสัมพันธ์ แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ภาษา (เช่น Hello Chinese, Duolingo), YouTube, Quizlet สื่อมัลติมีเดียและเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (AR) และวิดีโอภาพเคลื่อนไหว โดยสื่อเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีแนวทางแนะนำในการใช้สื่อว่า ควรใช้สื่อที่มีลักษณะเป็นมัลติมีเดียและภาพเคลื่อนไหวในการเรียนรู้คำศัพท์และเนื้อหา และควรพัฒนาสื่อที่เข้าถึงง่าย ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากเกินไป

ในด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ภาษาจีน เช่น การเรียนรู้แบบเกม การเรียนรู้แบบกลุ่ม การสาธิต และการแสดงบทบาทสมมติ โดยรูปแบบการเรียนรู้เหล่านี้ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยมีแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การใช้การเรียนรู้แบบบทบาทสมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาในบริบทจริง

จากการศึกษาในระยะที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการแก้ไขปัญหาด้านการฟังอยู่ในระดับสูง แต่เนื่องจากการฟังและการอ่านออกเสียงเป็นทักษะทางภาษาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในภาษาจีนที่หากมีการฝึกออกเสียงอย่างถูกต้องแล้ว จะช่วยเสริมสร้างการรับรู้เสียงและส่งผลให้ความสามารถด้านการฟังดีขึ้น รวมถึงสื่อเทคโนโลยีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอนภาษาจีน ผู้วิจัยจึงนำผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดเกมมิฟิเคชัน สื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายต่อไป

ผลการวิจัยในระยะที่ 2 การสังเคราะห์ พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน พบว่า มี 15 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาพกราฟิก (Graphic) 2) การเคลื่อนไหว (Motion) 3) เวลาและจังหวะ (Time and rhythm) 4) เสียง (Sound) 5) แต้มสะสม (Points) 6) ลำดับชั้นหรือระดับ (Levels) 7) เหรียญตรา/ป้ายรางวัล (Badges) 8) กระดานผู้นำ (Leaderboards) 9) เป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Mission) 10) ฟีดแบค (Feedback) 11) สถานการณ์/บริบท

สมจริง (Authentic Context) 12) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) 13) บทบาทของครูเป็นผู้สนับสนุน (Instructor as Facilitator) 14) การสวมบทบาท/จำลองสถานการณ์ (Role Play/Simulation) และ 15) การสะท้อนคิด (Reflection)

2. ผลการศึกษาขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน พบว่า ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน คือ

2.1 วิเคราะห์และเตรียมความพร้อม (Analysis & Preparation) โดยทำการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา และบริบทการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และผลลัพธ์ที่คาดหวัง คัดเลือกฉากสถานการณ์ รวมถึงเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และทรัพยากรที่จำเป็น

2.2 ออกแบบการจัดการเรียนรู้และสื่อ (Design) ออกแบบโครงสร้างการจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมเป้าหมายการเรียนรู้ ภารกิจ และรางวัลเข้าด้วยกัน ออกแบบสตอรี่บอร์ดของสื่อโมชันกราฟิก องค์ประกอบของโมชันกราฟิก และออกแบบองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันให้อยู่ในกิจกรรม

2.3 พัฒนาและสร้างสื่อ (Development) โดยผลิตสื่อโมชันกราฟิกตามสตอรี่บอร์ดที่ออกแบบไว้ พร้อมผสานภาพ การเคลื่อนไหว ข้อความ และเสียง รวมถึงสื่ออื่น ๆ

2.4 นำเสนอ รับรู้และปฏิบัติกิจกรรมตามสถานการณ์ (Scenario-based Presentation and Action) นำเสนอเนื้อหาที่ต้องเรียนผ่านสื่อที่พัฒนาไว้ ปฏิบัติกิจกรรม สร้างสถานการณ์ และแบ่งบทบาท ให้ผู้เรียนปฏิบัติภารกิจหรือกิจกรรมตามบทบาทที่ได้รับ โดยระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมประยุกต์ใช้องค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันในการกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เช่น ระบบฟีดแบค คะแนน ระดับ หรือรางวัลระหว่างกิจกรรม

2.5 สะท้อนคิดและอภิปราย (Reflection and Discussion) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้เรียน รวมถึงวิเคราะห์และเสนอแนวทาง

2.6 การประเมินผลและผลย้อนกลับ (Evaluation and Feedback) เป็นขั้นตอนประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสบการณ์ผู้ใช้และความเหมาะสมของสื่อ จากนั้นนำผลการประเมินไปปรับปรุงสื่อและกิจกรรม พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ประเมินไปวิเคราะห์เป็นกระบวนการถัดไป โดยแสดงเป็นภาพรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน (MGS Model)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน (MGS Model) จากการนำผลการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบมายกร่างเป็นรูปแบบการเรียนรู้และผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ประกอบไปด้วย ด้านความถูกต้องและสอดคล้องเชิงทฤษฎี ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และความเหมาะสมโดยรวม ด้านศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณค่าเชิงวิชาการ และ ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างและองค์ประกอบของโมเดล โดยผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิกโดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านความถูกต้องและสอดคล้องเชิงทฤษฎี	4.70	0.45	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และความเหมาะสมโดยรวม	4.66	0.57	มากที่สุด
ด้านศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณค่าเชิงวิชาการ	4.62	0.52	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างและองค์ประกอบของโมเดล	4.60	0.49	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.64**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิกโดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน (MGS Model) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน พบว่า รูปแบบการเรียนรู้มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความถูกต้องและสอดคล้องเชิงทฤษฎีมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และความเหมาะสมโดยรวม ($\bar{x}$ = 4.66, S.D. = 0.57) ด้านศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณค่าเชิงวิชาการ ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.52) และด้านโครงสร้างและองค์ประกอบของโมเดล ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.49) ตามลำดับ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

โดยผลการประเมินในแต่ละด้านสะท้อนให้เห็นว่า

1. รูปแบบการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎี และมีการบูรณาการองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันสื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และความเหมาะสมโดยรวม พบว่า สามารถนำไปใช้จริงได้ในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน และมีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

3. ด้านศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณค่าเชิงวิชาการ พบว่า สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างและองค์ประกอบของโมเดล พบว่า ความต่อเนื่องของขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ควรมีการปรับปรุงให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถเพิ่มพูนทักษะภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นในปัจจุบัน เนื่องจากภาษาจีนได้รับความนิยมและมีการเปิดสอนอย่างแพร่หลายทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนเอกชน อีกทั้งการศึกษาภาษาจีนเป็นภาษาที่สามยังสอดคล้องกับ ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านภาษาต่างประเทศเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาจีน งานวิจัยนี้จึงมีการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้และความต้องการแก้ไขปัญหาโดยสัมภาษณ์ครูรายวิชาภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 30 โรงเรียน พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาด้านการเรียนภาษาจีนในระดับมากโดยเฉพาะด้านการอ่าน ขณะที่ความต้องการในการพัฒนาทักษะด้านการฟังมีค่าสูงที่สุด และมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) สูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าทักษะการฟังเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown, H. D. & Lee, H., Goh, C. C. & Vandergrift, L. ที่กล่าวว่าการฟังเป็นกระบวนการรับข้อมูลทางภาษา (input) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาอื่น ๆ (Brown, H. D. & Lee, H., 2025); (Goh, C. C. & Vandergrift, L., 2021)

ทักษะพื้นฐานของการเรียนภาษารวมถึงภาษาจีน ประกอบด้วย ทักษะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นทักษะการสื่อสารเชิงรับและเชิงผลิต (Receptive and Productive Skills) การฟังที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบเสียงและพัฒนาการออกเสียงได้อย่างถูกต้อง ในขณะเดียวกันการฝึกพูดจะช่วยเสริมการรับรู้เสียง ทำให้ทักษะการฟังพัฒนาไปพร้อมกัน ดังนั้น ทักษะการฟังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการอ่านออกเสียง ซึ่งสอดคล้องกับ Ellis, R. ที่อธิบายว่าการรับรู้เสียงที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานของการออกเสียง โดยเฉพาะในภาษาจีนที่มีระบบเสียงและวรรณยุกต์ที่ซับซ้อน ดังนั้น การพัฒนาสื่อและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนควบคู่ไปด้วยกัน โดยงานวิจัยนี้พบว่า ผู้สอนมีแนวทางแนะนำในการใช้สื่อว่าควรใช้สื่อที่มีลักษณะเป็นมัลติมีเดียและภาพเคลื่อนไหวในการเรียนรู้คำศัพท์และเนื้อหา และควรพัฒนาสื่อที่เข้าถึงง่าย ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากเกินไป อีกทั้งผู้สอนมีแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การใช้การเรียนรู้แบบบทบาทสมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาในบริบทจริง จึงสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน (Ellis, R., 2015)

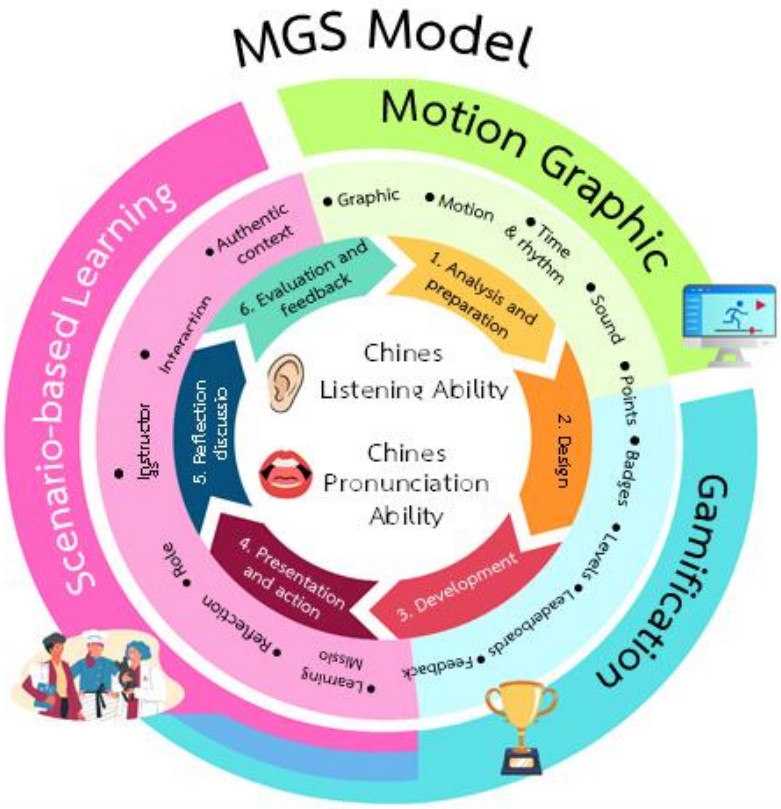
จากการสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการแนวคิดเกมมิฟิเคชัน สื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบและขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 15 องค์ประกอบ และ 6 ขั้นตอน ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ไปจนถึงการประเมินผล ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Deterding, S. et al., Hamari, J. et al. ที่ระบุว่าเกมมิฟิเคชันช่วยเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Deterding, S. et al., 2011); (Hamari, J. et al., 2014) รวมถึงแนวคิดของ Mayer, R. E. ที่สนับสนุนการใช้สื่อมัลติมีเดียในการส่งเสริมความเข้าใจ (Mayer, R. E., 2002) และเช่นเดียวกับแนวคิดของ Errington, E. ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง การบูรณาการทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกันในรูปแบบเดียวช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีบริบท และตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของนักเรียน (Errington, E., 2011)

จากการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าว

มีความสอดคล้องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความถูกต้องเชิงทฤษฎีมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนถึงความแข็งแรงของฐานแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาโมเดล ขณะที่ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน นอกจากนี้ด้านศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนยังชี้ให้เห็นว่ารูปแบบสามารถส่งเสริมแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นโมเดลการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้สอนภาษาจีนเพื่อพัฒนาทักษะฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะภาษาจีนในระดับประถมศึกษาตอนปลายควรมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านสื่อที่มีความน่าสนใจ มีปฏิสัมพันธ์และสามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริงได้ การนำแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิกและฉากสถานการณ์เป็นฐานมาใช้ จึงไม่เพียงช่วยกระตุ้นแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนภาษาจีนเท่านั้น แต่ยังช่วยลดความกังวลในการออกเสียงและเพิ่มความกล้าแสดงออกของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติและสามารถพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสะท้อนแนวโน้มสำคัญของการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนในบริบทโรงเรียนเอกชนและสถานศึกษาอื่น ๆ ได้ในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิกโดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีน (MGS Model)

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายความเชื่อมโยงตามภาพประกอบ ได้ดังนี้

1. งานวิจัยนี้ค้นพบว่า “ทักษะการฟัง” เป็นปัญหาและความต้องการจำเป็นสูงสุดของผู้เรียนภาษาจีนระดับประถมศึกษา โดยสัญลักษณ์ “หู” และ “ปาก” ที่อยู่บริเวณศูนย์กลางของภาพ แสดงถึงการพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงควบคู่กัน ซึ่งถือเป็นแกนสำคัญของการเรียนรู้ภาษาจีนในระดับพื้นฐาน

2. วงล้อชั้นในของภาพสะท้อน “กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงองค์ประกอบสำคัญของ MGS Model เข้าด้วยกัน ได้แก่ เกมมิฟิเคชัน สื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน โดยแต่ละส่วนของวงล้อแสดงถึงการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบทั้ง 15 องค์ประกอบ เช่น คะแนน ระดับ เหรียญตรา ฟีดแบค การสวมบทบาท และการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

3. วงล้อชั้นนอกของภาพแสดงถึง “ระบบสนับสนุนการเรียนรู้” ที่ช่วยให้รูปแบบสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน โดยสัญลักษณ์จอคอมพิวเตอร์สะท้อนการใช้สื่อโมชันกราฟิกและเทคโนโลยีดิจิทัล ถ้วยรางวัลสะท้อนแรงเสริมและความสำเร็จจากแนวคิดเกมมิฟิเคชัน และภาพบุคคลสะท้อนการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์และบทบาทสมมติที่ใกล้เคียงชีวิตจริงของผู้เรียน

4. องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ การพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนจะเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ผ่าน “บริบทที่สมจริง” ควบคู่กับ “แรงจูงใจจากเกม” และ “สื่อที่กระตุ้นการรับรู้หลายมิติ” ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ กล้าแสดงออก และสามารถนำภาษาไปใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนเชิงบูรณาการ ที่ผสานกระบวนการเรียนรู้ เทคโนโลยี และแรงจูงใจเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือต่อยอดในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันร่วมกับสื่อโมชันกราฟิก โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการอ่านออกเสียงภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีสภาพปัญหาในการเรียนภาษาจีนอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการฟังภาษาจีนซึ่งมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการฟังภาษาจีนเป็นความต้องการจำเป็นในลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการเขียน การพูด และการอ่าน ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้สอนมีการนำสื่อเทคโนโลยีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน อาทิ สื่อมัลติมีเดีย แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ภาษา กิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเกม รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบทบาทสมมติ (Role Play) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และสามารถฝึกใช้ภาษาในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางภาษาอย่างมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติจริง ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 15 องค์ประกอบ และ 6 ขั้นตอน โดยสามารถบูรณาการแนวคิดเกมมิฟิเคชัน สื่อโมชันกราฟิก และการเรียนรู้โดยใช้ฉากสถานการณ์เป็นฐานเข้าด้วยกันได้อย่างเป็นระบบ และผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริงและมีศักยภาพในการพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงของผู้เรียน นอกจากนี้ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีพื้นฐานภาษาจีนแตกต่างกัน ครูผู้สอนสามารถออกแบบระบบระดับ (Level System) ภายในเกมหรือกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อปรับความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามลำดับขั้น เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และลดความรู้สึกกดดันในการเรียน ทั้งยังเป็นแนวทางที่ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมและต่อเนื่อง ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในบริบทของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับประถมศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ครูผู้สอนควรนำรูปแบบการเรียนรู้ MGS Model ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนของรูปแบบ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการฟังควบคู่กับการอ่านออกเสียงภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ครูผู้สอนควรพัฒนาและผลิตสื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะสื่อโมชันกราฟิกที่ผสานภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา 3) ควรบูรณาการองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชัน เช่น คะแนน ระดับ รางวัล และกระดานผู้นำ ร่วมกับกิจกรรมบทบาทสมมติและสถานการณ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการใช้ภาษาในบริบทใกล้เคียงสถานการณ์จริง

4) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ โดยพัฒนาศักยภาพครู สนับสนุนทรัพยากร และส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน และ 5) ครูผู้สอนควรออกแบบฉากสถานการณ์ให้สอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนและชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น การสื่อสารในห้องเรียน การซื้ออาหาร หรือกิจกรรมร่วมกับเพื่อน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์จริง และพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านออกเสียงได้อย่างเป็นธรรมชาติและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 1-16 (15 มีนาคม 2569).

ภรณิษฐ์ อุบลนุช และคณะ. (2567). ปัจจัยส่งเสริมการตลาดหลักสูตรภาษา จีนในระดับอุดมศึกษา. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 13(2), 281-294.

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง. (2569). ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจจีน. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2569 จาก https://thaiembbeij.org/th/republic-of-china/investment/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). แนวทางการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านอ่านออก เขียนได้ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

Brown, H. D. & Lee, H. (2025). Principles of language learning and teaching: A course in second language acquisition. New York: Routledge.

Deterding, S. et al. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining gamification. In Lugmayr, A. et al. (Eds.), Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. (pp. 9-15). New York: Association for Computing Machinery.

Ellis, R. (2015). Understanding second language acquisition. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Errington, E. (2011). Mission possible: Using near-world scenarios to prepare graduates for the professions. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 23(1), 84-91.

Everson, M. E. (1998). Word recognition among learners of Chinese as a foreign language: Investigating the relationship between naming and knowing. The Modern Language Journal, 82(2), 194-204. https://doi.org/10.2307/329208.

Field, J. (2010). Listening in the language classroom. ELT journal, 64(3), 331-333. https://doi.org/10.1093/elt/ccq026.

Goh, C. C. & Vandergrift, L. (2021). Teaching and learning second language listening: Metacognition in action. New York: Routledge.

Hamari, J. et al. (2014). Does gamification work? -A literature review of empirical studies on gamification. In Proceedings of the 47th Hawaii International Conference on System Sciences. (pp. 3025-3034). New York: Institute of Electrical and Electronics Engineers.

Harmer, J. (2007). How to teach English. Bangkok: Pearson Longman.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

Mayer, R. E. (2002). Multimedia learning. Psychology of Learning and Motivation, 41, 85-139. Elsevier. https://doi.org/10.1016/S0079-7421(02)80005-6.

Nation, I. S. P. (2009). Teaching ESL/EFL listening and speaking. New York: Routledge.

Packard, J. L. (2000). The morphology of Chinese: A linguistic and cognitive approach. Cambridge: Cambridge University Press.

Po-Ching, Y. & Rimmington, D. (2015). Chinese: A comprehensive grammar. New York: Routledge.

บทความวิชาการ

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา*

ENHANCING ACCOUNTABILITY FOR OUTCOMES IN EXTERNAL QUALITY ASSURANCE OF SCHOOLS

ขวัญจิรา จำปา[1], จิรายุ แสงปิมปา[2*], จิณณวัตร ปะโคทัง[3]

Khuanjira Champa[1], Jirayu Sangpimpa[2*], Jinnawat Pakothang[3]

[1]โรงเรียนวัดพระเกิดคงคาราม อำเภอเทิง เชียงราย ประเทศไทย

[1]Wat Phra Koet Khongkharam School, Thoeng District, Chiang Rai, Thailand

[2]โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย ลำปาง อำเภอแม่ทะ ลำปาง ประเทศไทย

[2]Princess Chulabhorn Science High School Lampang, Mae Tha District, Lampang, Thailand

[3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อำเภอเมือง อุบลราชธานี ประเทศไทย

[3]Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Mueang District, Ubon Ratchathani, Thailand

*Corresponding author Email: js15.formal@gmail.com

*Tel: 097-9618715

บทคัดย่อ

การประกันคุณภาพภายนอกเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการนำผลการประเมินไปใช้ยังไม่สามารถสะท้อนความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ได้อย่างแท้จริง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และพัฒนากรอบแนวทางในการเสริมสร้างความรับผิดชอบดังกล่าวในบริบทของการประกันคุณภาพภายนอก โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงผลการประเมินกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบ ผลการสังเคราะห์พบว่า ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ควรตั้งอยู่บนฐานของการเปิดเผยข้อมูลความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการยอมรับผลการดำเนินงานทั้งในด้านความสำเร็จและข้อบกพร่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มากกว่าการปฏิบัติตามเกณฑ์เชิงเอกสารเพียงอย่างเดียว องค์ประกอบสำคัญของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายและหลักการที่มุ่งผลลัพธ์ 2) ระบบการบริหารจัดการที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ระบบติดตามและประเมินผลที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนา และ 4) ผลลัพธ์เชิงคุณภาพที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ครู และองค์กร นอกจากนี้ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร และวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและมุ่งผลลัพธ์ ทั้งนี้การประกันคุณภาพภายนอกควรปรับบทบาทจากกลไกการควบคุมไปสู่กลไกเพื่อการพัฒนาที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถเรียนรู้จากผลการประเมินและนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการปรับปรุง

* Received 3 May 2026; Revised 19 May 2026; Accepted 30 May 2026

การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก จึงเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์, การประกันคุณภาพภายนอก, คุณภาพการศึกษา, มาตรฐานการศึกษา

Abstract

External quality assurance is a significant mechanism for building confidence in the quality of educational management in schools. However, in practice, the utilization of evaluation results has not genuinely reflected accountability for outcomes. This article aims to synthesize concepts related to accountability for outcomes and to develop a conceptual framework for enhancing such accountability within the context of external quality assurance. The study emphasizes the systematic linkage between evaluation results and the improvement of student quality, school administration, and teachers' instructional management. The synthesis revealed that accountability for outcomes should be grounded in information disclosure, transparency, auditability, and the acceptance of both successful and deficient performance, with the primary goal of continuously improving educational quality rather than merely complying with documentary requirements. The key components of enhancing accountability for outcomes consist of four dimensions: 1) Outcome-oriented policies and principles, 2) Evidence-based management systems, 3) Monitoring and evaluation systems that promote learning and development, and 4) Qualitative outcomes reflecting changes in students, teachers, and organizations. In addition, enhancing accountability for outcomes requires several supporting factors, including developmental leadership, stakeholder participation, personnel competency development, and an organizational culture characterized by transparency and a focus on outcomes. External quality assurance should therefore shift its role from a control mechanism to a developmental mechanism that enables schools to learn from evaluation results and utilize information for policy decision-making and continuous operational improvement. Accountability for outcomes in external quality assurance is therefore considered a crucial foundation for improving educational quality sustainably.

Keywords: Accountability for Outcomes, External Quality Assurance, Educational Quality, Educational Standards

บทนำ

การประกันคุณภาพภายนอกเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนมาตรฐานการดำเนินงานต่อสาธารณะ ทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ระบบการประกันคุณภาพภายนอกของไทย

จะดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาหลายแห่งยังมุ่งเน้นการดำเนินงานเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินหรือจัดเตรียมเอกสารรองรับ มากกว่าการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง ส่งผลให้การประกันคุณภาพภายนอกยังไม่สามารถสะท้อนความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2567)

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษายังคงให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงต่อผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สอดคล้องกับงานเขียนของกรมวิชาการ และพฤทธิสาณ ชุมพล ที่ได้ศึกษาเรื่อง คู่มือการสร้างเสริมค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา และ Accountability: ความตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบขึ้นต่อการถูก “คิดบัญชี” ได้ ตามลำดับ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติตามระเบียบหรือขั้นตอนเพียงอย่างเดียว อาจไม่ก่อให้เกิดคุณค่าและประสิทธิผลต่อการพัฒนาอย่างแท้จริง ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์มิใช่เพียงการรายงานผลหรือการถูกตรวจสอบ แต่เป็นกระบวนการที่ทำให้ การตัดสินใจและการดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างแท้จริง (กรมวิชาการ, 2542); (พฤทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว, 2554)

จากบริบทดังกล่าว แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (Accountability for Results) จึงได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นในฐานะกลไกที่เชื่อมโยงการดำเนินงานกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยตั้งอยู่บนฐานของความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล การตรวจสอบได้ และการยอมรับผลการดำเนินงานทั้งด้านความสำเร็จและข้อบกพร่อง (Good, C. V., 1973) แนวคิดนี้สอดคล้องกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน (Maulid, M. J., 2017) รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินเพื่อการพัฒนา ที่มุ่งใช้ผลการประเมินเป็นฐานในการเรียนรู้และปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Patton, M. Q., 2011) นอกจากนี้ ในระดับองค์กรยังมีการพัฒนาแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) และแนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อขยายกรอบความรับผิดชอบให้ครอบคลุมมิติด้านสังคม จริยธรรม และผลกระทบต่อส่วนรวม (Bowen, H. R., 1953); (Freeman, R. E. & Reed, D. L., 1983) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ไม่ใช่เพียงการดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย แต่ต้องสามารถแสดงผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะได้อย่างชัดเจนและตรวจสอบได้

ดังนั้น การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งให้สถานศึกษาสามารถใช้ผลการประเมินเป็นฐานในการวางแผน ตัดสินใจ และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มากกว่าการมุ่งตอบสนองต่อเกณฑ์การประเมินเพียงเชิงเอกสาร ทั้งนี้ บทความวิชาการนี้มุ่งสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครู และองค์กรอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

ในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาและการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (Accountability for Results) ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการยกระดับคุณภาพและความน่าเชื่อถือขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับความคาดหวังจากสังคมในด้านคุณภาพ ความโปร่งใส และประสิทธิผลของการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายนอกจึงมิได้เป็นเพียงกระบวนการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการศึกษา เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและยั่งยืน

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

แนวคิดความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์มีรากฐานจากการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของการดำเนินงานมากกว่ากระบวนการ โดยมาตรฐาน ISO 26000 ระบุว่าการส่งเสริมความรับผิดชอบมีเป้าหมายเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ การจัดการความเสี่ยง การส่งเสริมนวัตกรรม และการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนว่าความรับผิดชอบเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ มิใช่เพียงพันธะทางจริยธรรม (International Organization for Standardization, 2010) ขณะเดียวกัน แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) เน้นการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรกับความต้องการของสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาแนวคิดความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในบริบทการศึกษา (Bowen, H. R., 1953)

2. วัตถุประสงค์ของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในระบบการศึกษา

ในระบบการศึกษา ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงการดำเนินงานของสถานศึกษากับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์เป็นฐานในการตัดสินใจ วางแผนปรับปรุง และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ทั้งยังช่วยสร้างแรงจูงใจให้ครูและผู้บริหารตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน พร้อมเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Loeb, S. & Byun, E., 2019)

3. วัตถุประสงค์ของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายนอกเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์มาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยืนยัน ตรวจสอบ และสะท้อนสภาพจริงของคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเทียบเคียงกับมาตรฐานที่กำหนด ผลการประเมินมิได้มุ่งเพียงการตัดสินผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์ แต่ทำหน้าที่เป็นข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณค่าในการชี้ให้เห็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา รวมถึงเงื่อนไขของความสำเร็จและข้อจำกัดในการดำเนินงาน

ในเชิงการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ การประกันคุณภาพภายนอกมีวัตถุประสงค์สำคัญที่สามารถจำแนกตามกลุ่มแนวคิดที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ วัตถุประสงค์ด้าน Accountability คือ การบังคับให้สถานศึกษาเปิดเผยข้อมูลคุณภาพและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่วัดได้จริง วัตถุประสงค์ด้าน Public Accountability คือ การสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม วัตถุประสงค์ด้าน RBA คือ การใช้ข้อมูลผลการประเมินเพื่อขับเคลื่อนการตัดสินใจเชิงพัฒนาในสถานศึกษา และวัตถุประสงค์ด้าน Developmental Evaluation คือ การทำให้กระบวนการประเมินภายนอกเป็นโอกาสเรียนรู้สำหรับครู ผู้บริหาร และสถานศึกษา

ไม่ใช่เพียงกระบวนการตรวจสอบ ผลที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์เหล่านี้ปรากฏเป็นรูปธรรมในสามระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน คือ ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีขึ้น ระดับครู คือ คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และระดับสถานศึกษา คือ ระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตอบสนองต่อมาตรฐานสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การรายงานผลการประเมินต่อหน่วยงานต้นสังกัดและสาธารณชนยังช่วยสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาโดยรวม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2550)

4. การสังเคราะห์วัตถุประสงค์ของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

จากการสังเคราะห์แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก คือ เพื่อผลักดันให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการศึกษา วัตถุประสงค์ดังกล่าวครอบคลุมการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการตัดสินใจ การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวคิดของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (Accountability for Results) มีรากฐานจากแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบ (Responsibility) ซึ่งหมายถึงการยอมรับผลของการกระทำที่เกิดจากบทบาท หน้าที่ หรืออำนาจที่ได้รับมอบหมาย ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จึงสะท้อนถึงการที่บุคคลหรือองค์กรยอมรับผลการดำเนินงานของตนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ ในบริบทของการประกันคุณภาพภายนอก แนวคิดดังกล่าวหมายถึงการที่สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อคุณภาพและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาผ่านการยอมรับและการใช้ผลการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นกลไกในการสะท้อนคุณภาพและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1. กรอบแนวคิดพื้นฐานของความรับผิดชอบ

Good, C. V. ได้อธิบายใน Dictionary of education ไว้ว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่สะท้อนจิตสำนึกด้านผิดชอบชั่วดี ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและทำให้บุคคลสามารถตระหนักถึงสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมโดยรวม คำนิยามดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความรับผิดชอบมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หากแต่ครอบคลุมมิติด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เชื่อมโยงการกระทำกับผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคม (Good, C. V., 1973)

ทำนองเดียวกันกรมวิชาการ และราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบ ไว้ในคู่มือการสร้างเสริมค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา ความว่า การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลการกระทำทั้งด้านดีและด้านเสีย และพร้อมปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนแก่นสำคัญของความรับผิดชอบ คือ การยอมรับผลลัพธ์ของการกระทำโดยไม่หลีกเลี่ยงหรือโยนความรับผิดให้ผู้อื่น องค์ประกอบดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของแนวคิดความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (กรมวิชาการ, 2542); (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบและกลไกการพัฒนาครูในลักษณะเครือข่ายเชิงพื้นที่ 5 พื้นที่ ซึ่งได้ขยายความหมายของความรับผิดชอบในบริบทการศึกษา โดยเชื่อมโยงความรับผิดชอบเข้ากับการมุ่งบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาตนเอง และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง แนวคิดนี้มีนัยสำคัญต่อการประกันคุณภาพภายนอกในสองมิติ ได้แก่ มิติแรก ความรับผิดชอบในฐานะภาระผูกพัน (Obligation) กล่าวคือ สถานศึกษาต้องพิสูจน์ว่าการจัดการศึกษานำไปสู่มาตรฐานและความคาดหวังของสังคมได้จริง และมิติที่สอง ความรับผิดชอบในฐานะกระบวนการพัฒนา (Development Process) กล่าวคือ การประเมินภายนอกเป็นเครื่องมือสะท้อนคุณภาพที่กระตุ้นให้ครู ผู้บริหาร และสถานศึกษาปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม หากขาดจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบในทั้งสองมิตินี้ ผลการประเมินภายนอกอาจถูกมองเป็นเพียงภาระเชิงเอกสาร มากกว่าการเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

2. กรอบแนวคิดเชิงลึกของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

แนวคิดเรื่องภาระรับผิดชอบ (Accountability) เน้นให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่มาพร้อมกับการเปิดเผยข้อมูล ความโปร่งใส และความสามารถในการชี้แจงการตัดสินใจหรือการกระทำให้เป็นไปตามมาตรฐานและกฎหมายที่กำหนด มิติของการตรวจสอบได้ดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์แตกต่างจากความรับผิดชอบทั่วไป และเชื่อมโยงโดยตรงกับการประกันคุณภาพภายนอก เนื่องจากการประเมินภายนอกทำหน้าที่เป็นกลไก Accountability ที่บังคับให้สถานศึกษาต้องเปิดเผยข้อมูลคุณภาพต่อสาธารณะ ยอมรับผลการประเมินที่เกิดขึ้นจริง และชี้แจงต่อสังคมว่าการจัดการศึกษาของตนสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ทั้งนี้ความหมายของภาระความรับผิดชอบ มิได้หมายถึงเพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนด หรือการรายงานผลเท่านั้น หากแต่หมายถึงกระบวนการที่ทำให้มั่นใจได้ว่าการใช้อำนาจและการตัดสินใจของผู้ได้รับมอบอำนาจสอดคล้องกับค่านิยมและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในบริบทการประกันคุณภาพภายนอก จะพบว่า ผู้บริหารและครูในฐานะผู้รับมอบอำนาจจากสังคมต้องแสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างไร กล่าวคือ Accountability ในบริบทนี้ไม่ใช่เพียงการรายงาน แต่คือ การพิสูจน์ คุณค่าของการดำเนินงานผ่านหลักฐานเชิงประจักษ์ที่วัดได้จากผลลัพธ์จริง (พฤทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว, 2554)

สรุปความหมายการเสริมสร้างความรับผิดชอบ หมายถึง กระบวนการพัฒนานักเรียนให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในการเรียนรู้ รับผิดชอบต่อการกระทำ และผลลัพธ์ทางการเรียนของตนเอง ผ่านกิจกรรมแนะแนวที่ช่วยส่งเสริมการรู้จักตนเอง การวางแผน และการประเมินพฤติกรรมการเรียน

ในส่วนของความหมายของคำว่าการเสริมสร้างความรับผิดชอบ ชโลธร โสมหิรัญ, ได้ให้ความหมายว่า การเสริมสร้างความนับผิดชอบ หมายถึง การพัฒนาจิตสำนึกของผู้เรียนให้สามารถตระหนักถึงผลของการกระทำที่มีต่อสังคม รับผิดชอบต่อส่วนรวม และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ผ่านกระบวนการให้คำปรึกษากลุ่มที่เน้นการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้ร่วมกัน (ชโลธร โสมหิรัญ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัณศยา จิตใจ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหารของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงราย ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ หมายถึง

การพัฒนากระบวนการบริหารภายในสถานศึกษาให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมและตระหนักในหน้าที่ต่อผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการประเมินผล การมีส่วนร่วม และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาตรฐานคุณภาพ (อัณศยา จิตใจ, 2568)

เมื่อพิจารณาในบริบทของการประกันคุณภาพภายนอก แนวคิดดังกล่าวสะท้อนผ่านการที่สถานศึกษาต้องเปิดเผยข้อมูล ยอมรับผลการประเมิน และชี้แจงต่อสาธารณะว่าผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นไปตามมาตรฐานและเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ การประกันคุณภาพภายนอกจึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) ที่เชื่อมโยงการบริหารจัดการสถานศึกษากับความไว้วางใจของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Public Accountability ในการประกันคุณภาพภายนอกนั้นครอบคลุมสามระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน คือ สถานศึกษาต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ระดับครู คือ บุคลากรต้องรับผิดชอบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ผู้เรียนได้จริง และระดับสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการต้องโปร่งใสตรวจสอบได้ และมุ่งสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (OECD, 2019)

3. การสังเคราะห์มโนทัศน์ของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

จากการสังเคราะห์แนวคิดและนิยามที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (Accountability for Results) คือ การที่บุคคลหรือหน่วยงานแสดงความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานและการตัดสินใจของตน โดยอาศัยการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส การยอมรับผลสำเร็จและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความตรวจสอบได้ และการยกระดับคุณภาพอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของ การประกันคุณภาพภายนอกทางการศึกษา แนวคิดนี้หมายถึงการที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการสะท้อนคุณภาพของตนเอง ไม่เพียงเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ แต่ยังใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางปรับปรุงการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และระบบสนับสนุนผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ที่สำคัญ การสังเคราะห์แนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องทั้งหมดชี้ให้เห็นห่วงโซ่เชิงเหตุผลที่เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ Accountability เป็นกรอบที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องพิสูจน์คุณค่าการดำเนินงานผ่านผลลัพธ์จริง ซึ่งการประกันคุณภาพภายนอกทำหน้าที่เป็นกลไกในการตรวจสอบและสะท้อนความรับผิดชอบนั้น ขณะที่ Public Accountability เป็นมิติเชิงสังคมที่ขยายภาระรับผิดชอบของสถานศึกษาออกไปสู่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมในวงกว้าง ส่วน Results Based Accountability (RBA) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Friedman, M. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Results-based accountability guide ซึ่งเป็นกรอบปฏิบัติที่เชื่อมโยง Accountability เข้ากับตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่วัดได้จริง ทำให้สถานศึกษาสามารถตอบคำถามสำคัญสามประการได้ คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่ การดำเนินงานมีประสิทธิผลเพียงใด และจะปรับปรุงอย่างไรให้ดีขึ้น (Friedman, M., 2005)

ผลลัพธ์ของการดำเนินการตามแนวคิดนี้จะปรากฏอย่างชัดเจนใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. มิติผู้เรียน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ สถานศึกษาสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้ตรงตามมาตรฐาน

2. มิติครูและบุคลากร ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ บุคลากรมีการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้และการทำงานเชิงคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม

3. มิติการบริหารจัดการสถานศึกษา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ การตัดสินใจเชิงนโยบายและการพัฒนาโรงเรียนตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลจริงจากการประเมิน

ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก จึงมิได้มีเป้าหมายเพียงการควบคุมหรือลงโทษ หากแต่เป็นกลไกที่ช่วยให้สถานศึกษาเรียนรู้จากผลการประเมิน เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นอย่างยั่งยืน

ประเภทของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์สามารถจำแนกได้หลากหลายตามมุมมองและบริบทของการนำไปใช้ ดังนี้

1. การจำแนกประเภทของความรับผิดชอบในมิติส่วนบุคคลต่อสังคม

กรมวิชาการได้จำแนกความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการตระหนักรู้หน้าที่ การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และการยอมรับผลของการกระทำของตน ส่วนความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์เริ่มต้นจากระดับบุคคลและขยายสู่ระดับสังคม ซึ่งในบริบทการประกันคุณภาพภายนอก หมายความว่าครูและผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบส่วนบุคคลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะขยายความรับผิดชอบนั้นออกไปสู่ผู้ปกครองและชุมชนในระดับที่กว้างขึ้น (กรมวิชาการ, 2542)

ในทำนองเดียวกัน Miller, W. R. & Rollnick, S. ได้เสนอแนวคิดของความรับผิดชอบส่วนบุคคลในหนังสือ Motivational interviewing: Helping people change ว่า ความรับผิดชอบส่วนบุคคลควรเกิดจากแรงจูงใจภายในการตระหนักถึงบทบาทของตนในการกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ และการยอมรับผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้มีนัยสำคัญต่อการประกันคุณภาพภายนอก เนื่องจากชี้ให้เห็นว่าระบบ Accountability ที่พึ่งพาแรงกดดันภายนอกเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากต้องการให้ผลการประเมินนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง ครู ผู้บริหาร และบุคลากรต้องมีแรงจูงใจภายในและความเป็นเจ้าของ (Ownership) ต่อผลการประเมิน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างยั่งยืนมากกว่าการมองการประเมินเป็นเพียงภาระจากภายนอก (Miller, W. R. & Rollnick, S., 2012)

2. การจำแนกประเภทของความรับผิดชอบในมิติองค์กรต่อสังคม

ในระดับองค์กร แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) และสังเคราะห์ออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจริยธรรม ซึ่งสะท้อนว่าความรับผิดชอบขององค์กรต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อทุกภาคส่วน ไม่จำกัดเฉพาะประสิทธิภาพภายในองค์กร (Dahlsrud, A., 2008)

เมื่อนำกรอบ CSR มาประยุกต์กับการประกันคุณภาพภายนอก จะพบว่า สถานศึกษาในฐานะองค์กรสาธารณะมีพันธะรับผิดชอบที่ครอบคลุมทั้งห้ามิตินี้อย่างเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ มิติเศรษฐกิจหมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างผลลัพธ์ที่ตอบแทนต่อสังคม มิติสังคมหมายถึงการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคม มิติผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหมายถึงการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัดและนักเรียน และมิติจริยธรรมหมายถึงการบริหารจัดการการศึกษาด้วยความซื่อสัตย์และโปร่งใส ผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำกรอบ CSR มาใช้ในการประกันคุณภาพภายนอก ได้แก่ การที่สถานศึกษาสามารถสร้างความเชื่อมั่นจากผู้ปกครองและชุมชน ยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล ทั้งนี้แนวคิดความรับผิดชอบขององค์กรจากการมุ่งตอบสนองผู้ถือหุ้น ไปสู่การรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้าน ขณะที่ Carroll, A. B. เสนอพีระมิดความรับผิดชอบขององค์กร ในบทความเรื่อง The pyramid of corporate social responsibility ซึ่งประกอบด้วย ความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดเหล่านี้สะท้อนว่าองค์กรต้องแสดงความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในเชิงโครงสร้างและคุณค่า ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนด (Freeman, R. E. & Reed, D. L., 1983); (Carroll, A. B., 1991)

ในบริบทของการประกันคุณภาพภายนอก สถานศึกษาในฐานะองค์กรทางสังคมจึงมีหน้าที่แสดงความรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษา ผ่านการเปิดเผยข้อมูล การยอมรับผลการประเมิน และการชี้แจงต่อสาธารณะว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับมาตรฐานและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Public Accountability (OECD, 2019)

3. การสังเคราะห์กรอบการจำแนกประเภทของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ทั้งในมิติของบุคคล องค์กร และสังคม ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์กรอบการจำแนกประเภทของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกออกเป็น 4 ประเภทหลัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงต่อคุณภาพการศึกษา ดังนี้

3.1 ความรับผิดชอบส่วนบุคคล (Personal Responsibility) หมายถึง ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหาร รวมถึงการยอมรับผลการดำเนินงาน และนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้เป็นข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ความรับผิดชอบลักษณะนี้ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงพัฒนาระดับบุคคล เช่น การยกระดับสมรรถนะครู การปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน

3.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง การที่สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ผ่านการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การเปิดเผยผลการประเมินภายนอกอย่างโปร่งใส และการนำข้อเสนอแนะจากการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา ความรับผิดชอบในมิตินี้ช่วยสร้างผลลัพธ์ในระดับสังคม ได้แก่ ความเชื่อมั่นของผู้ปกครองและชุมชนต่อโรงเรียน การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคม

3.3 ความรับผิดชอบทางองค์กร (Corporate Responsibility) หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษาภายใต้กรอบมาตรฐานการประกันคุณภาพภายนอก โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความรับผิดชอบประเภทนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาระบบงานภายใน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการยกระดับภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในระดับสาธารณะ

3.4 ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Professional Responsibility) หมายถึง การปฏิบัติงานของสถานศึกษาและบุคลากรให้เป็นไปตามกฎหมาย มาตรฐานวิชาชีพ และหลักจริยธรรมทางการศึกษา รวมถึงการยอมรับและตอบสนองต่อผลการประเมินภายนอกอย่างตรงไปตรงมา ความรับผิดชอบในระดับนี้นำไปสู่การรักษามาตรฐานวิชาชีพ การสร้างความโปร่งใส และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพการศึกษาในบริบทปัจจุบันให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการศึกษามากกว่าการปฏิบัติตามเกณฑ์หรือการจัดทำเอกสารเพื่อรองรับการประเมิน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ความคุ้มค่า และความสามารถในการตรวจสอบได้ ภายใต้กรอบนี้ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายนอกกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการปฏิบัติตามข้อกำหนดไปสู่ความรับผิดชอบเพื่อการพัฒนา (Freeman, R. E. & Reed, D. L., 1983); (Maulid, M. J., 2017)

1. แนวคิดและองค์ประกอบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ นักวิชาการเสนอกรอบแนวคิดที่สะท้อนทั้งมิตินโยบาย การบริหารจัดการ และการประเมินผล ชี้ว่ารูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิผล ควรประกอบด้วย เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน และการประเมินผล (Joyce, B. & Weil, M., 2000) ขณะที่ Friedman, M. ได้เสนอแนวคิด Results Based Accountability (RBA) ซึ่งมุ่งเน้นผลลัพธ์ ตัวชี้วัด และการใช้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Friedman, M., 2005) ทั้งนี้ Erdag, C. ได้เขียนบทความ เรื่อง Accountability policies at schools: A study of path analysis. Educational Sciences ที่ระบุความสมดุลระหว่างกลไกความรับผิดชอบภายนอกและภายใน เพื่อหลีกเลี่ยงแรงกดดันเชิงควบคุม (Erdag, C., 2017)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง RBA มีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายนอกในสามระดับที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ ในระดับ Population Accountability นั้น RBA ถามว่า นักเรียนในเขตพื้นที่หรือชุมชนมีผลลัพธ์ที่ดีขึ้นหรือไม่ ซึ่งตรงกับเป้าหมายของการประกันคุณภาพภายนอกที่ต้องการสะท้อนคุณภาพผู้เรียนในระดับภาพรวม ในระดับ Performance Accountability นั้น RBA ถามว่า โปรแกรมหรือโรงเรียนดำเนินงานได้ดีเพียงใด ซึ่งตรงกับการที่การประเมินภายนอกตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา และในระดับ Continuous Improvement นั้น RBA กำหนดให้ใช้ข้อมูลผลลัพธ์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของการประกันคุณภาพภายนอกในการเป็นกระจกสะท้อน ที่สถานศึกษา

ต้องนำไปสู่การพัฒนา ไม่ใช่เพียงการรายงาน ด้วยเหตุนี้ การนำ RBA มาใช้เป็นกรอบในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จึงช่วยให้การประกันคุณภาพภายนอกเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในระดับผู้เรียน ครู และสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว ผู้เขียนสรุปองค์ประกอบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1.1 นโยบายและหลักการพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ นโยบายความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทำหน้าที่เป็นกรอบทิศทางขององค์กร โดยยึดหลักการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 ระบบการบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ระบบการบริหารจัดการเป็นกลไกที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติจริง โดยประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานที่ชัดเจน การใช้เครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลอย่างโปร่งใส โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนเชิงพัฒนามากกว่าการลงโทษ

1.3 ระบบติดตามและประเมินผลลัพธ์ ระบบติดตามและประเมินผลลัพธ์เป็นหัวใจของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ โดยทำหน้าที่สะท้อนระดับความสำเร็จของการดำเนินงานและเป็นฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนา การประเมินที่มีประสิทธิภาพควรผสมผสานกลไกภายนอกกับการใช้ข้อมูลภายในเพื่อการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

1.4 ผลการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ผลการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์สะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของผู้เรียน ระบบการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ของครู โดยครอบคลุมทั้งความรับผิดชอบต่อประชากรและความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ตามแนวคิด RBA ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการประกันคุณภาพภายนอกที่มุ่งพัฒนามากกว่าการควบคุม

2. แนวคิดเกี่ยวกับผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายนอกเป็นกลไกสำคัญที่ใช้สะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านหน่วยงานที่มีความเป็นอิสระ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (OECD, 2010) แนวคิดดังกล่าวชี้ว่าการประกันคุณภาพภายนอกมิได้จำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบตามเกณฑ์ แต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงพัฒนาที่สนับสนุนการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาผ่านกรอบ Developmental Evaluation ซึ่งเป็นแนวทางการประเมินที่มุ่งสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมและการเรียนรู้ขององค์กรในบริบทที่มีความซับซ้อน แนวคิดนี้ชี้ว่าการประเมินที่มีคุณค่าต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเรียนรู้ให้กับสถานศึกษา ไม่ใช่เพียงการตัดสินว่าผ่านหรือไม่ผ่าน เมื่อนำมาประยุกต์กับการประกันคุณภาพภายนอก Developmental Evaluation แสดงให้เห็นว่าผลการประเมินภายนอกควรถูกนำไปใช้เพื่อกระตุ้นให้ครูสะท้อนคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของตน ให้ผู้บริหารวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของระบบการบริหารจัดการ และให้สถานศึกษาพัฒนาวัฒนธรรมการประเมินเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการประกันคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่าการประกันคุณภาพภายนอกเป็นกระบวนการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน ซึ่งผลการประเมินมีบทบาทในการสะท้อนจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนาและศักยภาพของสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2550)

ผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพภายนอกจึงครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาองค์กร การเรียนรู้เชิงระบบ และการกำหนดทิศทางเชิงนโยบาย มากกว่าการตัดสินผ่านหรือไม่ผ่านการประเมิน การประเมินที่มีความเป็นธรรมและน่าเชื่อถือจะช่วยให้ผลการประเมินถูกนำไปใช้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างแท้จริง (Perryman, J., 2009)

นอกจากนี้ การเผยแพร่ผลการประเมินต่อสาธารณชนยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษา หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายนอกที่มุ่งผลลัพธ์ ได้แก่ การประเมินเพื่อการพัฒนา ความเป็นธรรมและตรวจสอบได้ ความสมดุลระหว่างนโยบายกับบริบท และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2550)

3. การสังเคราะห์องค์ประกอบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก

จากการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกได้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินงาน กับผลลัพธ์เชิงคุณภาพที่เกิดขึ้นจริง ในระดับผู้เรียน ครู และสถานศึกษา สิ่งที่สำคัญในการสังเคราะห์นี้คือ การชี้ให้เห็นว่าแนวคิด Accountability, CSR, RBA, Public Accountability และ Developmental Evaluation มิได้ทำงานอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เชื่อมโยงเป็นระบบที่สนับสนุนกัน โดย Accountability วางกรอบภาระรับผิดชอบ CSR ขยายภาระรับผิดชอบนั้นออกไปสู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม RBA กำหนดว่าผลลัพธ์ที่รับผิดชอบต้องวัดได้จริงและนำไปสู่การปรับปรุง Public Accountability สร้างแรงกดดันเชิงสังคมให้สถานศึกษาต้องโปร่งใสและตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม และ Developmental Evaluation ทำให้กระบวนการทั้งหมดนี้นำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนด

องค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ดังนี้

3.1 นโยบายความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ครอบคลุมการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และค่านิยมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการประกันคุณภาพภายนอก ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ 1) โรงเรียนมีเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจนและวัดผลได้ 2) ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจตรงกันในเป้าหมายการพัฒนา และ 3) การตัดสินใจเชิงนโยบายอ้างอิงจากข้อมูลจริง ไม่ใช่เพียงความคาดหวังเชิงเอกสาร

3.2 การบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ เป็นกลไกที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติ เช่น การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการกำกับติดตาม ผลลัพธ์ที่ชัดเจน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพของระบบงานในโรงเรียนดีขึ้น 2) การบริหารจัดการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และ 3) การดำเนินงานทุกฝ่ายมุ่งไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

3.3 ระบบติดตามและประเมินผลลัพธ์ ครอบคลุมการใช้เครื่องมือและตัวชี้วัดที่สะท้อนผลการดำเนินงานจริง พร้อมทั้งการนำข้อมูลมาใช้เพื่อปรับปรุงพัฒนา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ 1) โรงเรียนสามารถระบุจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาได้อย่างชัดเจน 2) ครูปรับปรุงการจัดการเรียนรู้จากผลสะท้อนของการประเมิน และ 3) ผลการประเมินภายนอกถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่เพียงเพื่อการรายงาน

3.4 ผลของการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ เป็นองค์ประกอบที่สะท้อน ผลลัพธ์ปลายทางของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ ซึ่งปรากฏใน 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) คุณภาพผู้เรียน 2) คุณภาพการบริหารจัดการ และ 3) คุณภาพการจัดการเรียนรู้

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง เงื่อนไขและกลไกที่เอื้อต่อการนำผลการประเมินภายนอกไปใช้เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง มากกว่าการปฏิบัติตามเกณฑ์หรือการรายงานผลเพียงอย่างเดียว โดยมุ่งสู่การเป็น Accountability for Improvement ที่เน้นความโปร่งใส การเรียนรู้ร่วมกัน และความยั่งยืนของผลลัพธ์ในระดับสถานศึกษาและระบบการศึกษา

Loeb, S. & Byun, E. ผู้เขียนบทความเรื่อง Testing, accountability, and school improvement ระบุว่า ความสำเร็จของระบบความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่มีคุณภาพและโปร่งใส การสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ครูและผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการใช้ผลการประเมินเป็นแรงจูงใจเพื่อการพัฒนา มากกว่าการควบคุมหรือการลงโทษ (Loeb, S. & Byun, E., 2019)

นอกจากนี้ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ยังสะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การดำเนินงานตามกฎหมายและมาตรฐาน การยึดมั่นในจริยธรรม และการคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้เรียนและสังคม ซึ่งในบริบทการประกันคุณภาพภายนอกหมายความว่าปัจจัยเหล่านี้ทำหน้าที่เสริมสร้างความน่าเชื่อถือและคุณค่าของกระบวนการประเมิน ทำให้ผลการประเมินได้รับการยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง มิใช่เพียงการปฏิบัติตามพิธีกรรมประเมิน (Carroll, A. B., 1991)

ในบริบทการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบกลไกการเสริมสร้างวินัยในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างความรับผิดชอบในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีเจตจำนงของผู้บริหารและครู ระบบติดตามประเมินผลที่สม่ำเสมอ และกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนโดยไม่เพิ่มภาระเกินความจำเป็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนสามารถสรุปปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในการประกันคุณภาพภายนอกได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและความตระหนักรู้ร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการใช้ผลการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นเครื่องมือพัฒนา ไม่ใช่เพียงการตอบสนองต่อข้อกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Developmental Evaluation ที่เน้นว่าผู้นำต้องมองการประเมินเป็นกระบวนการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ครูและบุคลากรต้องตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

โดยมองว่าการประกันคุณภาพเป็นโอกาสในการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพงานร่วมกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยนี้ คือ สถานศึกษาสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยผลลัพธ์และการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2. การสนับสนุนทางวิชาชีพและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การนำผลการประเมินภายนอกไปใช้ให้เกิดผลลัพธ์ที่แท้จริง จำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพของครูและผู้บริหาร ทั้งในด้านการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อเชื่อมโยงผลการประเมินกับการปรับปรุงการปฏิบัติงานจริง ปัจจัยนี้เชื่อมโยงกับแนวคิด RBA โดยตรง เนื่องจาก RBA เน้นว่าการจะบรรลุผลลัพธ์ที่ดีขึ้นได้ บุคลากรต้องมีสมรรถนะในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปสู่การพัฒนา ผลที่เกิดขึ้น คือ ครูมีความสามารถในการปรับการจัดการเรียนรู้จากผลการประเมิน และผู้บริหารสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความชัดเจนของโครงสร้างการบริหารและความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากรในแต่ละระดับอย่างชัดเจน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายและมาตรฐานการประกันคุณภาพภายนอก จะช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของภาระงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ปัจจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด Public Accountability ที่กำหนดให้ทุกระดับขององค์กรต้องสามารถชี้แจงต่อสาธารณะได้ว่าตนรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ใดและบรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างไร

4. การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเพียงพอ คุ้มค่า และสอดคล้องกับเป้าหมายคุณภาพ การประกันคุณภาพภายนอกจะนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และสื่ออุปกรณ์ โดยยึดหลักความคุ้มค่า ความโปร่งใส และการมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ ปัจจัยนี้สอดคล้องกับกรอบ CSR ที่เน้นว่าองค์กรต้องบริหารทรัพยากรอย่างรับผิดชอบและโปร่งใส ซึ่งจะส่งผลให้การใช้ทรัพยากรสะท้อนออกมาเป็นผลลัพธ์ที่ดีขึ้นของผู้เรียน ครู และสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

การศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดในบทความนี้ชี้ให้เห็นข้อเสนอเชิงวิชาการที่สำคัญ คือ การประกันคุณภาพภายนอกต้องเปลี่ยนบทบาทจากการตรวจสอบเพื่อรับรอง ไปสู่การใช้การประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ การเปลี่ยนแปลงนี้มิใช่เพียงการปรับเปลี่ยนเชิงกระบวนการ หากแต่เป็นการเปลี่ยนกรอบคิดพื้นฐาน (Paradigm Shift) ที่อาศัยการบูรณาการแนวคิดสำคัญห้ากลุ่มเข้าด้วยกัน ได้แก่ Accountability ที่วางพันธะให้สถานศึกษาพิสูจน์คุณค่าการดำเนินงานผ่านผลลัพธ์จริง CSR ที่ขยายภาระรับผิดชอบให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มในสังคม RBA ที่เชื่อมภาระรับผิดชอบนั้นเข้ากับตัวชี้วัดที่วัดได้และนำไปสู่การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง Public Accountability ที่สร้างแรงกดดันเชิงสังคมให้สถานศึกษาดำเนินงานอย่างโปร่งใสและตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ และDevelopmental Evaluation ที่ทำให้กระบวนการประเมินกลายเป็นโอกาสเรียนรู้และพัฒนาอย่างแท้จริง ผลของการบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ปรากฏเป็นรูปธรรมในสามระดับที่เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ในระดับผู้เรียน คือ คุณภาพและผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นตามมาตรฐาน ในระดับครู คือ สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจาก

การสะท้อนคิดบนฐานข้อมูลจริง และในระดับสถานศึกษา คือ ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และขับเคลื่อนด้วยผลลัพธ์มากกว่าการปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จึงมิใช่ภาระที่สถานศึกษาต้องแบกรับ หากแต่เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2542). คู่มือการสร้างเสริมค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และวินัยระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชโลธร โสมหิรัญ. (2563). การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พฤทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. (2554). Accountability: ความตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบขึ้นต่อการถูก “คิดบัญชี” ได้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2550). แนวทางการประกันคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

_____. (2567). การประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567-2571). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). การวิจัยและพัฒนารูปแบบกลไกการเสริมสร้างวินัยในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2562). รูปแบบและกลไกการพัฒนาครูในลักษณะเครือข่ายเชิงพื้นที่ 5 พื้นที่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อัณศยา จิตใจ. (2568). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหารของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงราย. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 7(1), 237-244.

Bowen, H. R. (1953). Social responsibilities of the businessman. New York: Harper & Brothers.

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. Business Horizons, 34(4), 39-48.

Dahlsrud, A. (2008). How corporate social responsibility is defined: An analysis of 37 definitions. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 15(1), 1-13.

Erdag, C. (2017). Accountability policies at schools: A study of path analysis. Educational Sciences: Theory & Practice, 17(4), 1405-1432.

Freeman, R. E. & Reed, D. L. (1983). Stockholders and stakeholders: A new perspective on corporate governance. California Management Review, 25(3), 88-106.

Friedman, M. (2005). Results-based accountability guide. Retrieved April 2, 2024, from http://www.raguide.org

Good, C. V. (1973). Dictionary of education. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

International Organization for Standardization. (2010). ISO 26000: Guidance on social responsibility. Geneva: ISO.

Joyce, B. & Weil, M. (2000). Models of teaching. (6th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.

Loeb, S. & Byun, E. (2019). Testing, accountability, and school improvement. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 683(1), 94-109.

Maulid, M. J. (2017). Accountability in education management: The efficient use of fiscal resources in Tanzania. In Doctoral dissertation. University of York.

Miller, W. R. & Rollnick, S. (2012). Motivational interviewing: Helping people change. (3rd ed.). New York: Guilford Press.

OECD. (2010). Accountability and transparency: Principles for good governance in the public sector. Paris: OECD Publishing.

_____. (2019). Education policy outlook 2019: School evaluation and quality assurance mechanisms. Paris: OECD Publishing.

Patton, M. Q. (2011). Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use. New York: Guilford Press.

Perryman, J. (2009). Inspection and performativity. Journal of Education Policy, 24(5), 611-631.

บทความวิจัย

การอบรมทักษะดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี*

DIGITAL SKILLS TRAINING TO ENHANCE EMPLOYEES' WORK PERFORMANCE IN INDUSTRIAL ORGANIZATIONS IN PATHUM THANI PROVINCE

พินิจ แกล้วเกษตรกรณ์
Phinit Keawkasetkon
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Pathum Thani, Thailand
Corresponding author E-mail: phinit.ke@northbkk.ac.th
Tel: 083-777-8118

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน 2) ศึกษาปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงาน 3) เปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน และ 4) วิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากตัวแทนสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำนวน 360 แห่ง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = .728) โดยด้านคุณภาพงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = .781) โดยด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) พนักงานที่มีอายุงานและตำแหน่งงานแตกต่างกันมีประสิทธิภาพการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลทั้ง 8 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพการทำงานได้ถึงร้อยละ 38 (Adjusted R^2 = .382) โดยที่ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลในด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ เนื้อหาที่สอดคล้องกับงาน การสนับสนุนจากผู้บริหาร การสนับสนุนจากองค์กร ทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม และรูปแบบการอบรม มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากองค์กร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว

คำสำคัญ: การอบรมทักษะดิจิทัล, ประสิทธิภาพการทำงาน, อุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

* Received 29 April 2026; Revised 15 May 2026; Accepted 25 May 2026

Abstract

This research aimed to: 1) Examine employees' work performance; 2) Investigate factors related to employees' digital skills training; 3) Compare employees' work performance; and 4) Analyze the influence of digital skills training on work performance. This study employed a survey research design using quantitative data. Data were collected through questionnaires administered to representatives of 360 industrial establishments in Pathum Thani Province. The sample size was determined using Yamane's formula, and simple random sampling was applied. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, one-way analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) Employees' work performance, both overall and in each dimension, was at a high level ($\bar{x}$ = 4.07, S.D. = .728), with work quality having the highest mean score; 2) Digital skills training factors, both overall and in each dimension, were also at a high level ($\bar{x}$ = 4.01, S.D. = .781), with learning motivation receiving the highest mean score; 3) Employees with different lengths of work experience and job positions demonstrated statistically significant differences in work performance at the .05 level; and 4) The eight digital skills training factors jointly explained 38 percent of the variance in employees' work performance (Adjusted R^2=.382), in particular, learning motivation, job-related training content, managerial support, organizational support, pre-training digital skills, and training formats significantly influenced employees' work performance. The results indicate that digital skills development should be implemented systematically, with emphasis on training content, learning processes, and organizational support in order to enhance employees' work performance and strengthen organizational competitiveness in the long term.

Keywords: Digital Skills Training, Employee Performance, Industrial Sector in Pathum Thani Province

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ส่งผลให้องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) อย่างไรก็ตามแม้องค์กรภาคอุตสาหกรรมจะeมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น แต่พนักงานจำนวนไม่น้อยยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะดิจิทัลที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะทักษะด้านการใช้เครื่องมือดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน และการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีมาใช้ยังไม่สามารถเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ อีกทั้งยังอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาด ความล่าช้า และข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันขององค์กร ดังนั้น การนำเทคโนโลยีดิจิทัล

มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจึงจำเป็นต้องอาศัย “ทักษะดิจิทัล (Digital Skills)” ของพนักงานเป็นสำคัญ ซึ่งทักษะดังกล่าวครอบคลุมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) การอบรมทักษะดิจิทัลจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน โดยประสิทธิผลของการอบรมขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ ความถี่ในการอบรม เนื้อหาที่สอดคล้องกับลักษณะงาน รูปแบบการอบรม การสนับสนุนจากองค์กร และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้และการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564)

นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงาน เช่น ทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม แรงจูงใจในการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากผู้บริหาร ยังมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการอบรม โดยแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2563) ขณะที่การสนับสนุนจากผู้บริหารช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในองค์กร ผลลัพธ์ของการอบรมทักษะดิจิทัลสามารถสะท้อนผ่าน “ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน” ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความสำเร็จขององค์กร ผลลัพธ์ของการอบรมทักษะดิจิทัลสามารถสะท้อนผ่านประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความสำเร็จขององค์กร โดยสามารถพิจารณาได้จากคุณภาพงาน ปริมาณงาน ความรวดเร็วในการทำงาน และความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาและลูกค้า สอดคล้องกับแนวคิดการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร (สมยศ นาวีการ, 2562) โดยเฉพาะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและการแข่งขันทางธุรกิจในระดับสูง องค์กรจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น อายุงาน ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานแตกต่างกัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบตามปัจจัยดังกล่าวจึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจความแตกต่างและนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสม

องค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีถือเป็นหนึ่งในพื้นที่เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการจำนวนมาก ครอบคลุมทั้งอุตสาหกรรมการผลิต อิเล็กทรอนิกส์ อาหาร เครื่องจักร และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและการจ้างงานของประเทศ ภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว องค์กรภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีจึงจำเป็นต้องเร่งปรับตัวสู่การดำเนินงานในรูปแบบดิจิทัล โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม หลายองค์กรยังประสบปัญหาด้านทักษะดิจิทัลของพนักงาน ความพร้อมของระบบสนับสนุน และรูปแบบการอบรมที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะงาน ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ยังไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนาทักษะดิจิทัลของพนักงานจึงเป็นประเด็นสำคัญที่องค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีควรให้ความสำคัญ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจดิจิทัลและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะดิจิทัลหรือการฝึกอบรมกับประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวม หรือศึกษาเฉพาะบางปัจจัยเท่านั้น ขณะที่ยังขาดการศึกษาที่วิเคราะห์องค์ประกอบของการอบรมทักษะดิจิทัลในหลายมิติพร้อมกัน และตรวจสอบอิทธิพลของแต่ละปัจจัยต่อประสิทธิภาพการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรภาคอุตสาหกรรมระดับพื้นที่ เช่น จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติ ยังพบว่า พนักงานจำนวนหนึ่งมีทักษะดิจิทัลไม่เพียงพอต่อการทำงานในยุคดิจิทัล ทั้งด้านการใช้เครื่องมือดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การทำงานยังไม่สามารถเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ อีกทั้งองค์กรบางแห่งยังประสบปัญหาด้านรูปแบบการอบรม เนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะงาน และข้อจำกัดด้านการสนับสนุนจากองค์กรและผู้บริหาร จึงทำให้ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่จำกัดเกี่ยวกับบทบาทของการอบรมทักษะดิจิทัลต่อการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในภาคอุตสาหกรรม ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการทำงาน ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัล ความแตกต่างตามคุณลักษณะส่วนบุคคล และอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การออกแบบการอบรมที่เหมาะสม และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรภาคอุตสาหกรรมในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล
4. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานธุรกิจอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนสถานประกอบการในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เพื่อศึกษาปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานประกอบการในอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีในปี 2568 จำนวน 3,611 แห่ง ตามประกาศของสำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำนวน 360 แห่ง ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane, T. ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้วิธี

การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยผู้วิจัยใช้รายชื่อสถานประกอบการจากฐานข้อมูลของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีเป็นกรอบประชากร (Sampling Frame) จากนั้นกำหนดหมายเลขให้แก่สถานประกอบการทั้งหมด และทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับสลากโดยไม่ใส่คืน เพื่อให้ทุกสถานประกอบการมีโอกาสได้รับการคัดเลือกอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน (มกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form ในการเก็บข้อมูลจากตัวแทนสถานประกอบการที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Yamane, T., 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามการอบรมทักษะดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุงาน ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน เป็นคำตอบแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กร ในด้านความถี่ในการอบรม เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน รูปแบบการอบรม การสนับสนุนจากองค์กร โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม แรงจูงใจในการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากผู้บริหาร เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กร ในด้านคุณภาพงาน ปริมาณงาน ความรวดเร็วในการทำงาน และความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและสร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาทักษะบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยและสถิติทางสังคมศาสตร์ ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า IOC ของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.94 แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยอยู่ในระดับสูง และตรวจคุณภาพของเครื่องมือด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา(Alpha-Coefficient) วิธีการของ Cronbach, L. J. ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 (Cronbach, L. J., 1970)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมในการวิจัย เพื่อไม่ให้สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ รวมถึงใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น ดังนั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีโดยจะติดต่อกับผู้บริหารเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยใช้รูปแบบการตอบกลับแบบสอบถามทาง Google Form ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือน ได้ 360 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และมีการกำหนดความหมายของค่าเฉลี่ยตามหลักการหาค่าพิสัย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้แก่ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับมาก 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับน้อย และ 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล โดยแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัล โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อและรายด้าน แล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. วิเคราะห์ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อและรายด้าน แล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีจำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

5. วิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานธุรกิจอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาค อุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีโดยรวมและรายด้าน

ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านคุณภาพงาน	4.21	0.732	มาก
2. ด้านปริมาณงาน	3.98	0.811	มาก
3. ด้านความรวดเร็วในการทำงาน	4.12	0.756	มาก
4. ด้านความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า	3.95	0.832	มาก
รวม	**4.07**	**0.728**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณภาพงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.21) รองลงมา คือ ด้านความรวดเร็วในการทำงาน ($\bar{x}$ = 4.12) ด้านปริมาณงาน ($\bar{x}$ = 3.98) และด้านความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า ($\bar{x}$ = 3.95) ตามลำดับ

2. การอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี โดยรวมและรายด้าน

การอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความถี่ในการอบรม	3.73	0.882	มาก
2. ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน	4.09	0.755	มาก
3. ด้านรูปแบบการอบรม	3.98	0.801	มาก
4. ด้านการสนับสนุนจากองค์กร	4.05	0.784	มาก
5. ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล	3.85	0.858	มาก
6. ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม	3.91	0.827	มาก
7. ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้	4.26	0.719	มาก
8. ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร	4.11	0.774	มาก
รวม	**4.01**	**0.781**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า การอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.01) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.26) รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ($\bar{x}$ = 4.11) ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน ($\bar{x}$ = 4.09) ด้านการสนับสนุนจากองค์กร ($\bar{x}$ = 4.05) ด้านรูปแบบการอบรม ($\bar{x}$ = 3.98) ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม ($\bar{x}$ = 3.91) ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.85) และด้านความถี่ในการอบรม ($\bar{x}$ = 3.73) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล

คุณลักษณะส่วนบุคคล	สรุปผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน									
	โดยรวม		คุณภาพงาน		ปริมาณงาน		ความรวดเร็ว		ความพึงพอใจ	
	F	P-value	F	P-value	F	P-value	F	P-value	F	P-value
อายุงาน (ANOVA)	3.106*	0.028	2.954*	0.034	2.102	0.098	3.210*	0.026	2.876*	0.041
ระดับการศึกษา (ANOVA)	1.253	0.212	1.145	0.287	1.008	0.368	1.332	0.265	1.221	0.295
ตำแหน่งงาน (ANOVA)	3.406*	0.014	3.210*	0.021	2.885*	0.039	3.554*	0.011	3.102*	0.024

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พนักงานที่อายุงานต่างกันมีประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างในด้านคุณภาพงาน ความรวดเร็วในการทำงานและความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ พนักงานที่ระดับการศึกษาต่างกันมีประสิทธิภาพการทำงานทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน รวมทั้งพนักงานที่ตำแหน่งงานต่างกันมีประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การวิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีนี

การอบรมทักษะดิจิทัล	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta (β)		
Constant	0.812	0.235		3.776**	0.000
1. ด้านความถี่ในการอบรม	0.065	0.061	0.082	1.585	0.114
2. ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน	0.182	0.072	0.201	3.502**	0.001
3. ด้านรูปแบบการอบรม	0.097	0.065	0.112	2.156*	0.032
4. ด้านการสนับสนุนจากองค์กร	0.138	0.069	0.156	2.816**	0.005
5. ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล	0.074	0.063	0.089	1.721	0.087
6. ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม	0.121	0.067	0.143	2.574*	0.011
7. ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้	0.205	0.070	0.238	4.100**	0.000
8. ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร	0.176	0.063	0.192	3.321**	0.001
R^2 =.396, Adjusted R^2 =.382, F = 23.173**, SEE = .223 Sig = .000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์การอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานทั้ง 8 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ได้ถึงร้อยละ 38 (Adjusted R^2 =.382) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลที่มีอิทธิผลส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ .05 เรียงตามลำดับมากไปน้อย ได้แก่ ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ (β = .238) ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน (β = .201) ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร (β = .192) ด้านการสนับสนุนจากองค์กร (β = .156) ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม (β = .143) และด้านรูปแบบการอบรม (β = .112) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณภาพงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความรวดเร็วในการทำงาน ด้านปริมาณงาน และด้านความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันองค์กรในภาคอุตสาหกรรมมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการดำเนินงานอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ลดข้อผิดพลาด และมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ด้านคุณภาพงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยเพิ่มความรวดเร็วในการทำงาน เช่น การใช้ระบบอัตโนมัติ โปรแกรมสำเร็จรูป และระบบสารสนเทศในการจัดการข้อมูล ทำให้พนักงานสามารถดำเนินงานได้รวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปริมาณงานจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังอยู่ในลำดับรองลงมา อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านภาระงาน เวลา และทรัพยากรขององค์กร ขณะที่ด้านความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องจากความคาดหวังของผู้บริหารและลูกค้าที่สูงขึ้นในยุคดิจิทัล ซึ่งต้องการทั้งความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพในเวลาเดียวกัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสรา สมบูรณ์ และคณะ ที่พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการช่วยเพิ่มความถูกต้อง ความรวดเร็ว และประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร (อริสรา สมบูรณ์ และคณะ, 2569) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธรักษา เม่นน้อย และสุมาลี รามนัฏ ที่พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและการจัดการมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพและความรวดเร็วในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม (พุทธรักษา เม่นน้อย และสุมาลี รามนัฏ, 2567) และยังสอดคล้องกับ Van, L. et al. ที่พบว่า ทักษะดิจิทัลและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพนักงานมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรยุคดิจิทัล โดยเฉพาะด้านคุณภาพงาน ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรที่สามารถพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว (Van, L. et al., 2017)

2. จากผลการศึกษาปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน ด้านการสนับสนุนจากองค์กร ด้านรูปแบบการอบรม ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และด้านความถี่ในการอบรม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมมีความตระหนักและความพร้อมในการพัฒนาทักษะดิจิทัลในระดับที่ดี ซึ่งอาจเป็นผลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการแข่งขันในยุคดิจิทัลที่ส่งผลให้องค์กรและบุคลากรต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าพนักงานมีความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกันการสนับสนุนจากผู้บริหารซึ่งอยู่ในระดับสูงสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของผู้นำองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ทั้งในด้านนโยบาย

ทรัพยากร และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้การอบรมทักษะดิจิทัลสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เนื้อหาการอบรมที่มีความสอดคล้องกับลักษณะงาน รวมถึงการสนับสนุนจากองค์กร เช่น การจัดสรรงบประมาณ เวลา และเครื่องมือที่เหมาะสม ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พนักงานสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง อย่างไรก็ตามด้านความถี่ในการอบรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ เวลา และภาระงานของพนักงาน ทำให้องค์กรไม่สามารถจัดการอบรมได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับรองลงมา ซึ่งอาจสะท้อนถึงความไม่พร้อมของระบบเทคโนโลยีในบางองค์กร โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชชิชญา เกิดช่วย ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร โดยเฉพาะทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน (นิชชิชญา เกิดช่วย, 2567) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และสุมาลี รามนัฏ ที่พบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารและองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และแรงจูงใจในการเรียนรู้และการสนับสนุนจากองค์กรเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาทักษะดิจิทัลเกิดผลลัพธ์เชิงปฏิบัติได้จริง (ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และสุมาลี รามนัฏ, 2568) และยังสอดคล้องกับ OECD ที่พบว่า การพัฒนาทักษะดิจิทัลของแรงงานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (OECD, 2021)

3. จากผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่พบว่า อายุงานและตำแหน่งงานมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ขณะที่ระดับการศึกษาไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ประการแรก พนักงานที่มีอายุงานต่างกันมีประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณารายด้านพบความแตกต่างในด้านคุณภาพงาน ความรวดเร็วในการทำงาน และความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา/ลูกค้า ยกเว้นด้านปริมาณงานที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานที่มีอายุงานมากกว่าจะมีประสบการณ์ ความชำนาญ และความเข้าใจในกระบวนการทำงาน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรได้ดีกว่า จึงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บังคับบัญชาและลูกค้าได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม ปริมาณงานอาจไม่แตกต่างกัน เนื่องจากองค์กรมีการกำหนดภาระงานหรือเป้าหมายการทำงานในลักษณะมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันในแต่ละตำแหน่ง

ประการที่สอง ระดับการศึกษาไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากลักษณะงานในองค์กรอุตสาหกรรมให้ความสำคัญกับทักษะการปฏิบัติงานจริง (Practical Skills) และประสบการณ์มากกว่าความรู้เชิงทฤษฎี อีกทั้งทักษะดิจิทัลสามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกอบรมและการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกันสามารถปฏิบัติงานได้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ประการที่สาม ตำแหน่งงานมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะงาน ความรับผิดชอบ และระดับการตัดสินใจของแต่ละตำแหน่งมีความแตกต่างกัน โดยพนักงานในระดับหัวหน้างานหรือผู้บริหารมักมีบทบาทในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจ

ซึ่งต้องอาศัยทักษะดิจิทัลและความสามารถในการบริหารจัดการที่สูงกว่า ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมและทุกมิติมีความแตกต่างจากพนักงานระดับปฏิบัติการ

ทั้งนี้ในประเด็นอายุงานผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธรักษา เม่นน้อย และ สุมาลี รามนัฏ ที่พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ เนื่องจากช่วยเพิ่มความชำนาญและความเข้าใจในงาน (พุทธรักษา เม่นน้อย และสุมาลี รามนัฏ, 2567) ในประเด็นระดับการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภริดา อินทร์ใย และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา ที่พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานขึ้นอยู่กับทักษะและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากกว่าระดับการศึกษาเพียงอย่างเดียว และประเด็นตำแหน่งงาน (ภริดา อินทร์ใย และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา, 2569) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และสุมาลี รามนัฏ ที่พบว่า บทบาทหน้าที่และระดับความรับผิดชอบในองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างองค์กรและบทบาทงานเป็นตัวกำหนดศักยภาพในการทำงานของบุคลากร (ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และสุมาลี รามนัฏ, 2568) และนอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Van, L. et al. ที่พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะดิจิทัลและประสิทธิภาพการทำงาน โดยพนักงานที่มีประสบการณ์และตำแหน่งงานสูงกว่ามักมีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ขณะที่ระดับการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายความแตกต่างด้านประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีมากกว่าวุฒิการศึกษาเพียงอย่างเดียว (Van, L. et al., 2017)

4. จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการอบรมทักษะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานธุรกิจอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า ปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานทั้ง 8 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีได้ร้อยละ 38 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการอบรมทักษะดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรม ในยุคดิจิทัล เมื่อพิจารณารายตัวแปรพบว่า ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงาน ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการสนับสนุนจากองค์กร ด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรม และด้านรูปแบบการอบรมตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นปัจจัยภายในที่กระตุ้นให้พนักงานเกิดความตั้งใจและความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้สามารถเรียนรู้และนำทักษะดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันเนื้อหาการอบรมที่มีความสอดคล้องกับลักษณะงานช่วยให้พนักงานสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยตรง ส่วนการสนับสนุนจากผู้บริหารและองค์กร เช่น การกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การอบรมเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พนักงานสามารถเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้รวดเร็วขึ้น และรูปแบบการอบรมที่เหมาะสม เช่น การอบรมแบบผสมผสาน (Blended Learning) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยบางด้าน เช่น ความถี่ในการอบรม และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล อาจไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการอบรม

ที่มีคุณภาพและความเหมาะสมของเนื้อหามีความสำคัญมากกว่าปริมาณครั้งของการอบรม และการมีโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอหากขาดการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนิชชิชญา เกิดช่วย ที่พบว่า การพัฒนาทักษะที่ตรงกับงานช่วยเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร (นิชชิชญา เกิดช่วย, 2567) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภริดา อินทร์ใย และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา ที่พบว่าปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสนับสนุนจากองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ (ภริดา อินทร์ใย และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา, 2569) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสรา สมบูรณ์ และคณะ ที่พบว่า เทคโนโลยีจะเพิ่มประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาทักษะและการใช้งานอย่างเหมาะสม (อริสรา สมบูรณ์ และคณะ, 2569) และยังสอดคล้องกับ OECD ที่พบว่า การพัฒนาทักษะดิจิทัลของแรงงานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าองค์กรทั่วไป (OECD, 2021)

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนทัศน์ใหม่ของประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรอุตสาหกรรมยุคดิจิทัลสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดเดิมมักให้ความสำคัญกับ “เทคโนโลยี” และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยเชื่อว่าการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้จะสามารถยกระดับผลการดำเนินงานขององค์กรได้โดยตรง แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันระหว่าง “ปัจจัยด้านมนุษย์ เทคโนโลยี และการจัดการเรียนรู้ภายในองค์กร” โดยมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้พนักงานสามารถพัฒนาทักษะและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ ขณะที่เนื้อหาการอบรมที่สอดคล้องกับลักษณะงานทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง และการสนับสนุนจากผู้บริหารช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า ประสบการณ์และตำแหน่งงานมีบทบาทต่อประสิทธิภาพการทำงานมากกว่าระดับการศึกษา แสดงถึงการเปลี่ยนผ่านจากระบบที่เน้น “วุฒิการศึกษา” ไปสู่ระบบที่ให้ความสำคัญกับ “ทักษะ ความสามารถ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง” เป็นสำคัญในยุคดิจิทัล



ภาพที่ 1 ยกระดับประสิทธิภาพพนักงานในอุตสาหกรรมยุคดิจิทัล

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปได้ว่าพนักงานในองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีมีประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณภาพงานและด้านความรวดเร็วในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าพนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ว่าการอบรมทักษะดิจิทัลของพนักงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้มีความสำคัญสูงสุด รองลงมา คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารและเนื้อหาการอบรมที่สอดคล้องกับลักษณะงาน จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ว่าอายุงานและตำแหน่งงานที่แตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน และจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สรุปได้ว่าปัจจัยการอบรมทักษะดิจิทัลสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานได้ร้อยละ 38 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ได้แก่ แรงจูงใจในการเรียนรู้ เนื้อหาการอบรมที่ตรงกับงาน และการสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลควรดำเนินควบคู่กับการสนับสนุนจากองค์กรเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานอย่างยั่งยืน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) องค์กรควรให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของพนักงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการออกแบบหลักสูตรและรูปแบบการอบรมที่สอดคล้องกับลักษณะงานจริง เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) รวมถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อนการอบรมขั้นสูง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานอย่างเป็นรูปธรรม และ 2) ผู้บริหารและองค์กรควรสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคลากรในแต่ละกลุ่ม และให้ความสำคัญกับคุณภาพและ ความเหมาะสมของเนื้อหาการอบรมมากกว่าปริมาณการอบรมเพียงอย่างเดียว ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

1) ควรศึกษาปัจจัยอื่นเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัล วัฒนธรรมองค์กร และความพร้อมด้านเทคโนโลยี ที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน และ 2) ควรขยายพื้นที่ศึกษา ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน และติดตามผลในระยะยาว รวมถึงเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมและประยุกต์ใช้โมเดลการวิเคราะห์ขั้นสูง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2568). ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม. ปทุมธานี: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี กระทรวงอุตสาหกรรม.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และสุมาลี รามนัฏ. (2568). อิทธิพลการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 9(4), 2405-2427.

นิชชิชญา เกิดช่วย. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของนักทรัพยากรมนุษย์หลังโควิด-19 ตามความต้องการของตลาดแรงงานภาคอุตสาหกรรม ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 8(1), 189-205.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พุทธรักษา เม่นน้อย และสุมาลี รามนัฏ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยสวิชบอร์ด แอนด์ เมตัลเวอร์ค จำกัด. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11(2), 231-246.

ภริดา อินทร์ใย และชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา. (2569). ปัจจัยการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ยูไนเต็ด เทคโนโลยี ดีเวลลอปเมนต์ จำกัด และบริษัท ในเครือ. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 9(4), 70-79.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2563). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

สมยศ นาวีการ. (2562). การบริหารและพฤติกรรมองค์การ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). รายงานการพัฒนาดิจิทัลของประเทศไทย ประจำปี 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). รายงานสถานการณ์กำลังคนดิจิทัลของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล.

อริสรา สมบูรณ์ และคณะ. (2569). การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพของเทศบาลตำบลไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย, 7(1), 103-115.

Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

OECD. (2021). OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life. Retrieved December 11, 2025, from https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2021_0ae365b4-en.html

Van, L. et al. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills. Retrieved December 18, 2025, from https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563217301590?via%3Dihub

Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกนักจัดการข้อมูลชุมชนเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์*

MOBILIZING POVERTY ALLEVIATION THROUGH A COMMUNITY-BASED DATA MANAGEMENT MECHANISM: A CASE STUDY OF PHANOM DONG RAK DISTRICT, SURIN PROVINCE

ลดาวัลย์ ปัญตะยัง[1*], นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย[2], อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์[2]

Ladawan Puntayoung[1*], Napapan Pattachatchai[2], Ubonwan Suwannapusit[2]

[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์ ประเทศไทย

[1]Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Surin, Thailand

[2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์ ประเทศไทย

[2]Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, Surin, Thailand

[*]Corresponding author E-mail: ladawan.young@gmail.com

[*]Tel: 089-224-2869

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในพื้นที่ให้เป็นนักจัดการข้อมูลชุมชนที่มีบทบาทในการค้นหา สอบทานข้อมูล และสำรวจทุนของครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ และ 2) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาความยากจนตามบริบทของพื้นที่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีเครื่องมือวิจัย 1) หลักสูตรฝึกอบรมนักจัดการข้อมูลชุมชน 2) แบบสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน และ 3) แนวทางการจัดเวทีเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การเตรียมความพร้อม 3) การจัดเวทีการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม 4) การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาความยากจน และ 5) การปรับปรุงระบบการช่วยเหลือและสวัสดิการในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างจากการคัดเลือกอาสาสมัครในอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ แบบเจาะจง จำนวน 107 คน ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 40 - 49 ปี สามารถยกระดับเป็น “นักจัดการข้อมูลชุมชน” โดยสำรวจข้อมูลครัวเรือนยากจนได้ 2,331 ครัวเรือน 55 หมู่บ้าน พบความคลาดเคลื่อนของข้อมูลภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ ครัวเรือนตกหล่น จำนวน 607 ครัวเรือน (ร้อยละ 35.21) และครัวเรือนรั่วไหล จำนวน 396 ครัวเรือน (ร้อยละ 22.97) สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของฐานข้อมูลเดิมในการจำแนกสถานะความยากจนของครัวเรือน นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมส่งเสริมให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาความยากจนในมิติทุนการดำรงชีพ 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ ทุนกายภาพ และทุนธรรมชาติ นำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลสู่กระบวนการ

[*] Received 2 May 2026; Revised 23 May 2026; Accepted 3 June 2026

ตัดสินใจให้ความช่วยเหลือในระดับพื้นที่ กลไกดังกล่าวช่วยยกระดับความแม่นยำ ความทันสมัยของข้อมูลและผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงเป้าหมาย

คำสำคัญ: การแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่, นักจัดการข้อมูลชุมชน, ทุนการดำรงชีพ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, อำเภอพนมดงรัก

Abstract

This research aimed to: 1) Develop the capacity of local volunteers to become community data managers responsible for identifying, verifying, and surveying the livelihood assets of poor households in Surin Province; and 2) Promote participatory community learning processes for poverty data management and contextual poverty analysis. The study employed an action research approach integrating experiential learning (Kolb, 2015) and Design Thinking. The research instruments consisted of: 1) A community data manager training curriculum, 2) A poor household survey questionnaire, and 3) Experiential learning workshop guidelines. The research process was conducted through five stages: curriculum development, capacity preparation, participatory learning workshops, the application of Design Thinking for poverty analysis and problem-solving, and the improvement of local welfare and assistance systems. The purposive sample consisted of 107 local volunteers from Phanom Dong Rak District, Surin Province. The findings revealed that most volunteers were female and aged between 40 - 49 years. The participants were successfully transformed into “community data managers” capable of surveying 2,331 poor households across 55 villages. The study also identified significant discrepancies in government poverty databases, including 607 excluded households (35.21%) and 396 inclusion-error households (22.97%), reflecting limitations in the existing centralized poverty classification system. Furthermore, the participatory learning process enabled community members to analyze poverty conditions through five dimensions of livelihood assets: human, social, financial, physical, and natural capital. This process contributed to linking community data with local decision-making and targeted welfare assistance mechanisms. The findings suggest that community-based data management mechanisms can enhance the accuracy and timeliness of poverty data and strengthen area-based poverty alleviation efforts through participatory and context-sensitive approaches.

Keywords: Area-based Poverty Alleviation, Community Data Managers, Livelihood Assets, Community Participation, Phanom Dong Rak District

บทนำ

การขจัดความยากจนถือเป็นวาระสำคัญระดับโลกภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 1 มุ่งลดความยากจนในทุกมิติและสร้างหลักประกันในการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการอย่างทั่วถึง (Sustainable Development Solution Network, 2015) ประเทศไทยได้นำแนวทางดังกล่าวมาขับเคลื่อนผ่านนโยบายการพัฒนาที่ครอบคลุมผ่านโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับกำหนดมาตรการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบปัญหาความคลาดเคลื่อนของข้อมูลสำคัญ 2 ลักษณะ ได้แก่ การตกหล่นของคนจนจริง (Exclusion Error) และการรั่วไหลของสวัสดิการไปยังผู้ที่ไม่ได้ยากจนจริง (Inclusion Error) ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 57 และ 11 ตามลำดับ (วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร, 2564) สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากฐานข้อมูลภาครัฐเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีความซับซ้อนในระดับพื้นที่ แต่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึกรายครัวเรือนที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของชุมชนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายและการช่วยเหลืออย่างแม่นยำ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

ข้อจำกัดสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมา คือ “คุณภาพของข้อมูล” และ “กลไกการจัดเก็บข้อมูล” ซึ่งมักมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงปริมาณเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานส่วนกลาง ส่งผลให้อาสาสมัครในพื้นที่จำนวนมากทำหน้าที่เพียง “ผู้จัดเก็บข้อมูล” มากกว่าการเป็น “ผู้ใช้ข้อมูล” เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของชุมชน (ทิวากร เหล่าลือชา และคณะ, 2565) โดยอาสาสมัครจำนวนมากยังขาดทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และมองว่าการสำรวจข้อมูลเป็นเพียงภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากภาครัฐ ไม่ได้เชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ของตนเอง ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้มุ่งเน้นความครบถ้วนของแบบรายงานมากกว่าการสะท้อนสภาพความเป็นจริงของครัวเรือน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนบางส่วนยังใช้ “ความรู้สึก” มากกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางช่วยเหลือ ทำให้คนจนกลุ่มเปราะบางเข้าไม่ถึงสวัสดิการอย่างเหมาะสม (พงษ์ชาญ ณ ลำปาง และคณะ, 2565)

จังหวัดสุรินทร์เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความก้าวหน้าด้านรายได้น้อยที่สุดของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) โดยเฉพาะอำเภอพนมดงรักซึ่งมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูงถึงร้อยละ 16.69 และมีลักษณะเป็นพื้นที่ชายแดนพหุวัฒนธรรม ทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการพึ่งพาทางสังคมอ่อนแอกว่าพื้นที่ชนบททั่วไป ส่งผลให้กระบวนการสอบทานข้อมูลขาดความสมบูรณ์ และอาสาสมัครในพื้นที่ขาดทักษะในการเก็บข้อมูลที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน ขณะเดียวกัน งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับนักจัดการข้อมูลชุมชนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการจัดเก็บข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลเชิงเทคนิค แต่ยังขาดการพัฒนา “กลไกปฏิบัติการเชิงพื้นที่” ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลสู่การวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจร่วมของชุมชน (พงษ์ชาญ ณ ลำปาง และคณะ, 2565)

ด้วยเหตุนี้ การยกระดับอาสาสมัครในพื้นที่ให้เป็น “นักจัดการข้อมูลชุมชน” จึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยมุ่งพัฒนาทั้งทักษะการจัดเก็บข้อมูล กระบวนการคิดเชิงออกแบบ และความเข้าอกเข้าใจต่อปัญหาความยากจน เพื่อเปลี่ยนข้อมูลจาก “ตัวเลขในระบบ” ให้เป็น “เครื่องมือสร้างความเปลี่ยนแปลง” งานวิจัยนี้จึงมุ่งนำเสนอการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสู่การเป็นกลไกปฏิบัติการที่สามารถ

วิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ 5 มิติ ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และใช้ข้อมูลเป็นฐานในการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ อันนำไปสู่การสร้างฐานข้อมูลที่มีความแม่นยำและการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนโดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในพื้นที่ให้เป็นนักจัดการข้อมูลชุมชนที่มีบทบาทในการค้นหา สอบทานข้อมูล และสำรวจทุนของครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

2. เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาความยากจนตามบริบทของพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ควบคู่กับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb, D. A., 2015) และกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการสำรวจข้อมูลครัวเรือนยากจนและทุนการดำรงชีพ 5 ด้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสรุปผลการเรียนรู้ การฝึกอบรมนักจัดการข้อมูลชุมชน และการจัดเวทีเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และการใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ อาสาสมัครในอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 107 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ ได้แก่ 1) อาศัยอยู่ในพื้นที่ 2) มีความเข้าใจบริบทชุมชน 3) มีทักษะการสื่อสาร 4) มีจิตอาสา และ 5) สามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้

เครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรมนักจัดการข้อมูลชุมชน 2) แบบสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจน และ 3) แนวทางการจัดเวทีเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยหลักสูตรและแนวทางการจัดเวทีเรียนรู้ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ ส่วนแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.87 จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงภาษาและเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชน ผ่านวงจรการวางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนคิด (Plan-Act-Observe-Reflect) จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรพัฒนานักจัดการข้อมูลชุมชน (Plan) ดำเนินการระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2564 โดยการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและช่องว่างทางทักษะจากประสบการณ์เดิมเพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านข้อมูล ทุนการดำรงชีพ 5 มิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ ทุนกายภาพและทุนธรรมชาติ และทักษะการปฏิบัติงานในชุมชน

2. การเตรียมความพร้อมนักจัดการข้อมูลชุมชน (Plan-Act) ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2564 โดยรับสมัคร คัดเลือกอาสาสมัครในพื้นที่และพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นทักษะการเก็บ ตรวจสอบ และใช้ข้อมูล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน

3. การจัดเวทีการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดการข้อมูลครัวเรือนยากจน (Act-Observe-Reflect) ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2564 - กุมภาพันธ์ 2565 ผ่านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงและเวทีสะท้อนคิดร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องตามวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

4. การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (Reflect-Plan) ดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน 2565 โดยวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดปัญหาร่วมกับชุมชนจำแนกกลุ่มเป้าหมายเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับ “อยู่ลำบาก” คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.75 หมายถึง ครัวเรือนมีทุนการดำรงชีพต่ำขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน และมีภาวะพึ่งพิงสูง ระดับ “อยู่ยาก” คะแนนเฉลี่ย 1.76 - 2.50 หมายถึง ครัวเรือนมีทุนการดำรงชีพจำกัดและมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต ระดับ “อยู่พอได้” คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.25 หมายถึง ครัวเรือนมีทุนเพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานและเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้น และระดับ “อยู่ดีไม่จน” คะแนนเฉลี่ย 3.26 - 4.00 หมายถึง ครัวเรือนมีทุนการดำรงชีพเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (พงษ์ชาญ ณ ลำปาง และคณะ, 2565) และออกแบบแนวทางช่วยเหลือด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อกำหนดการช่วยเหลือที่เหมาะสม

5. การปรับปรุงระบบการช่วยเหลือและสวัสดิการ (Act-Reflect) ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2565 โดยพัฒนากลไกความร่วมมือเชิงเครือข่าย “บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ” เพื่อบูรณาการข้อมูลสู่การจัดสวัสดิการอย่างตรงเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการถอดบันทึกจากเวทีสะท้อนคิด การสนทนากลุ่ม และบันทึกภาคสนาม จากนั้นทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล เข้ารหัสข้อมูล (Coding) และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดทุนการดำรงชีพและกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ รวมถึงตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากการเปรียบเทียบระหว่างเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และเวทีสะท้อนคิดร่วมกัน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในพื้นที่ให้เป็นนักจัดการข้อมูลชุมชนที่มีบทบาทในการค้นหา สอบทานข้อมูลและสำรวจทุนของครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ พบว่า การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสามารถยกระดับบทบาทจาก “ผู้เก็บข้อมูล” ไปสู่ “นักจัดการข้อมูลชุมชน” ที่มีความสามารถในการค้นหา สอบทาน และวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนได้อย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการพัฒนาดำเนินการผ่านหลักสูตร ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ และจัดการอบรมในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 เนื้อหาการเรียนรู้หลักตามวัตถุประสงค์ในแต่ละหน่วยของหลักสูตรนักจัดการข้อมูลชุมชน

ผลลัพธ์เชิงปริมาณ พบว่า มีอาสาสมัครที่ได้รับการพัฒนาเป็นนักจัดการข้อมูลชุมชน จำนวน 107 คน ครอบคลุม 4 ตำบล 55 หมู่บ้าน สามารถสำรวจข้อมูลครัวเรือนยากจนได้ จำนวน 2,331 ครัวเรือน จากเป้าหมาย 2,396 ครัวเรือน เฉลี่ย 23 ครัวเรือนต่อคน สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและสัดส่วนนักจัดการข้อมูลชุมชนในพื้นที่อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนนักจัดการข้อมูลชุมชน(คน)	เป้าหมาย (ครัวเรือน)	สำรวจจริง (ครัวเรือน)	ภาระงานครัวเรือนต่อคน
โคกกลาง	11	22	338	339	16
จีกแดก	12	23	351	350	16
ตาเมียง	12	23	677	677	30
บักได	20	39	1,030	965	27
รวม	**55**	**107**	**2,396**	**2,331**	**23**

ด้านคุณลักษณะของนักจัดการข้อมูลชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 86.32) อายุระหว่าง 40 - 49 ปี (ร้อยละ 38.46) และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 52.99) โดยมีบทบาททางสังคมแบบทับซ้อน (Multiple Roles) เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งสะท้อนถึงการมีทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในชุมชน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสำรวจข้อมูลภาครัฐ เช่น การสำรวจ จปฐ. (ร้อยละ 76.92) ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อการพัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูล นอกจากนี้ การเพิ่มความแม่นยำของฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยสามารถตรวจพบความคลาดเคลื่อนของข้อมูลได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ครัวเรือน

ตกหล่น (Exclusion Error) คือ ครัวเรือนที่ยากจนจริงแต่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบทำให้ไม่ได้รับความช่วยเหลือ จำนวน 607 ครัวเรือน (ร้อยละ 35.21) และ 2) ครัวเรือนรั่วไหล (Inclusion Error) คือ ครัวเรือนที่มีชื่ออยู่ในระบบว่าเป็นคนจนแต่ในความเป็นจริงไม่ได้ยากจน จำนวน 396 ครัวเรือน (ร้อยละ 22.97) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคลาดเคลื่อนของฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน

ตำบล	TPMAP*	Inclusion Error	Exclusion Error
ตาเมียง	493	85 (17.24%)	184 (37.32%)
บักได	754	144 (19.10%)	211 (27.98%)
โคกกลาง	206	74 (35.92%)	133 (64.56%)
จีกแดก	271	93 (34.32%)	79 (29.15%)
รวม	**1,724**	**396 (22.97%)**	**607 (35.21%)**

* TPMAP คือ ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform)

จากตารางที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่าการใช้กลไกข้อมูลจากคนในชุมชนช่วยยกระดับความถูกต้อง (Validity) และความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของข้อมูลได้ดีกว่าการจัดเก็บโดยหน่วยงานภายนอก การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถสร้าง “กลไกต้นน้ำของข้อมูล” ที่มีประสิทธิภาพในระดับพื้นที่ อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพฐานข้อมูลเพื่อการกำหนดนโยบายและการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างตรงเป้าหมายและยั่งยืน

2. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาความยากจนตามบริบทของพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ได้แก่ ประสบการณ์ การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิดและการทดลองปฏิบัติ โดยแบ่งเป็น 2 เวทีสำคัญ คือ 1) เวทีสะท้อนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และ 2) เวทีตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเพิ่มความแม่นยำของข้อมูล โดยเฉพาะประเด็นด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) การทำความเข้าใจปัญหา (Empathize & Define) การระดมความคิดและจำแนกกลุ่มเป้าหมาย (Ideate & Classify) และการออกแบบต้นแบบและทดสอบแนวทางการช่วยเหลือ (Prototype & Test) สามารถยกระดับศักยภาพนักจัดการข้อมูลชุมชนให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาความยากจนตามบริบทพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ ในมิติเชิงกระบวนการ พบว่า การลงพื้นที่และเวทีสะท้อนคิด (Reflection) ช่วยปรับฐานคิดของผู้ปฏิบัติจากมุมมองเชิงสงเคราะห์ไปสู่มุมมองเชิงโครงสร้าง โดยเกิดความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) ต่อครัวเรือนยากจนมากขึ้น และตระหนักถึงปัญหาการกีดกันทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ ทั้งนี้ นักจัดการข้อมูลชุมชนสะท้อนว่า

“เมื่อก่อนคิดว่าแค่ไปเก็บข้อมูลให้ครบตามแบบฟอร์มก็พอ แต่พอลงพื้นที่จริงจึงเห็นว่าหลายครัวเรือนไม่กล้าพูดเรื่องหนี้สินหรือปัญหาความเป็นอยู่ ถ้าไม่ไปพูดคุยหลายครั้งจะไม่ได้ข้อมูลจริง” (ลาวรรณ สุมามาลย์, 2565)

“เมื่อก่อนมองว่าเป็นงานที่หน่วยงานฝากให้ทำ แต่เมื่อได้เรียนรู้และเห็นปัญหาจริงในพื้นที่ ทำให้รู้ว่าถ้าข้อมูลไม่จริง คนที่ลำบากจริงก็อาจไม่ได้รับความช่วยเหลือ” (สมบูรณ์ ไชยแสน, 2565)

เสียงสะท้อนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงทัศนคติของอาสาสมัครจาก ผู้เก็บข้อมูลไปสู่นักจัดการข้อมูลชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่



ภาพที่ 2 การจัดเวทีการเรียนรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มย่อย
และการนำเสนอผลการเรียนรู้ของนักจัดการข้อมูลชุมชน

ในมิติเชิงข้อมูล พบว่า นักจัดการข้อมูลชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้ดีกว่าบุคคลภายนอก ส่งผลให้ข้อมูลมีความถูกต้องและสะท้อนสภาพจริงของครัวเรือนมากขึ้น ขณะเดียวกัน การวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ 5 มิติ โดยการจำแนกกลุ่มคนจน (Classify System) พบว่า ครัวเรือนยากจนมีข้อจำกัดทุนการดำรงชีพที่สะท้อนถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างของความยากจนในพื้นที่ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทุนการดำรงชีพของคนจนทั้ง 5 มิติ ของอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ทุนการดำรงชีพ	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับ
ทุนมนุษย์	2.64	อยู่พอได้
ทุนกายภาพ	3.27	อยู่ดี
ทุนเศรษฐกิจ	2.38	อยู่ยาก
ทุนธรรมชาติ	1.98	อยู่ยาก
ทุนทางสังคม	2.46	อยู่ยาก
ภาพรวม	**2.55**	**อยู่พอได้**

จากตารางที่ 3 พบว่า ทุนกายภาพมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (3.27) อยู่ในระดับ “อยู่ดี” สะท้อนว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ยังมีที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอ ขณะที่ทุนทรัพยากรธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (1.98) อยู่ในระดับ “อยู่ยาก” สะท้อนข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรและฐานการผลิตในระดับครัวเรือน ส่วนทุนทางสังคมและทุนเศรษฐกิจอยู่ในระดับ “อยู่ยาก” เช่นกัน แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านเครือข่ายการพึ่งพาและความมั่นคงทางรายได้ของครัวเรือนเป้าหมาย

ในมิติเชิงปฏิบัติการ พบว่า กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การจำแนกครัวเรือนยากจนตามระดับความต้องการความช่วยเหลือ โดยพบว่า มีครัวเรือนที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน จำนวน 288 ครัวเรือน โดยมีความต้องการหลัก ได้แก่ การได้รับถุงยังชีพ (169 ครัวเรือน) ที่อยู่อาศัย (51 ครัวเรือน) และการพัฒนาอาชีพ/รายได้ (32 ครัวเรือน) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวถูกนำไปใช้ในการวางแผนและส่งต่อความช่วยเหลืออย่างตรงเป้าหมาย ในมิติเชิงระบบ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาระบบข้อมูลที่มีความแม่นยำ การส่งต่อความช่วยเหลืออย่างตรงเป้าหมาย และการสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน โดยกระบวนการดังกล่าวยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติของนักจัดการข้อมูลชุมชน และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ ความรู้สึกเป็น “เจ้าของ”งานแก้ไขปัญหาความยากจนของนักจัดการข้อมูลชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการออกแบบปฏิบัติการเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันนำไปสู่การพัฒนาแนวทางช่วยเหลือที่สอดคล้องกับบริบทจริง ลดการกีดกัน และเสริมสร้างสวัสดิการแบบเกื้อกูลในชุมชน ขณะเดียวกันยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ให้ข้อมูล” เป็น “ผู้ใช้ข้อมูล” โดยข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำกลายเป็นฐานในการร่วมคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจเชิงนโยบายระดับพื้นที่ ส่งผลให้เกิดกลไกการติดตามและส่งต่อความช่วยเหลืออย่างตรงเป้าหมาย รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือในระดับฐานรากและสถาบันทางสังคม การบูรณาการนักจัดการข้อมูลชุมชนเข้ากับโครงสร้างการบริหารจัดการความยากจนในระดับพื้นที่จึงช่วยยกระดับทั้งคุณภาพข้อมูล กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในพื้นที่ให้เป็นนักจัดการข้อมูลชุมชนที่มีบทบาทในการค้นหา สอบทานข้อมูลและสำรวจทุนของครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสามารถยกระดับบทบาทจาก “ผู้เก็บข้อมูล” ไปสู่ “นักจัดการข้อมูลชุมชน” ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ โชติบาง และคณะ ที่ระบุว่าการพัฒนาแกนนำต้องเน้นทักษะการจัดการระบบข้อมูลผ่านขั้นตอนการค้นพบข้อเท็จจริงและการสะท้อนคิด เพื่อให้แกนนำมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ต่อได้ (จุฑามาศ โชติบาง และคณะ, 2554) นอกจากนี้ คุณลักษณะของอาสาสมัครส่วนใหญ่ที่มีบทบาททับซ้อน เช่น อสม. หรือ อพม. สะท้อนถึงการมีทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิวากร เหล่าลือชา ที่เน้นการสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่จากคนในชุมชนที่มีจิตสาธารณะเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับในการสำรวจข้อมูล ประสิทธิภาพของกลไกการจัดการข้อมูลระดับพื้นที่ (ทิวากร เหล่าลือชา, 2567) และสอดคล้องกับแนวคิดระบบติดตามความยากจนโดยชุมชนในเวียดนาม และฟิลิปปินส์ ที่ชี้ว่า กลไกสะท้อนความยากจนระดับฐานรากที่มีประสิทธิภาพ คือ การให้อาสาสมัครในท้องถิ่นที่มีความเข้าใจบริบทเพื่อนบ้านเข้ามามีส่วนร่วมจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูล (Vu, T. A., 2004); (Reyes, C. M. et al., 2004) ทั้งนี้ คุณลักษณะบทบาททับซ้อนทางสังคมและทักษะพื้นฐานของอาสาสมัครในพื้นที่ช่วยลดข้อกังวลด้านระดับการศึกษาและความคลาดเคลื่อนลงได้ เนื่องจากผ่านการฝึกอบรมเชิงเทคนิคอย่างเข้มข้น และมีกลไกภาคีเครือข่ายร่วมกับผู้เชี่ยวชาญภายนอกอย่างเป็นระบบ (Muhammad, Z., 2016)

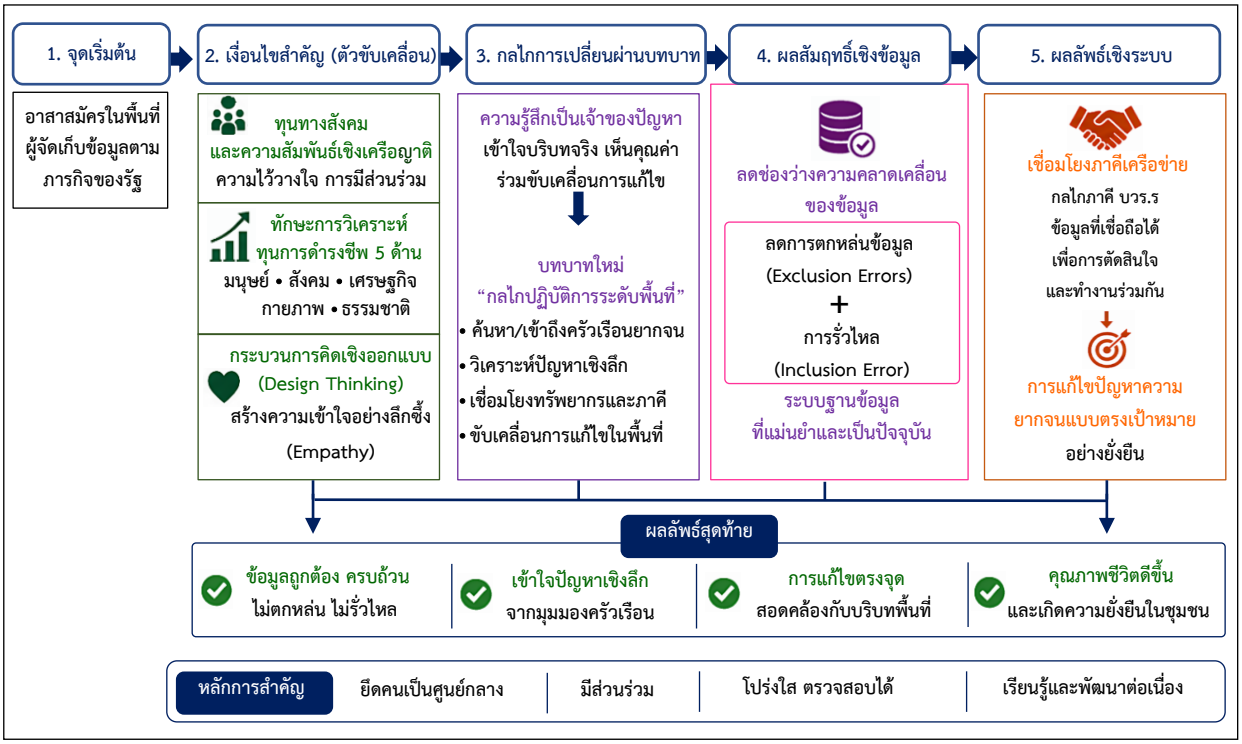
การวิจัยพบความคลาดเคลื่อนของฐานข้อมูลเดิม (TPMAP) ทั้งในลักษณะครัวเรือนตกหล่น (Exclusion Error) และครัวเรือนรั่วไหล (Inclusion Error) ซึ่งการใช้คนในชุมชนตรวจสอบเพิ่มความถูกต้อง (Validity) ของข้อมูลได้ดีกว่าหน่วยงานภายนอก สอดคล้องกับบทเรียนการแก้จนของประเทศจีนที่ถอดบทเรียนไว้ในโมเดล “2D 3M” โดยเฉพาะด้าน Data ที่เน้นการสำรวจข้อมูลให้ถูกต้องแม่นยำรายครัวเรือนเพื่อไม่ให้เกิดการแก้ปัญหาแบบเหวี่ยงแห (อักษรศรี พานิชสาส์น, 2565) เช่นเดียวกับ ทิวากร เหล่าลือชา ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่พหุภาคียอมรับร่วมกันช่วยสร้างความเป็นเจ้าของข้อมูลและลดความผิดพลาดในการระบุเป้าหมาย (ทิวากร เหล่าลือชา, 2567) และสอดคล้องกับ Reyes, C. M. et al. รวมถึง Vu, T. A. ที่ระบุว่า ระบบการสำรวจสถิติความยากจนระดับชาติแบบเดิม (เช่น Living Standards Measurement Survey: LSMS) มักเป็นเพียงการสำรวจเชิงสุ่มตัวอย่างในภาพกว้างเพื่อตอบสนองส่วนกลาง จึงไม่สามารถสะท้อนข้อมูลเฉพาะถิ่น หรือระบุชื่อและพิกัดที่อยู่ของครัวเรือนยากจนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเฉพาะเจาะจง การใช้กลไกสำมะโนครัวโดยคนในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางสถิติ (Data gaps) เพื่อระบุตัวตนและลดอัตราการตกหล่นของคนจนที่แท้จริงออกจากระบบได้อย่างแม่นยำ (Reyes, C. M. et al., 2004); (Vu, T. A., 2004)

การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาความยากจนตามบริบทของพื้นที่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้าง “นักจัดการข้อมูลชุมชน” ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ได้เป็นเพียงการเก็บข้อมูลตัวเลข แต่คือ การสร้างกลไกการเรียนรู้ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบของจันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาส์ เพียรขุนทด ในโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน” ที่ใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน (ชี้เป้า, ทำเข็มทิศ, บริหารจัดการ, ดูแลชีวิต) เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงและปรับวิธีคิดของครัวเรือน (จันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาส์ เพียรขุนทด, 2564) ขณะเดียวกัน ข้อค้นพบที่ชี้ว่าชุมชนต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนในด้านสวัสดิการพื้นฐานและการพัฒนาอาชีพ ยังสอดคล้องอย่างยิ่งกับข้อสรุปของ Muhammad, Z. ที่ระบุว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ คือ การออกแบบและเลือกประเภทกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นเร่งด่วน (Needs and Priority) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอย่างแท้จริง (Muhammad, Z., 2016) การประเมินผ่านกรอบทุน 5 มิติ จึงเป็นเครื่องมือที่มีความยืดหยุ่นสูงในการสะท้อนจุดเปราะบางจำเพาะถิ่นเพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ไขที่ตรงจุด ความรู้สึกเป็น “เจ้าของ” งานของนักจัดการข้อมูลชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ให้ข้อมูล” เป็น “ผู้ใช้ข้อมูล” ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิบูลย์ รัตนาภรณ์วงศ์ และคณะ รวมถึงงานวิจัยของ สมบัติ กันบุตร และพระครูปริยัติวรากร ที่เน้นว่าเมื่อชุมชนสามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับพื้นที่ จะนำไปสู่การสร้าง “สวัสดิการแบบเกื้อกูล” และกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและตรงเป้าหมายในระยะยาว (วิบูลย์ รัตนาภรณ์วงศ์ และคณะ, 2563); (สมบัติ กันบุตร และพระครูปริยัติวรากร, 2567) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดทำแผนพัฒนาและการกระจายอำนาจการบริหารจัดการจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach) เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและโปร่งใส (Muhammad, Z., 2016); (Reyes, C. M. et al., 2004); (Vu, T. A., 2004) ระบบดังกล่าวจะดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง จำเป็นต้องได้รับการบรรจุเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลไกบริหารงานท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ ผ่านข้อตกลงร่วมที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (MOA)

เพื่อกำหนดบทบาท หน้าที่ กรอบเวลา และทรัพยากรสนับสนุนของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนให้ชัดเจนตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม (Reyes, C. M. et al., 2004) ตามคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่พนมดงรักมีความแตกต่างจากข้อจำกัดด้านบริบทและเพศสภาพที่ปรากฏในงานศึกษาของ Muhammad, Z. ที่พบข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและศาสนาซึ่งจำกัดไม่ให้สตรีมีบทบาทนำหรือเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน (Muhammad, Z., 2016) ขณะที่บริบทของพื้นที่ศึกษาในสังคมไทย กลับพบว่า พลังสตรีโดยเฉพาะเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 86.32 กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการข้อมูลชุมชน และเป็นทุนมนุษย์รวมถึงทุนทางสังคมที่ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลเชิงลึกรายครัวเรือนได้ดีกว่าการสำรวจโดยบุคคลภายนอก ดังนั้น การนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นจำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างด้านบริบทชุมชน โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ระดับการศึกษาและทักษะของอาสาสมัครตลอดจนภาระงานและความพร้อมของหน่วยงานท้องถิ่นร่วมด้วย เพื่อประเมินขีดความสามารถในการรองรับและรักษาความต่อเนื่องของระบบฐานข้อมูลในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

โมเดลองค์ความรู้ใหม่ดังกล่าวอธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านบทบาทของอาสาสมัครในพื้นที่จาก “ผู้จัดเก็บข้อมูล” ตามภารกิจของภาครัฐ ไปสู่ “กลไกปฏิบัติการเชิงพื้นที่” ที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาโดยอาศัยทุนทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นฐานสำคัญ ผสานกับทักษะการวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ 5 มิติ และกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อบริบทของครัวเรือนยากจน กระบวนการดังกล่าวช่วยลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลทั้งในลักษณะคนจนตกหล่น (Exclusion Error) และคนจนไม่จริง (Inclusion Error) นำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลที่มีความถูกต้อง แม่นยำ และเป็นปัจจุบัน ทั้งนี้โมเดลดังกล่าวมีความแตกต่างจากแนวคิด “Area Manager” ซึ่งมุ่งเน้นบทบาทการบริหารจัดการข้อมูลและการประสานงานเชิงพื้นที่ ขณะที่โมเดลการวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับ “กระบวนการเรียนรู้และการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา” ของอาสาสมัครในชุมชน ผ่านการวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ 5 มิติ กระบวนการคิดเชิงออกแบบและการเชื่อมโยงภาคี “บวร.ร.” ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ เพื่อใช้ข้อมูลเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ ดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 โมเดลกลไกนักจัดการข้อมูลชุมชนสู่ปฏิบัติการเชิงพื้นที่เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงเป้าหมายและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอาสาสมัครนักจัดการข้อมูลชุมชนในอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการใช้ทุนทางสังคมเป็นฐาน สามารถยกระดับอาสาสมัครจำนวน 107 คน ให้เป็นกลไกปฏิบัติการด้านข้อมูลในระดับพื้นที่ โดยสามารถจัดทำฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนได้ครอบคลุม 2,331 ครัวเรือน และช่วยลดความคลาดเคลื่อนของฐานข้อมูลภาครัฐทั้งในมิติคนจนตกหล่น (Exclusion Error) และคนจนไม่จริง (Inclusion Error) อันนำไปสู่การจำแนกกลุ่มเป้าหมายตามทุนการดำรงชีพ 5 มิติ และการส่งต่อความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริงในพื้นที่ นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการยังช่วยเปลี่ยนบทบาทอาสาสมัครจาก "ผู้เก็บข้อมูล" ไปสู่ "นักจัดการข้อมูลชุมชน" ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลสู่การวิเคราะห์ปัญหา การตัดสินใจ และการออกแบบแนวทางช่วยเหลือร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมการบูรณาการ "ข้อมูลชุมชน" เข้ากับ "ระบบข้อมูลภาครัฐ" ผ่านกลไกคณะทำงานระดับพื้นที่ ที่ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสวัสดิการ ผู้นำชุมชน และนักจัดการข้อมูลชุมชน เพื่อทำหน้าที่สอบทาน ปรับปรุง และรับรองข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นทางการก่อนส่งเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของรัฐ อันจะช่วยลดข้อจำกัดของระเบียบราชการที่มีลักษณะรวมศูนย์และทำให้ข้อมูลมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์จริงของครัวเรือนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรกำหนดช่องทางให้ข้อมูลจากชุมชนสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจด้านสวัสดิการและการช่วยเหลือในระดับพื้นที่ได้โดยตรง

สำหรับการขยายผลโมเดลไปยังพื้นที่อื่น ควรเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การแสวงหาความร่วมมือจากทีมอาสาสมัครที่มีความไว้วางใจและเข้าใจบริบทชุมชน 2) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในการนำข้อมูลไปใช้จริงในกระบวนการช่วยเหลือ และ 3) การพัฒนาระบบข้อมูลกลางที่สามารถปรับปรุงและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความยั่งยืนของกลไกนักจัดการข้อมูลชุมชนภายหลังสิ้นสุดโครงการ รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศข้อมูลหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงและปรับปรุงข้อมูลร่วมกับหน่วยงานภาครัฐแบบปัจจุบัน (Real-time) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้างอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีบริบททางสังคมและทุนทางสังคมเฉพาะพื้นที่ ส่งผลให้การนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นจำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างด้านบริบทชุมชน ความพร้อมของอาสาสมัคร และศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่นร่วมด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ปีงบประมาณ 2564 สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ภายใต้ โครงการวิจัยการพัฒนาภาคีเครือข่ายด้วยนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดสุรินทร์แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ สัญญาเลขที่ A14F640102

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). สมุดปกขาว อวน. กับการขจัดความยากจนอย่างตรงจุด. เรียกใช้เมื่อ กันยายน 4 2564 จาก https://www.nxpo.or.th/th/wp-content/uploads/2021/01/2020.10.16-Poverty-to-prosperity_V2.0.pdf

จันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาส์ เพียรขุนทด. (2564). การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 21(2), 109-122.

จุฑามาศ โชติบาง และคณะ. (2554). การพัฒนาแกนนำในการจัดการระบบฐานข้อมูลชุมชน. พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 38(4), 15-25.

ทิวากร เหล่าลือชา. (2567). การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 8(3), 34-45.

ทิวากร เหล่าลือชา และคณะ. (2565). การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 1. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(2), 154-163.

พงษ์ชาญ ณ ลำปาง และคณะ. (2565). การพัฒนาภาคีเครือข่ายด้วยนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดสุรินทร์แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ลาวรรณ สุมามาลย์. (25 ม.ค. 2565). การสะท้อนบทเรียนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน. (ลดาวัลย์ ปัญตะยัง, ผู้สัมภาษณ์)

วิบูลย์ รัตนาภรณ์วงศ์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(4), 261-280.

วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2564). ปัญหากระบวนการกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 9(2), 18-38.

สมบัติ กันบุตร และพระครูปริยัติวรากร. (2567). การจัดการข้อมูลชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วารสาร มจร โกศัยปริทรรศน์, 2(1), 1-15.

สมบูรณ์ ไชยแสน. (25 ม.ค. 2565). การสะท้อนบทเรียนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน. (ลดาวัลย์ ปัญตะยัง, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/04/article_20201103153003.pdf

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2561). ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนในสังคมไทย. วารสารไทยคู่ฟ้า, 4(2), 5-15.

อักษรศรี พานิชสาส์น. (2565). ถอดบทเรียนแก้จนแบบจีน ด้วยแนวทาง 2D 3M. วารสารรัฏฐาภิรักษ์, 64(1), 75-84.

Kolb, D. A. (2015). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. (2nd ed.). New Jersey: Pearson Education.

Muhammad, Z. (2016). Improving quality of life through community-based participatory development in Nigeria: Explanatory factors for success and failure. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 222, 151-159. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.206.

Reyes, C. M. et al. (2004). Community Based Monitoring System: A Tool to Fight Poverty. Retrieved May 18, 2022, from https://www.pep-net.org/sites/pep-net.org/files/typo3doc/pdf/CBMS-GRB/METHODOLOGY_WORKSHOPS/Tool_fight.pdf

Sustainable Development Solution Network. (2015). Getting Started with the Sustainable Development Goals: A Guide for Stakeholders. Retrieved April 5, 2022, from https://www.local2030.org/library/166/Getting-Started-with-the-Sustainable-Development-Goals-A-Guide-for-Stakeholders.pdf

Vu, T. A. (2004). Can CBPMS Become a National System? (Working Paper 2004-08). Retrieved May 1, 2022, from https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/server/api/core/bitstreams/7cba4dde-9ac4-4022-ab3f-d476b3ad37ad/content

บทความวิจัย

ผลของกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ ของ Noe เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกวดวิชาแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี*

THE EFFECTS OF GUIDANCE ACTIVITIES BASED ON NOE'S STRATEGIC SELF DEVELOPMENT APPROACH ON THE CAREER GOAL SETTING OF UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN A PRIVATE TUTORIAL SCHOOL IN NONTHABURI PROVINCE

มัชฌพรรณ์ จำนงค์รักษ์*, จิตตินันท์ บุญสถิรกุล

Muchchapun Chumnongrark*, Jittinun Boonsathirakul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: muchchapun.c@ku.th

*Tel: 082-516-6939

บทคัดย่อ

การตั้งเป้าหมายทางอาชีพตั้งแต่วัยเยาว์เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างแรงจูงใจ ทัศนคติ เชิงบวก และการเรียนรู้อย่างมีทิศทางในศตวรรษที่ 21 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe การวิจัยใช้รูปแบบกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกวดวิชาแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี ภาคปลาย ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากคะแนนแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวตามแนวคิด การพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที แบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .94 และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม ฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์และคะแนนเพิ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนการตั้งเป้าหมายทางอาชีพหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, $t(7) = 16.58$, $p < .001$ โดยคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 2.33 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เป็น 4.72 ซึ่งอยู่ในระดับสูง และมีคะแนนเพิ่มสัมพันธ์เฉลี่ยร้อยละ 89.08 นอกจากนี้ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมแนะแนวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 สรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนว ฯ สามารถพัฒนา

* Received 7 May 2026; Revised 19 May 2026; Accepted 27 May 2026

การตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

คำสำคัญ: การพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของโน, การตั้งเป้าหมายทางอาชีพ, นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย, ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย, การวิจัยกึ่งทดลอง

Abstract

Career goal setting from an early age is an important foundation for developing motivation, positive attitudes, and purposeful learning in the 21st century. This research aimed to compare the career goal-setting ability of upper primary school students before and after participating in guidance activities based on Noe's Strategic Self-Development concept. The study employed a quasi-experimental research design using a one-group pretest-posttest design. The target group consisted of eight upper primary school students from a tutoring school in Nonthaburi Province during the second semester of the 2025 academic year. They were selected through purposive sampling based on their scores from the career goal-setting scale. The research instruments consisted of: ten sessions of guidance activities based on Noe's Strategic Self-Development concept, each lasting 50 minutes; a career goal setting scale with a reliability coefficient of .94; and a questionnaire on students' opinions toward the guidance activities. The data were analyzed using mean, standard deviation, paired-samples t-test, and relative gain score. The research findings revealed that the target students' career goal-setting scores after participating in the guidance activities were significantly higher than before the activities at the .01 level, $t(7) = 16.58$, $p < .001$. The mean score increased from 2.33, which was at a relatively low level, to 4.72, which was at a high level, with an average relative gain score of 89.08%. In addition, the students' overall opinions toward the guidance activities were at the highest level, with a mean score of 4.87. It can be concluded that the guidance activities based on Noe's Strategic Self-Development concept effectively enhanced students' career goal setting and helped transform their career goals into clear action plans appropriate to the context of upper primary school learners

Keywords: Noe's Strategic Self-Development Concept, Career Goal Setting, Upper Primary School Students, Goal Setting Theory, Quasi-Experimental Research

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีจุดหมายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วางแผนชีวิต และปรับตัวอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ พระบรมราโชบาย

ด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งเน้นให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ถูกต้อง มีชีวิตที่มั่นคง มีงานทำ และมีอาชีพ นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยังให้ความสำคัญกับการรู้จักตนเองตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเลือกเส้นทางอาชีพที่เหมาะสมและเตรียมความพร้อมสู่โลกของการทำงานอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ UNICEF Thailand ที่พบว่า ประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาและการแนะแนวในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูล การให้คำปรึกษา และกิจกรรม ที่ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตอย่างเป็นระบบ (Unicef Thailand, 2022) การแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา มักเน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรู้จักอาชีพ ชื่ออาชีพ ลักษณะงาน หรือการรู้จักอาชีพในภาพรวมเป็นสำคัญ ซึ่งแม้จะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนรู้จักอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น แต่ยังอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาความสามารถในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ อย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้เรียนยังขาดกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับตนเองกับข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ รวมทั้งยังขาดขั้นตอนในการแปลงความสนใจหรือความมุ่งหวังทางอาชีพให้กลายเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ดังนั้น การจัดกิจกรรมแนะแนวจึงควรพัฒนาไปไกลกว่าการให้ข้อมูลอาชีพ โดยมุ่งเน้นกระบวนการรู้จักตนเอง การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนปฏิบัติ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเป็นฐานในการวางแผนอนาคตได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในประเทศไทยยังคงประสบข้อจำกัดใน การตั้งเป้าหมายทางอาชีพอย่างเป็นระบบ เนื่องด้วยพัฒนาการทางสติปัญญาในช่วงวัยนี้ยังอยู่ระหว่าง การพัฒนาการคิดเชิงนามธรรมและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายมักมีความคลุมเครือและขาดแนวทางที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ หรือบริบทจริงของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ ที่พบว่า การส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษามีความสำคัญต่อการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เห็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และสามารถ นำความเข้าใจดังกล่าวไปใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม (ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2567) ในการแก้ปัญหาดังกล่าว แนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ (Strategic Self-Development) ของ Noe, R. A. จึงเป็นกรอบทฤษฎีสำคัญที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองในเชิงลึก ทั้งด้านความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายทางอาชีพอย่างเป็นระบบ (Noe, R. A., 2020) โดยบูรณาการร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting Theory) ของ Locke, E. A. & Latham, G. P. ที่เน้นว่าการตั้งเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจง และท้าทายจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ และความพยายามให้บรรลุผลสำเร็จได้จริง (Locke, E. A. & Latham, G. P., 1991)

ทั้งนี้ การนำแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe มาใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นวันที่กำลังเปลี่ยนผ่านทางความคิด จำเป็นต้องปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กอายุประมาณ 10 - 12 ปี โดยเฉพาะกระบวนการประเมินตนเอง (Assessment) การกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) และการวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดดังกล่าวในบริบทของผู้เรียนวัยนี้ การประเมินตนเองควรถูกย่อยให้อยู่ในรูปของกิจกรรมที่เข้าใจง่าย เช่น การสำรวจความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ และอาชีพ ที่สอดคล้องกับตนเองผ่านแบบสำรวจ เกม หรือกิจกรรมสะท้อนคิด ส่วนการกำหนดเป้าหมายควรใช้ภาษาที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวผู้เรียน เช่น การระบุว่า “อยากเป็นอะไร เพราะเหตุใด และต้องพัฒนาตนเองด้านใด”

ขณะที่การวางแผนปฏิบัติควรถูกออกแบบเป็นขั้นตอนสั้น ๆ ที่เด็กสามารถมองเห็นและทำตามได้ เช่น การแบ่งเป้าหมายใหญ่ให้เป็นเป้าหมายย่อย การกำหนดกิจกรรมที่ต้องทำในแต่ละสัปดาห์ และการตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้แนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมถูกแปลงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

นอกจากนี้ งานวิจัยในต่างประเทศยังสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์และการกำกับตนเองของ Noe สามารถนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้และการวางแผนอนาคตของผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย Bai, B. & Guo, W. พบว่า แรงจูงใจและการใช้กลยุทธ์การกำกับตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา (Bai, B. & Guo, W., 2021) ขณะที่ Sukowati, S. et al พบว่า การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้แบบกำกับตนเองช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้อย่างอิสระของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างชัดเจน (Sukowati, S. et al., 2020) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการรู้จักตนเอง การวางแผน และการติดตามพัฒนาการของตนเองตามแนวคิดของ Noe นอกจากนี้ รายงานของ UNICEF Thailand ยังชี้ให้เห็นว่าระบบการแนะแนวอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยยังขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (Unicef Thailand, 2022) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณางานวิจัยในบริบทประเทศไทย ยังพบว่า การศึกษาที่นำกรอบแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe มาใช้โดยตรงกับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายยังมีจำนวนจำกัด จึงสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างทางการวิจัยที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกวดวิชาที่ใช้เป็นพื้นที่ในการวิจัย จึงอาจเกิดข้อจำกัดด้านความเป็นกลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตีความผลการวิจัย (Researcher Bias) ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามลดอคติดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งประกอบการวิเคราะห์ผลเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยให้มากที่สุด ทั้งนี้ด้วยประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 20 ปี ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้พัฒนาทักษะการรู้จักตนเองและการวางแผนอนาคตอย่างมีทิศทาง จึงสนใจนำกรอบแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe มาใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนความมุ่งหวังทางอาชีพเชิงจินตภาพที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพ และพร้อมเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกวดวิชาเดอะเพรสเซนท์เอ็ดดูเคชัน จังหวัดนนทบุรี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลองนี้ ศึกษาในนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกวดวิชา แห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี ภาคปลาย ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากคะแนนแบบวัด

การตั้งเป้าหมายทางอาชีพ เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวอยู่ในช่วงวัย ที่เริ่มรู้จักตนเอง เข้าใจความสนใจและความสามารถของตน และเริ่มเชื่อมโยงการเรียนกับอาชีพในอนาคต จึงเหมาะสมต่อการส่งเสริมทักษะการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ นอกจากนี้ การเลือกแบบเจาะจงจากคะแนน แบบวัดช่วยให้ผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในด้านการตั้งเป้าหมายทางอาชีพโดยตรง มีความเหมาะสมกับกิจกรรมแนะแนวแบบกลุ่มย่อย ซึ่งเอื้อต่อการมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการติดตามพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิด จึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและบริบทของโรงเรียนกวดวิชาอย่างเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แผนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดของ Noe รวม 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที แบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพที่มีความเที่ยง .94 แบบบันทึกการเรียนรู้ และแบบสอบถามความคิดเห็น ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเริ่มจาก การวัดผลก่อนการทดลอง (Pre-test) การดำเนินกิจกรรมสัปดาห์ละ 2 ครั้งต่อเนื่อง 5 สัปดาห์ และการวัดผลหลังการทดลอง (Post-test) พร้อมประเมินความพึงพอใจเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม ข้อมูลได้รับการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired-Samples t-test) คะแนน เพิ่มสัมพันธ์ และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (Control Group) จึงอาจมีข้อจำกัดในการสรุปผลว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากกิจกรรมแนะแนวโดยตรงหรืออาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น พัฒนาการตามวัย (Maturation Effect) หรือประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมภายนอกในช่วงเวลาของการทดลอง นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำหน้าที่ทั้งเป็น ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้ประเมินผลการวิจัย จึงอาจเกิดข้อจำกัดด้านความเป็นกลางใน การตีความข้อมูล (Researcher Bias) ได้อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามลดอคติดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งประกอบการวิเคราะห์ผล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยให้มากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง กิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ ประกอบด้วย กิจกรรม จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักตนเอง การกำหนดเป้าหมาย การมีวินัยตามแผน การประเมินตนเอง และการได้รับข้อมูลป้อนกลับ มีค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ .94 แบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิด การพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe ร่วมกับแนวคิดการตั้งเป้าหมายของ Locke และ Latham โดยจัดทำเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ จากนั้นนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 48 คน

เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .94 ซึ่งสะท้อนว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงและมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการวิจัยจริง กับกลุ่มเป้าหมาย 8 คนในครั้งนี้

2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ใช้บันทึกประสบการณ์และสิ่งที่นักเรียนได้รับหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมแต่ละครั้ง

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม ใช้สำหรับบันทึกพฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น การวางแผน และการปฏิบัติตามกิจกรรมของนักเรียนในระหว่างการดำเนินกิจกรรมแนะแนว เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียน

2.4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน เป็นคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 15 ข้อ และคำถามปลายเปิด เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมและต่อผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติต่าง ๆ ดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์คะแนนจากการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ

สถิติอ้างอิง ใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired-Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง

การวิเคราะห์พัฒนาการ ใช้การวิเคราะห์คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) เพื่อดูระดับพัฒนาการรายบุคคลและรายกลุ่ม

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบบันทึก การเรียนรู้แบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม และคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม ความคิดเห็น เพื่อสรุปพัฒนาการและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง "ผลของกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ ของ Noe เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย" ผู้วิจัยได้นำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย นำเสนอผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการตั้งเป้าหมาย ทางอาชีพของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย (N = 8)	คะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ	
	ก่อนการทดลอง (5 คะแนน)	หลังการทดลอง (5 คะแนน)
ค่าเฉลี่ย	2.33	4.72
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	.73	.43

จากตารางที่ 1 พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาเป้าหมายทางอาชีพ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนและหลังการทดลอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 และ 4.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .73 และ .43 ตามลำดับ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวฯ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการตั้งเป้าหมายทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แต่ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมครบ 10 ครั้ง นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 4.72 อยู่ ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe ช่วยส่งเสริมทักษะการตั้งเป้าหมายของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนการตั้งเป้าหมายอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการทดลองด้วยคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์ (Relative Gain Score)

(N = 8)

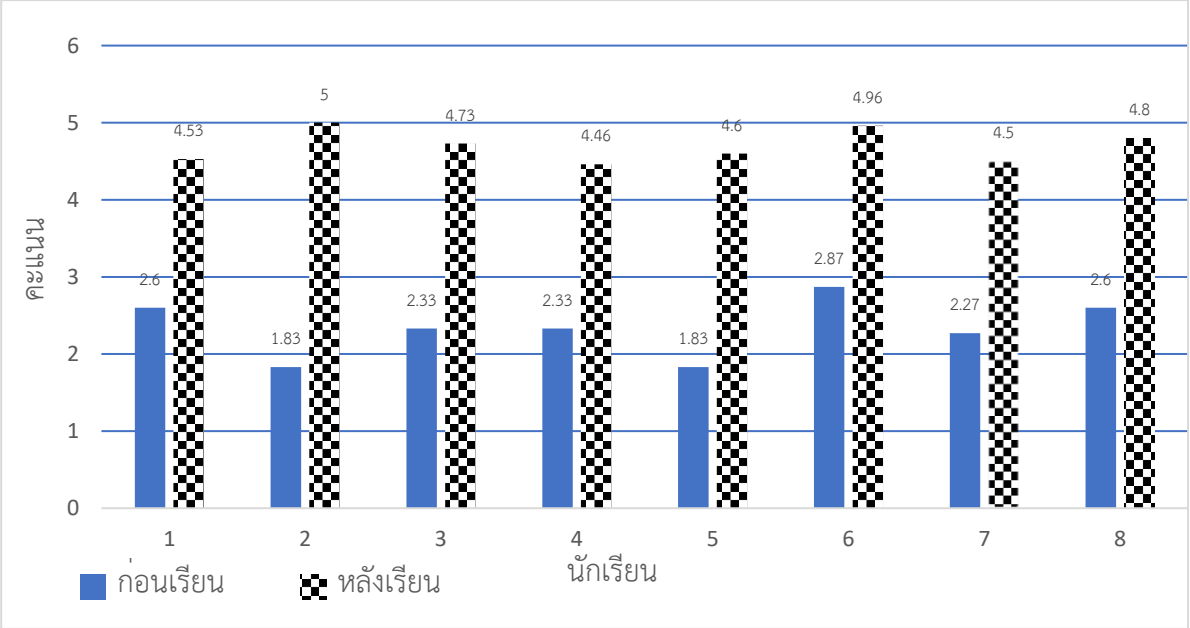
คนที่	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	post-pre	เต็ม - pre	คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์
1	2.6	4.53	1.93	2.4	80.42
2	1.83	5	3.17	3.17	100
3	2.33	4.73	2.4	2.67	89.89
4	2.33	4.47	2.14	2.67	80.15
5	1.83	4.6	2.77	3.17	87.39
6	2.87	4.97	2.1	2.13	98.60
7	2.27	4.5	2.23	2.73	81.69
8	2.6	4.87	2.27	2.4	94.59

ผลการเปรียบเทียบคะแนนการตั้งเป้าหมายอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายก่อน และหลังกิจกรรมแนะแนวเพื่อการตั้งเป้าหมายอาชีพ ด้วยคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายอาชีพสูงกว่าก่อนทดลอง เมื่อพิจารณาถึงคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์ พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์สูงขึ้นร้อยละ 89.08 แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมแนะแนวเพื่อการตั้งเป้าหมายอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ช่วยส่งเสริมทักษะการตั้งเป้าหมาย ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบ การตั้งเป้าหมายทางอาชีพ	ค่าเฉลี่ย ก่อนเรียน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียน	ค่าเฉลี่ย หลังเรียน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเรียน
1. การรู้จักตนเอง	2.29	0.77	4.65	0.49
2. การกำหนดเป้าหมาย	2.23	0.84	4.65	0.51
3. การมีวินัยตามแผน	2.27	0.70	4.85	0.31
4. การประเมินตนเอง	2.27	0.73	4.73	0.47
5. การได้รับข้อมูลป้อนกลับ	2.66	0.64	4.75	0.39

จากตารางที่ 3 พบว่า การมีวินัยในการปฏิบัติตามแผน เป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด หลังการทดลอง ค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 4.85 การกำหนดเป้าหมาย มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากระดับค่อนข้างต่ำ ค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 2.23 สู่ระดับสูง ค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 4.65



ภาพที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังการทดลองโดยค่าเฉลี่ย

จากภาพที่ 1 พบว่า ภายหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพมีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน จากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย คือ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีการตั้งเป้าหมายทางอาชีพภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มเป้าหมายสัมพันธ์ (Paired Samples T-Test)

การทดสอบ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	P
ก่อนการทดลอง	8	2.33	0.73	16.58	.000*
หลังการทดลอง	8	4.72	0.43		

*Sig. < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภายหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ฯ มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, $t(7) = 16.58$, $p < .001$ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนว ฯ สามารถพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากบันทึกการเรียนรู้ ผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกประสบการณ์ของนักเรียนสะท้อนพัฒนาการเชิงพฤติกรรมที่สำคัญ ได้แก่

การรู้จักตนเอง นักเรียนสามารถระบุบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับอาชีพผ่านเครื่องมือ MBTI และรหัส RIASEC ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

การกำหนดเป้าหมาย นักเรียนเปลี่ยนจากความฝันที่เป็นนามธรรมมาเป็นการตั้งเป้าหมายตามหลัก SMART ที่เฉพาะเจาะจงและท้าทายมากขึ้น เช่น การตั้งเป้าสอบเข้าค่ายวิทยาศาสตร์ในเทอมหน้า

การมีวินัยตามแผน นักเรียนตระหนักว่าความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชค แต่เกิดจากความสม่ำเสมอผ่านกิจกรรม “บันได 5 ขั้น”

การประเมินตนเอง นักเรียนเห็นความสำคัญของการตรวจเช็กแผนที่ชีวิต เพื่อระบุจุดแข็ง และข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข

การได้รับข้อมูลป้อนกลับ นักเรียนเห็นคุณค่าของคำแนะนำจากเพื่อนที่เปรียบเสมือน “กระจกเงา” ช่วยสะท้อนจุดบอดที่ตนเองมองไม่เห็น

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมแนะแนวและผู้วิจัย

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมแนะแนวและผู้วิจัย

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
ความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมแนะแนว และผู้วิจัยโดยรวม	4.56	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมแนะแนวและผู้วิจัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 แสดงให้เห็นว่านักเรียน มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมแนะแนวและกระบวนการจัดกิจกรรมในระดับสูง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า คะแนนความคิดเห็นอยู่ในช่วง 4.25 - 4.87 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสุขและความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง และทักษะการอธิบายที่ชัดเจนตรงประเด็นของผู้วิจัย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87

นอกจากนี้ จากคำตอบปลายเปิด พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกผ่อนคลาย มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และกล้าตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของตนเองมากขึ้นภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงในการเสริมสร้างความสามารถด้านการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยคะแนนเฉลี่ยภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากระดับค่อนข้างต่ำ (2.33) สู่ระดับสูง (4.72) และมีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์เฉลี่ยถึงร้อยละ 89.08 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการ ด้านการตั้งเป้าหมายทางอาชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและเห็นได้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้ ไม่ได้เกิดจาก การพัฒนาตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งแยกส่วนกัน แต่เป็นผลลัพธ์จากการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้านภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจุดเริ่มต้นของความสำเร็จเกิดจากตัวแปร ด้านการรู้จักตนเอง (Self Awareness) ที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ผ่านเครื่องมือ ทางจิตวิทยา เช่น รหัสบุคลิกภาพทางอาชีพ (RIASEC) ซึ่งช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนจากการรู้จักตนเองเพียง ผิวเผินไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับโลกของงานจริง ความเข้าใจในศักยภาพนี้เองที่เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาตัวแปรด้านการกำหนดเป้าหมาย (Goal Identification) โดยนักเรียนสามารถเปลี่ยน “ความฝัน” ที่นามธรรมมาเป็น “เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์” ตามหลักทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย ที่เน้นความเฉพาะเจาะจงและท้าทายผ่านหลัก SMART เช่น การตั้งเป้าสอบเข้าค่ายวิชาการเพื่อเตรียมตัว สู่อาชีพที่สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะภรณ์ พันธุวิทย์ และคณะ ที่พบว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตสามารถส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเองของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้เรียนมีความมั่นใจในการค้นหาศักยภาพและอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น (ปิยะภรณ์ พันธุวิทย์ และคณะ, 2567) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ ที่พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองตามแนวคิด CASEL ช่วยให้นักเรียนประถมศึกษามีความสามารถใน การประเมินตนเองและพัฒนาความมั่นใจในตนเองเพิ่มสูงขึ้นภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม (ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2567) เมื่อผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายที่มีความชัดเจนและท้าทายได้แล้ว เป้าหมายดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนเชิงจิตวิทยาที่ส่งผลต่อตัวแปรด้านการมีวินัย ตามแผนการปฏิบัติ ซึ่งในงานวิจัยนี้ พบว่า เป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงที่สุดถึง 4.85 โดยกิจกรรม “บันได 5 ขั้น” ช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงว่าความสำเร็จในอาชีพไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคชะตา แต่เกิดจากความสม่ำเสมอและการกำกับตนเองในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นที่วางไว้ พัฒนาการด้านวินัยนี้ได้รับการเสริมความเข้มแข็งผ่านตัวแปรด้านการประเมินตนเองและการได้รับข้อมูลป้อนกลับ โดยนักเรียนเรียนรู้ที่จะใช้การประเมินตนเองเป็นเครื่องมือตรวจสอบความก้าวหน้าคล้ายการเช็กแผนที่ และใช้ข้อมูลป้อนกลับจากเพื่อนและครูที่เปรียบเสมือน “กระจกเงาสะท้อนใจ” ช่วยสะท้อนจุดบอดที่ตนเองมองไม่เห็น เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนงานให้สมบูรณ์และสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรรัตน์ อินประเสริฐ และคณะ ที่พบว่า การใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตร่วมกับกิจกรรมแนะแนวช่วยพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง การวางแผนชีวิต และการตัดสินใจของผู้เรียนได้ดีขึ้น (ภัทรรัตน์ อินประเสริฐ และคณะ, 2568) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ UNICEF Thailand ที่ระบุว่าระบบ

การแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งพัฒนาทักษะการตัดสินใจ การวางแผนอนาคต และการกำกับตนเองของผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอาชีพในศตวรรษที่ 21 (Unicef Thailand, 2022) ตลอดจนมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศของ Sukowati, S. et al. ที่พบว่า กลยุทธ์ การเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการสร้างความเป็นอิสระในการเรียนรู้ และการวางแผนอนาคตของผู้เรียน (Sukowati, S. et al., 2020) รวมถึงงานวิจัยของ Bai, B. & Guo, W. ที่ย้ำถึงความสำคัญของแรงจูงใจภายในและการใช้กลยุทธ์การวางแผนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (Bai, B. & Guo, W., 2021) การเชื่อมโยงทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดของ Noe ไม่เพียงช่วยพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เสริมสร้างการกำกับตนเอง และเตรียมความพร้อมให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ตอนปลายสามารถวางแผนอนาคตได้อย่างมั่นคง เป็นระบบ หัวใจสำคัญของกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิด การพัฒนาตนเอง เชิงกลยุทธ์ในงานวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้อยู่เพียงการทำให้นักเรียนสามารถตั้งเป้าหมายทางอาชีพ ได้เท่านั้น แต่คือ การเปลี่ยนกรอบความคิด (Mindset) ของผู้เรียนจากการมองอนาคตอย่างคลุมเครือ ไปสู่ การมองตนเองอย่างมีเป้าหมาย มีทิศทาง และเชื่อมั่นว่าความสำเร็จสามารถเกิดขึ้นได้จากการวางแผน และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวจึงไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะการตั้งเป้าหมาย ทางอาชีพ แต่ยังช่วยสร้างการกำกับตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตซึ่งเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ควรพิจารณาร่วมกับข้อจำกัดของการวิจัย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนเพียง 8 คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างเล็กสำหรับการวิจัยกึ่งทดลอง จึงอาจส่งผลต่อการอ้างอิงผลการวิจัยไปยังประชากรในวงกว้าง นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) โดยไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (Control Group) จึงอาจไม่สามารถสรุปได้อย่างสมบูรณ์ว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นเป็นผลจากกิจกรรมแนะแนวเพียงอย่างเดียว หรืออาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านพัฒนาการตามวัย (Maturation Effect) และประสบการณ์ภายนอกอื่นร่วมด้วย อีกทั้งผู้วิจัย ทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้ประเมินผลการวิจัย จึงอาจเกิดข้อจำกัดด้านความเป็นกลางในการตีความข้อมูล (Researcher Bias) แม้ว่าผู้วิจัยจะพยายามลดอคติดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือที่ผ่าน การตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ และใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งประกอบการวิเคราะห์ผลแล้วก็ตาม ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงควรตีความภายใต้บริบทและข้อจำกัดของการวิจัยร่วมด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Raymond A. Noe สามารถส่งเสริมความสามารถในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการตั้งเป้าหมายทางอาชีพเพิ่มขึ้น จากระดับค่อนข้างต่ำไปสู่ระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 4.72 และมีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 89.08 นอกจากนี้ ผลการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพัทธ์ (Paired-Samples t-test) ยังพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, $t(7) = 16.58$, $p < .001$ สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมแนะแนว

ที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ด้านการตั้งเป้าหมายทางอาชีพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การรู้จักตนเอง การกำหนดเป้าหมาย การมีวินัยตามแผนการประเมินตนเอง และการได้รับข้อมูลป้อนกลับ โดยเฉพาะกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสำรวจศักยภาพของตนเองและการตั้งเป้าหมายแบบ SMART ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเปลี่ยน “ความฝัน” ให้เป็น “เป้าหมายที่ปฏิบัติได้จริง” และมองเห็นแนวทางการพัฒนาตนเองอย่างชัดเจนมากขึ้น ขณะเดียวกัน กิจกรรม “บันได 5 ขั้น” ยังช่วยส่งเสริมการกำกับตนเองและการปฏิบัติตามแผน อย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การพัฒนาทักษะการวางแผนอนาคตอย่างมีระบบและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนมากที่สุด คือ กิจกรรม การสะท้อนคิดร่วมกับการใช้รหัสบุคลิกภาพทางอาชีพ (RIASEC) เนื่องจากเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเองในเชิงลึก ทั้งด้านความสนใจ ความถนัด และลักษณะบุคลิกภาพของตนเอง ก่อนนำไปสู่กระบวนการกำหนดเป้าหมายและขั้นตอนการวางแผนอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม นักเรียนจำนวนมากเริ่มมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง “ตัวตน” กับ “อาชีพในอนาคต” ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ของกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมแนะแนวครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ควรพิจารณาร่วมกับข้อจำกัดของการวิจัย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนเพียง 8 คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างเล็กสำหรับ การวิจัยกึ่งทดลอง จึงอาจส่งผลต่อการอ้างอิงผลการวิจัยไปยังประชากรในวงกว้าง การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง โดยไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (Control Group) จึงอาจไม่สามารถสรุปได้อย่างสมบูรณ์ว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นเป็นผลจากกิจกรรมแนะแนวเพียงอย่างเดียว หรืออาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านพัฒนาการตามวัยและประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมภายนอกร่วมด้วย อีกทั้งผู้วิจัยทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้ประเมินผลการวิจัย จึงอาจเกิดข้อจำกัดด้านความเป็นกลางในการตีความข้อมูล (Researcher Bias) แม้ว่าผู้วิจัยจะพยายามลดอคติดังกล่าว โดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ และใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งประกอบ การวิเคราะห์ผลแล้วก็ตาม จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ครูแนะแนว ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ปรับเปลี่ยนแนวทางการแนะแนวจากการให้ข้อมูลอาชีพเพียงอย่างเดียว ไปสู่การจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการรู้จักตนเอง การตั้งเป้าหมาย และการวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นระบบตามแนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับอนาคตของตนเองได้อย่างชัดเจนมากขึ้น การนำกิจกรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษาอื่นอาจมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมจำนวน 10 ครั้ง ซึ่งอาจใช้เวลาค่อนข้างมากสำหรับบางโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านเวลาเรียนหรือภาระงานของครู ดังนั้น สถานศึกษาอาจพิจารณาปรับรูปแบบกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และทรัพยากรของแต่ละโรงเรียน โดยยังคงรักษาองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการ แนะแนวไว้ โดยเฉพาะกิจกรรมการสะท้อนคิดและการสำรวจตนเอง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การตั้งเป้าหมายทางอาชีพของผู้เรียน นอกจากนี้ควรมีการศึกษาติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินความคงทนของพฤติกรรม การตั้งเป้าหมายทางอาชีพ รวมทั้งขยายผลการวิจัยไปยังกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายและมีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของกิจกรรมแนะแนวในบริบททางการศึกษาที่กว้างขวางต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบการวิจัย

ให้มีกลุ่มควบคุมหรือกลุ่มเปรียบเทียบ เพื่อช่วยลดข้อจำกัดของการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง และช่วยให้สามารถอธิบายผลของกิจกรรมแนะแนวได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า พัฒนาการที่เกิดขึ้นเป็นผลจากกิจกรรมแนะแนวที่จัดขึ้นจริง มิใช่ เกิดจากพัฒนาการตามวัยหรือปัจจัยภายนอกอื่นเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ควรพิจารณาให้ผู้ประเมินผล หรือผู้สังเกตพฤติกรรมเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อลดอคติของผู้วิจัย และเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ อีกทั้งควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาตนเองเชิงกลยุทธ์ของ Noe กับตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน เช่น ความอดทนพยายาม การกำกับตนเอง ความสุขในการเรียนรู้ หรือทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เพื่อขยายองค์ความรู้ว่ากรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในมิติอื่น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งอาจนำ สื่อเทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชันมาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมแนะแนว เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ความยืดหยุ่น และความสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ปิยะภรณ์ พันธุวิทย์ และคณะ. (2567). การพัฒนากิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตที่ส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 14(1), 247-261.

ภัทรรัตน์ อินประเสริฐ และคณะ. (2568). การพัฒนากิจกรรมแนะแนวโดยใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในตนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปัญญาวรคุณ. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 8(3), 338-353.

ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2567). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองตามแนวคิด CASEL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. Journal of Modern Learning Development, 9(11), 49-63.

Bai, B. & Guo, W. (2021). Motivation and self-regulated strategy use: Relationships to primary school students' English writing in Hong Kong. Language Teaching Research, 25(3), https://doi.org/10.1177/1362168819859921.

Locke, E. A. & Latham, G. P. (1991). A Theory of Goal Setting & Task Performance. ResearchGate, 16(2), 212-247.

Noe, R. A. (2020). Employee Training & Development. (8th ed.). Columbus: McGraw-Hill Education.

Sukowati, S. et al. (2020). The effect of self regulated learning strategies on the primary school students' independent learning skill. ResearchGate, 2(2), 81-89.

Unicef Thailand. (2022). MAPPING OF CAREER GUIDANCE SERVICES AND INTERVENTIONS FOR ADOLESCENTS AND YOUTH IN THAILAND. Bangkok: Mapping of Career Guidance Services and Interventions for Adolescents and Youth in Thailand.

บทความวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*

A STUDY OF PROBLEMS AND NEEDS IN DEVELOPING CHINESE COMMUNICATION SKILLS AMONG MATHAYOM 3 STUDENTS

เจีย สวี*, กิตติชัย สุธาสิโนบล, ศุภวรรณ สัจจพิบูล

Jia Xu*, Kittichai Suthasinobon, Suppawan Satjapiboon

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jia.xu@g.swu.ac.th

*Tel: 095-394-6901

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และครูผู้สอนภาษาจีน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาจีน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาเชิงระบบที่ครอบคลุมทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเฉพาะทักษะการพูดและการอ่านที่มีระดับปัญหาสูง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนสะท้อนสาเหตุ ได้แก่ พื้นฐานทางภาษาจีนของผู้เรียนที่ยังไม่มั่นคง คลังคำศัพท์จำกัด การถอดเสียงภาษาจีนด้วยอักษรโรมัน หรือ “พินอิน การขาดความมั่นใจในการใช้ภาษา และโอกาสในการฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์จริงที่จำกัด และ 2) ผลการศึกษาความต้องการ พบว่า ผู้เรียนมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะทักษะการฟังและการอ่าน รวมถึงมีความต้องการให้การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนให้ความสำคัญกับการปรับเนื้อหา บทบาทของผู้สอน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการวัดและประเมินผลการสื่อสารจริง ผลการวิจัยครั้งนี้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้

คำสำคัญ: สภาพปัญหาและความต้องการ, การจัดการเรียนรู้ภาษาจีน, ทักษะการสื่อสารภาษาจีน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

* Received 6 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 30 May 2026

Abstract

This study aimed to investigate the problems and needs in developing Chinese communication skills among Mathayom 3 students in order to provide baseline information for designing Chinese language learning approaches that align with the Thai educational context. The participants consisted of Mathayom 3 students and Chinese language teachers. This study employed a mixed methods research design. The research instruments included a questionnaire on students' problems and needs in developing Chinese communication skills and semi-structured interviews with Chinese language teachers. Quantitative data were analyzed using basic statistics, including the mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis. The research findings revealed that: 1) The overall problems in developing students' Chinese communication skills were at a moderate level and reflected systematic issues covering listening, speaking, reading, and writing skills, with speaking and reading identified as the areas with the highest level of problems. Data obtained from interviews with Chinese language teachers indicated several causes, including students' insufficient Chinese language foundation, limited vocabulary knowledge, the romanization of Chinese pronunciation using the Roman alphabet, or "Pinyin", lack of confidence in using the language, and limited opportunities to practice Chinese in real-life situations. and 2) The findings regarding students' needs showed that the students had a relatively high level of need for the development of Chinese communication skills, particularly in listening and reading skills. In addition, they expressed the need for Chinese language instruction that emphasizes adjustments in content, teachers' roles, learning activity processes, instructional media, and the measurement and evaluation of authentic communication skills. The findings of this study can serve as guidelines for improving Chinese language instruction at the secondary school level in order to enhance students' Chinese communication skills effectively and in accordance with the learning context.

Keywords: Problems and Needs, Chinese Language Learning Management, Chinese Communication Skills, Mathayom 3 Students

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกาภิวัตน์และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ทั้งด้านภาษา เทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และยกระดับ

เป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน ส่งผลให้ภาษาจีนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาไทย (หน่วยราชการในพระองค์, 2568) ประเทศไทยจึงได้ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการสื่อสารและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการศึกษาต่อในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ทักษะการสื่อสารทางภาษา ประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและไม่สามารถแยกจากกันได้ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล แนวคิดการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจริงในบริบทที่มีความหมาย มากกว่าการเรียนรู้ภาษาในลักษณะการท่องจำคำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว (Richards, J. C., 2006); (Celce-Murcia, M., 2007) ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยได้กำหนดให้การเรียนภาษาจีนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาในการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะด้านการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์จริง (จันทนา บรรจงดิษฐ์, 2559); (เยาวพร ศรีระษา และจิระพร ชะโน, 2561) เมื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ พบว่า ปัญหาเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียนที่ขาดความรู้พื้นฐานและความมั่นใจในการใช้ภาษา ด้านครูผู้สอนที่ยังขาดการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นการท่องจำ และด้านเนื้อหาภาษาจีนซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านระบบเสียง วรรณยุกต์ และโครงสร้างประโยคที่แตกต่างจากภาษาไทย (Wang, J. Q., 2015); (Song, W., & Art-in, S., 2016) งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า สื่อและอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการวัดและการประเมินผล เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน โดยสื่อการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมสามารถช่วยสร้างแรงจูงใจและเสริมความเข้าใจของผู้เรียน ขณะที่การวัดและการประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะการสื่อสารสามารถสะท้อนประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้และนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (ภูวกร ฉัตรบำรุงสุข, 2559); (วิภาวรรณ สุนทรจามร, 2559) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ Wirata, S. & Tanunchaibutra, P. ที่สนับสนุนว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนสามารถช่วยพัฒนาทักษะภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูดในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจและแรงจูงใจในการใช้ภาษา (Wirata, S. & Tanunchaibutra, P., 2023) ขณะเดียวกันงานวิจัยของ Shengchen, T. & Pianchana, T. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ยังส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีนและความพึงพอใจในการเรียนของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา (Shengchen, T. & Pianchana, T., 2024) นอกจากนี้ การศึกษาของ Xiao, D. & Tian, C. ยังสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนไทยยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งด้านผู้เรียน ครูผู้สอน สื่อการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ภาษา ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียน (Xiao, D. & Tian, C., 2024) เมื่อพิจารณาบริบทของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ซึ่งจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในรูปแบบไตรภาษา

พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายด้านสมรรถนะการสื่อสารและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ และมีนักเรียนเลือกเรียนภาษาจีนต่อในระดับที่สูงขึ้นเป็นจำนวนไม่มาก ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกับบริบทการจัดการเรียนการสอนและตัวผู้เรียน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่ยังเน้นการจดจำคำศัพท์และโครงสร้างภาษา มากกว่าการฝึกใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจริง การมีโอกาสใช้ภาษาจีนนอกห้องเรียนค่อนข้างจำกัด รวมถึงความแตกต่างด้านพื้นฐานทางภาษาของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นใจและแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน นอกจากนี้ สื่อการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนอาจยังไม่สอดคล้องกับความสนใจและบริบทของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาอย่างเพียงพอ ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่อาจมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากกว่าการประเมินสมรรถนะด้านการสื่อสารในสถานการณ์จริง จึงส่งผลให้ผู้เรียนยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนได้เต็มศักยภาพ

อีกทั้งจากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา ยังพบช่องว่างขององค์ความรู้ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในบริบทโรงเรียนไทยอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบไตรภาษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้และความคาดหวังด้านสมรรถนะทางภาษาแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เป็นการศึกษาที่มุ่งสำรวจสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียน ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ตลอดจนศึกษาความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้จากมุมมองของครูผู้สอน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในรูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 รวม 3 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 108 คน ผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา (Census Sampling) เนื่องจากจำนวนประชากรมีขนาดไม่มากและสามารถเก็บข้อมูลได้ครบทุกคน จึงไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2.2 ครูภาษาจีนที่สอนในรูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ คือ เป็นผู้สอนภาษาจีนให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับครูผู้สอนภาษาจีน เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนในด้านผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัดและโรงเรียนที่ใช้เป็นพื้นที่วิจัย

4.2 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล

4.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยแจกแบบสอบถามให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 108 คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาจีน จำนวน 5 คน แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้การบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึกข้อมูล

4.6 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา

4.7 ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยโดยงานวิจัยนี้มีการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ SWUEC682194 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนักเรียนนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนนำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียน และศึกษาความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาจีน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากนักเรียนและครูผู้สอนภาษาจีน ผลการวิจัยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.1 ผลสรุปสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนจากแบบสอบถาม

ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนด้วยแบบสอบถาม และจากครูผู้สอนด้วยแบบสัมภาษณ์ ครอบคลุมทักษะการสื่อสารทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ภายใต้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 6 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ผู้สอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล มีผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีน

รายการปัญหา	การฟัง			การพูด			การอ่าน			การเขียน		
	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล
ผู้เรียน	2.97	0.82	ปานกลาง	3.58	0.99	มาก	3.29	0.96	มาก	2.99	1.02	ปานกลาง
ผู้สอน	2.30	0.69	น้อย	2.15	0.86	น้อย	2.76	0.94	ปานกลาง	2.68	0.98	ปานกลาง
กระบวนการจัดการเรียนรู้	2.29	0.74	น้อย	2.74	0.81	ปานกลาง	2.79	0.73	ปานกลาง	3.04	0.85	ปานกลาง
เนื้อหา	2.63	0.80	ปานกลาง	3.51	0.81	มาก	2.95	0.92	ปานกลาง	2.61	0.98	ปานกลาง
สื่อและอุปกรณ์	2.66	0.84	ปานกลาง	2.67	0.92	ปานกลาง	2.63	0.88	ปานกลาง	2.78	0.88	ปานกลาง
การวัดและประเมินผล	2.60	0.78	ปานกลาง	2.55	0.80	ปานกลาง	2.58	0.86	ปานกลาง	2.67	0.85	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.58	0.50	ปานกลาง	2.87	0.53	ปานกลาง	2.83	0.58	ปานกลาง	2.79	0.66	ปานกลาง

หมายเหตุ : N = 5 4.51 - 5 หมายถึง มากที่สุด, 3.51 - 4.5 หมายถึง มาก, 2.51 - 3.5 หมายถึง ปานกลาง, 1.5 - 2.5 หมายถึง น้อย, 1 - 1.5 หมายถึง น้อยที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (M = 2.77, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะ พบว่า ทักษะการพูดมีระดับปัญหาสูงที่สุด (M = 2.87, S.D. = 0.53) รองลงมา ได้แก่ ทักษะการอ่าน (M = 2.83, S.D. = 0.58) และทักษะการเขียน (M = 2.79, S.D. = 0.66) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ขณะที่ ทักษะการฟังมีระดับปัญหาต่ำที่สุด (M = 2.58, S.D. = 0.50) แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเชิงปัจจัย พบว่า ด้านผู้เรียนเป็นปัจจัยที่มีระดับปัญหาสูงเด่นชัด โดยเฉพาะในทักษะการพูด (M = 3.58, S.D. = 0.99) และทักษะการอ่าน (M = 3.29, S.D. = 0.96) ซึ่งอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านพื้นฐาน ความมั่นใจ และความพร้อมในการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารจริง นอกจากนี้ ด้านเนื้อหา เป็นปัจจัยที่มีระดับปัญหาสูงในทักษะการพูดเช่นกัน (M = 3.51, S.D. = 0.81) ขณะที่ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีระดับปัญหาค่อนข้างสูงในทักษะการเขียน (M = 3.04, S.D. = 0.85)

ผลการวิจัยในภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนเป็นปัญหาเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเฉพาะทักษะการพูด การอ่าน ที่มีระดับปัญหาสูงกว่าทักษะอื่นอย่างชัดเจน ผลการศึกษาจึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนอย่างบูรณาการในทุกทักษะ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผู้เรียน เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ และการวัดและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างทักษะการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลสรุปสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนจากแบบสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ครูภาษาจีนที่สอนในรูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า ครูผู้สอนทั้งห้าคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนครอบคลุมทั้งสี่ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยปัญหาด้านการฟังส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคลังคำศัพท์ที่จำกัด ความไม่คุ้นเคยกับสำเนียงภาษาจีน และความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทการเรียนรู้แบบพหุภาษา ขณะที่ปัญหาด้านการพูด พบว่า นักเรียนขาดความมั่นใจ มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาจีน และมีโอกาสฝึกพูดในสถานการณ์จริงค่อนข้างจำกัด สำหรับด้านการอ่านปัญหาที่พบเด่นชัด คือ การพึ่งพาพินอิน การจดจำตัวอักษรจีนได้ไม่มั่นคง และความสับสนจากลักษณะเฉพาะของอักษรจีน ส่วนด้านการเขียน นักเรียนมองว่าเป็นทักษะที่ยาก มีปัญหาเกี่ยวกับลำดับขีด โครงสร้างอักษร และการถ่ายโอนรูปแบบการเขียนจากภาษาแม่มาใช้ในภาษาจีน ผลการวิจัยในภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่า สภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนเป็นปัญหาเชิงระบบที่เชื่อมโยงกันทั้งสี่ทักษะ โดยมีรากฐานสำคัญมาจากความพร้อมทางภาษาและความแตกต่างระหว่างผู้เรียน รวมถึงข้อจำกัดด้านโอกาสในการฝึกใช้ภาษาอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรมชาติ ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในลักษณะบูรณาการ โดยมุ่งเสริมสร้างพื้นฐานทางภาษา ควบคู่กับการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

โดยสรุป ผลการวิจัยจากแบบสอบถามของนักเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนมีความสอดคล้องและสนับสนุนกันอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับปานกลางในภาพรวม และเป็นปัญหาเชิงระบบที่ครอบคลุมทักษะการฟัง การพูด

การอ่าน และการเขียน โดยผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ พบว่า ทักษะการพูด การอ่าน และการเขียนมีระดับปัญหาสูงกว่าทักษะการฟัง ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนช่วยอธิบายสาเหตุเชิงลึกของปัญหาซึ่งมีรากฐานร่วมกัน ได้แก่ คลังคำศัพท์ของผู้เรียนที่จำกัด พื้นฐานภาษาจีนที่ยังไม่มั่นคง การพึ่งพาพินอิน การขาดความมั่นใจในการใช้ภาษา และอิทธิพลจากภาษาแม่หรือบริบทพหุภาษา นอกจากนี้ ทั้งนักเรียนและครูผู้สอนยังสะท้อนตรงกันว่าผู้เรียนมีโอกาสฝึกใช้ภาษาจีนในสถานการณ์จริงอย่างต่อเนื่องค่อนข้างจำกัด ขณะที่สื่อ เนื้อหา รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลบางส่วนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารอย่างรอบด้าน ผลการวิจัยในภาพรวมจึงชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดจากทักษะใดทักษะหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกันทุกทักษะ และควรได้รับการพัฒนาในลักษณะบูรณาการ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา สื่อ และการประเมินผล เพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนด้วยแบบสอบถาม และจากครูผู้สอนด้วยแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ และด้านการวัดและการประเมินผล

2.1 ผลสรุปความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนจากแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีน

รายการ	การฟัง			การพูด			การอ่าน			การเขียน		
ความต้องการ	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล
ผู้เรียน	3.71	0.79	มาก	3.41	1.02	ปานกลาง	3.65	0.83	มาก	3.51	0.89	มาก
ผู้สอน	3.57	0.82	มาก	3.59	0.86	มาก	3.65	0.86	มาก	3.66	0.97	มาก
กระบวนการจัดการเรียนรู้	3.46	0.86	ปานกลาง	3.39	0.96	ปานกลาง	3.41	0.90	ปานกลาง	3.51	0.86	มาก
เนื้อหา	4.00	0.71	มาก	3.68	0.80	มาก	3.57	0.95	มาก	3.16	0.93	ปานกลาง
สื่อและอุปกรณ์	3.47	0.89	ปานกลาง	3.21	0.93	ปานกลาง	3.21	0.98	ปานกลาง	3.32	0.84	ปานกลาง
การวัดและประเมินผล	3.62	0.91	มาก	3.49	0.95	ปานกลาง	3.42	0.93	ปานกลาง	3.60	0.86	มาก
เฉลี่ย	3.64	0.59	มาก	3.46	0.71	ปานกลาง	3.49	0.67	ปานกลาง	3.46	0.67	ปานกลาง

หมายเหตุ : N=5 4.51-5หมายถึงมากที่สุด; 3.51-4.5หมายถึงมาก; 2.51-3.5หมายถึงปานกลาง; 1.5-2.5หมายถึงน้อย; 1-1.5 หมายถึงน้อยที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก (M = 3.51, S.D. = 0.58) โดยทักษะการฟังมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงที่สุด (M = 3.64, S.D. = 0.59) รองลงมา ได้แก่ ทักษะการอ่าน (M = 3.49, S.D. = 0.67) ทักษะการพูด (M = 3.46, S.D. = 0.71) และทักษะการเขียน (M = 3.46, S.D. = 0.67) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความต้องการอยู่ในระดับปานกลางแต่ใกล้เคียงระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีความต้องการได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนอย่างรอบด้าน เมื่อพิจารณาเป็น

รายปัจจัย พบว่า ด้านเนื้อหาและด้านผู้สอน เป็นปัจจัยที่ผู้เรียนมีความต้องการอยู่ในระดับมากเกือบทุกทักษะ โดยเฉพาะด้านเนื้อหาในทักษะการฟัง (M = 4.00, S.D. = 0.71) และทักษะการพูด (M = 3.68, S.D. = 0.80) รวมถึงด้านผู้สอนในทักษะการเขียน (M = 3.66, S.D. = 0.97) และทักษะการอ่าน (M = 3.65, S.D. = 0.86)

สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับผู้เรียน และการสนับสนุนจากครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาจีนอย่างเป็นระบบ ขณะที่ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกทักษะ แต่มีแนวโน้มสูงขึ้นในทักษะการเขียนและการฟัง ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะด้านการฟังและการอ่าน ขณะเดียวกัน ผู้เรียนยังมีความต้องการให้การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนให้ความสำคัญกับการปรับเนื้อหา บทบาทของผู้สอน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ รวมถึงการวัดและประเมินผลให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ผลสรุปความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนจากแบบสัมภาษณ์

ผลสรุปความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนจากแบบสัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์ครูภาษาจีนที่สอนในรูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า ครูผู้สอนทั้งห้าคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนควรดำเนินการอย่างครอบคลุมทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยสามารถสรุปผลการศึกษาแยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

2.2.1 ด้านการฟัง ครูผู้สอนเห็นว่า นักเรียนควรได้รับโอกาสในการฝึกฟังภาษาจีนจากสื่อที่หลากหลายและใกล้ตัวมากขึ้น เช่น สื่อมัลติมีเดีย บทสนทนา เพลง หรือคลิปวิดีโอภาษาจีน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับสำเนียงและการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ ควรมีการออกแบบกิจกรรมฝึกฟังที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน และส่งเสริมการฝึกฟังอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความเข้าใจในการสื่อสาร

2.2.2 ด้านการพูด ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ควรเพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ภาษาจีนในการสื่อสารจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกพูดโดยเฉพาะ เช่น การสนทนา การแสดงบทบาทสมมติ หรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน รวมถึงควรกำหนดเกณฑ์การประเมินทักษะการพูดที่ชัดเจน เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2.3 ด้านการอ่าน ครูผู้สอนเสนอว่า ควรพัฒนาแบบเรียนและสื่อการอ่านที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน พร้อมทั้งลดการพึ่งพาพินอิน เพื่อส่งเสริมการจดจำตัวอักษรจีนและการอ่านเพื่อความเข้าใจ นอกจากนี้ ควรจัดลำดับเนื้อหาการเรียนรู้จากง่ายไปยาก เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับระดับความสามารถ

2.2.4 ด้านการเขียน ครูผู้สอนเห็นว่า การพัฒนาทักษะการเขียนควรใช้เทคนิคและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกม แอปพลิเคชัน หรือสื่อช่วยจำ เพื่อช่วยให้นักเรียนจดจำและฝึกเขียนตัวอักษรจีนได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งควรมีเกณฑ์การประเมินการเขียนที่เป็นมาตรฐาน เพื่อใช้ติดตามและประเมินพัฒนาการด้านการเขียนของผู้เรียนอย่างชัดเจน

โดยสรุป ผลการวิจัยจากแบบสอบถามของผู้เรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนมีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจนว่า ความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นความต้องการเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งสี่ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยผู้เรียนมีความต้องการพัฒนาในทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และให้ความสำคัญกับทักษะการฟังเป็นพิเศษ ขณะที่ครูผู้สอนเห็นพ้องว่าการพัฒนาควรดำเนินไปในลักษณะบูรณาการ ผ่านการเสริมพื้นฐานทางภาษา การเพิ่มโอกาสในการรับภาษาและใช้ภาษาจีนในสถานการณ์จริงอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ตลอดจนการใช้สื่อ เนื้อหา และการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารจริง ผลการวิจัยในภาพรวมจึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนที่เชื่อมโยงทั้งสี่ทักษะอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ และบริบทการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนได้อย่างรอบด้านและตรงตามความต้องการ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ไตรภาษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียน และศึกษาความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาจีน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นสำคัญทั้งด้านทักษะทางภาษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ และแนวทางในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียน ซึ่งสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการพูดเป็นด้านที่มีระดับปัญหาสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะการฟัง การอ่าน และการเขียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เรียนยังขาดโอกาสในการใช้ภาษาจีนในสถานการณ์จริง และมีความไม่มั่นใจในการสื่อสารด้วยภาษาจีน ส่งผลให้ผู้เรียนหลีกเลี่ยงการพูดหรือใช้ภาษาเฉพาะในบริบทของห้องเรียนเท่านั้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนภาษาเชิงสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ซึ่งมองว่าความสามารถทางภาษาเกิดจากการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายในบริบทจริง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการร่วมสมัยได้เสนอว่า หลักการของ CLT ควรถูกนำไปสู่การปฏิบัติผ่านการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องใช้ภาษาในการปฏิบัติภารกิจจริง หรือการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภารกิจ (Task-Based Language Teaching) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการพูดอย่างเป็นรูปธรรม (Ellis, R., 2018) ดังนั้น เมื่อผู้เรียนขาดโอกาสในการสื่อสารจริง ทักษะการพูดย่อมพัฒนาได้อย่างจำกัด

นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Joyce, B. et al. ยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน และกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ได้รับผลโดยตรงจากการจัดการเรียนการสอน ขณะเดียวกัน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คัดเลือกเนื้อหา ใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนกำหนดรูปแบบการวัดและประเมินผล ส่วนกระบวนการจัดการเรียนรู้ทำหน้าที่เป็นกรอบหรือระบบที่ช่วยกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่มองว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียนเป็นผลจากการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบหลายด้านอย่างเป็นระบบ (Joyce, B. et al., 2015)

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชัย แก้วบุตร ที่ศึกษาพบว่า ปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดรัฐบาล ภูมิภาคภาคใต้ในภาพรวม ได้แก่ 1) เรื่องจำนวนคาบเรียน 2) ครูผู้สอน 3) แบบเรียน และ 4) การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องและได้รับการพัฒนาและแก้ไขเรื่อยมา นอกจากนี้ พบว่า ปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาษาจีนในภูมิภาคภาคใต้ ประกอบด้วย 1) ปัญหาเชิงนโยบายจากต้นสังกัด 2) ปัญหาในมิติต่าง ๆ ของครูผู้สอนภาษาจีน 3) ปัญหาด้านความร่วมมือและการสนับสนุนขององค์กรต่าง ๆ และ 4) ปัญหาด้านหลักสูตรภาษาจีนสำหรับสถานศึกษาระดับภูมิภาคซึ่งปัญหาสุดท้ายนี้เป็นปัญหาที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขในระดับเร่งด่วน (พิชัย แก้วบุตร, 2564)

ในประเด็นของ ความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านในระดับสูงกว่าทักษะอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นของการได้รับข้อมูลทางภาษาอย่างเพียงพอก่อนนำไปใช้ในการสื่อสาร ผลการวิจัย Ellis, R. ที่เสนอว่า การรับภาษาเข้า การประมวลผล และการใช้ภาษา เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง หากผู้เรียนยังมีคลังคำศัพท์หรือความเข้าใจภาษาไม่เพียงพอ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการพูดและการเขียนโดยตรง (Ellis, R., 2018) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Zhang, D., & Graham, S. ยังพบว่า การส่งเสริมทักษะการฟังและการอ่านผ่านสื่อมัลติมีเดียและกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม สามารถช่วยพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนได้รับภาษาเข้าในรูปแบบที่หลากหลายและใกล้เคียงกับการใช้ภาษาจริง (Zhang, D., & Graham, S., 2020) ขณะเดียวกัน Li, X. พบว่า การจัดกิจกรรมการอ่านร่วมกับการอภิปรายและการสื่อสารเชิงโต้ตอบ ช่วยเพิ่มคลังคำศัพท์ ความเข้าใจภาษา และความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการพูดและการเขียนได้ดีขึ้น (Li, X., 2021) นอกจากนี้ Wang, D., & Castro, C. D. ยังเสนอว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทักษะ (Integrated-Skills Approach) มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะการรับภาษาและการใช้ภาษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนควรดำเนินไปในลักษณะบูรณาการ โดยส่งเสริมทั้งการรับภาษาและการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงควบคู่กัน รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน (Wang, D. & Castro, C. D., 2022)

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 การพัฒนาทักษะภาษาจีนแบบบูรณาการเชื่อมโยง (มัธยมศึกษา)

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การค้นพบว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีลักษณะเป็นระบบเชื่อมโยงทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยไม่สามารถพัฒนาแยกส่วนได้ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน และกระบวนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักของผู้เรียนไม่ได้เกิดจากเนื้อหาหรือสื่อเพียงอย่างเดียว แต่มีรากฐานมาจาก ข้อจำกัดด้านพื้นฐานภาษา คลังคำศัพท์ ความมั่นใจ และโอกาสในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงพฤติกรรมและบริบทการเรียนรู้ อีกทั้งยังได้องค์ความรู้เชิงประยุกต์ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนที่มีประสิทธิภาพควรเป็นรูปแบบบูรณาการที่เน้นการเสริมสร้างพื้นฐานภาษาอย่างเป็นลำดับ การเพิ่มโอกาสในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง การออกแบบกิจกรรมที่เน้นการสื่อสาร การใช้สื่อและการประเมินผลที่สอดคล้องกับการใช้ภาษาจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยทักษะการพูดมีระดับปัญหาสูงที่สุด รองลงมา คือ การอ่านและการเขียน ส่วนการฟังมีปัญหาน้อยที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อปัญหา ได้แก่ ด้านผู้เรียน (พื้นฐานภาษาไม่มั่นคง คำศัพท์จำกัด ขาดความมั่นใจ)

ด้านเนื้อหา และด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงข้อจำกัดด้านโอกาสในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง และผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อการศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาจีนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการพัฒนาทักษะการฟังมากที่สุด รองลงมา คือ การอ่าน การพูด และการเขียน ตามลำดับ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีความต้องการให้ปรับปรุงด้านเนื้อหา ผู้สอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ให้สอดคล้องกับการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารจริง และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน สรุปภาพรวมผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนมีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยผู้เรียนมีข้อจำกัดด้านพื้นฐานภาษาและโอกาสในการใช้ภาษา ขณะเดียวกันก็มีความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างรอบด้าน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนควรเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการทั้ง 4 ทักษะ และส่งเสริมการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ในส่วนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ครูผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในลักษณะบูรณาการทั้งสี่ทักษะ โดยมุ่งเสริมสร้างพื้นฐานทางภาษาอย่างเป็นลำดับ เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาจีนในสถานการณ์จริง ใช้สื่อและกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับระดับผู้เรียน พร้อมทั้งพัฒนาการวัดและประเมินผลให้สามารถสะท้อนความสามารถในการสื่อสารจริงได้ และ 2) โรงเรียนควรสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ภาษาจีนที่ทันสมัย ส่งเสริมบรรยากาศและกิจกรรมทางภาษาที่เอื้อต่อการใช้ภาษาจีนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้และการประเมินทักษะการสื่อสารภาษาจีนอย่างเป็นระบบ ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และโรงเรียนที่มีบริบทหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนภาพรวมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และ 2) ควรใช้ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนที่ตอบสนองผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม และศึกษาผลของรูปแบบดังกล่าวต่อทักษะการสื่อสารภาษาจีนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2556). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาจีน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

จันทนา บรรจงดิษฐ์. (2559). การพัฒนาความสามารถภาษาจีนเพื่อการสื่อสารโดยใช้หนังสือ อิเล็กทรอนิกส์. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พิชัย แก้วบุตร. (2564). ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดรัฐบาลภูมิภาคภาคใต้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 13(1), 58-83.

ภูวกร ฉัตรบำรุงสุข. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

เยาวพร ศรีระษา และจิระพร ชะโน. (2561). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) ประกอบชุดสื่อประสม เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. Journal of Educational Measurement Mahasarakham University, 24(1), 243-254.

วิภาวรรณ สุนทรจามร. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยสังเคราะห์รวม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

หน่วยราชการในพระองค์. (2568). สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย กับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ครบรอบ 50 ปี. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2569 จาก https://www.royaloffice.th/13/11/2025/การทูตไทย-จีน-500/

Celce-Murcia, M. (2007). Rethinking the role of communicative competence in language teaching. In E. Alcón Soler & M. P. Safont Jordà (Eds.), Intercultural language use and language learning. (pp. 41-57). Springer. New York: Springer.

Ellis, R. (2018). Reflections on task-based language teaching. Bristol: Multilingual Matters.

Joyce, B. et al. (2015). Models of teaching. (9th ed.). Boston: Pearson.

Li, X. (2021). The effects of interactive reading activities on Chinese language learners' communicative competence. Journal of Language Teaching and Research, 12(4), 612-620.

Richards, J. C. (2006). Communicative language teaching today. Cambridge: Cambridge University Press.

Shengchen, T. & Pianchana, T. (2024). The development of Chinese speaking skill of secondary 1 students by using cooperative learning in an international school in Thailand. Academic Journal Phranakhon Rajabhat University, 15(2), 1-16.

Song, W., & Art-in, S. (2016). A study of Chinese communicative competence of Mathayom Suksa 5 students using project-based learning and community learning resources. Journal of Education, Graduate Studies Research, Khon Kaen University, 10(1), 1-6.

Wang, D. & Castro, C. D. (2022). Integrated-skills instruction in Chinese as a foreign language classrooms: Effects on learners' communicative competence. Frontiers in Psychology, 13, 845621. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.845621.

Wang, J. Q. (2015). Second language acquisition research (第二语言习得研究). Beijing: The Commercial Press.

Wirata, S. & Tanunchaibutra, P. (2023). The development of Chinese communicative listening and speaking core competencies using activity-based learning and metaverse of secondary 2 students. Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University, 13(1), 251-265.

Xiao, D. & Tian, C. (2024). Research on the status quo and strategies of Chinese education in primary and secondary schools in Thailand. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4(2), 1041-1052.

Zhang, D., & Graham, S. (2020). Classroom-based strategies for developing Chinese language listening and reading skills through multimedia learning. Computer Assisted Language Learning, 33(7), 719-742.

บทความวิจัย

กลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด”*

TRANSLATION STRATEGIES FOR RENDERING THAI FOOD NAMES INTO ENGLISH IN THE DOCUMENTARY SERIES “THE HIDDEN GEM”

วัชรพงษ์ แจ้งประจักษ์
Watcharapong Changprachak
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand
Corresponding author E-mail: watcharapong@go.buu.ac.th
Tel: 089-454-2429

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษ และ 2) ศึกษาแนวโน้มการเลือกใช้กลวิธีการแปลเพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอดคำศัพท์ด้านอาหาร งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้แนวคิดกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเป็นกรอบการวิเคราะห์ โดยรวบรวมชื่ออาหารในสารคดีชุดดังกล่าวจากช่อง HBO Max จำนวน 12 ตอน ได้กลุ่มตัวอย่าง 123 รายการด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบการใช้กลวิธีการแปลโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องมากที่สุด (ร้อยละ 29.27) การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับการอธิบายความ (ร้อยละ 24.39) การใช้คำที่มีความหมายกว้าง (ร้อยละ 16.26) การอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 12.20) การละไม่แปล (ร้อยละ 11.38) และการแทนที่ทางวัฒนธรรม (ร้อยละ 6.50) ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดชื่ออาหารไทยในสารคดีชุดนี้อาศัยการอธิบายความและการใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความมากที่สุด เพราะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจรูปลักษณ์หรือส่วนประกอบของอาหารได้ สำหรับกลวิธีการใช้คำที่มีความหมายกว้างและการละไม่แปลมีแนวโน้มสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในเนื้อหารายการที่เอื้อให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้ในตัวอยู่แล้ว จึงกล่าวได้ว่าการแปลสื่อสารคดีมิใช่เพียงการแปลแบบคำต่อคำแต่ต้องพิจารณาถึงความเฉพาะเจาะจงทางวัฒนธรรม ความเป็นที่รู้จักในระดับสากล และบทบาทของชื่ออาหารในฐานะองค์ประกอบย่อยของฉากซึ่งช่วยให้ผู้แปลเลือกกลวิธีการถ่ายทอดความหมายได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: กลวิธีการถ่ายทอด, คำศัพท์ด้านชื่ออาหาร, สารคดีชุด, ร้านลับของเด็ด

* Received 4 May 2026; Revised 21 May 2026; Accepted 29 May 2026

Abstract

This research on translation strategies for rendering Thai food names into English in the documentary series “The Hidden Gem” aims to 1) Study the strategies used in translating Thai food names into English and 2) Study the trends in selecting translation strategies as guidelines for translating food terms. This qualitative research uses the concepts of strategies for translating cultural terms as the analytical framework. Food names in the said documentary series were collected from the HBO Max channel, across 12 episodes, obtaining a sample of 123 items through purposive sampling. The findings reveal that translation by paraphrase using related words was the most frequently used strategy (29.27%), followed by the use of loan words or loan words with explanation (24.39%), translation by more general words (16.26%), translation by paraphrase using unrelated words (12.20%), omission (11.38%), and cultural substitution (6.50%). These findings indicate that rendering Thai food names in this documentary series relies mostly on paraphrasing and using loan words with explanation because they help the audience understand the appearance or ingredients of the food. As for the strategies of using more general words and omission, they tend to be related to the surrounding context in the program's content, which facilitates the audience to understand the meaning in itself. Thus, it can be said that translating documentary media is not a word-for-word process but one that requires consideration of cultural specificity, international recognition, and the roles of the food names as minor elements of the scene, which enable translators to select suitable strategies for conveying meaning.

Keywords: Translation Strategies, Food Vocabulary, Documentary Series, The Hidden Gem

บทนำ

ปัจจุบันนี้รูปแบบการรับชมสาระและความบันเทิงของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากเดิมที่ประชากรโลกเคยรับชมภาพข่าวหรือภาพยนตร์ผ่านทางโทรทัศน์ วีดิทัศน์ หรือโรงภาพยนตร์ ทุกวันนี้มนุษย์เราสามารถรับชมสื่อต่าง ๆ ผ่านทางสื่อส่งผ่านสัญญาณต่อเนื่องหรือที่เรียกกันว่าสตรีมมิ่งซึ่งเป็นการแพร่ภาพและเสียงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยข้อมูลทางสถิติในปัจจุบัน พบว่า ประชากรถึงร้อยละ 85 รับชมรายการโทรทัศน์ออนไลน์หรือเนื้อหาผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งเป็นประจำทุกวัน นอกจากนี้ บริการสตรีมมิ่งยังมีสัดส่วนการใช้งานสูงถึงร้อยละ 44.8 ของการรับชมโทรทัศน์ทั้งหมดซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน (Gaines, B., 2026)

เมื่อช่องทางการนำเสนอสื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วทำให้ข้อจำกัดในการรับชมสื่อจากต่างประเทศลดน้อยลงอย่างมาก ส่งผลให้การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วและนำไปสู่ความต้องการการแปลที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัวเพราะการแปล คือ เครื่องมือหลักในการถ่ายทอดความหมายและถ่ายทอดสารข้ามภาษาและวัฒนธรรม และด้วยเหตุที่การแปลไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่การถ่ายทอดคำศัพท์จากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

กระบวนการแปลในยุคสตรีมมิ่งจึงต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบและการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อรักษาความถูกต้องของต้นฉบับไว้ให้สมบูรณ์ที่สุดในทุก ๆ ด้าน สอดคล้องกับ Sánchez-Mompeán, S. & Zanotti, S. ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งไม่เพียงแต่เปิดประตูสู่การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แต่ยังผลักดันให้นักแปลต้องทำหน้าที่ในฐานะ “ทูตระหว่างสองวัฒนธรรม” (ambassadors between two cultures) ที่ทำหน้าที่สื่อสารคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งมากกว่าการเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดภาษาเท่านั้น (Sánchez-Mompeán, S. & Zanotti, S., 2025)

สำหรับประเทศไทยแล้ววัฒนธรรมอาหารถือเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมที่รัฐบาลต้องการเผยแพร่ออกสู่สายตาชาวโลก โดยอาหารไทยได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของ “อำนาจละมุน” (Soft Power) ภายใต้นโยบายส่งเสริมวัฒนธรรม “5F” ของกระทรวงวัฒนธรรม ตามที่เว็บไซต์ Thailand.go.th. ได้ระบุแนวทางนโยบายวัฒนธรรม 5F ไว้ว่า ประกอบด้วย อาหาร (Food) ภาพยนตร์ (Film) แฟชั่น (Fashion) ศิลปะการป้องกันตัว (Fighting) และเทศกาล (Festival) (SAWASDEE THAILAND, 2566) ดังนั้น สารคดีอาหารไทย จึงมิใช่เพียงการสร้างความบันเทิงแต่ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยออกไปสู่สายตานานาชาติอีกด้วย ที่ผ่านมามีการศึกษาเรื่องการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษในหลากหลายบริบท โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลชื่ออาหารมีหลายแง่มุมดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ Thaweewattana, P. ที่ศึกษาการแปลเมนูอาหารไทยระดับมิชลิน (Thaweewattana, P., 2021) และ Suwannathet, K. ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์กลยุทธ์การแปลที่ใช้ในการแปลรายการอาหารเป็นภาษาอังกฤษจากร้านอาหารไทยที่ดำเนินกิจการในประเทศไทย (Suwannathet, K., 2023) ขณะที่ วารีรัตน์ สีแดง และคณะ ได้วิเคราะห์กลวิธีการแปลชื่ออาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหารไทยในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก (วารีรัตน์ สีแดง และคณะ, 2566) และ Inphen, W. ได้สำรวจแนวทางการแปลบทความอาหารในนิตยสารท่องเที่ยวสองภาษาในบริบทพื้นที่เขตเมืองเชียงใหม่ (Inphen, W., 2024) โดยการศึกษาเหล่านี้เป็นการศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษากลวิธีการถ่ายทอดความหมายของชื่ออาหารไทยที่ปรากฏในภาพยนตร์สารคดีที่แพร่ภาพผ่านช่องทางสตรีมมิ่งระดับโลกอย่าง HBO Max ที่มีจำนวนผู้สมัครใช้งานรวมประมาณ 125.7 ล้านคน ทั่วโลก (Gaines, B., 2026) ซึ่งนับเป็นแพลตฟอร์มที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในตะวันตกเป็นหลักอันแตกต่างจากการศึกษาในอดีตที่เน้นเมนูอาหารในพื้นที่ สารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” เป็นภาพยนตร์สารคดีด้านอาหารที่บอกเล่าเรื่องราวของร้านอาหารเด่น ๆ ของไทย จำนวน 12 ร้าน โดยแพร่ภาพรวม 2 ฤดูกาล จำนวน 12 ตอน ในปี ค.ศ. 2024 และ ค.ศ. 2025 เนื้อหาของแต่ละตอนมีการถ่ายทอดคำศัพท์ชื่ออาหารเป็นภาษาอังกฤษอยู่อย่างเสมอ โดยปรากฏเป็นคำบรรยายใต้ภาพซึ่งคำแปลเหล่านี้มีลักษณะการถ่ายทอดความหมายที่แตกต่างกันออกไป เช่น “ผัดไทย” ถ่ายทอดโดยการใช้คำยืมว่า “pad Thai” ในขณะที่ “จับฉ่าย” ถ่ายทอดด้วยคำว่า “mixed-vegetables soup” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้เองการศึกษาเรื่องกลวิธีการแปลคำศัพท์ด้านอาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษจากสารคดีชุดเรื่อง “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพื่อตอบปัญหาด้านการเลือกใช้กลวิธีการแปลตามกรอบแนวคิดเรื่องการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม (Baker, M., 2018) และเพื่อให้ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับนักแปลในการถ่ายทอดคำศัพท์ด้านอาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพและคงเอกลักษณ์อาหารไทยได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่ปรากฏในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด”

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเลือกใช้กลวิธีการแปลชื่ออาหารที่ปรากฏในสารคดีดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอดคำศัพท์ด้านอาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในสื่อสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องกลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” เป็นวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบทแปล (Textual Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมของ Baker, M. เพื่อศึกษากลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษ (Baker, M., 2018) ซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ตัวบทแปลโดยมีบริบททางสื่อโสตทัศน์ (Audiovisual Translation - AVT) เป็นปัจจัยเสริมในการอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คู่แปลคำศัพท์ชื่ออาหาร จำนวน 123 คู่ ได้มาด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” ผ่านช่อง HBO Max จำนวน 2 ฤดูกาล รวมทั้งสิ้น 12 ตอน โดยคัดเลือกเฉพาะชื่อเรียกอาหารไทยทั้งอาหารคาวและอาหารหวานในกรณีที่ชื่ออาหารเดียวกันปรากฏซ้ำโดยมีคำแปลเหมือนกันไม่ว่าจะในตอนเดียวกันหรือต่างตอนให้นับเป็นหนึ่งข้อมูล แต่หากชื่ออาหารเดียวกันมีคำแปลที่แตกต่างกันให้บันทึกแยกเป็นอีกหนึ่งข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ตารางสำหรับบันทึกคู่คำศัพท์ระหว่างชื่ออาหารไทยและคำแปลภาษาอังกฤษ พร้อมระบุลำดับตอนและเวลาที่ปรากฏ รวมถึงตารางสำหรับจำแนกกลวิธีการแปลตามกรอบแนวคิด (Baker, M., 2018)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 ด้วยการรับชมสารคดีทั้ง 12 ตอนอย่างละเอียด จากนั้นรวบรวมและจับคู่ชื่ออาหารภาษาไทยกับคำแปลภาษาอังกฤษที่ปรากฏแล้ววิเคราะห์และจำแนกกลวิธีการแปลตามกรอบแนวคิดดังกล่าวเบื้องต้น ก่อนส่งผลการจำแนกให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลและมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 2 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่างกัน ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญจะอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มานับความถี่และคำนวณค่าร้อยละของการใช้กลวิธีแต่ละประเภทเพื่ออธิบายแนวโน้มการเลือกใช้กลวิธีการแปลในภาพรวม

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลชื่ออาหาร จำนวน 123 รายการ ซึ่งรวบรวมด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากบทบรรยายใต้ภาพของสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” ทั้ง 2 ฤดูกาล จำนวน 12 ตอน สามารถนำเสนอผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาปริมาณความถี่ของกลวิธีการแปล

จากการจำแนกข้อมูลตามกรอบแนวคิดกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม พบว่า สารคดีชุดดังกล่าวมีการใช้กลวิธีการแปลชื่ออาหารทั้งหมด 6 รูปแบบ โดยเรียงลำดับจากความถี่สูงสุดไปต่ำสุดได้ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลวิธีการแปลชื่ออาหารในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด”

กลวิธีการแปล	จำนวน	ร้อยละ (%)
1. การแปลโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง	36	29.27
2. การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับการอธิบายความ	30	24.39
3. การใช้คำที่มีความหมายกว้าง	20	16.26
4. การแปลโดยการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง	15	12.20
5. การละไม่แปล	14	11.38
6. การแทนที่ทางวัฒนธรรม	8	6.50
รวมทั้งสิ้น	**123**	**100.00**

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากลวิธีที่มีการใช้มากที่สุด คือ การแปลโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องที่มีการใช้ จำนวน 36 ครั้ง (ร้อยละ 29.27) ในขณะที่การแทนที่ทางวัฒนธรรมมีการใช้ จำนวน 8 ครั้ง (ร้อยละ 6.50) โดยข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ด้านชื่ออาหารที่ปรากฏในสารคดีชุดเรื่องนี้เน้นเรื่องการสร้างและสื่อความหมายของคำศัพท์เพื่อให้ผู้รับสารสามารถจินตนาการถึงรสชาติและลักษณะของอาหารไทยที่ปรากฏได้ทันที

2. ผลการศึกษาด้านกลวิธีการแปลและการถ่ายทอดความหมาย

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ชื่ออาหารที่ปรากฏในสารคดีแต่ละตอนมีความเฉพาะตัว ส่งผลให้ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่หลากหลายตามบริบท โดยสามารถอธิบายลักษณะการใช้กลวิธีการแปลต่าง ๆ ตามระดับความถี่จากสูงไปต่ำ ได้ดังนี้

2.1 การแปลโดยการอธิบายด้วยคำที่เกี่ยวข้อง (Translation by paraphrase using a related word) กลวิธีนี้ คือ การใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกันในภาษาเป้าหมายเพื่ออธิบายความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากการศึกษาพบการใช้กลวิธีนี้ จำนวน 36 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 29.27 ของข้อมูลทั้งหมดและนับเป็นกลวิธีการแปลที่มีความถี่สูงที่สุดเนื่องจากสารคดีชุดนี้เล่าเรื่องที่มุ่งเน้นการให้ความรู้และการเผยแพร่อาหารไทยสู่สากล ความเข้าใจในด้านวัตถุดิบและกรรมวิธีการปรุงจึงมีความสำคัญมากกว่าการรักษาชื่อเฉพาะทางวัฒนธรรมที่ผู้รับสารชาวต่างชาติไม่คุ้นเคย โดยในการอธิบายความนั้น ผู้แปลมักเลือกใช้คำกริยาหรือคำคุณศัพท์ที่บ่งบอกกรรมวิธี รูปร่างลักษณะ หรือรสชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ ปลาหิมะเจี๋ยนซีอิ๊ว

บทแปล fried snow fish with sweet soy sauce (ฤดูกาลที่ 1 ตอนที่ 1 นาทีที่ 32.59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้แปลถ่ายทอดชื่ออาหาร “ปลาหิมะเจี๋ยนซีอิ๊ว” ด้วยการอธิบายว่าอาหารชนิดนี้มีองค์ประกอบเป็น “fish” และ “soy sauce” โดยผู้แปลได้เพิ่มเติมความเกี่ยวกับรสชาติ “sweet” ของ “sauce” ลงไปในบทแปลเพื่อเสริมความให้ผู้ชมได้รับรู้รายละเอียดด้านรสชาติของอาหารจานนี้ซึ่งทำให้บทแปลสามารถถ่ายทอดความหมายได้ตรงตามต้นฉบับและช่วยให้ผู้ชมสามารถเข้าใจหรือจินตนาการถึงอาหารจานนี้ได้ง่ายขึ้น

2.2 การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับการอธิบายความ (Translation using a loan word or loan word plus explanation) กลวิธีนี้มีความถี่ในการปรากฏสูงเป็นลำดับที่สอง โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากลวิธีนี้ปรากฏ จำนวน 30 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.39 ของข้อมูลทั้งหมด การที่ผู้แปลเลือกใช้คำยืมก็เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชื่อเฉพาะของอาหารไทย และมีการเพิ่มการอธิบายความแทรกลงไปในบทแปลเพื่อขยายความเกี่ยวกับวัตถุดิบหรือกรรมวิธีการปรุงให้ผู้ชมเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ พะแนง

บทแปล Panang curry (ฤดูกาลที่ 1 ตอนที่ 3 นาทีที่ 7.07)

ในตัวอย่างที่ 2 ผู้แปลเลือกใช้คำยืม “Panang” ควบคู่กับคำนามในภาษาอังกฤษว่า “curry” เพื่อขยายความให้ผู้อ่านเข้าใจว่า “Panang” ที่กล่าวถึงนี้ คือ อาหารชนิดหนึ่งที่จัดอยู่ในจำพวก “แกง” หรือ “curry” และในปัจจุบันนี้พะแนงเป็นเมนูอาหารไทยที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในระดับสากล การยืมคำ “แกงพะแนง” จึงเป็นรักษาอัตลักษณ์และรากศัพท์เดิมของชื่ออาหารไทยไว้ได้อย่างชัดเจนและยังช่วยให้ผู้ชมต่างชาติสามารถสืบค้นถึงชื่ออาหารจานนี้เพิ่มเติมในอนาคตได้ กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความจึงทำให้บทแปลมีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของการรักษาเอกลักษณ์และการสร้างความเข้าใจในคราวเดียวกัน

2.3 การใช้คำที่มีความหมายกว้าง (Translation by a more general word) กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างเป็นกลวิธีที่ผู้แปลเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความหมายครอบคลุมหรือเป็นคำเรียกหมวดหมู่ใหญ่แทนการระบุชื่อเรียกเฉพาะเจาะจงของอาหารเพื่อสื่อถึงสาระสำคัญหลักให้ผู้ชมรับรู้ลักษณะของอาหารจานนั้น ๆ ได้ในภาพกว้าง ๆ ซึ่งสามารถสื่อสารได้อย่างเพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ชื่ออาหารไม่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีการใช้กลวิธีนี้ จำนวน 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 16.26 ของข้อมูลทั้งหมด โดยสามารถยกตัวอย่าง ได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ เครื่องแกง

บทแปล Paste (ฤดูกาลที่ 2 ตอนที่ 1 นาทีที่ 30.40)

จากตัวอย่างที่ 3 ผู้แปลถ่ายทอดคำว่า “เครื่องแกง” ด้วยคำว่า “paste” ซึ่งเป็นคำที่บอกลักษณะของเนื้อสัมผัสที่ถูกบดละเอียดแบบกว้าง ๆ แทนการระบุส่วนผสมที่ซับซ้อน การใช้คำที่มีความหมายกว้างในลักษณะนี้ช่วยให้คำบรรยายใต้ภาพมีความกระชับ

2.4 การแปลโดยการอธิบายด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง (Translation by paraphrase using an unrelated word) กลวิธีนี้ คือ การใช้คำที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางรากศัพท์แต่สื่อความหมายตามหน้าที่เพื่ออธิบายคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในกรณีที่ไม่สามารถหาคำที่เทียบเคียงกันได้ในภาษาเป้าหมาย โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีการใช้กลวิธีนี้ จำนวน 15 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12.20 ของข้อมูลทั้งหมดซึ่งผู้แปลจะใช้วิธีถ่ายทอดความหมายผ่านการอธิบายลักษณะทางกายภาพ รูปลักษณ์ รสชาติ หรือส่วนประกอบสำคัญ เพื่อให้ผู้ชมสามารถสร้างจินตนาการถึงภาพอาหารและเข้าใจลักษณะของอาหารจานนั้นได้ทันทีโดยไม่ต้องอ้างอิงชื่อต้นฉบับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับ จาโกย

บทแปล Dough sticks (ฤดูกาลที่ 2 ตอนที่ 1 นาทีที่ 33.27)

จากตัวอย่างที่ 4 ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “dough sticks” ที่หมายถึง แท่งแป้ง เพื่ออธิบายลักษณะรูปร่างและวัตถุดิบของ “จาโกย” ซึ่งเป็นชื่อเรียกเฉพาะถิ่นที่แม้แต่คนไทยบางกลุ่มอาจยังไม่คุ้นเคย การใช้คำบรรยายลักษณะจึงช่วยให้ผู้ชมเห็นภาพได้ชัดเจนกว่าการใช้คำยืม

2.5 การละไม่แปล (Translation by omission) เป็นกลวิธีที่พบความถี่ในการใช้ จำนวน 14 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.38 ของข้อมูลทั้งหมด ซึ่งผู้แปลเลือกใช้เมื่อพิจารณาว่าการถ่ายทอดคำศัพท์ทุกคำตามต้นฉบับอาจก่อให้เกิดความเยิ่นเย้อหรือสร้างความสับสนแก่ผู้ชมต่างวัฒนธรรม อีกทั้งภาพเคลื่อนไหวบนหน้าจอก็สามารถทำหน้าที่อธิบายคุณลักษณะทางกายภาพของอาหารควบคู่ไปด้วยอยู่แล้ว ทำให้การละคำศัพท์บางส่วนสามารถช่วยเน้นการเล่าเรื่องให้มีความกระชับและตรงประเด็น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับ ผัดผักบุ้งไฟแดง

บทแปล Stir-fried water spinach (ฤดูกาลที่ 2 ตอนที่ 3 นาทีที่ 13.16)

ในตัวอย่างที่ 5 คำว่า “ผัดผักบุ้งไฟแดง” มีการถ่ายทอดว่า “stir-fried water spinach” โดยผู้แปลตัดส่วนขยายความว่า “ไฟแดง” เนื่องจากคำดังกล่าวเป็นศัพท์เฉพาะที่สื่อถึงวิธีการผัดด้วยไฟแรงจัด ซึ่งรายละเอียดส่วนนี้ไม่มีความจำเป็นต่อการทำความเข้าใจรสชาติหรือส่วนประกอบหลักของอาหารสำหรับผู้ชมทั่วไป การละคำนี้จึงช่วยให้บทแปลมีความกระชับมากขึ้น

2.6 การแทนที่ทางวัฒนธรรม (Translation by cultural substitution) เป็นกลวิธีการแปลที่ผู้แปลเลือกสื่อความหมายของชื่อเรียกอาหารไทยด้วยการอ้างอิงถึงชื่ออาหารที่ปรากฏในวัฒนธรรมตะวันตกที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน กลวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและช่วยให้การสื่อสารชื่ออาหารเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ผู้ชมสามารถจินตนาการถึงภาพของอาหารได้ทันทีผ่านการเชื่อมโยงกับอาหารที่ตนเองคุ้นเคย จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การแทนที่ทางวัฒนธรรมเป็นกลวิธีที่มีความถี่ในการใช้น้อยที่สุด โดยพบ จำนวน 8 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.50 ของข้อมูลทั้งหมด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับ ขนมเบื้อง

บทแปล Crispy pancakes (ฤดูกาลที่ 2 ตอนที่ 4 นาทีที่ 15.41)

ตัวอย่างที่ 6 มีการเทียบเคียงคำว่า “ขนมเบื้อง” ด้วย “pancakes” เนื่องจากมีลักษณะเป็นแผ่นแป้งแบนบางที่ปรุงสุกบนเตาเหมือนกัน การแทนที่ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้ชมสามารถจินตนาการถึงอาหารจานที่กำลังกล่าวถึงในภาพยนตร์สารคดีได้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” ให้ความสำคัญกับสาระและการสื่อสารความหมายเป็นอันดับแรก โดยผู้แปลเลือกใช้กลวิธีอธิบายขยายความเพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์อาหารไทยให้ผู้ชมในระดับสากลสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง ควบคู่ไปกับการใช้คำยืมเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของอาหารไทยและสร้างความคุ้นเคยเชิงวัฒนธรรมให้แก่ผู้ชม และเมื่อชื่ออาหารลดบทบาทลงเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยของฉาก ผู้แปลมีแนวโน้มที่จะปรับใช้กลวิธีที่เน้นความกระชับ เช่น การใช้คำที่มีความหมายกว้าง การละความหรือการแทนที่ทางวัฒนธรรม ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษในบริบทสื่อสารคดีไม่สามารถพึ่งพากลวิธีใดกลวิธีหนึ่งได้แต่ต้องอาศัยกลวิธีที่หลากหลายเพื่อให้สอดรับกับเจตนาของบทสนทนาบริบททางภาพและเสียง และเป้าหมายสูงสุดในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาหารไทยไปสู่สากล

อภิปรายผล

การศึกษากลวิธีการถ่ายทอดชื่ออาหารจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในสารคดีชุด “The Hidden Gem: ร้านลับของเด็ด” ภายใต้กรอบแนวคิดกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม พบว่า มีการใช้กลวิธีการแปลคำศัพท์ด้านชื่ออาหาร จำนวน 6 กลวิธี โดยสามารถนำเสนอประเด็นด้านการสื่อความหมายผ่านการแปลได้ดังต่อไปนี้

1. การเพิ่มความเพื่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้แปลมีการเพิ่มความลงไปในบทแปลอยู่เสมอไม่ว่าจะโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง (36 ครั้ง) การแปลโดยการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง (15 ครั้ง) และการใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความ (18 ครั้ง แยกจากการใช้คำยืมเดี่ยว จำนวน 12 ครั้ง) รวมทั้งสิ้น 69 ครั้ง หรือคิดเป็นร้อยละ 56.09 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ด้านชื่ออาหารจำเป็นต้องใช้การอธิบายความเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจลักษณะ รสชาติ หรือองค์ประกอบของอาหารได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Amenador, K. B. & Wang, Z. ที่ได้ศึกษากลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในรายการอาหารจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษ และพบว่า กลวิธีการแปลที่ใช้บ่อยที่สุด คือ การอธิบายความหมายของอาหารเพื่อช่วยอธิบายลักษณะและส่วนประกอบของอาหารให้ผู้รับสารที่เป็นชาวต่างชาติเข้าใจได้ง่ายขึ้น (Amenador, K. B. & Wang, Z., 2023) และยังสอดคล้องกับงานของ Suwannathet, K. ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์กลยุทธ์การแปลที่ใช้ในการแปลรายการอาหารจากร้านอาหารไทยเป็นภาษาอังกฤษ และพบว่า การใช้การอธิบายความเป็นหนึ่งในกลวิธีการแปลที่ผู้แปลเลือกใช้ในการสื่อความหมายของชื่ออาหาร (Suwannathet, K., 2023)

2. การส่งผ่านอัตลักษณ์อาหารไทยสู่สายตาชาวโลก

การใช้คำยืมและคำยืมร่วมกับการอธิบายความ (ร้อยละ 24.39) เป็นกลวิธีการแปลที่พบบ่อยในระดับต้น ๆ ของการศึกษาครั้งนี้ โดยการใช้คำยืม คือ การถ่ายเสียงของคำเรียกชื่ออาหารในภาษาไทยไปเป็นภาษาอังกฤษโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วารีรัตน์ สีแดง และคณะ ที่พบว่า การแปลชื่ออาหารจำนวนมากใช้กลวิธีการใช้คำยืมและการใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายเพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารไทย แต่ในบางบริบทผู้แปลอาจเพิ่มคำอธิบายความลงไปในการยืมคำเมื่อพิจารณาแล้วว่าชื่ออาหารนั้นมีความจำเพาะมากจึงมีการอธิบายความเพิ่มเพื่อสร้างภาพในมโนทัศน์ของผู้ชม (วารีรัตน์ สีแดง และคณะ, 2566) โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Amirdabbaghian, A. et al. ที่วิเคราะห์การแปลเมนูอาหารในร้านอาหารตะวันออกกลางในภูมิภาค Klang Valley ประเทศมาเลเซีย ก็พบว่า กลวิธีการใช้คำยืมเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดและเสนอว่าการใช้คำยืมช่วยรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารท้องถิ่นโดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีคำเทียบเท่าในภาษาเป้าหมายแต่ก็อาจส่งผลให้ผู้บริโภคที่ไม่คุ้นเคยกับอาหารนั้นเกิดความไม่เข้าใจได้ ดังนั้น งานวิจัยจึงได้เสนอว่าควรใช้กลวิธีการขยายความหรืออธิบายความร่วมด้วยเพื่อช่วยให้ผู้รับสารชาวต่างชาติสามารถเข้าใจสารได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น (Amirdabbaghian, A. et al., 2025) การเลือกใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความจึงถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่สนับสนุนการสร้างภาพจำให้อาหารไทยในระดับสากล สอดรับกับนโยบาย 5F และแนวทางการขับเคลื่อน Soft Power ของรัฐบาลไทยได้อย่างยั่งยืน

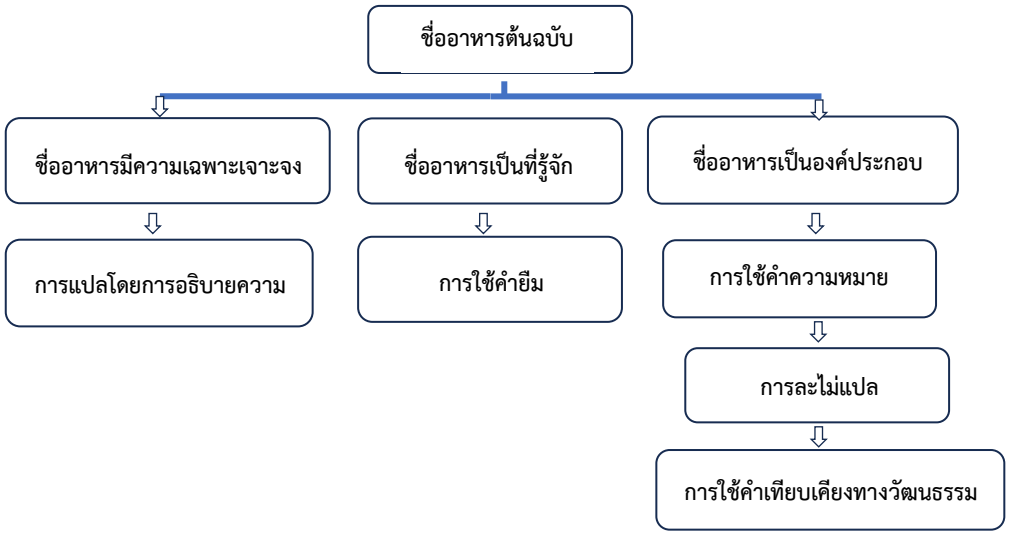
3. การกระชับความเพื่อถ่ายทอดความหมาย

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีกลวิธีการแปลโดยการใช้คำที่มีความหมายกว้าง (ร้อยละ 16.26) และการละไม่แปล (ร้อยละ 11.38) และการแทนที่ทางวัฒนธรรม (ร้อยละ 6.50) ซึ่งกลวิธีเหล่านี้มีลักษณะของการกระชับความด้วยการละ ตัด หรือใช้คำที่มีความชี้เฉพาะน้อยกว่าต้นฉบับมาใช้ในการสื่อความหมายด้านชื่ออาหาร แม้ว่าความบางส่วนจะถูกละหรือกระชับ แต่ความหมายโดยรวมของชื่ออาหารยังสามารถถ่ายทอดไปยังผู้รับสารได้ ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับผลการศึกษาของ Amirdabbaghian, A. et al. ที่เสนอว่าการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจความหมายโดยรวมของอาหารได้แม้ว่ารายละเอียดบางประการของอาหารอาจถูกละ ลดหรือตัดออกไปก็ตาม (Amirdabbaghian, A. et al., 2025) และยังสอดคล้องกับงานของ Thaweewattana, P. ที่ศึกษาการแปลชื่ออาหารไทยในมิชลินไกด์ปี 2021 โดยเสนอว่าการแปลชื่ออาหารไทยมักเผชิญกับความท้าทายด้านความไม่เท่าเทียมกันทางความหมาย ซึ่งนำไปสู่การเลือกใช้กลยุทธ์การแปลด้วยคำที่มีความหมายกว้างกว่าเพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดหลักของอาหารนั้นได้ชัดเจนที่สุด นอกจากนี้ ยังได้เสนอว่ากลยุทธ์การละคำแปล คือ วิธีการตัดลดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนหรือไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้ชื่ออาหารมีความกระชับและลดความสับสนสำหรับผู้รับสารชาวต่างชาติโดยที่ยังคงสามารถรักษาใจความสำคัญของชื่ออาหารต้นฉบับเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน (Thaweewattana, P., 2021)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ คือ แนวทางการพิจารณาแนวโน้มการเลือกกลวิธีการแปลชื่ออาหารไทยในสื่อภาพยนตร์สารคดีด้านอาหาร โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวโน้มการเลือกกลวิธีการแปลผ่านการพิจารณาตามบริบทและบทบาทของอาหารที่ปรากฏในฉากได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) บริบทที่ชื่ออาหารมีความจำเพาะ

เชิงวัฒนธรรมหรือเป็นอาหารพื้นถิ่นสูง ผู้แปลจะมีแนวโน้มใช้กลวิธีการอธิบายความเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชมข้ามวัฒนธรรม 2) บริบทที่ชื่ออาหารเป็นที่รู้จักในระดับสากลหรือมุ่งเน้นการชูอัตลักษณ์ไทย จะนิยมใช้กลวิธีการใช้คำยืมเพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสร้างภาพจำอันสะท้อน Soft Power ของชาติ และ 3) บริบทที่ชื่ออาหารปรากฏเป็นเพียงองค์ประกอบปลีกย่อยของฉาก ผู้แปลมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีการกระชับความ (การใช้คำที่มีความหมายกว้าง การละ หรือการแทนที่ทางวัฒนธรรม) เพื่อรักษาความลื่นไหลในการดำเนินเรื่อง โดยแนวทางการพิจารณาดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการแปลชื่ออาหารไทยในสื่อร่วมสมัยประเภทอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารของไทยสู่สากลได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ดังสรุปไว้ในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แผนผังแนวโน้มการเลือกใช้กลวิธีการแปลชื่ออาหารไทยในสื่อโสตทัศน์

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการแปลโดยการอธิบายความถือเป็นหัวใจหลักของการสื่อสารชื่ออาหารไทยบนสื่อภาพยนตร์สารคดีเนื่องจากสามารถอธิบายลักษณะ รสชาติและองค์ประกอบของอาหารไทยไปสู่สายตาชาวโลกได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่การใช้กลวิธีการแปลอื่น ๆ แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของการนำเสนอ และผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการถ่ายทอดความหมายภายใต้ข้อจำกัดของคำบรรยายใต้ภาพ อีกทั้งหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในการส่งเสริมอัตลักษณ์ไทย อาทิ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สามารถนำข้อค้นพบนี้ไปต่อยอดจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติสำหรับการแปลข้อมูลอาหารไทยในสื่อระดับสากล นอกจากนี้ ผู้สนใจสามารถนำผลการศึกษาไปวิจัยต่อยอดโดยอาจศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบภาพและระบบเสียงในสื่อโสตทัศน์ที่มีต่อการเลือกใช้กลวิธีการแปลเพื่อเจาะลึกว่าภาพและเสียงทำหน้าที่เสริมข้อมูลที่ถูกละไว้ได้อย่างไร ตลอดจนศึกษากลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหมวดอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องครัวไทย หรือกรรมวิธีการปรุงอาหารโบราณ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสูง อันจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการด้านการแปลคำศัพท์วัฒนธรรมไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

วารีรัตน์ สีแดง และคณะ. (2566). การแปลชื่ออาหารและเครื่องดื่มจากภาษาไทยเป็นอังกฤษ: กรณีศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 17(1), 232-253.

SAWASDEE THAILAND. (2566). Soft Power (5F) ไทยดึงดูดใจนักท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://thailand.go.th/issue-focus-detail/001_02_070?hl=th

Amenador, K. B. & Wang, Z. (2023). The Image of China as a Destination for Tourist: Translation Strategies of Culture-Specific Items in the Chinese-English Food Menus. Sage Open, 13(3). https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440231196656.

Amirdabbaghian, A. et al. (2025). Translation Strategies and Cultural Representation in Middle Eastern Restaurant Menus in Klang Valley, Malaysia. Jurnal Arbitrer, 12(4), 512-524.

Baker, M. (2018). In other words: A coursebook on translation. London: Routledge.

Gaines, B. (2026). 31 Video Streaming Statistics 2026 (Market Share & Trends). Retrieved February 9, 2026, from https://evoca.tv/video-streaming-statistics/

Inphen, W. (2024). Translated English Food Articles for a Bilingual Magazine in the Urban Context of Chiang Mai. Journal of Urban Culture Research, 28(2024), 159-173.

Sánchez-Mompeán, S. & Zanotti, S. (2025). Introduction. Riding the streaming wave: Broadening global access through audiovisual translation and media accessibility. Translation & Interpreting, 17(2), 1-15.

Suwannathet, K. (2023). AN ANALYSIS OF TRANSLATION STRATEGIES USED IN ENGLISH-TRANSLATED MENUS OF THAI RESTAURANTS OPERATING IN THAILAND. In thesis Master of Arts Program in Career English for International Communication - MA in CEIC. Thammasat University.

Thaweewattana, P. (2021). THE ANALYSIS OF THE TRANSLATION STRATEGIES USED IN TRANSLATING THAI FOOD MENUS OF THE MICHELIN GUIDEBOOK 2021. In thesis Master of Arts Program in Career English for International Communication - MA in CEIC. Thammasat University.

บทความวิจัย

กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย: บริบทและแนวโน้มในทศวรรษหน้า*

STRATEGIC FRAMEWORK FOR INTERNATIONALIZATION OF NURSING FACULTIES IN THAI HIGHER EDUCATION: CONTEXTUAL ANALYSIS AND FUTURE TRENDS

กาญจนา อาชีพ*, ประจวบ ทองศรี, จักรกฤษณ์ โปณะทอง

Kanjana Arechep*, Prajuab Thongsri, Chakkrit Ponathong

หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Doctor of Education Program, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jum164645@gmail.com

*Tel: 065-615-4191

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทปัจจุบันและแนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยอนาคตเชิงชาติพันธุ์วรรณนา ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารคณะพยาบาลศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนานาชาติ และกรรมการสภาการพยาบาล เครื่องมือวิจัยเป็นแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงประเด็น ผลการวิจัยสะท้อนว่า บริบทปัจจุบันของการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในประเทศไทยยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของนโยบาย ภาระงานของบุคลากร ข้อจำกัดด้านภาษาอังกฤษ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และข้อจำกัดด้านทรัพยากรของสถาบัน ขณะที่แนวโน้มในอนาคตมุ่งเน้นการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ การใช้แนวคิดการพัฒนาความเป็นนานาชาติภายในสถาบัน (Internationalization at Home: IaH) การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประเทศผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning: COIL) และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบยุทธศาสตร์ 6 มิติ สำหรับการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความร่วมมือระหว่างประเทศ และสมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต การศึกษานี้เสนอกรอบยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับสถาบัน และเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายและการพัฒนายุทธศาสตร์ระดับชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพบัณฑิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล

คำสำคัญ: ความเป็นนานาชาติ, คณะพยาบาลศาสตร์, อุดมศึกษา, การศึกษาอนาคต, กรอบยุทธศาสตร์

* Received 30 April 2026; Revised 20 May 2026; Accepted 28 May 2026

Abstract

This study aimed to examine the current context and future trends in the internationalization of nursing faculties in Thai higher education institutions over the next decade. The study employed Ethnographic Futures Research (EFR). Eight key informants were purposively selected, including nursing faculty administrators, experts in international curriculum development, and members of the Thailand Nursing and Midwifery Council. The research instrument was a semi-structured in-depth interview guide validated by five experts, with the Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using thematic analysis. The findings revealed that the current context of internationalization in Thai nursing faculties continues to face major challenges, including unclear institutional policies, heavy faculty workload, limited English proficiency, digital inequality, and institutional resource constraints. Future trends emphasize strategic integration, the adoption of Internationalization at Home (IaH), Collaborative Online International Learning (COIL), and the integration of digital technologies into educational management. The findings were synthesized into a six-dimensional strategic framework for the internationalization of nursing faculties, consisting of: 1) Structure and policy, 2) Curriculum development, 3) Enhancement of 21st-century student skills, 4) Faculty capacity development, 5) International collaboration, and 6) Global competencies of graduates. This study proposes a strategic framework that can be applied at the institutional level and serve as an empirical foundation for national policy formulation and strategic development to enhance the quality and global competitiveness of Thai nursing graduates.

Keywords: Internationalization, Nursing Faculties, Higher Education, Future Studies, Strategic Framework

บทนำ

ภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 21 ระบบสุขภาพโลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหลายประการพร้อมกัน ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัย การเกิดโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ ตลอดจนความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อรูปแบบการให้บริการสุขภาพและการจัดการศึกษาพยาบาล องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และสภาการพยาบาลระหว่างประเทศ (International Council of Nurses: ICN) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนากำลังคนพยาบาลให้มีสมรรถนะระดับสากล โดยเฉพาะความสามารถด้านภาษา การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และความเข้าใจระบบสุขภาพโลก เพื่อรองรับความท้าทายด้านสุขภาพที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น (World Health Organization, 2020); (International Council of Nurses, 2021) ขณะเดียวกัน แนวคิดความเป็นนานาชาติ

ในอุดมศึกษา (Internationalization of Higher Education) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Knight, J., 2004); (Altbach, P. G. & Knight, J., 2007) โดยเฉพาะในสาขาการศึกษาพยาบาลที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรสุขภาพที่สามารถปฏิบัติงานในบริบทข้ามพรมแดน

วรรณกรรมร่วมสมัยสะท้อนว่า โลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านจากบริบทที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity: VUCA) ไปสู่บริบทที่มีความเปราะบาง วิตกกังวล คาดการณ์ได้ยาก และยากต่อความเข้าใจ (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible: BANI) ซึ่งสะท้อนถึงระดับความไม่แน่นอนและความซับซ้อนของระบบสังคมและระบบสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Cascio, J., 2020) ในบริบทการศึกษาพยาบาล สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยมุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ และสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมบนฐานจริยธรรมวิชาชีพ การพัฒนาความเป็นนานาชาติของการศึกษาพยาบาล (Internationalization of Nursing Education) จึงได้รับการยอมรับในระดับสากลในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพบัณฑิตและรองรับการเคลื่อนย้ายกำลังคนด้านสุขภาพ รายงาน State of the World's Nursing 2020 ระบุว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องเร่งพัฒนาศักยภาพพยาบาลด้านภาษาและสมรรถนะข้ามวัฒนธรรม เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและความท้าทายด้านสุขภาพระดับโลก (World Health Organization, 2020) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางของสภาการพยาบาลระหว่างประเทศที่เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำ การลงทุนด้านการศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามพรมแดน (International Council of Nurses, 2020); (International Council of Nurses, 2021)

ในบริบทระดับภูมิภาคและระดับชาติ ข้อตกลงยอมรับร่วมด้านวิชาชีพพยาบาลในอาเซียน (ASEAN Mutual Recognition Arrangement: MRA) ได้เปิดโอกาสให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานพยาบาล (ASEAN Secretariat, 2006) ขณะที่นโยบายสำคัญของประเทศ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนสุขภาพให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561); (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม คณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยยังเผชิญข้อจำกัดเชิงระบบ ทั้งด้านโครงสร้างการบริหารที่ขาดความยืดหยุ่น การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ยังไม่ทั่วถึง และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสระหว่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยที่วิเคราะห์ทั้งบริบทปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างเป็นระบบยังมีจำกัด ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบริบทปัจจุบันและแนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า โดยวิธีการวิจัยอนาคตเชิงชาติพันธุ์วรรณนา ร่วมกับกรอบแนวคิดสามภาพอนาคต (Dator, J. A., 2009) และใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนากรอบยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการสำหรับการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ไทย ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายในระดับสถาบัน และระดับชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาพยาบาลไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพโลกได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยอนาคตเชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Futures Research: EFR) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่ผสมผสานแนวคิดทางมานุษยวิทยาและการวิจัยอนาคต เพื่อสำรวจมุมมองประสบการณ์ และการคาดการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบแนวคิดสามภาพอนาคต ได้แก่ อนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Expected Future) อนาคตที่พึงประสงค์ (Preferred Future) และอนาคตที่เลวร้ายที่สุด (Worst-case Future) (Dator, J. A., 2009)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 8 คน คัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป 2) ดำรงตำแหน่งบริหารระดับคณบดี รองคณบดี หรือมีบทบาทด้านการศึกษาในระดับสถาบัน ระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ ไม่น้อยกว่า 10 ปี และ 3) มีผลงานทางวิชาการ งานวิจัย การพัฒนาหลักสูตร หรือบทบาทในองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นนานาชาติในการศึกษาพยาบาลอย่างเป็นรูปธรรม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารคณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน จากมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา และมหาวิทยาลัยชินวัตร 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 2 ท่าน จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยคริสเตียน และ 3) กรรมการสภาการพยาบาล จำนวน 2 ท่าน โดยบางท่านดำรงตำแหน่งคณบดีควบคู่กัน การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลรวม 8 ท่านนั้น ยึดหลักพลังของข้อมูล (Information Power) ซึ่งขึ้นอยู่กับความเฉพาะเจาะจงของวัตถุประสงค์และคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลมากกว่าจำนวน (Malterud, K. et al., 2016) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์จนถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ที่รายที่ 7 และยืนยันด้วยรายที่ 8

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัย คือ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง พัฒนาตามกรอบแนวคิดสามภาพอนาคตของ Dator, J. A. และครอบคลุม 6 มิติยุทธศาสตร์ ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความร่วมมือระหว่างประเทศ สมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต ประกอบด้วย คำถามหลัก 8 ประเด็น โดยแต่ละประเด็นมีคำถามย่อย 3 - 4 ข้อ รวมทั้งสิ้น 27 ข้อ และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นอย่างอิสระและเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง ตัวอย่างคำถาม เช่น

“ปัจจุบันโครงสร้างและนโยบายที่สนับสนุนความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์มีลักษณะอย่างไร” ซึ่งสะท้อนบริบทปัจจุบัน “โดยภาพรวม ท่านมองเห็นแนวโน้มของการพัฒนาคณะพยาบาลศาสตร์สู่ความเป็นนานาชาติในอีก 10 ปีข้างหน้าอย่างไร” ซึ่งสะท้อนแนวโน้มในอนาคต และ “หากคณะพยาบาลศาสตร์ไม่สามารถปรับตัวต่อบริบทนานาชาติในอีก 10 ปีข้างหน้าได้ ท่านคิดว่าจะเกิดสถานการณ์ใดขึ้น” ซึ่งสะท้อนอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (Dator, J. A., 2009)

แนวคำถามสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาพยาบาลระดับนานาชาติ การพัฒนาหลักสูตร การวิจัยเชิงคุณภาพ นโยบายการอุดมศึกษา และการบริหารสถาบันการศึกษา ซึ่งล้วนดำรงตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงถึงความสอดคล้องในระดับสูง โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปลอดภัย ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงธันวาคม 2568 ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 60 - 90 นาทีต่อราย

การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลดำเนินการผ่านหลายช่องทางตามบทบาทของแต่ละกลุ่ม สำหรับผู้บริหารระดับคณบดี ผู้วิจัยจัดทำหนังสือราชการถึงอธิการบดีของแต่ละสถาบันเพื่อขออนุญาตและความร่วมมืออย่างเป็นทางการ ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนานาชาติและกรรมการสภาการพยาบาล ติดต่อผ่านเครือข่ายวิชาชีพและการแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ควบคู่กับการส่งหนังสือราชการถึงหน่วยงานเพื่อขอความร่วมมืออย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านได้รับเอกสารชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed Consent) ก่อนการสัมภาษณ์ รวมถึงผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของสถาบันที่เกี่ยวข้อง ภายหลังได้รับความยินยอม ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่านก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ควบคู่กับการจดบันทึกภาคสนาม จากนั้นถอดเทปเป็นข้อความเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจนถึงจุดอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การทำความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) การสร้างรหัส (Coding) 3) การจัดกลุ่มข้อมูลเป็นประเด็น (Themes) 4) การทบทวนและปรับปรุงประเด็น 5) การตั้งชื่อประเด็น และ 6) การนำเสนอประเด็นและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบทฤษฎี โดยมีการวิเคราะห์ทั้งภายในกลุ่มและเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อสะท้อนความสอดคล้องและความแตกต่างของมุมมองในแต่ละมิติยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลและกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (Audit Trail) (Braun, V. & Clarke, V., 2006)

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ประเทศไทย (เลขที่ RPU-REI 002/2568 ลงวันที่ 17 ตุลาคม 2568) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด ได้แก่ การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร (Informed Consent) การรักษาความลับของข้อมูล การใช้รหัสแทนชื่อจริง และการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บรักษาอย่างปลอดภัยและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) บริบทและสถานการณ์การพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย และ 2) แนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568 - 2578) โดยเปรียบเทียบมุมมองของผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารคณะพยาบาลศาสตร์ (AD) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนานาชาติ (EX) และกรรมการสภาการพยาบาล (NC)

ส่วนที่ 1 บริบทและสถานการณ์การพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

มิติที่ 1 โครงสร้างและนโยบาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม พบว่า โครงสร้างและนโยบายด้านความเป็นนานาชาติครอบคลุมกลไก แผนยุทธศาสตร์ และกรอบนโยบายในระดับคณะ ระดับสถาบัน และระดับชาติ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนความเป็นนานาชาติอย่างเป็นระบบ โดยสถาบันที่มีความก้าวหน้ามักมีโครงสร้างการกำกับและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ถ้าความเป็นนานาชาติอยู่ในวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ มันจะขับเคลื่อนได้เร็วมาก” (AD1, 2568) และปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ กรอบความคิด (Mindset) ของบุคลากรที่เห็นพ้องมุ่งสู่ความเป็นนานาชาติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ปัจจัยสำคัญ คือ โครงสร้างและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ควบคู่กับ mindset ของบุคลากรที่เห็นพ้องมุ่งสู่นานาชาติ” (EX1, 2568) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านกลไกเชิงระบบ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ยังไม่มีหน่วยวิเทศสัมพันธ์เฉพาะ ทำให้การประสานงานกระจัดกระจาย” (AD3, 2568); (AD4, 2568) และ “นโยบายระดับคณะไม่ชัดเจน มักเป็นไปตามโอกาสที่มาเอง ไม่ได้มาจากแผนยุทธศาสตร์ที่วางไว้” (AD2, 2568) ในด้านแนวทางที่พึงประสงค์ ผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่า “ต้องมีกรอบนโยบายระดับชาติที่ชัดเจน แล้วแต่ละคณะปรับให้เหมาะกับบริบท” (NC1, 2568); (NC2, 2568)

มิติที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสู่ความเป็นนานาชาติครอบคลุมกระบวนการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยบูรณาการเนื้อหาสุขภาพโลก การพยาบาลข้ามวัฒนธรรม (Transcultural Nursing) และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยสถาบันที่มีความก้าวหน้ามีการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่การบูรณาการเนื้อหานานาชาติในรายวิชาที่มีอยู่ ไปจนถึงการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติเต็มรูปแบบ และบางสถาบันได้รับการรับรองมาตรฐานสากล เช่น ACEN อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูล

ระบุว่า “เนื้อหาสุขภาพโลก การดูแลข้ามวัฒนธรรม ยังไม่เพียงพอ” (EX1, 2568); (EX2, 2568) นอกจากนี้ หลักสูตรระดับปริญญาตรียังมีข้อจำกัดจากลักษณะวิชาชีพ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า “หลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติ (Practice-based Curriculum) เรื่องคลินิกเป็นข้อจำกัดสำคัญ เพราะต้องอยู่ภายใต้การกำกับของสภาการพยาบาล” (NC2, 2568)

มิติที่ 3 การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในระบบสุขภาพโลกยุคใหม่ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรอบรู้ดิจิทัล และการทำงานเป็นทีมสหสาขาวิชาชีพ โดยทุกสถาบันใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้แบบสหสาขาวิชาชีพ (Interprofessional Education: IPE) และการฝึกภาษาอังกฤษเพื่อวิชาชีพ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ทำให้นักศึกษากล้าคิด กล้าตัดสินใจมากขึ้น และสามารถสื่อสารในบริบทที่หลากหลายได้ดีกว่าเดิม” (EX1, 2568) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ พื้นฐานภาษาอังกฤษที่ยังอ่อน โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “นักศึกษาส่วนใหญ่กลัวภาษาอังกฤษ ไม่กล้าสื่อสาร แม้จะรู้เนื้อหา” (AD2, 2568); (AD4, 2568) ความรอบรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ที่ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “Digital Literacy ยังอ่อน ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ไม่เป็น ต้องพัฒนาตั้งแต่ต้น” (AD4, 2568) และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล โดยที่ “นักศึกษาจากครอบครัวยากจนเข้าถึงเทคโนโลยียาก ทำให้เกิดช่องว่างในการเรียนรู้” (AD3, 2568) ผู้ให้ข้อมูลจึงเน้นว่า “ต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ปี 1 ไม่รอให้ถึงปี 4 ค่อยฝึก เพราะจะสายเกินไป” (EX2, 2568)

มิติที่ 4 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรครอบคลุมกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะของอาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุนในด้านที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ทักษะการสอนข้ามวัฒนธรรม การทำวิจัยระดับนานาชาติ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน โดยสถาบันที่มีความก้าวหน้ามักมีระบบพัฒนาบุคลากรที่ครอบคลุม ทั้งการอบรมภาษาอังกฤษ การส่งอาจารย์ฝึกอบรมต่างประเทศ และระบบพี่เลี้ยงและการฝึกสอน (Coaching/Mentoring) อย่างไรก็ตาม ยังพบความท้าทายสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มกล่าวตรงกันว่า “อาจารย์ทำงานหนัก สอน ดูแลนักศึกษา วิจัย ไม่มีเวลาพัฒนาตัวเอง แม้จะอยากพัฒนา” (AD2, 2568); (AD4, 2568); (EX1, 2568) และ “อาจารย์หลายคนมีศักยภาพ แต่ไม่มั่นใจในการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ต้องการการสนับสนุนและการสร้างความมั่นใจ” (AD3, 2568) ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนวทางแก้ไขว่า “ต้องลดภาระงานอื่นให้อาจารย์มีเวลาพัฒนาตัวเอง” (AD3, 2568) และควรมีระบบพี่เลี้ยงและการฝึกสอน (Mentoring) จากอาจารย์ที่มีประสบการณ์นานาชาติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ควรมีระบบ Mentoring จากอาจารย์ที่มีประสบการณ์ต่างประเทศ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ตรง” (EX1, 2568)

มิติที่ 5 ความร่วมมือระหว่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศครอบคลุมการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์เชิงวิชาการและวิชาชีพกับสถาบันและองค์กรในต่างประเทศ ทั้งการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ การสอนร่วม การวิจัยร่วม และการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน โดยบางสถาบันมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง เช่น ความร่วมมือกับ Joanna Briggs Institute (JBI) อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า ความร่วมมือจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับเอกสารและขาด

การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ไม่อยากมีแค่ MOU แต่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมจริง มีแล้วต้องใช้ให้เกิดประโยชน์” (EX2, 2568) และ “การแลกเปลี่ยนนักศึกษามีน้อย ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ไปประชุม ซึ่งนักศึกษาได้ประโยชน์น้อยมาก” (AD4, 2568) ผู้ให้ข้อมูลเน้นความสำคัญของการพัฒนาความเป็นนานาชาติภายในสถาบัน (Internationalization at Home) ดังที่ระบุว่า “Internationalization at Home สำคัญมาก เพราะนักศึกษาไม่ใช่ทุกคนไปต่างประเทศได้ ต้องสร้างสภาพแวดล้อมนานาชาติในสถาบัน” (EX1, 2568); (EX2, 2568)

มิติที่ 6 สมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า สมรรถนะระดับสากลของบัณฑิตพยาบาลครอบคลุมความสามารถและคุณลักษณะที่พึงมีเพื่อปฏิบัติงานในบริบทสุขภาพระดับโลก ได้แก่ สมรรถนะวิชาชีพตามมาตรฐานสากล ทักษะภาษาและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และความรอบรู้ดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่าบัณฑิตควรมีสมรรถนะที่สมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาชีพ ทักษะภาษา และความเป็นมนุษย์ ดังที่กล่าวว่า “ภาษาอังกฤษสำคัญกว่าความรู้บางด้าน เพราะสามารถพัฒนาได้จากประสบการณ์จริง แต่ถ้าไม่มีภาษาก็ไปต่อไม่ได้” (NC1, 2568) และ “บัณฑิตต้องเตรียมพร้อมรองรับนโยบาย Medical Hub ทั้งดูแลคนไทยและคนต่างชาติ ต้องสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้จริง” (NC1, 2568); (NC2, 2568) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “บัณฑิตส่วนใหญ่ยังทำงานในประเทศ ไม่กล้าไปต่างประเทศ เพราะไม่มั่นใจในทักษะภาษาและความรู้ระบบสุขภาพต่างประเทศ” (AD4, 2568) และบัณฑิตยังขาดเส้นทางอาชีพด้านนานาชาติ (Career Pathway) ที่ชัดเจน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ขาดความเข้าใจระบบสุขภาพต่างประเทศ ไม่รู้ว่าจะสมัครงานอย่างไร ต้องการ Pathway ที่ชัดเจน” (AD2, 2568)

ส่วนที่ 2 แนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568 - 2578)

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการดำเนินงานเชิงกิจกรรมไปสู่การขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ใน 6 มิติ โดยผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่าปัจจัยความสำเร็จหลัก ประกอบด้วย วิสัยทัศน์และนโยบายระดับสูงที่ชัดเจน โครงสร้างเฉพาะด้านความเป็นนานาชาติ งบประมาณเฉพาะกิจ การพัฒนาบุคลากรแบบจำแนกกลุ่ม และความร่วมมือที่วัดผลได้จริง

มิติที่ 1 โครงสร้างและนโยบาย

แนวโน้มแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากโครงสร้างที่ “พ่วงภารกิจ” ไปสู่กลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่บูรณาการในทุกพันธกิจของคณะ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “งานวิเทศสัมพันธ์จะไม่ใช่งานสนับสนุน แต่จะเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร เพราะความเป็นนานาชาติต้องฝังอยู่ในทุกพันธกิจของคณะ” (AD2, 2568) และ “ถ้าไม่อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ ก็ขับเคลื่อนไม่ได้จริง เพราะไม่มีงบประมาณรองรับ ไม่มีคนรับผิดชอบ และไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน” (AD4, 2568) แนวโน้มสำคัญ คือ การจัดตั้งหน่วยงานนานาชาติระดับคณะที่มีบุคลากรประจำ งบประมาณเฉพาะกิจ และแผนยุทธศาสตร์ 3 - 5 ปี พร้อมเชื่อมโยงตัวชี้วัดความเป็นนานาชาติลงสู่แผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan: IDP) และการผลักดันการรับรองมาตรฐานสากล เช่น AUN-QA โดยผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ต้องมีหน่วยวิเทศระดับคณะที่ทำงานเต็มเวลา มีขอบข่ายหน้าที่ชัดเจน มีตัวชี้วัดที่วัดได้ ไม่ใช่ทำเป็นงานพ่วง” (EX1, 2568) สำหรับสถาบันเอกชน ยังมีแนวโน้มพัฒนารูปแบบการเงินที่ยั่งยืนผ่านโครงการ

นานาชาติที่มีรายได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เอกชนต้องหาโมเดลรายได้จากความเป็นนานาชาติ ไม่ใช่รอแต่งบจากส่วนกลางที่เข้าถึงยาก” (AD3, 2568) อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายด้านนโยบายระดับชาติ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “นโยบายระดับชาติยังเป็นคอขวด เกณฑ์ไม่ชัด ขั้นตอนช้า ทำให้สถาบันที่อยากลงทุนไม่กล้าตัดสินใจ” (NC1, 2568); (NC2, 2568)

มิติที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร

แนวโน้มมุ่งสู่การยกระดับหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ทำร่วมกับต่างประเทศจะยกระดับได้เร็วกว่า เพราะได้มาตรฐานของสถาบันพันธมิตร ได้เครือข่ายวิจัย และได้การรับรองคุณภาพระดับสากลไปพร้อมกัน” (EX2, 2568) สถาบันที่ผ่านการรับรองมาตรฐานระดับนานาชาติมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “เราจะต้องปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพราะว่าตอนนี้เรารับรองจาก ACEN ซึ่งเขาก็จะมีการปรับเกณฑ์ทุกปี” (EX1, 2568) แนวโน้มสำคัญครอบคลุมการบูรณาการการจำลองสถานการณ์ (Simulation) ความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality: VR) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประเทศผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning: COIL) รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรร่วมปริญญา (Joint/Dual Degree) และการฝึกปฏิบัติทางคลินิกในแหล่งฝึกสองประเทศ (Dual-site Ward Exchange) โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ระดับปริญญาตรี เราเริ่มจากการรับประมาณ 30 คน โดยแบ่ง 15 คนรับคนไทย และอีก 15 คนให้รับเป็นชาวต่างชาติ เป็นการเรียนและฝึกปฏิบัติร่วมกัน” (EX1, 2568) อย่างไรก็ตาม ระดับปริญญาตรียังมีข้อจำกัดด้านใบประกอบวิชาชีพ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ปริญญาตรีติดเรื่อง Practice และใบประกอบวิชาชีพ ต้องได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาลของแต่ละประเทศ ซึ่งยังไม่มีกรอบที่ชัดเจน” (NC2, 2568)

มิติที่ 3 การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา

แนวโน้มมุ่งพัฒนาทักษะ 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งพัฒนาผ่านระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) และโมดูลออนไลน์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ต้องยอมรับว่าตอนนี้โลกเปลี่ยนเร็ว นักศึกษาต้องเรียนรู้ได้ตลอดเวลาไม่ใช่แค่ในห้องเรียน” (AD1, 2568) 2) การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) โดยบูรณาการเนื้อหาสุขภาพโลก (Global Health) การพยาบาลข้ามวัฒนธรรม (Transcultural Nursing) และการเรียนรู้แบบสหสาขาวิชาชีพ (Interprofessional Education: IPE) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “นักศึกษาต้องมี Soft Skill มีเรื่องของการทำงานร่วมกับสหสาขาวิชาชีพ เป็น interprofessional team เพื่อที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้บทบาทของตัวเองว่าถ้าเค้าจบไปแล้วต้องไปทำงานจริงจริง เค้าจะต้องมีบทบาทอะไรบ้าง” (EX1, 2568) และ 3) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Communication) ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประเทศผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning: COIL) และการแลกเปลี่ยนเสมือนจริง (Virtual Exchange) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “เราก็จะมีกิจกรรมในส่วนของสโมสรนักศึกษาที่ออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะให้เด็กมีทักษะ มีเรื่องของภาษาอังกฤษ แล้วก็การทำงานร่วมกับสหสาขาวิชาชีพ” (EX1, 2568) ทักษะทั้งสามควบคู่กับความรอบรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ใช้ AI ได้ แต่ต้องรู้ขอบเขตและผลกระทบ เพราะบางอย่างที่ AI ทำไม่ได้ คือ ความเป็นมนุษย์ในการดูแลผู้ป่วย” (NC1, 2568) และ “ในทุกรายวิชาอย่างน้อยหนึ่งหัวข้อจะต้องระบุเรื่องของการนำ AI มาใช้ ขึ้นอยู่กับ

คุณลักษณะของรายวิชา” (AD1, 2568) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มพัฒนาสภาพแวดล้อมนานาชาติในสถาบัน (Internationalization at Home: IaH) และระบบวัดระดับภาษารายชั้นปี อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านพื้นฐานภาษา โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ถ้าพื้นฐานภาษาไม่ดี การพัฒนาในมหาวิทยาลัยจะจำกัด เพราะต้องเสียเวลาแก้ปัญหาพื้นฐานก่อน แทนที่จะพัฒนาทักษะระดับสูง” (AD3, 2568)

มิติที่ 4 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

แนวโน้มมุ่งพัฒนาสมรรถนะบุคลากรแบบองค์รวม ครอบคลุมทักษะวิชาชีพ ภาษา เทคโนโลยี และภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “น่าจะต้องพัฒนาในเรื่องของทักษะทางวิชาชีพและทักษะทางด้านการวิจัย เพราะว่าถ้าอาจารย์จะทำงานกับชาวต่างชาติ ก็จะต้องมีทักษะในเรื่องของการวิจัยที่เข้มข้นและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล” (EX1, 2568) แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ระบบพี่เลี้ยงและการฝึกสอน (Coaching/Mentoring) ข้ามสถาบัน และการส่งอาจารย์ฝึกอบรมระยะสั้นต่างประเทศ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “อาจจะต้องทำเป็นลักษณะของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติหรือการฝึกสอนและการเป็นพี่เลี้ยง เพราะว่าบางครั้งเวลาถ้าเราจะไปทำกับต่างชาติ เราอาจจะต้องมีลักษณะของการเชิญนักวิจัยจากต่างชาติมาร่วมด้วย” (EX1, 2568) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มนำกรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอนของประเทศไทย (Thailand Professional Standards Framework: Thailand PSF) มาใช้ควบคู่กับระบบแรงจูงใจ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “มีการผลักดันกรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอนของประเทศไทยจนกลายเป็นตัวชี้วัด ถ้าเผื่อคนได้รับรองอันนี้ เค้าจะมีแรงจูงใจและค่าตอบแทนที่สนับสนุนเพิ่มขึ้นด้วย” (AD1, 2568) และ “แค่การพัฒนาเรื่องการสอนไม่พอ ต้องเพิ่มในส่วนของการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ” (AD1, 2568) รวมถึงการส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยร่วมกับต่างประเทศโดยมีนโยบายและงบประมาณสนับสนุน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ถ้าเรามีนโยบายส่งเสริมให้อาจารย์ได้มีการจัดการเรียนการสอนหรือทำวิจัยร่วมกับต่างประเทศ แล้วรวมทั้งมีงบประมาณสนับสนุนด้วย ก็คิดว่ามันน่าจะง่ายขึ้น” (EX1, 2568) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านเส้นทางอาชีพ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ไม่มีเส้นทางชัด คนก็ไม่อยากรับตำแหน่ง ต้องทำให้เห็นว่าการทำงานด้านนานาชาติมีคุณค่าและมีผลต่อการเลื่อนตำแหน่งและค่าตอบแทน” (NC2, 2568)

มิติที่ 5 ความร่วมมือระหว่างประเทศ

แนวโน้มมุ่งสู่ความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ที่วัดผลได้จริง ผู้ให้ข้อมูลเน้นว่า “ไม่ใช่มี MOU แล้วจบ ต้องมีกิจกรรมจริงที่วัดผลได้ เช่น จำนวนบทความวิจัยร่วม จำนวนนักศึกษาที่แลกเปลี่ยนจริง และจำนวนรายวิชาที่สอนร่วมกัน” (NC2, 2568) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ “ไม่ได้นับจำนวน MOU แต่นับที่ Activity ที่เกิดขึ้นจริง เช่น Inbound และ Outbound Exchange” (AD4, 2568) โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “การทำ MOU เนี่ยเป็นส่วนสำคัญเลยทีเดียว เพราะว่าเราทำ MOU ไม่ใช่เฉพาะเรื่องวิจัยอย่างเดียว MOU ด้านการจัดการเรียนการสอน MOU ด้านการแลกเปลี่ยนอาจารย์และบุคลากร MOU ด้านของการวิจัย ทำโครงการร่วมกัน” (EX1, 2568) และ “บางโครงการทำเป็น Executive Training เพื่อความยั่งยืน เพราะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว สร้างรายได้ให้คณะ และสร้างเครือข่ายวิจัยในเวลาเดียวกัน” (EX2, 2568) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มการขยายความร่วมมือ

ไปยังประเทศเป้าหมายใหม่ การเพิ่มอาจารย์รับเชิญ (Visiting Professors) และการสนับสนุนทุนริเริ่ม (Seed Money) เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยร่วม โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “มหาวิทยาลัยพยายาม reduce จำนวน MOU ที่ไม่ active และเริ่ม activity ก่อน แล้วค่อย sign MOU” (AD4, 2568)

มิติที่ 6 สมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต

แนวโน้มมุ่งพัฒนาบัณฑิตที่มีสมรรถนะสมดุล 3 ด้าน ได้แก่ วิชาชีพ เทคโนโลยี และความเป็นมนุษย์ (Humanized Care) โดยผู้ให้ข้อมูลเน้นว่า “เก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีความเป็นมนุษย์ด้วย เพราะการพยาบาลคือ การดูแลคนทั้งคน ไม่ใช่แค่รักษาโรค และยิ่งในบริบทข้ามวัฒนธรรม ความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างยิ่งสำคัญมากขึ้น” (NC1, 2568) และ “ถ้าจะอินเตอร์จริง ต้องเริ่มตั้งแต่ระบบพื้นฐาน ได้แก่ ระบบภาษา ระบบประกันคุณภาพ ระบบแหล่งฝึก และระบบสนับสนุนนักศึกษา เพราะถ้าพื้นฐานไม่แข็งแรง ความเป็นนานาชาติจะเป็นแค่เปลือกนอก” (AD1, 2568) แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์ภาษาอังกฤษตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของยุโรป (Common European Framework of Reference for Languages: CEFR) หรือ IELTS เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์สำเร็จการศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ในอนาคต ถ้าบุคลากรและนักศึกษาสื่อสารภาษาอังกฤษได้มากขึ้น ก็จะช่วยเพิ่มความมั่นใจและทำให้การทำงานในบริบทนานาชาติง่ายขึ้น” (EX1, 2568) ควบคู่กับการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ที่ครอบคลุมกรณีศึกษา (Case Study) บันทึกสะท้อนคิด (Reflective Logs) และผลการฝึกด้วยการจำลองสถานการณ์ (Simulation) รวมถึงการบูรณาการผลลัพธ์การเรียนรู้ (Program Learning Outcomes: PLO) ด้านภาวะผู้นำและระบบสุขภาพข้ามชาติในหลักสูตร นอกจากนี้ บัณฑิตต้องมีความพร้อมรองรับนโยบาย Medical Hub โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “บัณฑิตต้องเตรียมพร้อมรองรับนโยบาย Medical Hub ทั้งดูแลคนไทยและคนต่างชาติ ต้องสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้จริง ไม่ใช่แค่ภาษาแต่ต้องเข้าใจวัฒนธรรมด้วย” (NC1, 2568); (NC2, 2568)

อภิปรายผล

1. ในบริบทและสถานการณ์การพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้นำและการบูรณาการในแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ de Wit, H. & Altbach, P. G. ที่เน้นว่าความเป็นนานาชาติในอุดมศึกษาต้องเปลี่ยนจากการแข่งขันสู่ความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ที่บูรณาการในทุกระดับขององค์กร (de Wit, H. & Altbach, P. G., 2021) อย่างไรก็ตาม ยังพบช่องว่างเชิงนโยบาย (Policy Gap) ระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ซึ่งส่งผลต่อการขับเคลื่อนในระดับสถาบัน (de Wit, H. & Altbach, P. G., 2022) ในมิติการพัฒนาหลักสูตร การดำเนินงานยังอยู่ในรูปแบบการบูรณาการในหลักสูตรเดิมมากกว่าการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติเต็มรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wu, A. ที่ระบุว่าการพัฒนาความเป็นนานาชาติในการศึกษาสุขภาพจำเป็นต้องปรับรูปแบบให้รองรับทั้งการเรียนรู้แบบผสมผสานและการรับรองคุณภาพข้ามพรมแดน (Wu, A., 2023) ในมิติการเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความรอบรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนากำลังคนสุขภาพระดับโลก (World Health Organization, 2020) ในมิติการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยังพบว่า ความร่วมมืออยู่ในระดับเชิงสัญลักษณ์ในบางกรณี ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Marinoni, G. et al. ที่ชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกยังเผชิญความท้าทายในการแปลงความร่วมมือเชิงสัญลักษณ์สู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและวัดผลได้จริง (Marinoni, G. et al., 2024) และในมิติสมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต ยังขาดความพร้อมด้านทักษะภาษาและความเข้าใจระบบสุขภาพต่างประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตแบบบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งวิชาชีพ เทคโนโลยี และความเป็นมนุษย์ (Humanized Care) ตั้งแต่ชั้นปีแรก

2. ในด้านแนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยในทศวรรษหน้า

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นการเปลี่ยนผ่านสู่การขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ใน 6 มิติอย่างบูรณาการ โดยสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาความเป็นนานาชาติภายในสถาบัน (Internationalization at Home: IaH) ดังที่การศึกษาของ Galan-Lominchar, M. et al. ยืนยันว่าโปรแกรมที่ผสมผสานการแลกเปลี่ยนเสมือนจริง (Virtual Exchange) และการจำลองสถานการณ์ทางคลินิก (Clinical Simulation) สามารถพัฒนาความฉลาดรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Intelligence) ของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสถาบันที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร (Galan-Lominchar, M. et al., 2024) นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid Learning) และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประเทศผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning: COIL) มีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสการเข้าถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล (de Wit, H. & Altbach, P. G., 2021) อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลยังคงเป็นความท้าทายที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ในภาพรวม การพัฒนาความเป็นนานาชาติจำเป็นต้องบูรณาการทั้ง 6 มิติอย่างเป็นระบบ พร้อมใช้แนวคิด IaH เพื่อขยายโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงประสบการณ์นานาชาติได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาความเป็นนานาชาติในอุดมศึกษาระดับโลกที่มุ่งเน้นความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ (de Wit, H. & Altbach, P. G., 2022) ผลการวิจัยนี้มีนัยสำคัญเชิงนโยบาย โดยเสนอให้พัฒนากลไกสนับสนุนระดับชาติ ปรับปรุงกฎระเบียบการจัดการศึกษาพยาบาล และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบัน เพื่อยกระดับการศึกษาพยาบาลไทยสู่มาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “กรอบยุทธศาสตร์ 6 มิติ” (Six-dimensional Strategic Framework) สำหรับการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งบูรณาการมิติสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความร่วมมือระหว่างประเทศ และสมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต โดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเชิงระบบระหว่างปัจจัยเชิงโครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษา และผลลัพธ์ด้านคุณภาพบัณฑิต องค์ความรู้สำคัญ คือ การเปลี่ยนกรอบแนวคิดจาก “กิจกรรมระหว่างประเทศ” ไปสู่ “กลยุทธ์เชิงระบบ” ที่ฝังอยู่ในทุกมิติของการบริหารและการจัดการศึกษา โดยเน้นการบูรณาการในระดับองค์กร (Institutional Integration) แทนการดำเนินงานแบบแยกส่วน รวมถึงการใช้แนวคิด IaH และ COIL ซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศกำลังพัฒนา

กรอบยุทธศาสตร์ 6 มิติที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับคณะและระดับสถาบัน อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์และนโยบายในระดับชาติ เพื่อยกระดับการศึกษาพยาบาลไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและรองรับการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพโลก ดังแสดงในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบยุทธศาสตร์ 6 มิติเพื่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ใน 6 มิติ ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความร่วมมือระหว่างประเทศ และสมรรถนะระดับสากลของบัณฑิต แม้จะมีความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านนโยบาย ภาระงานบุคลากร ทักษะภาษาอังกฤษ และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ขณะที่แนวโน้มอนาคตมุ่งสู่การขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และความร่วมมือระหว่างประเทศในเชิงลึก ในเชิงนโยบาย สภาการพยาบาลและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ควรพัฒนากรอบนโยบายความเป็นนานาชาติระดับชาติที่ครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ งบประมาณสนับสนุน การรับรองหลักสูตรร่วมระหว่างประเทศ และการเทียบโอนหน่วยกิตที่ยืดหยุ่น รวมถึงพัฒนากรอบการรับรองวิชาชีพที่สอดคล้องกับข้อตกลงยอมรับร่วมด้านวิชาชีพพยาบาลในอาเซียน (ASEAN Mutual Recognition Arrangement: MRA) ในเชิงปฏิบัติ คณะพยาบาลศาสตร์ทุกแห่งควรดำเนินการใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดความเป็นนานาชาติในแผนยุทธศาสตร์คณะพร้อมจัดตั้งหน่วยวิเทศสัมพันธ์ที่มีตัวชี้วัดชัดเจน 2) พัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan: IDP) ครอบคลุมการสอนเป็นภาษาอังกฤษ (English as a Medium of Instruction: EMI) และการวิจัยร่วมกับต่างประเทศ 3) พัฒนาบันทึกความเข้าใจ (MOU) ที่ระบุกิจกรรมร่วม งบประมาณร่วม และตัวชี้วัดรายปีที่วัดผลได้จริง และ 4) นำแนวคิดการพัฒนาความเป็นนานาชาติภายในสถาบัน (Internationalization at Home: IaH) มาใช้ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประเทศผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning: COIL) และการแลกเปลี่ยนเสมือนจริง (Virtual Exchange) เพื่อให้นักศึกษาทุกคนเข้าถึงประสบการณ์นานาชาติอย่างเท่าเทียม สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาเชิงปริมาณเพื่อประเมินสมรรถนะนานาชาติของบัณฑิต ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และมุมมองของนักศึกษาและสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนานโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

AD1. (10 ธ.ค. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดม ศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

AD2. (17 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

AD3. (11 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

AD4. (13 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

Altbach, P. G. & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. Journal of Studies in International Education, 11(3-4), 290-305. https://doi.org/10.1177/1028315307303542.

ASEAN Secretariat. (2006). ASEAN mutual recognition arrangement on nursing services. Jakarta: ASEAN Secretariat.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa.

Cascio, J. (2020). Facing the age of chaos: How to prepare for a world that is unpredictable, unstable, and incomprehensible Medium. Retrieved April 27, 2026, from https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d

Dator, J. A. (2009). Alternative futures at the Manoa School. Journal of Futures Studies, 14(2), 1-18.

de Wit, H. & Altbach, P. G. (2021). Internationalization in higher education: Global trends and recommendations for its future. Policy Reviews in Higher Education, 5(1), 28-46. https://doi.org/ 10.1080/23322969.2020.1820898.

_____. (2022). A new view of internationalization: From a western, competitive paradigm to a global cooperative strategy. Journal of Higher Education Policy and Leadership Studies, 3(1), 142-152. https://doi.org/10.52547/johepal.3.1.142.

EX1. (11 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

EX2. (9 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

Galan-Lominchar, M. et al. (2024). Nursing students' internationalization: Virtual exchange and clinical simulation impact cultural intelligence. Nursing Outlook, 72(2), 102137. https://doi.org/ 10.1016/j.outlook.2024.102137.

International Council of Nurses. (2020). Guidelines on advanced practice nursing 2020. Geneva: International Council of Nurses.

_____. (2021). The global nursing workforce and the COVID-19 pandemic. Geneva: International Council of Nurses.

Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. Journal of Studies in International Education, 8(1), 5-31. https://doi.org/10.1177/10283153 03260832.

Malterud, K. et al. (2016). Sample size in qualitative interview studies. Qualitative Health Research, 26(13), 1753-1760. https://doi.org/10.1177/1049732315617444.

Marinoni, G. et al. (2024). Present and future of internationalization of higher education: Insights from the sixth IAU global survey. International Higher Education, 118(2024), 8-9.

NC1. (15 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

NC2. (22 พ.ย. 2568). กรอบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย. (กาญจนา อาชีพ, ผู้สัมภาษณ์)

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 2(1977), 2-37.

World Health Organization. (2020). State of the world's nursing 2020: Investing in education, jobs and leadership. Geneva: World Health Organization.

Wu, A. (2023). Reshaping internationalization of medical education in 2023. BMC Medical Education, 23, 369. https://doi.org/10.1186/s12909-023-04374-2.

บทความวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ 4 จังหวัดภาคเหนือ*

DEVELOPMENT OF A HEALTH PROMOTION MODEL FOR OLDER PERSONS IN NORTHERN THAILAND

อนันตา ราษฎรินทร์*, สุริยันต์ กันทิพย์วรากุล

Ananta Rajsadarin*, Suriyan Kanthipwarakul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Thailand National Sports University, Chiang Mai Campus, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: Anant6395.win@gmail.com

*Tel: 061-792-3651

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและบริบทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 2) เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และ 3) เพื่อดูแลส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ 323 ราย ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (ค่า IOC ≥ 0.50) และการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยแบบเจาะลึก (Focus Group Interview) 4 กลุ่ม รวม 32 ราย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพและบริบทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน พื้นฐานสำคัญที่ส่งผล คือ การรับรู้นโยบายที่นำไปสู่การพัฒนา และสร้างแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพ โดยพื้นที่มีความต้องการนวัตกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสร้างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพได้พัฒนาเป็น “Lanna Healthy Model” รูปแบบเชิงบูรณาการที่เน้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบบริการสุขภาพที่ ครอบคลุมทุกมิติ ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) ยืนยันว่า สามารถขับเคลื่อนด้วยปัจจัยด้านแรงจูงใจ การพัฒนาศักยภาพ และการรับรู้นโยบายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) การดูแลส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สอดคล้องกับบริบท นอกจากนี้ การเสริมสร้างบทบาทความเป็นผู้นำร่วมกับเครือข่ายครอบครัวช่วยให้การดูแลสุขภาพประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การส่งเสริมสุขภาพ, ผู้สูงอายุ, จังหวัดภาคเหนือ

* Received 22 April 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 21 May 2026

Abstract

This mixed-methods research aimed to 1) study the context of health promotion for the elderly in four upper northern provinces of Thailand 2) develop a health promotion model for this demographic 3) enhance health care for the elderly in Mae Hong Son, Chiang Mai, Lampang, and Nan provinces. The quantitative phase involved 323 elderly participants using questionnaires validated by five experts (IOC ≥ 0.50), with Path Analysis employed to confirm construct validity. The qualitative phase utilized focus group interviews with four groups (32 participants in total), ensuring reliability through triangulation. The results revealed that: 1) policy perception is a fundamental factor driving development and motivating health self-care, with a distinct need for innovations aligned with local lifestyles and culture 2) the developed "Lanna Healthy Model" is an integrated framework emphasizing the application of information technology alongside community participation and comprehensive health service systems. Path Analysis confirmed that the model is significantly driven by motivation, potential development, and policy perception 3) effective health promotion requires providing opportunities for elderly participation in decision-making tailored to their specific contexts. Furthermore, strengthening leadership roles among the elderly, in conjunction with family support networks, is crucial for achieving successful and efficient health care outcomes.

Keywords: Health Promotion, Elderly, Northern Provinces

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญ โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2569 ประเทศไทยจะเข้าสู่ภาวะ "สังคมสูงวัยระดับสุดยอด" (Super-Aged Society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะมีจำนวนผู้สูงอายุสูงถึง 14.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.80 ของประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2569); (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2569) ปรากฏการณ์ที่น่ากังวล คือ จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเกือบ 4 แสนคน ภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งปี สวนทางกับสถิติการเกิดที่ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องเป็นประวัติการณ์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) เมื่อพิจารณาเชิงพื้นที่ พบว่า ภาคเหนือเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรหญิงที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 55.78 ของผู้สูงอายุทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นบททดสอบสำคัญของประเทศในการวางกลยุทธ์เพื่อปรับเปลี่ยนจากสภาวะ "ภาระทางสังคม" ให้กลายเป็น "พลังในการขับเคลื่อนประเทศ" อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2569) ผ่านการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ภาครัฐต้องเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลจากงบประมาณด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลที่พุ่งสูงขึ้น ซึ่งสะท้อนวิกฤตการณ์เชิงโครงสร้างประชากรที่เด่นชัด รัฐบาลจะต้องแบกรับภาระงบประมาณด้านสวัสดิการและเบี้ยยังชีพพุ่งสูงถึง 90,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ควบคู่กับความท้าทายด้านค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่กลุ่มผู้สูงอายุมีการใช้ทรัพยากรสูงกว่าวัยแรงงานถึง 3.5 เท่าต่อราย (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2568) ข้อมูลเชิงระบาดวิทยาระบุว่าร้อยละ 95 ของผู้สูงอายุไทยมีปัญหาสุขภาพอย่างน้อย 1 โรค โดยเฉพาะโรคความดันโลหิตสูงที่พบสูงถึงร้อยละ 52 ของประชากรสูงวัยทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นจากพฤติกรรมเนือยนิ่งที่มีค่าเฉลี่ยสูงถึง 10 - 12 ชั่วโมงต่อวัน ส่งผลให้มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 52.4 เท่านั้นที่มีกิจกรรมทางกายเพียงพอตามเกณฑ์มาตรฐาน จะเห็นได้ว่าวิกฤตการณ์นี้ต้องการการบริหารจัดการที่เปลี่ยนจาก “ภาระ” ให้กลายเป็น “พลัง” ผ่านการสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เนื่องจากผู้สูงอายุไทยกว่าร้อยละ 50 ยังเผชิญกับโรคความดันโลหิตสูงและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ซึ่งเป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่ง (กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย, 2568)

ภาคเหนือ โดยเฉพาะใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และน่าน มีดัชนีการสูงวัยพุ่งสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ การบริหารจัดการเพื่อเปลี่ยนจาก “ภาระ” ให้กลายเป็น “พลัง” จึงต้องเน้นการสร้างสุขภาวะที่ดีอย่างยั่งยืนผ่านการส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเปราะบางทางสุขภาวะ (กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย, 2568) การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับวิถีชีวิตท้องถิ่น จึงเป็นทางรอดสำคัญที่จะช่วยลดงบประมาณภาครัฐและช่วยให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือสามารถก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงนี้ไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2569) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ “Lanna Healthy Model” จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยลดความเสี่ยงภาวะแทรกซ้อนได้ร้อยละ 20-30 และเป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนจากภาระงบประมาณให้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มุ่งเน้นการบูรณาการการรับรู้นโยบาย การพัฒนาศักยภาพ และการสร้างแรงจูงใจ ภายใต้บริบทวัฒนธรรมล้านนาที่หลากหลาย เพื่อสร้าง “ต้นแบบการส่งเสริมสุขภาพ (Lanna Healthy Model)” ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ประโยชน์สำคัญของงานวิจัยนี้ คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ก้าวสู่ภาวะ “การสูงวัยอย่างมีพลังและมีคุณค่า” (Active and Productive Ageing) ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มจำนวนปีการมีสุขภาพที่ดี แต่ยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความสุขและมีส่วนร่วมขับเคลื่อนสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและบริบทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
3. เพื่อดูแลและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย 1) ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 4 จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน และจังหวัดลำปาง ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) ที่กำหนดช่วงอายุ 60 - 90 ปี และต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จริงไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนวิถีชีวิตและสุขภาวะตามจริง และ 2) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 323 คน จากการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้คัดเลือก 4 จังหวัด (แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, น่าน, ลำปาง) เพื่อเป็นตัวแทนของภาคเหนือตอนบนที่มีบริบทแตกต่างกัน ใช้การสุ่มชุมชนต้นแบบ (Cluster Sampling) เลือกชุมชนที่มีความโดดเด่น และพร้อมให้ความร่วมมือ ได้แก่ บ้านแม่คะตวน บ้านนาเกียน บ้านนาคำ และบ้านแม่ตีบ ซึ่งเป็นการกระจายกลุ่มตัวอย่างไปยังพื้นที่ห่างไกลและพื้นที่กึ่งเมือง ทำให้ข้อมูลมีความหลากหลาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิด “Lanna Healthy Model” โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อวัดระดับความคิดเห็นและพฤติกรรมสุขภาพ รายละเอียดของแบบสอบถามครอบคลุมมิติสำคัญ ได้แก่ การรับรู้นโยบายสาธารณสุข แรงจูงใจในการดูแลตนเอง และศักยภาพในการจัดการสุขภาพตามวิถีวัฒนธรรมล้านนา ตัวอย่างประเด็นคำถามที่สำคัญ อาทิ “ระดับการมีส่วนร่วมของท่านในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชุมชน” และ “ความถี่ในการเลือกบริโภคอาหารพื้นเมืองที่ส่งเสริมต่อการควบคุมโรคเรื้อรัง” ซึ่งข้อมูลเชิงตัวเลขเหล่านี้จะถูกนำไปวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยพัฒนาข้อคำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงทัศนะอย่างอิสระ ประเด็นการสัมภาษณ์มุ่งเน้นการเจาะลึกถึงความต้องการที่แท้จริงและอุปสรรคในระดับพื้นที่ ตัวอย่างประเด็นการสนทนาที่สำคัญ ได้แก่ “ความคาดหวังต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการเตือนภัยสุขภาพในชีวิตประจำวัน” และ “ปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้การส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนเป็นฐานเกิดความยั่งยืนในบริบทของภาคเหนือตอนบน” ซึ่งกระบวนการได้มาของเครื่องมือ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผ่านการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พร้อมทั้งมีการปรับปรุงสำนวนภาษาให้มีความเรียบง่ายและสอดคล้องกับบริบททางภาษาของผู้สูงอายุในพื้นที่

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้วางรากฐานระเบียบวิธีวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทรงพลังและมีความเที่ยงตรงสูง โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 60-90 ปี ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง และน่าน เนื่องจากประชากรในพื้นที่ศึกษามีขนาดใหญ่และมีความหลากหลายเชิงบริบท ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างผ่านการคำนวณตามหลักสถิติสำหรับประชากรที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของ Cochran (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ส่งผลให้ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 323 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผ่านการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อเชื่อมโยงและสร้างความไว้วางใจในพื้นที่ศึกษา สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐาน

งานวิจัยร่วมสมัยใน 2 มิติหลัก ดังนี้ 1) มิติด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามหลักการประเมินเครื่องมือวิจัยขั้นสูงของ ประสพชัย พสุนนท์ พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าคะแนน IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเที่ยงตรงสูงและสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามเป้าหมายของการวิจัย (ประสพชัย พสุนนท์, 2566) และ 2) มิติด้านความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความคงเส้นคงวาของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้การคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามแนวทางการวิเคราะห์สถิติสำหรับการวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์ของ ยุทธ ไกยวรรณ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นสูงถึง 0.98 ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพและความแม่นยำของเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลได้อย่างดีเยี่ยม กระบวนการตรวจสอบคุณภาพที่เข้มข้นนี้จึงเป็นสิ่งยืนยันว่า ข้อมูลที่ได้รับมีความพร้อมและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการนำไปวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) เพื่อขับเคลื่อน Lanna Healthy Model ให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2566)

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบททางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่าน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางการแก้ไข และอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง และน่าน) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผ่านวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 32 ราย กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ 3 ภาคส่วน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 2) กลุ่มผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่ายสังคม เช่น ประธานชมรมผู้สูงอายุและผู้นำท้องถิ่น และ 3) กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา โดยกระจายสัดส่วนกลุ่มเป้าหมายอย่างสมดุลครอบคลุมทั้ง 4 จังหวัด จังหวัดละ 8 ราย เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมทั้งมิติกาย จิต สังคม และสภาพแวดล้อม

กระบวนการรวบรวมข้อมูลมุ่งเน้นการสกัดองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นถึงความท้าทายและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับจะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) เพื่อนำไปบูรณาการร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งจะช่วยให้ "Lanna Healthy Model" ที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบนได้อย่างตรงจุดและยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ถูกออกแบบมาเพื่อสกัดองค์ความรู้และยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสานวิธี (Mixed Methods Analysis) ที่ครอบคลุมทั้งมิติเชิงกว้างและเชิงลึก ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการจัดกระทำข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ โดยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 323 คน จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อสะท้อนลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญ

ขณะที่ระดับพฤติกรรมสุขภาพและระดับความเห็นที่มีต่อรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ จะถูกประเมินผ่าน ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระดับสุขภาวะในภาพรวม และในการวิเคราะห์เชิงปริมาณได้ใช้สถิติขั้นสูง คือ การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) ซึ่งดำเนินการผ่าน การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพิสูจน์ทิศทางและขนาดของอิทธิพลระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในโมเดลได้อย่างชัดเจน อันเป็นหัวใจสำคัญในการยืนยันความเที่ยงตรงของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่พัฒนาขึ้น และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการสกัดประเด็นสำคัญจากชุดข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ เพื่อค้นหาข้อสรุปทั่วไปที่สะท้อนถึงสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน ข้อมูลในส่วนนี้จะถูกนำเสนอผ่านการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Narrative) เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม โดยที่การบูรณาการผลลัพธ์จากทั้งการวิเคราะห์ทางสถิติและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเข้าด้วยกัน จะทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถสรุปเป็น “Lanna Healthy Model” ที่มีความสมบูรณ์ มีความน่าเชื่อถือทางสถิติ และสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงของผู้สูงอายุในพื้นที่

ผลการวิจัย

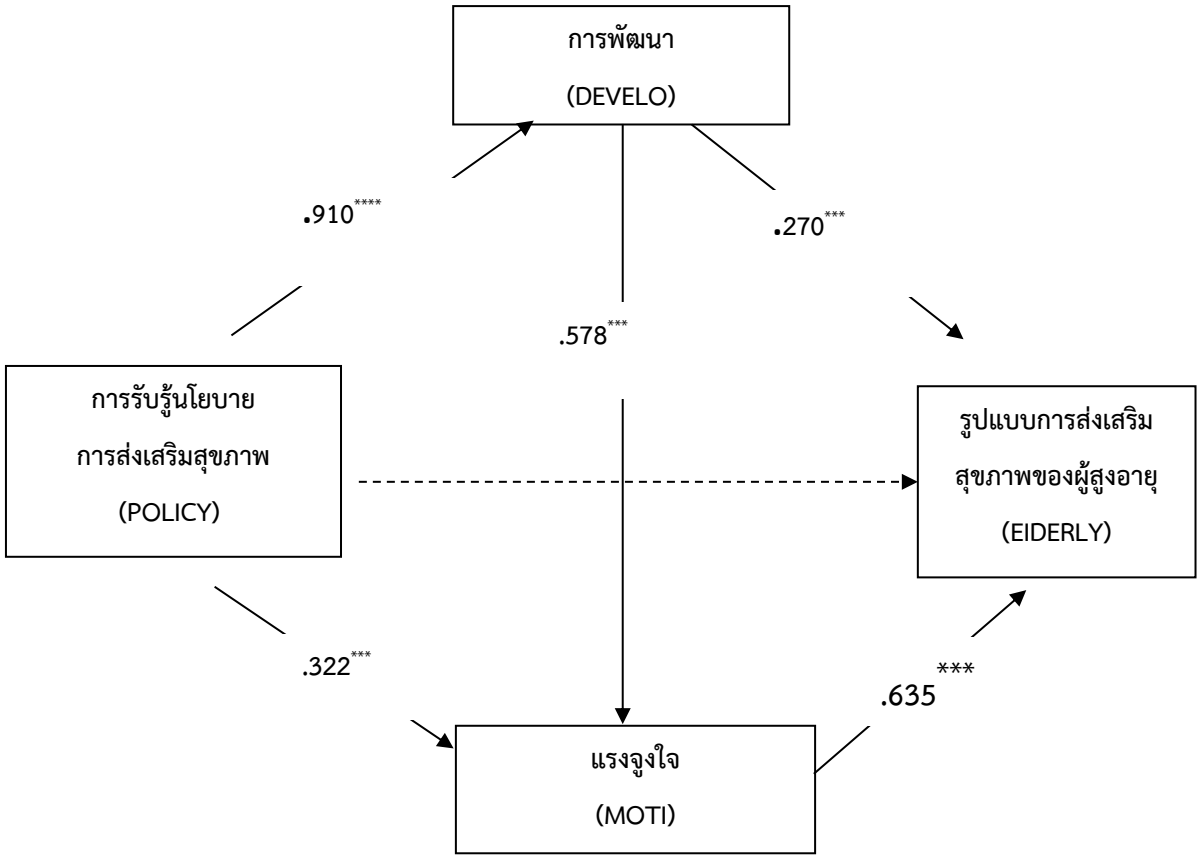
1. จากการศึกษาบริบททางสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 323 คน ในพื้นที่จังหวัดน่าน (ร้อยละ 44.9) ลำปาง (ร้อยละ 25.4) เชียงใหม่ (ร้อยละ 19.2) และแม่ฮ่องสอน (ร้อยละ 10.5) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 65.60) โดยมีสภาพทางกายภาพและพื้นฐานสุขภาพที่สำคัญ คือ มีน้ำหนักตัวเฉลี่ย 64.26 กิโลกรัม และส่วนสูงเฉลี่ย 161.80 เซนติเมตร ในด้านสัญญาณชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยชีพจรขณะพักและความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ปกติของวัยสูงอายุ อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปในระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพ พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับ “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ” ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนา “แรงจูงใจ” และ “การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ” เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต บริบทพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพศชายสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั่วไป และความตื่นตัวต่อการรับรู้นโยบายสุขภาพนี้ เป็นรากฐานสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนา Lanna Healthy Model ที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสุขภาพที่ทันสมัยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพและสัญญาณชีพของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ (n = 323)

รายละเอียดสุขภาพ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
น้ำหนัก (กิโลกรัม)	40.00	110.00	64.26	10.59
ส่วนสูง (เซนติเมตร)	145.00	189.00	161.80	10.45
ชีพจรขณะพัก (ครั้ง/นาที)	60.00	135.00	77.07	13.97
ความดันโลหิต (Systolic)	100.00	165.00	122.59	21.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 323 คน พบว่า มีสภาพทางกายภาพ และสัญญาณชีพที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานสุขภาพทั่วไป โดยกลุ่มตัวอย่างมีน้ำหนักตัว อยู่ในช่วง 40.00 ถึง 110.00 กิโลกรัม (ค่าเฉลี่ย = 64.26, S.D. = 10.59) และมี ส่วนสูง อยู่ระหว่าง 145.00 ถึง 189.00 เซนติเมตร (ค่าเฉลี่ย = 161.80, S.D. = 10.45) ในส่วนของดัชนีชี้วัดการทำงานของระบบหัวใจและหลอดเลือด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมี ค่าชีพจรขณะพัก อยู่ในช่วง 60.00 ถึง 135.00 ครั้งต่อนาที โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 77.07 ครั้งต่อนาที ซึ่งสะท้อนถึงสภาวะการทำงานของหัวใจที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ สำหรับค่าความดันโลหิต (Systolic) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 122.59 มิลลิเมตรปรอท (ค่าต่ำสุด = 100.00, ค่าสูงสุด = 165.00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มที่มีความดันโลหิตสูงกว่าเกณฑ์ปกติ (165.00 มิลลิเมตรปรอท) ซึ่งจำเป็นต้องได้รับรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสม

2. ในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นเพื่อพิสูจน์ทิศทางของอิทธิพลระหว่างปัจจัยสำคัญ โดยมีการปรับปรุงตัวแปรตามจากเดิมที่เป็นรูปแบบ (Model) ให้เป็นตัวแปรเชิงพฤติกรรม คือ “การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ” (Health Promotion of the Elderly) เพื่อให้สามารถวัดผลการวิจัยได้อย่างชัดเจนและเป็นไปตามหลักสถิติการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยมีรายละเอียดการได้มาของตัวแปรและโครงสร้างความสัมพันธ์ ดังนี้ 1) ตัวแปรต้นเชิงสาเหตุและการส่งผ่านอิทธิพล ซึ่งโมเดลนี้เริ่มต้นจากการวางฐานรากที่ “การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ” (Policy Perception) ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่ได้มาจากการประเมินระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและนโยบายสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้นโยบายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ส่งอิทธิพลทางตรงในระดับสูงมากไปยัง “การพัฒนาศักยภาพ” (Development) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลถึง .910 และส่งอิทธิพลต่อ “แรงจูงใจ” (Motivation) ที่ค่า .322 ซึ่งสะท้อนว่าเมื่อผู้สูงอายุรับรู้และเข้าใจนโยบาย จะนำไปสู่ความกระตือรือร้นในการยกระดับทักษะและการสร้างพลังใจในการดูแลสุขภาพตนเอง และ 2) การขับเคลื่อนสู่ตัวแปรตามเชิงพฤติกรรม ในส่วนของตัวแปรคั่นกลาง พบว่า “การพัฒนาศักยภาพ” มีความสัมพันธ์และส่งอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อ “แรงจูงใจ” ที่ค่า .578 แสดงให้เห็นว่าทักษะความรู้ที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจภายในของผู้สูงอายุให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยทั้งสองปัจจัยนี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่ส่งอิทธิพลทางตรงไปยังตัวแปรตาม คือ “การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ” โดยแรงจูงใจมีค่าอิทธิพลสูงสุดที่ .635 ตามด้วยการพัฒนาศักยภาพที่ .270



ภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ใน 4 จังหวัดภาคเหนือ

การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis)

สมมติฐานข้อ 1 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับ การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนา และแรงจูงใจสามารถเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$EIDERLY = \beta_1 POLICY + \beta_2 DEVELO + \beta_3 MOTI \quad (4.1)$$

สมมติฐานข้อ 2 แรงจูงใจ ขึ้นอยู่กับ การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนา สามารถเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$MOTI = \beta_4 POLICY + \beta_5 DEVELO \quad (4.2)$$

สมมติฐานข้อ 3 การพัฒนา ขึ้นอยู่กับ การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ สามารถเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$DEVELO = \beta_6 POLICY \quad (4.3)$$

ผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้มีดังต่อไปนี้

การทดสอบสมมติฐานข้อ 1: สัมประสิทธิ์เส้นทางในสมการโครงสร้าง ปรากฏผลดังสมการ (4.4)

$$EIDERLY = \beta_1 POLICY + \beta_2 DEVELO + \beta_3 MOTI \quad (4.4)$$

$$EIDERLY = 0.027\ POLICY + .276 DEVELO + .630 MOTI \quad (4.5)$$

(.442) (4.281) (11.615)

$R = 0.911$, $R^2 = 829$, $F = 516.24$, Sig.F. = 0.000, SEE = .253

หมายเหตุ ในวงเล็บ คือ ค่า t

ผลวิเคราะห์พบว่า การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนา และแรงจูงใจ มีผลต่อรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 82 กล่าวคือ รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุต้องอาศัยการรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนา และแรงจูงใจ

การทดสอบสมมติฐานข้อ 2: สัมประสิทธิ์เส้นทางในสมการโครงสร้าง ปรากฏผลดังสมการ (4.6)

$MOTI = \beta_4 POLICY + \beta_5 DEVELO$ ..... (4.6)

$MOTI = .322 POLICY + .578\ DEVELO$ ..... (4.7)

(5.348) (9.704)

$R = 0.904$, $R^2 = .817$, $F = 719.25$, Sig.F. = 0.000, SEE = .259

หมายเหตุ ในวงเล็บ คือ ค่า t

ผลวิเคราะห์พบว่า การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนา มีผลต่อ แรงจูงใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 81 กล่าวคือ แรงจูงใจต้องอาศัยการรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนา

การทดสอบสมมติฐานข้อ 3: สัมประสิทธิ์เส้นทางในสมการโครงสร้าง ปรากฏผลดังสมการ (4.8)

$DEVELO = \beta_6\ POLICY$ .....(4.8)

$DEVELO = \beta_6\ POLICY$ .....(4.9)

(.910)

$R = 0.921$, $R^2 = .848$, $F = 1793.66$, Sig.F. = 0.000, SEE = .240

หมายเหตุ ในวงเล็บ คือ ค่า t

ผลวิเคราะห์พบว่า การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ มีผลต่อการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 84 กล่าวคือ การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ ต้องอาศัย การพัฒนา

3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง และน่าน พบข้อสรุปสำคัญที่สะท้อนถึงกลยุทธ์การขับเคลื่อนสุขภาวะที่สอดคล้องกับบริบทล้านนา โดยมีประเด็นผลการศึกษาที่สำคัญดังนี้ 1) ความยืดหยุ่นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แนวทางการส่งเสริมสุขภาพที่มีประสิทธิภาพต้องมีความยืดหยุ่นสูงและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการเฉพาะบุคคล โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านอายุ สุขภาพ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การนำเสนอทางเลือกสุขภาพที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้เป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มแรงจูงใจและความยั่งยืนในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในระยะยาว 2) การบูรณาการสุขภาพเข้ากับวิถีชีวิตและเทคโนโลยีร่วมสมัย พบว่า การสอดแทรกกิจกรรมดูแลสุขภาพเข้ากับกิจวัตรประจำวันอย่างแนบเนียน ตัวอย่างรูปธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมการออกกำลังกายที่ทำได้ง่ายภายในที่พักอาศัย การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชน และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ อาทิ แอปพลิเคชันสุขภาพ อุปกรณ์ติดตามตัว (Wearable Devices) หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยย้ำชัดว่านวัตกรรมเหล่านี้ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานและการเข้าถึงที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุเป็นสำคัญ เพื่อลดภาระและเพิ่มความต่อเนื่องในการปฏิบัติ 3) การสร้างพลังความเป็นผู้นำและเครือข่ายสนับสนุน พบว่า การส่งเสริมสุขภาพจะประสบความสำเร็จเมื่อผู้สูงอายุเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับบริการ” มาเป็น “ผู้ขับเคลื่อน” โดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นผู้นำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกในชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายการสนับสนุนที่เข้มแข็งจากครอบครัวและภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งการมีระบบสนับสนุนเชิงสังคมนี้จะช่วยให้การดูแลสุขภาพมีความต่อเนื่องและเข้าถึงบริการที่จำเป็นได้อย่างทั่วถึง และ 4) สุขภาวะองค์รวมและการวางรากฐานความยั่งยืน พบว่า รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพต้องครอบคลุมทุกมิติ โดยนิยามของสุขภาพที่ดีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปราศจากโรค แต่รวมถึงความสุขและความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้ยังต้องมีการวางแผนสร้างความยั่งยืนผ่านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างกลไกสนับสนุนทางการเงิน และการสร้างความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบนสามารถก้าวเข้าสู่ภาวะการสูงวัยอย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปว่าแนวทางที่สมบูรณ์ควรสอดแทรกกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การออกกำลังกายง่าย ๆ ที่บ้าน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยลดภาระในการดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ ยังต้องครอบคลุมสุขภาวะ 4 มิติ โดยนิยาม “สุขภาพดี” ของผู้สูงอายุในพื้นที่นี้ไม่ได้จำกัดเพียงการไม่มีโรค แต่รวมถึงการมีความพึงพอใจในชีวิตและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายสนับสนุนจากครอบครัวและการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีบทบาทเป็นผู้นำด้านสุขภาพจึงเป็นแนวทางหลักที่จะสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้ดังนี้

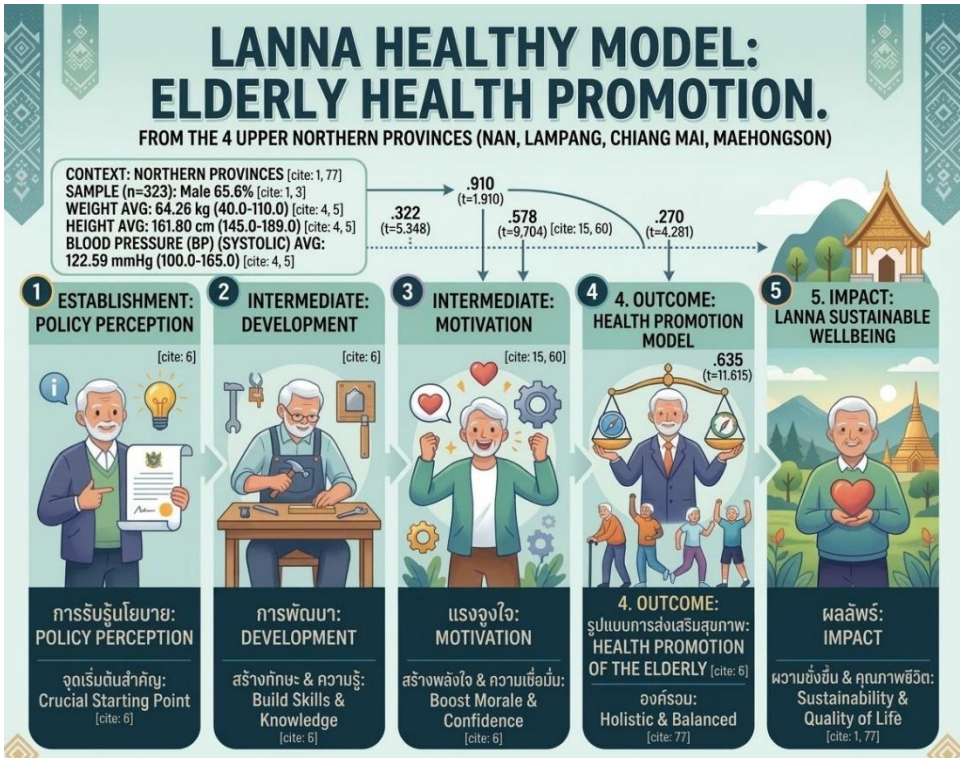
1. สภาพและบริบทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 323 คน ในพื้นที่จังหวัดน่าน ลำปาง เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 65.60) และประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 74.80) สภาพทางกายภาพมีน้ำหนักตัวเฉลี่ย 64.26 กิโลกรัม และส่วนสูงเฉลี่ย 161.80 เซนติเมตร บริบทที่น่าสนใจ คือ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีพื้นฐานดี อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมทางสังคมมีความซับซ้อนและเกี่ยวสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวผู้สูงอายุมากที่สุด คือ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพ การที่ส่วนใหญ่ยังต้องทำงานรับจ้างสะท้อนถึงความจำเป็นในการออกแบบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่ไม่เพิ่มภาระทางการเงินและสามารถทำควบคู่ไปกับวิถีชีวิตดั้งเดิมได้ สอดคล้องกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานการศึกษาสามารถเข้าถึงและจัดการข้อมูลสุขภาพผ่านนวัตกรรมชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากลุ่มอื่น (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, 2568)

2. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุใน 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ” ที่พัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเชิงเหตุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอำนาจการพยากรณ์รวมถึงร้อยละ 82 องค์ประกอบที่สำคัญ ประกอบด้วย 6 มิติหลัก เช่น การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การบูรณาการบริบทท้องถิ่น และการใช้นโยบายสาธารณะ จุดเด่นของรูปแบบนี้ คือ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ที่พบว่า การรับรู้นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ เป็นตัวแปรต้นที่ส่งอิทธิพล

ต่อการพัฒนาศักยภาพ (ร้อยละ 84) และส่งผลต่อเนื่องไปยัง แรงจูงใจ (ร้อยละ 81) ซึ่งพิสูจน์ได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยกลไกการสื่อสารนโยบายที่เข้าถึงง่ายและการสร้างบุคคลต้นแบบในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ เช่น การใช้แอปพลิเคชันติดตามกิจกรรมทางกาย (mHealth) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สามารถช่วยเพิ่มเวลาการออกกำลังกายได้จริงเฉลี่ย 15.97 นาทีต่อสัปดาห์ และส่งผลดีต่อการลดดัชนีมวลกายในระยะยาว สอดคล้องกับ นพวรรณ ศรีชมภู และคณะ ที่ศึกษาโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 3 พบว่า การใช้โปรแกรมติดตามและส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องช่วยให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้น มีมวลกล้ามเนื้อเพิ่มขึ้น และสามารถจัดการน้ำหนักตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม (นพวรรณ ศรีชมภู และคณะ, 2568)

3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง และน่านแนวทางที่ได้จากการศึกษาเน้นย้ำถึง “ความยืดหยุ่นและการปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ” (Personalization) เนื่องจากผู้สูงอายุมีศักยภาพ และข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ทั้งด้านสุขภาพ ฐานะเศรษฐกิจ และบริบทวัฒนธรรมล้านนาที่หลากหลาย แนวทางสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการออกแบบและตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อสร้างความยั่งยืน สอดคล้องกับ พีรพงศ์ ทรัพย์คง และคณะ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของโปรแกรมสุขภาพผู้สูงอายุในกลุ่มแรงงานนอกระบบ พบว่า แนวทางการส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นตามศักยภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล (พีรพงศ์ ทรัพย์คง และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 2 โมเดลองค์ความรู้ใหม่เชิงโครงสร้างในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม

จากภาพที่ 2 แสดงข้อมูลองค์ความรู้ใหม่ โดยมุ่งเน้นกระบวนการขับเคลื่อน 5 ระยะที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เริ่มจากการสร้างการรับรู้นโยบายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ เพื่อปูทางไปสู่การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ร่วมกับการกระตุ้นแรงจูงใจและพลังความเชื่อมั่นภายใน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แรงจูงใจเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงในการส่งผ่านการพัฒนาไปสู่รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพที่สมดุลและเป็นองค์รวม โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ยั่งยืน ตามบริบททางวัฒนธรรมของล้านนา ซึ่งโมเดลนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการจัดการสุขภาพในระดับบุคคล แต่ยังแสดงถึงแนวทางการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อรองรับสังคมสูงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางให้ภาคส่วนต่างๆ นำไปขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและองค์ความรู้ทางวิชาการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังนี้ 1) หน่วยงานระดับนโยบายและส่วนกลาง ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจเชิงลึกในระดับนโยบาย (Policy Perception) ให้แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง เนื่องจากเป็นปัจจัยต้นน้ำที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการกระตุ้นแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพ โดยต้องมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการดูแลเชิงรุกที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขในระยะยาว นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการนำวิธีวิทยาทางสถิติและจิตวิทยาขั้นสูง อาทิ วิธีวิทยาคิว (Q Methodology) มาใช้ในการจำแนกพฤติกรรมและความต้องการทางจิตวิทยาของผู้สูงอายุ เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพมีความเฉพาะเจาะจงและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น 2) หน่วยงานส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายสุขภาพชุมชน ควรเร่งขยายผลรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพที่ครอบคลุมมิติ กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ไปสู่พื้นที่ระดับตำบลอื่นๆ อย่างเป็นรูปธรรม โดยวิธีการดำเนินงานต้องให้ความสำคัญกับ “บริบททางวัฒนธรรม” เป็นหัวใจหลัก โดยเฉพาะการสื่อสารข้อมูลสุขภาพด้วย “ภาษาท้องถิ่น” เพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริงและลดช่องว่างในการสื่อสาร ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายสุขภาพในชุมชนให้ครบถ้วนทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบสนับสนุนที่เข้มแข็ง และ 3) นักวิจัยและบุคลากรในพื้นที่ ควรต่อยอดงานวิจัยชิ้นนี้ด้วยการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในเชิงลึก เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของโมเดลในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพบุคลากรและการพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ยั่งยืน การขับเคลื่อนในลักษณะบูรณาการเช่นนี้จะช่วยให้ “Lanna Healthy Model” ไม่เป็นเพียงรูปแบบทางวิชาการ แต่เป็นวิถีปฏิบัติที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย. (2568). แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุไทย. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

นพวรรณ ศรีชมภู และคณะ. (2568). โปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพเพิ่มมวลกล้ามเนื้อสำหรับผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 3. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, 48(4), 45-58.

ประสพชัย พสุนนท์. (2566). สถิติวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2567). เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีรพงศ์ ทรัพย์คง และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับ. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 33(2), 145-158.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2566). ผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคม. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 33(2), 145-158.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2569). สารประชากรไทย ปี 2569: พลิกวิกฤตเกิดน้อย สังคมสูงวัยระดับสุดยอด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. (2568). การพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในพื้นที่จังหวัดน่านและลำปาง. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2568 จาก https://rmutl.ac.th

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2569). รายงานการคาดการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2553-2583 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2568). รายงานผลการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2568. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2568 จาก http://www.nhso.go.th/th/monthly-report

บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ เขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี*

DEVELOPING THE CAPACITY OF COMMUNITY-BASED NETWORKS FOR ONLINE FRAUD ALERT IN NONTHABURI PROVINCE

จิรัตน์ สอนกระต่าย, กนกอร ซิ้มเจริญ*, กรรณิกา กุกุดเรือ, ปพัฒน์ วสุธวัช, ศิวลักษณ์ ไล้เลิศ

Jirut Sonkratai, Kanok-on Simcharoen*, Kannika Kukudrua, Paphat Wasuthawat, Siwaluck Lailers

คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanokon@rpca.ac.th

*Tel: 081-558-1166

บทคัดย่อ

สถิติการฉ้อโกงออนไลน์และมูลค่าความเสียหายที่สูงขึ้น ส่งผลกระทบในวงกว้าง การพัฒนากลไกป้องกันจึงสำคัญและจำเป็น บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ ในเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ และตำบลบางเขน อำเภอเมืองนนทบุรี รวมทั้งสิ้น 51 คน ใช้เครื่องมือวิจัย 3 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ชุดข้อคำถามในการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินศักยภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงอนุมาน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายชุมชนมีศักยภาพในการป้องกันและบริหารจัดการเหตุฉ้อโกงออนไลน์ ประกอบด้วย 1) มีองค์ความรู้ในการป้องกันเหตุฉ้อโกงออนไลน์ จากการที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปให้ความรู้หรือฝึกอบรม 2) รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องจากการประชุมของคณะกรรมการชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) มีช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วผ่านทางไลน์และเสียงตามสาย และ 4) พบปะพูดคุยแบบเผชิญหน้าสม่ำเสมอ สำหรับการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนนั้น คณะนักวิจัยได้พัฒนาคู่มือให้ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ตลอดห่วงโซ่ ทั้งก่อน - ระหว่าง - หลังเกิดเหตุ และถ่ายทอดผ่านแอปพลิเคชันป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ “Safetyvacc” เพื่อใช้ฝึกอบรมเครือข่ายชุมชน ซึ่งผลประเมินความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ก่อนและหลังฝึกอบรม ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับสูงขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้าน “เครือข่ายชุมชนดิจิทัลแจ้งเตือนภัย” โดยบูรณาการเทคโนโลยีและการฝึกอบรม ผ่านความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, เครือข่ายชุมชน, การแจ้งเตือนภัย, การฉ้อโกงออนไลน์

* Received 2 May 2026; Revised 14 May 2026; Accepted 29 May 2026

Abstract

Statistics on online fraud and the escalating worth of damages have a significant impact. The development of preventive measures is therefore both essential and imperative. Research article aimed to investigate and enhance the capacities of community-based networks for online fraud alerts in Nonthaburi Province. The study employed research and development methodology and purposive sampling for the selection of key informants. Fifty-one key informants encompassed community leaders and residents of the Suanyai, Taladkwan, and Bangken subdistricts in Muang Nonthaburi District using three research instruments: an interview form, focus group questions, and a capacity assessment form. The qualitative data underwent content analysis, and the quantitative data was examined by inferential statistics to compare the means pre-and post-training. The research findings revealed that community networks can prevent and manage online fraud, including 1) Acquiring knowledge through training offered by government agencies. 2) A fundamental capability entailed the ongoing collection of information from community committee meetings and pertinent individuals. 3) Another capability involved the establishment of prompt communication channels via wire broadcasting and the LINE application. and 4) There was the ability to conduct regular face-to-face discussions. The research team developed an instructional manual designed to augment the ability of community networks to combat online fraud at all phases: prior to, during, and post an incident, employing the online fraud prevention application “SafetyVacc.” The evaluation results indicated enhancements in competence and knowledge related to online fraud prevention, both in general and for each specific item, subsequent to the training. This study enhanced the comprehension of “digital community alert networks” by amalgamating technology and training via collaboration among community members and government agencies.

Keywords: Capacity Development, Community-Based Networks, Online Fraud Alert, Online Fraud

บทนำ

การที่คดีฉ้อโกงออนไลน์สามารถเกิดขึ้นโดยไม่จำกัดสถานที่และไร้ขอบเขต ส่งผลให้หลายหน่วยงานของรัฐพยายามใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี พัฒนากลไกและนวัตกรรมในการให้องค์ความรู้และแจ้งเตือนประชาชน ตลอดจนกำหนดมาตรการป้องกันต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการและดูแลช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปอส.ตร.) เพื่อรับแจ้งความร้องทุกข์ บริหารคดี และป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี การจัดทำระบบรับแจ้งความออนไลน์คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีผ่านเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนสามารถแจ้งความได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการแจ้งเตือน โดยคณะทำงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันภัยอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่า สถิติการถูกฉ้อโกงออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากข้อมูลศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ รายงานสถิติจำนวนคดีออนไลน์สะสม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ถึงวันที่ 26 กันยายน 2568 จำนวนสูงถึง 245,508 เรื่อง มูลค่าความเสียหายรวม 21,888,055,531 บาท (กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, 2568) ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันแก้ไขควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและประชาชนในทุกรูปแบบ ให้รู้เท่าทันและสามารถดูแลป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อภัยฉ้อโกงออนไลน์

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการต่าง ๆ ทางกฎหมาย และการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงออนไลน์ มีข้อค้นพบหรือความพยายามในการสร้างแนวทางป้องกัน การบริหารจัดการ และบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ แต่ยังพบว่า ในการดำเนินการเหล่านั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จ มีหลายประเด็นที่ต้องการพัฒนา โดยเฉพาะในส่วนของการป้องกันเชิงรุกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายชุมชนให้สามารถพัฒนาศักยภาพในการป้องกันภัยฉ้อโกงออนไลน์ที่เบ็ดเสร็จในจุดเดียว ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะนักวิจัยได้นำร่องพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนในการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ โดยมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับคดีฉ้อโกงออนไลน์ที่ครอบคลุมทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ที่เป็นปัจจุบันและเท่าทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งให้ความสำคัญในการเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อป้องกันความเสี่ยงไม่ให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำซ้อนจากการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ผ่านช่องทางแอปพลิเคชันที่สร้างและพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ประชาชนใช้เป็นเกราะป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวง หรือหากตกเป็นเหยื่อก็สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี เนื่องจากทราบถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องรวดเร็วเกี่ยวกับการจัดเก็บพยานหลักฐานก่อนแจ้งความดำเนินคดี ถือได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการป้องกันและแก้ปัญหาเชิงรุกให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการดูแลตนเองและดูแลซึ่งกันและกันในการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยของ ปัณณธร หอมบุญมา และจินตนา ตันสุวรรณนนท์ ที่กล่าวไว้ว่าการสร้างเครือข่ายผ่านสังคมทางออนไลน์ถือได้ว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมยุคปัจจุบัน เนื่องจากประชาชนมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลตามสื่อต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลาย สะดวกและรวดเร็ว การสร้างเครือข่ายชุมชนจึงเป็นวิธีการป้องกันอาชญากรรมอีกวิธีหนึ่ง ที่จะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น (ปัณณธร หอมบุญมา และจินตนา ตันสุวรรณนนท์, 2562)

สำหรับพื้นที่นำร่องในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งคณะนักวิจัยมีต้นทุนความพร้อมในเรื่องขององค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านสื่อสังคมออนไลน์อยู่บ้างแล้ว จากผลผลิตโครงการ “การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านความปลอดภัย: 3ส อย่างไร้รอยต่อ เพื่อเตรียมความพร้อมสังคมสูงวัยของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” นั่นคือ แอปพลิเคชัน “SafetyVacc” ซึ่งเป็นโปรแกรมประยุกต์ Line OA และ Web Application ให้ความรู้กับประชาชนด้านสุขภาพ และภัยออนไลน์ (กรรณิกา กุกุดเรือและคณะ, 2566) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ต่อยอดและพัฒนาแอปพลิเคชัน “SafetyVacc” เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนในพื้นที่นำร่อง จังหวัดนนทบุรี และเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้ข่าวสารและมีองค์ความรู้เท่าทันกับกลโกงของมิจฉาชีพ ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการหลอกลวงประชาชนอยู่ตลอดเวลา มุ่งหวังไม่ให้ประชาชน

หลงเชื่อและตกเป็นเหยื่อสูญเสียทรัพย์สินให้กับเหล่ามิจฉาชีพ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ครั้งนี้ นับเป็นอีกมิติหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นต้องพัฒนา หากผู้นำชุมชนขาดองค์ความรู้ที่เท่าทันต่อสถานการณ์ การสื่อสารส่งต่อข้อมูลเพื่อแจ้งเตือนประชาชนในชุมชนไม่ให้ตกเป็นเหยื่อจะสำเร็จได้ยากตามไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของเครือข่ายชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ เขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 (Research 1: R1) วิเคราะห์ศักยภาพเครือข่ายชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้นำชุมชนตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 10 คน นำข้อมูลที่ได้มาออกแบบร่างคู่มือการฝึกอบรมแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน

ขั้นตอนที่ 2 (Development 1: D1) ร่างคู่มือการฝึกอบรมฯ เพื่อให้เครือข่ายชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ ทั้งก่อน - ระหว่าง - และหลังเกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ 3 (Research 2: R2) ตรวจสอบและประเมินร่างคู่มือการฝึกอบรมฯ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้นำชุมชนของอำเภอเมืองนนทบุรี จากตำบลสวนใหญ่ จำนวน 4 คน ตำบลตลาดขวัญ จำนวน 4 คน และตำบลบางเขน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน นำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาคู่มือการฝึกอบรมฯ

ขั้นตอนที่ 4 (Development 2: D2) ฝึกอบรมการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน และประเมินศักยภาพเครือข่ายชุมชน ในขั้นตอนนี้คณะนักวิจัยคัดเลือกผู้นำชุมชนแบบเฉพาะเจาะจง ในอำเภอเมืองนนทบุรี รวมทั้งสิ้น 28 คน ประกอบด้วย จากตำบลสวนใหญ่ จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่ที่ 9 ซอยพิบูลสงคราม 1 (จำนวน 3 คน) ชุมชนบ่อนไก่ - สามหลวง (จำนวน 3 คน) ชุมชนศาลเจ้าตลาดขวัญ(จำนวน 2 คน) ชุมชนศรีพรสวรรค์ 1 (จำนวน 2 คน) และชุมชนซอยพร้อมใจ (จำนวน 2 คน) รวม 12 คน จากตำบลตลาดขวัญ จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านเรวดี ชุมชนธนสมบูรณ์ ชุมชนเรวดีโซน 1 และชุมชนหมู่ที่ 3 ตำบลตลาดขวัญ โซน 1 ชุมชนละ 2 คน รวม 8 คน และจากตำบลบางเขน จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่ที่ 2 ตำบลบางเขน ชุมชนวัดกำแพง ชุมชนหมู่บ้านริมสวน และชุมชนศิริชัยพัฒนา ชุมชนละ 2 คน รวม 8 คน เพื่อฝึกอบรมและประเมินศักยภาพการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ก่อนและหลังฝึกอบรม นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้ได้คู่มือการฝึกอบรมแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันสำหรับประชาชนที่เหมาะสม

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม คณะนักวิจัยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และมีประสบการณ์การทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการชุมชนไม่น้อยกว่า 6 เดือน รวมทั้งสิ้น 51 คน ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 10 คน ขั้นตอนที่ 3 จำนวน 13 คน และขั้นตอนที่ 4 จำนวน 28 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทั้งหมด 3 ชุด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ชุดข้อคำถามในการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินศักยภาพ ซึ่งคณะนักวิจัยสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย จากการศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เหตุฉ้อโกงออนไลน์ ประกอบด้วย ข้อคำถามรวม 6 ข้อ เพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์หรือสภาพการณ์การถูกฉ้อโกงออนไลน์ แนวทางปฏิบัติ และศักยภาพเครือข่ายชุมชน ชุดที่ 2 ชุดข้อคำถามในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ข้อคำถามรวม 5 ข้อ เพื่อตรวจสอบและประเมินร่างคู่มือการฝึกอบรมเครือข่ายชุมชน และชุดที่ 3 แบบประเมินศักยภาพ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล มีข้อคำถาม 8 ข้อ และส่วนที่ 2 ความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ มีข้อคำถามรวม 15 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ รวมข้อคำถามทั้งหมด 23 ข้อ

คณะนักวิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหาในข้อคำถาม ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item Objective Congruence; IOC) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ศักยภาพ และแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายชุมชนด้านการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินศักยภาพเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม (Pre-test และ Post-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มนำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) การตีความ (Interpretation) และการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ เพื่ออธิบายสภาพปัญหา ศักยภาพ และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายชุมชน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดย เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม

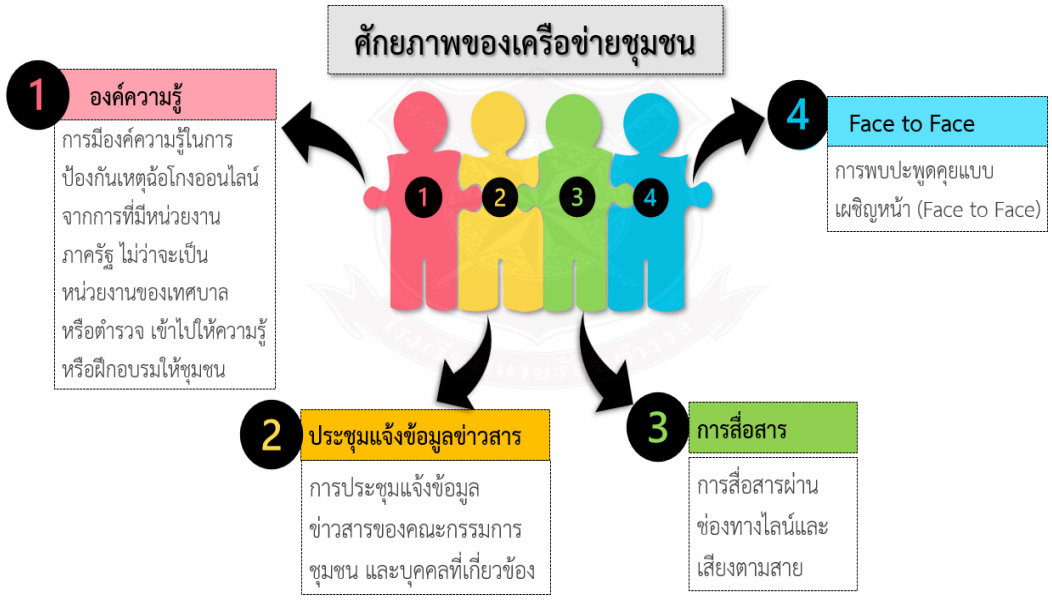
ผลการวิจัย

คณะนักวิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ศักยภาพของเครือข่ายชุมชน

จากข้อค้นพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนข้อมูลและความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ถึงวิธีการที่หลากหลายในการติดต่อสื่อสารหรือการส่งต่อข้อมูลต่าง ๆ ภายในชุมชนเกี่ยวกับการฉ้อโกงออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ เข้าไปให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน การจัดประชุมเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากคณะกรรมการชุมชนให้กับประชาชนในชุมชนทราบ การตั้งกลุ่มไลน์ การติดตั้งเสียงตามสาย รวมทั้งการพบปะพูดคุยแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความไว้วางใจ และศักยภาพการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ของชุมชน ถือเป็นจุดเด่นของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

คณะนักวิจัยสรุปได้ว่า ศักยภาพของเครือข่ายชุมชนในการป้องกันเหตุฉ้อโกงออนไลน์ ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) การมีองค์ความรู้ในการป้องกันเหตุฉ้อโกงออนไลน์ จากการที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปให้ความรู้หรือฝึกอบรมให้กับชุมชน 2) การรับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องจากการร่วมประชุมของคณะกรรมการชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) การสื่อสารที่รวดเร็วผ่านช่องทางไลน์และเสียงตามสาย และ 4) การพบปะพูดคุยแบบเผชิญหน้าอย่างสม่ำเสมอ แสดงดังภาพที่ 1

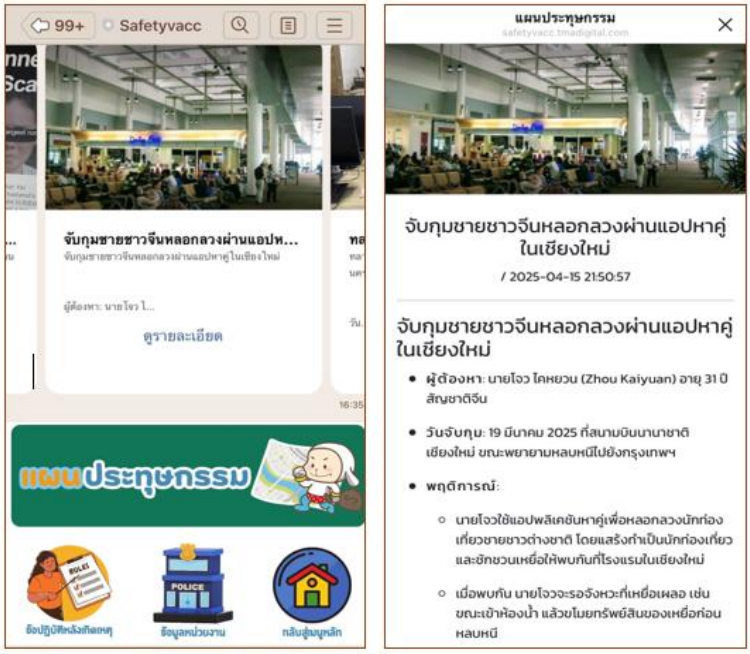


ภาพที่ 1 ศักยภาพเครือข่ายชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

ประเด็นที่ 2 ผลการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์

ในการพัฒนาคู่มือฝึกอบรมแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์เพื่อเพิ่มศักยภาพเครือข่ายชุมชนนั้น คณะนักวิจัยได้จัดทำและถ่ายทอดผ่านแอปพลิเคชันป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ Safetyvacc เพื่อใช้ฝึกอบรมเครือข่ายชุมชน

ประกอบด้วย ชุดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติก่อน - ระหว่าง - หลังเกิดเหตุ ช่องทางการติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานีตำรวจ ธนาคาร ช่องทางโทรศัพท์ สำหรับการแจ้งความออนไลน์ ช่องทางการแจ้งความออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ รวมถึงวิธีการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อส่งมอบข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ แสดงดังภาพที่ 2 - 4



ภาพที่ 2 องค์ความรู้แจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน



ภาพที่ 3 ช่องทางการติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง



ภาพที่ 4 แนวปฏิบัติหลังเกิดเหตุ

คณะนักวิจัยได้ฝึกอบรมการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ กับกลุ่มเป้าหมาย ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ และตำบลบางเขน เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชน ผลการฝึกอบรม แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ ก่อนและหลังฝึกอบรม (n = 28)

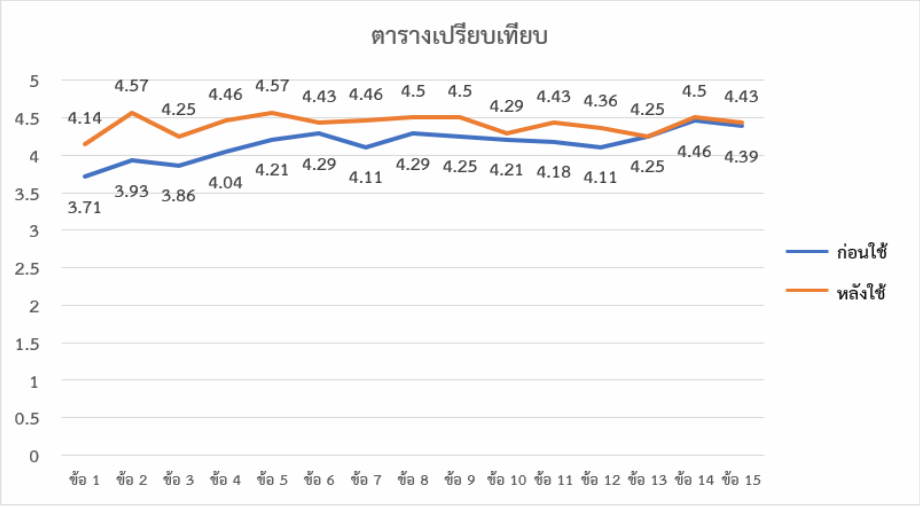
ความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)		
	ก่อน	หลัง	เพิ่มขึ้น
1. ท่านตรวจสอบบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ ร้านค้าหรือเว็บไซต์ ก่อนกรอกข้อมูลส่วนตัว ซื้อสินค้าหรือทำธุรกรรมทางการเงิน ทุกครั้ง	3.71	4.14	0.43
2. การตรวจสอบบัญชีที่จะโอนเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ท่านต้องตรวจสอบทุกครั้ง	3.93	4.57	0.64
3. ท่านตั้งค่าการแจ้งเตือนเมื่อมีการทำธุรกรรมกับธนาคารและสถาบันการเงินทุกแห่ง	3.86	4.25	0.39
4. ท่านมักปิดกั้นหรือบล็อกช่องทางนั้น หากได้รับการติดต่อจากบุคคลหรือพบข้อมูลที่น่าสงสัย	4.04	4.46	0.42
5. ท่านเก็บข้อมูลส่วนตัวของท่านไว้เป็นอย่างดี หากจำเป็นต้องให้ข้อมูลส่วนตัว ท่านทราบดีว่าข้อมูลใดที่สามารถให้ได้หรือไม่ควรให้	4.21	4.57	0.36
6. ก่อนไปแจ้งความร้องทุกข์ ท่านทราบว่าต้องเตรียมพยานหลักฐาน เช่น ภาพหน้าจอ ข้อความติดต่อหรือหน้าบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อใช้ในการแจ้งความไปด้วย	4.29	4.43	0.14
7. หลังทำธุรกรรมทางการเงิน ท่านเก็บข้อมูลหลักฐานการสั่งซื้อ การสนทนา การโอนเงิน และที่อยู่ของบุคคลหรือนิติบุคคล ทุกครั้ง	4.11	4.46	0.35
8. การนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงออนไลน์มาแจ้งความร้องทุกข์โดยเร็วเป็นสิ่งสำคัญ	4.29	4.50	0.21
9. ท่านสามารถแจ้งข้อมูล เรียบเรียงเหตุการณ์ ขั้นตอนการทำธุรกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้	4.25	4.50	0.25
10. หน้าบัญชีสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลักฐานสำคัญที่ท่านทราบดีว่าต้องใช้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อตรวจสอบหาลิงค์บัญชีที่ใช้ในการกระทำความผิด	4.21	4.29	0.08

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ ก่อนและหลังฝึกอบรม (n = 28) (ต่อ)

ความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)		
	ก่อน	หลัง	เพิ่มขึ้น
11. ท่านตั้งรหัสในการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวหรือธุรกรรมทางการเงินที่คาดเดาได้ยาก	4.18	4.43	0.25
12. ท่านตรวจสอบประวัติหรือการรีวิวของผู้ซื้อสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ทุกครั้ง	4.11	4.36	0.25
13. ท่านมักส่งต่อข้อมูลหรือแจ้งข่าวการฉ้อโกงออนไลน์ให้กับบุคคลใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เกิดซ้ำ	4.25	4.25	-
14. ข้อมูลการกระทำความผิดหรือกลโกงที่ปรากฏตามสื่อโซเชียล เป็นประสบการณ์ที่ท่านมักจดจำและเรียนรู้เพื่อป้องกันตนเอง	4.46	4.50	0.04
15. การจำกัดวงเงินโอนในบัญชีธนาคารผ่าน Mobile Banking เป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านใช้ป้องกันการสูญเสียเงินจำนวนมากหากถูกฉ้อโกงออนไลน์	4.39	4.43	0.04
รวม	**4.28**	**4.41**	**0.13**

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมภายหลังฝึกอบรมสูงขึ้น 0.13 โดยค่าเฉลี่ยในภาพรวมก่อนฝึกอบรมเท่ากับ 4.28 ภายหลังฝึกอบรมเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยภายหลังฝึกอบรมเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ “การตรวจสอบบัญชีที่จะโอนเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ท่านต้องตรวจสอบทุกครั้ง” โดยเพิ่มขึ้น 0.64 (ก่อนฝึกอบรมเท่ากับ 3.93 ภายหลังฝึกอบรมเท่ากับ 4.57) รองลงมา คือ “ท่านตรวจสอบบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ ร้านค้าหรือเว็บไซต์ ก่อนกรอกข้อมูลส่วนตัว ซื้อสินค้า หรือทำธุรกรรมทางการเงิน ทุกครั้ง” โดยเพิ่มขึ้น 0.43 (ก่อนฝึกอบรมเท่ากับ 3.71 ภายหลังฝึกอบรมเท่ากับ 4.14) และข้อที่ค่าเฉลี่ยก่อนและหลังฝึกอบรมเท่าเดิม คือ “ท่านมักส่งต่อข้อมูลหรือแจ้งข่าวการฉ้อโกงออนไลน์ให้กับบุคคลใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เกิดซ้ำ” โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังฝึกอบรมเท่ากับ 4.25

คณะนักวิจัยเปรียบเทียบความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังฝึกอบรมฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพ แสดงดังภาพที่ 5



ภาพที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์

อภิปรายผล

การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนในการแจ้งเตือนภัยออนไลน์ เป็นอีกหนึ่งมาตรการสำคัญในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะบุคคลในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง จึงจะเป็นเครือข่ายป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา กุกุดเรือ และคณะ ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา ทำให้การบริหารหรือการแก้ปัญหาเป็นไปอย่างถี่ถ้วน รอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิดจากบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรอบรู้ และประสบการณ์ (กรรณิกา กุกุดเรือ และคณะ, 2563) เช่นเดียวกับ งานวิจัยของ ศุภสิน สีหะเสน ที่กล่าวว่า สภาพปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์ มีการพัฒนาและซับซ้อนขึ้นมาก มิจฉาชีพมีกลโกงใหม่ ๆ ที่ประชาชนไม่สามารถรู้เท่าทันได้ ดังนั้น การวางแผนในการป้องกันจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยผู้นำเครือข่ายชุมชนต้องช่วยสอดส่องดูแล ทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น (ศุภสิน สีหะเสน, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ที่เห็นว่าบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชน มีความจำเป็นในการป้องกันการเกิดเหตุอาชญากรรม โดยจำเป็นต้องมีการเสริมความรู้ เพื่อนำไปถ่ายทอดให้ประชาชนผู้ที่มีโอกาสได้รับความเสี่ยง โดยเฉพาะจากการถูกฉ้อโกงออนไลน์ ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ประชาชนทุกช่วงวัยอาจรู้ไม่เท่าทันและอาจตกเป็นเหยื่อ

ด้วยเหตุนี้คณะนักวิจัยจึงพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ นำร่องให้กับประชาชนเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชนและเครือข่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการป้องกันภัยออนไลน์ และได้ฝึกอบรมให้แก่ผู้นำชุมชนและเครือข่ายชุมชน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดสู่ประชาชนในชุมชนของตนเองได้ ทำให้ความเป็นเครือข่ายชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นและปลอดภัยจากภัยคุกคามการฉ้อโกงออนไลน์อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทักษ์ แสนจันทร์ ที่เสนอว่ารัฐควรต้องหาแนวทางการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือ เมื่อประชาชนเกิดความเชื่อมั่นแล้วจะสามารถเกิดเป็นกลุ่มเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือและดำเนินการการป้องกันอาชญากรรมได้ (พิทักษ์ แสนจันทร์, 2562) นอกจากนี้ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนยังช่วยให้เครือข่ายชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เครือข่ายมีศักยภาพในการป้องกันภัยได้มากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกาญจน์ กาญจนสุวรรณ และธรินธร นามวรรณ ที่พบว่าเมื่อสมาชิกในเครือข่ายมีความไว้เนื้อเชื่อใจ มั่นใจในศักยภาพของแต่ละบุคคล มุ่งการปฏิบัติไปยังเป้าหมายเดียวกันย่อมทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง ช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจ ก่อให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่มีความร่วมมือกันมากที่สุด (สิริกาญจน์ กาญจนสุวรรณ และธรินธร นามวรรณ, 2564) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา นุผาเลา ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายความร่วมมือประสบความสำเร็จเกิดจากการที่เครือข่ายมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการส่งเสริมบทบาทของสมาชิก ส่งเสริมด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมและนำมาประยุกต์ใช้ มีการระดมทุนจากทุกภาคส่วน ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (อังคณา นุผาเลา, 2565)

จากข้อค้นพบความรู้ความสามารถในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ พบว่า ภายหลังการฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักและมีองค์ความรู้ในการป้องกันตนเองจากการฉ้อโกงออนไลน์สูงขึ้น โดยเฉพาะทักษะการตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ก่อนทำธุรกรรม อย่างไรก็ตามในประเด็นการส่งต่อข้อมูลหรือแจ้งข่าวการฉ้อโกงออนไลน์สู่คนใกล้ชิดมีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังฝึกอบรมไม่เปลี่ยนแปลง สะท้อนให้เห็นว่าทุกภาคส่วนจำเป็นต้องถอดบทเรียนและสื่อสารแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแอปพลิเคชันป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ที่คณะนักวิจัยใช้เป็นช่องทางถ่ายทอดองค์ความรู้ในครั้งนี้ จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เครือข่ายชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้สื่อสาร แจ้งเตือน ติดตาม และเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับประชาชน โดยต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพได้อย่างแท้จริง เป็นไปตามหลักการสำคัญที่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กล่าวไว้ว่า การติดตามและตรวจสอบ การเฝ้าระวังภัยคุกคามออนไลน์รูปแบบใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูลธุรกรรม และข้อมูลอื่น ๆ เพื่อระบุความเสี่ยง ค้นหาช่องโหว่ เป็นการพัฒนากลยุทธ์ป้องกันฉ้อโกงที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2567) แม้รูปแบบการฉ้อโกงจะมีรูปแบบใหม่ ๆ ปรากฏขึ้นตลอดเวลา แต่สิ่งสำคัญ คือ การสร้างความเข้าใจและพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้จะเป็นการสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยยิ่งขึ้นสำหรับทุกคนบนโลกอินเทอร์เน็ต (Nino, J. R. et al., 2017) และการทำให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมในรูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรดิจิทัลต่าง ๆ เช่น หลักฐานทางดิจิทัลถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิทักษ์สิทธิการได้รับการตัดสินอย่างยุติธรรมในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Ramirez, F., 2022)

แม้ศักยภาพของเครือข่ายชุมชนจะมีแนวโน้มที่ดี แต่การวิจัยพบข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีของผู้นำชุมชนหรือเครือข่ายชุมชน รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและอุปกรณ์ดิจิทัล ซึ่งหากไม่มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นอุปสรรคต่อการขยายผลในระยะยาวได้ ดังนั้น ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการจัดสรรงบประมาณ พัฒนาและเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภัยออนไลน์ให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรมีการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศมัย วงศ์จำปา และพระมหาศิวกร ปุญญาวชิโร ที่ได้เสนอวิธีการพัฒนาศักยภาพและการขยายเครือข่ายเอาไว้ โดยมองว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายจะต้องดีกว่าการที่ต่างคนต่างทำ การขยายเครือข่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพให้เติบโต และกว้างขวางยิ่งขึ้น (พิศมัย วงศ์จำปา และพระมหาศิวกร ปญญาวชิโร, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดแนวคิดที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ด้าน “เครือข่ายชุมชนดิจิทัลแจ้งเตือนภัย” (Community-Based Online Fraud Alert Network) โดยพบว่า การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนในการป้องกันภัยทางออนไลน์ควรบูรณาการเทคโนโลยี การฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ และประชาชน ในลักษณะการสื่อสารสองทาง ซึ่งช่วยให้ชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางเดิมที่การป้องกันภัยออนไลน์มักเป็นบทบาทของตำรวจเพียงฝ่ายเดียว ปรากฏตามภาพที่ 6



ภาพที่ 6 องค์ความรู้ใหม่ด้าน “เครือข่ายชุมชนดิจิทัลแจ้งเตือนภัย”

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า เครือข่ายชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่มีศักยภาพในการป้องกันและแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ในระดับดี โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ การสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางที่หลากหลาย และความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งภายในชุมชน ภายหลังการพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมและการใช้คู่มือแนวปฏิบัติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และทักษะในการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือก่อนทำธุรกรรม สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนเพื่อไม่ให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อของภัยออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรเป็นหน่วยงานหลักในการให้ข้อมูล และประชาสัมพันธ์แนวปฏิบัติเกี่ยวกับคดีฉ้อโกงออนไลน์ให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อสร้างการรับรู้ และความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ และ 2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเพื่อจัดทำเป็นองค์ความรู้ให้ง่ายต่อการนำไปเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ และมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้และแจ้งเตือนภัยฉ้อโกงออนไลน์ให้กับชุมชน กำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน สร้างช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของส่วนท้องถิ่น อาทิ การประชุมประจำเดือนกับผู้นำชุมชนหรือประชาชนในพื้นที่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบกับการขยายเครือข่ายจากระดับชุมชนไปสู่ระดับสูงขึ้นต่อไป และ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพัฒนาคู่มือฝึกอบรมร่วมกัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ดีในการพัฒนาศักยภาพต่อไป ทั้งนี้ สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปมีข้อเสนอแนะให้ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับประสิทธิภาพของเครือข่ายชุมชนในบริบทของสังคมเมืองและชนบทเพื่อพัฒนาโมเดลในการป้องกันภัยฉ้อโกงออนไลน์ให้มีความเฉพาะเจาะจงและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา กุกุดเรือ และคณะ. (2563). การพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. ใน รายงานการวิจัย. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

_____. (2566). การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านความปลอดภัย: 3ส อย่างไร้รอยต่อ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัยของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. ใน รายงานการวิจัย. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. (2568). แจ้งความออนไลน์คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. เรียกใช้เมื่อ 27 กันยายน 2568 จาก https://www.thaipoliceonline.go.th/

ปัณณธร หอมบุญมา และจินตนา ตันสุวรรณนนท์. (2562). รูปแบบการป้องกันอาชญากรรมทางเศรษฐกิจกรณีการร่วมกันฉ้อโกงประชาชนผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 6(2), 77-84.

พิทักษ์ แสนจันทร์. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรทรายมูล จังหวัดยโสธร. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พิศมัย วงศ์จำปา และพระมหาศิวกร ปญญาวชิโร. (2561). การเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์และการแบ่งปันผลประโยชน์จากป่าชุมชน ในลุ่มน้ำอิงจังหวัดพะเยา-เชียงราย. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภสิน สีหะเสน. (2561). การออกแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการป้องกันและปราบปราม ปัญหา อาชญากรรมทางไซเบอร์ ของสถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2567). แนวทางการเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงในการเกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2567 จาก https://opec.go.th/news/detail/1583

สิริกาญจน์ กาญจนสุวรรณ และธรินธร นามวรรณ. (2564). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายชุมชนความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อังคณา นุผาเลา. (2565). เครือข่ายความร่วมมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Nino, J. R. et al. (2017). Factors in Fraudulent Emails that Deceive Elderly People. Retrieved September 20, 2024, from https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1162860&dswid=-7990

Ramirez, F. (2022). The digital divide in the US criminal justice system. New Media & Society, 24(2). https://doi.org/10.1177/14614448211063190.

บทความวิจัย

ผลของโปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*

EFFECTS OF AN SAQ+D TRAINING PROGRAM ON DRIBBLING AGILITY AMONG MALE FOOTBALL PLAYERS AT PHUKET RAJABHAT UNIVERSITY

มลรักษ์ เลิศวิลัย[1], อนุวัฒน์ ถืออยู่[2*], มนตรี ไชยพันธุ์[3], ธาวุฒิ ปลื้มสำราญ[4]

Monrak Lertwilai[1], Anuvat Thueyu[2*], Montri Chaipun[3], Thawuth Piuemsamran[4]

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต ประเทศไทย

[1]Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, Phuket, Thailand

[2]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[2]Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Bangkok, Thailand

[3]สาขาวิชาการจัดการกีฬาและสุขภาพ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[3]Sport and Health Management Program, Rantabundit University, Bangkok, Thailand

[4]สาขาวิชาพลศึกษาและกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

[4]Physical Education and Sports Program, National Sports University, Chiang Mai Campus, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: anuvat.thu@rmutr.ac.th

*Tel: 087-039-8858

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลระหว่างกลุ่มที่ได้รับฝึกด้วยโปรแกรมปกติกับกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรม SAQ+D เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มทดลอง เป็นนักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุมเป็นนักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 20 คน โดยทั้ง 2 กลุ่มได้มาจากการสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน ทำการฝึกเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการฝึก SAQ+D และโปรแกรมการฝึกซ้อมตามปกติ โดยใช้แบบทดสอบทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลรูปแบบ Loughborough Soccer Dribbling Test (LSDT) ก่อนการฝึกและหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4, 6 และ 8 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที (t-test) และสถิติ One-way ANOVA แบบวัดซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต หลังการฝึกตามโปรแกรมการฝึก SAQ+D ในสัปดาห์ที่ 6 และ 8 ของกลุ่มทดลอง มีความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอล ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการฝึก

* Received 7 May 2026; Revised 18 May 2026; Accepted 28 May 2026

และหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 8 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมการฝึก SAQ+D, ความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอล, นักกีฬาฟุตบอลชาย, ความคล่องแคล่วว่องไว

Abstract

The purposes of this research were: 1) To examine the dribbling ability of male football players at Phuket Rajabhat University, and 2) To compare the dribbling ability of football players between a group trained with a conventional program and a group trained with the SAQ+D program. This study employed a quasi-experimental research design. The sample consisted of two groups: an experimental group of 20 male football players from Phuket Rajabhat University, and a control group of 20 male football players from Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. Both groups were recruited through voluntary participation and purposive sampling, totaling 40 participants. The training intervention lasted for 8 weeks. The research instruments included the SAQ+D training program and a conventional training program. Dribbling ability was assessed using the Loughborough Soccer Dribbling Test (LSDT), administered before the training and after weeks 4, 6, and 8 of the training. Data were analyzed using means, standard deviations, t-tests, and one-way repeated measures ANOVA. The research results revealed that: 1) Following the SAQ+D training program, the experimental group demonstrated significantly improved dribbling ability at weeks 6 and 8 compared to pre-training, at a statistically significant level of .05; and 2) When comparing the dribbling ability between the control and experimental groups, no significant difference was found before the training or after week 4 of the training; however, statistically significant differences were observed after weeks 6 and 8 of the training, at the .05 level of significance.

Keywords: SAQ+D Training Program, Dribbling Ability, Football Players, Agility

บทนำ

กีฬาฟุตบอลได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในทุกเพศทุกวัย เนื่องจากสามารถเล่นได้ทั้งเพื่อสุขภาพและการแข่งขัน อีกทั้งยังส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ความมีวินัย และการเคารพกติกา การเล่นฟุตบอลช่วยพัฒนาผู้เล่นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าสมรรถภาพทางกายที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญต่อสุขภาวะโดยรวมและคุณภาพชีวิต (วัฒนา สุทธิพันธ์ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม ฟุตบอลเป็นกีฬาที่มีลักษณะเฉพาะต้องอาศัยทั้งทักษะและสมรรถภาพทางกายในระดับสูง เนื่องจากมีพื้นที่แข่งขันกว้างและใช้เวลายาวนาน ผู้เล่นต้องมีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การรับ - ส่งบอล การเลี้ยงบอล การยิงประตู และการป้องกัน ควบคู่กับความแข็งแรง ความเร็ว และความคล่องแคล่วว่องไว นอกจากนี้ ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็วยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการแข่งขัน (พงศกร ประจำตน และคณะ, 2567)

ดังนั้น การพัฒนาสมรรถภาพทางกาย โดยเฉพาะความเร็ว (Speed) ความคล่องแคล่วว่องไว (Agility) และความรวดเร็วในการตอบสนอง (Quickness) ควบคู่กับทักษะเฉพาะทาง เช่น การเลี้ยงลูกฟุตบอล จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับความสามารถของนักกีฬา โดยการฝึกที่มุ่งเน้นการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ และสอดคล้องกับลักษณะของกีฬา จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการเคลื่อนที่และการควบคุมบอลได้อย่างมีประสิทธิผล อีกทั้งยังช่วยพัฒนาความสามารถในการเล่นเป็นทีมและการสร้างโอกาสในการทำคะแนน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการแข่งขันกีฬาฟุตบอลในทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sun, M. et al. ได้ศึกษาผลของการฝึก SAQ (Speed, Agility, Quickness) ต่อสมรรถภาพของนักกีฬาฟุตบอล พบว่า การฝึก SAQ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความเร็ว ความสามารถในการเปลี่ยนทิศทาง พลังกล้ามเนื้อ และทักษะการเลี้ยงบอลเปลี่ยนทิศทางในนักกีฬาฟุตบอลวัยรุ่น (Sun, M. et al., 2025) นอกจากนี้ ความแคล่วคล่องว่องไวยังมีประโยชน์ในการเล่นกีฬาที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวทางด้านร่างกาย ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีทักษะการเล่นฟุตบอลและสนใจกันมาก จึงจัดโครงการพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาฟุตบอลชาย 5 ปี ขึ้น ในการจัดโครงการนี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมนักศึกษาให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีโอกาสพัฒนาตนเองไปสู่ระดับลีก (เซมิโปรลีก) ของประเทศและระดับชาติ ดังนั้น ต้องฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าร่วมการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 49 ฟุตบอลกีฬาแห่งชาติในนามของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลงานของทีมฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ผ่านมา ได้เป็นตัวแทนของภาคใต้ได้รับรางวัลชนะเลิศฟุตบอลกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 48 รอบคัดเลือกโซนภาคใต้ ประจำปี 2565 จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะความคล่องแคล่วว่องไวและระบบการเล่นฟุตบอลรวมทั้งสมรรถภาพทางกายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จะกล่าวได้ว่าการดำเนินกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาฟุตบอลชาย ล้วนแล้วแต่เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนานักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศ อย่างไรก็ตาม จากสถิติการแข่งขันที่ผ่านมา พบว่า ทีมมักประสบปัญหาการเสียการครอบครองบอลในแดนกลางและความเร็วในการเปลี่ยนสถานะจากรับเป็นรุกเนื่องจากขาดความคล่องแคล่วในการควบคุมบอลขณะเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูง ซึ่งนี่คือ ช่องว่างสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด้วยวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างเร่งด่วน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของโปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่มีต่อความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอล โดยการฝึกความคล่องแคล่วว่องไวในการเลี้ยงลูกฟุตบอล ที่เหมาะสมและจะช่วยพัฒนาความสามารถของนักฟุตบอลชายได้ดีขึ้น โดยผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า นักกีฬาที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมการฝึก SAQ+D มีค่าเฉลี่ยของความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว การเคลื่อนไหวแบบว่องไวและทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลสูงขึ้นก่อนการฝึก ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะสร้างความคล่องแคล่วว่องไวในการเลี้ยงลูกฟุตบอล ให้กับนักกีฬาฟุตบอลของทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยผู้วิจัยจะนำรูปแบบการฝึก เอส เอ คิว + ดี (SAQ+D = Speed Agility Quickness + Dribbling) ซึ่งเป็นการฝึกที่ผสมผสานระหว่างความเร็ว (Speed) ความคล่องแคล่วว่องไว (Agility) ความไว (Quickness) ร่วมกับการเลี้ยงลูกฟุตบอล (Dribbling) ซึ่งการเลี้ยงลูกบอล มีทั้งลักษณะการเร่งความเร็ว การชะลอความเร็ว และการเปลี่ยนทิศทาง เพื่อหลบหลีกของฝ่ายตรงข้าม และการรับส่งลูกเพื่อหาจังหวะในการเคลื่อนที่เข้ายิงประตู และโอกาสในการยิงประตูมีมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันกีฬาฟุตบอลเป็นที่นิยมและแพร่หลายไปทั่วโลก บรรดาโค้ชฟุตบอลระดับนักเรียนสโมสรฟุตบอลอาชีพ (ทีมสโมสรภูเก็ตอันดามัน เอฟซี ไทยลีก 3 โซนใต้

ฤดูกาล 2024 - 2025) จนถึงระดับทีมชาติยังหันมาใช้โปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวในการเลี้ยงลูกฟุตบอล จากข้อมูลวิจัยและผลการวิจัยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2565 นักกีฬาที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมการฝึก SAQ+D มีค่าเฉลี่ยของความเร็วความคล่องแคล่วว่องไวและทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกและมีผลต่อศักยภาพที่ดีสามารถเอาชนะคู่แข่งขันได้มากขึ้น (Prakash, D., 2023); (Milanović, Z. et al., 2013)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายระหว่างกลุ่มที่ได้รับฝึกด้วยโปรแกรมปกติกับกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรม SAQ+D

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่มีต่อความคล่องแคล่วว่องไวในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักฟุตบอลชายในมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักกีฬาฟุตบอลชายระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 40 คน ประกอบด้วยนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 20 คน และนักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 20 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย นักกีฬาฟุตบอลชายระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 40 คน แบ่งเป็น ดังนี้ 1) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 20 คน ซึ่งได้รับโปรแกรมการฝึก SAQ+D และ 2) กลุ่มควบคุม ได้แก่ นักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 20 คน ซึ่งได้รับโปรแกรมการฝึกตามปกติ โดยทั้ง 2 กลุ่มได้มาจากการสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนจำกัดตามโควตานักกีฬาของมหาวิทยาลัยในแต่ละปี จึงใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการวิจัยกึ่งทดลองในกลุ่มเฉพาะ โดยมีเกณฑ์คัดเข้าประกอบด้วย 1) เป็นนักกีฬาฟุตบอลของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง 2) เป็นนักกีฬาฟุตบอลไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน และ 3) เป็นนักกีฬาฟุตบอลที่เข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ และมีเกณฑ์คัดออก ประกอบด้วย 1) นักกีฬาฟุตบอลเกิดการบาดเจ็บระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมฝึก และ 2) ไม่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกได้ครบตามที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ได้แก่ กลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน (สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546) จากนั้นนำนักกีฬาทั้ง 40 คน ทำการทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอล โดยใช้แบบทดสอบทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลรูปแบบ Loughborough Soccer Dribbling Test (LSDT) ของ McGregor, S. et al. และใช้ผลการทดสอบนำมาแบ่งกลุ่มเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแบบจับคู่ (Matching Group) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง คือ โปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย การวิ่งซิกแซก การวิ่งอ้อมหลัก การวิ่งทางตรง และการวิ่งหลบหลีกแบบสลาลม ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

โดยใช้เกณฑ์ข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลรูปแบบ Loughborough Soccer Dribbling Test (LSDT) (McGregor, S. et al., 2007) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการทดสอบก่อนการฝึก (Pre-test) โดยทั้งสองกลุ่มจะทำการทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกบอล โดยใช้แบบทดสอบทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลรูปแบบ Loughborough Soccer Dribbling Test (LSDT) ของ McGregor, S. et al. และใช้ผลการทดสอบนำมาแบ่งกลุ่มจับคู่ (Matching Group) และทำการจับฉลากว่ากลุ่มใดจะเป็นกลุ่มควบคุมและเป็นกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุม ดำเนินการฝึกตามโปรแกรมการฝึกซ้อมตามปกติ และกลุ่มทดลองฝึกตามตามโปรแกรมการฝึกรูปแบบ SAQ+D เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 2 ชั่วโมง (จันทร์ พุธ และ ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 16.00 - 18.00 น.) ณ สนามฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ซึ่งมีวิธีในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) การเปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึก หลังการฝึก ใช้การทดสอบ (Independent Sample t-test) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) การทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนการฝึกและหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 6 และ 8 ใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measure Analysis of Variance) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (McGregor, S. et al., 2007)

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที (t-test) และสถิติ One-way ANOVA แบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลกลุ่มควบคุม ก่อนการฝึก หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 6 และ 8 ของนักกีฬาฟุตบอลชายของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ปัจจัย	1.93	3	.64	.31	.82
ความคลาดเคลื่อน	160.15	76	2.11		

*p < .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยผลการทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของกลุ่มควบคุม ก่อนการฝึก และหลังการฝึกสัปดาห์ ที่ 4 6 และ 8 พบว่าผลของการฝึกไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึก หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 6 และ 8 ของนักกีฬาฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ปัจจัย	27.10	3	9.03	2.26*	.049
ความคลาดเคลื่อน	304.29	76	4.00		

*p < .05

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ผลการทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึก และหลังการฝึกสัปดาห์ ที่ 4 6 และ 8 พบว่าผลการฝึกมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลอง ทดสอบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลก่อนการฝึก และหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 6 และ 8 ของนักกีฬาฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

กลุ่มทดลอง	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ก่อนการฝึก	หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4	หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6	หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8
ก่อนการฝึก	35.91	35.91	35.71	35.22	34.40
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4	35.71	-	.20	.69	1.51*
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6	35.22		-	.49	1.31*
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8	34.40			-	.82

*P < .05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบรายคู่ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีเพียงสองคู่ ได้แก่ 1) ก่อนการฝึกกับหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 และ 2) หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 กับหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8

2. เปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายระหว่างกลุ่มที่ได้รับฝึกด้วยโปรแกรมปกติกับกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรม SAQ+D

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึก หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 6 และ 8 ของนักกีฬาฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (หน่วยนับวินาที)

ระยะเวลาการทดสอบ	กลุ่ม	n	$\bar{x}$	SD	t	p-value
ก่อนการฝึก	กลุ่มควบคุม	20	35.90	1.06	.007	.99
	กลุ่มทดลอง	20	35.91	2.25		
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4	กลุ่มควบคุม	20	36.40	1.58	1.21	.23
	กลุ่มทดลอง	20	35.71	2.03		
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6	กลุ่มควบคุม	20	36.48	1.60	2.28*	.03
	กลุ่มทดลอง	20	35.22	1.88		
หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8	กลุ่มควบคุม	20	36.20	2.08	2.54*	.01
	กลุ่มทดลอง	20	34.40	1.81		

*p < .05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า ก่อนการฝึกกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.90 ± 1.06 วินาที และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.91 ± 2.25 วินาที ซึ่งความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนผลของการฝึกหลังสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.40 ± 1.58 วินาที และกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.71 ± 2.03 วินาที พบว่า มีการพัฒนาความสามารถดีขึ้น แต่ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่า กับ 36.48 ± 1.60 วินาที และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.22 ± 1.88 วินาที และหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.20 ± 2.08 วินาที และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 34.40 ± 1.81 วินาที แสดงให้เห็นว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 และหลังสัปดาห์ที่ 8 โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ผลของโปรแกรมการฝึก SAQ+D มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในช่วงสัปดาห์ที่ 6 และ 8 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการปรับตัวของร่างกายต่อการฝึกแบบเร่งความเร็ว (Speed) ความคล่องตัว (Agility) ความรวดเร็ว (Quickness) และทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอล (Dribbling) อย่างเป็นระบบ นักกีฬาที่เข้ารับการฝึก SAQ+D มีการพัฒนาทักษะการเคลื่อนที่ด้วยลูกฟุตบอล ลดระยะเวลาที่ใช้ในการเลี้ยงบอลผ่านจุดต่าง ๆ และสามารถควบคุมทิศทางของลูกบอลได้ดีกว่า กลุ่มที่ฝึกตามโปรแกรมปกติอย่างชัดเจนผลที่ทำให้การฝึกตามโปรแกรม SAQ+D มีประสิทธิภาพสูงกว่าเนื่องมาจากโปรแกรมนี้เน้นการฝึกการเปลี่ยนทิศทางด้วยความเร็วสูง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลี้ยงบอลในกีฬาฟุตบอล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Prakash, D. ที่พบว่า การฝึก SAQ มีผลดีต่อความเร็วและการเปลี่ยนทิศทางของนักฟุตบอลเยาวชน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเลี้ยงบอลและหลบหลีกคู่แข่ง (Prakash, D., 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับการศึกษาของ Little, T. & Williams, A. G. ที่พบว่า การฝึก SAQ+D ช่วยเสริมสร้างปฏิกิริยา Reflex และ Coordination ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้นักกีฬาเคลื่อนที่ด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Little, T. & Williams, A. G., 2005) สอดคล้องกับการศึกษาของ Milanovic, Z. et al. ที่สนับสนุนว่าการฝึกที่มุ่งเน้นการเร่งความเร็ว (Speed Training) ควบคู่ไปกับทักษะเฉพาะทางของกีฬา (Sport-specific Skills) จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ชัดเจนในสมรรถภาพการเคลื่อนไหวของนักฟุตบอล (Milanović, Z. et al., 2013) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Faigenbaum, A. D. et al. กล่าวว่า SAQ Training มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถของนักกีฬาทุกระดับอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งสามารถพัฒนาได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การรับรู้พื้นที่ การตัดสินใจในการเล่น และการตอบสนองต่อสถานการณ์การแข่งขัน (Faigenbaum, A. D. et al., 2023)

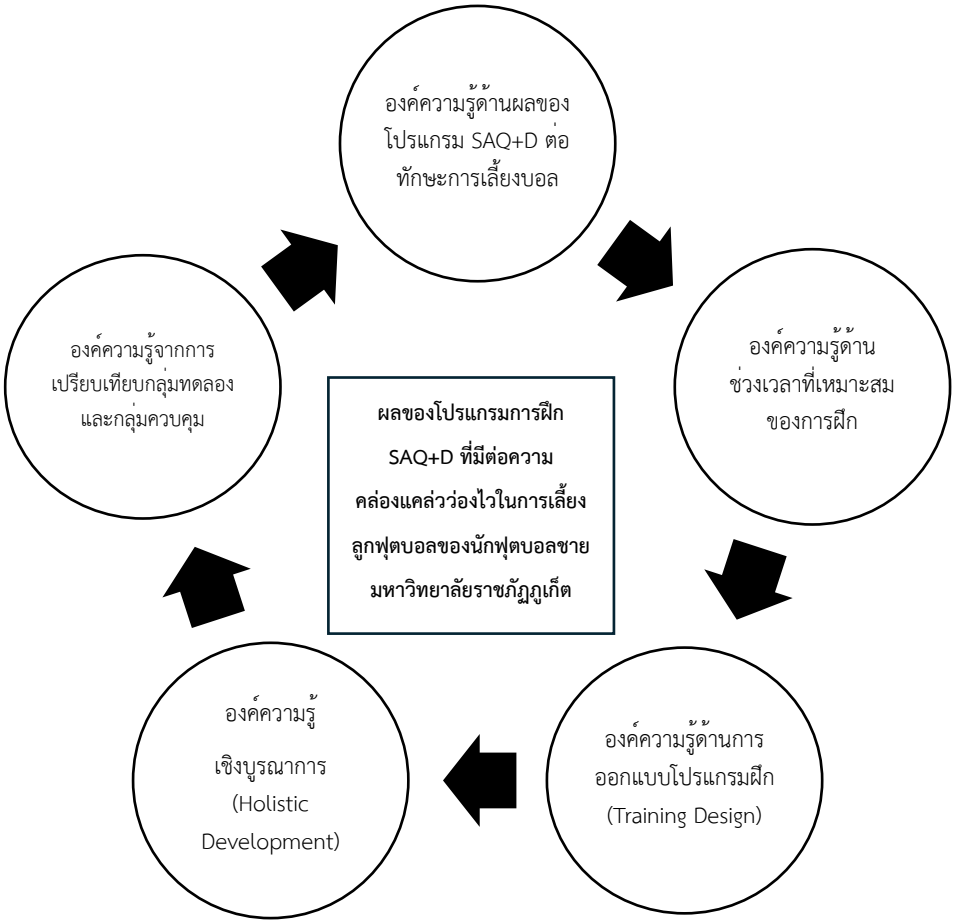
2. เปรียบเทียบความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอลชายระหว่างกลุ่มที่ได้รับฝึกด้วยโปรแกรมปกติกับกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรม SAQ+D

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการเลี้ยงฟุตบอล ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า การทดสอบความสามารถก่อนการฝึก กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.90 และกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.91 แสดงให้เห็นว่าในการทดสอบความสามารถในการเลี้ยงฟุตบอลของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนการฝึกไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนผลการฝึกหลังสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.71 และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.40 จะเห็นได้ว่าภายหลังสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มทดลองมีพัฒนาด้านความสามารถในการเลี้ยงฟุตบอลดีขึ้นแต่ยังไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.48 และกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.22 และหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.20 และกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 34.40 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถด้านการเลี้ยงฟุตบอลดีกว่ากลุ่มควบคุมหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 6 และ 8 และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากโปรแกรมการฝึก SAQ+D ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งมีการนำหลักการสร้างโปรแกรมการฝึก ตามหลักการ FITT มาใช้ ทำให้โปรแกรมการฝึก SAQ+D ในแต่ละสัปดาห์ มีภาระของงาน ความหนักเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการฝึกในช่วงท้ายในสัปดาห์ที่ 6 - 8 นักกีฬาจะสามารถตอบสนองต่อโปรแกรมได้ดี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ร่างกายของนักกีฬาผ่านกระบวนการปรับตัวทางระบบประสาทและกล้ามเนื้อ และเกิดความจำกล้ามเนื้อในการประสานสัมพันธ์ระหว่างการเร่งความเร็วและการควบคุมฟุตบอล ทำให้การเปลี่ยนทิศทางเป็นไปอย่างอัตโนมัติและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุขสวัสดิ์ ชนะพาล ที่ได้ศึกษาผลของการฝึกเสริมด้วยโปรแกรมการฝึกความคล่องแคล่วว่องไวที่มีต่อความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอล ของโรงเรียนชุมชนกุดชุม พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองสัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุขสวัสดิ์ ชนะพาล, 2550) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทวิช ไกลถิ่น ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกแบบผสมผสานที่มีต่อความเร็วและความคล่องแคล่วว่องไวของนักฟุตบอลชายทีมมหาวิทยาลัยเกษตรบัณฑิต ซึ่งพบว่า ค่าเฉลี่ยเวลาการทดสอบความเร็ว 50 เมตร (50-Meters Sprint) ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการฝึกและหลังการฝึก 4 สัปดาห์ และหลังการฝึก 8 สัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ทวิช ไกลถิ่น, 2552)

สรุปผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การฝึก SAQ+D มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอล และสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ฝึกสอนและนักกีฬาที่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการเล่นกีฬาฟุตบอล ซึ่งเป็นการฝึกที่เน้นองค์ประกอบของ Speed Agility Quickness Dribbling สามารถช่วยให้ผู้เล่นพัฒนาทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลของตนเองได้ดีกว่าการฝึกตามโปรแกรมปกติ นอกจากนี้ ยังพบว่า การฝึกในระยะ 8 สัปดาห์เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาด้านความสามารถของนักกีฬา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโปรแกรมการฝึกได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะฟุตบอลเชิงเทคนิคผ่านโปรแกรมการฝึก SAQ+D (Speed, Agility, Quickness + Dribbling) ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 การพัฒนาทักษะฟุตบอลเชิงเทคนิคผ่านโปรแกรมการฝึก SAQ+D (Speed, Agility, Quickness + Dribbling)

จากภาพที่ 1 การพัฒนาทักษะฟุตบอลเชิงเทคนิคผ่านโปรแกรมการฝึก SAQ + D (Speed, Agility, Quickness + Dribbling) สามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้ 1) องค์ความรู้ด้านผลของโปรแกรม SAQ + D ต่อทักษะการเลี้ยงบอล พบว่า การผสมผสาน SAQ กับทักษะ Dribbling (SAQ + D) ช่วยยกระดับ “ทักษะเชิงเทคนิค” ได้โดยตรง ไม่ใช่เพียงสมรรถภาพทางกายเท่านั้น 2) องค์ความรู้ด้านช่วงเวลาที่เหมาะสมของการฝึก พบว่า ระยะเวลาอย่างน้อย 6 - 8 สัปดาห์ เป็นช่วงวิกฤติ (Critical Period) สำหรับการพัฒนาทักษะการเลี้ยงบอลด้วยโปรแกรม SAQ + D 3) องค์ความรู้ด้านการออกแบบโปรแกรมฝึก (Training Design) พบว่า โปรแกรมฝึกที่มีโครงสร้างชัดเจนและเพิ่มความเข้มข้นแบบเป็นขั้นตอน จะช่วยเร่งการพัฒนาทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) องค์ความรู้

จากการเปรียบเทียบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า การฝึกแบบดั้งเดิมไม่เพียงพอในการพัฒนาทักษะเชิงซับซ้อน เช่น การเลี้ยงบอล จำเป็นต้องใช้โปรแกรมเฉพาะทาง และ 5) องค์ความรู้เชิงบูรณาการ (Holistic Development) พบว่า การฝึก SAQ + D เป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยง “สมรรถภาพ + ทักษะ + การรับรู้เกม” เข้าด้วยกัน สรุปองค์ความรู้ใหม่โดยรวม พบว่า โปรแกรม SAQ + D เป็นรูปแบบการฝึกเชิงบูรณาการที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอล โดยต้องดำเนินการอย่างน้อย 6 - 8 สัปดาห์ ภายใต้หลัก FITT และการเพิ่มความหนักอย่างเป็นระบบจึงจะเกิดผลสูงสุด และให้ผลดีกว่าการฝึกแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ นักกีฬาฟุตบอลที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรม SAQ+D มีพัฒนาการด้านความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยค่าเฉลี่ยเวลาในการทดสอบลดลงจาก 35.91 วินาที ก่อนการฝึก เป็น 34.40 วินาที หลังสัปดาห์ที่ 8 ขณะที่กลุ่มควบคุมที่ฝึกตามโปรแกรมปกติไม่พบการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนการฝึกและหลังสัปดาห์ที่ 4 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังสัปดาห์ที่ 6 และ 8 กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลอง มีพัฒนาการหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มควบคุม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อสรุปโดยรวม พบว่า โปรแกรมการฝึก SAQ+D มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอล และให้ผลดีกว่าการฝึกแบบปกติอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลังการฝึกอย่างน้อย 6 - 8 สัปดาห์ การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สรุปได้ว่า โปรแกรมการฝึก SAQ+D เป็นรูปแบบการฝึกที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความคล่องแคล่วว่องไวและทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬา ส่งผลให้นักกีฬามีสมรรถภาพทางกายและทักษะเฉพาะทางสูงขึ้น ซึ่งช่วยยกระดับประสิทธิภาพการเล่นทั้งในระดับบุคคลและทีม นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ฝึกสอนในการออกแบบและประยุกต์โปรแกรมการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานและสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตบอลได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) ผู้ฝึกสอนควรนำโปรแกรมการฝึก SAQ+D ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักกีฬาฟุตบอล โดยเน้นการฝึกควบคู่ระหว่างความเร็ว ความคล่องตัว และทักษะการเลี้ยงบอล พร้อมทั้งออกแบบโปรแกรมตามหลัก FITT และเพิ่มความหนักของการฝึกอย่างเป็นลำดับ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ 2) ควรดำเนินโปรแกรมฝึกอย่างน้อย 6 - 8 สัปดาห์ จึงจะเห็นผลการพัฒนาอย่างชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับนักกีฬาทั้งในระดับเยาวชนและระดับมหาวิทยาลัย ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาผลของโปรแกรม SAQ+D ในทักษะฟุตบอลด้านอื่น ๆ เช่น การยิงประตู การส่งบอล และการป้องกัน รวมถึงขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักกีฬาหลากหลายระดับ เช่น เยาวชนและนักกีฬาอาชีพ เพื่อเพิ่มความครอบคลุมขององค์ความรู้ และ 2) ควรเพิ่มระยะเวลาการทดลองมากกว่า 8 สัปดาห์เพื่อศึกษาผลระยะยาว และเปรียบเทียบกับรูปแบบการฝึกอื่น ๆ ควบคู่กับการศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น การตัดสินใจและการรับรู้เกม เพื่อให้ได้แนวทางการฝึกที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

ทวิช ไกลถิ่น. (2552). ผลการฝึกแบบผสมผสานที่มีต่อความเร็วและความคล่องแคล่วว่องไวของนักฟุตบอล. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พงศกร ประจำตน และคณะ. (2567). การพัฒนาทักษะพื้นฐานกีฬาฟุตบอล โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 18(3), 266-275.

วัฒนา สุทธิพันธ์ และคณะ. (2566). สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตร์ สาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต ปีการศึกษา 2565. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(3), 127-135.

สุขสวัสดิ์ ชนะพาล. (2550). ผลของการฝึกเสริมด้วยโปรแกรมการฝึกความคล่องแคล่วว่องไวที่มีต่อความสามารถในการเลี้ยงลูกฟุตบอลของนักกีฬาฟุตบอล อายุ 12-14 ปี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). แนวทางการการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Faigenbaum, A. D. et al. (2023). May the Force Be with Youth: Foundational Strength for Lifelong Development. Current Sports Medicine Reports, 22(12), 414-422. https://doi.org/10.1249/JSR.0000000000001122.

Little, T. & Williams, A. G. (2005). Specificity of Acceleration, Maximum Speed and Agility in Professional Soccer Players. Journal of Strength and Conditioning Research, 19(1), 76-78. https://doi.org/10.1519/14253.1.

McGregor, S. et al. (2007). Reliability and Validity of Two Tests Soccer Skill. Journal of Sports Sciences, 25(13), 1461-1470. https://doi.org/10.1080/02640410601150470.

Milanović, Z. et al. (2013). Effects of a 12 week SAQ Training Programme on Agility With and Without the Ball among Young Soccer Players. Journal of Sports Science and Medicine, 12(2012), 97-103.

Prakash, D. (2023). Effect of SAQ Training on Anticipation Ability of Male Football Players. International Journal of Physical Education, Sports and Health, 10(4), 370-371. https://doi.org/10.22271/kheljournal.2023.v10.i4e.3053.

Sun, M. et al. (2025). Effects of speed, agility, and quickness (SAQ) training on soccer player performance-a systematic review and meta-analysis. PLoS ONE, 20(2), e0316846. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0316846.

บทความวิจัย

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูป ผ่านการจัดจำหน่ายแบบออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหา ในพื้นที่เกาะยอ จังหวัดสงขลา*

ENHANCING COMPETITIVENESS OF COMMUNITY ENTERPRISES IN PROCESSED SEABASS PRODUCTS THROUGH OMNICHANNEL DISTRIBUTION AND CONTENT MARKETING IN KOH YOR, SONGKHLA

มณีรัตน์ รัตนพันธ์[1], ประสิทธิ์ รัตนพันธ์[2], กันย์ณิภัฏ สุวรรณอ่อน[1], ปทุมวรรณ ทองตราชู[1]

Maneerat Rattanaphan[1], Prasit Rattanaphan[2], Kannipat Suwan-on[1], Patumwan Thongtrachou[1]

[1]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

[1]Hatyai Business School, Hatyai University, Songkhla, Thailand

[2]สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

[2]School of Management, Walailak University, Nakorn Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: maneerat@hu.ac.th

*Tel: 086-694-2471

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดจำหน่ายผ่านกลยุทธ์การบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์ และ 2) เพื่อสื่อสารแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูปของพื้นที่เกาะยอด้วยกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 คน (ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากะพงขาว 18 คน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ และนักศึกษา 12 คน) เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ ควบคู่กับการบันทึกยอดขายและการมีส่วนร่วมเชิงปริมาณของผู้ซื้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผ่านนิทรรศการออฟไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล (เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก ยูทูบ กูเกิลมายบิสสิเนส และเว็บไซต์ชุมชน) ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการจัดจำหน่ายแบบบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์ ที่เหมาะสมมี 4 รูปแบบ ได้แก่ ช่องทางออฟไลน์โดยตรงจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ช่องทางออนไลน์โดยตรง ช่องทางแบบธุรกิจกับธุรกิจ และช่องทางโดยอ้อมผ่านตัวแทนจำหน่าย และ 2) การสื่อสารแบรนด์ด้วยการตลาดเชิงเนื้อหาที่เน้นเอกลักษณ์วัฒนธรรมและระบบนิเวศเกาะยอ ดำเนินการผ่านคลิปวิดีโอ 15 ชุด อินโฟกราฟิก 6 ชุด และภาพถ่ายมากกว่า 20 ผลงาน โดยเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ 6 แพลตฟอร์ม ควบคู่กับช่องทางออฟไลน์ในงานแสดงสินค้าสำคัญ ได้แก่ THAIFEX-Anuga Asia 2022 และ 2023, งานเทศกาลอาหารทะเลจังหวัดสงขลา ครั้งที่ 3 และงาน OTOP City to Songkhla ผลการดำเนินงาน

* Received 5 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 31 May 2026

ทำให้ผู้ติดตามออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสร้างยอดขายเชิงพาณิชย์ให้กับผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงแช่แข็ง 808,833 บาท และผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง 74,305 บาท ซึ่งสะท้อนการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน, การจัดจำหน่ายแบบออมนิแชนเนล, การตลาดเชิงเนื้อหา, ผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูป, พื้นที่เกาะยอ

Abstract

This study aimed to 1) Examine distribution models utilizing Online-to-Offline (O2O) integration strategies, and 2) Communicate the brand of processed barramundi products from the Koh Yor area through content marketing strategies. The research employed a Participatory Action Research (PAR) methodology, Using a participatory action research methodology, qualitative data were collected from 30 key informants, including 18 representatives from the Asian seabass farming community enterprise and 12 participants comprising entrepreneurs, government officials, experts, and undergraduate students. Research instruments included in-depth interview guidelines and observation, coupled with quantitative records of sales and buyer engagement. Data were analyzed using content analysis and descriptive statistics, implemented through offline exhibitions and digital platforms (Facebook, Instagram, TikTok, YouTube, Google My Business, and the community website). The results of the study revealed that 1) Four appropriate distribution channels were identified: direct offline channel (Manufacturer to Consumer), direct online channel (Manufacturer to Consumer), Business-to-Business (B2B) channel, and indirect channel via distributors, and 2) Media production for brand communication and content marketing focused on highlighting the unique cultural and ecological identity of Koh Yor. This included the development of 15 video clips, 6 infographics, and over 20 photographic works. Brand communication was executed through six online channels: Facebook Fanpage, Instagram, Google My Business, Website, YouTube, and TikTok. Offline communication was conducted through various trade fairs and exhibitions, including Thaifex Anuga Asia 2022 and 2023, the 3rd Songkhla Seafood Festival and OTOP City to Songkhla. Over the 18-month implementation period, the project achieved a significant increase in online followers and enhanced brand awareness. Furthermore, the initiative successfully generated sales totaling 808,833 THB for frozen barramundi products and 74,305 THB for barramundi rice soup broth products. Which tangibly reflects the enhancement of the community enterprise's competitiveness.

Keywords: Enhancing Competitiveness, Omnichannel Distribution, Content Marketing, Processed Sea Bass (Lates Calcarifer) Products, Koh Yor

บทนำ

ระบบอาหารถูกยอมรับมากขึ้นว่าเป็นขอบเขตที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นจุดตัดระหว่างความยั่งยืน วัฒนธรรม และความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจ (Gereffi, G., 2020); (Ezenwa, A. et al., 2024) กระแสโลกาภิวัตน์ได้สร้างทั้งโอกาสและความเปราะบางให้แก่ผู้ผลิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะในประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ที่ชุมชนเกษตรกรรมและประมงมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับระบบนิเวศในพื้นที่ (Cohen, B. & Winn, M. I., 2007) แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้เข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขวางขึ้น แต่การแข่งขันในระดับโลกและแบรนด์ข้ามชาติมักส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนถูกลดบทบาทลง (London, T. & Hart, S. L., 2004) ประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตและผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและประมงชั้นนำ เป็นบริบทที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาพลวัตเหล่านี้ (FAO, 2020) วิสาหกิจชุมชนจำนวนมากเป็นรากฐานของวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับภูมิศาสตร์และประเพณี ตำบลเกาะยอ ตำบลหนึ่งในจังหวัดสงขลา เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในด้านนี้ เนื่องจากมีชื่อเสียงด้านระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแบบ “สามน้ำ” อันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นการบรรจบกันของน้ำจืดจากแม่น้ำ น้ำกร่อยจากทะเลสาบ และน้ำเค็มจากอ่าวไทย สภาพแวดล้อมนี้ทำให้ปลากะพงขาว (Lates calcarifer) มีเนื้อแน่นและรสชาติสะอาด (ไม่มีกลิ่นคาว) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อได้เปรียบเหล่านี้ แต่ปลากะพงเกาะยอยังคงประสบปัญหาในการเข้าสู่ตลาดที่กว้างขึ้น เนื่องจากช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด ขาดความเชี่ยวชาญด้านการสร้างแบรนด์ และการบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลที่ยังไม่เพียงพอ การเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้วิสาหกิจในท้องถิ่นก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านี้ได้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการสร้างขีดความสามารถและการสร้างสรรค์เนื้อหาเชิงกลยุทธ์ที่สามารถดึงดูดผู้บริโภคไปพร้อม ๆ กับการสะท้อนตัวตนในท้องถิ่นที่แท้จริง (Pulizzi, J., 2012); (Rowley, J., 2008) ในยุค “เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์” (Experience Economy) ผู้บริโภคมักแสวงหาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงเรื่องราว อัตลักษณ์ และความหมายทางวัฒนธรรม (Pine, B. J. & Gilmore, J. H., 1999); (Prahalad, C. K. & Ramaseamy, V., 2004) เกาะยอมีความโดดเด่นทั้งทางนิเวศวิทยาและวัฒนธรรม ซึ่งหล่อหลอมด้วยประเพณีของชาวพุทธและมุสลิม การประมงพื้นบ้าน และผ้าทอมือ (ผ้าเกาะยอ) อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอยังคงเผชิญกับความท้าทายเรื่องราคาปลากะพงสดที่ตกต่ำ การมีคู่แข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่รุนแรง ความรู้ด้านการตลาดที่จำกัด การพึ่งพาตลาดค้าส่งแบบดั้งเดิม ความเปราะบางต่อพ่อค้าคนกลาง และการจัดจำหน่ายที่กระจัดกระจาย ทั้งนี้ไตรมาส 3 ของปี พ.ศ. 2564 ราคาปลากะพงขาวกิโลกรัมละ 138 บาทซึ่งเป็นราคาเดิมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากไตรมาสก่อน และในปี พ.ศ. 2564 การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้โรงแรม ร้านอาหาร หลายธุรกิจปิดร้าน ทำให้ไม่มีการสั่งปลากะพงเป็นเหตุให้ปลากะพงค้างกะชังและเพิ่มต้นทุนอาหารด้วย และด้วยการพึ่งพาการขายปลาสดผ่านช่องทางออฟไลน์เป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถเพิ่มลูกค้าต่างพื้นที่ได้แม้สถานการณ์โควิด 19 จะหายไป อีกทั้งความได้เปรียบเชิงพื้นที่ของเกาะยอ ซึ่งทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ปลอดภัยจากสารเคมีต่าง ๆ และวิถีการเลี้ยงปลากะพงในพื้นที่แบบธรรมชาติ ทำให้ปลากะพงในพื้นที่เกาะยอมีรสชาติอร่อย เกาะยอจึงเป็นภาพสะท้อนทั้งความท้าทายและศักยภาพของวิสาหกิจในชนบทในยุคดิจิทัลและโลกาภิวัตน์

ออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหา วิชาการด้านการตลาดได้มีวิวัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล การตลาดแบบออมนิแชนเนล (Omnichannel Marketing) หมายถึง การบูรณาการเชิงกลยุทธ์ของจุดสัมผัสบริการ (Touchpoints) ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อสร้างประสบการณ์ผู้บริโภคที่ราบรื่นไร้รอยต่อ โดยเน้นความสอดคล้องกันระหว่างช่องทาง การปรับให้เข้ากับบุคคล และความสามารถในการปรับตัวแบบเรียลไทม์ (Verhoef, P. C. et al., 2015); (Rigby, D., 2011) แม้กลยุทธ์ออมนิแชนเนลจะเป็นมาตรฐานในตลาดที่พัฒนาแล้ว แต่การนำมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรยังคงมีอยู่อย่างจำกัด (London, T. & Hart, S. L., 2004) การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) เกี่ยวข้องกับการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาที่มีคุณค่าเกี่ยวข้อง และสม่ำเสมอ เพื่อดึงดูดและสร้างความผูกพันกับกลุ่มเป้าหมาย มักใช้รูปแบบที่น่าดึงดูดทางสายตาและสอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น โพสต์ในโซเชียลมีเดีย จดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอ บล็อก และอินโฟกราฟิก (Woodside, A. G., 2010); (Pulizzi, J., 2012) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่าเรื่องทางดิจิทัล (Digital Storytelling) ที่นำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เรื่องเล่าทางนิเวศวิทยา และค่านิยมทางสังคมมาใช้ในการสื่อสารแบรนด์ งานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับกลยุทธ์เนื้อหามักมุ่งเน้นไปที่บริษัทในประเทศเศรษฐกิจพัฒนาแล้ว ทำให้เกิดช่องว่างในความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ในวิสาหกิจในชนบทที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง (Rowley, J., 2008)

จากจุดแข็งและความได้เปรียบเชิงพื้นที่เกาะยอที่ส่งผลให้ปลากะพงขาวมีรสชาติดี และมีประมาณที่เพียงพอต่อการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ปลากะพงขาวแช่แข็ง เพื่อให้สามารถจัดส่งปลาที่ยังคงความสดไปยังผู้บริโภคได้ทั่วไทย และผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาหารได้หลากหลายเมนู กรอปกับโอกาสทางการตลาดที่พฤติกรรมผู้คนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการใช้ดิจิทัลเป็นประจำ และพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ผ่านการจัดจำหน่ายแบบออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดจำหน่ายผ่านกลยุทธ์การบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์
2. เพื่อสื่อสารแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูปของพื้นที่เกาะยอ ด้วยกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ร่วมกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระยะเวลาดำเนินการ 18 เดือน เพื่อขับเคลื่อนการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่อุปทานการเลี้ยงและการแปรรูปปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอ จังหวัดสงขลา โดยวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอมีจำนวน 10 กลุ่ม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด (Inclusion Criteria) ดังนี้

กลุ่มผู้ผลิตและแปรรูป จำนวน 18 คน เป็นตัวแทนและสมาชิกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอ จังหวัดสงขลา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการผลิต การแปรรูป และการบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (6 คน) อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการตลาดและนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำเชิงกลยุทธ์ (4 คน) ตลอดจนนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีทักษะด้านการผลิตสื่อดิจิทัล (2 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guidelines) ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ความต้องการในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย และแนวทางการสื่อสารแบรนด์

แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation Form) ใช้บันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานภาคสนาม

ระบบบันทึกข้อมูลเชิงปริมาณ แบบฟอร์มบันทึกยอดขาย (Sales Log) และสถิติการทดสอบการมีส่วนร่วม (Engagement Metrics) ของผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ (เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก ยูทูบ กูเกิลมายบิสสิเนส และเว็บไซต์ชุมชน)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินงานภาคสนาม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดำเนินการผ่านวงจรการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนคิด (PAOR) โดยมีการรวบรวมข้อมูลผ่านช่องทางแบบบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์ (Omnichannel) ดังนี้

การดำเนินงานภาคสนามช่องทางออนไลน์ ดำเนินการสร้างและบริหารจัดการเนื้อหาผ่านกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) บนแพลตฟอร์มดิจิทัล 6 ช่องทาง ได้แก่ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก ยูทูบ กูเกิลมายบิสสิเนส และเว็บไซต์ชุมชน เพื่อจัดจำหน่ายและสื่อสารภาพลักษณ์แบรนด์

การดำเนินงานภาคสนามช่องทางออฟไลน์ ดำเนินการจัดแสดงนิทรรศการชุมชนและการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าสำคัญระดับประเทศและภูมิภาค ได้แก่ งาน THAIFEX-Anuga Asia 2022 งาน THAIFEX-Anuga Asia 2023 งานเทศกาลอาหารทะเลจังหวัดสงขลา (Songkhla Seafood Festival) ครั้งที่ 3 และงาน OTOP City to Songkhla ผ่านรายการโทรทัศน์ (เช่น รายการครัวคุณต๋อย และรายการสนามข่าว ทางช่อง 7HD)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ จะถูกนำมาจัดระเบียบข้อมูล ถอดเทปบันทึกเสียง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกแยะเป็นประเด็น (Thematic Analysis) เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสมและแนวทางการสื่อสารแบรนด์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลตัวเลขยอดขายเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงแช่แข็งและผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง รวมถึงข้อมูลยอดผู้ติดตามและการมีส่วนร่วมในช่องทางออนไลน์ จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแสดงผลลัพธ์การเติบโตของยอดขายและการขยายตัวของตลาดก่อนและหลังการใช้กลยุทธ์อย่างชัดเจน

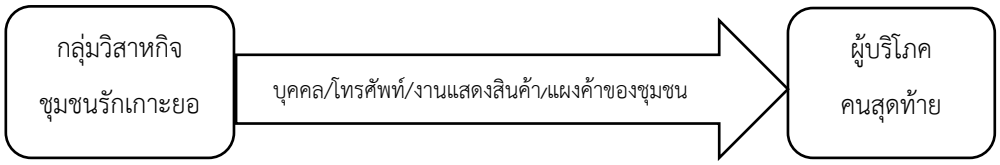
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการจัดจำหน่ายผ่านกลยุทธ์การบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์

จากการศึกษาสามารถระบุรูปแบบการจัดจำหน่ายหลักได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1.1 ช่องทางออฟไลน์โดยตรง (Direct Offline Channel) การจัดจำหน่ายโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปยังกลุ่มลูกค้าผู้บริโภคคนสุดท้าย (Business to Consumers: B to C) สร้างยอดขายเกิดขึ้นที่ตลาดท้องถิ่น นิทรรศการหรืองานแสดงสินค้า ได้แก่ Thaifex Anuga Asia 2022 และ 2023 งานเทศกาลอาหารทะเลจังหวัดสงขลา ครั้งที่ 3 งาน OTOP City to Songkhla งานหรอยจัง ฮู้ และเทศกาล Fisherman Shop) รวมถึงแผงค้าของชุมชน ดังภาพที่ 1



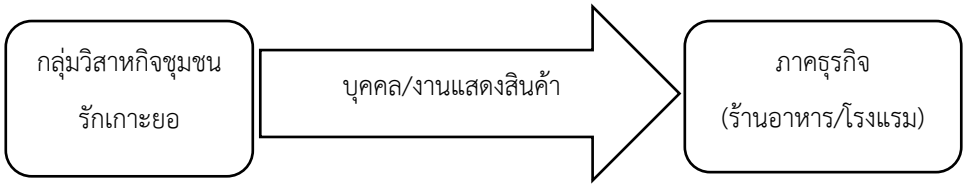
ภาพที่ 1 รูปแบบจำหน่ายช่องทางออฟไลน์โดยตรง

1.2 ช่องทางออนไลน์โดยตรง (Direct Online Channel): การจัดจำหน่ายโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปยังกลุ่มลูกค้าผู้บริโภคคนสุดท้าย (Business to Consumers: B to C) ด้วยออนไลน์จาก Facebook LineOA, Google Business และเว็บไซต์ชุมชน ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 รูปแบบจำหน่ายช่องทางออนไลน์โดยตรง

1.3 ช่องทางแบบธุรกิจกับธุรกิจ (Business-to-Business: B2B) การจัดจำหน่ายรูปแบบทางตรงไปยังกลุ่มลูกค้าภาคธุรกิจ ด้วยช่องทางออฟไลน์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรักจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปยังกลุ่มลูกค้าภาคธุรกิจ ด้วยการใช้บุคคล และงานแสดงสินค้า มุ่งเป้าไปยังร้านอาหาร โรงแรม และร้านค้าปลีก ดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 รูปแบบจำหน่ายช่องทางแบบธุรกิจกับธุรกิจ

1.4 ช่องทางผ่านตัวแทนจำหน่าย (Indirect Dealer-Based Channel) เป็นการจัดจำหน่ายโดยใช้คนกลางเป็นผู้ขายผลิตภัณฑ์ไปยังลูกค้า มีการประสานงานกับผู้จัดจำหน่ายในท้องถิ่น (เช่น บริษัทโอเคโอเอล จำกัด บริษัท ทีซ่า จำกัด และตัวแทนจำหน่ายรายย่อย เป็นต้น) ดังภาพที่ 4



ภาพที่ 4 รูปแบบจำหน่ายช่องทางผ่านตัวแทนจำหน่าย

ผลจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบการจำหน่ายทั้ง 4 รูปแบบ มีผลการดำเนินงานด้านยอดขาย ดังนี้

1. รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพง ด้วยรูปแบบการจัดจำหน่ายรูปแบบทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้จากการขายเป็นเงิน 808,833.00 บาท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงขาว

ช่องทางการจัดจำหน่าย	รายได้จากการขาย (บาท)
งานแสดงสินค้า	713,335.00
ผ่านตัวแทน บจ. โอเคโอเอล	34,970.00
เฟซบุ๊กแฟนเพจ	24,729.00
ไลน์	19,222.00
บุคคล จำหน่ายหน้าท่าและโทรศัพท์	16,577.00
รวมรายได้จากการขาย	**808,833.00**

2. รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง ด้วยรูปแบบการจัดจำหน่ายทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้จากการขายเป็นเงิน 74,305.00 บาท จากจำนวนผลิต 954 ถุง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง

ช่องทางการจัดจำหน่าย	รายได้จากการขาย (บาท)
ตัวแทน บจ. โอเคโอเอล	30,310.00
เฟซบุ๊กแฟนเพจ	13,870.00
ตัวแทน บจ. ทีซ่า	11,200.00
งานแสดงสินค้า	10,355.00
ตัวแทนบุคคล	8,000.00
ไลน์	570.00
รวมรายได้จากการขาย	**74,305.00**

จากตารางที่ 1 และ 2 พบว่า ยอดขายผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงแช่แข็ง เป็นเงิน 808,833 บาท ช่องทางจำหน่ายที่สร้างรายได้มากที่สุด คือ งานแสดงสินค้า ตัวแทนจำหน่าย และช่องทางออนไลน์แม้จะมีรายได้ที่ไม่สูงมากนัก แต่ก็สามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการขายออนไลน์เป็นครั้งแรกของวิสาหกิจชุมชน และผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง เป็นเงิน 74,305 บาท ช่องทางการขายที่สร้างรายได้มากที่สุด คือ ผ่านตัวแทน และการใช้ช่องทางออนไลน์ที่สร้างรายได้ คือ เฟซบุ๊กแฟนเพจ

2. การสื่อสารแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูปของพื้นที่เกาะยอ ด้วยกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา

จากการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันขับเคลื่อนการสื่อสารแบรนด์ผ่านกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) เพื่อสร้างภาพลักษณ์และการรับรู้คุณค่าของแบรนด์ในใจผู้บริโภค ผลการศึกษา ดังนี้

2.1 การกำหนดแนวคิดหลักและการเล่าเรื่องแบรนด์ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

คณะผู้วิจัยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันค้นหาและดึง “อัตลักษณ์เชิงพื้นที่” ของเกาะยอมาเป็นแกนหลักในการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านการบอกเล่าเรื่องราว “ปลากะพงขาว 3 น้ำ แห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” (น้ำเค็ม น้ำกร่อย และน้ำจืด) ซึ่งเป็นลักษณะทางนิเวศวิทยาที่โดดเด่น ส่งผลให้เนื้อปลากะพงเกาะยอมีรสชาติหวาน นุ่ม เด้ง และไม่มีกลิ่นคาว เนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารจึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการขายผลิตภัณฑ์ (Hard Sale) แต่เน้นการส่งมอบเนื้อหาที่มีคุณค่า (Value-driven Content) ใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เล่าเรื่องราวความผูกพันของคนเกาะยอกับอาชีพการเลี้ยงปลากะพงในกระชัง มิติด้านคุณภาพและประโยชน์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดสรรวัตถุดิบและกรรมวิธีการแปรรูปที่สะอาด ปลอดภัย และมิติด้านไลฟ์สไตล์และการบริโภค นำเสนอไอเดียเมนูอาหารจากเนื้อปลากะพงแปรรูปและน้ำซุปข้าวต้มที่ทำทานเองได้ง่ายที่บ้าน

การผลิตเนื้อหามัลติมีเดีย มีการผลิตคลิปวิดีโอ จำนวน 15 ชุด อินโฟกราฟิก 6 ชุด และอัลบั้มภาพถ่ายมากกว่า 20 อัลบั้ม ตัวอย่างผลงานสื่อประเภทต่าง ๆ ดังภาพที่ 5 - 8

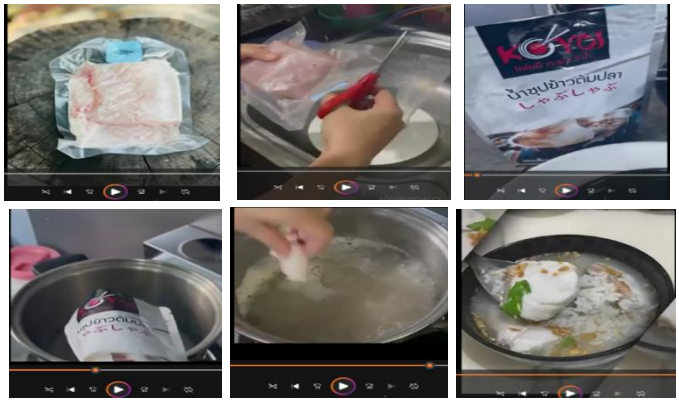
ผลงานสื่อประเภทวีดีโอ

นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจุดเด่นปลากะพงขาวของเกาะยอ จังหวัดสงขลา โดยมีดาวติ๊กต๊อก ดำเนินเนื้อเรื่องแบบเล่าเรื่องราว ปลากะพงสด เกาะยอ สงขลา เป็นปลากะพงสามน้ำ ได้แก่ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ปลากะพงที่อร่อย เล่าเกี่ยวกับปลากะพงแล่เนื้อ เน้นความสด ไม่ว่าลูกค้าจะอยู่ที่ใดของประเทศไทยก็สามารถกินปลากะพงสดเหมือนกับกินที่เกาะยอ ดังภาพที่ 5



ภาพที่ 5 สื่อประเภทวีดีโอ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจุดเด่นปลากะพง

นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารเมนูข้าวต้มปลากะพง ที่ทำจากผลิตภัณฑ์น้ำซุปปลากะพง ดังภาพที่ 6



ภาพที่ 6 สื่อประเภทวีดีโอ นำเสนอการทำอาหารเมนูข้าวต้มปลากะพง จากน้ำซุปปลากะพง

ผลงานสื่อประเภทอินโฟกราฟิก

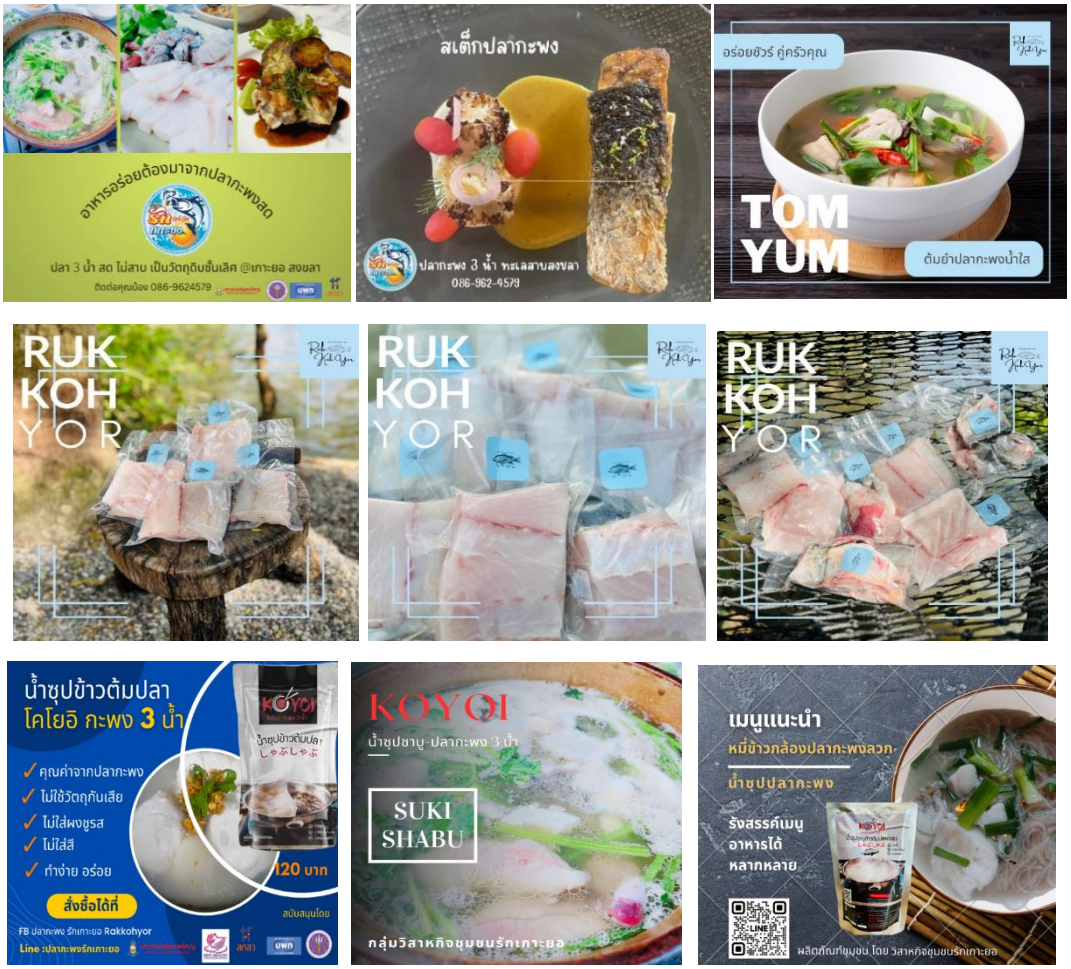
นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุผลที่ต้องเลือกปลากะพงเกาะยอ ซึ่งสรุป 7 เหตุผล ได้แก่ วิถีชีวิต ทะเลสาบเกาะยอสงขลา ภูมิปัญญา เก็บเกี่ยว แปรรูปความอร่อย และเมนูแห่งความสุข นำเสนอในลักษณะกำหนดหัวข้อใหญ่ 7 เหตุผล และเนื้อหาย่อย ดังภาพที่ 7



ภาพที่ 7 สื่อประเภทอินโฟกราฟิก

ผลงานสื่อประเภทรูปภาพ

นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเมนูอาหาร เนื้อปลาที่แล่ด้วยวิธีอิเคะจิเมะ ผลิตภัณฑ์น้ำซุปชาบูข้าวต้มปลากะพง เมนูอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์น้ำซุปปลากะพง ดังภาพที่ 8



ภาพที่ 8 สื่อประเภทรูปภาพ

2.2 ผลลัพธ์จากการสื่อสารและการตอบรับของผู้บริโภค

เมื่อนำสื่อทั้งหมดไปกระจาย (Distribute) ผ่านระบบนิเวศสื่อดิจิทัล 6 แพลตฟอร์ม (เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก ยูทูบ กูเกิลมายบิสสิเนส และเว็บไซต์ชุมชน) ควบคู่กับการสอดแทรกเรื่องราวผ่านนิทรรศการออฟไลน์ในงานแสดงสินค้าสำคัญ ได้แก่ งาน THAIFEX-Anuga Asia 2022 และ 2023 งานเทศกาลอาหารทะเลจังหวัดสงขลา ครั้งที่ 3 และงาน OTOP City to Songkhla ผ่านรายการโทรทัศน์ (เช่น รายการครัวคุณต๋อย และรายการสนามข่าว ทางช่อง 7HD) ผลการศึกษาพบว่า ด้านการรับรู้ (Awareness & Engagement) ชุมชนมีจำนวนผู้ติดตามในทุกแพลตฟอร์มออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการปฏิสัมพันธ์ (Likes Shares Comments) จากผู้บริโภคในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่และกลุ่มคนรักสุขภาพที่ไม่เคยรู้จักปลากะพงเกาะยอมาก่อน ผลลัพธ์ของแต่ละแพลตฟอร์ม ดังนี้

- Facebook Fanpage มีการเข้าถึงเพจ (Reach) 86,041 ครั้ง และมีผู้ติดตาม 674 ราย นอกจากนี้ ในส่วนของการรีวิวโดยอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer Review) มียอดถูกใจ 3,500 ครั้ง 358 ความคิดเห็น และมีการแชร์ 55 ครั้ง

- YouTube มีผู้ติดตาม 630 ราย และยอดการเข้าชมช่องรวม 61,512 ครั้ง

- Google My Business และเว็บไซต์ มีการเข้าชมโปรไฟล์รวม 12,934 ครั้ง
- TikTok มีผู้ติดตาม 63 ราย และยอดการเข้าชมวิดีโอ 12,791 ครั้ง
- Instagram มีผู้ติดตาม 250 ราย

อภิปรายผล

1. รูปแบบการจัดจำหน่ายผ่านกลยุทธ์การบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์ (Omnichannel) ที่เหมาะสมของวิสาหกิจชุมชน

ผลการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลากะพงแปรรูป ด้วยกลยุทธ์ออมนิแชลแนล ตามรูปแบบการจัดจำหน่ายรูปแบบทางตรงและรูปแบบทางอ้อม ด้วยวิธีการผสมผสานทั้งออฟไลน์และออนไลน์ มีความสอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ที่ได้กล่าวว่า การจัดแสดงสินค้าสำหรับผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคเป็นการเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมงานและเป็นการขยายโอกาสทางการตลาดของอุตสาหกรรม การจัดแสดงสินค้ามีทั้งลักษณะธุรกิจกับผู้บริโภคและธุรกิจกับธุรกิจ สำหรับการทำธุรกิจแบบ E-commerce สามารถเข้าถึงลูกค้าได้อย่างกว้างขวาง หลากหลายทั้งรูปแบบ B to C ธุรกิจกับธุรกิจ หรือ B to B ธุรกิจกับธุรกิจ และการสร้างประสบการณ์แบบไร้รอยต่อในการเลือกซื้อสินค้าให้กับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายเป็นการทำการตลาดแบบเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง และผลการวิจัย ยังพบว่าการจัดจำหน่ายปลากะพงแปรรูปผ่านช่องทางออนไลน์บนเฟซบุ๊กแฟนเพจมียอดจำหน่ายสูงกว่าช่องทางไลน์ สาเหตุเพราะจำนวนผู้ติดตามที่มาก และการโพสต์ที่มีความน่าสนใจทั้งวีดีโอ รูปภาพ คลิปเรียล รวมถึงการพูดคุยกับลูกค้า (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2554) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุประภา สมนักพงษ์ การตลาดสังคมออนไลน์ (Social Media Marketing) ยังเป็นการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล ที่ทำให้ลูกค้ามีการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ตลอดจนการค้นหาข้อมูล ซื้อ ขาย สินค้าและบริการที่ไร้พรมแดน ด้วยการเชื่อมโยงการตลาดแบบออนไลน์ (Online) ออฟไลน์ (Offline) และการบริหารช่องทางในการเข้าถึงลูกค้า (Omni Channel) ส่งผลให้ผู้ประกอบการยุคนี้สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายและพฤติกรรมเพื่อให้สอดคล้องในการทำการตลาดรูปแบบใหม่ (สุประภา สมนักพงษ์, 2560) และผลการศึกษาของ รัฐพล สังคะสุข และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สรุปว่า ผลการเปรียบเทียบช่องทางการจัดจำหน่าย ระหว่างเว็บไซต์ที่โครงการพัฒนากับเฟซบุ๊ก พบว่า เฟซบุ๊กมีความสามารถในการเข้าถึงช่องทางการขายบนระบบออนไลน์ได้มากกว่าเว็บไซต์ เฟซบุ๊กมีรายได้จากการขายสินค้าสูงกว่าเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้น เป็นช่องทางที่ให้ความสะดวกแก่ลูกค้าได้มากกว่าทั้งการเข้าถึง การใช้งาน การแชร์ข้อมูล การสอบถามข้อมูลและการสั่งซื้อ ทั้งให้ความสะดวกกับผู้ดูแล ระบบที่สามารถนำเสนอข้อมูลที่ทันสมัย การเข้าถึงลูกค้า การตอบคำถามลูกค้าได้สะดวกรวดเร็ว เป็นต้น (รัฐพล สังคะสุข และคณะ, 2560)

การศึกษานี้ขยายกรอบแนวคิดของ Verhoef, P. C. et al. โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าระบบออมนิแชนเนลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ แต่สามารถประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนที่มีทรัพยากรจำกัดได้ การบูรณาการช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนรักเกาะยอสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ โดยช่องทางออนไลน์และ B2B ทำหน้าที่เป็น “ตัวขับเคลื่อนการเติบโต” ขณะที่ช่องทางออฟไลน์ (งานแสดงสินค้า) ทำหน้าที่เป็น “จุดสร้างประสบการณ์และฐานความเชื่อมั่น” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความยืดหยุ่นทางธุรกิจ

ในภาวะวิกฤต (เช่น ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19) การบูรณาการแบบออมนิแชนเนล (Omnichannel Integration) ช่วยให้เกิดการเกื้อหนุนกันระหว่างช่องทาง (Cross-subsidization) โดยยอดขายออนไลน์และคำสั่งซื้อแบบ B2B สามารถช่วยชดเชยในช่วงเวลาที่ยอดขายผ่านช่องทางออฟไลน์ชะลอตัวได้ (Verhoef, P. C. et al., 2015)

2. การสื่อสารแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลากะพงขาวแปรรูปของพื้นที่เกาะยอ ด้วยกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยได้จัดทำผลงานสื่อเพื่อนำเสนอคอนเท้นต์ปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอ และผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงแช่แข็ง เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับเกาะยอเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นปลากะพงสามน้ำ ได้แก่ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ปลากะพงที่อร่อย สื่อถึงความสะดวกของการทำอาหารด้วยวัตถุดิบจากปลากะพงแปรรูป เน้นความสดที่ไม่ว่าลูกค้าจะอยู่ที่ใดของประเทศไทยก็สามารถกินปลากะพงสดเหมือนกับกินที่เกาะยอ เมนูอาหารที่ทำจากปลากะพง คุณสมบัติของน้ำซุปฯ เมนูอาหารจากน้ำซุปฯ และขั้นตอนการทำอาหารจากน้ำซุปข้าวต้มปลากะพง โดยจัดทำผลงานสื่อในรูปแบบวีดีโอ อินโฟกราฟิก ภาพและอัลบัมภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ณภัทร นาคสวัสดิ์ ที่สรุปว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อมัลติมีเดียออนไลน์ ที่พบว่า ด้านความถูกต้องเนื้อหาและข้อมูล ด้านรูปแบบการนำเสนอ ด้านการเข้าถึงข้อมูล ด้านความคิด ด้านความรู้สึก ด้านการกระทำอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งข้อมูลของสื่อมัลติมีเดียออนไลน์ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นได้นำเสนอในรูปแบบวิดีทัศน์ การสาธิตทำเมนูพื้นถิ่นต่าง ๆ ทำให้มีผู้ที่สนใจต้อง Scan QR Code เพื่อที่จะลิ้งค์เข้าไปชมวีดิทัศน์ในช่อง อาหารท้องถิ่น ในช่อง YouTube (ณภัทร นาคสวัสดิ์, 2563) สอดคล้องกับ ณัฐพล ใยไพโรจน์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า Content Marketing เป็นการจัดการด้านเนื้อหาในการทำการตลาดต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างการรับรู้ต่อตราสินค้าโดยวีดีโอเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภคและภาพที่ใส่ถ้อยคำสั้น ๆ ลงไปจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายสนใจกับสิ่งที่นำเสนอ (ณัฐพล ใยไพโรจน์, 2563) การสื่อสารผ่านการตลาดเชิงเนื้อหาเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างมูลค่าเพิ่ม (Premium value) ให้กับผลิตภัณฑ์ การนำเรื่องราว “ระบบนิเวศสามน้ำ” และวิถีชีวิตชาวประมงมาสร้างเป็นเนื้อหาดิจิทัล ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาดทั่วไป แต่ยังเป็นการสร้าง “ทุนทางวัฒนธรรม” ให้กลายเป็น “ทุนทางเศรษฐกิจ” ตามแนวคิดของ Woodside, A. G., Pulizzi, J. สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าสำหรับวิสาหกิจชุมชน เนื้อหา (Content) คือ เครื่องมือสำคัญในการสร้างความผูกพันเชิงอารมณ์ที่แบรนด์อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ยากจะเลียนแบบได้ (Woodside, A. G., 2010); (Pulizzi, J., 2012)

3. เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ความสำเร็จเชิงพาณิชย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกาะยอที่สามารถสร้างยอดขายรวมได้ถึง 883,138 บาท ในช่วงระยะเวลาที่ดำเนินโครงการวิจัย การทำความเข้าใจผลลัพธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก (Macro-environmental Factors) โดยเฉพาะบริบทภาวะเศรษฐกิจและสถานการณ์ทางสังคมในประเทศไทยช่วงปี 2564 - 2566 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ท้าทายอย่างยิ่งสำหรับธุรกิจชุมชน ช่วงปี 2564 (วิกฤตการณ์โควิด-19 และการชะงักงันทางเศรษฐกิจ) เป็นช่วงที่ประเทศไทยและทั่วโลกเผชิญกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สายพันธุ์เดลตาอย่างรุนแรง นำไปสู่มาตรการล็อกดาวน์ การจำกัดการเดินทางและการปิดตัวของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ส่งผลกระทบโดยตรงต่อช่องทางออฟไลน์แบบเดิมของวิสาหกิจชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าในพื้นที่เกาะยอได้ และส่งผลให้ยอดขายเดิมของกลุ่มลดลงจนเกือบเป็นศูนย์ ปัจจัยภายนอกนี้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความเปราะบางของวิสาหกิจชุมชนหากไม่มีการปรับตัว ช่วงปี 2565 - 2566 (ภาวะเงินเฟ้อ วิกฤตต้นทุนพลังงาน และกำลังซื้อที่ซบเซา)

แม้สถานการณ์โควิด-19 จะเริ่มคลี่คลาย แต่เศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับภาวะเงินเฟ้อและการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพ อันเนื่องมาจากวิกฤตราคาพลังงานโลก ส่งผลให้ต้นทุนวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ และค่าขนส่ง ของสินค้าแข่งแข็งปรับตัวสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกันผู้บริโภคในภาพรวมมีพฤติกรรมระมัดระวังการใช้จ่ายและเลือกซื้อเฉพาะสินค้าที่จำเป็น เมื่อนำปัจจัยเชิงลบเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกับผลการศึกษา จะพบว่า การที่วิสาหกิจชุมชนยังสามารถสร้างยอดขายเชิงพาณิชย์จากเนื้อปลากะพงแช่แข็งและน้ำซุปข้าวต้มปลากะพงได้ในระดับสูงนั้น ถือเป็นข้อพิสูจน์ที่สำคัญว่า “กลยุทธ์การจัดจำหน่ายแบบออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหา” ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันความเสี่ยง (Hedging Strategy) จากปัจจัยภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนผ่านไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ (เช่น เฟซบุ๊ก ติ๊กต็อก และกูเกิลมายบิสสิเนส) ช่วยให้ชุมชนทลายข้อจำกัดเรื่องการปิดกั้นการเดินทางทางกายภาพในปี 2564 และสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูง ในจังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจได้โดยตรง ขณะเดียวกันการใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหาที่สร้างสรรค์ก็ช่วยยกระดับสินค้าจากการเป็นเพียง "วัตถุดิบอาหารดิบปลาสดทั่วไป" ที่เสี่ยงต่อการแข่งขันด้านราคา ในภาวะเศรษฐกิจซบเซา ให้กลายเป็น "ผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงและปลอดภัย" ส่งผลให้ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายในราคาที่เหมาะสม (Premium Pricing) แม้จะอยู่ในช่วงภาวะเงินเฟ้อปี 2565 - 2566 ก็ตาม สอดคล้องกับ ชารินี ใจเอื้อ และนิศานาถ มั่งศิริ ที่ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนโดยใช้ SCPD Integrated Model ได้แก่ 1) การสร้าง Story telling เพื่อเน้นเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ 2) เน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามน่าสนใจและเหมาะที่จะเป็นของฝาก 4) การหาแนวทางในการเพิ่มปริมาณผลผลิตด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชน และ 5) การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อผลิตภัณฑ์ที่มาจากชุมชน (ชารินี ใจเอื้อ และนิศานาถ มั่งศิริ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 9 บูรณาการจัดจำหน่ายออฟไลน์และออนไลน์

งานวิจัยนี้ค้นพบ “ตัวแบบการสร้างความยืดหยุ่นและการเติบโตอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับวิสาหกิจชุมชนอาหารแปรรูป” ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่า การรอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจระดับมหภาคของธุรกิจชุมชน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการลดราคา แต่เกิดจากการเปลี่ยน “ทุนทางชีวภาพและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น” ให้กลายเป็น “ทุนทางสัญลักษณ์ผ่านเนื้อหาดิจิทัลสร้างสรรค์” แล้วกระจายผ่านระบบนิเวศสื่อ Omnichannel (6 ออนไลน์ + นิทรรศการไมซ์ออฟไลน์) อย่างเป็นระบบ ซึ่งตัวแบบนี้สามารถนำไปใช้เป็นพิมพ์เขียว ในการสร้างเกราะป้องกันความเสี่ยงและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับวิสาหกิจชุมชนประเภทอื่น ๆ ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดจำหน่ายแบบบูรณาการออนไลน์ - ออฟไลน์ (Omnichannel) ที่เหมาะสมและสร้างความยืดหยุ่นให้ชุมชนมี 4 รูปแบบ ได้แก่ ช่องทางออฟไลน์โดยตรงจากผู้ผลิต ช่องทางออนไลน์โดยตรง ช่องทางแบบธุรกิจกับธุรกิจ (B2B) และช่องทางโดยอ้อมผ่านตัวแทนจำหน่าย การบูรณาการช่องทางเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนสามารถกระจายความเสี่ยงและพยุงตัวให้อยู่รอดได้ท่ามกลางปัจจัยภายนอกและสภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน และกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา ผ่านการเล่าเรื่องอัตลักษณ์ “ปลากะพงขาว 3 น้ำ” โดยผลิตสื่อดิจิทัลผสมผสาน (Multimeda) ประกอบด้วย คลิปวิดีโอ 15 ชุด อินโฟกราฟิก 6 ชุด และภาพถ่ายมากกว่า 20 ผลงาน กระจายผ่าน 6 แพลตฟอร์มออนไลน์ ควบคู่กับการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าออฟไลน์ระดับประเทศ (ธุรกิจไมซ์) สามารถสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ที่ดี จนนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงพาณิชย์ที่เป็นรูปธรรม โดยสร้างยอดขายจากผลิตภัณฑ์เนื้อปลากะพงแช่แข็งได้ 808,833 บาท และผลิตภัณฑ์น้ำซุปข้าวต้มปลากะพง 74,305 บาท (ยอดขายรวม 883,138 บาท) ท่ามกลางภาวะวิกฤตโควิด-19 และภาวะเงินเฟ้อในช่วงปี 2564 - 2566 ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นถึงการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความยืดหยุ่นในการฟื้นตัวของธุรกิจชุมชนอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ด้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ผลิตรายย่อย ควรให้ความสำคัญกับการรักษาความต่อเนื่องในการสื่อสารแบรนด์และการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าบนโลกออนไลน์ในแต่ละแพลตฟอร์มอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรคงสัดส่วนการกระจายสินค้าผ่านช่องทางออมนิแชนเนลเพื่อลดความเสี่ยงทางการค้า และรักษามาตรฐานคุณภาพสินค้าสดแช่แข็งในระบบโลจิสติกส์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระยะยาว และ 2) ด้านหน่วยงานภาครัฐและผู้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน หรือพาณิชย์จังหวัด ควรนำรูปแบบความสำเร็จการบูรณาการออมนิแชนเนลและการตลาดเชิงเนื้อหาเชิงพื้นที่ (Contextual Storytelling) ไปใช้เป็นต้นแบบ (Model) ในการขยายผลเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ในภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมโอกาสในการเข้าสู่ตลาดผ่านกลไกธุรกิจไมซ์ (MICE) เช่น การสนับสนุนงบประมาณหรือพื้นที่ในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสในการจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) ในระดับที่สูงขึ้น และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) และระบบโลจิสติกส์สำหรับสินค้าเกษตรแปรรูปแช่แข็งของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมต้นทุนท่ามกลางภาวะเงินเฟ้อและความผันผวนของราคาพลังงาน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) และ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัย ปีงบประมาณ 2564 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อยเรื่อง “การจัดจำหน่ายและการสื่อสารแบรนด์เพื่อเพิ่มยอดขายผลิตภัณฑ์จากปลากะพงขาวในพื้นที่เกาะยอ ด้วยกลยุทธ์ออมนิชาแนล และการตลาดเชิงเนื้อหา” ชุดโครงการเรื่องตัวแบบเชิงธุรกิจเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลากะพงขาวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

ชารินี ใจเอื้อ และนิศานาถ มั่งศิริ. (2567). การพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย, 13(1), 162-171.

ณภัทร นาคสวัสดิ์. (2563). การประยุกต์สื่อดิจิตอลแบบมัลติมีเดียออนไลน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 14(3), 107-120.

ณัฐพล ใยไพโรจน์. (2563). Digital Marketing Concept & Case Study. นนทบุรี: ไอดีซี พรีเมียร์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2554). ธุรกิจไมซ์ (MICE BUSINESS). นนทบุรี: เฟิร์นข้าหลวงพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

รัฐพล สังคะสุข และคณะ. (2560). การพัฒนาช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(1), 38-49.

สุประภา สมนักพงษ์. (2560). แนวโน้มและตลาดการท่องเที่ยว 4.0 ประเทศไทย. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(3), 2055-2068.

Cohen, B. & Winn, M. I. (2007). Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship. Journal of Business Venturing, 22(1), 29-49.

Ezenwa, A. et al. (2024). Advancing Sustainable Food Systems: A Systematic Literature Review of the Roles of Short Food Supply Chains. Retrieved May 4, 2026, from https://eprints.bournemouth.ac.uk/40188/1/Full%20conference%20paper_lit%20revie w_30_pdf.pdf

FAO. (2020). The State of World Fisheries and Aquaculture 2020. Retrieved May 4, 2026, from https://doi.org/10.4060/ca9229en

Gereffi, G. (2020). Global value chains, development, and emerging economies. Cambridge Journal of Economics, 42(3), 125-158.

London, T. & Hart, S. L. (2004). Reinventing Strategies for Emerging Markets: Beyond the Transnational Model. Journal of International Business Studies, 35(5), 350-370.

Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (1999). The Experience Economy: Work is Theatre & Every Business a Stage. Boston: Harvard Business School Press.

Prahalad, C. K. & Ramaseamy, V. (2004). Co-creation experiences: The next practice in value creation. Journal of Interactive Marketing, 18(3), 5-14.

Pulizzi, J. (2012). The Rise of Storytelling as the New Marketing. Publishing Research Quarterly, 28(2), 116-123.

Rigby, D. (2011). The Future of Shopping. Retrieved May 4, 2026, from https://ebusiness1.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/09/the-future-of-shopping.pdf

Rowley, J. (2008). Understanding digital content marketing. Journal of Marketing Management, 24(6), 517-540.

Verhoef, P. C. et al. (2015). From Multi-Channel Retailing to Omni-Channel Retailing. Journal of Retailing, 91(2), 1-8.

Woodside, A. G. (2010). Brand-Consumer Storytelling Theory and Research: Introduction to a Psychology & Marketing Special Issue. Psychology & Marketing, 27(6), 531-540.

บทความวิจัย

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทสังคมดิจิทัล*

A NEEDS ASSESSMENT FOR ENHANCING DIGITAL INTELLIGENCE AND SELF-REGULATION OF LOWER SECONDARY STUDENTS IN A DIGITAL SOCIETY CONTEXT

พัชนา อินทรัศมี*, รัฐพล ประดับเวทย์, นฤมล ศิระวงษ์
Phatchana Intharatsami*, Rathapol Pradubwate, Naruemon Sirawong
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: phatchana@g.swu.ac.th
*Tel: 097-129-9569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทสังคมดิจิทัล และ 2) สังเคราะห์ช่องว่างเชิงพฤติกรรมและเสนอแนวทางเชิงระบบสำหรับการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลในบริบทสังคมดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนในเครือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวม 401 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้รูปแบบการตอบสนองแบบสองด้าน (Dual-Response Format) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นพัฒนาสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสมดุล ($PNI_{modified}$ = 0.21) รองลงมา คือ ด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.08) และความปลอดภัยในการใช้สื่อดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.05) โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเองทั้งการหยุดใช้งานตามเวลาที่กำหนด และการวางแผนเวลาใช้งาน มีค่าความต้องการพัฒนาสูงมาก สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน ขณะที่ด้านการสื่อสาร มารยาท และสิทธิทางดิจิทัล มีค่าความต้องการอยู่ในระดับต่ำ แสดงถึงการมีพื้นฐานทักษะในระดับหนึ่งแล้ว ข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนไม่ได้ขาดความรู้ด้านดิจิทัล แต่ขาดความสามารถในการกำกับตนเองและการใช้วิจารณญาณในสถานการณ์จริง ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาทักษะเชิงพฤติกรรมควบคู่กับการคิดเชิงวิจารณญาณ

คำสำคัญ: ความฉลาดทางดิจิทัล, การกำกับตนเอง, ความต้องการจำเป็น, สังคมดิจิทัล, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

* Received 2 May 2026; Revised 17 May 2026; Accepted 30 May 2026

Abstract

This study aimed 1) To analyze the priority needs for enhancing digital intelligence and self-regulation among lower secondary students in a digital society context; and 2) To synthesize behavioral gaps and propose systemic approaches for fostering digital intelligence in a digital society context. The sample consisted of 401 students from demonstration schools under Srinakharinwirot University, determined using the Taro Yamane formula and selected through Multi-stage Sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire utilizing a dual-response format. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), and content analysis. The findings revealed that the highest priority need was Digital Balance ($PNI_{modified}$ = 0.21), followed by Digital Literacy ($PNI_{modified}$ = 0.08) and Digital Safety ($PNI_{modified}$ = 0.05). Notably, behaviors associated with self-regulation-particularly the ability to regulate screen time and adhere to planned usage-exhibited the most substantial gaps, indicating significant limitations in students' behavioral control. In contrast, digital communication, etiquette, and rights demonstrated relatively low priority needs, suggesting that students possess a foundational level of competence in these areas. A key insight from this study is that students do not lack digital knowledge per se; rather, they experience difficulties in self-regulation and in applying critical judgment in real-world digital contexts. These findings carry important implications for curriculum design, highlighting the need to integrate behavioral self-regulation with critical thinking to effectively foster digital intelligence in contemporary learners.

Keywords: Digital Intelligence, Self-Regulation, Needs Assessment, Digital Society, Secondary Students

บทนำ

ในยุคสังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็น Digital Natives ที่เติบโตมาพร้อมกับการเข้าถึงข้อมูลจำนวนมหาศาลและสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการเข้าถึงเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรม อาทิ การใช้สื่อเกินความจำเป็น การรับข้อมูลที่คลาดเคลื่อน และความเสี่ยงด้านความปลอดภัยออนไลน์ (OECD, 2021); (UNESCO, 2022)

แนวคิดความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence: DQ) ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการเสริมสร้างทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมทั้งด้านการรู้เท่าทันสื่อ ความปลอดภัย ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคมดิจิทัลที่มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมหาศาล (Vuorikari, R. et al., 2022) โดยเฉพาะในยุคที่ AI มีบทบาทเพิ่มขึ้น ดังที่องค์การยูเนสโกได้เสนอกรอบสมรรถนะด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้เรียน (AI Competency Framework)

ซึ่งเน้นการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ และความสามารถในการประเมินข้อมูลที่สร้างโดยระบบอัตโนมัติ (UNESCO, 2024) ในขณะเดียวกัน ทักษะการกำกับตนเอง (self-regulation) ถือเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีและการตัดสินใจของผู้เรียน (Panadero, E., 2017); (Schunk, D. H. & Greene, J. A., 2018) โดยงานวิจัยในบริบทสังคมดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนที่มีทักษะการกำกับตนเองสูงจะสามารถจัดการเวลา ควบคุมแรงจูงใจ และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงในสภาพแวดล้อมออนไลน์ได้ดี (Broadbent, J. & Poon, W. L., 2015); (Schunk, D. H. & Greene, J. A., 2018) อย่างไรก็ตามในบริบทของสื่อดิจิทัลยุคใหม่ ผู้เรียนยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการประเมินข้อมูล โดยเฉพาะในบริบทของข้อมูลที่ถูกสร้างหรือเผยแพร่ผ่านระบบ AI ซึ่งเพิ่มความซับซ้อนและความเสี่ยงต่อการรับข้อมูลบิดเบือน (Pennycook, G. & Rand, D. G., 2019); (Guess, A. M. et al., 2019) นอกจากนี้ งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นมีความสัมพันธ์กับการลดลงของความสามารถในการควบคุมตนเองและสมาธิของผู้เรียน (Twenge, J. M., 2020) และอาจส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการตัดสินใจในระยะยาว อีกทั้งรายงานระดับนานาชาติ ยังพบว่า เยาวชนทั่วโลกมีแนวโน้มการใช้เวลาบนสื่อดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งเร่งให้การเรียนรู้และการใช้ชีวิตเข้าสู่รูปแบบดิจิทัลมากยิ่งขึ้น (UNICEF, 2021); (OECD, 2023) ขณะเดียวกันรายงาน Digital ปี 2026 สะท้อนให้เห็นแนวโน้มการใช้งานอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีอัตราการใช้งานอินเทอร์เน็ตในระดับสูง และมีระยะเวลาการใช้งานเฉลี่ยต่อวันที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Simon, K., 2025)

จากบริบทประเทศไทยกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นถือเป็นช่วงวัยสำคัญที่มีการใช้งานสื่อดิจิทัลอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้เรียนจะมีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลในระดับหนึ่ง แต่ยังคงพบปัญหาในการควบคุมพฤติกรรมการใช้งาน การตัดสินใจ และการรับมือกับความเสี่ยงในโลกออนไลน์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568); (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) โดยเยาวชนไทยมีระยะเวลาการใช้อินเทอร์เน็ตในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการกำกับตนเองควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่การขาดความรู้ด้านดิจิทัล แต่เป็นช่องว่างระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ โดยเฉพาะในมิติของการกำกับตนเอง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแปลงความรู้ไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาที่มองว่าการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมควบคู่กันไป (OECD, 2021)

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นแนวทางสำคัญในการระบุช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่พึงประสงค์ เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาทักษะเชิงพฤติกรรมที่ไม่สามารถวัดได้จากระดับความรู้เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม การระบุช่องว่างดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือเชิงวิเคราะห์ที่สามารถจัดลำดับความสำคัญได้อย่างชัดเจน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: $PNI_{modified}$) เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนระดับความเร่งด่วนของการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่คาดหวังในเชิงสัดส่วนซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ช่องว่างด้านความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองที่มีลักษณะเป็นพฤติกรรมเชิงปฏิบัติ ดังนั้น การใช้ $PNI_{modified}$ ในการวิจัยนี้จึงไม่เพียงช่วยจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ควรพัฒนา แต่ยังช่วยสะท้อนช่องว่างเชิงพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้เรียนในบริบทสังคมดิจิทัล

โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการกำกับตนเอง และการรู้เท่าทันสื่อซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดทางดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อสังเคราะห์ช่องว่างเชิงพฤติกรรม และเสนอแนวทางเชิงระบบสำหรับการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลในบริบทสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้เป็นการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Research) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในเครือข่ายมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 4 แห่ง จำนวน 2,758 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับประชากรที่ทราบจำนวนแน่นอนที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 350 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ได้จริง รวมทั้งสิ้น 401 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญตามกรอบความฉลาดทางดิจิทัล 8 ด้าน รวม 32 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรส่วนประมาณค่าแบบสองด้าน (Dual Response Scale) โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำถามปลายเปิด ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อเท่ากับ 0.90 มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ของพฤติกรรมปัจจุบันเท่ากับ 0.93 และพฤติกรรมที่คาดหวังเท่ากับ 0.96

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) แบบวัดความฉลาดทางดิจิทัลในสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง และ 2) คำถามปลายเปิดเพื่อสะท้อนประสบการณ์และปัญหาที่ผู้เรียนเผชิญในโลกดิจิทัล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้รับความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถามโดยสมัครใจ ไม่ระบุตัวตนของผู้ตอบ จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการและการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัล ดำเนินการสังเคราะห์ช่องว่างเชิงพฤติกรรม และเสนอแนวทาง

สำหรับการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) โดยใช้วิธีหาผลต่างของสภาพที่คาดหวัง (Importance: I) กับสภาพปัจจุบัน (Degree of Success: D) และหารด้วยค่าสภาพที่เป็นจริง ซึ่งมีสูตรการคำนวณ คือ $PNI_{modified}$ = (I - D) / D และจัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่า $PNI_{modified}$ เกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความต้องการจำเป็นที่มีค่าตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไปถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงค่าดัชนีจากมากไปหาน้อย ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำถามปลายเปิดโดยจัดหมวดหมู่ประเด็นปัญหาและปรากฏการณ์ที่พบจากการใช้สื่อดิจิทัลของนักเรียนเพื่อสนับสนุนและอธิบายผลการวิเคราะห์เชิงลึก

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ข้อมูลเบื้องต้นกลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนเพศหญิง ร้อยละ 54.86 รองลงมา คือ เพศชาย ร้อยละ 44.39 และไม่ระบุเพศ ร้อยละ 0.75 ซึ่งสะท้อนถึงความสมดุลของโครงสร้างประชากรที่เอื้อต่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอย่างเหมาะสม ด้านระดับชั้น ส่วนใหญ่อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 49.13, 39.65 และ 11.22 ตามลำดับ โดยกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถือเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนผ่านพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนระดับความฉลาดทางดิจิทัลของนักเรียนในภาพรวม ผู้เรียนมีระดับความฉลาดทางดิจิทัลในสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากเกือบทุกองค์ประกอบ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพที่คาดหวัง พบว่า ทุกองค์ประกอบมีช่องว่างเชิงพัฒนาอย่างชัดเจน โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันในแต่ละมิติ ซึ่งองค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล (Digital Balance) รองลงมา คือ การรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) และความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Safety) ตามลำดับ รายงานค้นพบให้เห็นว่าช่องว่างสำคัญของผู้เรียนไม่ได้อยู่ที่การเข้าถึงเทคโนโลยีหรือความรู้พื้นฐาน แต่เป็นข้อจำกัดด้านการควบคุมพฤติกรรม การประเมินข้อมูล และการจัดการความเสี่ยงในบริบทการใช้งานจริง ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็นในการเสริมความฉลาดทางดิจิทัลของนักเรียน จำแนกรายองค์ประกอบ (n = 401)

ข้อ	รายการแต่ละองค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน (D)		ระดับ	สภาพที่คาดหวัง (I)		ระดับ	ค่า $PNI_{modified}$	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.			
1	การจัดการตัวตนบนโลกดิจิทัล	3.92	0.70	มาก	3.97	0.76	มาก	0.028	8
2	การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล	3.25	0.82	ปานกลาง	3.79	0.87	มาก	0.205	1
3	ความปลอดภัยในการใช้สื่อดิจิทัล	4.00	0.69	มาก	4.14	0.79	มาก	0.048	3
4	การรักษาความปลอดภัยของตนเอง	4.03	0.67	มาก	4.13	0.80	มาก	0.040	4
5	การใช้เทคโนโลยีอย่างมีน้ำใจ	3.99	0.70	มาก	4.10	0.81	มาก	0.038	6

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็นในการเสริมความฉลาดทางดิจิทัลของนักเรียน จำแนกรายองค์ประกอบ (n = 401) (ต่อ)

ข้อ	รายการแต่ละองค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน (D)		ระดับ	สภาพที่คาดหวัง (I)		ระดับ	ค่า $PNI_{modified}$	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.			
6	การสื่อสารดิจิทัล	4.03	0.67	มาก	4.13	0.80	มาก	0.035	7
7	การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	3.96	0.76	มาก	4.18	0.82	มาก	0.081	2
8	สิทธิและความรับผิดชอบทางดิจิทัล	4.10	0.71	มาก	4.21	0.81	มาก	0.039	5
	รวมเฉลี่ย	**3.91**	**0.72**	**มาก**	**4.08**	**0.81**	**มาก**	**0.040**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการเสริมความฉลาดทางดิจิทัลของนักเรียน เรียงตามลำดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล ($PNI_{modified}$ = 0.21) รองลงมาการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.08 และน้อยที่สุด ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยของตนเอง ($PNI_{modified}$ = 0.04) การใช้เทคโนโลยีอย่างมีน้ำใจ ($PNI_{modified}$ = 0.04) การสื่อสารดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.04) และสิทธิและความรับผิดชอบทางดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.04)

ตารางที่ 2 แสดงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อที่มีค่าความต้องการจำเป็นในการเสริมความฉลาดทางดิจิทัลสูงสุด 10 อันดับแรก

ลำดับ	รายการ	องค์ประกอบ DQ	สภาพปัจจุบัน (D)		ระดับ	สภาพที่คาดหวัง (I)		ระดับ	ค่า $PNI_{modified}$
			$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		
1	การหยุดใช้งานเมื่อครบตามเวลาที่กำหนดล่วงหน้า	การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล	2.78	1.19	ปานกลาง	3.57	1.15	มาก	0.47
2	วางแผนเวลาใช้งานดิจิทัลในแต่ละวัน	การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล	2.98	1.12	ปานกลาง	3.76	1.06	มาก	0.42
3	ลดการใช้งานทันทีเมื่อรู้ตัวว่าใช้งานสื่อดิจิทัลมากเกินไป	การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล	3.25	1.09	ปานกลาง	3.78	1.06	มาก	0.27
4	การเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งก่อนเชื่อ	รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	3.74	1.03	มาก	4.14	0.95	มาก	0.21
5	การแยกบัญชีการใช้งานส่วนตัวกับบัญชีเพื่อการเรียน	การจัดการตัวตนบนโลกดิจิทัล	3.40	1.27	ปานกลาง	3.68	1.11	มาก	0.20
6	ตรวจสอบแหล่งที่มาก่อนแชร์	รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	3.86	0.98	มาก	4.18	0.94	มาก	0.16
7	การหยุดใช้งานเมื่อเกิดความเครียดจากสื่อดิจิทัล	การใช้เทคโนโลยีอย่างมีน้ำใจ	3.79	1.05	มาก	4.04	1.02	มาก	0.15
8	เมื่อพบความเสี่ยงออนไลน์จะแจ้งผู้ใหญ่ให้ทราบทันที	ความปลอดภัยในการใช้สื่อดิจิทัล	3.76	1.11	มาก	4.02	1.04	มาก	0.14

ตารางที่ 2 แสดงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อที่มีค่าความต้องการจำเป็นในการเสริมความฉลาดทางดิจิทัลสูงสุด 10 อันดับแรก (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	องค์ประกอบ DQ	สภาพปัจจุบัน (D)		ระดับ	สภาพที่คาดหวัง (I)		ระดับ	ค่า $PNI_{modified}$
			$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		
9	ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้งที่นำไปใช้	สิทธิและความรับผิดชอบทางดิจิทัล	3.82	0.93	มาก	4.10	0.94	มาก	0.13
10	ตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัยคาดเดายาก	ความปลอดภัยในการใช้สื่อดิจิทัล	3.84	0.96	มาก	4.05	0.95	มาก	0.11

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความต้องการและปัญหาการใช้สื่อดิจิทัลของนักเรียนจากคำถามปลายเปิด โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าว โดยผู้เรียนสะท้อนความต้องการในการพัฒนามีประเด็นความต้องการสำคัญ ได้แก่ 1) การป้องกันความเสี่ยงจากสื่อดิจิทัล ร้อยละ 39.40 2) การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล ร้อยละ 31.17 และ 3) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ร้อยละ 19.45 อีกทั้งยังพบปัญหาสำคัญจากการใช้สื่อดิจิทัล อาทิ การใช้ข้อมูลที่ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น การถูกกลั่นแกล้งบนโลกดิจิทัล

ขณะเดียวกันนักเรียนยังสะท้อนปัญหาการใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้เรียนเผชิญกับปัญหามากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ข่าวปลอมและข้อมูลเท็จ โดยเฉพาะข่าวปลอมทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 64.08 และข่าวปลอมที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ (AI) คิดเป็นร้อยละ 16.90 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของผู้เรียนในการแยกแยะข้อมูลในยุคดิจิทัล และชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านทักษะการคิดเชิงวิจารณญาณ 2) ปัญหาด้านการใช้สื่อมากเกินไป โดยนักเรียนจำนวนมากตระหนักว่าตนเองใช้เวลาอยู่กับสื่อดิจิทัลในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 54.93 และมีพฤติกรรมการเสพติดสื่อ เช่น การใช้โทรศัพท์หรือรับชมสื่อเป็นเวลานานต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 31.34 ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการกำกับตนเองและการควบคุมพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี และ 3) ปัญหาด้านความเป็นส่วนตัว พบว่า นักเรียนมีความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและเคยประสบปัญหานี้บนโลกดิจิทัล คิดเป็นร้อยละ 35.92 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีการรับรู้ถึงความเสี่ยงแต่ยังขาดทักษะในการจัดการและป้องกันข้อมูลของตนเองอย่างเหมาะสม ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพช่วยยืนยันข้อค้นพบเชิงปริมาณอย่างชัดเจน โดยนักเรียนระบุความต้องการในการควบคุมเวลาใช้งานและการตรวจสอบข่าวปลอมในสัดส่วนสูง ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงที่สุดในด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุลและการรู้เท่าทันสื่อ

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ยังพบประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ แม้ผู้เรียนจะประเมินตนเองว่ามีความปลอดภัยในการใช้งานสื่อดิจิทัลอยู่ในระดับสูงจากข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพกลับสะท้อนว่าผู้เรียนจำนวนหนึ่งเคยประสบปัญหาความเสี่ยงจริงในโลกดิจิทัล เช่น การพบข่าวปลอม การถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หรือการเผชิญกับภัยคุกคามออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความคลาดเคลื่อนระหว่างการรับรู้ของผู้เรียน กับประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การตีความผลการวิจัย ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่การพบช่องว่างที่สำคัญของผู้เรียน

ที่ไม่ได้อยู่ที่การขาดความรู้ แต่เป็นช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรม (Knowledge-Behavior Gap) โดยสามารถจำแนกช่องว่างเชิงพฤติกรรมของผู้เรียน ออกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ช่องว่างด้านการกำกับตนเอง (Self-regulation Gap) ผู้เรียนจำนวนมากประสบปัญหาในการควบคุมเวลาใช้งาน ขาดการวางแผน และไม่สามารถหยุดพฤติกรรมการใช้สื่อได้ตามที่ตั้งใจ สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการตนเองในบริบทดิจิทัล ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-regulated Learning: SRL) ที่อธิบายว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการตั้งเป้าหมาย วางแผน ควบคุม และประเมินพฤติกรรมของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทดิจิทัลที่มีสิ่งเร้าสูง ผู้เรียนที่ขาดทักษะการกำกับตนเองมักไม่สามารถควบคุมระยะเวลาใช้งาน และมีแนวโน้มใช้สื่ออย่างต่อเนื่องโดยขาดการไตร่ตรอง

กลุ่มที่ 2 ช่องว่างด้านการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ (Critical Thinking Gap) ผู้เรียนมีแนวโน้มเชื่อข้อมูลจากสื่อออนไลน์โดยไม่ตรวจสอบแหล่งที่มา และขาดทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่สร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับพลเมืองดิจิทัล ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในมิติของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ซึ่งถือเป็นสมรรถนะสำคัญในยุคที่ข้อมูลจำนวนมากถูกสร้างและเผยแพร่ผ่านระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ ผลการศึกษานี้จึงยืนยันว่าผู้เรียนยังคงมีช่องว่างในการนำทักษะดังกล่าวไปใช้จริงในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งช่องว่างดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งในบริบทของสื่อที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ (AI-generated content) เช่น Deepfake ซึ่งมีความสมจริงสูงและยากต่อการตรวจสอบด้วยการรับรู้ทั่วไป ผู้เรียนที่ขาดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์มีแนวโน้มที่จะเชื่อหรือเผยแพร่ข้อมูลโดยไม่ผ่านการตรวจสอบ ซึ่งอาจนำไปสู่ผลกระทบในวงกว้าง ทั้งในด้านการตัดสินใจและการรับรู้ข้อมูลในสังคมดิจิทัล

กลุ่มที่ 3 ช่องว่างด้านการรับรู้และการจัดการความเสี่ยง (Digital Safety Gap) ผู้เรียนบางส่วนยังขาดความตระหนักและทักษะในการป้องกันความเสี่ยง เช่น การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หรือการรับมือกับภัยคุกคามทางออนไลน์ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง กับความสามารถในการจัดการความเสี่ยง ซึ่งเป็นลักษณะที่ผู้เรียนอาจมีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดทักษะเชิงปฏิบัติในการป้องกันและรับมือกับสถานการณ์จริงในสภาพแวดล้อมดิจิทัล จากช่องว่างดังกล่าว สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงระบบได้ โดยเชื่อมโยงจากปัญหา ช่องว่าง ความต้องการ และแนวทางพัฒนาเพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะการกำกับตนเองผ่านสถานการณ์จริง การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตรวจสอบข้อมูล การเสริมสร้างความตระหนักและทักษะด้านความปลอดภัยดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลให้กับผู้เรียน

2. ผลการสังเคราะห์ช่องว่างเชิงพฤติกรรม และเสนอแนวทางเชิงระบบสำหรับการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลในบริบทสังคมดิจิทัล รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ช่องว่างเชิงพฤติกรรมจากผลการวิจัยสู่การเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล

ช่องว่าง (Gap)	หลักฐานเชิงปริมาณ (ค่า $PNI_{modified}$)	ปรากฏการณ์	หลักฐานเชิงคุณภาพ	การตีความ
ด้านการกำกับตนเอง (Self-regulation Gap)	0.21	ใช้เป็น แต่คิดไม่เป็น	ใช้เวลามากจนเกินไป	ความล้มเหลวในการควบคุมตนเอง
ด้านการคิดเชิงวิจารณญาณ (Critical Thinking Gap)	0.08	รู้ แต่ควบคุมไม่ได้	พบข่าวปลอมจำนวนมาก	ช่องว่างด้านการคิดเชิงวิพากษ์
ด้านการป้องกันตนเอง (Protection Gap)	0.05	กลัว แต่ป้องกันไม่เป็น	กังวลข้อมูลส่วนตัว	ช่องว่างทักษะด้านการป้องกัน

จากการบูรณาการข้อมูลจากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบในรูปแบบ A-B-R Model ซึ่งอธิบายกระบวนการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของผู้เรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ (Awareness) การรับรู้และเข้าใจความเสี่ยง ผลกระทบ และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม 2) การแสดงพฤติกรรม (Behavior) การนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติ เช่น การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล การคิดวิเคราะห์ข้อมูล และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ และ 3) การกำกับตนเอง (Regulation) การควบคุม ปรับพฤติกรรม และบริหารจัดการการใช้สื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

ทั้งสามองค์ประกอบเชื่อมโยงกันในลักษณะวงจร (Feedback Loop) โดยการกำกับตนเองจะนำไปสู่การสะท้อนคิดและปรับปรุงพฤติกรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลไม่ใช่เพียงการเพิ่มพูนความรู้ แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการรับรู้ ไปสู่การปฏิบัติ และการกำกับตนเอง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนในบริบทสังคมดิจิทัล

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้เรียนจะมีระดับความฉลาดทางดิจิทัลในเชิงความรู้และการรับรู้ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดทักษะเชิงพฤติกรรมในการนำไปใช้จริง โดยเฉพาะในมิติของการกำกับตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในบริบทสังคมดิจิทัล นอกจากนี้ การวิเคราะห์แบบผสมผสานยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าปัญหาการใช้สื่อดิจิทัลของผู้เรียนมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงพฤติกรรมมากกว่าปัญหาเชิงความรู้ ส่งผลให้แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลจำเป็นต้องเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การสะท้อนตนเอง และการพัฒนาทักษะการกำกับตนเองควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อ

อภิปรายผล

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า แม้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีระดับความฉลาดทางดิจิทัลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง แต่ยังคงมีช่องว่างเชิงพัฒนาในทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล การรู้เท่าทันสื่อ และความปลอดภัยดิจิทัล ตามลำดับ เนื่องจากลักษณะพัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงที่ความสามารถ

ด้านการควบคุมตนเอง และการทำงานของสมองส่วนบริหารจัดการ (Executive Functions: EF) ยังอยู่ระหว่างการพัฒนา ประกอบกับกลไกของสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ถูกขับเคลื่อนด้วยระบบอัลกอริทึมที่ออกแบบมาเพื่อดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการหลั่งสารโดพามีนของผู้ใช้ ส่งผลให้เกิดวงจรการเสพสื่ออย่างต่อเนื่อง และลดโอกาสในการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวโน้มตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากสื่อดิจิทัลได้ง่ายจนเกิดภาวะพฤติกรรมถดถอยและยากต่อการควบคุมเวลาการใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ United Nations Children's Fund (UNICEF) ที่ยืนยันตรงกันว่าเยาวชนยุคใหม่แม้จะมีทักษะการใช้สื่อในระดับสูง แต่ยังคงประสบปัญหาช่องว่างเชิงพฤติกรรม (Behavioral Gap) ในการบริหารเวลาและความปลอดภัยในโลกดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ (United Nations Children's Fund (UNICEF), 2019)

ในมิติของการกำกับตนเอง (Self-regulation Gap) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีข้อจำกัดในการควบคุมเวลาและพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการควบคุมเวลา การวางแผนการใช้งาน และการลดพฤติกรรมการใช้สื่อเมื่อเกินความเหมาะสม ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการตนเองในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งเร้าสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Broadbent, J. & Poon, W. L. ที่ชี้ให้เห็นว่าในยุคที่ข้อมูลมีปริมาณมากและเข้าถึงได้ง่าย ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์และการกำกับตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากข้อมูลที่คลาดเคลื่อนและการใช้สื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง (Broadbent, J. & Poon, W. L., 2015)

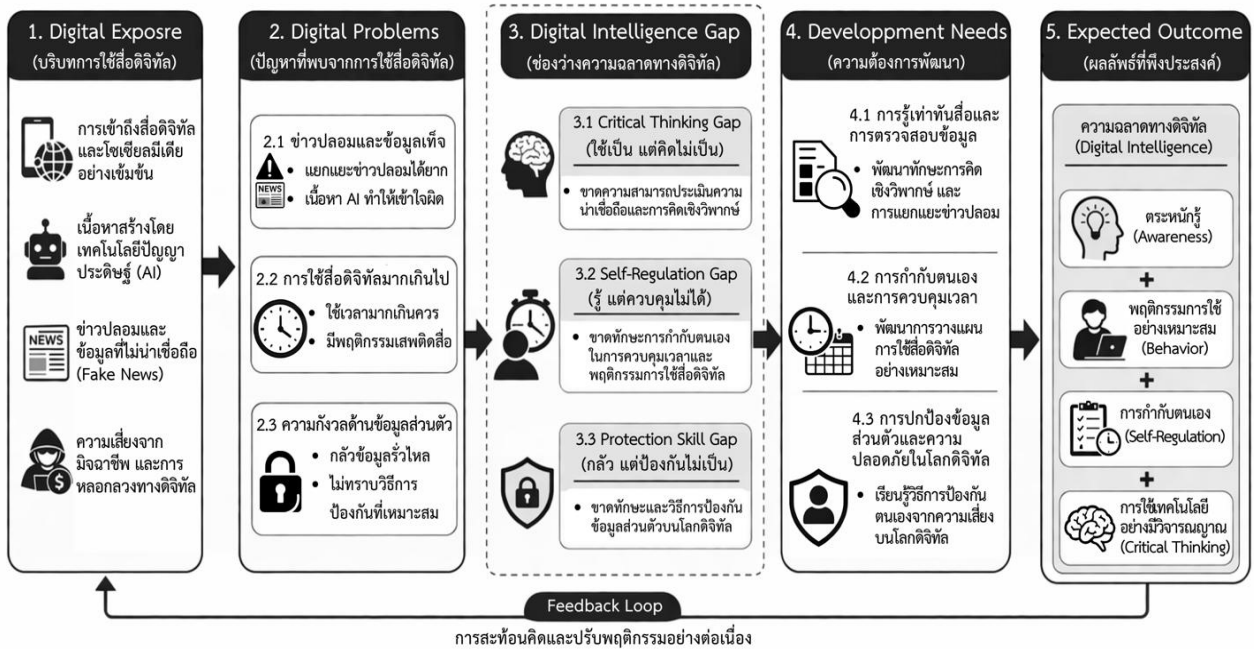
ในมิติของการรู้เท่าทันสื่อ (Critical Thinking Gap) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการตรวจสอบข้อมูลและการคิดอย่างมีวิจารณญาณระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างด้านการคิดวิเคราะห์ที่มีนัยสำคัญต่อความสามารถของผู้เรียนในการรับมือกับข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมดิจิทัลในปัจจุบันถูกคุกคามด้วยการแพร่กระจายของข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนที่ถูกสร้างขึ้นด้วยปัญญาประดิษฐ์ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพและความสมจริงเชิงภาพและเสียงสูงมากจนยากต่อการแยกแยะด้วยประสาทสัมผัสหรือการรับรู้ทั่วไป ประกอบกับพฤติกรรมสารสนเทศของนักเรียนมักเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและสิ่งเร้าที่ถาโถมจากหน้าจอ ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะใช้ระบบการคิดแบบรวดเร็ว (Fast Thinking) เพื่อตอบสนองต่อเนื้อหาทันที มากกว่าการหยุดคิดเพื่อวิเคราะห์เชิงลึก (Analytical Thinking) ซึ่งกลไกเหล่านี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนแยกแยะความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของสื่อที่มีความซับซ้อนได้ยากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการรู้คิดของมนุษย์บนโลกดิจิทัล ที่อธิบายว่า สาเหตุหลักที่ทำให้บุคคลหลงเชื่อหรือเผยแพร่ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ไม่ได้เกิดจากการขาดความรู้พื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความไม่ใส่ใจส่วนบุคคลชั่วขณะและการพึ่งพากระบวนการคิดแบบหยั่งรู้ที่รวดเร็ว (Heuristic Thinking) ท่ามกลางสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่บีบคั้นด้านเวลา (Pennycook, G. & Rand, D. G., 2019) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Guess, A. M. et al. ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลเป็นทักษะส่วนบุคคลในศตวรรษที่ 21 ที่มีช่องว่างการพัฒนาค่อนข้างสูงในกลุ่มเยาวชน เนื่องจากระบบนิเวศดิจิทัลมักคัดเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับอคติเดิมของผู้ใช้ ทำให้การรับรู้ข้อมูลบิดเบือนขาดการคัดกรองอย่างเป็นระบบ และจำเป็นต้องอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์และการตรวจสอบแหล่งข้อมูลเชิงลึกมาเป็นเครื่องมือในการสร้างภูมิคุ้มกันดิจิทัลให้กับผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม (Guess, A. M. et al., 2019)

ในด้านการรับรู้และการจัดการความเสี่ยง (Digital Safety Gap) แม้ว่าผู้เรียนจะประเมินตนเองว่ามีความปลอดภัยในการใช้งานสื่อดิจิทัลในระดับสูงจากข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพกลับสะท้อนว่าผู้เรียนจำนวนหนึ่งเคยประสบปัญหาความเสี่ยงจริงในโลกดิจิทัล เช่น การเผชิญข่าวปลอม การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หรือภัยคุกคามออนไลน์ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากข้อจำกัดของการเก็บข้อมูลด้วยแบบประเมินตนเอง ซึ่งผู้ตอบมักมีแนวโน้มประเมินตนเองในเชิงบวก (Optimistic Bias) หรือประเมินความเสี่ยงต่ำกว่าความเป็นจริง โดยเฉพาะในบริบทของพฤติกรรมดิจิทัลที่ผู้เรียนอาจไม่ตระหนักถึงความเสี่ยงอย่างแท้จริง สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่ระบุว่า แม้เยาวชนไทยจะจัดอยู่ในกลุ่ม “Digital Natives” ที่มีทักษะความคุ้นเคยในการใช้เครื่องมือดิจิทัลในชีวิตประจำวันสูงมาก แต่กลับมีอัตราการตกเป็นเหยื่อจากภัยคุกคามทางไซเบอร์และการสูญเสียข้อมูลส่วนบุคคลสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความเชื่อมั่นในตัวเองที่สูงเกินไปทำให้ขาดความระมัดระวังในการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวและการแชร์ข้อมูล (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565)

นอกจากนี้ ช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรมยังอาจอธิบายได้จากลักษณะของสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ถูกออกแบบเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ โดยอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมักนำเสนอเนื้อหาที่ดึงดูดความสนใจ ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวโน้มใช้งานอย่างต่อเนื่องและขาดการไตร่ตรอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลไกการเสริมแรงและพฤติกรรมการใช้สื่อที่ยากต่อการควบคุม (Turel, O. et al., 2018) รวมทั้งช่องว่างด้านการคิดวิเคราะห์ยังส่งผลให้ผู้เรียนมีความเสี่ยงต่อการรับและเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจนำไปสู่ผลกระทบในวงกว้างทั้งในระดับบุคคลและสังคม เช่น การตัดสินใจที่คลาดเคลื่อน การสร้างความเข้าใจผิด และการขยายวงของข้อมูลเท็จในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์จึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มพูนความรู้ แต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลให้กับผู้เรียน ในขณะเดียวกัน ความต้องการด้านความปลอดภัยดิจิทัลสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนยังมีข้อจำกัดในการรับรู้และจัดการความเสี่ยง เช่น การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลหรือการเผชิญกับภัยคุกคามออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานด้านพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ที่พบว่า เยาวชนมีการใช้งานสื่อดิจิทัลในระดับสูงและเผชิญความเสี่ยงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565)

จากข้อค้นพบทั้งหมด สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่ระดับความรู้ของผู้เรียน แต่เป็นช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรม (Knowledge-Behavior Gap) ซึ่งเป็นกลไกหลักที่อธิบายข้อจำกัดของผู้เรียนในบริบทดิจิทัล ช่องว่างดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการขาดความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสามารถในการกำกับตนเอง แรงจูงใจ และกระบวนการคิด และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การออกแบบแพลตฟอร์มดิจิทัลและอัลกอริทึมที่มุ่งกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ในเชิงจิตวิทยาพฤติกรรม สภาพแวดล้อมดิจิทัลในปัจจุบันถูกออกแบบให้สร้างวงจรการเสริมแรงผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจ ส่งผลให้เกิดการใช้งานซ้ำและลดความสามารถในการควบคุมตนเอง (Turel, O. et al., 2018) ขณะเดียวกัน การตัดสินใจของผู้ใช้ในบริบทข้อมูลจำนวนมากมักเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและความสนใจ ทำให้ผู้เรียนใช้การคิดแบบรวดเร็วมากกว่าการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แม้จะมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูล แต่ยังคงเชื่อหรือเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Pennycook, G. & Rand, D. G., 2019)

ดังนั้น ความฉลาดทางดิจิทัลจึงควรถูกมองในฐานะกระบวนการเชิงพฤติกรรมมากกว่าการเป็นเพียงชุดของความรู้หรือทักษะรายด้าน โดยการพัฒนาผู้เรียนจำเป็นต้องออกแบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องผ่านกลไกการกำกับตนเองและการคิดเชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการเพื่ออธิบายกลไกการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทสังคมดิจิทัล โดยมองว่าพฤติกรรมของผู้เรียนเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างบริบทการใช้สื่อดิจิทัล (Digital Exposure) ปัญหาที่เกิดขึ้น (Digital Problems) และช่องว่างด้านทักษะ (Digital Intelligence Gap) ซึ่งนำไปสู่ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (Development Needs) และกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านวงจรสะท้อนคิด (Feedback Loop) ดังแสดงในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของปัญหาและความต้องการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลของผู้เรียน

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอโมเดล A-B-R (Awareness-Behavior-Regulation) ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น เพื่ออธิบายกลไกการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยชี้ให้เห็นว่าการสร้างความตระหนักรู้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่ถูกแปลงไปสู่การลงมือปฏิบัติ (Behavior) และไม่ได้รับการเสริมผ่านกระบวนการกำกับตนเอง (Regulation) อย่างต่อเนื่อง ก็จะไม่สามารถลดช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรมได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการออกแบบประสบการณ์ที่เชื่อมโยงทั้งสามองค์ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษา ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลควรเปลี่ยนจากแนวทางการสอนแบบเน้นเนื้อหา ไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

2. ช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรมในบริบทดิจิทัล (Knowledge-Behavior Gap) ผลการวิจัยค้นพบช่องว่างเชิงพฤติกรรมที่สำคัญ คือ การปรากฏของช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าระดับคะแนนความรู้ด้านดิจิทัลที่อยู่ในระดับสูงของนักเรียน ไม่ได้ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและปลอดภัยในชีวิตจริง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพฤติกรรมดิจิทัลของมนุษย์เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายใน อาทิ อารมณ์ ความรู้สึก แรงจูงใจ และความสามารถในการยับยั้งชั่งใจ และปัจจัยภายนอก อาทิ ระบบนิเวศและสถาปัตยกรรมทางเลือกของแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียในปัจจุบันใช้ระบบการออกแบบเชิงพฤติกรรมที่สร้างแรงจูงใจ และอัลกอริทึมที่ป้อนเนื้อหาตามความชอบส่วนบุคคลเพื่อขัดขวางการหยุดใช้งาน กลไกเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมองและกระบวนการรู้คิด ทำให้นักเรียนเปลี่ยนโหมดจากการคิดเชิงระบบไปใช้โหมดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแบบอัตโนมัติ ส่งผลให้ความรู้ที่มีอยู่ถูกละเลยในขณะใช้งานจริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Turel, O. et al. ด้านจิตวิทยาพฤติกรรมและระบบนิเวศดิจิทัลที่ชี้ระบุว่า แพลตฟอร์มออนไลน์จำนวนมากใช้กลไกการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นระบบการให้รางวัลในสมอง (Brain's Reward System) ทำให้ผู้ใช้งานเกิดภาวะเสพติดเชิงพฤติกรรม (Behavioral Addiction) และสูญเสียความสามารถในการควบคุมตนเองชั่วขณะ (Turel, O. et al., 2018)

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาสำคัญของผู้เรียนไม่ได้อยู่ที่การขาดความรู้ แต่เป็นช่องว่างระหว่างการรับรู้ และการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในมิติของการกำกับตนเอง จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนวทางเชิงระบบสำหรับการเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลในบริบทสังคมดิจิทัล โดยควรมุ่งเน้นการออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการ 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจ (Awareness) เกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติและการคิดเชิงวิพากษ์ (Behavior) ผ่านสถานการณ์จำลองหรือบริบทจริง และ 3) การเสริมสร้างกลไกการกำกับตนเอง (Regulation) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดลเชิงระบบเพื่ออธิบายกลไกการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของผู้เรียน เรียกว่าโมเดล A-B-R (Awareness-Behavior-Regulation Model) ดังแสดงในภาพที่ 2



ภาพที่ 2 โมเดล A-B-R สำหรับการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของผู้เรียน

จากแผนภาพที่ 2 โมเดลนี้เสนอการพัฒนาผู้เรียนดำเนินไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ระยะ ได้แก่ 1) Awareness การตระหนักรู้ (การรับรู้และเข้าใจ) เป็นระยะเริ่มต้นของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อดิจิทัล ความเสี่ยง และผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการรับรู้ถึงพฤติกรรมของตนเองในโลกออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) ที่เน้นการพัฒนาความรู้และการรู้เท่าทันสื่อ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความตระหนักรู้แล้ว แต่ยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) Behavior การแสดงพฤติกรรม (การปฏิบัติจริง) เป็นระยะที่ผู้เรียนเริ่มนำความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์จริง เช่น การเลือกเสพสื่อ การจัดการเวลา และการตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสาร ผลการวิจัยสะท้อนว่า ผู้เรียนมีข้อจำกัดในระยะนี้ โดยเฉพาะการแปลความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการใช้เวลาเกินความจำเป็น และการรับข้อมูลโดยขาดการวิเคราะห์ และ 3) Regulation การกำกับตนเอง (การควบคุมและปรับพฤติกรรม) เป็นระยะสูงสุดของการพัฒนา โดยผู้เรียนสามารถควบคุม ติดตาม และปรับพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสื่อดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกำกับตนเอง (Self-regulation) ที่มองว่าผู้เรียนต้องสามารถวางแผน ควบคุม และประเมินพฤติกรรมของตนเองได้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระยะนี้เป็นช่องว่างที่สำคัญที่สุด โดยผู้เรียนยังไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีความตระหนักรู้ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและการกำกับตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทสังคมดิจิทัล โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน พบว่า 1) ผู้เรียนมีระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลในเชิงการรับรู้และความเข้าใจในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพที่คาดหวัง พบว่า มีช่องว่างในการพัฒนาในทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุลซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรู้เท่าทันสื่อและความปลอดภัยดิจิทัล ในระดับพฤติกรรม พบว่า ผู้เรียนมีข้อจำกัดในการกำกับตนเอง โดยเฉพาะการควบคุมเวลา การวางแผนการใช้งาน และการปรับพฤติกรรมเมื่อใช้งานมากเกินไป แม้ว่าจะมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการใช้สื่อดิจิทัลแล้วก็ตาม ขณะเดียวกันข้อมูลเชิงคุณภาพยังสนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าว โดยผู้เรียนสะท้อนปัญหาการใช้เวลาเกินความจำเป็น การรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในโลกออนไลน์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีความรู้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดทักษะการกำกับตนเองซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมและการตัดสินใจในบริบทดิจิทัล และ 2) ความรู้กับพฤติกรรมของระดับความฉลาดทางดิจิทัลในบริบทดิจิทัล พบช่องว่างเชิงพฤติกรรมที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นระหว่างความรู้กับพฤติกรรม กล่าวคือ ระดับคะแนนความรู้ด้านดิจิทัลที่อยู่ในระดับสูงของนักเรียน แต่ข้อมูลเชิงพฤติกรรมของผู้เรียนกลับสะท้อนว่าผู้เรียนจำนวนหนึ่งยังคงประสบปัญหาความเสี่ยงจริงในโลกดิจิทัลไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความฉลาดทางดิจิทัลของผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ A-B-R Model เพื่ออธิบายกระบวนการพัฒนาผู้เรียนจากการรับรู้ไปสู่การแสดงพฤติกรรมและการกำกับตนเองอย่างเป็นระบบ โดยสามารถเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้ดังนี้ 1) สถานศึกษาควรปรับแนวทาง

การจัดการเรียนรู้ด้านความฉลาดทางดิจิทัล โดยเน้นการพัฒนาทักษะเชิงพฤติกรรมควบคู่กับความรู้ ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติจริง 2) ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการสะท้อนตนเอง (Reflection) และการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อช่วยลดช่องว่างระหว่างความรู้และพฤติกรรม โดยเฉพาะด้านการจัดการเวลาและการประเมินข้อมูลข่าวสาร และ 3) ผู้กำหนดนโยบายควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรความฉลาดทางดิจิทัลในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบูรณาการแนวคิดการกำกับตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ นอกจากนี้ สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามโมเดล A-B-R เพื่อศึกษาประสิทธิผลในสถานการณ์จริง และควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังบริบทที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนในพื้นที่ชนบท โรงเรียนขนาดเล็ก หรือสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของช่องว่างเชิงพฤติกรรมและความต้องการจำเป็น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความครอบคลุมและความสามารถในการอธิบายผลขององค์ความรู้ รวมถึงทำความเข้าใจความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในมิติของพฤติกรรมและทักษะได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2568 จาก https://shorturl.asia/XHbJ9

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). สำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน. เรียกใช้เมื่อ 16 ธันวาคม 2568 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/jJ?set_lang=th#gsc.tab=0

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Broadbent, J. & Poon, W. L. (2015). Self-regulated learning strategies & academic achievement in online higher education learning environments: A systematic review. The Internet and Higher Education, 27, 1-13 https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2015.04.007.

Guess, A. M. et al. (2019). Less than you think: Prevalence and predictors of fake news dissemination on Facebook. Science Advances, 5(1). https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.aau4586.

OECD. (2021). 21st-Century Readers DEVELOPING LITERACY SKILLS IN A DIGITAL WORLD. Paris: OECD Publishing.

_____. (2023). OECD Digital Education Outlook 2023 Towards an Effective Digital Education Ecosystem. Paris: OECD Publishing.

Panadero, E. (2017). A Review of Self-regulated Learning: Six Models and Four Directions for Research. Frontiers in Psychology, 8. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00422.

Pennycook, G. & Rand, D. G. (2019). Lazy, not biased: Susceptibility to partisan fake news is better explained by lack of reasoning than by motivated reasoning. Cognition, 188, 39-50. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2018.06.011.

Schunk, D. H. & Greene, J. A. (2018). Handbook of Self-Regulation of Learning and Performance. (2nd ed.). London: Routledge.

Simon, K. (2025). DIGITAL 2026 GLOBAL OVERVIEW REPORT. Retrieved January 20, 2026, from https://datareportal.com/reports/digital-2026-global-overview-report

Turel, O. et al. (2018). Short abstinence from online social networking sites reduces perceived stress, especially in excessive users. Psychiatry Research, 270, 947-953. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.11.017.

Twenge, J. M. (2020). iGen: why today's superconnected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy - and completely unprepared for adulthood. New York: Atria Books.

UNESCO. (2022). REIMAGINING OUR FUTURES TOGETHERA new social contract for education. Paris: UNESCO.

_____. (2024). AI competency framework for students. Paris: UNESCO.

UNICEF. (2021). The State of the World's Children 2021 On My Mind: Promoting, protecting and caring for children's mental health. Retrieved November 21, 2025, from https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2019). GLOBAL KIDS ONLINE: Comparative report. Retrieved January 20, 2026, from https://www.unicef.org/innocenti/media/7011/file/GKO-Comparative-Report-2019.pdf

Vuorikari, R. et al. (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

บทความวิจัย

การพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

THE DEVELOPMENT OF MAIN IDEA READING COMPREHENSION SKILLS IN THE THAI LANGUAGE SUBJECT BY APPLYING THE SQ4R READING PROCESS IN CONJUNCTION WITH PRACTICE EXERCISES FOR FIFTH-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ชญาณ์นันท์ ศรีไหม*, ชุติมา ทัศโร, เก็ตถวา บุญปราการ
Chayanan Srimai*, Chutima Thutsaro, Kettawa Boonprakarn
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: chayanan.sri016@hu.ac.th
*Tel: 09-8014-2044

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 2) เปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย ระหว่างก่อนและหลังโดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองกลุ่มเดียวกันวัดก่อนและหลัง ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครือข่ายท่าชะมวงสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ประกอบด้วย 7 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 329 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเนินนิมิต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มีจำนวน 38 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่มกำหนดห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ และ 3) แบบวัดความพึงพอใจ สถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า 1) ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 2) ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ($t = 19.06^*$, $df = 37$)

* Received 28 April 2026; Revised 18 May 2026; Accepted 28 May 2026

และ 3) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.25) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความสำคัญ, กระบวนการอ่าน SQ4R, แบบฝึกทักษะ, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

Abstract

This research aimed to: 1) Compare Thai language reading comprehension skills after learning through the application of the SQ4R reading process combined with skill exercises against the 80 percent criterion; 2) compare students' Thai language reading comprehension skills before and after learning through the application of the SQ4R reading process combined with skill exercises; and 3) Investigate students' satisfaction toward the SQ4R reading process combined with skill exercises. The study employed a one-group pretest–posttest experimental design. The population consisted of 329 Grade 5 students from seven schools in the Thachamuang Samakkhi School Network under the Songkhla Primary Educational Service Area Office 2. The sample group comprised 38 Grade 5 students from Ban Noen Nimit School during the second semester of the 2025 academic year. Cluster random sampling was employed, with classrooms used as the sampling units. The research instruments included: 1) Lesson plans, 2) A reading comprehension skills test, and 3) A satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, percentage, and standard deviation. The hypothesis testing was conducted using the dependent samples t-test. The research findings revealed that: 1) Students' reading comprehension skills were higher than the 80 percent criterion; 2) Students' post-learning reading comprehension skills were significantly higher than their pre-learning skills (t = 19.06*, df = 37); and 3) The overall student satisfaction toward the SQ4R reading process combined with skill exercises was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.25). These findings indicate that the SQ4R reading process combined with skill exercises effectively enhanced students' reading comprehension skills.

Keywords: Main Idea Comprehension, SQ4R Reading Process, Exercises, Fifth-Year Primary School Students

บทนำ

ภาษาไทยถือเป็นเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ มีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร การเรียนรู้ และการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ ภาษาไทยยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการแสวงหาความรู้และการประกอบอาชีพอย่างมั่นคง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ภาษาไทยเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนต้องฝึกฝน

จนเกิดความชำนาญ ครอบคลุมทั้งการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด การดู หลักการใช้ภาษา และวรรณคดีวรรณกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการสืบสานวัฒนธรรมของชาติอย่างยั่งยืน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อความสำเร็จทางการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงส่งเสริมการตั้งคำถามและการค้นหาคำตอบอย่างมีเหตุผล จึงจำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (โชติรส สุขสังวรวงศ์, 2563) การอ่านเป็นกระบวนการรับสารที่ผู้อ่านใช้การรับรู้และประสบการณ์เดิมในการแปลความหมาย ซึ่งช่วยให้สามารถติดตามข้อมูลข่าวสารและพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้ที่มีทักษะการอ่านที่ดีจะสามารถวิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันนำไปสู่การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพหรือที่เรียกว่า “อ่านเป็น” (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2562) การอ่านจับใจความสำคัญเป็นกระบวนการตีความเพื่อทำความเข้าใจสาระหลักของข้อความ โดยผู้อ่านต้องสามารถแยกแยะใจความสำคัญออกจากรายละเอียดประกอบได้อย่างถูกต้อง ซึ่งใจความสำคัญถือเป็นแก่นของเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดหลักของผู้เขียน และมักปรากฏในรูปประโยคหลักของย่อหน้า (ฤดี กมลสวัสดิ์, 2564)

ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษายังคงประสบปัญหาด้านการอ่านจับใจความสำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยในปีการศึกษา 2567 ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระดับโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 57.77 ด้านการสรุปความรู้และข้อคิดจากเรื่องที่อ่านมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.66 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) ขณะเดียวกันผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับโรงเรียนด้านการอ่านมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 53.92 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่สถานศึกษาควรเร่งพัฒนา (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) จากรายงานการวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัยการทดสอบ O-NET นักเรียนจำนวนมากยังขาดทักษะในการอ่านจับใจความสำคัญ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2568) และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทยในเครือข่ายท่าชะมวงสามัคคี นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดกระบวนการอ่านอย่างเป็นขั้นตอน ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ สาระสำคัญ ระบุใจความสำคัญ ตอบคำถาม และสรุปประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ผลการทดสอบทางการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด การนำกระบวนการอ่าน SQ4R ซึ่งประกอบด้วย ขั้นสำรวจ (Survey) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ขั้นอ่าน (Read) ขั้นจดบันทึก (Record) ขั้นทบทวนและอธิบาย (Recite) และขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) มาประยุกต์ใช้ในการสอนช่วยให้นักเรียนสามารถจับใจความสำคัญได้รวดเร็ว เข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น และจดจำได้นาน ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และเพิ่มความเร็วในการอ่านเมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง (อัจฉราภรณ์ ปานชาติ, 2562) อีกทั้งการใช้แบบฝึกทักษะควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ สอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ (Law of Exercise) การเรียนรู้จะเกิดความคงทนเมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง (สิริรัตนา มุงคุณโคตร และคณะ, 2566)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นลำดับ พัฒนาความเข้าใจในการอ่าน และจับใจความสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสามารถช่วยแก้ไขปัญหาการอ่านของผู้เรียนได้ และเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านทักษะการอ่านสำหรับการประเมินผลทางการศึกษาระดับชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย ระหว่างก่อนและหลัง โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยได้เลือกใช้การทดลองกลุ่มตัวอย่างเดียวกันวัดก่อนและหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรนักเรียนในเครือข่ายท่าชะมวงสามัคคี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จำนวน 7 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 329 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านเนินนิมิต 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 38 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยกำหนดห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือและผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ จำนวน 6 แผน 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย พื้นฐานการอ่านจับใจความ ร้อยแก้ว บทร้อยกรอง บทโฆษณา ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน และนิทาน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ได้ค่าความเหมาะสมของแผนเท่ากับ 4.75 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ หลังจากนั้นนำไป Try Out กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับแผนให้สอดคล้องกับระยะเวลา

2. แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย แบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ สำหรับทดสอบนักเรียนก่อนและหลังจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ร้อยแก้ว บทร้อยกรอง บทโฆษณา ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน และนิทาน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้เท่ากับ 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่า ผ่านเกณฑ์ หลังจากนั้นนำไป Try Out กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อสอบมีค่าความยากง่าย (p)

ตั้งแต่ 0.30 - 0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.23 - 0.52 ซึ่งมีข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์สามารถนำไปใช้ได้ จำนวน 33 ข้อ ถือว่าเป็นข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายเหมาะสม และมีค่าความเชื่อมั่น (KR - 20) อยู่ที่ 0.88 ระดับดี มีความเชื่อมั่นสูง คัดเลือกข้อสอบ จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 4 ด้าน จำนวนข้อคำถาม 30 ข้อ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแบบวัดความพึงพอใจ มีค่าเท่ากับ 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ หลังจากนั้นนำไป Try Out กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความพึงพอใจ (Reliability) ด้วยการใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha-Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบ้านเนินนิมิต และโรงเรียนนิคมสร้างตนเองรัตภูมิ
2. ชี้แจงรายละเอียดกับนักเรียนที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
3. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะ
4. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ
5. ทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะ
6. ให้นักเรียนทำแบบวัดความพึงพอใจ
7. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มสัมพันธ์ (Dependent Sample t-test) และการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้สถิติ One-Sample t-test

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม		S.D.	% of Mean	t	df	Sig
หลังเรียน	38	30	25.45	1.25	84.83	7.16**	37	.000

**P<.01

หมายเหตุ: การวิเคราะห์ข้อมูลในตารางนี้ใช้สถิติ One-Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย ระหว่างก่อนและหลังโดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ทักษะการจับใจความสำคัญ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	38	30	11.82	4.90	19.06*	37	.001
หลังเรียน	38	30	25.45	1.25			

*P<.01

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 11.82) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 25.45) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 19.06, p = .001)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ

รายการ	N = 38		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่ 1 การจัดการเรียนรู้	4.55	0.32	มากที่สุด
ด้านที่ 2 การประเมินผล	4.61	0.22	มากที่สุด
ด้านที่ 3 ประโยชน์ที่ได้รับ	4.54	0.30	มากที่สุด
ด้านที่ 4 ความสนใจและแรงจูงใจ	4.39	0.38	มาก
ภาพรวม	**4.52**	**0.25**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.25) ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = 0.22) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียน ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.32) และด้านประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.30) ตามลำดับ ส่วนด้านความสนใจและแรงจูงใจ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.39, S.D. = 0.38)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่านแบบ SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลการอภิปราย ดังนี้

1. ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 เนื่องมาจากนักเรียนได้เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะที่ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาของกระบวนการอ่านแบบ SQ4R

สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรลดา อ้นวงษา กระบวนการดังกล่าวเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการอ่านด้วย 6 ขั้นตอน ขั้นสำรวจ (Survey) ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจทำให้นักเรียนมีความพร้อมทางความคิดก่อนการอ่านจริง ขั้นตั้งคำถาม (Question) ช่วยฝึกกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ทำให้นักเรียนสามารถกำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องการค้นหาคำตอบ (จิตรลดา อ้นวงษา, 2561) ดังที่ รุ่งนภา ฟูธรรม ขั้นอ่าน (Read) ช่วยส่งเสริมการอ่านอย่างมีสมาธิ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่อ่านกับคำถามที่ตั้งไว้ได้ ขั้นจดบันทึก (Record) ช่วยให้นักเรียนฝึกการสรุปใจความสำคัญ ทำให้นักเรียนสามารถแยกแยะใจความสำคัญได้ ขั้นทบทวนและอธิบาย (Recite) ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ มีความเข้าใจเนื้อหาทำให้เกิดความมั่นใจในการอธิบายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และขั้นสะท้อนความคิดและแสดงความคิดเห็น (Reflect) ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์ทำให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (รุ่งนภา ฟูธรรม, 2551) ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงเกี่ยวกับขั้นตอน SQ4R โดยตรง อีกทั้งสอดคล้องกับชุติมา ยอดตา นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ทำให้มีทักษะการอ่านจับใจความหลังเรียนสูงกว่า (ชุติมา ยอดตา, 2561) และ พัฒน์นรี ธรรมาภิมนต์ และคณะ การอ่านจับใจความภาษาไทยที่จัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้การอ่านแบบ SQ4R สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พัฒน์นรี ธรรมาภิมนต์ และคณะ, 2562) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kusumawati, R. et al. พบว่า เทคนิค SQ4R มีประสิทธิภาพสูงกว่าแนวทางการมีส่วนร่วมแบบหลายระดับที่มีโครงสร้างและเป็นระบบ ช่วยให้เข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งสำหรับความเข้าใจในการอ่านของบุคคล (Kusumawati, R. et al., 2025)

2. ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญรายวิชาภาษาไทย หลังการใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องมาจากกระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา โดยทุกขั้นตอนมีแบบฝึกทักษะที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย เรื่องร้อยแก้ว บทร้อยกรอง บทโฆษณา ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน และนิทาน ในขั้นตอนการสอน 6 ขั้น มีแบบฝึกทักษะควบคู่ทุกขั้น ได้แก่ 1) สำรวจเรื่องก่อนอ่าน 2) ตั้งคำถามนำการอ่าน 3) อ่านเพื่อจับสาระสำคัญ 4) คิดวิเคราะห์จากเรื่องที่อ่าน 5) สรุปและกล่าวทบทวนด้วยตนเอง และ 6) ทบทวนเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องตามความแตกต่างของเนื้อหาแบบฝึกทักษะ ตั้งแต่การสำรวจเนื้อหา การตั้งคำถาม การอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย การจดบันทึก การทบทวนและอธิบายความเข้าใจ ตลอดจนส่งผลให้นักเรียนสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านแล้วสะท้อนความคิดและแสดงความคิดเห็นได้ ดังที่ อภิญญา โนบรรเทา และรัชกร ประสีระเตสัง การเรียนรู้ด้วยเทคนิค SQ4R ช่วยให้นักเรียนอ่านจับใจความได้ดีขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีธอร์นไดค์ที่ระบุว่าการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเมื่อมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ และความรู้จะคงทนหากมีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จึงส่งผลให้คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (อภิญญา โนบรรเทา และรัชกร ประสีระเตสัง, 2563) สอดคล้องกับ สรวิศ ศรีเมือง และคณะ วิธีสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะนักเรียนมีการอ่านจับใจความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (สรวิศ ศรีเมือง และคณะ, 2568) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) พบว่ากระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ มีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรม

การเรียนรู้ดังกล่าวไม่เพียงมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้นแต่ยังมีความสำคัญในทางปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.25) เนื่องมาจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา และทักษะของตนเอง จึงทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อด้านการประเมินผลในระดับสูงสุด นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่มีเนื้อหาหลากหลาย ช่วยให้นักเรียนจับใจความสำคัญของเนื้อหาได้ดีขึ้น เข้าใจความหมายของคำศัพท์และประโยคมากขึ้น สามารถคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลได้ถูกต้อง ส่งผลให้ด้านการจัดการเรียนและด้านประโยชน์ที่ได้รับมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับด้านความสนใจและแรงจูงใจมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากบางกิจกรรมของการจัดการเรียนรู้ต้องใช้สมาธิ เวลา และความตั้งใจในการอ่านแล้ววิเคราะห์เนื้อหา อาจส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนรู้สึกเหนื่อยล้า เนื่องจากกระบวนการอ่าน SQ4R เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการสรุปความอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เรียนในระดับประถมศึกษาบางส่วนอาจยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ต้องใช้สมาธิและการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ จึงทำให้ด้านความสนใจและแรงจูงใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามในภาพรวม ยังพบว่า นักเรียนรู้สึกสนุก เพลิดเพลิน มีความสุข และพึงพอใจกับการเรียนรู้โดยใช้วิธีดังกล่าว สอดคล้องกับ ช่อเพชร ศิริภักดิ์ และคณะ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ประกอบแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยรวมอยู่ระดับมาก (ช่อเพชร ศิริภักดิ์ และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลลักษณ์ พรมมา พบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ในภาพรวมวงจรปฏิบัติการทั้ง 3 วงจรอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ เป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ และพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในระดับสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ (กมลลักษณ์ พรมมา, 2561) อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจาก ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งไม่มีกลุ่มควบคุมจึงอาจมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อผลการวิจัยได้ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมี จำนวน 38 คน และเป็นนักเรียนจากห้องเรียนเดียวของโรงเรียนบ้านเนินนิมิต ทำให้การอ้างอิงผลการวิจัยไปยังบริบทอื่นควรพิจารณาอย่างระมัดระวัง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย โดยประยุกต์ใช้

กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 11.82) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 25.45) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 19.06, p = .001) ทั้งนี้ ค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) อยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสำคัญทั้งทางสถิติและทางปฏิบัติในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียน และ 3) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.25) ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.22) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียน ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.32) และด้านประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.30) ตามลำดับ ส่วนด้านความสนใจและแรงจูงใจมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.38) สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีและยอมรับต่อการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะในระดับสูง อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งไม่มีกลุ่มควบคุมจึงอาจมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อผลการวิจัยได้ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 38 คน และเป็นนักเรียนจากห้องเรียนเดียวของโรงเรียนบ้านเนินนิมิต ทำให้การอ้างอิงผลการวิจัยไปยังบริบทอื่นควรพิจารณาอย่างระมัดระวัง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการอ่าน SQ4R ควบคู่กับแบบฝึกทักษะในรูปแบบการจัดการเรียนรู้และบริบทที่หลากหลาย รวมทั้งศึกษาผลต่อทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ แรงจูงใจในการเรียนรู้ และเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน เพื่อขยายผลการพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลลักษณ์ พรมมา. (2561). การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

จิตรลดา อ้นวงษา. (2561). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง แม่กลองบ้านเรา โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน จับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ช่อเพชร ศิริภักดิ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ประกอบแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโคกล่ามผดุงวิทย์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 16(2), 67-79.

ชุติมา ยอดตา. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เพื่อเสริมสร้างความสามารถการอ่าน จับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

โชติรส สุขสังวรวงศ์. (2563). เป็นได้ดั่งใจฝันด้วยการอ่าน. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.unicef.org/thailand/th/stories/เป็นได้ดั่งใจฝันด้วยการอ่าน

พัฒน์นรี ธรรมาภิมนฑ์ และคณะ. (2562). ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยประยุกต์ใช้การอ่านแบบ SQ4R. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 11(1), 99-116.

รุ่งนภา ฟูธรรม. (2551). การใช้วิธีการสอนแบบเอสคิวโฟร์อาร์ (SQ4R) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและความสามารถในการเขียนเล่าเรื่องของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. เชียงใหม่: โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์.

ฤดี กมลสวัสดิ์. (2564). จับใจความหัวใจสำคัญของการอ่าน. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://bsru.net/จับใจความหัวใจสำคัญของ/

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 ฉบับที่ 5 ค่าสถิติแยกตามสาระการเรียนรู้ สำหรับโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

_____. (2568). รายงานข้อค้นพบการใช้ภาษาไทยของนักเรียน จากการทดสอบ O-NET ด้วยรูปแบบข้อสอบอัตนัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.niets.or.th/th/content/view/26549

สรวิศ ศรีเมือง และคณะ. (2568). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยวิธีสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 10(1), 2451-2462.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 ฉบับที่ 1 แบบสรุปรายงานผลการประเมินของโรงเรียน (School01). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2562). อ่านให้เป็น เห็นคุณค่า สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพแน่นอน. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก http://arit.npru.ac.th/?

สิริรัตนา มุงคุณโคตร และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมสำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน, 4(3), 181-193.

อภิญญา โนบรรเทา และรัชกร ประสีระเตสัง. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถ ในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 153-164.

อัจฉราภรณ์ ปานชาติ. (2562). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านกองพระทราย โดยใช้รูปแบบการเรียนแบบ SQ4R ร่วมกับการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Kusumawati, R. et al. (2025). The comparison between using SQ4R and Jigsaw techniques toward students' reading comprehension. Proceedings of the International Conference on Islamic Education and Science Development (ICONSIDE), 2(1), 204-212.

บทความวิจัย

อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและการจัดงานอีเวนต์กีฬาต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว: การวิเคราะห์ด้วย PLS-SEM*

THE INFLUENCE OF TOURISM COMPONENTS AND EVENT OPERATIONS ON TOURIST EXPERIENCE QUALITY: A PLS-SEM APPROACH

เสาวลักษณ์ สุดประเสริฐ
Saowaluk Sudprasert
คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: saowaluk.utcc@gmail.com
Tel: 095-959-1575

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) และองค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (EO) ที่ส่งผลต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว (EQ) ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักท่องเที่ยวที่เคยเข้าร่วมอีเวนต์กีฬาในประเทศไทย จำนวน 400 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์กีฬาหลากหลายประเภท ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรแฝงทุกมิติมีความเชื่อมั่นและความตรงอยู่ในระดับสูง โดยค่า factor loading อยู่ระหว่าง .79 - .93 ค่า composite reliability อยู่ระหว่าง .92-.97 และค่า average variance extracted อยู่ระหว่าง .69 - .81 โดยองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.36, $p < .001$) ขณะที่องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (EO) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับสูงกว่า (β = 0.58, $p < .001$) นอกจากนี้ การรับรู้คุณค่าและความผูกพันทางอารมณ์ยังทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อกลางบางส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงโครงสร้างกับประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่า คุณภาพของการบริหารจัดการอีเวนต์มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านความปลอดภัย คุณภาพการบริการ การสื่อสารข้อมูล และการออกแบบประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่า ความผูกพันทางอารมณ์ และความพึงพอใจโดยรวมในท้ายที่สุด อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้นำเสนอโมเดลเชิงกระบวนการที่อธิบายกลไกการสร้างประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างเป็นระบบ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอีเวนต์กีฬาเชิงประสบการณ์ในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

* Received 5 May 2026; Revised 16 May 2026; Accepted 26 May 2026

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงกีฬา, องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A, การจัดงานอีเวนต์กีฬา, ประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว

Abstract

This study aimed to analyze the influence of tourism components (5A) and sport event operation components (EO) on tourists' experience quality (EQ) within the context of sport tourism in Thailand. A quantitative research approach was employed using a structured questionnaire as the research instrument. The sample was obtained through purposive sampling from 400 tourists who had previously participated in various types of sport events in Thailand. The findings revealed that all latent constructs demonstrated high levels of reliability and validity, with factor loadings ranging from .79 to .93, composite reliability values between .92 and .97, and average variance extracted values between .69 and .81. The results of the structural model indicated that tourism components (5A) had a significant positive influence on experience quality (β = 0.36, $p < .001$), while sport event operation components (EO) exerted a stronger positive effect (β = 0.58, $p < .001$). In addition, perceived value and emotional engagement were found to partially mediate the relationship between structural components and tourists' experience quality. The findings further reflected that the quality of event management plays a crucial role in shaping tourists' experiences, particularly in terms of safety, service quality, communication, and systematic experience design, which significantly enhance perceived value, emotional engagement, and overall satisfaction. Furthermore, this study proposed a process-based model explaining the mechanism of sport tourists' experience quality formation in a systematic manner, which can be applied as a practical guideline for developing experience-driven sport events in Thailand effectively.

Keywords: Sport Tourism, Tourism Components (5A), Sport Event Operation, Tourist Experience Quality

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่หลากหลาย สามารถสร้างรายได้ การจ้างงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชนในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567) ภาครัฐจึงกำหนดให้การท่องเที่ยวและกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้นโยบาย "Amazing Thailand Grand Tourism & Sports Year 2025" ที่มุ่งยกระดับประเทศไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและกีฬาในระดับนานาชาติ (กรมประชาสัมพันธ์, 2568)

ภายใต้บริบทดังกล่าว "การท่องเที่ยวเชิงกีฬา" (Sport Tourism) ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานกิจกรรมกีฬาเข้ากับประสบการณ์การเดินทาง ทั้งในรูปแบบการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา การรับชมกิจกรรมกีฬา และกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับกีฬา (Higham, J. & Hinch, T., 2009); (Hinch, T. & Higham, J., 2011) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาและ

อีเวนต์กีฬาระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง เช่น รายการวิ่งมาราธอนระดับนานาชาติ การแข่งขัน MotoGP ที่จังหวัดบุรีรัมย์ การแข่งขันวอลเลย์บอลหญิงชิงแชมป์นานาชาติ และการแข่งขันไตรกีฬาในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวนมากเข้าสู่พื้นที่จัดงาน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2568); (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ, 2567) โดยข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระบุว่า แนวโน้มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและอีเวนต์เชิงประสบการณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายด้านที่พัก อาหาร การเดินทาง และกิจกรรมท่องเที่ยวในระดับสูง โดยอีเวนต์กีฬาเชิงมีส่วนร่วม เช่น การแข่งขันวิ่งมาราธอน ไตรกีฬา และกิจกรรมวิ่งเมือง ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ กระตุ้นการท่องเที่ยว และพัฒนาภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง (Novelli, M., 2005) อย่างไรก็ตาม แม้อีเวนต์กีฬาจะมีศักยภาพในการสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ แต่ความสำเร็จของอีเวนต์กีฬาไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรของจุดหมายปลายทางเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับ “คุณภาพของการบริหารจัดการอีเวนต์” ที่ส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (Wang, F. J. et al., 2023) ในบริบทประเทศไทยยังพบปัญหาด้านการบริหารจัดการหลายประการ เช่น ความแออัดของเส้นทางแข่งขัน ระบบโลจิสติกส์ที่ไม่ราบรื่น มาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ไม่สม่ำเสมอ การสื่อสารข้อมูลการแข่งขันที่ไม่ชัดเจน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เพียงพอ ซึ่งล้วนส่งผลต่อการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจ และความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมกิจกรรมในอนาคต โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูง ซึ่งมีความคาดหวังต่อคุณภาพการจัดงานมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป (Wang, F. J. et al., 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและคุณภาพการจัดงานอีเวนต์ต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่ในบริบทประเทศไทยยังขาดงานวิจัยที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยว องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา และประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในกรอบแนวคิดเดียวกัน โดยเฉพาะการศึกษาเชิงประจักษ์ที่อธิบายกลไกการรับรู้คุณค่าและความผูกพันทางอารมณ์ของผู้เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568); (สำนักวิชาการ รัฐสภา, 2568) ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและองค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาที่ส่งผลต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว โดยใช้เทคนิค Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยว คุณภาพการจัดการอีเวนต์ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอีเวนต์กีฬาเชิงประสบการณ์เพื่อยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2568); (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ, 2567) โดยผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับจะช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ด้าน sport tourism experience ในการอธิบายบทบาทเชิงกลไกของคุณภาพการบริหารจัดการอีเวนต์ในการเชื่อมโยงทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเข้ากับประสบการณ์และคุณค่าที่นักท่องเที่ยวรับรู้ ตลอดจนมีนัยสำคัญเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์ต่อผู้จัดงานกีฬา หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว และผู้กำหนดนโยบายในการออกแบบอีเวนต์กีฬาให้ยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยว เพิ่มโอกาสการกลับมาเข้าร่วมซ้ำ และสนับสนุนความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน

ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในระยะยาว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567); (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ, 2567)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวเข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มุ่งทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยว องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา และประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬาในประเทศไทย โดยประยุกต์ใช้เทคนิค Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM) ซึ่งเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุที่มีตัวแปรแฝงหลายมิติ และสามารถตรวจสอบทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมภายใต้กรอบโมเดลเชิงทำนาย (Hair, J. et al., 2022)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เคยเข้าร่วมอีเวนต์กีฬาในประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมกีฬาเชิงมีส่วนร่วม เช่น การแข่งขันวิ่งมาราธอน ไตรกีฬา กิจกรรมวิ่งเพื่อการท่องเที่ยว และอีเวนต์กีฬาเชิงนันทนาการในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ต้องเป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมอีเวนต์กีฬาในประเทศไทยอย่างน้อย 1 ครั้ง และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงแนวคิดของ Hair, J. et al. สำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยเทคนิค Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM) ซึ่งเสนอว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีความเพียงพอต่อจำนวนตัวแปรสังเกตและเส้นทางความสัมพันธ์ภายในโมเดล โดยงานวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน (Hair, J. et al., 2022)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายปิด (structured questionnaire) พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลคัดกรองและประสบการณ์การเข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

2. องค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components: 5A) ได้แก่ Attraction, Accessibility, Accommodation, Activities และ Amenities

3. องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation) ได้แก่ Registration, Food and Beverage, Personnel, Public Relations, Safety และ Expenses

4. ประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว (Experience Quality) ซึ่งวัดผ่าน 3 มิติ ได้แก่ การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) และความพึงพอใจโดยรวม (Overall Satisfaction)

ข้อคำถามใช้มาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด

การพัฒนาเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านในสาขาการท่องเที่ยวและการจัดอีเวนต์กีฬาเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งพบว่า ค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้ออยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.93 และแต่ละด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.89-0.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.70 แสดงว่าเครื่องมือวิจัยมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงและเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง จากนั้นจึงปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนการเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งในรูปแบบออนไลน์และภาคสนามจากผู้เข้าร่วมงานอีเวนต์กีฬาประเภทมาราธอน ไตรกีฬา และกิจกรรมวิ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น และพัทยา ระหว่างปี พ.ศ. 2566 - 2567 โดยคัดเลือกเฉพาะผู้ตอบที่มีประสบการณ์เข้าร่วมอีเวนต์กีฬาในประเทศไทยภายใน 2 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์ร่วมสมัยและสอดคล้องกับบริบทของงานวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การประเมินโมเดลการวัด (Measurement Model Assessment) เพื่อตรวจสอบ reliability และ validity ของตัวแปรแฝง โดยทำการประเมิน Factor loading/ Cronbach's alpha/ Composite Reliability (CR)/ Average Variance Extracted (AVE)/ Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT)/ Fornell-Larcker criterion เพื่อยืนยันความเชื่อมั่นภายใน ความตรงเชิงสอดคล้อง และความตรงเชิงจำแนกของตัวแปรแฝงตามเกณฑ์มาตรฐาน (Hair, J. et al., 2022)

2. การประเมินโมเดลเชิงโครงสร้าง (Structural Model Assessment) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยพิจารณาค่า path coefficient, t-value, p-value, coefficient of determination (R^2), effect size (f^2), predictive relevance (Q^2) และการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรสื่อกลางผ่านเทคนิค bootstrapping

การวิเคราะห์ทั้งหมดดำเนินการด้วยโปรแกรม SmartPLS ซึ่งเหมาะสมกับการทดสอบโมเดลเชิงทำนายที่มุ่งอธิบายกลไกเชิงสาเหตุของประสบการณ์คุณภาพในบริบทการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เพื่อตอบสมมติฐานการวิจัย ประกอบด้วย

H1: องค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components: 5A) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

H2: องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation: EO) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินโมเดลการวัด (Measurement Model)

ก่อนการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการประเมินโมเดลการวัด (Measurement Model) เพื่อพิจารณาความเชื่อมั่นและความตรงของตัวแปรแฝงในโมเดลการวิจัย โดยผลการวิเคราะห์รายละเอียดของแต่ละตัวแปรแฝงแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินโมเดลการวัด

Construct	Loading	CA	CR	AVE
องค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components -5A)	0.79 - 0.90	0.89 - 0.93	0.92 - 0.95	0.70 - 0.76
องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation - EO)	0.81 - 0.92	0.90 - 0.95	0.93 - 0.97	0.69 - 0.80
คุณภาพประสบการณ์ (Experience Quality - EQ)	0.87 - 0.93	0.93 - 0.95	0.95 - 0.97	0.77 - 0.81

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรแฝงทุกมิติ ได้แก่ องค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components: 5A) องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation: EO) และคุณภาพประสบการณ์ (Experience Quality: EQ) มีค่า factor loading อยู่ในช่วง 0.79 - 0.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ที่ 0.70 สะท้อนให้เห็นว่าตัวชี้วัดแต่ละข้อมีความสามารถในการอธิบายตัวแปรแฝงได้อย่างเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงในระดับสูง นอกจากนี้ ค่า Cronbach’s alpha (CA) อยู่ในช่วง 0.89 - 0.95 ค่า Composite Reliability (CR) อยู่ในช่วง 0.92 - 0.97 และค่า Average Variance Extracted (AVE) อยู่ในช่วง 0.69 - 0.81 ซึ่งล้วนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นภายในและความตรงเชิงสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยในระดับดีมาก

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละตัวแปร พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีค่า loading อยู่ระหว่าง 0.79 - 0.90 ค่า CR อยู่ระหว่าง 0.92 - 0.95 และค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.70 - 0.76 ขณะที่องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (EO) มีค่า loading อยู่ระหว่าง 0.81 - 0.92 ค่า CR อยู่ระหว่าง 0.93 - 0.97 และค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.69 - 0.80 ส่วนคุณภาพประสบการณ์ (EQ) มีค่า loading อยู่ในระดับสูงที่สุดระหว่าง 0.87 - 0.93 ค่า CR อยู่ระหว่าง 0.95 - 0.97 และค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.77 - 0.81 ซึ่งสะท้อนว่าตัวแปร EQ มีความเข้มแข็งของโครงสร้างมากที่สุดในโมเดล ในด้านความตรงเชิงจำแนก ผลการทดสอบค่า HTMT พบว่า อยู่ในช่วง 0.74 - 0.86 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 0.90 และเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ Fornell-Larcker พบว่า ค่ารากที่สองของ AVE ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นทั้งหมด จึงสามารถสรุปได้ว่าโมเดลการวัดมีความเหมาะสมและมีคุณภาพเพียงพอสำหรับการนำไปวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้างในขั้นตอนถัดไป

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง (Structural Model) เพื่อทดสอบอิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components: 5A) ที่มีต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว โดยผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

Hypothesis	Path	β	t-value	p-value	Result
H1	5A ⟶ EQ	0.36	6.84	< .001	ยอมรับ
H2	EO ⟶ EQ	0.58	11.72	< .001	ยอมรับ

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.36, t = 6.84, p < .001) แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์คุณภาพให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา โดยสามารถสรุปได้ว่าสมมติฐาน H1 ได้รับการยอมรับ

ตารางที่ 3 ค่าความสามารถในการอธิบายและพยากรณ์

Dependent Variable	R^2	Q^2
Experience Quality	0.67	0.42

นอกจากนี้ จากตารางที่ 3 พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสบการณ์คุณภาพได้ร้อยละ 67 (R^2 = 0.67) และมีความสามารถในการพยากรณ์ในระดับสูง (Q^2 = 0.42) สะท้อนว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีบทบาทสำคัญในการอธิบายประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในบริบทอีเวนต์กีฬาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา

ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation: EO) ที่มีต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว โดยผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2 และ 3 เช่นเดียวกัน โดยจากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (EO) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.58, t = 11.72, p < .001) และมีระดับอิทธิพลสูงกว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน สะท้อนว่า คุณภาพของการบริหารจัดการอีเวนต์ เช่น ระบบลงทะเบียน บุคลากร ความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ และความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว โดยสามารถสรุปได้ว่าสมมติฐาน H2 ได้รับการยอมรับ

ขณะเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 3 ยังแสดงให้เห็นว่า โมเดลมีอำนาจในการอธิบายและพยากรณ์ประสบการณ์คุณภาพในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมของโมเดลในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาและประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว

4. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อม (Mediation Analysis)

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อม (Mediation Analysis) เพื่ออธิบายกลไกเชิงสาเหตุแบบลำดับขั้นของโมเดลการวิจัย โดยพิจารณาบทบาทของตัวแปรสื่อกลางผ่านค่า VAF ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 4

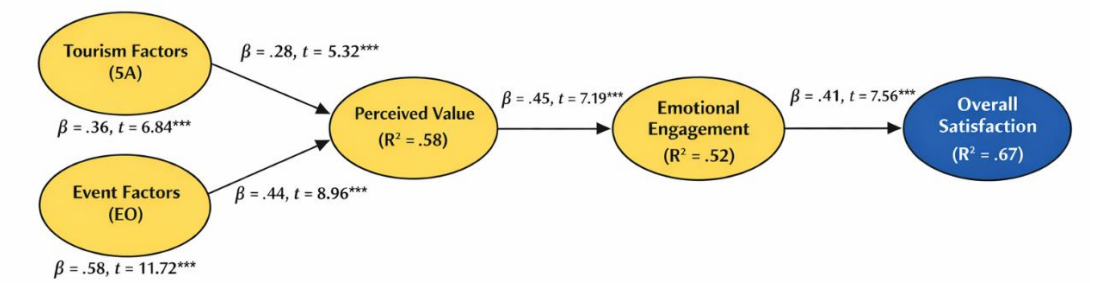
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรสื่อกลาง (Mediation Analysis)

Indirect Path	VAF	Mediation Type
5A ⟶ PV ⟶ EQ	0.39	Partial
EO ⟶ PV ⟶ EQ	0.37	Partial
PV ⟶ EE ⟶ EQ	0.35	Partial

จากตารางที่ 4 พบว่า การรับรู้คุณค่า (Perceived Value - PV) และ ความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement - EE) ซึ่งเป็นตัวแปรย่อยภายใต้คุณภาพประสบการณ์ (Experience Quality - EQ) ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อกลางบางส่วน (partial mediation)ในความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงโครงสร้างและประสบการณ์คุณภาพ โดยพบว่า

- เส้นทาง 5A ⟶ PV ⟶ EQ มีค่า VAF = 0.39
- เส้นทาง EO ⟶ PV ⟶ EQ มีค่า VAF = 0.37
- เส้นทาง PV ⟶ EE ⟶ EQ มีค่า VAF = 0.35

ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อน กลไกเชิงกระบวนการของการสร้างประสบการณ์คุณภาพ กล่าวคือ เมื่อผู้เข้าร่วมรับรู้ถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการอีเวนต์ จะนำไปสู่การรับรู้คุณค่าที่สูงขึ้น เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมทางอารมณ์ และท้ายที่สุดส่งผลต่อประสบการณ์คุณภาพโดยรวมในเชิงบวก ดังนั้น เพื่อแสดงกลไกเชิงสาเหตุของประสบการณ์คุณภาพอย่างชัดเจน ภาพที่ 1 นำเสนอโมเดลสมการโครงสร้างขั้นสุดท้ายจากการวิเคราะห์ PLS-SEM ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) และ องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (EO) มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการส่งผ่านแบบลำดับขั้น (Sequential Mediation)



ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างของประสบการณ์คุณภาพนักท่องเที่ยวในอีเวนต์กีฬา

จากภาพที่ 1 พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่า (β = 0.28, t = 5.32, p < .001) ขณะที่องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์มีอิทธิพลเชิงบวกที่สูงกว่า (β = 0.44, t = 8.96, p < .001) สะท้อนว่าคุณภาพการบริหารจัดการอีเวนต์มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างคุณค่าที่นักท่องเที่ยวรับรู้ในช่วงต้นของ customer journey

นอกจากนี้ การรับรู้คุณค่าส่งผลเชิงบวกต่อความผูกพันทางอารมณ์ (β = 0.45, t = 7.19, p < .001) และความผูกพันทางอารมณ์ส่งผลต่อความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ (β = 0.41, t = 7.56, p < .001) โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการรับรู้คุณค่าได้ร้อยละ 58 (R^2 = 0.58) ความผูกพันทางอารมณ์ร้อยละ 52 (R^2 = 0.52) และความพึงพอใจโดยรวมร้อยละ 67 (R^2 = 0.67) ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการอธิบายกลไกการสร้างประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในอีเวนต์กีฬาได้ในระดับสูง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับปานกลางต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา แสดงให้เห็นว่า ความน่าดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ระบบขนส่ง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว โดยไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียง “บริบทแวดล้อม” ของการจัดงานเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างคุณค่าและความประทับใจจากการเข้าร่วมอีเวนต์กีฬาโดยตรง ผลการศึกษานี้สะท้อนว่า นักท่องเที่ยวในบริบทอีเวนต์กีฬาไม่ได้ประเมินประสบการณ์จากกิจกรรมการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ประเมินประสบการณ์แบบองค์รวม (Holistic Experience) ตั้งแต่การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ การใช้บริการในจุดหมายปลายทาง ไปจนถึงบรรยากาศโดยรวมของเมืองเจ้าภาพ ดังนั้น ผลจากการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวทำหน้าที่เป็น “ฐานคุณภาพเชิงบริบท” (Contextual Quality Foundation) ที่ช่วยสนับสนุนการเกิดประสบการณ์เชิงบวกของนักท่องเที่ยว กล่าวคือ แม้อีเวนต์กีฬาจะเป็นแรงจูงใจหลักในการเดินทาง แต่หากจุดหมายปลายทางขาดความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบคมนาคม หรือกิจกรรมสนับสนุนอื่น ๆ ก็อาจลดระดับการรับรู้คุณภาพของประสบการณ์โดยรวมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Alyaa, N. I. et al., Weed, M. & Bull, C., ที่พบว่า คุณลักษณะของการจัดงานอีเวนต์ (Event Attributes) และ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทาง (Destination Attributes) เช่น ความสะดวกในการเดินทาง ความสวยงามของสถานที่ และบรรยากาศโดยรวม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์การท่องเที่ยว ความพึงพอใจ และความตั้งใจกลับมาเยือนในบริบทของการท่องเที่ยวอีเวนต์กีฬา (Alyaa, N. I. et al., 2025); (Weed, M. & Bull, C., 2004)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา พบว่า องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในระดับสูง ซึ่งสูงกว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน สะท้อนว่า “คุณภาพของการบริหารจัดการอีเวนต์” เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดระดับประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในบริบทอีเวนต์กีฬา โดยเฉพาะมิติด้านระบบลงทะเบียน การสื่อสารข้อมูล

การจัดการเวลา การเข้าถึงสถานที่ มาตรการความปลอดภัย บุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพ และคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในงาน ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่า นักท่องเที่ยวในอีเวนต์กีฬามีลักษณะเป็น “active participants” มากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมต้องใช้เวลา พลังงาน และทรัพยากรในการเตรียมตัวและเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงให้ความสำคัญกับ “ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดงาน” มากกว่าปัจจัยเชิงกายภาพของจุดหมายปลายทาง หากระบบการจัดงานมีความล่าช้า ขาดความชัดเจน หรือมีปัญหาด้านความปลอดภัย จะส่งผลกระทบต่อประสบการณ์โดยรวมทันที ในทางกลับกัน หากผู้จัดงานสามารถออกแบบและบริหารประสบการณ์ได้อย่างเป็นระบบ จะช่วยสร้างความรู้สึกมั่นใจ ความราบรื่น และความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนว่า องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์ทำหน้าที่เป็น “กลไกขับเคลื่อนประสบการณ์” (Experiential Driver) ที่สำคัญที่สุดของโมเดลการวิจัย โดยมีบทบาทมากกว่าปัจจัยเชิงแหล่งท่องเที่ยวในกระบวนการกำหนดคุณภาพของประสบการณ์นักท่องเที่ยว ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Ikhsan, I. et al., Kaplanidou, K. & Vogt, C. ที่พบว่า คุณภาพการจัดงาน (Event Quality) ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้คุณค่า (Perceived Value), ความพึงพอใจ (Satisfaction) และความตั้งใจกลับมาเยือน (Intention to Revisit) ในบริบทอีเวนต์กีฬาระดับจังหวัดและภูมิภาค (Ikhsan, I. et al., 2024); (Kaplanidou, K. & Vogt, C., 2007) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจแห่งประสบการณ์ (Experience Economy) ที่เสนอว่า ประสบการณ์ที่ดีไม่ได้เกิดจากสินค้า หรือสถานที่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก “การออกแบบประสบการณ์” และ “การบริหารจัดการจุดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมกับอีเวนต์” (Touchpoints) ตลอดเส้นทางประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงาน (Customer Journey) อย่างเป็นระบบ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จของอีเวนต์กีฬาในปัจจุบัน (Krey, N. et al., 2023); (Taheri, B. et al., 2021)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยเสนอโมเดลเชิงกระบวนการแบบลำดับขั้นของประสบการณ์คุณภาพนักท่องเที่ยวในอีเวนต์กีฬา (Sequential Sport Event Experience Quality Model) ซึ่งอธิบายกลไกการเปลี่ยนผ่านจากองค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components -5A) และ องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation - EO) ไปสู่ความพึงพอใจโดยรวม (Overall Satisfaction) ผ่านตัวแปรสื่อกลาง 2 ระดับ ได้แก่ การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) และความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) ดังเสนอในภาพที่ 2 ดังนี้



ภาพที่ 2 โมเดลเชิงกระบวนการแบบลำดับขั้นของประสบการณ์คุณภาพนักท่องเที่ยวในอีเวนต์กีฬา (Sequential Sport Event Experience Quality Model)

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่าคุณภาพของการจัดการอีเวนต์ไม่ได้ส่งผลต่อความพึงพอใจโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ทำงานผ่านกลไกเชิงจิตวิทยาอย่างเป็นลำดับขั้น กล่าวคือ เมื่อผู้เข้าร่วมรับรู้ถึงคุณภาพของการจัดงานและศักยภาพของจุดหมายปลายทาง จะนำไปสู่การประเมินความคุ้มค่าในเชิงเหตุผลก่อนเปลี่ยนผ่านไปสู่การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ และสุดท้ายสะท้อนออกมาเป็นความพึงพอใจโดยรวมและความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมในอนาคต ข้อค้นพบนี้ช่วยขยายองค์ความรู้เดิมด้านการท่องเที่ยวกีฬาเชิงประสบการณ์ (Sport Tourism Experience) จากโมเดลที่เน้นความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างคุณภาพการจัดงาน (Event Quality) กับ ความพึงพอใจ (Satisfaction) ไปสู่โมเดลเชิงลำดับขั้น (Sequential Causal Pathway) ที่สามารถอธิบาย Customer Journey ของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทประเทศกำลังพัฒนาและตลาดท่องเที่ยวอีเวนต์กีฬาที่กำลังเติบโตอย่างประเทศไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและองค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬาที่ส่งผลต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในบริบทการท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Components: 5A) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ

การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่า ความพร้อมของจุดหมายปลายทางและคุณภาพของบริการสนับสนุนในพื้นที่จัดงานมีส่วนสำคัญต่อการสร้างการรับรู้คุณค่าและความประทับใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา โดยองค์ประกอบการท่องเที่ยวไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงบริบทของการจัดงาน แต่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างเป็นระบบ สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า องค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์กีฬา (Event Operation: EO) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยวในระดับที่สูงกว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านระบบลงทะเบียน การบริหารจัดการเวลา ความปลอดภัย บุคลากร การสื่อสารข้อมูล และคุณภาพการบริการ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมอีเวนต์กีฬา นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) และความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) มีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อกลางในการเชื่อมโยงองค์ประกอบการท่องเที่ยวและองค์ประกอบการจัดงานอีเวนต์ไปสู่ประสบการณ์คุณภาพและความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยว สะท้อนว่า ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาเกิดจากกระบวนการรับรู้และตอบสนองทางอารมณ์อย่างเป็นลำดับขั้น ไม่ได้เกิดจากปัจจัยเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียว โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับการจัดอีเวนต์กีฬาเชิงประสบการณ์ของประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ผู้จัดงานอีเวนต์กีฬา และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญทั้งต่อองค์ประกอบของจุดหมายปลายทางและคุณภาพของการบริหารจัดการอีเวนต์ควบคู่กัน เนื่องจากทั้งสองปัจจัยมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์คุณภาพ ความพึงพอใจ และความประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการออกแบบประสบการณ์ที่สามารถสร้างการรับรู้คุณค่าและความผูกพันทางอารมณ์ให้เกิดขึ้นตลอดกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการกลับมาเข้าร่วมซ้ำ รวมถึงส่งเสริมภาพลักษณ์และความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทยในระยะยาว อีกทั้ง ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ผู้จัดงานอีเวนต์กีฬาควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการในทุกจุดสัมผัสของนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ระหว่างการเข้าร่วมงาน และหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม โดยเฉพาะการพัฒนาระบบลงทะเบียนที่สะดวกและรวดเร็ว การจัดการด้านความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน การสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ ตลอดจนการออกแบบกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงอัตลักษณ์และเสน่ห์ของจุดหมายปลายทางเข้ากับประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมได้อย่างเหมาะสม สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังอีเวนต์กีฬาประเภทอื่นที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น กีฬาเอ็กซ์ตรีม กีฬาเชิงชุมชน หรืออีเวนต์กีฬาระดับนานาชาติ รวมทั้งศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์และพฤติกรรมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการรับรู้ประสบการณ์ในบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อาจเพิ่มตัวแปรด้านความภักดีต่อจุดหมายปลายทาง ความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมซ้ำ หรือภาพลักษณ์ของอีเวนต์ เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาให้มีความสมบูรณ์และสามารถอธิบายพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมและองค์ประกอบการท่องเที่ยวในการจัดงานอีเวนต์กีฬาที่มีผลต่อประสบการณ์คุณภาพของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้รับทุนส่งเสริมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประจำปีงบประมาณ 2567 ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (Certificate of Approval No. UTCCEC/Exemp085/2025)

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์. (2568). รายงานการดำเนินงานแคมเปญ Amazing Thailand Grand Tourism & Sports Year 2025. กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสัมพันธ์.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). รายงานประจำปี 2567 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานสถิตินักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ปี 2567. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

_____. (2568). Amazing Thailand Grand Tourism & Sports Year 2025: แผนการดำเนินงาน. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ. (2567). รายงานการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ.

สำนักวิชาการรัฐสภา. (2568). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของประเทศไทย: ศักยภาพและข้อจำกัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการรัฐสภา.

Alyaa, N. I. et al. (2025). The Influence of Event Attributes on Sport Tourism Destinations in Peninsular Malaysia: A Preliminary Study. Malaysian Journal of Sport Science and Recreation, 21(2), 1-13.

Hair, J. et al. (2022). A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM). (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

Higham, J. & Hinch, T. (2009). Sport and Tourism: Globalization, Mobility and Identity. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Hinch, T. & Higham, J. (2011). Sport Tourism Development. Bristol: Channel View Publications.

Ikhsan, I. et al. (2024). Event Quality and Tourist Satisfaction in Regional Sports Events. Journal of Sport Management, 38(2), 145-162.

Kaplanidou, K. & Vogt, C. (2007). The Interrelationship between Sport Event and Destination Image and Sport Tourists' Behaviours. Journal of Sport & Tourism, 12(4), 183-206.

Krey, N. et al. (2023). Exploring the influence of touch points on tourist experiences: A crisis management perspective. Journal of Travel Research, 62(5), 1085-1101.

Novelli, M. (2005). Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.

Taheri, B. et al. (2021). Introduction to the special issue: Consumer experience management and customer journeys in tourism, hospitality and events. Tourism Management Perspectives, 40, 100893. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100893.

Wang, F. J. et al. (2023). Impacts of Price and Quality Perceptions on Individuals' Intention to Participate in Marathon Events: Mediating Role of Perceived Value. SAGE Open, 13(2), 1-15.

Weed, M. & Bull, C. (2004). Sports tourism: Participants, policy, and providers. Oxford: Elsevier Butterworth Heinemann.

บทความวิจัย

ตัวแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*

A MODEL OF FACTORS INFLUENCING CONSUMERS' PURCHASE INTENTION TOWARD HERBAL SOAP IN BANGKOK METROPOLITAN AREA

จุทาราชห์ สุขเกษม*, อัฏฐมา บุญปาลิต
Jutarach Sukkasem*, Attama Boonpalit
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, Southeast Asia University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: jutarachreaw@gmail.com
*Tel: 090-528-9666

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร 2) อธิบายกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค และ 3) พัฒนาตัวแบบเชิงแนวคิดที่อธิบายโครงสร้างความเชื่อมโยงของปัจจัยจากข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนร่วมกับแนวคิดการตลาดเชิงคุณค่าเป็นกรอบในการวิเคราะห์ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ใช้สบู่สมุนไพร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีมผ่านกระบวนการ Open Coding, Axial Coding และ Selective Coding ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อ ประกอบด้วย 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่าแก่ลูกค้า การรับรู้ของผู้บริโภค อิทธิพลทางสังคม คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ และภาพลักษณ์ของตราสินค้า โดยภาพลักษณ์ของตราสินค้าทำหน้าที่เป็นปัจจัยแกนกลางที่เชื่อมโยงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์กับการรับรู้คุณค่าและความตั้งใจซื้อ ขณะที่การรับรู้คุณค่าทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม ซึ่งคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ ประกอบด้วย คุณค่าด้านหน้าที่ใช้สอย เช่น ความปลอดภัยและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ คุณค่าด้านอารมณ์ เช่น ความรู้สึกมั่นใจและผ่อนคลายจากการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และคุณค่าด้านความเชื่อที่สะท้อนการใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ยังพบว่า อิทธิพลทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้เบื้องต้น แต่ประสบการณ์การใช้จริงเป็นตัวกำหนดความภักดีในระยะยาว งานวิจัยนี้นำเสนอ ตัวแบบการตลาดเชิงคุณค่าสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรในบริบทเมืองใหญ่ โดยบูรณาการมิติด้านผลิตภัณฑ์ จิตวิทยาผู้บริโภค และภาพลักษณ์แบรนด์เข้าไว้ในโครงสร้างเดียวกัน

คำสำคัญ: สบู่สมุนไพร, ความตั้งใจซื้อ, พฤติกรรมผู้บริโภค, การตลาดเชิงคุณค่า, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

* Received 6 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 3 June 2026

Abstract

This research aimed to: 1) Investigate the factors related to consumers' intention to purchase herbal soap in Bangkok Metropolitan Area; 2) Explain the consumer decision-making process; and 3) Develop a conceptual model explaining the structural relationships among factors derived from qualitative data. The study employed the Theory of Planned Behavior together with the value marketing concept as the analytical framework. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants and focus group discussions with 14 participants, totaling 29 consumers with experience using herbal soap products. Data were analyzed using thematic content analysis through the processes of Open Coding, Axial Coding, and Selective Coding. The findings revealed that factors related to purchase intention consisted of six major components: product attributes, customer value delivery, consumer perception, social influence, perceived value, and brand image. Brand image functioned as the core factor linking product attributes with perceived value and purchase intention, while perceived value served as a significant mechanism leading to consumers' willingness to pay a premium price. The perceived values identified in this study included functional value, such as product safety and effectiveness; emotional value, such as feelings of confidence and relaxation derived from using herbal products; and belief value, which reflected the use of natural products and Thai traditional wisdom. In addition, social influence played an important role in creating initial awareness, whereas actual user experience determined long-term customer loyalty. This study proposes a value-based marketing model for herbal products in an urban context by integrating product dimensions, consumer psychology, and brand image into a unified conceptual framework.

Keywords: Herbal Soap, Purchase Intention, Consumer Behavior, Value-Based Marketing, Factors Influencing Decision-Making

บทนำ

สบู่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานคู่กับอารยธรรมมนุษย์ โดยมีหลักฐานย้อนไปถึงสมัยบาบิโลนโบราณและอียิปต์โบราณที่ใช้สารคล้ายสบู่เพื่อสุขอนามัยและการแพทย์ (John, J., 2019) ในอดีตสบู่ถูกมองเป็นเพียงผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดพื้นฐาน แต่ในปัจจุบันภายใต้กระแสการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมที่ใส่ใจสุขภาพ (Wellness Trend) สบู่สมุนไพรได้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงวิถีธรรมชาติบำบัดและความยั่งยืน โดยเฉพาะในตลาดประเทศไทยที่ผู้บริโภคมีความตระหนักถึงอันตรายจากสารเคมีสังเคราะห์ในผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภคมากขึ้น นอกจากนี้ ตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรและผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกในประเทศไทยยังมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์ดูแลผิวและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย ส่วนผสมจากธรรมชาติ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ตลาดสบู่สมุนไพรกลายเป็นหนึ่งในกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและมีการแข่งขันสูงในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านกำลังซื้อ

และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดผลิตภัณฑ์ดูแลผิวกาย ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่และมีความซับซ้อน ไม่ได้ตัดสินใจซื้อเพียง เพราะคุณสมบัติพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยด้านความเชื่อมั่นและการรับรู้คุณค่าเชิงนามธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง (ไปรยา วิลัยรัตน์ และเอื้อมพร ศิริรัตน์, 2566) โดยเฉพาะผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครซึ่งดำรงชีวิตภายใต้บริบทของสังคมเมืองที่มีความเร่งรีบ มีการเปิดรับสื่อดิจิทัลและข้อมูลข่าวสารอย่างเข้มข้น รวมถึงมีทางเลือกของผลิตภัณฑ์ในห้างสรรพสินค้า ร้านค้าเฉพาะทาง และแพลตฟอร์มออนไลน์ที่หลากหลาย ทำให้พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าไม่ได้พิจารณาเฉพาะคุณสมบัติพื้นฐานของผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของแบรนด์ ความน่าเชื่อถือ คุณค่าทางอารมณ์ และความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น การทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคจึงเป็นหัวใจสำคัญที่แบรนด์ต้องวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง (กัลยกร วรกุลลัฎฐานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2553) โดยเฉพาะอิทธิพลจากปัจจัยเชิงจิตวิทยาและสังคมที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับ “ความตั้งใจซื้อ” (Purchase Intention) ซึ่งถือเป็นตัวบ่งชี้สำคัญก่อนที่พฤติกรรมการซื้อจริงจะเกิดขึ้น (Ajzen, I., 1991); (Fishbein, M. & Ajzen, I., 1975)

ในปัจจุบันผู้คนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการบำรุงรักษาสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีมากขึ้น สมุนไพรไทยทั้งแบบที่สามารถบริโภคสดและแบบแปรรูปจึงเริ่มเป็นที่ต้องการสำหรับผู้บริโภค รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่เนื่องจากสมุนไพรบางชนิดมีกลิ่นและรสชาติที่ยากต่อการบริโภค จึงต้องนำมาผ่านการดัดแปลงเพื่อให้มีกลิ่นและรสชาติที่สามารถบริโภคได้ง่ายขึ้น หรืออาจนำไปผ่านกระบวนการการแปรรูปเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย เช่น สบู่ แชมพู น้ำมันนวดที่มีส่วนผสมของสมุนไพรแต่ละชนิดที่มีสรรพคุณตามความต้องการใช้งาน นอกจากนี้ สมุนไพรที่ผ่านการแปรรูปแล้วยังสามารถเก็บไว้ได้นานจึงทำให้สามารถสร้างรายได้ได้มากกว่าสมุนไพรแบบสด ในขณะเดียวกันอิทธิพลทางสังคมจากช่องทางสื่อโซเชียล ก็ยังสามารถกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคให้มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันได้ โดยเฉพาะในบริบทของการซื้อสบู่สมุนไพร ไม่ว่าจะผ่านทางการแนะนำแบบปากต่อปาก การส่งต่อ หรือแชร์บนโซเชียลมีเดีย หรืออิทธิพลของคนดัง ความคิดเห็นและการกระทำของผู้อื่นมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกของแต่ละบุคคล ในสังคมที่กระแสและการยอมรับทางสังคมมีอิทธิพลอย่างมาก การทำความเข้าใจกลไกของอิทธิพลทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับแบรนด์ที่ต้องการสำรวจความเข้าใจ การรับรู้และปฏิสัมพันธ์ ของความชอบของผู้บริโภคในตลาดสบู่สมุนไพร (Fillgood, 2021) คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้เป็นแนวคิดที่สำคัญในขอบเขตของพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดสบู่สมุนไพร โครงสร้างนี้สะท้อนถึงการประเมินโดยรวมของผู้บริโภคเกี่ยวกับประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณาจากการรับรู้ถึงสิ่งที่ได้รับเทียบกับสิ่งที่ได้รับ ในบริบทของสบู่สมุนไพร คุณค่าที่รับรู้อาจรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ส่วนผสมจากธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ ประโยชน์ต่อสุขภาพ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และราคา ในขณะที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีมากขึ้น การรับรู้คุณค่าของสบู่สมุนไพรจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อของพวกเขา การทำความเข้าใจว่าผู้บริโภครับรู้ถึงคุณค่าของสบู่สมุนไพรอย่างไรถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักการตลาดในการสร้างคุณค่าที่นำเสนอซึ่งตรงใจกลุ่มเป้าหมายและกระตุ้นความตั้งใจในการซื้อ (Zeithaml, V. A., 1988) และสิ่งที่ผู้ผลิตต้องคำนึงถึง คือ ภาพลักษณ์ของแบรนด์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดการรับรู้และการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดสบู่สมุนไพรที่มีการแข่งขันสูง เป็นภาพทางการรับรู้ที่ผู้บริโภคสร้างขึ้นเกี่ยวกับแบรนด์

ครอบคลุมความเชื่อ สังคม และความคาดหวัง ภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่แข็งแกร่งสามารถสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรจากคู่แข่ง เสริมสร้างความภักดีและความไว้วางใจในหมู่ผู้บริโภค มันสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพ ค่านิยม และคุณภาพของแบรนด์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิธีที่ผู้บริโภครับรู้ถึงประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และความน่าดึงดูดโดยรวมของผลิตภัณฑ์ ในตลาดที่ผู้บริโภคคำนึงถึงหลักจริยธรรมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ภาพลักษณ์เชิงบวกของแบรนด์อาจเป็นปัจจัยชี้ขาดในการขับเคลื่อนความตั้งใจในการซื้อ ดังนั้น การปลูกฝังภาพลักษณ์ของแบรนด์ให้น่าดึงดูดและจริงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับแบรนด์สบู่สมุนไพรที่มุ่งหมายที่จะครองใจกลุ่มเป้าหมาย (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มักมุ่งศึกษาเฉพาะปัจจัยด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์หรือพฤติกรรมการซื้อโดยทั่วไป แต่ยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่า ภาพลักษณ์ของแบรนด์ และคุณค่าเชิงนามธรรมของผู้บริโภคในบริบทของสังคมเมือง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครที่ผู้บริโภคมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป ทั้งในด้านการรับสื่อดิจิทัล ความเร่งรีบในการใช้ชีวิต และความหลากหลายของทางเลือกสินค้า นอกจากนี้ยังพบช่องว่างในการอธิบายบทบาทของภาพลักษณ์แบรนด์ที่เชื่อมโยงกับการรับรู้คุณค่าและ ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเป็นระบบ จากช่องว่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพร โดยมุ่งเน้นการค้นหาองค์ประกอบเชิงระบบที่เชื่อมโยงระหว่าง คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ (Product Attributes) และการส่งมอบคุณค่า (Value Delivery) ไปสู่การสร้าง ภาพลักษณ์ของตราสินค้า (Brand Image) ที่แข็งแกร่ง งานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อความต้องการในมิติของคุณภาพสินค้าเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นความเข้าใจในด้าน อิทธิพลทางสังคม และ คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดเชิงคุณค่า (Value-based Marketing) ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทเมืองใหญ่ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางสมุนไพร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่ออธิบายกระบวนการตัดสินใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนาตัวแบบเชิงแนวคิดที่อธิบายโครงสร้างความเชื่อมโยงของปัจจัยการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาตัวแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัย ด้วยการทบทวนข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์

ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม โดยมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย เพื่อศึกษาถึงตัวแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและมีประสบการณ์ใช้สบู่สมุนไพร โดยกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรหลายล้านคน และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายด้านพฤติกรรมผู้บริโภค

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 29 คน ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 14 คน (2 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน) โดยการแบ่งกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยพิจารณาจากช่วงอายุและรูปแบบพฤติกรรมการบริโภค เพื่อให้เกิดความหลากหลายของมุมมองและสามารถเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีบริบทแตกต่างกัน โดยกลุ่มแรกเป็นผู้บริโภควัยทำงานตอนต้นที่มีพฤติกรรมเปิดรับสื่อดิจิทัลสูง และกลุ่มที่สองเป็นผู้บริโภควัยทำงานตอนกลางที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์มากขึ้น ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) โดยกำหนดจากเกณฑ์ประสบการณ์การใช้สบู่สมุนไพร และใช้หลักความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) เป็นเกณฑ์ยุติการเก็บข้อมูล

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมวิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาหลักการและทฤษฎีศึกษา เอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย และกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3.2 สร้างข้อคำถาม ประเด็นการสนทนาหรือระดมความคิดเห็น แนวสัมภาษณ์ และจัดทำร่างเครื่องมือเพื่อนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity)

3.3 ปรับปรุงแก้ไขร่างเครื่องมือตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4 นำร่างเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ (Content Validity) และโครงสร้างของข้อคำถาม (Construct Validity) รูปแบบของเครื่องมือ ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruent: IOC) สำหรับการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ภาพรวมตั้งแต่ 0.65 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.90

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ ผู้วิจัยติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และทำหนังสือถึงหน่วยงานเพื่อขอความร่วมมือประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่ผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และดำเนินการสนทนากลุ่มจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน แยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) และใช้หลักความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) เป็นเกณฑ์ในการยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อข้อมูลที่ได้รับมีความซ้ำกันและไม่ปรากฏประเด็นใหม่เพิ่มเติม (Macmillan, T. T., 1971) เมื่อทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกการสัมภาษณ์และสนทนา ตลอดจนการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลงชื่ออนุญาตในหนังสือยินยอมการให้ข้อมูลตามหลักการทางจริยธรรมการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการวิจัยเอกสาร Document Research โดยการตีความสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย (Induction) จากเอกสารดังกล่าวประกอบกับเอกสารอื่น ๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหา ของเอกสาร แล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และอาศัยการค้นหาและตีความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้น โดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ด้วยวิธีการอื่นหรือข้อมูลภูมิหลังสภาพแวดล้อมอื่น ๆ มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในเอกสาร (Berelson, B., 1952); (Holsti, O. R., 1969)

5.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) 3 ด้าน ได้แก่

5.2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

5.2.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

5.2.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

5.3 การวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค QDAT Knowledge; 6’C (Qualitative Data Analysis Technic Knowledge) (นภัทร์ แก้วนาค, 2555)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องตัวแบบปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแบ่งผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 29 คน แบ่งเป็นกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 15 คน และกลุ่มสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 14 คน (2 กลุ่ม) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดเป็นผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและมีประสบการณ์การใช้สบู่สมุนไพร

อย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพผิวด้วยวิถีธรรมชาติ รวมถึงมีพฤติกรรมเปิดรับข้อมูลจากสื่อดิจิทัลและรีวิวออนไลน์ก่อนการตัดสินใจซื้อ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1: ศึกษาปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพร

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อ ประกอบด้วย 6 ธีมหลัก (Themes) โดยมีรายละเอียดการลงรหัส (Coding) และประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ประเด็นหลักและรหัสข้อมูล (Coding) ของปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับความตั้งใจซื้อ

ธีมหลัก (Themes)	หมวดหมู่/รหัสข้อมูล (Categories/Codes)	ตัวอย่างประเด็นจากการให้ข้อมูล (In-depth & Focus Group)
คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Product Attributes)	- วัตถุดิบธรรมชาติ 100% - ปราศจากพาราเบน/SLS - กลิ่นหอมสมุนไพรแท้	“เน้นที่ส่วนผสมธรรมชาติจริง ๆ ไม่เอาสารเคมีเพราะกลัวแพ้ กลิ่นต้องหอมแบบสมุนไพรไม่ฉุนน้ำหอม”
การส่งมอบคุณค่าแก่ลูกค้า (Value Delivery)	- ผลลัพธ์การบำรุงผิว - บรรจุภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - การสื่อสารประโยชน์ชัดเจน	“สบู่ต้องไม่ได้แค่สะอาด แต่ต้องช่วยเรื่องผิวพรรณด้วย บรรจุภัณฑ์ที่ดูรักษ์โลกก็ทำให้รู้สึกว่าแบรนด์ใส่ใจ”
การรับรู้ของผู้บริโภค (Customer Perception)	- ความปลอดภัยระยะยาว - ความเชื่อมั่นในคุณภาพ - ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ	“รับรู้ว่าสบู่สมุนไพรปลอดภัยกว่าสบู่ทั่วไป ยิ่งมีรีวิวจากหมอผิวหนังหรือคนใช้จริงยิ่งมั่นใจ”
อิทธิพลทางสังคม (Social Influence)	- การบอกต่อ (Word of Mouth) - รีวิวจากอินฟลูเอนเซอร์ - ความเห็นของคนในครอบครัว	“เริ่มใช้ เพราะเพื่อนแนะนำ หรือเห็นดาราที่ผิวดี ๆ รีวิวในโซเชียล ทำให้เราอยากลองซื้อตาม”
คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ (Perceived Value)	- ความคุ้มค่าเกินราคา - ความเต็มใจจ่ายเพื่อสุขภาพผิว - คุณภาพสูงกว่าราคา	“แม้ราคาจะสูงกว่าสบู่ก้อนทั่วไป แต่ถ้าเทียบกับผลลัพธ์ที่ได้กับผิวเรา มันคุ้มค่าที่จะจ่ายเพิ่ม”
ภาพลักษณ์ของตราสินค้า (Brand Image)	- ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ - จุดยืนเรื่องธรรมชาติ - ความทันสมัยของบรรจุภัณฑ์	“เลือกแบรนด์ที่มีภาพลักษณ์ชัดเจนว่าทำมาจากสมุนไพรจริง ๆ มีมาตรฐานการผลิตที่น่าเชื่อถือ”

จากตารางที่ 1 สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครไม่ได้พิจารณาเพียงคุณสมบัติพื้นฐานของสบู่สมุนไพรเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างคุณค่าในหลายมิติร่วมกัน ทั้งด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ความปลอดภัย ภาพลักษณ์ของแบรนด์ และอิทธิพลทางสังคม โดยเฉพาะ “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” ซึ่งปรากฏเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะเชิงกายภาพของผลิตภัณฑ์กับการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน มิติด้านความยั่งยืน เช่น บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการสื่อสารถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ก็มีส่วนช่วยเสริมการรับรู้คุณค่าและความน่าเชื่อถือของแบรนด์ในกลุ่มผู้บริโภคเมืองยุคใหม่

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภค

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นการประมวลผลผ่าน 3 มิติหลัก ดังนี้

3.1 ความตั้งใจและแนวโน้มที่จะซื้อ (Purchase Intention & Propensity) ผู้บริโภคตัดสินใจจากความคาดหวังในผลลัพธ์การรักษาผิวพรรณ ความตั้งใจและแนวโน้มที่จะซื้อ: เกิดจากการที่ผู้บริโภคเชื่อมั่นในคุณสมบัติบำรุงผิวและลดปัญหาผิว เช่น สิวหรือผดผื่น หากใช้แล้วเห็นผลชัดเจนจะเกิดแนวโน้มการซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น “ปกติเป็นคนผิวแพ้ง่าย พอเห็นว่าตัวนี้ใช้สมุนไพรแท้ไม่มีสารเคมีแรง ๆ ก็ตั้งใจเลยว่าต้องลองซื้อมาใช้ เพราะเราเชื่อในเรื่องความปลอดภัยระยะยาวมากกว่าสบู่ก้อนทั่วไป” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4, 2568)

3.2 ความชอบมากกว่าแบรนด์คู่แข่ง (Brand Preference) การตัดสินใจเกิดจากการรับรู้ถึงความแตกต่าง (Differentiation) โดยเฉพาะกลิ่นและสัมผัส ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบจากความอ่อนโยนและกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการสนับสนุนแบรนด์ท้องถิ่นที่สะท้อนถึงความจริงใจ เช่น “ชอบมากกว่าแบรนด์ใหญ่ ๆ ในห้าง เพราะกลิ่นมันเป็นเอกลักษณ์แบบสปาไทย ใช้แล้วรู้สึกผ่อนคลายกว่า มันไม่ใช่แค่ความสะอาดแต่มัน คือความสุขตอนอาบน้ำ” (ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 2, 2568); (ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 6, 2568)

3.3 ความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม (Willingness to Pay a Premium): ผู้บริโภคยอมรับราคาที่สูงขึ้นหากแบรนด์สะท้อนคุณค่าที่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ตนเอง ผู้บริโภคยินดีจ่ายเงินในราคาสูงกว่าปกติ หากมั่นใจในคุณภาพของส่วนผสม (Premium Ingredients) และกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น “ถึงก้อนละร้อยกว่าบาทก็ยอมจ่ายนะ ถ้าเขาสื่อสารชัดเจนว่าวัตถุดิบมาจากออร์แกนิกและช่วยชุมชนด้วย มันทำให้เรารู้สึกว่าของที่ใช้มีคุณภาพสูงกว่าราคา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9, 2568)

4. ผลการสังเคราะห์ตัวแบบเชิงแนวคิดจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ไม่เพียงมุ่งอธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อเท่านั้น แต่ยังมุ่งพัฒนา “ตัวแบบเชิงแนวคิด” (Conceptual Model) ที่อธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยตัวแบบดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับการวิเคราะห์ธีม (Thematic Analysis) เพื่อแสดงเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ อิทธิพลทางสังคม การรับรู้คุณค่า และภาพลักษณ์ของตราสินค้าที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้ออย่างเป็นระบบ จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างตัวแบบปัจจัย (Model) และข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง (Empirical Data) ผู้วิจัยพบว่า “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุดและมีความเชื่อมโยงเชิงธีมต่อความตั้งใจซื้อในทุกมิติ ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ของตราสินค้าทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงการรับรู้” ที่เชื่อมโยงคุณลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ไปสู่การตีความเชิงคุณค่าในมุมมองของผู้บริโภค กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าสบู่สมุนไพรมีส่วนผสมจากธรรมชาติ มีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย และมีการสื่อสารแบรนด์อย่างน่าเชื่อถือ จะส่งผลให้เกิดการรับรู้ถึงคุณค่าในด้านความปลอดภัย ความใส่ใจสุขภาพ ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และภาพลักษณ์เชิงคุณภาพของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้ “ภาพลักษณ์แบรนด์” กลายเป็นตัวกลางสำคัญที่เปลี่ยนคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ให้กลายเป็นคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้และนำไปสู่ความตั้งใจซื้อในที่สุด ในขณะที่ “การรับรู้คุณค่า” และ “การส่งมอบคุณค่า” เป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ทำให้เกิดความชอบเหนือคู่แข่งขัน

นอกจากนี้ ยังพบข้อสังเกตว่าอิทธิพลทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “ความสนใจแรกเริ่ม” แต่คุณภาพของผลิตภัณฑ์จริงจะเป็นตัวกำหนด “ความภักดีและการซื้อซ้ำ” ในระยะยาว จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับการสังเกตการณ์ พบรูปแบบความสัมพันธ์ ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผลิตภัณฑ์และอิทธิพลทางสังคม ข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าคุณสมบัติทางกายภาพ (กลิ่น, ส่วนประกอบ) จะถูกส่งผ่านการบอกต่อ (Word of Mouth) จนเกิดเป็นความเชื่อมั่น เช่น “เห็นเพื่อนแชร์ในเฟซบุ๊กเรื่องสบู่ขมิ้นตัวนี้ว่าใช้แล้วผิวใสขึ้นจริง พอไปอ่านรีวิวเพิ่มก็เห็นว่าคนพูดเรื่องเดียวกันเยอะ เลยทำให้ตัดสินใจซื้อง่ายขึ้น” (ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 5, 2568)

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าและความตั้งใจซื้อ: ภาพลักษณ์ที่ดูทันสมัยและน่าเชื่อถือส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อในกลุ่มคนเมือง โดยเฉพาะผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครซึ่งมีพฤติกรรมการบริโภคที่ให้ความสำคัญกับ “ภาพลักษณ์และประสบการณ์การใช้” ควบคู่กับประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคกลุ่มนี้มักพิจารณาดีไซน์บรรจุภัณฑ์ ความทันสมัยของแบรนด์ ความสะดวกในการเข้าถึงผ่านช่องทางออนไลน์ และความสามารถในการสะท้อนตัวตนหรือไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้ในระดับใกล้เคียงกับการพิจารณาสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ผู้บริโภคในเขตเมืองยังมีแนวโน้มเปิดรับข้อมูลจากรีวิว อินฟลูเอนเซอร์ และสื่อดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของแบรนด์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อในระยะเวลาอันสั้น เช่น “สบู่สมุนไพรสมัยนี้แพ็กเกจจิ้งสวยมาก ดูอินเตอร์ ทำให้เรารู้สึกมั่นใจที่จะซื้อใช้หรือซื้อฝากคนอื่น ไม่เหมือนภาพลักษณ์สบู่โบราณแบบเมื่อก่อน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12, 2568)

4.3 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงบูรณาการ: ข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยันว่าปัจจัยด้าน “การส่งมอบคุณค่า” และ “ภาพลักษณ์” มีความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกัน (Synergy) หากแบรนด์สามารถส่งมอบผลลัพธ์ได้ตามที่สื่อสารไว้ จะเปลี่ยนจากความตั้งใจซื้อ (Intention) ไปสู่ความภักดี (Loyalty) ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการบันทึกเสียงและจดบันทึกมาทำการลงรหัส เพื่อแยกแยะปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับความตั้งใจซื้อ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการลงรหัส (Coding) จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

แหล่งข้อมูล	ประเด็นคำถาม/รหัสเริ่มต้น (Initial Coding)	รหัสรวมกลุ่ม (Axial Coding)	ผลสรุปเชิงธีม (Final Theme)
การสัมภาษณ์เชิงลึก (N = 15)	- “ใช้แล้วสิวที่หลังลดลง” - “ชอบกลิ่นขมิ้นและมะขามแท้ ๆ” - “ไม่มีสารกันเสีย ไม่แพ้”	คุณสมบัติเชิงหน้าที่และส่วนผสมธรรมชาติ	คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Product Attributes)
การสนทนากลุ่ม (2 กลุ่ม)	- “เห็นรีวิวในกลุ่มงานบ้านที่รัก” - “ดาราคนนี้ใช้แล้วผิวดูสุขภาพดี” - “เพื่อนที่ออฟฟิศใช้กันเยอะ”	อิทธิพลจากบุคคลรอบข้างและสื่อสังคม	อิทธิพลทางสังคม (Social Influence)
การสัมภาษณ์เชิงลึก	- “แบรนด์นี้ดูพรีเมียมและรักษ์โลก” - “เชื่อมั่นในมาตรฐานการผลิต” - “แพ็กเกจจิ้งดูทันสมัย น่าซื้อฝาก”	ความเชื่อมั่นและการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์	ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image)

ตารางที่ 2 สรุปผลการลงรหัส (Coding) จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (ต่อ)

แหล่งข้อมูล	ประเด็นคำถาม/รหัสเริ่มต้น (Initial Coding)	รหัสรวมกลุ่ม (Axial Coding)	ผลสรุปเชิงธีม (Final Theme)
การสนทนากลุ่ม	- “ยอมจ่ายแพงกว่าถ้าแลกกับความปลอดภัย” - “หนึ่งก้อนใช้ได้นานและคุ้มค่าผิว”	การเปรียบเทียบราคาและประโยชน์ที่ได้รับ	คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ (Perceived Value)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวแบบปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย โครงสร้างความสัมพันธ์ของ 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่าแก่ลูกค้า การรับรู้ของผู้บริโภค อิทธิพลทางสังคม คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ และภาพลักษณ์ของตราสินค้า โดยมี “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” เป็นแกนกลางสำคัญ (Central Factor) ที่เชื่อมโยงปัจจัยด้านกายภาพเข้ากับปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภค ความตั้งใจซื้อจะแสดงออกผ่านความพึงพอใจในคุณภาพ ความชอบที่เหนือกว่าคู่แข่งขัน และความพร้อมที่จะจ่ายในราคาที่สูงขึ้นเพื่อแลกกับคุณค่าที่ได้รับ กล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ของตราสินค้าไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบด้านการสื่อสารการตลาดเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่าง “คุณลักษณะเชิงรูปธรรม” ของผลิตภัณฑ์ เช่น ส่วนผสมและคุณภาพ กับ “คุณค่าเชิงนามธรรม” ที่ผู้บริโภครับรู้ เช่น ความมั่นใจ ความปลอดภัย และความรู้สึกสะท้อนตัวตนของผู้ใช้ ซึ่งความเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความตั้งใจซื้อและความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว

ดังนั้น ตัวแบบปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในกรุงเทพฯ คือ ความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างคุณสมบัติทางกายภาพของสบู่ (เช่น ส่วนผสม, กลิ่น) และคุณค่าเชิงความรู้สึก (เช่น ความปลอดภัย, ภาพลักษณ์แบรนด์) โดยผู้บริโภคจะใช้การรับรู้ด้านความคุ้มค่าเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจจ่ายเพิ่ม เพื่อแลกกับสุขภาพผิวที่ดีกว่าในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องตัวแบบปัจจัยที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ของตราสินค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การรับรู้คุณค่า และอิทธิพลทางสังคม โดยเฉพาะ “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” เป็นปัจจัยที่มีบทบาทเด่นที่สุดต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค ทั้งในด้านความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และความเต็มใจที่จะจ่ายในราคาที่สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริโภคในสังคมเมืองมีแนวโน้มเลือกผลิตภัณฑ์ที่สามารถสะท้อนตัวตน รสนิยม และวิถีชีวิตของตนเองได้ จึงทำให้แบรนด์ที่มีความน่าเชื่อถือและมีภาพลักษณ์ทันสมัยได้รับความสนใจมากกว่าสินค้าทั่วไป ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Keller, K. L. ที่ระบุว่าความเข้มแข็งของแบรนด์เกิดจากการที่ผู้บริโภคมีการเชื่อมโยงเชิงบวก (Brand Association) ในใจ โดยเฉพาะในกลุ่มคนเมืองที่มองว่าแบรนด์เป็นเครื่องสะท้อนภาพลักษณ์ตนเอง (Keller, K. L., 2013)

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไปรยา วิลัยรัตน์ และเอื้อมพร ศิริรัตน์ ที่พบว่า ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ผู้บริโภคจะเลือกตัดสินใจซื้อจากแบรนด์ที่มีความน่าเชื่อถือสูงเพื่อลดความเสี่ยงในการตัดสินใจ (ไปรยา วิลัยรัตน์ และเอื้อมพร ศิริรัตน์, 2566) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml, V. A. ที่อธิบายว่าการรับรู้คุณค่า คือ การประเมินเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับ (คุณภาพ/ผลลัพธ์) กับสิ่งที่ต้องเสียไป (ราคา) (Zeithaml, V. A., 1988) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Setiawan, M. et al. ที่พบว่า ในตลาดสินค้าดูแลส่วนบุคคลจากธรรมชาติ เหตุผลหลักในการตัดสินใจซื้อ คือ ความเชื่อมั่นในคุณประโยชน์เชิงสุขภาพที่เหนือกว่าสินค้าเคมีสังเคราะห์ ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ (Setiawan, M. et al., 2024) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า อิทธิพลทางสังคม เช่น การรีวิวสินค้าในสื่อสังคมออนไลน์ การบอกต่อจากผู้ใช้จริง และความคิดเห็นจากบุคคลรอบข้าง มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสนใจและความตั้งใจซื้อในระยะเริ่มต้น สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen, I. ในส่วนของ “บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย” (Subjective Norm) ที่ระบุว่าบุคคลรอบข้างและกลุ่มอ้างอิงมีส่วนสนับสนุนความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม (Ajzen, I., 1991) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pena-García, N. et al. ที่ยืนยันว่าในยุคดิจิทัล การยืนยันจากสังคม (Social Proof) เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนทัศนคติให้กลายเป็นความตั้งใจซื้อจริง (Pena-García, N. et al., 2020) ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครไม่ได้เกิดจากคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการระหว่างภาพลักษณ์ของแบรนด์ คุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ และอิทธิพลทางสังคมที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ร่วมกัน

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครเริ่มต้นจากการรับรู้ปัญหาหรือความต้องการเกี่ยวกับสุขภาพผิว ความปลอดภัย และความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ จากนั้นผู้บริโภคจะค้นหาข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ รีวิวจากผู้ใช้งานจริง และอินฟลูเอนเซอร์ ก่อนจะประเมินทางเลือกโดยพิจารณาจากภาพลักษณ์ของแบรนด์ ส่วนผสมสมุนไพร ความน่าเชื่อถือ ราคา และประสบการณ์ของผู้ใช้รายอื่น ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคเมืองใหญ่มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่ให้ความสำคัญกับ “คุณค่าทางอารมณ์” ควบคู่ไปกับ “คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย” กล่าวคือ ผู้บริโภคไม่ได้เลือกซื้อสบู่สมุนไพรเพียงเพราะคุณสมบัติด้านการทำความสะอาดหรือการบำรุงผิวเท่านั้น แต่ยังพิจารณาถึงความรู้สึกมั่นใจ ความทันสมัย และภาพลักษณ์ที่ผลิตภัณฑ์สามารถสะท้อนออกมาได้ด้วย ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Fishbein, M. & Ajzen, I. เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทัศนคติ และความตั้งใจ โดยเมื่อผู้บริโภคมีความเชื่อมั่น (Belief) ในความปลอดภัยและได้รับมอบคุณค่าที่ตรงจุด จะส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกและนำไปสู่ความตั้งใจซื้อแม้ราคาจะสูงกว่าคู่แข่ง (Fishbein, M. & Ajzen, I., 1975) ประเด็นนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากงานของ ชมพูนุท นรินทรางกูล ณ อยุธยา และศศินิภา ศรีกัลยานิวาท ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อในราคาที่แตกต่าง (ชมพูนุท นรินทรางกูล ณ อยุธยา และศศินิภา ศรีกัลยานิวาท, 2562) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเมืองมีลักษณะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันระหว่างประสบการณ์การรับรู้ข้อมูล การสร้างความเชื่อมั่น และการตีความ “ความหมายของแบรนด์” มากกว่าการตัดสินใจบนพื้นฐานของราคาเพียงอย่างเดียว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และคุณค่าทางจิตวิทยามากขึ้น

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยสามารถพัฒนาตัวแบบเชิงแนวคิดที่อธิบายความเชื่อมโยงของปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างเป็นระบบ โดยตัวแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของตราสินค้าเป็นแกนกลางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การรับรู้คุณค่า และอิทธิพลทางสังคม ก่อนจะนำไปสู่ความตั้งใจซื้อและความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม ผลการศึกษาครั้งนี้ได้ขยายกรอบแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen, I. โดยเสนอว่า ในบริบทของผู้บริโภคเมืองใหญ่ อิทธิพลทางสังคมไม่ได้ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโดยตรงเท่านั้น แต่ทำหน้าที่ผ่านกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์และการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ก่อน กล่าวคือ การรีวิวในสื่อสังคมออนไลน์ การบอกต่อ และการยอมรับจากกลุ่มอ้างอิง จะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์เชิงบวกของแบรนด์ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและนำไปสู่ความตั้งใจซื้อในที่สุด (Ajzen, I., 1991)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความตั้งใจซื้อไม่ได้เกิดจากทัศนคติส่วนบุคคลหรืออิทธิพลทางสังคมเพียงลำพัง แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการบูรณาการระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่า และการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์อย่างสอดคล้องกัน ซึ่งแตกต่างจากโครงสร้างเชิงเส้นของ TPB แบบดั้งเดิม กล่าวคือ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) แบบดั้งเดิมอธิบายว่า “บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย” (Subjective Norm) หรืออิทธิพลจากบุคคลรอบข้าง ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโดยตรงผ่านแรงกดดันหรือการยอมรับทางสังคม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ในบริบทของผู้บริโภคเมืองใหญ่ อิทธิพลทางสังคมไม่ได้ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโดยตรงเท่านั้น แต่ทำหน้าที่ผ่านกระบวนการสร้าง “ภาพลักษณ์ของแบรนด์” และ “การรับรู้คุณค่า” ก่อน กล่าวคือ การรีวิวจากอินฟลูเอนเซอร์ การบอกต่อในสื่อสังคมออนไลน์ หรือการยอมรับจากกลุ่มอ้างอิง จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ทันสมัยให้กับแบรนด์ จนนำไปสู่การรับรู้คุณค่าเชิงอารมณ์และความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนว่า ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคเมืองไม่ได้เกิดจากแรงกดดันทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการตีความ “ความหมายของแบรนด์” ที่เชื่อมโยงกับตัวตนและวิถีชีวิตของผู้บริโภคด้วย นอกจากนี้งานวิจัยยังเสนอว่าการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยง (Mediating Mechanism) ระหว่างประสบการณ์การใช้ผลิตภัณฑ์กับความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม ซึ่งสะท้อนรูปแบบการตัดสินใจที่ขับเคลื่อนด้วยคุณค่ามากกว่าราคาในกลุ่มผู้บริโภคเมืองใหญ่ ดังนั้น ตัวแบบการตลาดเชิงคุณค่าสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรเมืองใหญ่ที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างของวรรณกรรมด้านพฤติกรรมผู้บริโภค โดยนำเสนอกรอบเชิงบูรณาการ ที่ผสานมิติด้านผลิตภัณฑ์ จิตวิทยา และภาพลักษณ์แบรนด์เข้าไว้ด้วยกันในโครงสร้างเดียว นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสะท้อนแนวคิดที่อาจเรียกว่า “คุณค่าของสมุนไพรเมือง” (Urban Herbal Value) ซึ่งหมายถึงการที่ผู้บริโภคในสังคมเมืองไม่ได้มองผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพียงในฐานะสินค้าธรรมชาติหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมเท่านั้น แต่คาดหวังให้ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้พร้อมกัน ทั้งในด้านความสะดวก ความทันสมัย ความน่าเชื่อถือ และการสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ใช้ ดังนั้น หัวใจสำคัญของความสำเร็จในตลาดสบู่สมุนไพรเมืองใหญ่จึงอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่าง “ความเป็นธรรมชาติ” กับ “ความทันสมัยของคนเมือง” ให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การสื่อสารแบรนด์ และการส่งมอบคุณค่าที่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของผู้บริโภคยุคใหม่

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “ตัวแบบการตลาดเชิงคุณค่าสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรเมืองใหญ่” (Urban Herbal Value-Based Model) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. กลยุทธ์การยกระดับสินค้าภูมิปัญญา (Modernized Heritage) การเปลี่ยนภาพลักษณ์สบู่สมุนไพรจาก “ของดั้งเดิม” สู่ “สินค้าไลฟ์สไตล์พรีเมียม” คือ หัวใจของการดึงดูดกลุ่มผู้บริโภคกำลังซื้อสูงในเขตเมือง

2. คุณค่าเหนือราคา (Value Over Price) ผู้บริโภคยุคใหม่ไม่ได้เปรียบเทียบราคาต่อหน่วย แต่ประเมิน “คุณค่าที่ได้รับ” จากผลิตภัณฑ์ในมิติด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และความรู้สึกทางอารมณ์ โดยการสื่อสารเรื่องส่วนผสมธรรมชาติ ความปลอดภัย และกระบวนการผลิตที่น่าเชื่อถือ ทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อ “การรับรู้คุณค่า” (Perceived Value) และนำไปสู่ “ความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม” (Willingness to Pay a Premium) กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและสอดคล้องกับวิถีสุขภาพของตน จะทำให้ราคากลายเป็นปัจจัยรองในการตัดสินใจซื้อ

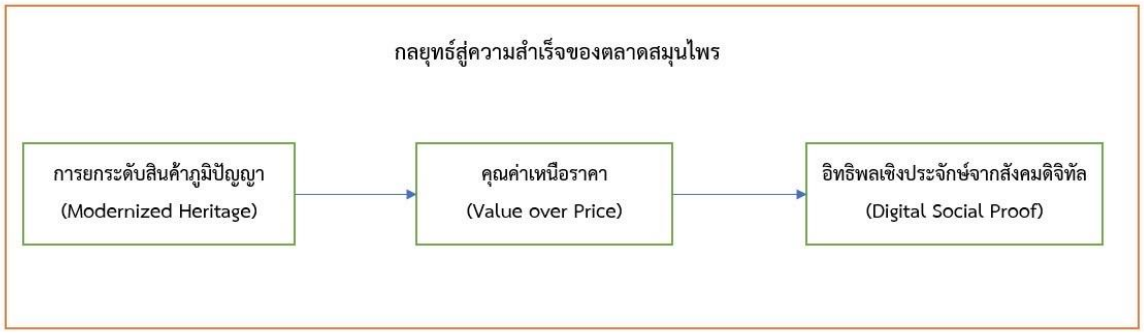
3. อิทธิพลเชิงประจักษ์จากสังคมดิจิทัล (Digital Social Proof) ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคไม่ได้เกิดจากการสื่อสารของแบรนด์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการยืนยันทางสังคม (Social Verification) ผ่านรีวิว การบอกต่อ และการรับรองจากผู้ใช้จริงในสื่อดิจิทัล โดยกระบวนการดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยง “คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์” ไปสู่ “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” และ “การรับรู้คุณค่า” ก่อนจะพัฒนาไปสู่ความตั้งใจซื้อและความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว

โดยตัวแบบองค์ความรู้ใหม่สามารถอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ (ส่วนผสมธรรมชาติ/ความปลอดภัย/กลิ่นสมุนไพร)
2. การยืนยันทางสังคมในโลกดิจิทัล (รีวิว/การบอกต่อ/อินฟลูเอนเซอร์)
3. ภาพลักษณ์ของตราสินค้า (ความทันสมัย/ความน่าเชื่อถือ/ความเป็นธรรมชาติ)
4. การรับรู้คุณค่า (ความคุ้มค่า/คุณค่าทางอารมณ์/ความปลอดภัย)
5. ความตั้งใจซื้อและความเต็มใจจ่ายเพิ่ม (Purchase Intention & Willingness to Pay a Premium)

ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของผลิตภัณฑ์สมุนไพรในตลาดเมืองใหญ่ไม่ได้เกิดจากคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการระหว่างคุณภาพสินค้า การยืนยันทางสังคม และการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้บริโภคเมืองยุคใหม่

สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของตลาดสมุนไพร

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภค มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อ อธิบายกระบวนการตัดสินใจซื้อ และพัฒนาตัวแบบเชิงแนวคิดที่อธิบายความเชื่อมโยงของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่าให้ลูกค้า การรับรู้ของลูกค้า อิทธิพลทางสังคม คุณค่าที่รับรู้ของผลิตภัณฑ์ และภาพลักษณ์ของตราสินค้า โดยเฉพาะคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เน้นความเป็นธรรมชาติ ความปลอดภัย และประสิทธิภาพในการดูแลผิว รวมถึงความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคา นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังให้ความสำคัญกับมิติด้านความยั่งยืน เช่น บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งช่วยเสริมภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของแบรนด์ ในด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อพบว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มซื้อซ้ำเมื่อเกิดความพึงพอใจและความเชื่อมั่นจากประสบการณ์การใช้จริง อีกทั้งยังมีความเต็มใจที่จะจ่ายในราคาที่สูงขึ้นสำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและตอบโจทย์ด้านสุขภาพและความปลอดภัยของผิว ขณะเดียวกัน รีวิวออนไลน์ การบอกต่อ และอิทธิพลจากบุคคลรอบข้าง มีส่วนสำคัญในการสร้างทัศนคติและความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยทั้ง 6 ด้านมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดย “ภาพลักษณ์ของตราสินค้า” ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ การส่งมอบคุณค่า การรับรู้ของผู้บริโภค และอิทธิพลทางสังคมเข้าสู่ความตั้งใจซื้อ กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าแบรนด์มีความน่าเชื่อถือทันสมัย และสะท้อนความเป็นธรรมชาติ จะช่วยเพิ่มการรับรู้คุณค่าและนำไปสู่ความตั้งใจซื้อ รวมถึงความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ของแบรนด์ไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบด้านการตลาดเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่เปลี่ยนคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ให้กลายเป็นคุณค่าทางจิตวิทยาและอารมณ์ของผู้บริโภคเมืองยุคใหม่อีกด้วย สำหรับข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการควรสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่สะท้อนความทันสมัยควบคู่กับความเป็นธรรมชาติ เพื่อสร้างความแตกต่างและลดการแข่งขันด้านราคา 2) ควรสื่อสารคุณค่าด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และความคุ้มค่าในระยะยาว เพื่อเพิ่มความเต็มใจในการจ่ายของผู้บริโภค 3) ควรใช้สื่อดิจิทัล รีวิวจากผู้ใช้จริง และ Influencer ที่น่าเชื่อถือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ และ 4) ควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มการรับรู้คุณค่าและสร้างความประทับใจต่อแบรนด์

และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาผู้บริโภคเพิ่มเติม เช่น ความไว้วางใจในแบรนด์และความผูกพันทางอารมณ์ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้บริโภคระหว่างกลุ่มลูกค้าในเขตเมืองและชนบท หรือกลุ่มลูกค้าเฉพาะ เช่น ผู้ที่มีผิวแพ้ง่าย 3) ควรศึกษาแนวโน้มตลาดสบู่สมุนไพรในอนาคต รวมถึงผลกระทบของกระแสสุขภาพ เทคโนโลยี และความยั่งยืนต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และ 4) ควรศึกษาประสิทธิภาพของการตลาดดิจิทัล เช่น รีวิวออนไลน์ Influencer และโฆษณาออนไลน์ ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กัลยกร วรกุลลัฎฐานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. (2553). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชมพูนุท นรินทรางกูล ณ อยุธยา และศศินิภา ศรีกัลยานิวาท. (2562). พฤติกรรมการซื้อและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ไรซ์เบอร์รี่บราวนี่อบกรอบผสมอัลมอนด์ของผู้บริโภคในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2(1), 38-50.

นภัทร์ แก้วนาค. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic: QDAT Knowledge). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไปรยา วิลัยรัตน์ และเอื้อมพร ศิริรัตน์. (2566). การตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 6(1), 200-213.

ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 2. (20 ม.ค. 2568). ความชอบมากกว่าแบรนด์คู่แข่งในการตัดสินใจในการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคกลุ่ม 1. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 5. (20 ม.ค. 2568). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผลิตภัณฑ์และอิทธิพลทางสังคม กลุ่ม 1. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 6. (21 ม.ค. 2568). ความชอบมากกว่าแบรนด์คู่แข่งในการตัดสินใจในการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภคกลุ่ม 2. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12. (15 ม.ค. 2568). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าและความตั้งใจซื้อ. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4. (12 ม.ค. 2568). การตัดสินใจในการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภค. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9. (14 ม.ค. 2568). ความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม (Willingness to Pay a Premium) ในการตัดสินใจในการตั้งใจซื้อสบู่สมุนไพรของผู้บริโภค. (จุฑาราชห์ สุขเกษม, ผู้สัมภาษณ์)

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179-211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T.

Berelson, B. (1952). Content analysis in communication research. New York: Free Press.

Fillgood. (2021). Social influence and consumer behavior in the digital age. Bangkok: Fillgood Publishing.

Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research. Massachusetts: Addison-Wesley.

Holsti, O. R. (1969). Content analysis for the social sciences and humanities. Reading: Addison-Wesley.

John, J. (2019). History of soap and hygiene practices in ancient civilizations. Abingdon: Routledge.

Keller, K. L. (2013). Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity. (4th ed.). London: Pearson Education.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). Marketing management. (15th ed.). Harlow: Pearson.

Macmillan, T. T. (1971). The Delphi technique. Paper presented at the Annual Meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. Monterey: United States.

Pena-García, N. et al. (2020). Purchase intention and purchase behavior online: A cross-cultural approach. Heliyon, 6(5), e03849. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e03849.

Setiawan, M. et al. (2024). Consumers' reasonings for intention to purchase natural personal care products in Indonesian market. Cogent Business & Management, 11(1), 2315340. https://doi.org/ 10.1080/23311975.2023.2289205.

Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: A means-end model and synthesis of evidence. Journal of Marketing, 52(3), 2-22. https://doi.org/10.1177/002224298805200302.

บทความวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย*

THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE WATERCOLOR PAPER PRODUCTION FROM COTTON SCRAPS

กรกฎ แพทย์หลักฟ้า[1], จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า[2*]

Korakot Phaetlakfa[1], Chakapong Phaetlakfa[2*]

[1]คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[1]Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

[2]คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[2]Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chakapon@g.swu.ac.th

*Tel: 086-402-9204

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรเหลือใช้จากอุตสาหกรรมสิ่งทอให้เกิดประโยชน์และเพิ่มมูลค่าเป็นวัสดุทางศิลปะที่มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา วิธีการวิจัยเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดปัญหาการวิจัย การคัดเลือกเอกสาร การประเมินคุณภาพข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนากระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์คุณสมบัติของเส้นใยเศษฝ้ายและทดลองผลิตกระดาษโดยผสมเศษฝ้ายกับเยื่อปอสาในอัตราส่วน 100:0, 80:20, 60:40 และ 40:60 แล้วขึ้นแผ่นกระดาษในระดับห้องปฏิบัติการ พร้อมตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพและเชิงกลของกระดาษตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามประเมินคุณภาพกระดาษจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ อาจารย์ด้านศิลปกรรม นักศึกษา และศิลปิน รวมจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านกระดาษทำมือ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม และผู้ประกอบการงานหัตถกรรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า การใช้เศษฝ้ายเพียงอย่างเดียวให้กระดาษที่มีเนื้อละเอียดแต่มีความแข็งแรงต่ำ แห้งช้า และไม่เหมาะสมต่อการใช้งานสีน้ำ ขณะที่การผสมเยื่อปอสาช่วยเพิ่มความแข็งแรง ความสม่ำเสมอ และประสิทธิภาพในการระบายสีน้ำ โดยเฉพาะอัตราส่วน 60:40 และ 40:60 ซึ่งเหมาะสมต่อการใช้งานทางศิลปกรรม อีกทั้งยังสะท้อนศักยภาพในการพัฒนาวัสดุทางเลือกจากทรัพยากรในประเทศ ลดการพึ่งพาการนำเข้า และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม, การผลิตกระดาษ, การระบายสีน้ำ, เศษฝ้าย, เยื่อปอสา

* Received 5 May 2026; Revised 21 May 2026; Accepted 30 May 2026

Abstract

This research aimed to develop an innovative watercolor paper from cotton scraps by utilizing textile industry waste as a value-added artistic material. The study focused on enhancing the properties of locally produced paper to meet the requirements of watercolor painting. The research methodology included a literature review, analysis of cotton fiber characteristics, and experimental production of paper using cotton scraps blended with mulberry pulp at different ratios: 100:0, 80:20, 60:40, and 40:60. The produced sheets were formed under laboratory conditions and evaluated for their physical and mechanical properties, including apparent density, tensile strength, tear resistance, burst strength, and freeness. The results indicated that paper made from 100% cotton scraps exhibited fine texture but low mechanical strength, slow drying, and limited suitability for watercolor applications. In contrast, blending with mulberry pulp significantly improved fiber bonding, structural integrity, and drainage properties. The ratios of 60:40 and 40:60 (cotton to mulberry pulp) demonstrated the most optimal performance, providing higher tensile and burst strength, uniform fiber distribution, and better control of water and pigment dispersion. In conclusion, the development of watercolor paper from cotton scraps, when combined with an appropriate proportion of mulberry pulp, can significantly enhance material performance and meet artistic requirements. This innovation offers a sustainable alternative to imported watercolor paper, promotes the utilization of local resources, and supports environmentally responsible material development.

Keywords: Innovation Development, Paper Production, Watercolor Painting, Cotton Waste, Mulberry Pulp

บทนำ

กระดาษสำหรับระบายสีน้ำเป็นวัสดุพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปกรรม โดยเฉพาะในรายวิชาทัศนศิลป์ที่มุ่งพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน คุณภาพของกระดาษมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งในด้านการดูดซึมน้ำ การกระจายตัวของเม็ดสี และความคงทนของพื้นผิว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของเทคนิคสีน้ำ (Inchar, C., 2025) แนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตกระดาษระบายสีน้ำในระดับสากล มักให้ความสำคัญกับการเลือกใช้เส้นใยธรรมชาติที่มีความเหนียวและมีคุณสมบัติอุ้มน้ำได้ดี เช่น เส้นใยฝ้ายและเส้นใยพืช เนื่องจากสามารถช่วยเพิ่มความแข็งแรงและรองรับการสร้างชั้นสีได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านวัสดุที่มีคุณภาพและเหมาะสมต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ

ในปัจจุบัน หลายชุมชนต้นแบบในประเทศไทยได้มีการพัฒนางานหัตถกรรมกระดาษทำมือจากทรัพยากรท้องถิ่น จนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้และสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการผลิตกระดาษจากเยื่อปอสาและเส้นใยธรรมชาติที่มีการสืบทอดองค์ความรู้ร่วมกับการพัฒนานวัตกรรมร่วมสมัย กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้ด้านวัสดุศาสตร์และ

การออกแบบ เพื่อพัฒนาวัสดุทางศิลปะที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งาน ทั้งนี้ การนำเศษฝ้ายจากอุตสาหกรรมสิ่งทอมาใช้ร่วมกับเยื่อปอสาในการผลิตกระดาษระบายสีน้ำ จึงนับเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถต่อยอดจากต้นแบบความสำเร็จของชุมชน และพัฒนาไปสู่นวัตกรรมวัสดุทางศิลปะที่เหมาะสมต่อบริบทของการศึกษาไทย

การใช้ทรัพยากรเหลือใช้จากอุตสาหกรรมสิ่งทอ เช่น เศษฝ้าย มาแปรรูปเป็นกระดาษสำหรับระบายสีน้ำ ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดปริมาณของเสียในกระบวนการผลิต เส้นใยฝ้ายมีคุณสมบัติเป็นเส้นใยยาวที่สามารถเพิ่มความเหนียว ความยืดหยุ่น และความสามารถในการอุ้มน้ำของกระดาษได้ดีกว่าเส้นใยทั่วไป ส่งผลให้เหมาะสมต่อการใช้งานด้านศิลปกรรมที่ต้องการการควบคุมเทคนิคสีน้ำอย่างละเอียด (Inpakdee, C. & Soodsang, N., 2025) นอกจากนี้ การพัฒนาวัสดุทางศิลปะจากทรัพยากรเหลือใช้ยังช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดการพึ่งพาวัสดุนำเข้า และส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เรียนและผู้ใช้งาน อันเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมควบคู่กันไป

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย” เพื่อพัฒนาวัสดุทางเลือกที่มีคุณภาพ เหมาะสมต่อการใช้งานด้านศิลปกรรม และสามารถเข้าถึงได้ในราคาที่เหมาะสม โดยมุ่งศึกษาคุณสมบัติของกระดาษที่ผลิตจากเศษฝ้ายร่วมกับเยื่อปอสา ตลอดจนประเมินศักยภาพในการนำไปใช้เป็นวัสดุการเรียนรู้ในรายวิชาทัศนศิลป์ อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางศิลปกรรมในบริบทของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย” เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้ายให้มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการใช้งานทางศิลปกรรม และศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ด้านศิลปกรรม ศิลปิน นักศึกษาสาขาศิลปะ และผู้เชี่ยวชาญด้านกระดาษทำมือและงานหัตถกรรม

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้กระดาษสีน้ำหรือมีประสบการณ์ด้านการผลิตกระดาษทำมือ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ประเมินคุณภาพกระดาษต้นแบบ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย อาจารย์ด้านศิลปกรรม ศิลปิน และนิสิตนักศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการใช้งานสีน้ำ

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านกระดาษทำมือ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม และผู้ประกอบการด้านงานหัตถกรรม ซึ่งได้จากการคัดเลือกตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เฉพาะด้าน

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกระดาษจากเส้นใยธรรมชาติ คุณสมบัติของกระดาษสำหรับระบายสีน้ำ การใช้วัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมสิ่งทอ ตลอดจนแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และมาตรฐานการทดสอบคุณภาพกระดาษ เช่น ISO และ TAPPI เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการทดลองและสร้างเครื่องมือวิจัย

2.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณสมบัติของกระดาษ การใช้งานทางศิลปกรรม และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อใช้ประเมินคุณภาพและความพึงพอใจต่อกระดาษต้นแบบในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถในการอุ้มน้ำ ความแข็งแรงของกระดาษ ความเรียบของพื้นผิว ความเหมาะสมต่อเทคนิคสีน้ำ และความคุ้มค่าในการใช้งาน โดยนำเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ก่อนนำไปใช้จริง

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกระบวนการทดลองผลิตกระดาษ การขึ้นแผ่นกระดาษ และการทดลองใช้งานจริง เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน ปัญหา และคุณลักษณะของกระดาษที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานสีน้ำ

3.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านกระดาษทำมือ ศิลปกรรม และผู้ประกอบการงานหัตถกรรม เพื่อศึกษาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนากระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย

3.3 แบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในการประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อกระดาษต้นแบบ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดการข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และแหล่งข้อมูลภาคสนาม โดยเริ่มจากการศึกษาคุณสมบัติของเส้นใยเศษฝ้ายและเยื่อปอสา จากนั้นดำเนินการทดลองผลิตกระดาษในระดับห้องปฏิบัติการ โดยกำหนดอัตราส่วนการผสม 4 สูตร ได้แก่ เศษฝ้าย 100% และเศษฝ้ายผสมปอสาในอัตราส่วน 80:20, 60:40 และ 40:60

กระบวนการผลิตเริ่มจากการต้ม ฟอก และบดเยื่อด้วยเครื่อง Valley Beater ก่อนกระจายเส้นใยด้วยเครื่อง Disintegrator และขึ้นรูปเป็นแผ่นกระดาษด้วยวิธีทำมือ (Handmade Process) จากนั้นนำไปอัดแผ่นและอบแห้งภายใต้สภาวะควบคุม โดยแผ่นกระดาษที่ได้จะถูกนำไปอัดด้วยเครื่องอัดแผ่นมาตรฐานเพื่อลดปริมาณน้ำ และนำไปผึ่งให้แห้งภายใต้สภาวะควบคุมอุณหภูมิประมาณ 25 องศาเซลเซียส จากนั้นจึงนำไปทดสอบคุณสมบัติทางกายภาพและเชิงกล ได้แก่ ความหนา (Thickness) ความเรียบ (Smoothness) ความต้านแรงดึง (Tensile Strength) ความต้านแรงฉีกขาด (Tear Strength) และความต้านแรงดันทะลุ (Burst Strength) รวมถึงสมบัติเชิงแสง เช่น ความขาวและความทึบแสง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของกระดาษตามมาตรฐานอุตสาหกรรม



ภาพที่ 1 กระบวนการต้มและฟอกเยื่อกระดาษ



ภาพที่ 2 กระบวนการอบแห้งและปั่นเยื่อ



ภาพที่ 3 กระบวนการขึ้นแผ่นเยื่อกระดาษ ด้วยมือแบบหัตถกรรม

เมื่อได้กระดาษต้นแบบแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบคุณสมบัติทางกายภาพและเชิงกล ได้แก่ ความหนา ความเรียบ ความต้านแรงดึง ความต้านแรงฉีกขาด และความต้านแรงดันทะลุ รวมถึงการทดลองใช้งานจริงในการระบายสีน้ำ และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และสรุปผลในภาพรวมเพื่ออธิบายคุณสมบัติและแนวทางการพัฒนากระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งาน ถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย เพื่อสรุประดับคุณภาพและความเหมาะสมของกระดาษต้นแบบต่อการใช้งานทางศิลปกรรมต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนากระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย พบว่า การผสมเยื่อปอสาในสัดส่วนที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณสมบัติทางกายภาพและเชิงกลของกระดาษอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความแข็งแรง การระบายน้ำ และความเหมาะสมต่อการใช้งานสีน้ำ

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบคุณสมบัติกระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย

สมบัติต่าง ๆ ของกระดาษสีน้ำจากเศษฝ้าย	เศษฝ้าย 100%	เศษฝ้าย - ปอสา 80:20	เศษฝ้าย - ปอสา 60:40	เศษฝ้าย - ปอสา 40:60
ความหนาแน่นปรากฏ (Apparent density), g/cm^3	5.90	5.34	5.45	3.09
ดัชนีต้านแรงดึง (Tensile index), Nm/g	0.027	24.50	35.06	47.06
ดัชนีต้านแรงฉีกขาด (Tear index), mNm^2/g	8.74	19.00	15.00	13.87
ดัชนีต้านแรงดันทะลุ (Burst index), kPam^2/g	1.60	1.05	2.75	5.61
สภาพการระบายน้ำของเยื่อ (Freeness), ml	252	420	241	384

ผลการทดลองพบว่า กระดาษจากเศษฝ้าย 100% มีความหนาแน่นสูง แต่มีค่าความต้านแรงดึงต่ำ ทำให้กระดาษขาดความแข็งแรงและไม่เหมาะต่อการระบายสีน้ำ ขณะที่การผสมเยื่อปอสาช่วยเพิ่มคุณสมบัติของกระดาษอย่างชัดเจน โดยสูตร 80:20 มีค่าความต้านแรงฉีกขาดสูงที่สุด ส่วนสูตร 60:40 และ 40:60 มีค่าความต้านแรงดึงและแรงดันทะลุสูงขึ้น ส่งผลให้กระดาษมีความแข็งแรง รองรับการระบายสีซ้ำ และควบคุมการกระจายตัวของสีได้ดี

สูตร 60:40 มีค่าการระบายน้ำอยู่ในระดับสมดุล (241 ml) เหมาะสำหรับงานสีน้ำที่ต้องการควบคุมการซึมของสีและการคงรูปของภาพ ขณะที่สูตร 40:60 มีความแข็งแรงสูงและแห้งเร็ว เหมาะกับเทคนิคสีน้ำแบบเปียก



ภาพที่ 4 ภาพกระดาษที่มีสัดส่วนเศษฝ้ายผสมเยื่อปอสา

ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้งาน พบว่า กระดาษสูตร 60:40 และ 40:60 ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมต่อการใช้งานทางศิลปกรรม โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นว่า

“กระดาษสามารถอุ้มน้ำได้ดี สีไม่ไหลกระจายมากเกินไป และรองรับการลงสีซ้ำได้ค่อนข้างดี” (นพดล เนตรดี, 2568)

“พื้นผิวของกระดาษมีลักษณะใกล้เคียงกระดาษสีน้ำเชิงพาณิชย์ เหมาะกับการเรียนการสอนและการฝึกเทคนิคสีน้ำพื้นฐาน” (บัญชา ศรีวงศ์, 2568)

“การนำเศษฝ้ายมาใช้ถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้วัสดุเหลือใช้ และช่วยลดต้นทุนการผลิตได้จริง” (นิมาภา รัตนกิจ, 2568)



ภาพที่ 5 การทดลองเทคนิคสีน้ำบนกระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย



ภาพที่ 6 ภาพผลงานจิตรกรรมสีน้ำ บนกระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย

เมื่อเปรียบเทียบกับกระดาษสีน้ำนำเข้า พบว่า กระดาษต้นแบบยังมีข้อจำกัดด้านความสม่ำเสมอของพื้นผิว แต่มีศักยภาพใกล้เคียงกับกระดาษเชิงพาณิชย์ในด้านความแข็งแรง การอุ้มน้ำ และการควบคุมการกระจายตัวของสี อีกทั้งยังมีข้อได้เปรียบด้านการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ การลดต้นทุน และการเพิ่มมูลค่าให้วัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมสิ่งทอ

ดังนั้น กระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้ายผสมเยื่อปอสา โดยเฉพาะสูตร 60:40 และ 40:60 จึงมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นวัสดุทางเลือกสำหรับการเรียนการสอนและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนากระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย พบว่า อัตราส่วนของการผสมเส้นใยระหว่างเศษฝ้ายและเยื่อปอสามีผลต่อคุณสมบัติของกระดาษทั้งด้านความแข็งแรงและสมรรถนะการใช้งานอย่างชัดเจน โดยการเพิ่มสัดส่วนของเยื่อปอสาช่วยยกระดับคุณภาพของกระดาษให้เหมาะสมต่อการใช้งานระบายสีน้ำมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดด้านวัสดุเส้นใยธรรมชาติที่ระบุว่า เส้นใยยาวมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มความแข็งแรงและความทนทานของกระดาษ เนื่องจากช่วยเพิ่มพื้นที่สัมผัสและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างเส้นใยภายในโครงสร้างวัสดุ (Han, X. et al., 2019)

ผลการทดลองพบว่า กระดาษจากเศษฝ้าย 100% มีความหนาแน่นสูง แต่มีค่าความต้านแรงดึงต่ำ สะท้อนให้เห็นว่าเส้นใยรีไซเคิลมีประสิทธิภาพในการยึดเกาะลดลง อันเป็นผลจากการผ่านกระบวนการแปรรูปหลายขั้นตอน ส่งผลให้โครงสร้างเส้นใยเสื่อมสภาพและความยาวของเส้นใยลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ระบุว่าเส้นใยรีไซเคิลมีสมบัติเชิงกลต่ำกว่าเส้นใยปฐมภูมิอย่างมีนัยสำคัญ (Lindner, M., 2018) ในทางตรงกันข้าม การผสมเยื่อปอสาซึ่งเป็นเส้นใยยาวและมีโครงสร้างสมบูรณ์ ช่วยเพิ่มค่าความต้านแรงดึงและแรงดันทะลุของกระดาษอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสูตร 60:40 และ 40:60 ซึ่งให้สมบัติเชิงกลดีที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างเส้นใยสั้นจากเศษฝ้ายที่ช่วยเพิ่มความหนาแน่น และเส้นใยยาวจากปอสาที่ช่วยเสริมความแข็งแรงของโครงสร้างกระดาษ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยด้านวัสดุชีวภาพที่ระบุว่าการผสมเส้นใยต่างขนาดสามารถช่วยปรับปรุงสมบัติเชิงกลและความคงทนของวัสดุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Faruk, O. et al., 2015) ในด้านสมรรถนะการใช้งาน พบว่า สูตร 60:40 มีความสามารถในการดูดซับน้ำและควบคุมการกระจายตัวของสีได้ดี เหมาะสำหรับงานสีน้ำที่ต้องการความละเอียดและการคงรูปของภาพ ขณะที่สูตร 40:60 มีการระบายน้ำได้รวดเร็วและรองรับเทคนิคเปียกบนเปียกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสัมพันธ์กับโครงสร้างความพรุนของเส้นใยและการกระจายตัวของน้ำภายในแผ่นกระดาษ (Lindner, M., 2018) เมื่อเปรียบเทียบกับกระดาษสีน้ำเชิงพาณิชย์ พบว่า กระดาษที่พัฒนาขึ้นมีคุณสมบัติใกล้เคียงในด้านความแข็งแรง การอุ้มน้ำ และการควบคุมการกระจายตัวของสี แม้ยังมีข้อจำกัดด้านความสม่ำเสมอของพื้นผิวจากกระบวนการผลิตแบบกึ่งหัตถกรรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วัสดุจากเส้นใยธรรมชาติสามารถพัฒนาให้มีสมรรถนะใกล้เคียงวัสดุอุตสาหกรรมได้ หากมีการควบคุมโครงสร้างของเส้นใยและกระบวนการผลิตอย่างเหมาะสม (Faruk, O. et al., 2015) ในมิติทางการศึกษา งานวิจัยนี้สะท้อนศักยภาพของการใช้วัสดุท้องถิ่นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ ซึ่งช่วยลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงวัสดุของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เน้นการลงมือปฏิบัติผ่านวัสดุจริงในบริบทชุมชน (Suwan, S. & Sithsungnoen, C., 2025) นอกจากนี้ การนำเศษฝ้ายจากอุตสาหกรรมสิ่งทอมาเพิ่มมูลค่ายังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจ BCG ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การหมุนเวียนทรัพยากร และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้น การพัฒนากระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้ายผสมเยื่อปอสา จึงไม่เพียงช่วยยกระดับคุณสมบัติของวัสดุทางศิลปกรรม แต่ยังมีคุณค่าในด้านการศึกษาและความยั่งยืน โดยสามารถต่อยอดสู่การพัฒนานวัตกรรมวัสดุการเรียนรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทของประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อค้นพบใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนากระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาวัสดุทางศิลปกรรมจากทรัพยากรธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้ ได้ดังนี้

1. การผสมเส้นใยเศษฝ้ายร่วมกับเยื่อปอสาในสัดส่วนที่เหมาะสม สามารถพัฒนาคุณสมบัติของกระดาษให้รองรับเทคนิคสีน้ำได้ใกล้เคียงกระดาษเชิงพาณิชย์ ทั้งด้านความแข็งแรง การอุ้มน้ำ และการควบคุมการกระจายตัวของสี โดยเฉพาะอัตราส่วน 60:40 และ 40:60 ซึ่งให้สมดุลระหว่างความเหนียวของเส้นใยและการระบายน้ำของเนื้อกระดาษ

2. งานวิจัยค้นพบว่า เศษวัสดุจากอุตสาหกรรมสิ่งทอสามารถพัฒนาเป็นวัสดุทางศิลปกรรมที่มีคุณค่าได้ หากมีการออกแบบโครงสร้างเส้นใยร่วมกับวัสดุธรรมชาติชนิดอื่นอย่างเหมาะสม ซึ่งสะท้อนแนวทางใหม่ของการพัฒนาวัสดุศิลปะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

3. เกิดองค์ความรู้ด้าน “กระบวนการพัฒนากระดาษศิลปกรรมจากเส้นใยธรรมชาติผสม” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ ได้ เช่น เส้นใยกล้วย เส้นใยสับปะรด ฟางข้าว เปลือกข้าวโพด หรือเส้นใยพืชท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นกระดาษเฉพาะทางสำหรับงานศิลปะ งานหัตถกรรม และสื่อสร้างสรรค์

4. รูปแบบการใช้ประโยชน์ของกระดาษจากเศษฝ้ายไม่ได้จำกัดเฉพาะงานระบายสีน้ำเท่านั้น แต่ยังสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์อื่น ๆ เช่น สมุดทำมือ กระดาษศิลปะ กระดาษพิมพ์ลาย งานบรรจุภัณฑ์เชิงหัตถกรรม การ์ดศิลปะ และวัสดุตกแต่งภายใน ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

5. งานวิจัยค้นพบว่า กระบวนการผลิตกระดาษจากเศษฝ้ายสามารถประยุกต์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการด้านศิลปศึกษาและสิ่งแวดล้อมได้ โดยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการออกแบบวัสดุ การอนุรักษ์ทรัพยากร และการสร้างจิตสำนึกด้านความยั่งยืนแก่ผู้เรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระดาษสำหรับระบายสีน้ำจากเศษฝ้าย” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษจากวัสดุเหลือใช้ให้มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการใช้งานทางศิลปกรรม โดยมุ่งศึกษาศักยภาพของเศษฝ้ายจากอุตสาหกรรมสิ่งทอร่วมกับเยื่อปอสาในการผลิตกระดาษสำหรับระบายสีน้ำ ผล การวิจัยแสดงให้เห็นว่าเศษฝ้ายสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระดาษสีน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับปรุงคุณสมบัติของกระดาษให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ด้วยการผสมเยื่อปอสาในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสมบัติทางกายภาพและสมบัติเชิงกลของกระดาษ จากการทดลองพบว่า กระดาษที่ผลิตจากเศษฝ้ายเพียงอย่างเดียวมีความหนาแน่นสูง แต่มีความแข็งแรงต่ำและยังไม่เหมาะสมต่อการใช้งานสีน้ำมากนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการผสมเยื่อปอสาเข้าไปในส่วนประกอบของกระดาษ พบว่า สามารถช่วยเพิ่มความแข็งแรงของโครงสร้างกระดาษ ปรับปรุงการระบายน้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการดูดซับน้ำและการกระจายตัวของสีได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในอัตราส่วนเศษฝ้ายต่อเยื่อปอสาที่ 60:40 และ 40:60 ซึ่งให้คุณสมบัติที่เหมาะสมทั้งด้านความต้านแรงดึง ความต้านแรงดันทะลุ และความสามารถในการรองรับเทคนิคการระบายสีน้ำแบบเปียก รวมถึงการลงสีทับซ้อน เมื่อเปรียบเทียบกับกระดาษสีน้ำเชิงพาณิชย์จากต่างประเทศ พบว่า กระดาษที่พัฒนาขึ้นมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันทั้งในด้านความแข็งแรง การอุ้มน้ำ

และสมรรถนะในการใช้งาน แม้ว่ายังมีข้อจำกัดในเรื่องความสม่ำเสมอของพื้นผิวอยู่บ้าง แต่กระดาษจากเศษฝ้ายมีข้อได้เปรียบสำคัญในด้านการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ การลดต้นทุน และการเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมสิ่งทอ งานวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของการพัฒนากระดาษระบายสีน้ำจากเศษฝ้ายในฐานะวัสดุทางเลือกสำหรับการเรียนการสอนและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังนำไปสู่ข้อเสนอแนะในหลายด้าน โดยในด้านหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานวิจัย ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาวัสดุทางศิลปกรรมจากทรัพยากรเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติภายในประเทศ เพื่อเพิ่มทางเลือกของวัสดุการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและลดการพึ่งพาวัสดุนำเข้า รวมทั้งควรสนับสนุนการพัฒนากระบวนการผลิตจากระดับหัตถกรรมไปสู่การผลิตกึ่งอุตสาหกรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์และรองรับการใช้งานในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของชุมชนและสังคม ควรนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เช่น กระดาษศิลปะ สมุดทำมือ บรรจุภัณฑ์หัตถกรรม และผลิตภัณฑ์ตกแต่ง เพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งยังช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในสังคม ด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้วัสดุชีวภาพและวัสดุเหลือใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์และวัสดุทางการศึกษา ตามแนวคิดเศรษฐกิจ BCG (Bio-circular-green Economy) รวมถึงสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัย การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมสู่ชุมชนและผู้ประกอบการ เพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตวัสดุศิลปกรรมจากทรัพยากรในประเทศ และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในระดับประเทศและนานาชาติ สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของกระดาษเพิ่มเติม เช่น การใช้สารยึดประสาน ระยะเวลาในการบดเยื่อ และกระบวนการขึ้นรูปแผ่น เพื่อเพิ่มความสม่ำเสมอของพื้นผิวและควบคุมการดูดซับน้ำให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ควรศึกษาการใช้เส้นใยธรรมชาติชนิดอื่นร่วมกับเศษฝ้าย เช่น เส้นใยกล้วย เส้นใยสับปะรด หรือฟางข้าว เพื่อพัฒนาคุณสมบัติของกระดาษให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรทดลองใช้งานจริงกับกลุ่มผู้ใช้ที่หลากหลายและศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เช่น การประเมินวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันถึงความยั่งยืนของการใช้เศษฝ้ายเป็นวัตถุดิบในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นพดล เนตรดี. (14 ส.ค. 2568). คุณสมบัติของกระดาษสีน้ำ. (จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, ผู้สัมภาษณ์)

นิมาภา รัตนกิจ. (1 ก.ย. 2568). การเพิ่มมูลค่าให้วัสดุเหลือใช้ และช่วยลดต้นทุนการผลิต. (จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, ผู้สัมภาษณ์)

บัญชา ศรีวงศ์. (18 ส.ค. 2568). การใช้กระดาษจากเศษฝ้ายทดลองเทคนิคการระบายสีน้ำ. (จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2564). โมเดลเศรษฐกิจ BCG: การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2569 จาก https://www.bcg.in.th/

Faruk, O. et al. (2015). Biocomposites reinforced with natural fibers: 2000-2010. Journal of Polymers, 2015(1), 1-15. https://doi.org/10.1155/2015/243947.

Han, X. et al. (2019). Hydrogen-bonding-induced assembly of aligned cellulose nanofibers into ultrastrong and tough bulk materials. Journal of Materials Chemistry A, 47, 26645-27188. https://doi.org/10.1039/C9TA11118B

Inchar, C. (2025). The study classification of monoprint techniques with dye printmaking techniques. Asian Creative Architecture, Art and Design, 38(2), e275521. https://doi.org/10.55003/acaad.2025.275521.

Inpakdee, C. & Soodsang, N. (2025). The design and development of community textile products from banana fiber blends as commercial prototypes. Community and Social Development Journal, 26(1), 112-125. https://doi.org/10.57260/csdj.2025.273272.

Lindner, M. (2018). Factors affecting the hygroexpansion of paper. Journal of Materials Science, 53, 1-26. https://doi.org/10.1007/s10853-017-1358-1.

Suwan, S. & Sithsungnoen, C. (2025). The effects of a learning management model using design thinking and community-based learning to enhance local visual art design. Humanities, Arts and Social Sciences Studies, 25(2), 485-497. https://doi.org/10.69598/hasss.25.2.273333.

บทความวิจัย

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A MODEL OF ACADEMIC ADMINISTRATION TO ENHANCE LEARNING MANAGEMENT IN DIGITAL ERA OF SMALL SCHOOL TEACHERS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA IN THE NORTHEASTERN REGION

กรรณิการ์ ธนะสูตร*, พิมพ์อร สดเอี่ยม, บุญช่วย ศิริเกษ

Kannika Thanasoot*, Pim-on Sod-ium, Boonchuay Siriket

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีลานชาง เลย ประเทศไทย

Educational Administration, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: kk805613@gmail.com

*Tel: 091-063-9323

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ จำนวน 36,545 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 380 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกนและสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.30, S.D. = 0.47) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.56) และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) เท่ากับ 0.372 เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล การนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล การวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล และการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล และ 2) รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินรูปแบบ

* Received 5 May 2026; Revised 22 May 2026; Accepted 29 May 2026

ด้านความถูกต้องและ ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.09 และ $\bar{X}$ = 4.85, S.D. = 0.14 ตามลำดับ)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานวิชาการ, การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล, โรงเรียนขนาดเล็ก, ครูประถมศึกษา

Abstract

This research aims to 1) Study the current conditions, desirable conditions, and priority needs of academic administration to enhance learning management in digital era of small school teachers under the office of primary educational service area in the northeastern region. and 2) Create and verify the model of academic administration to enhance learning management in digital era of small school teachers under the office of primary educational service area in the northeastern region. A mixed-methods research design was employed. The population consisted of 36,545 school administrators and academic teachers. The sample comprised 380 school administrators and academic teachers selected using the Krejcie and Morgan table and multi-stage random sampling. The model was evaluated through focus group discussions with 9 experts. The research instruments included questionnaires, interviews, and evaluation forms. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations and the Priority Needs Index. Research results showed that 1) The current situation, overall, is at a moderate level with a mean of 3.30 ($\bar{X}$ = 3.30, S.D. = 0.47). The desired situation, overall, is at the high levels with a mean of 4.53 ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.56), and the overall Priority Needs Index (PNI) was 0.372. The priority needs arranged from the highest to the lowest were as follows: development of digital media, innovation and technology, digital learning management, supervision integrated with digital technology, digital measurement and evaluation and digital curriculum development. and 2) The model of academic administration to enhance learning management in digital era of small school teachers under the office of primary educational service area in the northeastern region consisted of 5 components: principles, objectives, processes, measurement and evaluation, and conditions for success. The evaluation results indicated that the model demonstrated the highest level of accuracy ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.09) and suitability ($\bar{X}$ = 4.85, S.D. = 0.14).

Keywords: Model of Academic Administration, Learning Management In Digital Era, Small School, Primary School Teacher

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่โลกยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ซึ่งถือเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ จนกลายเป็นปัจจัยสำคัญใน การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมคนเข้าสู่สังคมยุคใหม่และสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องมี การเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมโลกและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างคน ให้มีความรู้ความสามารถทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์สร้างสังคมและสร้างชาติได้อย่างมีความสุข คือ การศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทำให้สถานศึกษาได้รับผลกระทบจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอดและมีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่กำหนดยุทธศาสตร์ให้สถานศึกษาและสถาบันการศึกษา ต้องมีระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกฝ่ายที่จำเป็นต้องตระหนักและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ จึงจะสามารถใช้เทคโนโลยีที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาเพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานตามที่กำหนดโดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้มีความทันต่อสถานการณ์ เป็นงานพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามบริบทและสอดคล้องกับสภาพสังคมทั้งด้านความรู้ความสามารถในการอ่าน เขียน คิดคำนวณและทักษะการคิดวิเคราะห์นำไปสู่ความจำเป็นต้องพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร เทคนิควิธีการและสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ กลับพบว่า ครูมีความเชี่ยวชาญและความสามารถใน การจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) อีกทั้ง ยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับ การจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะกลุ่มครูรุ่นเก่าส่วนใหญ่ที่ยังคงยึดวิธีการสอนแบบดั้งเดิมใช้การบรรยาย เน้นครูเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการจัดการเรียนรู้แลยังคงไม่ยอมปรับตัวเปลี่ยนแปลง (ฉัตรชัย หวังมีจงมี, 2560) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กจะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีแนวโน้มสูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) และคาดว่าจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศซึ่งสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันใน 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารวิชาการมีปัญหาที่เด่นชัดที่สุด คือ ครูไม่ครบชั้นและจำนวนผู้เรียนในแต่ละชั้นมีจำนวนน้อยทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลายได้สังคมผู้เรียนคับแคบการเรียนรู้

ระหว่างผู้เรียนไม่กว้างพอผู้เรียนจึงมีความจำกัดในการพัฒนา การเรียนรู้ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ทุกเรื่องและจากการประเมินมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กยังขาดคุณภาพจึงทำให้คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจำนวนมาก แต่ยังขาดรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มุ่งส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับ “โรงเรียนขนาดเล็ก” โดยเฉพาะในบริบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรทางเทคโนโลยีแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปจึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทดังกล่าว ซึ่งการวิจัยครั้งนี้พัฒนากรอบแนวคิดจากแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงสนใจที่จะสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีประสทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ และนำผลไปพัฒนารูปแบบร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยออกเป็นระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชากร ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7,095 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7,095 คน ครูวิชาการ จำนวน 29,450 คน รวม 36,545 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ที่มีความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 380 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ เพื่อประเมินสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ 1) กำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสอบถามจากกรอบแนวคิดการวิจัยและนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยมาสร้างเป็นข้อคำถาม 2) จัดทำร่างแบบสอบถามเพื่อประเมินสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นรายการข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 3) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80 - 1.00 4) นำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือได้ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) อยู่ระหว่าง 0.29 - 0.66 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.945 และ 5) จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 380 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกนและสุ่มแบบหลายขั้นตอน ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ระยะที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนำผลจากการศึกษาจากระยะที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นมาเป็นข้อมูลในการยกร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล องค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล องค์ประกอบที่ 3 ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล องค์ประกอบที่ 4 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัลตรวจสอบยืนยันโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิใน จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกกิจกรรม การสนทนากลุ่มมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เท่ากับ 0.96 และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ข้อมูลและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธี Triangulation จากข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบโดยการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง มีคุณสมบัติดังนี้ เป็นนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบประเมินความถูกต้องของรูปแบบและแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดำเนินการสร้างแบบประเมิน ดังนี้ 1) ศึกษากรอบแนวคิดในการสร้างแบบประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสม 2) สร้างแบบประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 3) นำแบบประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข 4) นำแบบประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) เพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 5) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ และ 6) ได้แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ใช้ค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทำการแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็นการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมรายด้าน

การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล	3.43	0.53	ปานกลาง	4.47	0.60	มาก	0.302	5
2. ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล	3.23	0.42	ปานกลาง	4.52	0.55	มากที่สุด	0.399	2
3. ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล	3.34	0.50	ปานกลาง	4.52	0.57	มากที่สุด	0.354	4

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็นการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมรายด้าน (ต่อ)

การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
4. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล	3.20	0.40	ปานกลาง	4.50	0.57	มาก	0.408	1
5. ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล	3.32	0.47	ปานกลาง	4.60	0.53	มากที่สุด	0.385	3
โดยรวม	**3.30**	**0.47**	**ปานกลาง**	**4.53**	**0.56**	**มากที่สุด**	**0.372**	

สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.30, S.D. = 0.47) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.43, S.D. = 0.53) ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.34, S.D. = 0.50) ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.32, S.D. = 0.47) ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.23, S.D. = 0.42) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.20, S.D. = 0.40) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.56) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการนิเทศการศึกษายุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.53) ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.55) ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.57) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.57) และด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็น (PNI) โดยรวมเท่ากับ 0.372 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.408) ลำดับที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.399) ลำดับที่ 3 ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.385) ลำดับที่ 4 ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.354) และลำดับที่ 5 ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.302) ตามลำดับ

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 หลักการ ประกอบด้วย 1) หลักการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม 2) หลักการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 3) หลักการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

2.2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก และ 2) เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก

2.3 กระบวนการ ดำเนินการขับเคลื่อนองค์ประกอบ 5 ด้าน ด้วยกระบวนการวงจรคุณภาพ PDCA ดังนี้ ด้านที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านที่ 3 การวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ด้านที่ 4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและด้านที่ 5 การนิเทศการศึกษายุคดิจิทัล

2.4 การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโดยใช้แบบทดสอบ 2) ประเมินพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ที่ใช้รูปแบบรูปแบบบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.5 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำดิจิทัล 2) การสร้าง ความร่วมมือในการปฏิบัติตามขั้นตอนของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ใน ยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) การนิเทศติดตามที่มีความต่อเนื่องสม่ำเสมอและ 4) การส่งเสริมให้มี Best practice ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การตรวจสอบรูปแบบโดยสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ทำการประเมินรูปแบบด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมรายด้าน

รายการประเมิน	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
หลักการ						
เฉลี่ย	4.64	0.49	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
วัตถุประสงค์						
เฉลี่ย	4.89	0.32	มากที่สุด	4.94	0.24	มากที่สุด
กระบวนการ						
เฉลี่ย	4.67	0.04	มากที่สุด	4.81	0.07	มากที่สุด
การวัดและประเมินผล						
เฉลี่ย	4.81	0.40	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
เงื่อนไขความสำเร็จ						
เฉลี่ย	4.89	0.32	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	**4.74**	**0.09**	**มากที่สุด**	**4.85**	**0.14**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบด้านความถูกต้องอยู่ในระดับ ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.09) และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.85, S.D. = 0.14) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพได้ต่อเนื่อง แม้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงดิจิทัลและด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ครูมีการใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมมากขึ้นแต่ในสิ่งแวดล้อมของการสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กยังมีไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมในด้านของการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทั้งทางด้านการพัฒนาศักยภาพของครูในการสร้างและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จึงแสดงให้เห็นถึงข้อมูลในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปประเด็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) พบว่า ประเด็นจุดอ่อนของการพัฒนานั้นมีหลายประเด็นและหนึ่งในนั้น คือ จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีมาก ส่วนใหญ่ขาดแคลนทรัพยากรที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ทั้งนี้ คุณลักษณะที่สำคัญของครูนั้นต้องมี ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอนและสามารถประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการและพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียน (อ่องจิต เมธยะประภาส, 2559) และคุณลักษณะของครูในยุคดิจิทัลว่าต้องสามารถเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับทั้งหลักสูตร เนื้อหาวิชา และรูปแบบการสอน เพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล และคุณลักษณะที่ระบุถึงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสถานการณ์โลกในอนาคต (Redecker, C, 2017) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยสื่อและเทคโนโลยีในการกระตุ้นการเรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากรครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้อีกทั้งนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการนิเทศผสานเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการจัด การเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัลตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียนเปลี่ยนไป ครูจึงต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น กระบวนการนิเทศจึงควรได้ส่งเสริมครูให้แสวงหาความรู้เข้าถึงแหล่งความรู้ผ่านโปรแกรมแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชัน เช่น Facebook OBEC content center และอื่น ๆ ส่งเสริมครูให้มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนและสื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ผ่านการอบรมจากหน่วยงานต้นสังกัด ออนไลน์อบรม และอื่น ๆ จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้รับการนิเทศด้วยกระบวนการ PLC อย่างเป็นระบบสอดรับกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ที่กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาว่า คือ กระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือร่วมกับผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการนิเทศในรูปแบบออนไลน์ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทาง เวลา และงบประมาณ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ครูสามารถเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพและรับคำปรึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2558)

1.3 ความต้องการจำเป็น (PNI) การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ใน ยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมเท่ากับ 0.372 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ด้านการจัดการเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการนิเทศการศึกษายุคดิจิทัล ด้านการวัดและประเมินผลยุคดิจิทัลและด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ตามลำดับ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าความต้องการด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลอยู่ในลำดับที่หนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูมีความต้องการปรับวิธีการในการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย ครูควรได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น Ai Clip VDO E-book และอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อ่องจิต เมธยะประภาส ที่กล่าวว่า ครูต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างบทเรียน และสื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาและต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด (อ่องจิต เมธยะประภาส, 2559) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับ White, J. P. ที่กล่าวว่า ครูต้องตามให้ทันกับเทคโนโลยีใหม่เพื่อนำไปปรับใช้กับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง โดยครูต้องสามารถเลือกใช้งานเครื่องมือดิจิทัลทั้งซอฟแวร์ (แอปพลิเคชัน โปรแกรม โซเชียลมีเดีย และบริการต่าง ๆ) และฮาร์ดแวร์ (คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และอุปกรณ์พิเศษ อื่น ๆ ในห้องเรียน สมาร์ทโฟน) ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และมีคุณลักษณะที่ระบุ

ถึงการสร้างสื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (White, J. P., 2015) แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการส่งเสริมครูในการผลิตสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจัลแต่ยังไม่มีความเพียงพอที่จะพัฒนาศักยภาพของครูที่จะในไปใช้ในห้องเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งขับเคลื่อนด้วยกระบวนการคุณภาพ PDCA ทุกองค์ประกอบมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของการบริหารงานวิชาการภายในกรอบที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ด้านที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรเชิงดิจิทัล ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านที่ 3 การวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล ด้านที่ 4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และด้านที่ 5 การนิเทศการศึกษายุคดิจิทัล มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในลักษณะของระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบ การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สร้างขึ้นโดยยึดทฤษฎี แนวคิดที่เป็นระบบส่งผลให้ องค์ประกอบมีการเชื่อมโยงกันในลักษณะของระบบอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ สุกัญญา แช่มช้อย ที่กล่าวถึงสภาพปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่าต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ส่วน ได้แก่ ผู้เรียน การเรียนรู้ครู เทคโนโลยีนวัตกรรมการเรียนรู้ และผู้บริหารสถานศึกษา (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) นอกจากนี้ กมล ภู่ประเสริฐ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ คือ กระบวนการบริหารที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญของภารกิจในสถานศึกษา กระบวนการนี้ครอบคลุมการจัดการด้านหลักสูตรและการสอนการพัฒนาครูผู้สอน การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน (กมล ภู่ประเสริฐ, 2553) และที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพร สีกาเรียน ที่ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ในสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาครู ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล (กชพร สีกาเรียน, 2567) แสดงให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน และดำเนินการผ่านกระบวนการ PDCA ส่งผลให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านของความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ นี้ได้ดำเนินการโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากตัวแทนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวของกับการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมทุกตำแหน่งสายงานและดำเนินการอย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยในทุกระยะและมีการใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทุกฉบับ และอาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ นี้มีองค์ประกอบที่มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้

เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมากและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชานนท์ คำปิวทา พบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ชานนท์ คำปิวทา, 2565) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความถูกต้องและความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการสร้างโดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นและการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและดำเนินการผ่านกระบวนการขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัยอย่างเป็นระบบทำให้ได้รูปแบบ การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลการประเมินด้านความถูกต้องและ ความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูโรงเรียนขนาดเล็กอย่างต่อเนื่องโดยสนับสนุนการอบรมด้านสื่อดิจิทัล การนิเทศออนไลน์ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการใช้รูปแบบในโรงเรียนต่างขนาด หรือศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลในบริบทอื่นเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

กชพร สีกาเรียน. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วารสารปัญญา, 31(1), 1-11.

กมล ภู่ประเสริฐ. (2553). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรชัย หวังมีจงมี. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียน เปลี่ยนสมรรถนะ. วารสารสถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 12(2), 47-63.

ชานนท์ คำปิวทา. (2565). รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2558). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา.

_____. (2564). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2563). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก. เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2567 จาก https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1801-file.pdf

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อ่องจิต เมธยะประภาส. (2559). คุณลักษณะของครูและนักเรียนในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก http://www.slideplayer.mcu.ac.th/?p=162

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3). https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

Redecker, C. (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Retrieved February 15, 2025, from https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466

White, J. P. (2015). Digital Literacy Skills for FE Teachers. London: SAGE.

บทความวิชาการ

เอเชียนเกมส์ 1998: การนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทย ภายใต้บริบทวิกฤติเศรษฐกิจ*

THE 1998 ASIAN GAMES: THE REPRESENTATION OF THAILAND'S NATIONAL IMAGE IN THE CONTEXT OF THE ECONOMIC CRISIS

อภิเชษฐ กาญจนดิฐ
Apichest Kanchanadit
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand
Corresponding author E-mail: apichest@tsu.ac.th
Tel: 089-050-7325

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง "เอเชียนเกมส์ 1998: การนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยภายใต้บริบทวิกฤติเศรษฐกิจ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ารัฐไทยใช้การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ.1998 นำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศอย่างไรภายใต้บริบทวิกฤติการณ์ครั้งสำคัญของประเทศที่เรียกว่า "วิกฤติต้มยำกุ้ง" อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำมากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ โดยที่การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เอกสารจากหน่วยงานภาครัฐ สิ่งพิมพ์ร่วมสมัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า เดิมทีรัฐบาลไทยในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ซึ่งอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเติบโต เสนอตัวขอเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ.1998 โดยคาดหวังวจะใช้การแข่งขันมหกรรมกีฬาครั้งดังกล่าวเป็นพื้นที่เพื่อแสดงถึงศักยภาพในการพัฒนาประเทศและการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ใน ค.ศ.1997 ทำให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นปรับเปลี่ยนมุมมองและท่าทีอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยหันมาใช้การเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็นพื้นที่นำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่อิงกับอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งการปรับภาพลักษณ์เช่นนี้เป็นไปเพื่อฟื้นฟูความชอบธรรมและสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของสังคมไทย และใช้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศในช่วงที่กำลังเผชิญหน้ากับวิกฤติเศรษฐกิจ ลักษณะเช่นนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างรัฐบาลกับการเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติและความพยายามของรัฐบาลไทยในการใช้มหกรรมกีฬานานาชาติเป็นเครื่องมือทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของชาติ

คำสำคัญ: เอเชียนเกมส์ 1998, วิกฤติเศรษฐกิจ, ภาพลักษณ์ของประเทศ

---

* Received 30 April 2026; Revised 16 May 2026; Accepted 25 May 2026

Abstract

The article titled “The 1998 Asian Games: Representing Thailand’s National Image amid the Economic Crisis” aims to examine how the Thai state utilized the 1998 Asian Games to construct and present the country’s image amid a significant national crisis known as the “Tom Yum Kung Crisis,” one of the most severe financial and economic crises in Thailand’s history. This study employs a historical methodology by analyzing official government documents, contemporary printed materials, and relevant academic works. The study indicated that the Thai government in the early 1990s-a period of rapid economic growth-bid to host the 1998 Asian Games with the expectation of using the event as a platform to showcase Thailand’s developmental potential and economic success to the international community. However, following the major economic crisis in 1997, the Thai government significantly adjusted its perspective and approach. It shifted toward using the 1998 Asian Games as a platform to project an image of the nation rooted in cultural heritage, emphasizing core national identity, traditional arts, and indigenous heritage in order to reinforce social cohesion, restore state legitimacy, and strengthen a sense of national identity during a period of crisis. In addition, the Asian Games served as a tourism promotion platform intended to stimulate economic activity and generate revenue during a difficult financial period. Overall, this study demonstrates the complex relationship between state power and international sporting mega-events, illustrating how sports can function as political, economic, and cultural instruments for reconstructing a positive national image. These efforts reflect the Thai government’s adaptive resilience in managing a nation’s international image even when confronted with a domestic crisis of unprecedented scale.

Keywords: 1998 Asian Games, Economic Crisis, The National Image

บทนำ

กีฬาเอเชียนเกมส์ (Asian Games - บทความนี้ใช้คำว่า ‘เอเชียนเกมส์’ ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ยกเว้นในรายการอ้างอิงที่คงการสะกดว่า ‘เอเชี่ยนเกมส์’ ตามต้นฉบับเดิม เพื่อความถูกต้องตามหลักการอ้างอิงและเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูล) คือ การแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติของประเทศในทวีปเอเชียที่จัดขึ้นทุก ๆ 4 ปี โดยจัดการแข่งขันขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1951 จากการริเริ่มของ จี.ดี.สนธิ (G.D. Sondhi) นักการศึกษาคนสำคัญของอินเดียที่เสนอแนวคิดเรื่องการใช้เวทีกีฬาเพื่อให้ประเทศเอเชียที่เพิ่งได้รับเอกราชในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองมีเวทีการแข่งขันกีฬาที่ช่วยยกระดับมาตรฐานการกีฬา และเพื่อให้ประเทศที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและการเมืองเหล่านี้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากเยาวหระลาล เนห์รู (Jawaharlal Nehru) นายกรัฐมนตรีของอินเดียในขณะนั้นถึงขั้น

เคยตั้งชื่อกีฬารายการนี้ว่า “กีฬาแห่งชาวเอเชีย” (Asiatic Games) (สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2542) โดยในปัจจุบันกีฬาเอเชียนเกมส์มีสมาชิกเกือบ 50 ประเทศในเอเชียส่งนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขันทำให้กีฬารายการนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นการแข่งขันกีฬานานาชาติที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากกีฬาโอลิมปิก (Hong, F. & He, G., 2021)

นอกจากในแง่ของการแข่งขันกีฬาแล้ว กีฬาเอเชียนเกมส์ยังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกีฬากับบริบทและนัยยะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของทวีปเอเชียเข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องอีกด้วย นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่เกิดขึ้นโดยสอดคล้องกับนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐบาลอินเดียในขณะนั้นที่ต้องการก่อตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์สงครามเย็นที่มีการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต และต่อมายังมีส่วนเชื่อมโยงกับการเมืองทวิภาคีระหว่างชาติคู่ขัดแย้ง รวมทั้งเป็นฐานทางวัฒนธรรมที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศ และการสร้างอัตลักษณ์ของภูมิภาค (Hong, F. & He, G., 2021) ขณะที่ชาติเจ้าภาพผู้จัดการแข่งขันมักใช้กีฬารายการนี้เป็นพื้นที่แสดงภาพลักษณ์ของชาติตนสู่ความรับรู้ของนานาชาติ อาทิ อินเดียใช้กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1951 แสดงภาพลักษณ์ของชาติเอกราชใหม่ที่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่ยาวนาน ญี่ปุ่นใช้กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1958 แสดงภาพลักษณ์ของสันติภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจ (Huebner, S., 2016) อินโดนีเซียใช้กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1962 แสดงภาพลักษณ์ของชาติที่มั่นคง มีเสถียรภาพ ทันสมัยและการพัฒนา (Lutan, R., 2007) จีนใช้การเป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1990 กระชับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่เคยขัดแย้งกันและแสดงภาพลักษณ์ความทันสมัยและรุ่งเรืองภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ (จินตวัฒน์ ศิริรัตน์, 2564)

สำหรับประเทศไทย มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกีฬาเอเชียนเกมส์ เพราะส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬารายการนี้ตั้งแต่การแข่งขันครั้งแรก ยังเคยรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์มาแล้วถึง 4 ครั้ง ใน ค.ศ. 1966, 1970, 1978 และ 1998 ทำให้ไทยเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์มากที่สุดในหมู่ชาติสมาชิกของกีฬารายการนี้ อย่างไรก็ตามการที่ไทยได้เป็นเจ้าภาพกีฬารายการนี้หลายครั้ง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่ชาติเจ้าภาพเดิมไม่สามารถจัดการแข่งขันได้ตามกำหนดการที่วางไว้ อาทิ การเป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1966 แทนกรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ และเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1978 แทนสิงคโปร์และปากีสถาน จากบทบาทดังกล่าวของไทยทำให้มีงานทางวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับไทยในฐานะเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์อยู่บ้าง ดังมีการอธิบายว่ารัฐบาลไทยใช้บทบาทเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1966 และ ค.ศ. 1970 เพื่อเสนอภาพลักษณ์ของชาติที่เรื่องการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับความสัมพันธ์ใกลชิดกับสถาบันกษัตริย์และกองทัพภายใต้บริบทสงครามเย็น (Huebner, S., 2016) หรือการอธิบายว่าไทยมีภาพลักษณ์เป็น “ผู้กอบกู้” กีฬารายการนี้ในยามขาดเจ้าภาพจัดการแข่งขัน (Karnjanakit, S. & Samahito, S., 2005) หรือการอธิบายว่าเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 อาจส่งผลทางบวกต่อเศรษฐกิจที่ถดถอยของประเทศ (สมบัติ กาญจนกิจ, 2541) แต่ยังไม่มีงานวิชาการที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการนำเสนอภาพลักษณ์ของรัฐไทยผ่านการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬารายการนี้ในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญหน้ากับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า “วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง” ที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองเศรษฐกิจ สังคมและภาพลักษณ์ของชาติอย่างรุนแรง จึงนำมาสู่ความต้องการศึกษาที่มีคำถามสำคัญ คือ รัฐไทยใช้การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 นำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศอย่างไรภายใต้บริบทวิกฤติเศรษฐกิจ

โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เอกสารจากหน่วยงานภาครัฐ สิ่งพิมพ์ร่วมสมัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับมหกรรมกีฬาในแง่ที่เป็นพื้นที่แสดงภาพลักษณ์ของรัฐในบริบทของสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์กีฬาของไทยที่สัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศ

การเสนอตัวเป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ 1998 ในห้วงยามแห่งความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ

ก่อนหน้าการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 นั้น ไทยเคยรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์มาแล้ว 3 ครั้ง โดยทุกครั้งเกิดขึ้นในช่วงเวลาสังคมไทยตกอยู่ภายใต้บริบทของสงครามเย็นและภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร โดยเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1966 และ ค.ศ. 1970 เกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ขณะที่กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1978 เกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผ่านการรัฐประหารที่เกิดขึ้นก่อนการจัดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนั้นเพียงประมาณ 1 เดือน การที่ไทยเป็นเจ้าภาพจัดกีฬาเอเชียนเกมส์ในช่วงสงครามเย็นที่รัฐบาลและสังคมไทยให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติและจัดวางสถาบันกษัตริย์ไว้ในฐานะศูนย์กลางของสังคมไทยที่ยืนหยัดตรงข้ามกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทำให้รัฐบาลไทยใช้การเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1966 และ ค.ศ. 1970 เสนอภาพลักษณ์การเป็นชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศควบคู่กับรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะสถาบันกษัตริย์และความสัมพันธ์กับกองทัพภายใต้บริบทสงครามเย็น (Huebner, S., 2016)

อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 สถานการณ์สงครามเย็นซึ่งดำเนินมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มคลี่คลายตัวลง ทั่วโลกจึงหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลักจนทำให้เศรษฐกิจโลกขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยจากการที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้ย้ายฐานการผลิตออกสู่ต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยได้รับอานิสงส์จากปัจจัยเหล่านี้จนทำให้เศรษฐกิจไทยในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ถึงครึ่งแรกของทศวรรษ 1990 เติบโตอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการพัฒนาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2541)

พร้อม ๆ กับที่เศรษฐกิจของไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว บริบทด้านความนิยมต่อการกีฬาของสังคมไทยก็กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นกัน เห็นได้จากการที่รัฐบาลและภาคเอกชนของไทยในขณะนั้นสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬานานาชาติรายการสำคัญผ่านโทรทัศน์ให้ผู้ชมในประเทศไทยได้รับชมอย่างต่อเนื่อง อาทิ กีฬาโอลิมปิก ค.ศ. 1988 จากประเทศเกาหลีใต้ ฟุตบอลโลก ค.ศ. 1990 จากประเทศอิตาลี กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1990 จากประเทศจีน การสัมผัสกับบรรยากาศเช่นนี้โดยเฉพาะการรับรู้ข้อมูลว่าประเทศในเอเชียประสบความสำเร็จในการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติคงมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้รัฐบาลไทยเริ่มพิจารณาความเป็นไปได้ในการเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติเช่นกัน เนื่องจากการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬานานาชาติเป็นเวทีสำคัญที่ช่วยแสดงศักยภาพด้านการกีฬา การเติบโตทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีของไทยเมื่อ 23 และ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1990 จึงมีมติให้ประเทศไทยเสนอตัวเป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นใน ค.ศ. 1998 (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541)

การดำเนินการเพื่อขอเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 มาถึงจุดสำคัญ ในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1990 เมื่อคณะกรรมการสภาโอลิมปิกแห่งเอเชีย (Olympic Council of Asia: OCA) ใช้โอกาสช่วงการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1990 ที่กรุงปักกิ่งเพื่อสรรหาเจ้าภาพจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 โดยมีผู้เสนอตัวขอเป็นเจ้าภาพการแข่งขั้นครั้งนี้ 3 ราย คือ ไทย อินโดนีเซียและไต้หวัน ในการนี้ตัวแทนฝ่ายไทยค่อนข้างมั่นใจต่อศักยภาพของประเทศ ดังที่ พล.อ.เทียนชัย ศิริสัมพันธ์ ประธานคณะกรรมการเตรียมการคัดเลือกนักกีฬาทีมชาติไทยกล่าวว่าทางการจีนจัดการแข่งขัน ที่พักและบริการต่าง ๆ ได้ดี แต่ “...ถ้าให้ไทยจัด เราคงจัดได้ดีกว่านี้...” (มติชน 1, 2533) เช่นเดียวกับนายสันติภาพ เตชะวณิช รองประธานคณะกรรมการโอลิมปิกไทยกล่าวว่าฝ่ายไทยจะนำเสนอข้อมูลในการประชุมโดยใช้สโลแกนว่า Thailand Golden Place with Smiling หรือ “ประเทศไทยดินแดนทองของรอยยิ้ม” ทั้งยังระบุว่าไทยเตรียมการสร้างสปอร์ตคอมเพลกซ์ที่มีสนามกีฬาเกือบทุกประเภท สนามฝึกซ้อม บ้านพักนักกีฬาและศูนย์สื่อมวลชนบนเนื้อที่กว่า 170,000 ไร่ ที่ จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะใช้เงินลงทุนหลายหมื่นล้านบาทจากการลงทุนของรัฐบาลและเปิดให้เอกชนร่วมลงทุน โดยมีข้อมูลว่านักธุรกิจญี่ปุ่นหลายรายอาจร่วมลงทุนในโครงการนี้ (มติชน 2, 2533) และในที่สุดเมื่อสภาโอลิมปิกแห่งเอเชียพิจารณาข้อมูลจากทุกฝ่ายแล้วก็มีมติให้ไทยรับเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ที่จะจัดขึ้นใน ค.ศ. 1998 (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2541)

ในช่วงเวลาหลังจากสภาโอลิมปิกแห่งเอเชียมีมติให้ไทยเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1990 แล้ว กระแสความตื่นตัวเรื่องกีฬาในสังคมไทยยังคงเพิ่มสูงขึ้น เห็นได้จากยังคงมีการถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬานานาชาติหลายรายการมายังสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง อาทิ ฟุตบอลชิงแชมป์แห่งชาติยุโรป ค.ศ. 1992 จากประเทศสวีเดน กีฬาโอลิมปิกที่บาร์เซโลน่า ประเทศสเปน ค.ศ. 1992 และฟุตบอลโลก ค.ศ. 1994 จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งล้วนได้รับความสนใจอย่างสูงจากผู้ชมกีฬาในสังคมไทย ขณะที่สื่อมวลชนด้านกีฬาทั้งประเภทสิ่งพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึงขั้นที่บริษัทสื่อมวลชนด้านกีฬาบางรายในขณะนั้นสามารถขยายธุรกิจจนเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ได้สำเร็จ ภาวะเช่นนี้ก็มีส่วนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการบริโภคกีฬาในสังคมไทยให้เติบโตมากขึ้น (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545) บริบทเช่นนี้คงมีส่วนทำให้สังคมไทยให้ความสนใจต่อมหกรรมกีฬาระดับโลก และตระหนักว่าการเป็นเจ้าภาพจัดแข่งขันกีฬานานาชาติเป็นโอกาสสำคัญในการแสดงศักยภาพของประเทศสู่สายตาของนานาชาติ ดังนั้น ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยได้จัดการแข่งขันกีฬาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีเกมส์ (Southeast Asian Games: SEA Games) ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อค.ศ.1995 และประสบความสำเร็จอย่างดีทั้งในแง่การจัดการและผลการแข่งขันก็ทำให้สังคมไทยเชื่อมั่นในศักยภาพของรัฐบาลไทยในการเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬานานาชาติ และอาจมีบางส่วนที่เริ่มจินตนาการถึงความสำเร็จของชาติในฐานะชาติเจ้าภาพการแข่งขันกีฬานานาชาติรายการที่ใหญ่ขึ้นในอนาคต

การได้รับสิทธิ์เป็นเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจของไทยกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงทำให้รัฐบาลและภาคเอกชนไทยเตรียมแผนการใช้งบประมาณเพื่อจัดการแข่งขันครั้งดังกล่าวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการลงทุนเพื่อสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อย่างขนานใหญ่ อาทิ การวางแผนสร้างสนามกีฬาความจุ 60,000 ที่นั่ง รวมทั้งวางแผนให้บริษัทบางกอกแลนด์ซึ่งเป็นบริษัทอสังหาริมทรัพย์ที่มีชื่อเสียงสร้างสปอร์ตคอมเพลกซ์ขนาดใหญ่ อันประกอบด้วย สนามกีฬาในร่มขนาด 10,000 ที่นั่ง

1 อาคาร สนามกีฬาในร่มขนาด 5,000 ที่นั่ง 2 อาคาร และสนามกีฬาในร่มขนาด 3,000 ที่นั่ง 2 อาคาร สระว่ายน้ำสำหรับฝึกซ้อม สระว่ายน้ำสำหรับนันทนาการ สนามเทนนิส สนามฟุตบอลและสนามฝึกซ้อมกรีฑา สนามกีฬาฟุตบอล ขนาด 20,000 ที่นั่งและยิมเนเซียม 10,000 ที่นั่ง รวมถึงบ้านพักนักกีฬาโดยใช้งบประมาณ 3,112 ล้านบาท ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ตลอดจนงบประมาณปรับปรุงสนามศุภชลาศัยและศูนย์เยาวชนไทย - ญี่ปุ่น รวมทั้งมีแผนการสร้างรถไฟฟ้ามหานครเพื่อรองรับการเดินทางให้ทันช่วงที่มีการแข่งขันเอเชียนเกมส์ครั้งดังกล่าว (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2541)

นอกจากนี้ ยังมีการจัดสรรงบให้บริษัททางด่วนกรุงเทพใช้งบประมาณ 23,000 ล้านบาทก่อสร้างทางด่วน 2 เส้นทาง ที่ชื่อเรียกอย่างลำลองโดยสื่อมวลชนในเวลานั้นว่า “ด่วนเอเชียนเกมส์” คือ เส้นทาง แจ้งวัฒนะ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต - บางปะอิน และ เส้นทางอโศก - รามคำแหง- ศรีนครินทร์ ที่เปิดใช้งานทันกำหนดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งดังกล่าว (สยามกีฬา, 2541) เช่นเดียวกับที่องค์การโทรศัพท์และการสื่อสารแห่งประเทศไทยใช้งบประมาณ 2,000 ล้านบาท เพื่อลงทุนโครงการสื่อสารสำหรับการแข่งขันกีฬาครั้งดังกล่าว (ข่าวสด 1, 2540) ความตื่นตัวของการเตรียมการเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เช่นนี้ทำให้มีการคาดหวังถึงความสำเร็จในอนาคตถึงขั้นมีการนำเสนอข่าวว่ารัฐบาลพยายามจะสร้าง “เมืองโอลิมปิก” อันเป็นเมืองใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวการขอเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ค.ศ. 2008 ในพื้นที่ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ และ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี (มติชน 3, 2540) สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์กับเศรษฐกิจไทยกำลังพุ่งทะยาน และแสดงถึงความต้องการใช้การกีฬาครั้งนี้เพื่อแสดงภาพลักษณ์ด้านการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศในเวลาดังกล่าวเป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันบรรยากาศของเศรษฐกิจที่เติบโตก็ทำให้ภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศต่างสนใจที่จะให้การสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาครั้งสำคัญนี้ อาทิ นายเค. เอส. ลี ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการบริษัทไทยซัมซุง อิเล็กทรอนิกส์ จำกัด ระบุว่าบริษัทสนับสนุนงบประมาณในการจัดเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็นเงิน 375 ล้านบาท (มติชน 2, 2540) บริษัทสวิตไทม์มิ่ง จำกัดจากสวิตเซอร์แลนด์สนับสนุนระบบนาฬิกาจับเวลาและสกอร์บอร์ดเป็นเงิน 262.5 ล้านบาท และบริษัทคอมพิวเตอร์ ACER จากไต้หวันสนับสนุนงบประมาณ 250 ล้านบาท (มติชน 3, 2540) เช่นเดียวกับนิตยสารเอเชียวีค (Asia Week) ที่ติดต่อขอเป็นผู้สนับสนุนการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ (มติชน 4, 2540) ขณะที่บริษัทธุรกิจบันเทิงของไทยหลายราย อาทิ บริษัทกันตนากรุ๊ป บริษัท เจ เอส แอล จำกัด องค์การค้าของคุรุสภาและบริษัทแกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเม้นท์ ยื่นประมูลเป็นผู้จัดพิธีเปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ (มติชน 5, 2540) ความตื่นตัวจากภาคเอกชนเช่นนี้ทำให้นายศุภชัย พิศิษฐวานิช รองประธานคณะกรรมการฝ่ายการเงินและสิทธิประโยชน์เอเชียนเกมส์ครั้งนี้ประเมินว่าจะมีรายรับจากการขายลิขสิทธิ์การถ่ายทอดการแข่งขัน ผู้สนับสนุนการแข่งขัน การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ฯลฯ เป็นจำนวนเงินราว 3,225 ล้านบาท (มติชน 6, 2540) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนเช่นนี้สะท้อนว่ากีฬาครั้งดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงการกีฬากับรัฐและผลประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มทุนที่หลากหลายทั้งภายในและต่างประเทศอย่างชัดเจน

ความมั่นใจและความทะเยอทะยานของรัฐบาลไทยในการเป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 ในห้วงยามที่เศรษฐกิจไทยกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วยังสะท้อนให้เห็นจากที่ทางการไทยเสนอคำขวัญของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนั้นว่า ASIAN Victory หรือ “ชัยชนะของชาวเอเชีย” ซึ่งการเลือกคำขวัญเช่นนี้มิได้มุ่งสื่อความหมายเพียง

เรื่องกีฬาเพียงประการเดียว ดังที่นายสงบ ปานดอกไม้ อดีตรองปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 อธิบายว่าคำขวัญดังกล่าว มิได้หมายถึง ชัยชนะในกีฬาเท่านั้น แต่ยังเป็นชัยชนะของเอเชียเหนืออุปสรรคและความยากจนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ชีค ฟาฮัด อัล อาหมัด อัลซาบาห์ (Sheikh Fahad Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah) ประธานสภาโอลิมปิกแห่งเอเชียทำหนังสือถึงฝ่ายไทยว่าคำขวัญดังกล่าวส่อถึงความก้าวร้าวรุนแรงเกินไป เพราะกีฬาควรเป็นเรื่องของความสามัคคี และควรเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมและความสมานฉันท์มากกว่าเรื่องชัยชนะ (มติชน 7, 2540) อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าเมื่อถึงการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 ซึ่งประเทศไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงคำขวัญของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็น “มิตรภาพไร้พรมแดน” (Friendship beyond Frontiers) (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541) ซึ่งมีน้ำเสียงที่นุ่มนวลขึ้น และแสดงถึงการลดทอนความหมายเรื่องชัยชนะและประเด็นด้านเศรษฐกิจลงไป

วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งและผลกระทบต่อการจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ 1998

บรรยากาศอันรุ่งโรจน์ของเศรษฐกิจไทยในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ใน ค.ศ. 1997 โดยวิกฤติดังกล่าวเริ่มต้นจากการที่ภาคธุรกิจของไทยกู้เงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากมาลงทุนในภาคธุรกิจและเก็งกำไรในธุรกิจต่าง ๆ ทั้งในภาคการผลิตและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงธุรกิจเติบโต ขณะเดียวกันก็มีเงินลงทุนระยะสั้นจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดภาพลวงตาของการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฟองสบู่” และมีส่วนทำให้ภาคการเงินการธนาคารปล่อยเงินกู้จำนวนมากให้ภาคเอกชน แต่เมื่อเศรษฐกิจไม่เติบโตตามที่คาดไว้จึงนำมาสู่การค้างชำระหนี้หรือกลายเป็นหนี้เสียในที่สุด นอกจากนั้นเงินทุนที่เข้ามาเหล่านี้ยังมีส่วนทำลายบทบาทด้านการจัดสรรทุนและการลงทุนของธนาคารในประเทศ รวมถึงการลงทุนล้นเกินและเก็งกำไรจนกลายเป็นวิกฤติที่ทำลายวิธีการสะสมทุนแบบเดิมในสังคมไทยลงในที่สุด (อภิชาต สถิตนิรามัย, 2564) และเมื่อประกอบเข้ากับการเก็งกำไรค่าเงินบาทจากนักลงทุนในตลาดเงินระหว่างประเทศ ความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่อเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยจึงลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เศรษฐกิจไทยที่เคยพุ่งทะยานมาเกือบทศวรรษต้องประสบภาวะวิกฤติ และต่อมาวิกฤตินี้ยังลุกลามเป็นวิกฤติการเงินของอีกหลายประเทศในเอเชีย (Asian Financial Crisis) อีกด้วย

ภายใต้บริบทของวิกฤติเศรษฐกิจที่รัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทยพยายามรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาท แต่ไม่อาจหยุดยั้งสถานการณ์ดังกล่าวได้ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นจึงต้องประกาศลอยตัวค่าเงินบาทเมื่อ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 ทำให้มูลค่าของค่าเงินบาทอ่อนค่าลงเกือบเท่าตัว จนทำให้ภาคเอกชนที่กู้เงินจากต่างประเทศมีภาวะหนี้สินสูงขึ้นเป็น 2 เท่าและไม่สามารถชำระหนี้ได้นำมาสู่การเกิดหนี้เสียในระบบธนาคาร นักธุรกิจจำนวนมากเข้าสู่ภาวะล้มละลาย อัตราการว่างงานสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลไทยจึงตัดสินใจกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เพื่อนำมาฟื้นฟูประเทศโดยแลกกับข้อแลกเปลี่ยนหลายประการ อาทิ การลดค่าใช้จ่ายและควบคุมงบประมาณภาครัฐ ปฏิรูประบบการเงินโดยการปิดและฟื้นฟูสถาบันการเงินที่มีปัญหา ปรับนโยบายทางการเงิน การเปลี่ยนแรงจูงใจของตลาด

ให้เน้นความสำคัญกับกิจกรรมที่นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศ (ฝ่ายการวิจัยนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540) แต่ถึงกระนั้นผลพวงจากวิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ยังส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อรัฐบาลจนทำให้พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่นำโดยนายชวน หลีกภัย

วิกฤติเศรษฐกิจครั้งสำคัญดังกล่าวส่งผลกระทบมายังการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เช่นกัน เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงฝ่ายการเมืองที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ โดยเดิมทีในช่วงต้น ค.ศ. 1997 รัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธมอบหมายให้นายสุขวิช รังสิตพล รองนายกรัฐมนตรีรับหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนั้น (ข่าวสด 2, 2540) แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในช่วงกลางปีดังกล่าวก็ได้มีการแต่งตั้ง นายพิชัย รัตตกุล รองนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลใหม่เข้ารับหน้าที่ดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 จะเริ่มขึ้นในราวหนึ่งปีข้างหน้าทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่องและล่าช้า

นอกจากการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่รับผิดชอบจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 แล้ว บริบทของวิกฤติเศรษฐกิจที่รัฐบาลไทยต้องดำเนินนโยบายรัดเข็มขัดทางการคลังและควบคุมงบประมาณอย่างเข้มงวดก็ส่งผลกระทบอย่างมีนัยยะสำคัญต่อการเตรียมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เช่นกัน เพราะนโยบายดังกล่าวทำให้ต้องลดงบประมาณจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 ที่วางไว้จากราว 3,052 ล้านบาท เป็น 2,254.974 ล้านบาท (ข่าวสด 3, 2540) และต้องปรับงบประมาณลงอีกหลายครั้ง จนกระทั่งเหลือเพียง 2,088 ล้านบาท (คณะกรรมาธิการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา, 2541) จากปัญหาเช่นนี้ทำให้คณะกรรมการจัดการแข่งขันพยายามแก้ไขปัญหาโดยการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อนำเงินมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการแข่งขันกีฬาครั้งนี้เป็นเงิน 1,200 ล้านบาท (มติชน 8, 2540) แต่ที่สุดก็ได้งบประมาณจากสลากกินแบ่งดังกล่าวเพียง 300 ล้านบาทเท่านั้น (คณะกรรมาธิการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา, 2541) เช่นเดียวกับภาคเอกชนที่เคยรับเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ.1998 ก็ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจไม่แพ้กันจนส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาครั้งนี้ ดังกรณีของบริษัท สามารถคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่ขอลดการสนับสนุนงบประมาณจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้จาก 10 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เหลือเพียง 2 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เนื่องจากบริษัทต้องนำเงินไปใช้เพื่อการชำระหนี้สินในต่างประเทศ (มติชน 1, 2541) สถานการณ์ที่ภาครัฐและภาคเอกชนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเช่นนี้ทำให้การจัดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็นไปด้วยความยากลำบากทันที

การที่กีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 สัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสภาวะเศรษฐกิจและข้อจำกัดทางการคลังของประเทศในแต่ละช่วงเวลาเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งที่สำคัญ คือ การวางแผนจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เกิดขึ้นในช่วงเวลาแห่งความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจในช่วงต้นทศวรรษ 1990 จึงทำให้ภาครัฐและเอกชนต่างพร้อมให้การสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาครั้งนี้ แต่เมื่อถึงเวลาของการจัดการแข่งขันจริงกลับปรากฏว่าเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 จำต้องเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจไทยกำลังตกต่ำที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ จึงทำให้การจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ที่วางแผนขึ้นในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองได้รับผลกระทบทันทีที่ฟองสบู่เศรษฐกิจดังกล่าวแตกสลายลง

การนำเสนอภาพลักษณ์ของรัฐไทยผ่านเอเชียนเกมส์ 1998 ภายใต้บริบทวิกฤติเศรษฐกิจ

วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ค.ศ. 1997 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงไปยังแทบทุกภาคส่วนในสังคมไทย นับตั้งแต่การพังทลายของระบบเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล ทั้งยังนำไปสู่วิกฤติความเชื่อมั่นของรัฐบาลและภาคเอกชนไทยที่เคยมีต่อความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศในช่วงทศวรรษก่อนหน้าลงไป ขณะเดียวกันเมื่อรัฐบาลไทยต้องเข้าสู่การพึ่งพาเงินกู้และมาตรการต่าง ๆ จากสถาบันการเงินระหว่างประเทศที่เข้ามามีบทบาทกำหนดเงื่อนไขของผู้ให้กู้ก็ทำให้รัฐไทยสูญเสียความสามารถในการกำหนดชะตากรรมทางเศรษฐกิจของตนเอง ลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้คนในสังคมไทยบางส่วนอาจสูญเสียความเชื่อมั่นต่อศักยภาพและอัตลักษณ์ของชาติไปด้วย ดังนั้น เมื่อพิจารณาย้อนไปถึงการที่รัฐบาลและภาคเอกชนไทยเคยคาดหวังว่ากีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 จะเป็นเวทีแสดงออกถึงภาพลักษณ์ด้านความสำเร็จในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็อาจกล่าวได้ว่าวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งได้ส่งผลสั่นคลอนต่อภาพลักษณ์และความคาดหวังของมหกรรมกีฬาครั้งนี้อย่างรุนแรง

นอกจากวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งจะส่งผลต่อการปรับลดงบประมาณในการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 แล้ว วิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวยังทำให้รัฐบาลและภาคเอกชนไทยเริ่มปรับเปลี่ยนการให้ความหมายภาพลักษณ์ของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เสียใหม่เช่นกัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เคยมองว่ากีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็นพื้นที่แสดงภาพลักษณ์ด้านความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศให้กลายเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับเปลี่ยนท่าทีเช่นนี้อาจเป็นผลพวงของความผิดหวังจากความล้มเหลวทางเศรษฐกิจที่เพิ่งผ่านพ้นมาจึงทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนของไทยหันมาให้ความหมายใหม่แก่ภาพลักษณ์ของประเทศโดยการส่งเสริมและเน้นย้ำอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อฟื้นฟูความชอบธรรมและสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยยังมุ่งหวังที่จะใช้ภาพลักษณ์ใหม่นี้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศในช่วงที่กำลังเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจครั้งสำคัญ ด้วยเหตุนี้ภาครัฐและเอกชนไทยในเวลานั้นจึงเน้นย้ำภาพลักษณ์ใหม่นี้ในฐานะทรัพยากรที่สามารถนำมาเป็นมูลค่าเพื่อใช้ฟื้นฟูประเทศอีกครั้งหนึ่ง

กระบวนการสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 พยายามนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของไทยสู่สายตานานาชาติ คือ การผสานอัตลักษณ์สำคัญของชาติเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององคาพยพต่าง ๆ ของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ โดยอัตลักษณ์สำคัญที่รัฐบาลไทยในเวลานั้นเลือกใช้ คือ สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของชาติ โดยได้จัดให้มีการบูรณาการเรื่องราวเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของมหกรรมกีฬานานาชาติครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่พิธีการเตรียมไฟพระฤกษ์ที่พระราชทานโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ โดยการใช้แว่นพระสูรยกานต์รับแสงอาทิตย์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541) รวมทั้งการที่รัฐบาลได้ทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ เป็นประธานพิธีเปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ ทั้งยังมีพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ร่วมเสด็จในพิธีเปิดและอีกหลายกิจกรรมของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ และมีการบรรจุเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กษัตริย์เข้าเป็นส่วนหนึ่งในพิธีเปิดกีฬาครั้งนี้ อาทิ การขับร้องประสานเสียงเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รวมถึงการที่นายชวน หลีกภัยนายกรัฐมนตรีใช้ช่วงเวลาในพิธีเปิด

การแข่งขันถวายพระพรชัยมงคลและจุดเทียนชัยถวายพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ วงดุริยางค์โรงเรียนภปร. ราชวิทยาลัยขับร้องและบรรเลงเพลงสดุดีมหาราชา พร้อมแปรขบวนเป็นสัญลักษณ์พระปรมาภิไธยย่อ ภปร. (ไทยรัฐ 1, 2541) ส่วนพิธีปิดการแข่งขันมีการแสดงชุดพระมหาชนก (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541) อันเป็นส่วนหนึ่งของตำนานชาดกที่เน้นเรื่องความเพียรในพระพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทรงนำมาพระราชนิพนธ์เผยแพร่ในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่าผู้จัดเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ได้ปรับเปลี่ยนท่าทีจากความต้องการการแสดงถึงภาพลักษณ์ที่เน้นความทะเยอะทะยานทางเศรษฐกิจระดับนานาชาติมาสู่การให้ความสำคัญกับรากฐานทางจารีตและวัฒนธรรมในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยการอ้างอิงสถาบันกษัตริย์เป็นแกนกลางของกระบวนการนี้แสดงถึงความพยายามของรัฐไทยในการนำเสนอภาพลักษณ์ของสังคมไทยในฐานะสังคมที่เป็นเอกภาพ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องยาวนาน เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้เศรษฐกิจของประเทศอาจมีความผันผวนทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มั่นคงพร้อมรับมือต่อสถานการณ์วิกฤติของประเทศได้อย่างดี และหากพิจารณาว่าในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ พระราชทานแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่กลายเป็นแนวคิดหลักสำหรับการปรับตัวของไทยหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (ธีรัตม์ พณิชอุดมพัชร์, 2567) ก็อาจเป็นได้ว่าการเสนอเรื่องเกี่ยวกับองค์กษัตริย์ก็เป็นเพราะรัฐบาลไทยในขณะนั้นต้องการนำเสนอทิศทางเศรษฐกิจใหม่ของประเทศหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจครั้งสำคัญเช่นกัน

ขณะเดียวกัน และเอกชนไทยยังพยายามนำเสนอการนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของไทยในกิจกรรมต่าง ๆ ของกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ โดยเฉพาะในพิธีเปิดการแข่งขันที่มีการแสดงชุด “รุ่งอรุโณทัย” ที่ใช้นักแสดงแต่งกายแบบไทยประยุกต์แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับขบวนสุริยะเทพ และการให้นักแสดงแปรขบวนเป็นการละเล่นพื้นบ้านของไทย อาทิ มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร แม่งู รวมถึงการแสดงชุด “ทวยเทพปิติอำนวยชัย” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทพเจ้า อาทิ พระอิศวร ยักษ์ พญานาค (ไทยรัฐ 2, 2541) นอกจากนี้ ยังมีภาคส่วนอื่น ๆ ที่ร่วมขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว อาทิ กรุงเทพมหานครร่วมมือกับห้างสรรพสินค้าเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์จัดแสดงการละเล่นและวัฒนธรรมอาหารไทยเพื่อต้อนรับนักกีฬาและนักท่องเที่ยว ขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดนิทรรศการ “เครื่องจักสาน: มรดกร่วมในเอเชียแปซิฟิก โดยแสดงเครื่องจักสานจากหลายประเทศ (ไทยรัฐ 3, 2541) รวมทั้งจัดรถตุ๊กตุ๊ก 3 ล้อเครื่องซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการขนส่งสาธารณะสำคัญในกรุงเทพฯ เป็นยานพาหนะรับส่งนักกีฬาในพื้นที่บ้านพักนักกีฬา (ไทยรัฐ 4, 2541) นอกจากนั้นในพิธีปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ก็นำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่นของไทยผ่านการแสดงของศิลปินนักร้องที่เป็นตัวแทนภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยที่ขับร้องเพลงซึ่งมีลักษณะเด่นจากภูมิภาคของตน คือ เอกชัย ศรีวิชัยจากภาคใต้ร้องเพลง “เที่ยวใต้” จินตหรา พูนลาภจากภาคอีสานร้องเพลง “รักโผล่โสนแย้ม” จรัล มโนเพ็ชรจากภาคเหนือร้องเพลง “สาวมอเตอร์ไซค์” และอาภาพร นครสวรรค์จากภาคกลางร้องเพลง “ปิดแล้วค่ะ” (มติชน 2, 2541) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนว่าภาคส่วนต่าง ๆ ของไทยได้ใช้กีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้นำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมด้วยการสื่อสารอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของสังคมไทย

ออกสู่สายตาของผู้ชมทั้งในและต่างประเทศในช่วงเวลาที่วิกฤติเศรษฐกิจกำลังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่ออัตลักษณ์ร่วมของสังคมไทย ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงการผละออกจากจินตนาการเรื่องความสำเร็จทางเศรษฐกิจให้หวนกลับมาขับเน้นอัตลักษณ์และจารีตความเป็นท้องถิ่นอีกครั้ง

นอกจากการนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่อิงกับอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะถูกใช้เพื่อฟื้นฟูความชอบธรรมและสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของสังคมไทยแล้ว ภาพลักษณ์ดังกล่าวยังถูกใช้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศในช่วงที่กำลังเผชิญหน้ากับวิกฤติเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะในเวลาดังกล่าวทั้งรัฐบาลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นต้องหารายได้จากหลายแหล่งเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในการนี้รายได้จากการท่องเที่ยวถือเป็นกลจักรสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ดังเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยในเวลานั้นเสนอแผนการท่องเที่ยว Amazing Thailand ขึ้น และในเวลานั้นเองรัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็คาดหวังว่าจะใช้มหกรรมกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 เป็นพื้นที่การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ เนื่องจากในช่วงการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์จะมีนักกีฬาจาก 43 ประเทศ จำนวนประมาณ 10,000 คนเข้าร่วมการแข่งขัน รวมทั้งมีผู้เกี่ยวข้องกับการกีฬาจากนานาประเทศอีกราว 8,800 คน และคาดว่ามีนักท่องเที่ยวราว 750,000 คน ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ (สมบัติ กาญจนกิจ, 2541) โดยนายจุรินทร์ ลักษณะวิศิษฏ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่ดูแลการท่องเที่ยวในขณะนั้นหวังว่าจะใช้กีฬาเอเชียนเกมส์ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากชาติที่มีศักยภาพและมีแนวโน้มจะได้เหรียญทองเป็นจำนวนมาก อาทิ ญี่ปุ่น จีน เกาหลี กับตลาดที่มีประชากรมาก เช่น อินเดีย และตลาดใหม่ เช่น อิหร่าน โดยตัวเขาจะเดินทางไปประชาสัมพันธ์กีฬาครั้งนี้ที่จีน ญี่ปุ่นและอินเดีย เพราะคาดหวังว่าจะทำรายได้จากนักท่องเที่ยวช่วงกีฬาเอเชียนเกมส์เป็นเงิน 25,000 ล้านบาท (ประชาชาติธุรกิจ, 2541)

ด้วยเหตุผลที่ จะมีนักกีฬาและนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากขึ้นในช่วงกีฬาเอเชียนเกมส์จึงทำให้รัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เรื่องราวแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของไทยให้สอดคล้องกับปีแห่งการท่องเที่ยวที่นำเสนอแนวคิด Amazing Thailand (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้จึงนำภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่อิงกับอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเผยแพร่แก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาปฏิบัติภารกิจเกี่ยวข้องกับกีฬาเอเชียนเกมส์และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศในเวลาดังกล่าว ตัวอย่างสำคัญ คือ การที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดรายการท่องเที่ยวแบบให้เปล่าแก่ผู้สื่อข่าวและเจ้าหน้าที่ด้านการกีฬาจากต่างชาติในช่วงกีฬาเอเชียนเกมส์ โดยนำชมสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของไทย คือ พระบรมมหาราชวัง เยาวราชและตลาดดอกไม้ คลองและวัดอรุณราชวราราม ตลาดน้ำดำเนินสะดวกและสวนสามพราน รวมถึง จ.พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ ยังการร่วมมือกับบริษัทการบินไทย (มหาชน) จัดรายการท่องเที่ยวราคาพิเศษโดยมีรายการท่องเที่ยว อาทิ การขี่ช้างล่องแพและเดินป่าในพื้นที่ภาคเหนือของไทย รวมถึงการเที่ยวทะเลฝั่งอันดามัน (คณะกรรมาธิการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา, 2541) ขณะที่ในพิธีปิดกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ก็ได้มีการฉายวิดีทัศน์และการแปรอักษรประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวไทย Amazing Thailand 1998 - 1999 (คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์, 2541) กระบวนการเหล่านี้จึงสะท้อนถึงการที่รัฐบาลไทยและภาคส่วน

ที่เกี่ยวข้องใช้เอเชียนเกมส์ครั้งนี้เป็นเครื่องมือนำเสนอภาพลักษณ์เรื่องการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่อิงกับอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของไทยในเวลาที่ประเทศจำเป็นต้องฟื้นฟูรายได้และความเชื่อมั่นของประเทศภายใต้ภาวะวิกฤติ

สรุป

รัฐบาลไทยในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ซึ่งอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเติบโตเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ค.ศ. 1998 โดยหวังว่าจะใช้กีฬารายการดังกล่าวเป็นพื้นที่แสดงภาพลักษณ์ของชาติในด้านการพัฒนาประเทศและความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามวิกฤติเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 ทำให้รัฐบาลไทยต้องปรับท่าทีและนโยบายต่อการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้ โดยหันมาใช้กีฬารายการนี้เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่อิงกับอัตลักษณ์ของสำคัญของชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับภาพลักษณ์เช่นนี้ทำไปเพื่อฟื้นฟูความชอบธรรมและสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของสังคมไทย และใช้เป็นพื้นที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงถึงประวัติศาสตร์กีฬาของไทยที่สัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศ และการทำความเข้าใจแนวทางของรัฐในการใช้กิจกรรมกีฬาเป็นส่วนหนึ่งในการรับมือปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการผสมผสานระหว่างการกีฬาวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างรายได้ของประเทศในอนาคต และสะท้อนถึงการปรับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาเป็นทุนที่สร้างมูลค่าให้ประเทศในช่วงที่เผชิญหน้ากับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2541). แนวทางการจัดเตรียมสถานที่แข่งขัน การแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 13 กรุงเทพมหานคร 2541. กรุงเทพมหานคร: การกีฬาแห่งประเทศไทย.

ข่าวสด 1. (16 พฤศจิกายน 2540). “เตรียมลดงบจัดเอเชี่ยนเกมส์แต่จะคงฟอร์มใหญ่ดังเดิม”. ข่าวสด, หน้า 14.

ข่าวสด 2. (7 มกราคม 2540). “รองฯ สุขวิชฟิตนัดประชุมรฝ่ายด่วน ชิงชัยไม่น้อยหน้า”. ข่าวสด, หน้า 15.

ข่าวสด 3. (19 เมษายน 2540). “ฮัลโหลอชก.ทุ่ม 2 พันล้านเปิดใช้ก่อน 3 ด”. ข่าวสด, หน้า 14.

คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์. (2541). รายงานการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนเกมส์.

คณะกรรมาธิการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา. (2541). รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้กีฬา: กรณีศึกษาการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนเกมส์ ครั้งที่ 13 (หน้า 29). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

จินตวัฒน์ ศิริรัตน์. (2564). การทูตกีฬาของญี่ปุ่น จีนและเกาหลีใต้: บทบาทของกีฬาในการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจ (หน้า 55-93). ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไทยรัฐ 1. (4 ธันวาคม 2541). “โอ เอเชี่ยนเกมส์”. ไทยรัฐ, หน้า 24.

ไทยรัฐ 2. (7 ธันวาคม 2541). “แสดงชุดเฉลิมพระเกียรติ”. ไทยรัฐ, หน้า 17.

ไทยรัฐ 3. (4 ธันวาคม 2541). “ต้องจดจำ”. ไทยรัฐ, หน้า 19.

ไทยรัฐ 4. (20 ธันวาคม 2541). “ต้องจดจำ”. หน้า 19.

ธีรัตม์ พณิชอุดมพัชร์. (2567). การก่อตัวและดำรงอยู่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทางนโยบายของรัฐไทย ระหว่างปี 2540-2566. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เนตรนภา ประกอบกิจ. (2545). พัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศในสังคมไทย พ.ศ. 2509-2544. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชาชาติธุรกิจ. (7 กันยายน 2541). “จุรินทร์ใส่เกียร์รายได้ท่องเที่ยว อชก. กวาดเงินส่งท้าย 25,000 ล”. ประชาชาติธุรกิจ, หน้า 21.

ฝ่ายการวิจัยนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2540). วิกฤติเศรษฐกิจไทย: สู่การชำระหนี้เพื่อฟื้นฟูประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

มติชน 1. (24 กันยายน 2533). “ชาติชายขอข้อมูลจีนจัด อชก. ดันสันติภาพเป็นเลขาฯ โอซีเอ”. มติชน, หน้า 23.

มติชน 1. (16 มกราคม 2541). “สามารถฯ ยันให้อชก. 2 ล้านดอลลาร์ / โอซีเอฮึ่มฟ้อง”. มติชน, หน้า 22.

มติชน 2. (27 กันยายน 2533). “ไทยชัวร์ได้จัด อชก. 1998!”. มติชน, หน้า 23.

มติชน 2. (21 กุมภาพันธ์ 2540). “เอเชียวีค หนุนอชก.13 เอบียู วีดลิขสิทธิ์จอแก้ว”. มติชน, หน้า 22.

มติชน 2. (21 ธันวาคม 2541). “ปิดฉากบางกอกเกมส์กำสรดอาลัยลาถวิลหาอีก 4 ปี”. มติชน, หน้า 1-22.

มติชน 3. (15 มกราคม 2540). “ต่างชาติหนุนอชก 512 ล้าน!”. มติชน, หน้า 14.

มติชน 4. (25 กุมภาพันธ์ 2540). “ซัมซุงขึ้นฐานผลิตในไทยลดต้นทุน 30%”. มติชน, หน้า 25.

มติชน 5. (23 มีนาคม 2540). “พลิกปูมแผนสร้างเมืองใหม่โอลิมปิก”. มติชน, หน้า 10.

มติชน 6. (18 มิถุนายน 2540). “โอซีเอย้ำเปลี่ยนคำขวัญอชก”. มติชน, หน้า 22.

มติชน 7. (21 ตุลาคม 2540). “4 ยักษ์ใหญ่เสนอตัวประมูลพิธีเปิด-ปิดอชก”. มติชน, หน้า 14.

มติชน 8. (2 พฤศจิกายน 2540). “ออกหวย อชก.อีก 1,200 ล”. มติชน, หน้า 14.

สมบัติ กาญจนกิจ. (2541). บางกอกเกมส์ 1998: ผลบวกทางเศรษฐกิจและสังคมไทย. สุทธิปริทัศน์, 12(38), 41-48.

สมภพ มานะรังสรรค์. (2541). เศรษฐกิจแบบฟองสบู่กับผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

สยามกีฬา. (5 ธันวาคม 2541). “ด่วนเอเชี่ยนเกมส์ เปิดแล้ว”. สยามกีฬา, หน้า 17.

อภิชาต สถิตนิรามัย. (2564). เส้นทางเศรษฐกิจไทยจากต้มยำกุ้งสู่ต้มกบ. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.

Hong, F. & He, G. (2021). The Asian Games, Asian sports and Asian politics. In Hong F. & Zhouxiang, L. (Eds.), The Routledge handbook of sport in Asia. (pp. 493-504). London and New York: Routledge.

Huebner, S. (2016). Pan-Asian sports and the emergence of modern Asia 1913-1974. Singapore: NUS Press.

Karnjanakit, S. & Samahito, S. (2005). Thailand and the Asian Games: Coping with Crisis. Sport in Society, 8(3), 440-448.

Lutan, R. (2007). Indonesia and the Asian Games: Sport, nationalism and the “New Order”. In F. Hong (Ed.), Sport, nationalism and orientalism: The Asian Games. (pp. 47-66). London and New York: Routledge.

บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย*

DEVELOPING COMPETITIVENESS IN THE HERBAL FOOD SUPPLEMENT BUSINESS TO SUPPORT THE GOOD HEALTH AND WELL-BEING OF THE THAI POPULATION

พรรษวดี พงษ์ศิริ, อุเทน แก้วกัณหาเดชากุล*, ณธษา เถื่อนฤๅชัย, ศาศวัต กันภัย

Punsavadee Pongsiri, Uthen Kaewkanhadechakul*, Nathasa Hueanruechai, Sasawat Gunpai

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Uthen.k@fba.kmutnb.ac.th

*Tel: 061-147-9392

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสำคัญของด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการจัดการแบบลีน และด้านสมรรถนะธุรกิจของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบธุรกิจผลิตและแปรรูปสมุนไพรในประเทศไทย จำนวน 1,298 ราย ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 ตัวอย่าง เครื่องมือใช้เป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลสถานประกอบการ ข้อคำถามเกี่ยวกับด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการบริหารจัดการแบบลีน ด้านสมรรถนะธุรกิจ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ (Cronbach's Alpha = 0.89) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถทางการตลาด ค่าเฉลี่ย 4.52 ด้านองค์ความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.46 ด้านสมรรถนะธุรกิจ ค่าเฉลี่ย 4.37 และด้านการจัดการแบบลีน ค่าเฉลี่ย 4.34 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ค่าอิทธิพลด้านองค์ความรู้ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านความสามารถทางการตลาด มีค่าน้ำหนัก 0.89 ด้านองค์ความรู้ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านการจัดการแบบลีน มีค่าน้ำหนัก 0.61 ด้านองค์ความรู้ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะธุรกิจ มีค่าน้ำหนัก 0.45 ด้านความสามารถทางการตลาดส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะธุรกิจ มีค่าน้ำหนัก -0.21 ด้านการจัดการแบบลีนส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะธุรกิจ มีค่าน้ำหนัก 0.57 องค์ความรู้ใหม่ที่พบ คือ K-M-L-B Model

* Received 8 May 2026; Revised 25 May 2026; Accepted 4 June 2026

คำสำคัญ: ศักยภาพการแข่งขัน, ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร, ประชากรไทย, สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

Abstract

This research article aimed to: 1) Examine the importance of knowledge, market orientation, lean management, and business performance in the herbal dietary supplement business; and 2) Propose guidelines for enhancing the competitiveness of herbal dietary supplement businesses to support the health and well-being of the Thai population. This study employed a quantitative research approach. The population consisted of 1,298 herbal production and processing entrepreneurs in Thailand, and the sample size comprised 500 respondents. The research instrument was a questionnaire used for data collection, consisting of business profile information, questions related to knowledge, market orientation, lean management, business performance, and additional suggestions (Cronbach's Alpha = 0.89). The statistics used for data analysis included descriptive statistics, namely mean and standard deviation, as well as Structural Equation Modeling (SEM). The findings according to Objective 1 revealed that the levels of importance of the four components were ranked as follows: market orientation (mean = 4.52), knowledge (mean = 4.46), business performance (mean = 4.37), and lean management (mean = 4.34), respectively. Regarding Objective 2, the Structural Equation Model analysis indicated that the structural model was consistent with the empirical data. The analysis of influence values showed that knowledge had a direct effect on market orientation with a path coefficient of 0.89, knowledge had a direct effect on lean management with a coefficient of 0.61, knowledge had a direct effect on business performance with a coefficient of 0.45, market orientation had a direct effect on business performance with a coefficient of -0.21, and lean management had a direct effect on business performance with a coefficient of 0.57. The new body of knowledge discovered in this study is the K-M-L-B Model.

Keywords: Competitive Potential, Organic Agricultural Products, Thai Population, Health and Well-Being

บทนำ

ในปัจจุบันด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการขยายตัวทั้งด้านทางสังคมและเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคนจึงเปลี่ยนแปลงตาม ผู้คนใช้ชีวิตกันอย่างเร่งรีบ เวลาในการทำอาหารทานเองน้อยลง ต้องสรรหาวิตามินและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมาทานมากขึ้น เพื่อให้ร่างกายยังคงได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่ (พิรญาณ์ ใจชื้น, 2561) ทำให้คนหันมาดูแลใส่ใจสุขภาพมากกว่าในอดีตเกิดกระแสรักสุขภาพที่เน้นประโยชน์ทั้งต่อทางกายและจิตใจ นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันและเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายมากกว่าการบำบัดรักษา ทำให้สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีการพัฒนาเติบโตอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

นอกจากนี้ กระแสนิยมของผู้บริโภคที่ต้องการหลีกเลี่ยงสารเคมี หันมาให้ความสนใจผลิตภัณฑ์จากสารสกัดธรรมชาติมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ปัจจุบันการใช้หรือบริโภคสมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติเป็นกระแสที่ทั่วโลกให้ความสนใจ และมีความต้องการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากความเชื่อที่ว่า “สมุนไพรปลอดภัยและเป็นธรรมชาติไม่มีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย” พร้อมได้มีการนำสมุนไพรมาพัฒนาสร้างมูลค่าเป็นกลุ่มสินค้า ทั้งในผลิตภัณฑ์อาหารรวมไปถึงผลิตภัณฑ์ความงาม หรือแม้กระทั่งผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นการเพิ่มความหลากหลายในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร (พิรญาณ์ ใจชื้น, 2561) ซึ่งหนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมก็คือ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เนื่องด้วยประโยชน์ที่มีนานับประการของสมุนไพร รวมไปถึงผู้บริโภคบางกลุ่มมีความเชื่อมั่นต่อสมุนไพรบางชนิดว่าสามารถป้องกันและรักษาโรคได้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้มีการบริโภคหรือใช้สมุนไพรคงอยู่เรื่อยมา เหล่านี้ทำให้คนจำนวนไม่น้อยได้หันมานิยมใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากธรรมชาติหรือสมุนไพรทดแทนยาแผนตะวันตกที่มาจากการสังเคราะห์ทางเคมี ซึ่งมีราคาแพงและมีฤทธิ์ข้างเคียงสูงกว่าจากสมุนไพร ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันจึงหันมาใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากสมุนไพรกันมากขึ้นเป็นสินค้าทางเลือกใหม่ในการสร้างเสริมสุขภาพแทนการพึ่งพายาแผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวแบบแต่ก่อน

มูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทั่วโลกในปี 2023 อยู่ที่ประมาณ 177.50 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดว่าจะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี 9.1% ในช่วงปี 2024 - 2030 ผลการสำรวจผู้บริโภคของสหภาพยุโรป (EU) พบว่า 88% ของผู้ตอบแบบสอบถามรายงานว่าเคยใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต โดยในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ถึง 93% ใช้ภายในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา (Vojvodić, S. et al., 2025) การบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารกำลังเพิ่มขึ้นทั่วโลก โดยมีสาเหตุหลักจากความสะดวกในการเข้าถึงและการยอมรับการบำบัดแบบเสริมและทางเลือกที่เพิ่มขึ้น การยอมรับดังกล่าวนำไปสู่การใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มากขึ้น อันเนื่องมาจากความไม่พึงพอใจต่อยาแผนปัจจุบัน และการรับรู้ของผู้บริโภคที่เชื่อว่าผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติทั้งหมด (สมุนไพร) มีความปลอดภัยและไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ (Starr, R., 2015); (Egan, B. et al., 2011) นอกจากนี้ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยังส่งผลให้ความสนใจในแนวทางทางเลือกแทนการใช้ยาตามแผนปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและลดความเสี่ยงของการติดเชื้อ เนื่องด้วยอัตราการเติบโตที่สูงขึ้นของตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร จึงถือเป็นตลาดหนึ่งที่น่าสนใจในปัจจุบันทำให้เกิดการแข่งขันที่มีความเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็นประเด็นท้าทายในด้านความยั่งยืนของธุรกิจ เนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ต้องอาศัยความเชื่อของผู้บริโภคค่อนข้างมากในการซื้อและใช้สินค้า ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่ผู้บริโภคต้องการยังอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละตัวบุคคล ส่งผลให้ตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจึงกลายเป็นตลาดที่มีสินค้าที่หลากหลาย ทำให้เหล่าบรรดาผู้ประกอบการอาหารเสริมสุขภาพหลายค่ายจำเป็นต้องรักษามาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร จัดกิจกรรมทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายทันกับกระแสนิยม เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค (พิรญาณ์ ใจชื้น, 2561)

ความรู้ในบริบทขององค์กร ความรู้เป็นแนวคิดที่กว้าง แต่เมื่อพิจารณาในบริบทขององค์กร สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งที่พนักงานในองค์กรรู้เกี่ยวกับ “ผลิตภัณฑ์ นโยบาย สภาพแวดล้อม ตลาด ผู้ใช้ คุณค่า กระบวนการ ความผิดพลาด และความสำเร็จ” ของตน (Jabeen, S., 2020) ความรู้เมื่อได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

สามารถช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ขององค์กร และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทำงานที่ประสบความสำเร็จภายในองค์กร (Al-Aama, Y., 2014) เมื่อพิจารณาการมุ่งเน้นตลาดในฐานะชุดของกระบวนการหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาขององค์กร การมุ่งเน้นตลาด หมายถึง การสร้างข่าวกรองทางการตลาดหรือข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันและอนาคตในระดับทั้งองค์กร การเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวไปยังแผนกต่าง ๆ และการตอบสนองต่อข้อมูลนั้นในระดับองค์กรโดยรวม (Kohli, K. & Jaworski, J., 1990) นอกจากนี้ จากมุมมองด้านวัฒนธรรม การมุ่งเน้นตลาดยังถูกนิยามว่าเป็น “วัฒนธรรมขององค์กรที่สามารถสร้างพฤติกรรมที่จำเป็นได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าที่เหนือกว่าแก่ผู้ซื้อ และนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่เหนือกว่าอย่างต่อเนื่องของธุรกิจ” (Narver, C. & Slater, F., 1990) การจัดการแบบลีน (Lean Management) ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมบุคลากรอย่างเป็นระบบ การหล่อหลอมทัศนคติของพนักงาน ตลอดจนการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับสาธารณชน (Lichtarski, J., 1997) ตามแนวคิดของ Shah, S. et al. การจัดการแบบลีนโดยสรุป คือ การดำเนินงานขององค์กรให้มีความชำนาญและมีประสิทธิผลสูงสุด ภายใต้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ลดความสูญเปล่าให้เหลือศูนย์ และยังคงสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างครบถ้วน (Shah, S. et al., 2017) ในปัจจุบัน การจัดการแบบลีนได้รับการพิสูจน์โดยนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นหนึ่งในเทคนิคการบริหารจัดการที่มีประโยชน์มากที่สุด ซึ่งองค์กรสามารถนำไปใช้เพื่อลดหรือขจัดความสูญเปล่าที่ไม่จำเป็นได้ (Womack, P. & Jones, T., 1996) ผลการดำเนินงานทางธุรกิจสามารถอธิบายอย่างง่ายได้ว่าเป็นกิจกรรมทั้งหมดภายในองค์กรที่ต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพและความมั่งคั่ง มีแนวโน้มในการพัฒนาในอนาคต และสามารถตอบสนองต่อเงื่อนไขทางธุรกิจย่อย ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างราบรื่น ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่องค์กรจะสามารถรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันไว้ได้ ทุกองค์กรควรมุ่งมั่นในการปรับปรุงระดับผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและติดตาม ตรวจวัด และประเมินระดับดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากในปัจจุบันทุกองค์กรดำเนินธุรกิจอยู่ในสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่รุนแรงอย่างยิ่ง ตามแนวคิดของ Taouab, O. & Issor, Z. ผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ (Taouab, O. & Issor, Z., 2019)

จากปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่องนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย พร้อมทั้งศึกษาระดับความสำคัญขององค์ประกอบ ด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการจัดการแบบลีน และด้านสมรรถนะธุรกิจของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อเป็นประโยชน์กับผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย นักการตลาด รวมถึงผู้ประกอบการรายใหม่ที่สนใจในธุรกิจตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร ในการนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคให้ถูกต้องเหมาะสมมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีผลดีต่อสุขภาพ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปใช้วางแผนพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพรในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการจัดการแบบลีน และด้านสมรรถนะธุรกิจของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร

2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็น ผู้ประกอบธุรกิจผลิตและแปรรูปสมุนไพรในประเทศไทย จำนวน 1,298 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2568) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้เกณฑ์ของงานวิจัยประเภทการวิเคราะห์องค์ประกอบ หรือแบบจำลองสมการโครงสร้าง ซึ่งได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับดีมากไว้ จำนวน 500 ตัวอย่าง (Comrey, L. & Lee, B., 1992) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการรวบรวมรายชื่อและช่องทางการติดต่อของธุรกิจอุตสาหกรรม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามออนไลน์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการ ได้แก่ รูปแบบธุรกิจ ขนาดธุรกิจ ประเภทผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร และระยะเวลาในการดำเนินงานของธุรกิจ ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับด้านองค์ความรู้ (Knowledge) แบ่งองค์ประกอบเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ (Leadership: LE) การติดต่อสื่อสาร (Communication: CO) วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture: OC) โครงสร้างองค์กร (Organization Structures: OS) การให้บริการ (Service: SE) ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) แบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Orientation: CUO) การมุ่งเน้นคู่แข่งขัน (Competitor Orientation: COO) การมุ่งเน้นประสานความร่วมมือ (Inter-functional Coordination: IC) ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) แบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) ระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี (Just in Time: JIT) การบำรุงรักษาทวีผลแบบทุกคนมีส่วนร่วม (Total Productive Maintenance: TPM) ส่วนที่ 5 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับด้านสมรรถนะธุรกิจ (Business Performance) แบ่งองค์ประกอบเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางการตลาด (Marketing Performance: MP) ความสามารทางการเงิน (Financial Performance: FP) โดยข้อคำถามส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยลักษณะของคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended)

การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความถูกต้องของการใช้ภาษา จำนวน 5 ท่าน แล้วนำมาหาค่า IOC (Index of Objective Congruence) โดยผลประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.50 ขึ้นไป โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค กำหนดเกณฑ์ผ่านที่ 0.70 ขึ้นไปโดยแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้และเป็นแบบสอบถามที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ใช้วิธีการสถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่การแสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equations Modeling: SEM) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติชั้นสูง (AMOS)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความสำคัญของด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการจัดการแบบลีน และด้านสมรรถนะธุรกิจของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นรูปแบบธุรกิจแบบบริษัท จำกัด ร้อยละ 93.56 ขนาดธุรกิจ ส่วนใหญ่แบบขนาดกลาง ร้อยละ 62.52 ประเภทผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืช (เช่น โสม, เห็ดหลินจือ, กระเทียม) ร้อยละ 48.90 ระยะเวลาในการดำเนินงานของธุรกิจ ส่วนใหญ่ 6 - 10 ปี ร้อยละ 42.60

ตารางที่ 1 ความสำคัญของด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean management) และด้านสมรรถนะธุรกิจ (Business Performance) ของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร

การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge)	**4.46**	**0.33**	**มากที่สุด**
1. ภาวะผู้นำ (Leadership: LE)	4.46	0.33	มากที่สุด
2. การติดต่อสื่อสาร (Communication: CO)	4.47	0.39	มากที่สุด
3. วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture: OC)	4.45	0.37	มากที่สุด
4. โครงสร้างองค์กร (Organization Structures: OS)	4.46	0.32	มากที่สุด
5. การให้บริการ (Service: SE)	4.46	0.32	มากที่สุด
ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation)	**4.52**	**0.30**	**มากที่สุด**
1. การมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Orientation: CUO)	4.55	0.29	มากที่สุด
2. การมุ่งเน้นคู่แข่งขัน (Competitor Orientation: COO)	4.46	0.38	มากที่สุด
3. การมุ่งเน้นประสานความร่วมมือ (Inter-functional Coordination: IC)	4.55	0.30	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management)	**4.34**	**0.43**	**มากที่สุด**
1. การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM)	4.19	0.57	มาก
2. ระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี (Just in Time: JIT)	4.36	0.34	มากที่สุด
3. การบำรุงรักษาทวีผลแบบทุกคนมีส่วนร่วม (Total Productive Maintenance: TPM)	4.46	0.34	มากที่สุด
ด้านสมรรถนะธุรกิจ (Business Performance)	**4.37**	**0.47**	**มากที่สุด**
1. ความสามารถทางการตลาด (Marketing Performance: MP)	4.41	0.36	มากที่สุด
2. ความสามารถทางการเงิน (Financial Performance: FP)	4.33	0.43	มากที่สุด

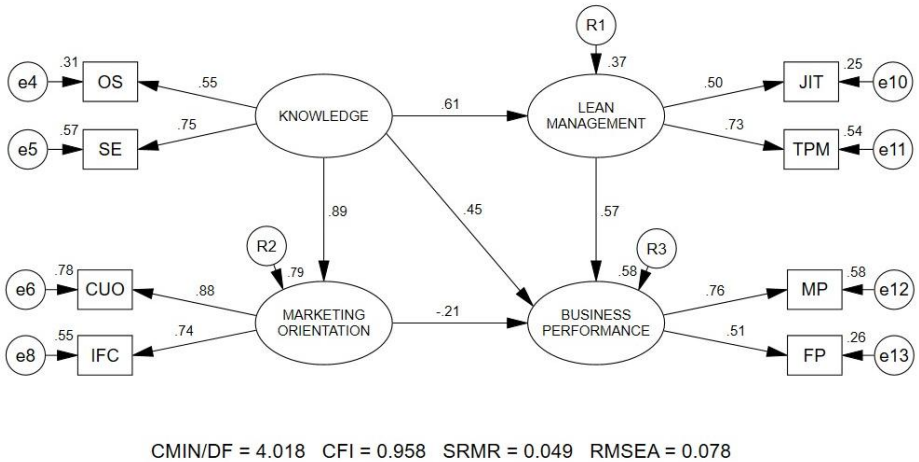
จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านองค์ความรู้ (Knowledge) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านองค์ความรู้ (Knowledge) โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.33 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การติดต่อสื่อสาร (Communication: CO) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน 2 ด้าน คือ การมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Orientation: CUO) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 และการมุ่งเน้นประสานความร่วมมือ (Inter-functional Coordination: IC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบำรุงรักษาทวีผลแบบทุกคนมีส่วนร่วม (Total Productive Maintenance: TPM) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสมรรถนะธุรกิจ (Business Performance) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านสมรรถนะธุรกิจ (Business Performance) โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถทางการตลาด (Marketing Performance: MP) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย



CMIN/DF = 4.018 CFI = 0.958 SRMR = 0.049 RMSEA = 0.078

ภาพที่ 1 ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Estimates)

ตัวแปรแฝง (Latent Variable)	อิทธิพลทางตรง (Direct Effect)	อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ➔ ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation)	0.89	
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ➔ ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management)	0.61	
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ➔ ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	0.45	
ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ➔ ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	-0.21	
ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ➔ ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	0.57	
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ➔ ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ➔ ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)		-0.18
ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ➔ ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ➔ ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)		0.34

จากตารางที่ 2 พบว่า อิทธิพลทางตรงระหว่างองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งต่อองค์ประกอบด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.89 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 อิทธิพลทางตรงระหว่างองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งต่อองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.61 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 อิทธิพลทางตรงระหว่างองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งต่อองค์ประกอบด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 อิทธิพลทางตรงระหว่างองค์ประกอบด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ส่งต่อองค์ประกอบด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ที่ค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) -0.21 อิทธิพลทางตรงระหว่างองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ส่งต่อองค์ประกอบด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 อิทธิพลทางอ้อมระหว่างองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งต่อองค์ประกอบด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.89 แล้วส่งต่อไปที่องค์ประกอบด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ที่ค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) -0.21 ซึ่งรวมกันได้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ -0.18 อิทธิพลทางอ้อมระหว่างองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งต่อองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.61 แล้วส่งต่อไปที่องค์ประกอบ

ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.57 ซึ่งรวมกันได้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.34

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ค่าอิทธิพล	ผลสรุป
H1: ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านความสามารถทาการตลาด (Market Orientation)	0.89	สนับสนุน
H2: ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management)	0.61	สนับสนุน
H3: ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	0.45	สนับสนุน
H4: ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	-0.21	ไม่สนับสนุน
H5: ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance)	0.57	สนับสนุน

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติ CMIN/DF = 4.018 CFI = 0.958 SRMS = 0.049 RMSEA = 0.078

จากตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์ค่าอิทธิพลด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.89 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.61 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ที่ค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) -0.21 ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก (Standardized Regression Weight) 0.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความสำคัญของด้านองค์ความรู้ ด้านความสามารถทางการตลาด ด้านการจัดการแบบลีน และด้านสมรรถนะธุรกิจของธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 โดยองค์ประกอบของด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ได้แก่ การมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Orientation), การมุ่งเน้นคู่แข่ง (Competitor Orientation) และ การประสานงานภายในองค์กร (Interfunctional Coordination)

มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานขององค์กร ทั้งในด้านยอดขาย ความพึงพอใจของลูกค้า และความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Narver, C. & Slater, F. ที่ได้ศึกษาเรื่อง The effect of a market orientation on business profitability (ค่าเฉลี่ยด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) เท่ากับ 4.76) ที่ระบุว่า ความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ช่วยสร้างคุณค่าเหนือกว่าคู่แข่ง และนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนในระยะยาว (Narver, C. & Slater, F., 1990)

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย 1) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าด้านองค์ความรู้ (Knowledge) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าน้ำหนัก 0.89 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยองค์กรที่มีความสามารถในการสร้าง สะสม และใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ จะสามารถพัฒนาแนวคิดและพฤติกรรมที่มุ่งเน้นตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Grant, M. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Toward a Knowledge-Based Theory of the Firm ที่กล่าวถึงแนวคิดของ Knowledge-Based View (KBV) ซึ่งมองว่าองค์ความรู้เป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุดขององค์กร (Grant, M., 1996) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Narver, C. & Slater, F. ที่ได้ศึกษาเรื่อง The effect of a market orientation on business profitability (ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) มีค่าน้ำหนัก 0.45) ที่กล่าวว่าองค์กรที่สามารถบริหารจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเรียนรู้จากตลาดและลูกค้าได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการมุ่งเน้นลูกค้า การรับรู้การเคลื่อนไหวของคู่แข่ง และการประสานงานภายในองค์กร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) (Narver, C. & Slater, F., 1990) 2) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก 0.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่า การนำแนวคิดและเครื่องมือของการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มาประยุกต์ใช้ในองค์กรสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและยกระดับผลการดำเนินงานทางธุรกิจโดยรวมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Womack, P. & Jones, T. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Lean thinking: Banish waste and create wealth in your corporation (ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) มีค่าน้ำหนัก 0.50) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) เป็นแนวคิดที่ช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรโดยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (Womack, P. & Jones, T., 1996) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Liker, K. ที่ได้ศึกษาเรื่อง The Toyota way: 14 management principles from the world's greatest manufacturer ที่กล่าวถึงแนวคิด Continuous Improvement (Kaizen) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) การส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่องช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดข้อผิดพลาด และสร้างความยืดหยุ่นให้กับองค์กร ส่งผลให้สมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ในระยะยาวดีขึ้นอย่างยั่งยืน (Liker, K., 2004)

องค์ความรู้ใหม่

K-M-L-B Model

ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ควรให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสาร (Communication) โดยเน้นเรื่องการสื่อสารอย่างต่อเนื่องช่วยให้พนักงานสามารถแบ่งปัน เรียนรู้ และพัฒนาความรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ควรให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Orientation) โดยเน้นเรื่องการประเมินความพึงพอใจของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า

ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ควรให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาทวีผลแบบทุกคนมีส่วนร่วม (Total Productive Maintenance) โดยเน้นเรื่องระบบการบำรุงรักษาถือเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐาน

ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ควรให้ความสำคัญกับความสามารทางการตลาด (Marketing Performance) โดยเน้นเรื่องกิจกรรมทางการตลาดขององค์กรช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ



ภาพที่ 2 โมเดลองค์ความรู้ใหม่แนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพรเพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย พบว่า ผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นรูปแบบธุรกิจแบบบริษัท จำกัด ขนาดธุรกิจ ส่วนใหญ่แบบขนาดกลาง ประเภทผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืช (เช่น โสม, เห็ดหลินจือ, กระเทียม) ระยะเวลาในการดำเนินงานของธุรกิจ ส่วนใหญ่ 6 - 10 ปี ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เพื่อรองรับการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรไทย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) รองลงมา คือ ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) และด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ตามลำดับ การวิเคราะห์ค่าอิทธิพลด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านความสามารถทางการตลาด (Market Orientation) ส่งอิทธิพลทางตรงกับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) ด้านการบริหารจัดการแบบลีน (Lean Management) ส่งอิทธิพลทางตรง

กับด้านสมรรถนะของธุรกิจ (Business Performance) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากข้อค้นพบดังกล่าว การพัฒนาและบูรณาการองค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่คุณค่า ควรส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาสมุนไพรไทยกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพ ความปลอดภัย และประสิทธิผลของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร องค์ความรู้ดังกล่าวควรถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่เน้นคุณค่าและความน่าเชื่อถือ ผู้ประกอบการควรพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่า (Value-based Marketing) โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านสุขภาพ มาตรฐานการผลิต และความยั่งยืนเป็นจุดขายหลัก ควบคู่กับการใช้การตลาดดิจิทัลและการสร้างแบรนด์อย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดทั้งในและต่างประเทศ การนำแนวคิดการจัดการแบบลีนมาเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจ ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำหลักการจัดการแบบลีน (Lean Management) มาใช้ในการบริหารจัดการกระบวนการผลิตและการดำเนินงาน เพื่อลดความสูญเปล่า เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และเพิ่มความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาด การจัดการแบบลีนจะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจทั้งด้านต้นทุน คุณภาพ และความสามารถในการปรับตัวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ในเชิงการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาตัวแปรในปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร เช่น ปัจจัยด้านนวัตกรรม และปัจจัยด้านจิตวิทยา และควรศึกษาศักยภาพการแข่งขันในธุรกิจอื่น ๆ นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสมุนไพร

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือตามสัญญา เลขที่ KMUTNB-67-BASIC-06

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2568). ข้อมูลนิติบุคคลประจำปี 2568. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2569 จาก https://www.dbd.go.th/fileupload/document_file/ebook/2568/DBD_datareport2025.pdf

พิรญาณ์ ใจชื้น. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริม อาหารสมุนไพรของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Al-Aama, Y. (2014). Technology knowledge management (TKM) taxonomy: Using technology to manage knowledge in a Saudi municipality. VINE, 44(1), 2-21.

Comrey, L. & Lee, B. (1992). A first Course in Factor Analysis. New Jersey: Erlbaum.

Egan, B. et al. (2011). An overview of consumer attitudes and beliefs about plant food supplements. Food Funct, 2(12), 747-752.

Grant, M. (1996). Toward a Knowledge-Based Theory of the Firm. Strategic Management Journal, 17(2), 109-122.

Jabeen, S. (2020). Knowledge management and society in technological driven era. Lincoln: Library Philosophy and Practice.

Kohli, K. & Jaworski, J. (1990). Market orientation: the construct, research propositions, and managerial implications. Journal of Marketing, 54(2), 1-18.

Lichtarski, J. (1997). Podstawy nauki o przedsiebiorstwie. Wroclaw: WAE.

Liker, K. (2004). The Toyota way: 14 management principles from the world's greatest manufacturer. New York: McGraw-Hill.

Narver, C. & Slater, F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. Journal of Marketing, 54(4), 20-35.

Shah, S. et al. (2017). Lean production practices to enhance organizational performance. EDP sciences, 125(7), 1-7.

Starr, R. (2015). Too little, too late: Ineffective regulation of dietary supplements in the United States. Public Health, 105(3), 478-485.

Taouab, O. & Issor, Z. (2019). Firm performance: Definition and measurement models. European Scientific Journal, 15(1), 93-106.

Vojvodić, S. et al. (2025). Landscape of Herbal Food Supplements: Where Do We Stand with Health Claims? Nutrients, 17(9), 1571. https://doi.org/10.3390/nu17091571.

Womack, P. & Jones, T. (1996). Lean thinking: Banish waste and create wealth in your corporation. New York: Simon & Schuster.

บทความวิจัย

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน*

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF LAN KHOI SUBDISTRICT MUNICIPALITY'S ELDERLY SCHOOL, PA PHAYOM DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

ศิริชัย กุมารจันทร์[1], วิวัฒน์ ฤทธิมา[2*]

Sirichai Kumanchan[1], Wiwat Rittima[2*]

[1]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

[1]Faculty of Law, Thaksin University, Songkla, Thailand

[2]คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตรัง ประเทศไทย

[2]Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang, Thailand

*Corresponding author E-mail: vi2528@gmail.com

*Tel: 085-792-6594

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึง 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 49 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ จำนวน 2 คน ข้าราชการและพนักงานของเทศบาล จำนวน 15 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 13 คน ประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ จำนวน 19 คน การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม จำนวน 5 ครั้ง ดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงเนื้อหาและการจำแนกจัดระบบข้อมูลและหาสรุปเป็นภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบโดยมีการกำหนดนโยบายและแผนงาน การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงให้เกิดความยั่งยืนจะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ตลอดจนดำเนินการกำหนดแผนงาน กลไกและระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเอง มีส่วนร่วม

* Received 10 May 2026; Revised 29 May 2026; Accepted 16 June 2026

ในกิจกรรมทางสังคมและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนร่วมจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ, โรงเรียนผู้สูงอายุ, การพัฒนา, การมีส่วนร่วม, อย่างยั่งยืน

Abstract

This article aims to 1) Demonstrate the management model of the elderly school, and 2) Propose guidelines for the sustainable development of elderly school management by Lan Khoi Sub-district Municipality, Pa Phayom District, Phatthalung Province. This study employed a qualitative research design, gathering data from relevant documents, in-depth interviews with 49 key informants consisting of 2 academics, 15 municipal officials and staff, 13 local and community leaders, and 19 citizens and elderly representative along with 5 participatory meetings. Content analysis and data categorization were utilized to synthesize the findings and provide a comprehensive overview. The results of the study revealed that 1) The management model of the elderly school is a systematic management process focused on enhancing the quality of life for the elderly. It encompasses policy and planning formulation, organizational structuring for elderly school management, curriculum development, and monitoring and evaluation systems. and 2) The guidelines for sustainably developing the elderly school management of Lan Khoi Sub-district Municipality, Pa Phayom District, Phatthalung Province require a multi-sectoral participatory management approach to collectively determine the direction and development strategies. This involves creating a curriculum that aligns with the community's way of life, local wisdom, culture, and unique identity, thereby promoting appropriate learning within the local context. Furthermore, it is essential to establish clear action plans, mechanisms, and administrative systems, while fostering a lifelong learning society that empowers the elderly to self-develop, actively participate in social activities, and live happily. Ultimately, such multi-sectoral participatory mechanisms will lead to sustainable lifelong learning and a significantly enhanced quality of life for the elderly.

Keywords: Guidelines for Management Development, Elderly School, Development, Participation, Sustainable

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุโดยกำหนดหลักการในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในมาตราที่ 27 วรรคสี่มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับ บุคคลอื่นหรือเพื่อคุ้มครองความสะดวกให้แก่เด็ก สตรีผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติและในมาตราที่ 48 วรรคสองบุคคล

ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ พร้อมทั้งการกระจายอำนาจรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างมีอิสระในการบริหารตนเอง โดยคาดหวังจะให้ประชาชนได้รับบริการที่ทั่วถึงและตรงต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017) โดยอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขถึงฉบับที่ 14 พ.ศ. 2562 ในการดูแลผู้สูงอายุเน้นที่มาตรา 50(7) เรื่องการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงมาตรา 51 และ 53 (การพัฒนาท้องถิ่น) โดยจัดทำเป็นแผนงานสวัสดิการ เบี้ยยังชีพ จัดกิจกรรมสังคม และดูแลผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496, 2496) ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) กลยุทธ์ย่อยที่ 1.5 พัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองมีคุณค่าของสังคมด้วยการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลังของสังคม ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตลอดช่วงชีวิตสู่คนรุ่นหลัง เพื่อให้เกิดการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาสังคมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนต่างวัย และส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลักสูตรระยะสั้น เพื่อพัฒนาความรู้สมรรถนะทางดิจิทัล ทักษะทางธุรกิจ และการใช้ชีวิตที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุแก่คนวัยอื่น ๆ รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมรองรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

การพัฒนาผู้สูงอายุในรูปแบบของการจัดโรงเรียนผู้สูงอายุโดยจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตถือเป็นการตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ พลังของผู้สูงอายุและสุขภาวะผู้สูงอายุโดยมีการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายพัฒนาสุขภาพบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างและวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดสุขภาพพอเพียง มีกลไกที่สำคัญ คือ ชมรมสร้างสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีบทบาทในการจัดทำแผนสร้างการเรียนรู้ด้านสุขภาพโดยมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ให้ความสำคัญในประเด็นผู้สูงอายุกับการพัฒนาสูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม โดยเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้านภายใต้การขับเคลื่อนของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยบูรณาการแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” และน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุอย่างสมดุลและยั่งยืน (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, 2546)

เทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมที่เข้มแข็ง มีวิถีชีวิตผูกพันกับภาคเกษตรกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น

เมื่อ พ.ศ. 2561 เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแนวทางการดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทางสังคม และการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมทักษะชีวิต สุขภาพจิต การตรวจสุขภาพ การคัดกรองโรค และกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ที่เป็นการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นยังผูกติดอยู่กับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นรายสมัยหรือขึ้นอยู่กับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางเป็นครั้งคราว ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาหลักสูตรและการสร้างความมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อยยังขาดการบูรณาการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ การจัดการศึกษาในบางครั้งเกิดจากการนำหลักสูตรมาตรฐานจากภายนอกมาใช้โดยไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการและบริบทเฉพาะของในพื้นที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะยาว อีกทั้งยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการดูแลและจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการขาดระบบฐานข้อมูลและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นไปในลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าจะเป็นการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน (เทศบาลตำบลลานข่อย, 2566) ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักวิชาการ ข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุคัดเลือกโดยวิธีเจาะจงซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ต้องมีบทบาทดำเนินการและเข้าใจการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญครอบคลุมพื้นที่ จำนวน 49 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ จำนวน 2 คน ข้าราชการและพนักงาน จำนวน 15 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 13 คน ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ จำนวน 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์และกรอบการดำเนินเวทีซึ่งมีลักษณะแนวคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนในรูปแบบมีโครงสร้างที่ดำเนินการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพื่อแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องของภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาเชิงเอกสารเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ การบริหารจัดการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุและการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุม เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นักวิชาการ ข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ ทั้งหมด จำนวน 49 คน

การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นลักษณะของการจัดกระบวนการจัดประชุมตามกรอบการดำเนินเวทีการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมกับข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุที่มีความรู้ความเข้าใจถึงรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเพื่อส่งเสริมการระดมสมองและแก้ไขปัญหา เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมครอบคลุมพื้นที่ ทั้งหมด จำนวน 5 ครั้ง

การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล จัดการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมด้วยการถอดความ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นรอง จัดข้อมูลในรูปแบบตารางสรุปและตีความ โดยนำข้อมูลที่ผ่านการจัดการมาวิเคราะห์หาแนวโน้ม จำแนกและจัดระบบข้อมูล ในการวิเคราะห์ดำเนินการวิเคราะห์ส่วนประกอบและข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาและการวิเคราะห์สาเหตุและผล บูรณาการข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โดยนำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่และแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงนั้นเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลลานข่อยกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยเทศบาลตำบลลานข่อยสนับสนุนด้านงบประมาณและสถานที่ มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุและกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

1. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

โรงเรียนผู้สูงอายุนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงช่วยเพิ่มพูนความรู้ แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมมาสู่การสืบสาน

วัฒนธรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงดำเนินการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สุขภาพและศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน การดำเนินงานเน้นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่กับการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลและภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยยึดแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกรอบในการดำเนินงาน



ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

1.1 การกำหนดนโยบายและแผนงาน

การขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลลานข่อย ด้วยการกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุด้วยการศึกษาบริบทของพื้นที่ สำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุและการรับฟังความคิดเห็นจากข้าราชการและพนักงานของเทศบาล ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนผู้สูงอายุเพื่อนำมาวิเคราะห์กำหนดประเด็นสำคัญและแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยวิสัยทัศน์ “ชุมชนแห่งความเข้มแข็งและสุขภาวะที่ยั่งยืน” มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกาย - จิตที่ดี มีส่วนร่วมในชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการจัดบริการระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมอบวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น สนับสนุนการดูแลโดยผู้ดูแลผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ และสำหรับแผนงานนั้นกำหนดให้โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงมีที่ทำการอยู่ที่เทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากเทศบาลและกองทุนสุขภาพตำบลเทศบาลตำบลลานข่อย มีแผนงาน 3 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพผ่านการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพประจำปี การออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมในชุมชนที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีกิจกรรมสม่ำเสมออย่างน้อย 3 ครั้งต่อปี และการเยี่ยมบ้านโดยมีโครงการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุถึงที่บ้านเพื่อดูแลความเป็นอยู่

1.2 การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงประกอบไปด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษาอัน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดลานข่อยและวัดทุ่งชุมพล นายอำเภอป่าพะยอม คณะกรรมการอำนวยการประกอบไปด้วยนายกเทศมนตรี (ประธานกรรมการ) รองนายกเทศมนตรี (รองประธาน) มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นกรรมการ ปลัดเทศบาลเป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาลและผู้อำนวยการกองการศึกษาเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ และมีคณะกรรมบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจกรรมและนันทนาการ ฝ่ายทะเบียนและวัดผล และฝ่ายการเงินและงบประมาณ

1.3 การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนมีเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขและการพึ่งพาตนเองที่เป็นวิชาทักษะชีวิต (50%) เน้นความรู้และทักษะที่นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทักษะวิชาชีพ (30%) เน้นแนวทางการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านอาชีพที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้และลดรายจ่าย และทักษะทางวิชาการ (20%) เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เป็นประโยชน์ตามกรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 กลุ่มวิชา คือ มิติที่ 1 ด้านสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี มิติที่ 2 ด้านเศรษฐกิจและวิชาชีพ มิติที่ 3 ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม มิติที่ 4 ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและจิตอาสา มิติที่ 5 ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และมิติที่ 6 ด้านสวัสดิการ

1.4 การติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ

การประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับที่หนึ่งประเมินตัวผู้สูงอายุซึ่งครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและทักษะการดำรงชีวิต โดยด้านสุขภาพกายประเมินจากแบบประเมินภาวะสุขภาพ รวมถึงพฤติกรรมการออกกำลังกายที่มีความสม่ำเสมอมากขึ้น ด้านสุขภาพจิตใช้แบบวัดความสุขหรือแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าเพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ ส่วนด้านทักษะประเมินจากผลงานด้านอาชีพ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารอย่างถูกต้องและความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง ระดับที่สองประเมินในระดับหลักสูตรและกระบวนการโดยประเมินความพึงพอใจต่อเนื้อหาวิชา วิธีการสอนของวิทยากร ความเหมาะสมของสถานที่ ตลอดจนความคุ้มค่าของงบประมาณซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสมระหว่างทรัพยากรที่ใช้กับจำนวนผู้เข้าร่วมและความต่อเนื่องของโครงการ และระดับที่สามประเมินในระดับสังคมและชุมชน โดยวัดผลกระทบในภาพรวมที่เกิดขึ้น เช่น การสร้างเครือข่ายทางสังคมจากการเกิดกลุ่มใหม่ ๆ กลุ่มสื่อสารออนไลน์หรือกลุ่มกิจกรรมจิตอาสาหลังจบหลักสูตร รวมถึงการยอมรับจากครอบครัว โดยพิจารณาจากความพึงพอใจของสมาชิกในครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกของผู้สูงอายุ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าทอลานข่อย หัตถกรรมไม้กลึง หนังตะลุง เครื่องแกงตำมือบ้านลานข่อย การปลูกพริกในนาดอนและสมุนไพรพื้นบ้าน

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน



ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลลานข่อย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในการบริหารจัดการโรงเรียน พบว่า มีด้วยกัน 4 ด้าน ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมถือเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลลานข่อย หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและผู้สูงวัยให้ก้าวข้ามบทบาทของผู้ให้และผู้รับบริการ สู่การเป็น “หุ้นส่วนทางสังคม” ที่มีเป้าหมายร่วมกัน ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่การร่วมวางแผนหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตมากกว่าการกำหนดเนื้อหาจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าทอลานข่อย หัตถกรรมไม้กลึง หนังตะลุง เครื่องแกงตำมือบ้านลานข่อย การปลูกพริกในนาดอนและสมุนไพรพื้นบ้านที่พวกเขามีความเชี่ยวชาญมาบรรจุเป็นวิชาเรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะจากนักเรียนมาเป็นปราชญ์ผู้ถ่ายทอดช่วยคืนความภาคภูมิใจและคุณค่าในตัวเองอีกทั้งความยั่งยืนของการบริหารจัดการยังผูกโยงอยู่กับการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการและผลประโยชน์ โดยมีการดึงภาคีเครือข่ายอย่างวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครในพื้นที่เข้ามาบูรณาการทรัพยากรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สถานที่ร่วมกัน

หรือการแบ่งปันองค์ความรู้ด้านสุขภาพและเทคโนโลยี การจัดการในลักษณะนี้ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นในหมู่สมาชิก ส่งผลให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งด้วยพลังทางสังคมของชุมชนเอง

2.2 จัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน

การจัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน เพราะเป็นการเปลี่ยนโจทย์จากการจัดการศึกษาแบบทั่วไปมาเป็นการสร้างพื้นที่แห่งความภาคภูมิใจที่หยั่งรากลึกลงในวัฒนธรรมท้องถิ่น หัวใจสำคัญอยู่ที่การบูรณาการ “ทุนทางวัฒนธรรม” ของชาวลานข่อย ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาการทอผ้าหัตถกรรม งานไม้กลึง ศิลปะการแสดงหนังตะลุงหรือทักษะเฉพาะด้านอย่างการปลูกพริกในนาดอนและการปรุงเครื่องแกงตำมือ นำมาเปลี่ยนเป็นชุดวิชาการเรียนรู้ที่จับต้องได้ การจัดหลักสูตรในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกแปลกแยกจากเนื้อหาที่เรียน แต่กลับรู้สึกถึงพลังของการเป็น “ผู้ส่งต่อมรดกทางปัญญา” ซึ่งเป็นการคืนคุณค่าและความหมายให้แก่การดำรงชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยความยั่งยืนของหลักสูตรดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับการเชื่อมโยงมิติด้านสุขภาพและเทคโนโลยีเข้ากับวิถีพฤฒพลัง โดยมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองผ่านภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและการสื่อสารในสังคมดิจิทัล กระบวนการนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่าย ทั้งวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัคร เข้ามาร่วมกันถักทอทรัพยากรและองค์ความรู้ เมื่อหลักสูตรถูกขับเคลื่อนด้วยความรักในมาตุภูมิและความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่นัดพบชั่วคราว แต่จะเติบโตเป็นสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถขับเคลื่อนตัวเองได้ด้วยพลังความสามัคคีและจิตวิญญาณแห่งความเป็นเจ้าของของคนลานข่อย

2.3 กำหนดแผนงานและกลไกการบริหารจัดการ

การกำหนดแผนงานและกลไกการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้ก้าวสู่การเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความยั่งยืนโดยกระบวนการดังกล่าวควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เริ่มจากการจัดวางโครงสร้างคณะกรรมการในลักษณะพหุภาคี ซึ่งประกอบด้วย เทศบาล วัด หน่วยบริการสาธารณสุขระดับพื้นที่และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ในด้านกลไกทางการเงินนั้นการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนที่เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชุมชนถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและลดการพึ่งพางบประมาณจากภายนอก กลไกดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเอื้อต่อการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วม

ในขณะเดียวกันการขับเคลื่อนภายในควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผ่านรูปแบบการดูแลกันเอง เช่น ระบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีบทบาทมากขึ้น จากเดิมที่เป็นผู้รับบริการกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดูแลสังคม อันนำไปสู่การเสริมสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเอง สำหรับการติดตามและประเมินผล ควรให้ความสำคัญกับทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์อย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนามีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการออกแบบแผนงานและกลไกที่มีความยืดหยุ่น โปร่งใสและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของของคนในชุมชน

เมื่อดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุจะไม่เพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ช่วยเสริมสร้างความสุข คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุในระยะยาว

2.4 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องปรับบทบาทของโรงเรียนจาก “พื้นที่จัดกิจกรรม” ไปสู่การเป็น “วิถีวัฒนธรรมของชุมชน” ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างต่อเนื่อง แก่นสำคัญของกระบวนการนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้นำประสบการณ์และภูมิปัญญาที่สั่งสมมา เช่น การทอผ้าลานข่อย หรือการปรุงเครื่องแกงพื้นบ้าน มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงช่วยอนุรักษ์องค์ความรู้ดั้งเดิม แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามรุ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างวัย และเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในฐานะ “ครูภูมิปัญญา” มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับการสงเคราะห์ ในมิติของการบริหารจัดการความยั่งยืนของสังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล วัด หน่วยบริการสาธารณสุขระดับตำบล และอาสาสมัครชุมชนที่ร่วมกันบูรณาการทรัพยากรและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อขยายโอกาสทางการเรียนรู้และการสื่อสารของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน แนวทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจภายในต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทั้งนี้ เมื่อโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะก่อให้เกิดพลังทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชนอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมแห่งการเรียนรู้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงจัดตั้งโดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและสถานที่จากเทศบาลตำบลลานข่อยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุและกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้สอดคล้องกับการศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีบทบาทในการก่อตั้งการสนับสนุนงบประมาณ การจัดทำหลักสูตรในการสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเป็นการกำหนดนโยบายและแผนงานการกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ (ณัฐธินี ศุภนิมิตศิริ, 2563) ซึ่งการวัดประเมินผลผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถทำได้โดยการกำหนดให้มีการประเมินผลลัพธ์ที่แสดงถึงการดูแลตนเองได้ของผู้สูงอายุและสังเกตได้ว่าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (จิรพรรณ โพธิ์ทอง, 2562) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีแนวปฏิบัติของการวัดประเมินผลไว้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีการใช้แบบทดสอบ การดูผลงาน การวัดความพึงพอใจของผู้เรียน การเข้าเรียนและไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

ทั้งนี้ การเลือกใช้แนวการปฏิบัติการวัดและประเมินผลจะขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและวิชาที่เรียน (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2560) และสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเชิญครูเกษียณอายุ เกษตรกร ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุเข้ามีส่วนร่วม เป็นการขับเคลื่อนโครงการจากระดับฐานราก 2) การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน ร่วมกันดำเนินการโดยครูที่เกษียณอายุดำเนินการร่างหลักสูตรและจัดกิจกรรมที่เหมาะสม 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ การจัดการเรียนการสอน การสลับบทบาทจากนักเรียนและเป็นผู้สอน โดยเฉพาะในวิชาเกี่ยวกับองค์ความรู้และความถนัดของผู้สูงอายุแต่ละคนและมีหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ ทหาร ตำรวจ สถาบันการศึกษา สาธารณสุข เข้าร่วมทำกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น กรณีด้านสาธารณสุข มีการให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น ตรวจวัดความดัน เป็นต้น และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการโดยการประชุมร่วมกันนั้น พบว่าหลังจากเปิดโรงเรียน มีผู้สูงอายุที่เรียนครบตามหลักสูตรแต่ยังคงมีความผูกพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน เรียนจบแล้วแต่ไม่ยอมจบและอาการป่วยซึมเศร้าบรรเทาลงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรีจึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดอาชีพ เกิดรายได้ เกิดความผูกพันและผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (วงธรรม สรณะ และคณะ, 2567)

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนจะต้องการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้นำ เป้าหมาย กิจกรรม มีส่วนร่วม ภาคีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม (กัมปนาท บริบูรณ์, 2562) ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ ประกอบด้วย หน่วยงานที่มีส่วนร่วม บุคลากรที่ปฏิบัติงาน การประสานงาน งบประมาณ (วรมน เหลืองสังวาล, 2562) โดยแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีแนวทางการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุใน 2 ด้าน คือ ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป (ปาณิสรา ไชยะเดชะ และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2568) โดยแนวทางการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรประกอบด้วย 1) ทรัพยากรในการบริหารจัดการ คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ 2) รูปแบบโปรแกรมกิจกรรมทางกายสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุ 3) การจัดกิจกรรมทางกายนักเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม และ 4) การจัดการซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กรและการประเมินผลจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรนำโปรแกรมกิจกรรมทางกายฯ ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของแต่ละพื้นที่ เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการ และการพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกายในพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์กับโรงเรียนผู้สูงอายุในการนำผลวิจัยด้านแนวทางในการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป (เอกสิษฐ์ หาแก้ว และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนเป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็นฐานในการขับเคลื่อนที่มีลักษณะเฉพาะตั้งแต่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ไม่ใช้เฉพาะพื้นที่เทศบาลแต่ใช้วัด ชุมชน และอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่เรียนรู้หลักทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันและเข้าถึงง่ายพร้อมทั้งมีเครือข่ายเกื้อกูลด้วยการสร้างระบบอาสาสมัครที่มาจากคนในครอบครัว (ลูกหลาน) มาเป็นผู้ช่วยสอนทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัยอย่างเป็นรูปธรรม และมีการออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตามฤดูกาลการจัดกิจกรรมในโรงเรียนจะปรับตามปฏิทินชุมชนเพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้ไม่ได้ยึดติดอยู่กับพื้นที่ทางราชการหรือสำนักงานเทศบาลเป็นหลัก แต่ได้กระจายพื้นที่การเรียนรู้ไปยังจุดยุทธศาสตร์ที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ทั้งการใช้วัด ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและการใช้พื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ลานข่อย การเลือกใช้พื้นที่เหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกผูกพัน ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างง่ายดาย สอดรับกับการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลภายในครอบครัว ผ่านระบบอาสาสมัครที่ดึงเอาลูกหลานมาร่วมเป็นผู้ช่วยสอน นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันข้ามวัยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนตาร างกิจกรรมตามปฏิทินชุมชนและฤดูกาล เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการทำมาหากินดั้งเดิม ทำให้โรงเรียนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้เรียน

แนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงยังเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการภายในที่พึ่งพาตนเอง ผ่านการบูรณาการงบประมาณและบุคลากรร่วมกันระหว่างสามเสาหลักในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล วัดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยไม่ได้มุ่งรอพึ่งพางบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว นวัตกรรมที่สำคัญ คือ การจัดทำ “คลังภูมิปัญญาลานข่อย” ที่เปลี่ยนบทบาทของผู้สูงอายุจากเดิมที่เป็นเพียงผู้รับบริการให้กลายเป็นผู้ให้และผู้ถ่ายทอดในฐานะครูภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง และยังเป็นกลไกการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปพร้อมกัน ผนวกกับการติดอาวุธทักษะสมัยใหม่อย่าง ดิจิทัลเพื่อคุณภาพชีวิตและการสร้างรายได้เสริมจากผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีตัวแทนผู้สูงอายุเข้าร่วมตัดสินใจและตรวจสอบระบบการดำเนินงานอย่างโปร่งใส

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จาก “ลานข่อยโมเดล” จึงเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความยั่งยืนของโรงเรียนผู้สูงอายุไม่ได้ขึ้นอยู่กับเม็ดเงินงบประมาณจากภายนอก แต่เกิดจากการนำทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นฐานคิดในการออกแบบพื้นที่และหลักสูตร เมื่อผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของระบบ ได้สืบทอดภูมิปัญญา มีความสุข มีรายได้เสริม และได้รับการยอมรับจากคนต่างวัย โรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้จึงสามารถเติบโตและพัฒนาต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจากรากฐานที่เข้มแข็งของชุมชน



ภาพที่ 3 ลานข่อยโมเดล

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จะต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายและแผนงานการกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ลานข่อยโมเดล) จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยนำวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวลานข่อยมาเป็นตัวตั้งในการออกแบบกิจกรรม เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่จบแค่ในห้องเรียน โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลไก “บวร บรม” สร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ (เทศบาล รพ.สต.) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในงบประมาณหรือทรัพยากร ไม่ใช่รอพึ่งพางบจากเทศบาลเพียงอย่างเดียว เชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชน พัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นจุดเรียนรู้วิถีชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้หมุนเวียนกลับสู่โรงเรียน ในประเด็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ประกอบด้วย 1) บรรจุแผนงานโรงเรียนผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะยาวและจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรมเพื่อความต่อเนื่องของนโยบาย 2) สนับสนุนการออกแบบกิจกรรมและการเรียนการสอนที่ยึดเอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชาวลานข่อยเป็นฐาน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเปลี่ยนห้องเรียนผู้สูงอายุให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เชื่อมโยงคนทุกวัยในชุมชน และ 3) บูรณาการความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และ ราชการ อาทิ เทศบาล และ รพ.สต. (บรม) ในการร่วมจัดสรรทรัพยากร พัฒนารูปแบบกองทุนหมุนเวียนหรือการระดมทุนจากทุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อลดการพึ่งพางบประมาณจากส่วนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวและสร้างความยั่งยืน ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 1) การศึกษาวิจัยเชิงประเมินผลหรือวิจัยเชิงทดลองเพื่อนำแนวคิด “ลานข่อยโมเดล” ไปปรับใช้และเปรียบเทียบ

ประสิทธิผลกับ อปท. อื่น ๆ ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสุขภาพแนวทางปฏิบัติ: ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการวัดมูลค่าทางสังคมของกลไก “บวร บรม” และ 3) การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่ผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม (วิถีลานข่อย) เข้ากับทักษะดิจิทัลยุคใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2560). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กัมปนาท บริบูรณ์. (2562). แนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารรามคำแหง, 1(1), 40-46.

จิรพรรณ โพธิ์ทอง. (2562). การจัดบริการวิชาการสาหรับผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี, 2(2) 5-11.

ณัฐธินี ศุภนิมิตศิริ. (2563). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุ กรณีศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยายชา อำเภอสามพราน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เทศบาลตำบลลานข่อย. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570). พัทลุง: เทศบาลตำบลลานข่อย.

ปาณิสรา ไชยะเดชะ และอภิชาติ พานสุวรรณ. (2568). แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(4) 358-373.

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. (2496). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 70 ตอนที่ 14 น หน้า 222-257 (17 กุมภาพันธ์ 2496).

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก หน้า 1-14. (31 ธันวาคม 2546).

วงธรรม สรณะ และคณะ. (2567). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(6) 293-306.

วรมน เหลืองสังวาล. (2562). แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสิษฐ์ หาแก้ว และคณะ. (2565). การศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเขตภาคเหนือ. วารสารแพทย์นาวี, 49(1) 118-134.

Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). The Constitution of the Kingdom of Thailand. Bangkok: Office of the Council of State.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The Thirteenth Plan (2023-2027) The National Economic and Social Development Plan. Bangkok: NESDC.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง

พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปสั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

หนังสือ

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

หนังสือ ที่มี DOI

Ewert, A. W. at el. (2014). Outcomes and benefits. England: CAB International. https://doi.org/10.1079/9781845939199.0140.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความในหนังสือ

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

บทความในหนังสือ ที่มี DOI

Sparks, D. L. (2003). Inorganic Soil Components. In Sparks, D. L. (Ed.), Environmental Soil Chemistry. (2nd ed.). (pp. 47-73). England: Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-656446-4.X5000-2.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่),//เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความจากวารสาร

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

บทความจากวารสาร ที่มี DOI

Baker, D. (2006). The Political Economy of Fascism: Myth or Reality, or Myth and Reality?. New Political Economy, 11(2), 227-250. https://doi.org/10.1080/13563460600655581.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อสารานุกรม,//(เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,//เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.//ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์ (ไม่อนุญาตให้ใช้แหล่งข้อมูลที่มาจาก Facebook)

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำาหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)

Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[*]Corresponding author E-mail: (12 pt)

[*]Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่เกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ



ภาพที่ 1 (ถ้ามี) .....ชื่อภาพ..... (16 pt)

ตารางที่ 1 (ถ้ามี) .....ชื่อตาราง..... (16 pt)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)

Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

[*]Corresponding author E-mail: (12 pt)

[*]Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)